

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Blaž Milovac

**Značilnosti teoretičnega obravnavanja načina vojskovanja
razvitih držav po koncu hladne vojne**

Doktorska disertacija

Ljubljana, 2016

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Blaž Milovac

Mentor: izr. prof. dr. Uroš Svete

**Značilnosti teoretičnega obravnavanja načina vojskovanja
razvitih držav po koncu hladne vojne**

Doktorska disertacija

Ljubljana, 2016

ZAHVALA

Hvala vsem, ki ste spodbujali, spremljali in podpirali mojo osebno in strokovno rast ter mi na ta način omogočili, da sem uresničil zastavljen cilj. Pri tem se še posebej zahvaljujem svojim staršem za nasvete, zaupanje in podporo, brez katerih mi nebi uspelo.

Vsem bralcem in raziskovalcem, ki se podajate na pot odkrivanja resnic in iskanja modrosti, pa kot spodbudo in opomin podajam kombinacijo misli državnika, bojevnika, stratega in filozofa, ki govorijo o vojni, miru, porazu in zmagi:

»Nezmožnost predvidevanja, nepripravljenost ukrepanja, kadar bi bilo delovanje preprosto in učinkovito, pomanjkanje jasnega razmišljanja, zavajajoči nasveti vse do nastopa kriznih razmer in predirljivega gonga samoohranitve – to so značilnosti neskončnega ponavljanja zgodovine.«

Winston S. Churchill

»Percepcija je močna, oko pa šibko. Pri strategiji je pomembno videti oddaljene stvari, kot da so blizu, ter na stvari, ki so blizu, gledati z distance.«

Miyamoto Mushashi

»Če poznaš sovražnika in sebe, se ti ni treba bati izida stotih bitk.
Če poznaš sebe, sovražnika pa ne, boš za vsako zmago utrpel tudi poraz.
Če pa ne poznaš niti sebe niti sovražnika, boš podlegel v vsaki bitki.«

Sun Cu

»Ni dovolj zmagati v vojni; bolj pomembno je organizirati mir.«

Aristotel

Značilnosti teoretičnega obravnavanja načina vojskovanja razvitih držav po koncu hladne vojne

POVZETEK

Zgodovina vojskovanja je kompleksna, po svoji naravi na prvi pogled dokaj kaotična, nepredvidljiva, nelinearna ter v nekaterih pogledih in lastnostih celo ciklična. Kljub temu človek kot razumsko bitje nenehno poskuša najti splošno veljavna načela in univerzalne zakonitosti (pravila, formule in obrazce) vojskovanja, ki naj bi zagotavljali optimalno uporabo vojaške sile in uresničevanje začrtanih ciljev. Zato imamo dandanes na voljo obilico literature, ki obravnava področja geostrategije, geopolitike, ekonomije, sociologije, psihologije, informatike, okoljevarstvenih študij, varnosti, oboroženih konfliktov, vojaške strategije, operatike in taktike. Njihova skupna lastnost je, da v kontekstu vojskovanja nudijo raznolike in številne inovativne (teoretične in praktične) poglede in rešitve, pri čemer pa le redko poskušajo zaobseči in predstaviti samo dinamiko sprememb na področju vojskovanja kot vsebinske in funkcionalne celote.

Razumevanje zapletenosti sodobnih varnostnih groženj, izzivov in tveganj ter celostno razumevanje povezav med veliko in vojaško strategijo za razvite države (RD) v začetku enaindvajsetega stoletja ostaja ključno predvsem zaradi potrebe po pravočasnem oblikovanju ustreznih odgovorov na vprašanje: Kako je moč najbolj učinkovito organizirati in uporabljati vojaško silo v okolju, ki ga v prvi vrsti zaznamujeta visoka stopnja medsebojne prepletenosti vojaških in nevojaških groženj ter visoka verjetnost mutacije (ne)oboroženih konfliktov?

Strategija (na vseh ravneh in v vseh vsebinskih dimenzijah aktivnosti) se skladno s potrebami lahko razvija evolucionarno ali revolucionarno, kar v največji meri odraža potrebe časa (zgodovinskega obdobja) in prostora (geostrateškega okvira oziroma okolja) ter razmerje moči in odnose med dejanskimi in potencialnimi zavezniki in nasprotniki ter posameznimi ključnimi odločevalci in izvajalci, ki ji s svojimi osebnostnimi lastnostmi in (ne)racionalnim obnašanjem dodajo svojevrsten pečat. Zaradi vseobsežnih sprememb v varnostnem okolju se tudi v obdobju po koncu hladne vojne izpostavlja potreba po nenehnem prilagajanju velike strategije, strategije nacionalne varnosti, vojaške strategije, operatike in taktike, kar je najbolj razvidno prav v:

- a) Oblikovanju novih razmerij vojaških moči med ključnimi akterji na nadnacionalni, nacionalni in subnacionalni ravni.
- b) Ohranjanju splošnih zakonitosti vojskovanja in strateških obrazcev delovanja (narave vojskovanja) ob sočasnem postopnem preoblikovanju alternativnih načinov vojskovanja.
- c) Naraščajočem vplivu politično-vojaškega imperativa na načrtovanje in izvajanje vojaških operacij RD kot tudi na nadaljnji razvoj vojaških zmogljivosti OS in merjenje uspešnosti njihove uporabe v konkretnih oboroženih konfliktih, operacijah in misijah.
- d) Nenehnih prizadevanjih za iskanje optimalnega ravnotežja med cilji, metodami in sredstvi, ki jih sprte strani (na različnih ravneh in v različnih dimenzijah udejstvovanja) uporabljajo v aktualnih (oboroženih) konfliktih.

Procesi omenjenih sprememb od države do države oziroma od akterja do akterja potekajo različno hitro in v različnih smereh. Kljub temu je moč v primeru teoretične obravnave uporabe oboroženih sil RD v obdobju po koncu hladne vojne zaznati oblikovanje specifične oblike oziroma načina vojskovanja, ki je

na svojevrsten način zaznamovalo razvoj dogodkov na številnih kriznih območjih sveta. Zato v začetku enaindvajsetega stoletja med ključnimi izzivi, povezanimi z uporabo vojaške (pri)sile, izstopajo predvsem modrost same odločitve o njeni uporabi, načina njene uporabe, načina predstavitve odločitev in dejanj širšemu okolju ter v vse večji meri tudi sposobnosti mobilizacije potrebne podpore. Učinkovita uporaba vojaške sile v obstoječih in prihodnjih (ne)oboroženih konfliktih pa pogosto zahteva predvsem razmislek o ustreznem preoblikovanju odnosa med vojaško močjo ter ostalimi elementi družbene moči, ki jih posamezni akterji angažirajo v združenih operacijah na kriznih območjih sveta, ter nenehno iskanje optimalnega ravnotežja med cilji, sredstvi in metodami.

Ključne besede: vojskovanje, oborožene sile, strategija, varnost, varnostne grožnje, oborožen konflikt, razvite države, države v razvoju, Afganistan

Characteristics of a Theoretical Study of a Way of Warfare of Developed Countries in the Post-Cold War Era

ABSTRACT

The history of warfare is complex and at first sight its nature appears to be rather chaotic, unpredictable, non-linear and in some respects and characteristics even cyclical. Nevertheless, a man as a reasonable being is constantly trying to find general applied principles and universal regularities (rules, formulas and forms) of warfare designed to ensure optimal use of military force. As a result, today we have at our disposal a huge amount of literature addressing the fields of geostrategy, geopolitics, economics, sociology, psychology, informatics, environmental studies, security, armed conflicts, military strategy, operations and tactics. Their common characteristic is that in the context of warfare they offer various and numerous innovative (theoretical and practical) views and solutions. In doing so, they only on rare occasions try to include and present just a dynamic of change in the area of warfare as a substantial and functional whole.

Understanding of the complexity of contemporary security threats, challenges and risks as well as comprehensive understanding of the links between the grand and military strategy for developed countries at the beginning of the 21st century remain crucial in view of the need to timely find appropriate answers to the following question: How to most efficiently organize and apply military force in an environment characterized primarily by a high level of interconnection between military and non-military threats as well as by high likelihood of mutation of (non-)armed conflicts?

In line with emerging needs, a strategy (at all levels and all substantial dimensions of activities) can evolve in an evolutionary or revolutionary manner, which to the largest extent possible reflects the needs of the time (historical period), space (geostrategic frame or environment), actual and potential allies and adversaries as well as key players (e.g. decision makers and operators) whose personal characteristics and (ir)rational behaviour provide a unique contribution. Comprehensive changes in the security environment emphasise the need, also in the post Cold War period, to constantly adapt the grand strategy, national security strategy, military strategy, and operations and tactics, which is reflected in:

- a) Establishment of new balances of military power among key players at the transnational, national and subnational levels.
- b) Maintenance of general regularities of warfare and strategic forms of operation (nature of warfare) with simultaneous gradual transformation of alternative ways of warfare.
- c) Increasing influence of the political-military imperative on the planning and conduct of military operations of developed countries as well as on the future development of military capabilities of armed forces and the measurement of performance of their use in concrete military conflicts, operations or missions.
- d) Constant efforts to coordinate objectives, methods and resources the warring factions (at various levels and in various dimensions of their engagement) use in actual (armed) conflicts.

The speed and direction of the process of the above mentioned changes differ from country to country and from player to player. Nevertheless, the theoretical discourse about the use of armed forces of developed countries in the post Cold War period reveals the creation of a specific form or way of

warfare which has uniquely characterized the course of developments in numerous crisis areas across the world. Therefore, at the beginning of the 21st century the most notable key challenges relating to the use of military coercion/force are the wisdom of the decision to apply it, how to apply it, how to present decisions and actions to wider environment, and, increasingly, an ability to mobilize adequate support. Efficient application of military force in existing and future (non-)armed conflicts most often requires reflection on an appropriate transformation of the relation between military power and other elements of social power engaged by individual players in joint operations in crisis areas across the world, as well as a continuous search for an optimal balance between objectives, resources and methods.

Key words: warfare, armed forces, strategy, security, security threats, armed conflict, developed countries, developing countries, Afghanistan

KAZALO

1	UVOD.....	19
2	METODOLOŠKI OKVIR PROUČEVANJA	21
2.1	Predmet proučevanja	21
2.2	Cilji proučevanja.....	28
2.3	Hipotetični okvir.....	29
2.4	Metodološki pristop.....	31
2.5	Struktura doktorske disertacije	34
3	OBLIKOVANJE SODOBNEGA TEORETIČNEGA POGLEDA NA RAZVOJ NAČINA VOJSKOVANJA	36
3.1	Teoretičen pogled na (r)evolucionarnost sprememb v človeških združbah	36
3.2	Celovit teoretičen pogled na (r)evolucionarnost sprememb na področju zagotavljanja vojaške varnosti	43
3.2.1	Revolucija v strateških stvareh	49
3.2.2	Revolucija v varnostnih stvareh.....	52
3.2.3	Revolucija v odnosu do oboroženih sil.....	54
3.2.4	Vojaška revolucija	57
3.2.5	Revolucija v vojaških stvareh	58
3.2.6	Vojaško-tehnološka revolucija	60
4	OBLIKOVANJE SODOBNE PARADIGME TEORETIČNIH TEMELJEV VELIKE STRATEGIJE	64
4.1	Velika strategija kot najširši okvir vrednotenja razvoja načina uporabe oborožene (pri)sile.....	64
4.2	Celosten pogled na vojskovanje v sodobnem svetu	73

4.2.1 Družbene vrednote in interesi v kontekstu vojskovanja	80
4.3 Nadaljnji razvoj velike strategije razvitih držav	90

5 VPLIV POLITIČNO-VOJAŠKEGA IMPERATIVA NA NAČIN VOJSKOVANJA

RAZVITIH DRŽAV	111
5.1 Razvoj koncepta (samo)omejevanja in proporcionalnosti uporabe oborožene sile.....	111
5.2 Vpliv politično-vojaškega imperativa na ravni velike strategije in strategije nacionalne varnosti	117
5.3 Vpliv politično-vojaškega imperativa na ravni vojaške strategije in operatike.....	122
5.4 Prilagodljivost potencialnih nasprotnikov razvitih držav	139
5.4.1 Kitajski pristop k vojskovanju	147
5.4.2 Ruski pristop k vojskovanju	149
5.4.3 Iranski pristop k vojskovanju.....	152
5.4.4 Severno korejski pristop k vojskovanju.....	154
5.4.5 Pristop Islamske države k vojskovanju.....	156
5.4.6 Talibanski pristop k vojskovanju.....	159
5.5 Povratna prilagodljivost razvitih držav.....	164
5.6 Pravila prenosa tveganja, odgovornosti in stroškov v (ne)oboroženih konfliktih v obdobju po koncu hladne vojne	171

6 OBLIKOVANJE SODOBNE PARADIGME TEORETIČNIH TEMELJEV

NA RAVNI VOJAŠKE STRATEGIJE	184
6.1 Ključne spremembe na področju zagotavljanja vojaške varnosti in obrambe.....	184
6.1.1 Oblikovanje novih razmerij vojaške moči med državami	186
6.1.2 Preoblikovanje poslanstva oboroženih sil razvitih držav	192
6.2 Temeljni strateški obrazci delovanja oboroženih sil	199
6.2.1 Koncept zavezniške in koalicijske uporabe oborožene (pri)sile.....	204
6.2.2 Koncept ofenzivnega in defenzivnega nastopanja.....	213
6.3 Dinamičen odnos med akterji v (ne)oboroženem konfliktu	223

6.3.1	Dinamičen odnos med akterji v (ne)oboroženem konfliktu v obdobju po koncu hladne vojne	231
6.4	Temeljne smernice razvoja načina vojskovanja oboroženih sil razvitih držav po koncu hladne vojne	237
6.4.1	Selektivni intervencionizem razvitih držav	245
6.4.2	Oblikovanje celostnega modela načinov vojskovanja v sodobnem svetu	248
7	ŠTUDIJA PRIMERA OBOROŽENEGA KONFLIKTA V AFGANISTANU (2001-2015).....	253
7.1	Dinamičen odnos med akterji v oboroženem konfliktu.....	253
7.1.1	Skladnost ciljev, sredstev in metod na ravni velike in vojaške strategije.....	260
7.2	(Ne)uspešnost razreševanja oboroženega konflikta v Afganistanu	275
7.2.1	Uspešnost provladne strani	275
7.2.2	Neuspešnost provladne strani	277
7.2.3	Uspešnost protivladne strani.....	283
7.2.4	Neuspešnost protivladne strani	286
7.3	Scenariji nadaljnjega razvoja dogodkov	288
7.4	Ključne izkušnje in ugotovitve za nadaljnje preoblikovanje načina vojskovanja oboroženih sil razvitih držav	293
7.4.1	Raven velike strategije.....	293
7.4.2	Politična dimenzija konflikta.....	295
7.4.3	Ekonomska in socialna dimenzija konflikta	298
7.4.4	Informacijska in psihološka dimenzija konflikta.....	300
7.4.5	Ekološka dimenzija konflikta	302
7.4.6	Vojaška dimenzija konflikta	303
7.4.6.1	Vojaška strateška raven	303
7.4.6.2	Operativna in taktična raven.....	307
7.5	Ključne izkušnje in ugotovitve za nadaljnje preoblikovanje načina vojskovanja oboroženih sil nasprotnikov razvitih držav.....	310
7.5.1	Raven velike strategije.....	310
7.5.2	Politična dimenzija konflikta.....	312

7.5.3	Ekonomska, socialna in ekološka dimenzija konflikta.....	313
7.5.4	Informacijska in psihološka dimenzija konflikta.....	314
7.5.5	Vojaška dimenzija konflikta	315
7.5.5.1	Vojaška strateška raven	315
7.5.5.2	Operativna in taktična raven.....	317
7.6	Sinteza izkušenj iz konflikta v Afganistanu in predlogi za izpopolnitev uveljavljenega načina vojskovanja razvitih držav	319
8	ZAKLJUČEK	325
9	LITERATURA.....	335
	STVARNO IN IMENSKO KAZALO.....	362
	PRILOGE.....	366
	Priloga A: Seznam uporabljenih kratic in zloženk	366
	Priloga B: Prikaz razlik in podobnosti (ne)skladnega razvoja oklepnomehaniziranih enot in manevrskega načina vojskovanja KoV Nemčije in KoV Sovjetske zveze oziroma Rusije v različnih zgodovinskih obdobjih	368
	Priloga C: Temeljne lastnosti različnih zgodovinskih obdobj razvoja sodobne človeške družbe in države v evropskem kulturno-civilizacijskem okolju.....	369
	Priloga Č: Obstoječe poslanstvo in razvojni trendi vojaško-industrijskega kompleksa posameznih akterjev v obdobju po koncu hladne vojne	370
	Priloga D: Vertikalne ravni in horizontalne dimenzije varnosti v RD in DVR v obdobju po koncu hladne vojne	371
	Priloga E: Medsebojni vplivi in interakcije med vertikalnimi ravnmi in horizontalnimi dimenzijami varnosti v obdobju po koncu hladne vojne	371

Priloga F: Življenjski cikel in posamezna obdobja (faze) konflikta (idealnotipski model).....	372
Priloga G: (Ne)simetričnost izbranih konfliktov oziroma (ne)vojnih vojaških operacij, v katerih so v obdobju po koncu hladne vojne sodelovale OS RD, z zornega kota RD (1. del)	373
Priloga H: (Ne)simetričnost izbranih konfliktov oziroma (ne)vojnih vojaških operacij, v katerih so v obdobju po koncu hladne vojne sodelovale OS RD, z zornega kota RD (2. del)	374
Priloga I: (Ne)simetričnost izbranih konfliktov oziroma (ne)vojnih vojaških operacij, v katerih so v obdobju po koncu hladne vojne sodelovale OS RD, z zornega kota RD (3. del)	375
Priloga J: Temeljne lastnosti tradicionalnega piramidalnega modela organizacije oboroženih sil: Struktura oboroženih sil v strateški razporeditvi za obrambo	376
Priloga K: Temeljne lastnosti ekspedicijskega modularnega modela organizacije oboroženih sil: Struktura oboroženih sil v strateški razporeditvi za napad	376
Priloga L: Ciljna usmerjenost kinetičnih in nekinetičnih aktivnosti med uporniškimi in protiuporniškimi akterji v oboroženem konfliktu v Afganistanu (padec Kabula september 1996–november 2001).....	377
Priloga M: Ciljna usmerjenost kinetičnih in nekinetičnih aktivnosti med uporniškimi in protiuporniškimi akterji v oboroženem konfliktu v Afganistanu (december 2001–april 2009).....	377
Priloga N: Ciljna usmerjenost kinetičnih in nekinetičnih aktivnosti med uporniškimi in protiuporniškimi akterji v oboroženem konfliktu v Afganistanu (maj 2009–december 2014)	378
Priloga O: Ciljna usmerjenost kinetičnih in nekinetičnih aktivnosti med uporniškimi in protiuporniškimi akterji v oboroženem konfliktu v Afganistanu (projekcija za 2015–2017)	378
SHEME.....	38
Shema 3.1: Klasifikacija vseh možnih oblik razvoja oziroma (r)evolucije, ki temelji na vektorski logiki celostnih sprememb v okolju.....	38
Shema 3.2: Poimenovanje različnih možnih oblik razvoja oziroma (r)evolucije, ki temelji na vektorski logiki celostnih sprememb v okolju.....	38
Shema 3.3: Idealnotipski model sosledja evolucionarnih in revolucionarnih sprememb	

v človeških združbah skozi čas.....	39
Shema 3.4: Kombinacija dveh temeljnih lastnosti na področju zagotavljanja vojaške varnosti	42
Shema 3.5: Povprečna stopnja bojne pripravljenosti in vojaške (pre)moči posameznih OS, izhajajoč iz percepcije vojaške ogroženosti matične države in razpoložljivega vložka vsestranskih virov	42
Shema 3.6: Realna sposobnost obvladovanja širine spektra intenzivnosti oboroženih konfliktov, izhajajoč iz splošnih varnostnih razmer in temeljnih lastnosti OS	42
Shema 3.7: Razvrstitev držav sveta na osnovi prevladujočih trendov na področju zagotavljanja vojaške varnosti v obdobju med hladno vojno in po njej.....	42
Shema 3.8: Sosledje vsestransko (r)evolucionarnih sprememb na različnih sočasno obstoječih ravneh družbene aktivnosti in njihov vpliv na prevladujoč način vojskovanja v celem svetu skozi čas.....	47
Shema 3.9: Idealnotipski model celotnega življenjskega ciklusa (r)evolucionarnih sprememb na poljubni ravni družbene aktivnosti.....	48
Shema 4.1: Fiziognomija procesa (pre)oblikovanja temeljnega poslanstva znotraj človeških združb, s poudarkom na ravni velike strategije.....	68
Shema 4.2: Dinamika ohranjanja skladnosti med sredstvi, metodami in cilji kot temelj za uresničevanje višjih ciljev	93
Shema 5.1: Ocena relativne moči in skladnosti vrednot izbranih nasprotnikov RD z RD.....	145
Shema 5.2: Šest zaporednih idealnotipskih faz vojskovanja (faz konflikta) nove generacije po Gerasimovu.....	150
Shema 5.3: Ocena povprečne relativne vrednosti človeškega življenja na kriznem območju (praviloma v DVR) in relativno razmerje družbene moči ključnih akterjev, ki bi ustrezalo RD	173
Shema 5.4: Primerjava števila smrtnih žrtev pripadnikov ISAF (modro) in ANSF (zeleno), ki so posledica delovanja protivladnih (uporniških in kriminalnih) sil (januar 2010–april 2013)	174
Shema 5.5: Primerjava števila kinetičnih dogodkov, ki so jih sprožile protivladne sile proti ANSF (zeleno) in proti ISAF ali proti kombinaciji ISAF in ANSF (modro) (januar 2010–april 2013)	175

Shema 5.6: Celosten model prenosa tveganja, odgovornosti in stroškov (ne)vojnih vojaških operacij med državami in primarnimi akterji v obdobju po koncu hladne vojne	183
Shema 6.1: Paradigme temeljnega poslanstva OS RD v okviru možnih nalog znotraj celotnega konfliktnega spektra.....	195
Shema 6.2: Paradigme temeljnega poslanstva OS potencialnih nasprotnikov RD (DVR ter uporniških in terorističnih skupin) v okviru celotnega konfliktnega spektra v obdobju po koncu hladne vojne	198
Shema 6.3: Tempiranje naravnega ciklusa rasti in upadanja stopnje bojne pripravljenosti oboroženih sil v času in prostoru	230
Shema 7.1: Narava odnosov med ključnimi akterji v oboroženem konfliktu v Afganistanu (2001-2015)	263
TABELE	51
Tabela 3.1: Temeljne lastnosti posameznih valov vojskovanja.....	51
Tabela 3.2: Dinamika razvoja civilno-vojaških odnosov v RD v dvajsetem stoletju in razmere v svetu v začetku enaindvajsetega stoletja.....	56
Tabela 3.3: Klasifikacija (r)evolucionarnih sprememb v človeški združbi, s poudarkom na vojaški dimenziji varnosti	63
Tabela 4.1: Hierarhija temeljnih strateških elementov procesa zaznavanja, dojemanja, odločanja in delovanja v človeških združbah	72
Tabela 4.2: Hierarhija temeljnih strateških elementov procesa zaznavanja, dojemanja, odločanja in delovanja na ravni države	72
Tabela 4.3: Aktivnosti ključnih nosilcev varnosti na področju vseh horizontalnih dimenzij varnosti v celotnem spektru konfliktov	77
Tabela 4.4: Tri temeljne paradigme (mednarodnega) sistema.....	79
Tabela 4.5: Nacionalnovarnostni interesi in temeljne lastnosti komplementarnih varnostnih ciljev, s težiščem na vojaški dimenziji varnosti (1. del).....	85
Tabela 4.6: Nacionalnovarnostni interesi in temeljne lastnosti komplementarnih varnostnih ciljev, s težiščem na vojaški dimenziji varnosti (2. del).....	86
Tabela 4.7: Ocena prioriternih nacionalnovarnostnih interesov in vrednot v človeških združbah.....	87

Tabela 4.8: Izbrani nacionalnovarnostni cilji in ocena temeljnih lastnosti njihovih komplementarnih vojaških ciljev.....	89
Tabela 4.9: Splošne geostrateške determinante velike strategije posameznih držav (izhodišče predstavlja kombinacija vsestranske moči države in njene velikosti) in njihovih medsebojnih odnosov v 20. stoletju in v začetku 21. stoletja (1. del).....	96
Tabela 4.10: Splošne geostrateške determinante velike strategije posameznih držav (izhodišče predstavlja kombinacija vsestranske moči države in njene velikosti) in njihovih medsebojnih odnosov v 20. stoletju in v začetku 21. stoletja (2. del).....	97
Tabela 4.11: Temeljne determinante velike strategije držav kot izhodišče za nadaljnji razvoj vojaške strategije, načina vojskovanja in sposobnosti oboroženih sil v posameznih državah.....	99
Tabela 4.12: Osnovne značilnosti političnih, gospodarskih, socialnih, psiholoških, informacijskih, ekoloških in vojaško-varnostnih razmer v RD in DVR v obdobju po koncu hladne vojne, predstavljene v obliki prevladujočih trendov	102
Tabela 4.13: Štirje temeljni scenariji kombiniranja metod, sredstev in ciljev ključnih akterjev na ravni velike strategije v obdobju po koncu hladne vojne (1. del).....	109
Tabela 4.14: Štirje temeljni scenariji kombiniranja metod, sredstev in ciljev ključnih akterjev na ravni velike strategije v obdobju po koncu hladne vojne (2. del).....	110
Tabela 5.1: Klasifikacija oboroženih konfliktov na temelju (ne)omejevanja in (ne)proporcionalnosti uporabe oborožene sile.....	116
Tabela 5.2: Pregled najpomembnejših (ne)pisanih določil politično-vojaškega imperativa in njihovega pomena za RD v obdobju po koncu hladne vojne	138
Tabela 5.3: Nabor izbranih kršitev določil politično-vojaškega imperativa RD s strani njihovih nasprotnikov, ki so imele zanje v obdobju po koncu hladne vojne neproporcionalno velik pozitiven povratni učinek	143
Tabela 5.4: Temeljne lastnosti uveljavljenega načina delovanja izbranih nasprotnikov RD na ravni velike strategije v obdobju po koncu hladne vojne	162
Tabela 5.5: Temeljne lastnosti uveljavljenega načina delovanja izbranih nasprotnikov RD na ravni vojaške strategije in operatike v obdobju po koncu hladne vojne	163
Tabela 5.6: Nabor izbranih kršitev določil politično-vojaškega imperativa in prekomerne uporabe oborožene sile RD, ki so imele v obdobju po koncu hladne vojne	

neproporcionalno velik negativen povratni učinek (1. del)	168
Tabela 5.7: Nabor izbranih kršitev določil politično-vojaškega imperativa in prekomerne uporabe oborožene sile RD, ki so imele v obdobju po koncu hladne vojne neproporcionalno velik negativen povratni učinek (2. del)	169
Tabela 5.8: Kvalitativno in kvantitativno vrednotenje tveganja, odgovornosti in stroškov sodobnih vojaških operacij	180
Tabela 6.1: Temeljne determinante velike strategije držav kot izhodišče za nadaljnji razvoj vojaške strategije, načina vojskovanja in sposobnosti oboroženih sil v posameznih državah (1. del)	189
Tabela 6.2: Temeljne determinante velike strategije držav kot izhodišče za nadaljnji razvoj vojaške strategije, načina vojskovanja in sposobnosti oboroženih sil v posameznih državah (2. del)	190
Tabela 6.3: Temeljne determinante velike strategije držav kot izhodišče za nadaljnji razvoj vojaške strategije, načina vojskovanja in sposobnosti oboroženih sil v posameznih državah (3. del)	191
Tabela 6.4: Pet temeljnih vojaških strateških obrazcev uporabe oborožene sile po Beaufru	201
Tabela 6.5: Spekter možnih lastnosti, ki zaznamujejo oblikovanje in delovanje zavezništva in koalicij na strateški ravni	205
Tabela 6.6: Temeljne razlike med enostransko in skupinsko uporabo vojaške sile in njihov vpliv na uspešnost izpolnjevanja funkcionalnega imperativa OS na vojaški strateški ravni	208
Tabela 6.7: Aktivnost in dominantnost akterjev v izbranih oboroženih konfliktih, v katerih so v obdobju po koncu hladne vojne aktivno sodelovale OS RD	211
Tabela 6.8: Ofenzivno-defenzivno razmerje med velesilami v posameznih zgodovinskih obdobjih	216
Tabela 6.9: Štirje alternativni scenariji vojaško-varnostnih razmer v svetu	218
Tabela 6.10: Tipologija ključnih akterjev v oboroženih konfliktih v obdobju po koncu hladne vojne	220
Tabela 6.11: Spekter alternativnih možnosti uporabe vojaške sile v kontekstu ofenzivnega in defenzivnega nastopanja na operativni ravni	221
Tabela 6.12: Vrednotenje vojaške moči izbranih držav v luči intenzivnosti njihove uporabe vojaške (pri)sile v obdobju med letoma 1990 in 2010	222
Tabela 6.13: Idealnotipski model skladnosti med stopnjevanjem konflikta in prenosom težišča z	

nevojaških na vojaška sredstva in metode za zagotavljanje uresničevanja začrtanih varnostnih ciljev posamezne družbe nasprotnika	224
Tabela 6.14: Ciklična soodvisnost razvoja oborožitvenih sistemov in načina njihove uporabe: Vpliv uvajanja oborožitvenega sistema B na sistem A v oboroženih silah in reakcija (potencialnega) nasprotnika.....	227
Tabela 6.15: Dinamičen odnos možnih akcij in reakcij med dvema nasprotujočima si akterjema in posledice njunih odločitev za varnost človeških združb, s težiščem na nacionalni ravni in na vojaški dimenziji varnosti.....	230
Tabela 6.16: Nabor sočasno obstoječih večjih (ne)simetričnih konfliktov v različnih zgodovinskih obdobjih, razdeljenih po vlogi posameznih zvrsti OS	236
Tabela 6.17: Dva sočasno obstoječa tipa intervencijskega modela RD za vojaške operacije zunaj ozemlja matične države po koncu hladne vojne	239
Tabela 6.18: Poenostavljen teoretičen model izbiranja možnih pristopov k razreševanju varnostnih groženj, izzivov in tveganj z uporabo vojaške (pri)sile	243
Tabela 6.19: Vrednotenje lastnega človeškega življenja kot indikator odločnosti in ciljne osredotočenosti akterjev v (ne)oboroženih konfliktih	244
Tabela 6.20: Alternativni idealnotipski načini vojskovanja po koncu hladne vojne v širšem družbenem kontekstu	251
Tabela 6.21: Poenostavljena tipologija oboroženih konfliktov po koncu hladne vojne.....	252
Tabela 7.1: Zahtevnost (širina spektra in okvirne razsežnosti) nalog kontingentov izbranega nabora članic Nata v operacijah v Afganistanu v obdobju od aprila 2009 do decembra 2013	257
Tabela 7.2: Glavna območja delovanja in ocena fokusa prioriternih nalog kontingentov izbranih RD v sklopu ISAF v Afganistanu med letoma 2009 in 2013, razvrščenih po številčnosti kontingentov	259
Tabela 7.3 : Prednosti in slabosti t.i. ameriškega in evropskega pristopa k razreševanju konflikta v Afganistanu na vojaški strateški ravni v obdobju od novembra 2001 do aprila 2009 v sedmih dimenzijah varnosti	265
Tabela 7.4: Temeljne lastnosti združene strategije protiuporniškega delovanja v Afganistanu na vojaški strateški ravni v obdobju od maja 2009 do decembra 2016 v sedmih dimenzijah varnosti.....	267
Tabela 7.5: (Ne)skladnost in soodvisnost ciljev, metod in sredstev sprtih strani v oboroženem	

konfliktu v Afganistanu na vojaški strateški, operativni in taktični ravni (oktober 2001-december 2014) (1. del).....	271
Tabela 7.6: (Ne)skladnost in soodvisnost ciljev, metod in sredstev sprtih strani v oboroženem konfliktu v Afganistanu na vojaški strateški, operativni in taktični ravni (oktober 2001-december 2014) (2. del).....	272
Tabela 7.7: Alternativne možnosti vojaškega angažiranja v Afganistanu po zaključku misije ISAF konec leta 2014.....	274

1 UVOD

V obdobju novega svetovnega (ne)reda, t.i. svetovne vojne proti terorizmu, globalne ekonomske krize, podnebnih sprememb, intenzivnih družbenih sprememb, množičnih migracij in idej o revolucionarnih spremembah na posameznih področjih in ravneh človekovega udejstvovanja, postajajo konvencionalni pristopi k razumevanju in razreševanju varnostnih groženj, tveganj in izzivov velike in vojaške strategije vse bolj neprimerni in nezadostni. Zato postaja znanstveno proučevanje nadaljnjega razvoja narave in načina vojskovanja vse bolj strokovno privlačno in družbeno potrebno.

Celovito sliko o morebitnih spremembah v načinih vojskovanja sprtih strani v obdobju po koncu hladne vojne pa je moč oblikovati le skozi proučevanje vojskovanja kot celostnega dinamičnega in soodvisnega procesa, ki vključuje vse v oborožen konflikt vpletene strani in ki je v luči širšega družbenega konteksta ali ožjega (vojaškega) konteksta deležno nenehnih evolucionarnih in tudi občasnih revolucionarnih sprememb. Pri tem izstopa dodana sinergijska vrednost pojava kot celote v primerjavi z vrednostjo in pomenom njegovih sestavnih delov. Na vojaškem področju zato lahko govorimo o želji po doseganju vojaške (strateške) učinkovitosti, ki naj bi se odrazila tudi v večji učinkovitosti na ravni velike strategije človeških (z)družb.

Evans in Ryan (2000, 57-83) trdita, da se zdijo vlade zahodnih držav dandanes relativno pripravljene poslati svoje vojake v vojno, obenem pa ostajajo zelo zadržane pri sprejemanju življenjskih tveganj, ki so povezana z njihovim sodelovanjem v vojni. Vplivni odločevalci v demokratičnih družbah se namreč zavedajo vpliva in pomena javnega mnenja ter odnosa javnosti do aktualnih tem in svoje odločitve (tudi o uporabi vojaške sile) pogosto uravnavajo skladno z njim. Poleg tega so dosežki sodobne tehnologije v preteklih dveh desetletjih številne neizkušene odločevalce zavedli v prepričanju, da so oboroženi konflikti hitri, čisti, odločni, kirurški, poceni in brez nepotrebnega prelivanja krvi. Končen rezultat tovrstnega prepričanja je razvoj, uvedba in širjenje t.i. zahodnega načina vojskovanja, ki temelji na (samo)omejevanju sredstev in metod vojskovanja, a obenem ohranja relativno ambiciozne cilje vojskovanja. Zato vojaške operacije, ki temeljijo na tovrstnih izhodiščih, kljub izraziti vojaški premoči OS RD pogosto niso najbolj učinkovite, zaradi česar neredko prihaja do podaljševanja konflikta, večjih žrtev in stroškov. Kljub temu RD v največji meri ohranjajo in še naprej promovirajo tovrsten način

vojskovanja, ki tako za številne akterje postaja svojevrstna neformalna norma, za številne nasprotnike RD pa vse bolj predvidljiv model oziroma oblika delovanja.

2 METODOLOŠKI OKVIR PROUČEVANJA

2.1 PREDMET PROUČEVANJA

Izjemna raznolikost in hitrost sprememb v človeški družbi se dandanes na vojaškem področju odražata tudi v spremembi pomena in obsega ključnih pojmov, procesov in trendov, kar med drugim otežuje (pre)oblikovanje splošno sprejemljivih definicij ter vsebinsko uravnoteženih celostnih idej in teorij o (nadaljnem) razvoju načina vojskovanja. V sodobni vojaško-strokovni literaturi je tako moč zaslediti izjemno širok nabor medsebojno različnih (kontradiktornih in dopolnjujočih se) definicij, vsebinskih konceptov in modelov, ki pogosto vsebujejo parcialne, neaktualne in premalo sodobne poglede na vojskovanje in zato ne ponujajo najbolj ustreznega izhodišča za oblikovanje splošno uporabnega teoretičnega okvira, ki bi zajemal holističnost (dinamike) obstoječih in pričakovanih sprememb na področju vojskovanja.

Vsebinsko jedro izbrane tematike proučevanja je moč na podlagi zastavljenega naslova disertacije ločiti na tri sestavne sklope: a) dinamiko vsestranskih evolucijskih in revolucionarnih sprememb na področju zagotavljanja vojaške varnosti človeških združb, b) razvitih držav (RD)¹ kot eno funkcionalno celoto ali

¹ Pojem razvite države (RD) (ang. developed countries) za potrebe tega dela vključuje mednarodno priznane države, ki na podlagi vrednosti indeksa človeškega razvoja za leto 2015 (ang. Human Development Index 2015) spadajo v kategorijo najbolj razvitih držav (indeks človeškega razvoja ≥ 80) in sočasno na podlagi vrednosti indikatorjev razvoja vladanja za leto 2015 (ang. Worldwide Governance Indicators 2015) v vseh šestih indikatorjih dobrega vladanja (vključenost in odgovornost, politična stabilnost in odsotnost konfliktov, učinkovitost vladanja, regulativna kvaliteta, vladavina prava in nadzor nad korupcijo) dosegajo vsaj vrednost 50 %. Na podlagi začrtanih kriterijev se v kategorijo razvitih držav uvršča 39 držav, in sicer: ZDA, Kanada, Japonska, Južna Koreja, Hong Kong, Avstralija, Nova Zelandija, Čile, Norveška, Švica, Danska, Nizozemska, Nemčija, Irska, Lihtenštajn, Švedska, Velika Britanija, Islandija, Luksemburg, Belgija, Francija, Avstrija, Finska, Slovenija, Španija, Italija, Češka, Estonija, Ciper, Andora, Slovaška, Poljska, Litva, Malta, Portugalska, Madžarska, Latvija, Hrvaška in Črna gora (Jahan 2015, 208; Kaufmann in Kraay 2015).

Avtor tega dela ocenjuje, da je za ustrezno vrednotenje stopnje razvitosti držav treba smiselno kombinirati rezultate oziroma vrednosti zgoraj omenjenih indikatorjev oziroma študij: Poročila o človeškem razvoju za leto 2015 in Indikatorjev razvoja dobrega vladanja za leto 2015. Indikatorji dobrega vladanja namreč posredno vrednotijo širši nabor človeških aktivnosti, pri čemer poudarek ni le na politični, ampak tudi na ekonomski in socialni dimenziji razvoja. Po drugi strani predmet proučevanja obravnavajo predvsem na ravni države, medtem ko indikatorji človeškega razvoja dinamiko razvoja

objekt proučevanja oziroma na zmožnosti in sposobnosti OS RD kot instrumenta družbene moči in vsebinsko ožje jedro proučevanja, ter c) način vojskovanja oziroma uporabo vojaške (pri)sile (v teoriji in v praksi) v obdobju po koncu hladne vojne. Njihovemu kritičnemu vrednotenju in povezovanju pa je najbolj smiselno pristopiti celostno in interdisciplinarno. V tem kontekstu je za objektivno proučevanje teoretičnih okvirov načina vojskovanja treba analizirati in ovrednotiti dinamiko delovanja velike strategije², strategije nacionalne varnosti in vojaške strategije človeških družb oziroma držav (tako razvitih kot tudi tistih manj razvitih). Pri tem izstopajo predvsem vloga, pomen in sposobnost (ne)načrtne kompenzacije in morebitnega sinergijskega součinkovanja med različnimi hierarhičnimi

obravnavajo in vrednotijo tudi z vidika posameznika oziroma posameznih družbenih skupin ter vsebinsko nekoliko ožje, a posledično bolj poglobljeno. Poleg tega vključujejo tudi številne elemente razvoja, kot so enakopravnost med spoloma, dolžina šolanja in ekološka dimenzija razvoja, ki v indikatorje razvoja vladanja bodisi niso vključeni ali pa so vključeni le v manjši meri. Vse države, ki na podlagi začrtane metrike ne spadajo v kategorijo RD, je moč uvrstiti v kategorijo držav v razvoju (DVR) (ang. undeveloped oziroma developing countries), saj njihova nadaljnja delitev v podkategorije za potrebe tega dela ni potrebna.

Predstavljena poenostavljena razdelitev držav sveta je zaradi odsotnosti splošno uveljavljenih in jasnih definicij omenjenih pojmov (RD in DVR) še najbolj primerna. Poleg tega je tovrsten koncept delitve skladen tudi z geopolitično idejo o delitvi sveta na svetovno središče (ang. center oziroma heartland) in svetovno obrobje (ang. rimland oziroma periphery) (Mackinder 1919, 179; Terlouw 1992, 17; Van Rossem 1996, 513; Rončević 2005, 29-33), ki jo je moč prepoznati kot učinkovito nadomestilo nekaterim bolj zastarelim in vse manj uporabnim delitvam na a) prvi (kapitalistični), drugi (socialistični) in tretji (nerazviti) svet; b) bogate in revne; c) svetovni sever in jug; da nekaterih drugih delitev, utemeljenih na civilizacijski ali celo rasni in verski pripadnosti, niti ne omenjamo (Kotnik v Tunjić 2004, 114; Galtung 2006, 234-41).

² Velika strategija (ang. grand strategy) je umetnost in znanost uporabe nacionalne moči (skupen seštevek trenutnih in pričakovanih sposobnosti, ki izhajajo iz političnih, ekonomskih, vojaških, socialnih, znanstveno-tehnoloških in informacijskih sredstev ali virov poljubne človeške združbe glede na njen geografski položaj) za doseganje nacionalnih varnostnih ciljev v vseh pogojih. Med priljubljena sredstva velike strategije sodijo: vojaška sila, grožnja z uporabo sile, diplomacija, ekonomski pritiski, psihološke operacije idr. (Collins 2002, 298, 301; Yarger 2002, 7-13). Avtor tega dela meni, da je predstavljeno definicijo treba vsebinsko razširiti oziroma dopolniti. Velika strategija je namreč umetnost in znanost uporabe (nad)nacionalne moči (skupen seštevek trenutnih in pričakovanih sposobnosti in potencialov, ki izhajajo iz političnih, ekonomskih, ekoloških, vojaških, socialnih, znanstveno-tehnoloških, psiholoških in informacijskih sredstev ali virov v konkretnem geostrateškem položaju) za doseganje (nad)nacionalnih interesov in strateških ciljev v vseh pogojih. Interesi in cilji namreč v vsebinskem smislu pogosto presegajo nacionalne okvire (mir v svetu kot vrednota) in/ali okvire sodobnega pojmovanja varnosti (profit kot temeljno gonilo ekonomskih subjektov presega domeno varnosti). V časovnem smislu pa lahko celo presegajo življenjsko dobo posameznih držav (primer želje po neodvisnosti slovenskega naroda) ali življenjsko dobo posameznih narodov (primer temeljev družbene ureditve RD, katerih korenine najdemo v nekaterih temeljnih pravnih pogodbah iz srednjega veka).

ravnmi človekovega udejstvovanja (od globalne do individualne) in/ali različnimi dimenzijami človeške aktivnosti (od politične, preko ekonomske do socialne, ekološke idr.) (Collins 2002, 4-60; Brauch 2003, 35-145; Gray 2005, 57; Pešec 2007, 90-93). Tellis (2000, 35-42) na tej točki izpostavlja pomen relativne družbene (ne)učinkovitosti v procesu preoblikovanja razpoložljivih virov in resursov družbe v konkretna sredstva (nacionalne) moči, ki omogočajo dejansko uresničevanje načrtanih družbenih ciljev in interesov. Layton (v Biddle 2015, 13) pa poudarja, da je srž velike strategije v njeni integracijski naravi, saj gre za sistem soodvisnih elementov, pri čemer sprememba v posameznih elementih ali postopkih sproži spremembo v celotnem sistemu. Slednji tako kaže lastnosti in obnašanje, ki je drugačno od njegovih sestavnih delov.

Znotraj vojaške dimenzije varnosti oziroma aktivnosti družbe v tem vsebinskem okviru najpogosteje govorimo o (ne)uspešnosti pretvorbe vojaške moči (človeških virov, industrijskega potenciala, naravnih virov itd.) v vojaško silo (konkretne enote OS), o (ne)učinkovitosti njene uporabe v (ne)vojnih vojaških operacijah ter o (ne)uspešnosti konverzije uresničenih vojaških ciljev in uspehov na nižjih ravneh v uresničevanje načrtanih krovnih ciljev vojaške ali velike strategije (Black 2004, 43-97). V tem kontekstu izstopa nenehno iskanje ravnotežja med razpoložljivimi in uporabljenimi sredstvi, metodami in uresničenimi oziroma uresničljivimi cilji, o katerem govori že Clausewitz (v Freudenberg 2008, 185-186) in katerega je moč kritično vrednotiti tudi v primeru proučevanja konkretnih sodobnih vojaških operacij, kampanj ali konfliktov (primer oboroženega konflikta v Afganistanu med letoma 2001 in 2015). Pri tem se postavljajo tri vprašanja³:

- a) Kako se v sodobnem svetu odraža celostna dinamika medsebojno soodvisnih odnosov med udeleženci v (ne)oboroženem konfliktu?
- b) Kakšna je rdeča nit med veliko strategijo ter vojaško strategijo in operatiko?
- c) Kako vsi omenjeni pojavi vplivajo na nadaljnji razvoj načina vojskovanja (OS) RD in kakšne so temeljne značilnosti prevladujočega načina vojskovanja RD?

³ Pri tem je treba izpostaviti, da ne gre za raziskovalna vprašanja, pač pa le za drugačno obliko izpostavitve srži širše vsebinske in konceptualne problematike in nedorečenosti, ki jo je moč zaslediti v domači in tuji strokovni literaturi (Black 1999, 224-46; Kotnik 2000, 46-82; Žabkar in Orehovec 2003, 6-11; Vego 2006, 517-524; Greene 2006, 97-299; Gusachenko 2007, 7-17 idr.). Sicer pa iskanje odgovorov na vprašanja predstavlja sestavni del petih zastavljenih ciljev proučevanja te disertacije.

Vsebinsko pojmovni sklop »(nov) način vojskovanja RD« v svojem najbolj posplošenem smislu označuje splošno uveljavljeni model oziroma obrazec praktične uporabe vojaške (pri)sile v (ne)vojnih vojaških operacijah, katerega dandanes aktivno sooblikujejo in uporabljajo predvsem ZDA, Velika Britanija in Francija ter v manjši meri tudi Nemčija, Italija in nekatere druge RD.⁴ Pri tem ključno vlogo igra tudi odnos med vojskovanjem in vsestranskimi pripravami na vojskovanje. V vsebinsko širšem kontekstu nov način vojskovanja RD tako vključuje ne le samo vojskovanje, ampak tudi širši okvir organiziranja vojaške, politične in ekonomske moči, ki se skrivajo za njim.⁵ Slednjim nekateri avtorji (Warden 1995, 44-51; Chilcoat 2001, 204-05; Buzan in Weaver v Prezelj 2002, 623; Jablonsky 2004, 71-76; Ward 2007, 41-45; Pešec 2008, 48) v obdobju po koncu hladne vojne ob bok dodajajo še nekatere druge dimenzije oziroma instrumente družbene moči, med katerimi izstopajo socialna, ekološka, informacijska in psihološka dimenzija.

Vojskovanje namreč sočasno vključuje in odraža vse dimenzije aktivnosti človeških (z)družb⁶ (celoten širši kontekst), ki so medsebojno nenehno in neločljivo povezane (Gray 2005, 57; Eicher 2009, 147-153). Teorija in praksa vojskovanja⁷ tako tvorita funkcionalno celoto, ki ju na podlagi načrtanih smernic

⁴ V disertaciji se bomo osredotočili predvsem na proučevanje razvoja, pomena in vloge konvencionalne komponente OS, ki na podlagi lastnosti in splošnih izkušenj iz številnih oboroženih konfliktov po koncu hladne vojne (ne)upravičeno postajajo vse pogostejše uporabljeno sredstvo za uresničevanje nacionalnovarnostnih interesov in ciljev nekaterih RD.

⁵ Temelji t.i. zahodnega načina vojskovanja oziroma t.i. ameriško-evropskega načina vojskovanja, ki predstavlja evolucijsko izhodišče za t.i. nov način vojskovanja OS RD, zgodovinsko gledano izvirajo iz načina vojskovanja prve evropske civilizacije (antične Grčije) (Hanson 1989, 4-10).

⁶ Med človeškimi združbami avtor tega dela izpostavlja a) države in manjše teritorialne organizirane človeške entitete (primer narodov in plemen) kot tradicionalne nosilce (vojaške) varnosti, b) t.i. neteritorialne človeške entitete (primer gibanj, nevladnih organizacij, večjih gospodarskih družb, zasebnih varnostnih in logističnih podjetij, polvojaških organizacij in nekaterih večjih uporniških gibanj), ki v obdobju po koncu hladne vojne prevzemajo vse večjo vlogo na področju zagotavljanja (vojaške) varnosti v RD ali v DVR.

S pojmom dimenzije vojskovanja pa avtor tega dela označuje: 1) Vsebinsko širše pojmovanje dimenzij vojskovanja v vsebinskem okviru sodobnega pojmovanja varnosti, na podlagi česar je moč ločiti med politično, ekonomsko, socialno, informacijsko, psihološko in seveda vojaško dimenzijo vojskovanja. 2) Vsebinsko ožje pojmovanje dimenzij vojskovanja v strogo vojaškem vsebinskem okviru, kar označuje delitev a) ravni aktivnosti na vojaško-strateško, operativno in taktično, ter b) prostora vojskovanja na pet dimenzij (kopno, morje, zrak, vesolje in informacijski oziroma virtualni prostor).

⁷ Vojaška praksa kot oblikovana izkušnja predstavlja dokaz konkretnih razmer (lastnosti, dejstev in procesov, ki negirajo nedorečenosti in nejasnosti) v posameznem oboroženem konfliktu kot celoti ali v različnih fazah njegovega življenjskega ciklusa. Na drugi strani vojaška teorija sintetizira, vrednoti in posplošuje dognanja iz prakse z namenom prepoznavanja

tega dela ni niti smiselno niti smotrno ločevati. Zato je poudarek na proučevanju njune dinamike in medsebojno vzročno-posledičnih odnosov v različnih vsebinskih kontekstih, ki predstavljajo širši okvir za vrednotenje razvoja načina vojskovanja (OS RD) v obdobju po koncu hladne vojne in za (pre)oblikovanje nekaterih splošnih zakonitosti vojskovanja v sodobnem svetu. Znano je namreč dejstvo, da prav teorija in teoretična sinteza izkušenj iz preteklih operacij tvorita temelj za (pre)oblikovanje a) konceptov velike strategije, vojaške strategije, doktrine in taktike, ter b) načel, norm in metod za uporabo OS ter njihovo nadaljnje organizacijsko in funkcionalno (pre)oblikovanje.

Na podlagi zgoraj navedene trditve lahko relativno hitro opazimo temeljne in dokaj pogoste pomanjkljivosti v obstoječi literaturi, ki proučuje teorije in prakse vojskovanja. Mednje v prvi vrsti spadata a) nepoznavanje oziroma neupoštevanje širšega konteksta sprememb in razmer, ter b) pomanjkanje inovativnosti pri njihovem zaznavanju, dojemanju in (re)interpretaciji. Tako sodobni oboroženi konflikti in način vojskovanja kot težiščni področji proučevanja tega dela največkrat (p)ostanejo:

- a) Osiromašeni zaradi nezadostnega poznavanja oziroma neupoštevanja specifike oziroma globine proučevane problematike v teoriji in v praksi (od velike strategije pa vse do vojaške taktike).
- b) Ločeni od svojega temeljnega namena (interesov in ciljev kot temeljnih razlogov za vojskovanje) ali širšega vsebinskega konteksta oziroma izvzeti iz političnega, ekonomskega, socialnega, kulturnega, ekološkega, psihološkega ali informacijskega konteksta.
- c) Osiromašeni zaradi nepriznavanja obstoja vseh dinamičnih vzročno-posledičnih povezav in (ne)posrednih vplivov med različnimi ravni in dimenzijami aktivnosti v človeških (z)družbah ter obstoja soodvisnega odnosa med akterji v (ne)oboroženem konfliktu.⁸
- d) Izvzeti iz konteksta obstoja nenehno spreminjajoče se dinamike evlucijskih in revolucionarnih sprememb v vseh dimenzijah in znotraj vseh ravni človeških aktivnosti.

njenih splošnih in specifičnih sestavnih elementov in njihove sinergijske dinamike (so)delovanja in (so)učinkovanja, kar omogoča (pre)oblikovanje percepcij, teoretičnih konceptov in razvojnih trendov na področju vojskovanja ter predvidevanje nadaljnje dinamike razvoja dogodkov in aktivnosti na vojaškem področju.

⁸ Omenjeni vzročno-posledični kompleks medsebojnih povezav med pritiski, motivi, dejanji, njihovimi (ne)posrednimi posledicami in njihovim povratnim vplivom je moč predstaviti tudi v obliki celovitih teoretičnih modelov konfliktov v človeških združbah (primer splošnega modela konfliktnega potenciala vodnih virov) (Milovac 2006, 185-95).

- e) Izvzeti iz konteksta (ne)racionalnosti človekove narave in njegove nenehne želje po izboljševanju razmer oziroma po spremembah in pragmatičnosti pri njihovem uvajanju.
- f) Ločeni od celotne širine spektra realnih možnosti, ki so (bile) na voljo vsem v (oborožen) konflikt vpletenim stranem.⁹

Tako raziskovalci, analitiki in odločevalci pogosto nezavestno krčijo vsebinsko širino in/ali globino proučevanja pojava uporabe vojaške (pri)sile, zaradi česar prihaja do nepopolnih spoznaj, napačnih interpretacij in pomanjkljivih teorij o vojskovanju. Na tej točki Collins (2002, 13-21) in Gray (2005, 133) opozarjata, da velika večina strokovnjakov na vojaškem področju, še posebno pa njihovi podrejeni in/ali slušatelji, niso strateški teoretiki. Iz tega sledi, da tista peščica intelektualno dobro podkovanih teoretikov, ki išče magično formulo, ki bi pojasnjevala, kdaj, zakaj in kako se spreminja strateški kontekst (na ravni velike strategije, strategije nacionalne varnosti ali vojaške strategije), praviloma uspe zbrati manjše število zagovornikov svoje teorije, še preden se na obzorju ponovno pojavi t.i. nova velika teorija ali ideja. Vsaka od njih pa obljublja, da bo razkrila vse skrivnosti strateške misli iz preteklosti, sedanjosti in da bo seveda tudi koz izzivom prihodnosti. Ker večina tovrstnih (posplošenih) teorij naleti na širše kroge (obrambnih) strokovnjakov, ki so pomanjkljivo podkovani npr. v politični ali vojaški zgodovini oziroma svojega vedenja in znanja ne uporabljajo dovolj aktivno in celostno, se njihova temeljna inovativna ideja skoraj vedno poskuša projicirati preko svojih (vsebinskih, časovnih ali prostorskih) meja¹⁰, zaradi česar posledično prihaja tudi do pretiranih kritik s strani stroke in javnosti,

⁹ Slednje je praviloma moč združevati v obliki možnih scenarijev nadaljnjega razvoja dogodkov, ki jih je moč projicirati tudi do vsakega pomembnejšega trenutka v preteklost, čemur sledi proces kritičnega vrednotenja in razvoja nabora na prvi pogled neslutnih alternativnih možnosti za vsako pomembnejše dejanje proučevanega akterja. Na ta način je moč videti in ovrednotiti dogodke iz preteklosti, sedanjosti ali prihodnosti v povsem novi luči, ki praviloma omogoča globlje razumevanje razlogov in posledic ter same dinamike dejanj in obstoječega stanja kot tudi oblikovanje nepristranskih pogledov in izpopolnjenih teorij ter konceptov.

¹⁰ Pogost negativen pojav v strokovnih krogih je tudi neupoštevanje ali zanemarjanje pogledov in idej, ki niso enostavni in elegantni, ali pa tistih, ki niso v skladu z avtorjevo percepcijo sveta in proučevane problematike. K temu je treba dodati tudi kulturno pristranskost (primer evropocentričnosti) in/ali ideološko pristranskost posameznih avtorjev v smislu nagnjenosti k idejam a) klasičnih političnih ideologij, b) geopolitične ali geostrateške percepcije sveta, c) določenih t.i. znanstveno-teoretičnih šol, ali d) posameznih zvrsti in rodov OS. V primeru poskusa oblikovanja lastnih inovativnih in sodobnih teorij in idej (o vojskovanju) je treba naštete pomanjkljivosti in slabosti pravočasno zaznati in upoštevati ter pri oblikovanju lastnih spoznanj in idej tudi ustrezno odpraviti.

kar praviloma vodi do njenega predčasnega in (ne)upravičenega zatona. Zato je moč zaključiti, da nerazumevanje, pomanjkanje splošnih znanj, razmeroma nizka stopnja interdisciplinarnosti in nepripravljenost na sprejemanje novih in svežih idej, ki v določenih segmentih spodbijajo splošno uveljavljene poglede in teorije (o vojskovanju), tudi v prihodnje ostajajo glavna ovira vsaki inovativni ideji in njenemu avtorju kot tudi nadaljnjemu razvoju (vojaške) znanosti.

Predmet proučevanja tega dela zato niso konkretni razlogi in posledice uporabe vojaške (pri)sile ali suhoparen (p)opis razvoja dogodkov na področju zagotavljanja vojaške varnosti in obrambe v preteklosti, ampak sama narava in alternativni načini vojskovanja (zakonitosti in (ne)pisana pravila) v kombinaciji s fiziognomijo (dinamiko prožnosti in (ne)predvidljivosti) samega procesa uporabe vojaške

Med praktične primere del, katerih spoznanja vsaj delno spadajo v zgoraj omenjene kategorije, avtor tega dela uvršča: a) Keegana (1993, 12), ki kot zagovornik teorije kulturnega strukturalizma na vojno oziroma na oborožene konflikte gleda v prvi vrsti kot na kulturni proces in pojav. b) Clausewitza (1976, 47-183), ki pri iskanju univerzalnih zakonitosti o vojskovanju izhaja in ostaja na ideji o primatu politike in na ideji o logiki civilno-vojaških odnosov, ki so zaznamovali industrijsko dobo, c) Lao Cuja in Sun Cuja (v Van Creveld 2002, 12-39, 114), ki pri oblikovanju celostne filozofije o naravi vojskovanja ne ločujeta sredstev in ciljev. d) (Neo)realistično šolo mednarodnih odnosov in komplementarne ideje politične ekonomije (primer (neo)malthuzijanskih pogledov)), ki izhajajo in ostajajo na konceptu ničelne vsote in ideji o merjenju moči oziroma uveljavljanju prevlade relativno močnejših nad relativno šibkejšimi akterji (Jackson in Sørensen 2007, 60, 215-20). V nasprotju s tem zagovorniki liberalne šole mednarodnih odnosov v kombinaciji s kornokopijanskimi idejami izhajajo in ostajajo na prepričanju o blaginji in miru za vse, ki naj bi ju človeškim družbam v prvi vrsti zagotovila kombinacija medsebojnega sodelovanja in tehnološkega napredka (Brauch 2003, 52-64). e) Literaturo mirovnih študij (Posen 2004, 417-33; Mackinlay 2005, 181-87), ki je pogosto moralno motivirana in kulturno-civilizacijsko vpeta v percepcijo sveta s strani njenih temeljnih idejnih nosilcev (avtorjev in družbe). Njihovi konceptualni in vsebinski primanjkljaj se odraža predvsem skozi pristransko prizmo zaznavanja, vrednotenja in interpretiranja prevladujočih procesov in razmer v svetu, ki ne odraža celotnega spektra možnih interpretacij s strani (politično, ekonomsko, socialno, psihološko, ekološko, vojaško in informacijsko) drugače mislečih udeležencev in (z)družb. f) Douheta (v Collins 2002, 61) in Lambetha (2000, 115-42), ki zagovarjata primat VL kot najprimernejšega sredstva za uresničevanje vojaških ciljev RD.

Kljub obstoječim konceptualnim in/ali vsebinskim pomanjkljivostim naštetih del le-ta vseeno ponujajo drugačno in vredno percepcijo realnosti, zaradi česar krepijo ustvarjalni potencial novih generacij. Ključni izziv pri iskanju popolnejših (celovitih in celostnih) teoretičnih in praktičnih zakonitosti in rešitev na področju vojskovanja zato tudi v prihodnosti ostaja sposobnost kombiniranja in nadgrajevanja dobrih in inovativnih idej posameznih uveljavljenih avtorjev in izvajalcev z novimi (samosvojnimi) rešitvami. Prav to pa po prepričanju avtorja tega dela predstavlja glavni prispevek tega dela k razvoju slovenske znanosti.

(pri)sile v svetu, v katerem živimo.¹¹ Na tej točki je treba izpostaviti, da gre le za navidezno vsebinsko nezdržljivost obeh kategorij proučevanja, ki jo je Luttwak (2002, 13) posrečeno poimenoval »paradoksalna logika (ne)oboroženih konfliktov«. V tem primeru lahko torej govorimo o dokaj ambicioznem poskusu razumevanja in vrednotenja same narave vojskovanja in nenehno spreminjajoče se paradigme velike in vojaške strategije kot širših in po mnenju avtorja tega dela najustreznejših okvirov proučevanja izbrane problematike (razvoja načina vojskovanja v sodobnem svetu, s poudarkom na RD). Pri izdelavi tega dela se bo zato treba zavestno izogibati tudi zgoraj orisanim vsebinskim in konceptualnim pastem. Zato (p)ostaja razumevanje zapletenosti sodobnih varnostni groženj, izzivov in tveganj ter celostno razumevanje povezav med veliko in vojaško strategijo za RD v začetku enaindvajsetega stoletja ključno predvsem zaradi pravočasnega oblikovanja ustreznih odgovorov na vprašanje: Kako je moč najbolj učinkovito organizirati in uporabljati vojaško silo v okolju, ki ga v prvi vrsti zaznamujeta visoka stopnja medsebojne prepletenosti vojaških in nevojaških groženj ter visoka verjetnost mutacije (ne)oboroženih konfliktov?

2.2 CILJI PROUČEVANJA

Na podlagi zastavljenega naslova doktorske disertacije in zgoraj navedenih spoznanj je moč določiti tudi namen oziroma opredeliti pet temeljnih ciljev proučevanja. Tako nameravam:

- a) Oblikovati in ovrednotiti celosten teoretičen pogled na dinamiko evlucijskih in revolucionarnih sprememb na področju zagotavljanja vojaške varnosti človeških družb skozi čas, s poudarkom na RD v obdobju po koncu hladne vojne.
- b) Poiskati in opredeliti teoretične temelje sodobne paradigme velike strategije človeških (z)družb in v tem kontekstu izpostaviti pomen in vlogo vojaške moči in vojaške sile ter oceniti možen spekter nadaljnjega (pre)oblikovanja velike strategije RD.
- c) Proučiti in opredeliti pomen in vlogo (ne)omejevanja in (ne)proporcionalnosti uporabe oborožene (pri)sile v obdobju po koncu hladne vojne, s poudarkom na poslanstvu in vlogi (OS) RD in njihovem dinamičnem soodvisnem odnosu do potencialnih partnerjev in potencialnih nasprotnikov.

¹¹ Clausewitz (1976, 75) namreč trdi, da je v vojni kot pojavu bolj kot na kateremkoli drugem področju človekovega udejstvovanja treba začeti z opazovanjem in proučevanjem narave celote, saj prav tu del (operativni postopki, vojaška tehnika, človeški dejavnik, organizacija itd.) in celota tvorita najtesnejšo (ne)posredno vez.

- d) Poiskati in opredeliti teoretične temelje sodobne paradigme vojaške strategije človeških (z)družb in v tem kontekstu predstaviti in kritično ovrednotiti samo dinamiko (hitrost in smer sprememb) in temeljne lastnosti razvoja različnih načinov vojskovanja v preteklosti in sedanjosti, s poudarkom na RD v obdobju po koncu hladne vojne.
- e) Preveriti in ovrednotiti temeljne lastnosti sodobnega oziroma prevladujočega načina vojskovanja RD na primeru kritičnega vrednotenja oboroženega konflikta v Afganistanu v obdobju med letoma 2001 in 2015.

2.3 HIPOTETIČNI OKVIR

Vodilno vlogo v razvoju na vojaškem področju bodo nedvomno tudi v prihodnje igrale RD, zaradi česar bodo njihove OS še naprej predstavljale vzor in merilo za vse njihove zaveznike in partnerje kot tudi za njihove nasprotnike in sovražnike (Milovac 2002, 66-71; Jarvis 2004, 6-50; Shaw 2005, 71-98). Proučevanje sprememb na omenjenem področju zato predstavlja več kot le opredeljevanje smernic razvoja posameznih (OS) RD. Zato vojskovanje v začetku enaindvajsetega stoletja v veliki meri ostaja skladno z obstoječimi vsestranskimi trendi, ki zaznamujejo sedanjost, in z uveljavljenimi strateškimi koncepti in pristopi, ki odražajo percepcijo sveta ter želje in interese človeških družb (tako razvitih kot tudi tistih manj razvitih) skozi daljša časovna obdobja. Tako zgodovina ostaja najboljše, a sočasno še zmeraj nepopolno vodilo za predvidevanje nadaljnjega razvoja sprememb (njihove smeri in hitrosti) in merilo za kasnejše objektivno vrednotenje razvojnih trendov na področju uporabe oborožene (pri)sile.

Na podlagi zgoraj predstavljene problematike proučevanja tako izstopata dve temeljni hipotezi¹², ki odražata in celostno zaokrožata aktualno dinamiko sprememb v načinu vojskovanja RD na ravni velike strategije, strategije nacionalne varnosti ter vojaške strategije in v nekoliko manjšem obsegu tudi vojaške operatike.

Splošni hipotezi:

- 1. Vojskovanje je strateško obnašanje (izvajanje velike strategije) akterjev, ki ima v obdobju po koncu hladne vojne svojo politično, socialno, ekonomsko, psihološko, informacijsko, ekološko**

¹² Obe temeljni hipotezi vsebinsko celostno in uravnoteženo zaokrožata proučevano problematiko, ki jo determinira izbran naslov. Zato kot takšni posredno (preko izpeljanih delovnih hipotez) združujeta tudi vse jasno začrtane cilje proučevanja.

ter vojaško dimenzijo in kot takšno odraža celoten spekter specifičnih značilnosti (vključno z morebitnimi prednostmi in pomanjkljivostmi) družb in posameznikov, ki se nanj pripravljajo oziroma ga izvajajo. To se (ne)posredno odraža tudi v novem oziroma prevladujočem načinu vojskovanja (OS) RD, ki za vse udeležence oboroženih konfliktov po svetu poskuša uveljaviti enotna (ne)pisana pravila za učinkovito uporabo vojaške (pri)sile.

2. Vojskovanje v enaindvajsetem stoletju bosta podobno kot v preteklosti zaznamovali a) dinamična kombinacija vsestranskih evolucijskih sprememb (element kontinuitete) in občasnih revolucionarnih oziroma radikalnih sprememb (element diskontinuitete) v človeških družbah in njihovem okolju, ter b) spremenljiva dinamika soodvisnih odnosov med vsemi v konflikt vpletenimi stranmi oziroma med njihovimi cilji, sredstvi in metodami. Zato ima vojskovanje kot pojav skoraj nespremenljivo naravo (splošen kontekst oziroma zakonitosti), a kljub temu ohranja zelo spremenljiv karakter (konkreten kontekst oziroma način izvajanja aktivnosti).

Izpeljane delovne hipoteze:

1. Način uporabe vojaške sile RD po koncu hladne vojne odraža specifično sinergijo celostne dinamike evolucijskih in revolucionarnih sprememb (v prvi vrsti smeri in hitrosti sprememb) v sedmih ključnih vsebinskih dimenzijah človeškega udejstvovanja (politična, ekonomska, ekološka, socialna, psihološka, informacijska in vojaška dimenzija) in na petih funkcionalno hierarhičnih ravneh uresničevanja varnostnih interesov človeških družb (raven velike strategije, strategije nacionalne varnosti, vojaške strategije, operatike in taktike).
2. Način vojskovanja OS RD v odnosu do potencialnih in dejanskih partnerjev in nasprotnikov v obdobju po koncu hladne vojne zaznamujejo (ne)pisana pravila, med katerimi izstopajo ideje o vsestranski vojaški premoči OS RD, o legitimnosti (percepciji pravičnosti ali opravičljivosti) uporabe oborožene sile, o proporcionalnosti uporabe vojaške (pri)sile, o omejevanju uporabe vojaške (pri)sile ter o prenosu bremen (odgovornosti, stroškov in tveganj) med najpomembnejšimi v konflikt vpletenimi akterji.¹³

¹³ Skladno z naslovom disertacije med pomembnejše akterje v oboroženem konfliktu spadajo vse v konflikt (ne)posredno vpletene strani (s poudarkom na njihovi vojaški komponenti), ki lahko odločilno vplivajo na razvoj dogodkov znotraj konkretnega kriznega območja. Pri tem pa npr. Qinsheng (v Ahrari 1999, 43) in Eicher (2009, 147-149) poudarjata, da sta v sodobnem svetu vloga in pomen prostorske in časovne dimenzije oboroženega konflikta vse večja, kar vodi v zaton

3. Uporabo in ocenjevanje uspešnosti uporabe vojaške (pri)sile na ravni vojaške strategije in operatike je treba tudi v obdobju po koncu hladne vojne opredeliti in vrednotiti skozi prizmo temeljnih strateških obrazcev delovanja oboroženih sil (splošnih zakonitosti vojskovanja) ter dinamične soodvisnosti odnosov med ključnimi akterji v pričakovanem in v dejanskem oboroženem konfliktu (kombiniranje ciljev, metod in sredstev v specifičnem času in prostoru).
4. Temeljne lastnosti ter dejanske prednosti in slabosti sodobnega oziroma prevladujočega načina vojskovanja (OS) RD se skozi odločitve in dejanja vseh pomembnejših v konkreten konflikt vpletenih akterjev odražajo tudi v (ne)učinkovitem razreševanju oboroženega konflikta v Afganistanu v obdobju med letoma 2001 in 2015.

2.4 METODOLOŠKI PRISTOP

Že samo nekoliko natančnejši vpogled v dimenzije problematike ustreznega zagotavljanja vojaške varnosti nas prepriča, da je le-ta še bolj kompleksna, kot se zdi na prvi pogled, saj obstaja veliko število vzrokov, posledic in vzročno-posledičnih zvez, ki niso vedno samo enosmerne. Celosten (holističen) pogled na dinamiko razvoja prevladujočega načina vojskovanja RD je namreč moč oblikovati šele na podlagi sklepov, ki niso le vsota zaključkov posamičnih segmentov in vsebinsko-analitičnih tem (poglavij) proučevanega problema.¹⁴ Zato bodo prevladovali podatki, pridobljeni z analizo in kritičnim

tradicionalnega načina razmišljanja, skladno s katerim vojskovanje temelji na izmenjavi prostora za čas in časa za strateško pobudo. Vertikalne in horizontalne meje med različnimi ravni in dimenzijami vojskovanja očitno postajajo vse bolj zabrisane oziroma nestanovitne.

¹⁴ Ker je področje proučevanja tega dela vsebinsko zelo široko, saj obsega celoten spekter varnostnih dimenzij in ravni, je treba omenjene metodološke pristope v luči prevladujočih trendov (njihove smeri in hitrosti) ponovno ovrednotiti in ustrezno kombinirati. Pri tem je glaven poudarek na opredelitvi in interpretaciji kvalitativnih podatkov in informacij ter na njihovem vzročno-posledično smiselnem povezovanju s ciljem oblikovanja celostnega pogleda na proučevano tematiko in v tem kontekstu tudi na samo jedro problema na nacionalni, regionalni in globalni ravni.

Na tej točki je treba izpostaviti, da npr. matematične metode in kvantitativni pristopi ne omogočajo modeliranja dinamike obnašanja nekaterih zelo kompleksnih sistemov. Tovrsten primer predstavlja tudi fiziognomija vojskovanja v sodobnem svetu oziroma nadaljnje preoblikovanje načina vojskovanja RD (Tellis 2000, 35-53), Beaufre (1968, 42-73), Philip (1998, 69) in Gray (2002, 100) namreč trdijo, da gre v slednjem primeru za izjemno kompleksno obnašanje na prvi pogled kaotičnega nelinearnega, nepredvidljivega in dinamičnega sistema oziroma celote, v katerem je moč kljub vsemu zaznati

vrednotenjem sekundarnih virov (znanstveno-strokovnih knjig in člankov), o veliki in vojaški strategiji ter o naravi in načinu vojskovanja. Ker o omenjenih temah obstajajo številne komplementarne in kontradiktorne teorije in koncepti, je kvalitativen pristop k proučevanju najprimernejši za razvijanje in izpopolnjevanje teoretičnih idej in podob (o načinu vojskovanja).

V procesu verifikacije zastavljenih hipotez smo se zato oprli na družboslovne raziskovalne metode, ki bodo omogočile prepletanje ugotovitev drugih avtorjev z avtorjevimi lastnimi spoznanji in praktičnimi izkušnjami ter tako posledično zagotovile oblikovanje celostnega in vsebinsko uravnoteženega vpogleda v razvoj načina vojskovanja v obdobju po koncu hladne vojne. Med teoretičnimi raziskovalnimi metodami bomo zato uporabili:

- a) Opisno metodo pri opredeljevanju, razčlembi in vrednotenju najpomembnejših dejavnikov, konceptov in strategij, ki nakazujejo obstoj in povezavo med različnimi ravnmi in vsebinskimi dimenzijami zagotavljanja varnosti in vojaške obrambe v človeških (z)družbah (četrto vsebinsko poglavje).
- b) Primerjalno metodo za prikaz načina razmišljanja in delovanja ključnih akterjev v konkretnih oboroženih konfliktih kot izhodišče za oblikovanje usklajenega in celovitega pristopa k proučevanju povezav med teoretičnimi rešitvami in praktičnimi izkušnjami iz konkretnih primerov uporabe vojaške (pri)sile (fiziognomija dejanskih in potencialnih oboroženih konfliktov), s poudarkom na dinamiki ključnih vsestranskih sprememb v obdobju po koncu hladne vojne (poglavja pet, šest in sedem).
- c) Razvojno metodo za oris pomena in vloge vojaške moči in sile pri razvoju človeških (z)družb skozi čas in za razreševanje obstoječih konfliktov v sodobnem svetu (opredelitev sedanjega varnostnega stanja in trendov v svetu), s poudarkom na RD, ter za oblikovanje možnih scenarijev nadaljnjega razvoja dogodkov (poglavja 3, 4.3 in 5.4). Omenjena metoda je primerna tudi za oblikovanje t.i. cikličnega koncepta dinamičnosti razvoja sprememb v človeških združbah v različnih časovnih okvirih. Zato bo uporabna predvsem kot temeljno izhodišče (izhodiščni veliki koncept) za zaznavanje in vrednotenje sprememb in njihovega učinka na proučevano problematiko v širšem in ožjem vsebinskem okviru.

nekatero splošno zakonitosti oziroma obrazce delovanja. Zato pri izbiri najbolj primernih raziskovalnih metod in pristopov v prvi vrsti izstopajo družboslovne metode in deduktivni pristop k proučevanju.

- d) Študijo primera teoretičnega obravnavanja vojskovanja v RD, ki temelji na proučevanju in vrednotenju relevantne strokovne literature, s poudarkom na vplivnejših primarnih in sekundarnih virih, izdelanih v RD v obdobju po koncu hladne vojne, z namenom orisa razsežnosti in raznolikosti sodobnih teorij o vojskovanju in vrednotenja odnosa teorije v RD do vojskovanja v obdobju po koncu hladne vojne.
- e) Analitično-sintetični pristop z namenom oblikovanja inovativnih teoretičnih konceptov, modelov in (ne)pisanih zakonitosti za kritično vrednotenje (ne)uporabnosti vojaške (pri)sile RD v obdobju po koncu hladne vojne (poglavja štiri, pet in šest). Pri tem ne gre le za golo iskanje in popis splošno veljavnih zakonitosti in načel, ampak za odkrivanje in opazovanje (dinamike) pojavov in procesov, ki v času in prostoru odločilno vplivajo na (pre)oblikovanje obstoječih in prevladujočih načinov vojskovanja. Poleg tega je za oblikovanje inovativnih celostnih konceptov in vrednotenje aktualnih dogodkov pogosto potrebno in smiselno tudi navajanje vzporednic s teoretičnimi koncepti in praktičnimi primeri iz zgodovine, zaradi česar disertacija večkrat preseže časovni okvir, ki je načrtan v njenem naslovu.
- f) Študijo primera oboroženega konflikta v Afganistanu (med letoma 2001 in 2015) za prikaz in preverjanje veljavnosti temeljnih lastnosti celostnega teoretičnega koncepta sodobnega načina vojskovanja RD (poglavje sedem). Pri tem se bom oprl tudi na lastna teoretična in praktična spoznanja in izkušnje iz misije ISAF.¹⁵

V tej luči je treba obstoječe oziroma trenutno dominantne t.i. velike ideje ali vsesplošne teorije o vojskovanju pazljivo proučiti in njihovo vsebino vrednotiti z določeno stopnjo kritične zadržanosti. V našem primeru so namreč zanimivi le posamezni skrbno izbrani deli, ki bodo tvorili sestavne komponente našega poskusa oblikovanja sodobnega celostnega koncepta o načinu vojskovanja, s poudarkom na RD. Zaradi izjemne vsebinske in konceptualne raznolikosti možnih interpretacij

¹⁵ Izbira Afganistana kot študije primera ni naključna. Afganistan je namreč najdaljši oborožen konflikt v obdobju po koncu hladne vojne, v katerega je v različnih oblikah neprekinjeno aktivno vključen širok nabor RD, DVR in nedržavnih akterjev, kar med drugim vključuje OZN, Nato, EU, ZDA in Republiko Slovenijo. Konflikt v Afganistanu zato nudi dobro izhodišče za vrednotenje: a) vojaških in nevojaških značilnosti ter prednosti in slabosti sprtih strani, b) širokega nabora razlogov za uspeh in neuspeh sprtih strani, c) izkušenj in predlogov za izboljšanje načina delovanja in vojskovanja sprtih strani. Zato omenjeni oboroženi konflikt kot zaokrožena celota predstavlja dobro izhodišče za holistično vrednotenje temeljnih značilnosti, stopnje učinkovitosti ter relativnih prednosti in pomanjkljivosti uveljavljenega načina vojskovanja RD na vseh hierarhičnih ravneh in v vseh sedmih dimenzijah človeških aktivnosti.

proučevanih sprememb in razmer, ki že tradicionalno odlikuje družboslovne vede, kamor spada tudi velika večina vojaških ved na čelu z vojaško strategijo, pa se bo pri vrednotenju že obstoječih teorij o naravi in načinu vojskovanja v sodobnem svetu in oblikovanju lastnih idej in konceptov zato treba v veliki meri nasloniti tudi na lastno sposobnost a) kombiniranja in vrednotenja primerljivih zgodovinskih in aktualnih izkušenj in dogodkov, b) zaznavanja prevladujočih trendov v svetu in na območju Afganistana kot konkretnem kriznem žarišču, ter c) oblikovanja spektra možnih scenarijev nadaljnjega razvoja dogodkov. Zaradi vseh zgoraj navedenih dejstev in širine proučevane problematike je moč zaključiti, da je induktivno opazovanje in spoznavanje najbolj primeren izhodiščen pristop k proučevanju teoretičnih okvirov vojskovanja RD, saj je največkrat potrebno in smiselno izhajanje iz (dejanskih) primerov in dejstev oziroma iz specifičnih opažanj in sklepov ter na njihovi podlagi oblikovanje splošnih spoznanj, načel, obrazcev delovanja in celostnih modelov.

2.5 STRUKTURA DOKTORSKE DISERTACIJE

Vsebino doktorske disertacije sem razdelil in oblikoval v devet delov oziroma poglavij. V prvem poglavju podam uvodne misli in predstavim relevantnost izbrane teme. V drugem poglavju opredelim predmet in cilje proučevanja, zastavim splošne ter izvedene hipoteze, opredelim metodološki pristop in predstavim strukturo disertacije.

V tretjem poglavju v luči celostnega koncepta revolucionarnih in evolucijskih sprememb v človeških (z)družbah oblikujem in predstavim samosvoj teoretičen pogled na dinamiko sprememb na področju zagotavljanja vojaške varnosti človeških (z)družb v prostoru in času. V četrtem poglavju v luči sodobnih teorij o varnosti orišem teoretične temelje sodobne paradigme velike strategije, ki predstavljajo najširši okvir za vrednotenje poslanstva in vloge človeških (z)družb (s poudarkom na vlogi vojaške moči) v luči nenehno spreminjajoče se dinamike kombiniranja ciljev, metod in sredstev. Poleg tega sistematično oblikujem tudi možne alternativne scenarije nadaljnjega (pre)oblikovanja velike strategije RD.

V petem poglavju a) predstavim in ovrednotim pomen in vlogo (samo)omejevanja in (ne)proporcionalnosti uporabe oborožene (pri)sile, ter b) ovrednotim vpliv politično-vojaškega imperativa na ravni velike strategije in strategije nacionalne varnosti na eni strani in njegov vpliv na

ravni vojaške strategije in operatike na drugi strani, s poudarkom na (OS) RD. V tem kontekstu orišem tudi prilagodljivost potencialnih nasprotnikov RD, ovrednotim njihove aktualne pristope k vojskovanju in predstavim možen spekter povratnih reakcij s strani RD. Na ta način orišem soodvisen odnos med RD in njihovimi nasprotniki ter prikažem možne posledice (ne)učinkovitih rešitev ključnih akterjev. Poleg tega oblikujem tudi splošen model prenosa tveganja, odgovornosti in stroškov v (ne)oboroženih konfliktih v obdobju po koncu hladne vojne.

V šestem poglavju v luči prevladujočih trendov preoblikovanja razmerij vojaške moči na globalni ravni in sodobnih teorij o varnosti in vojaški obrambi orišem teoretične temelje sodobne paradigme vojaške strategije, ki predstavljajo najširši okvir za vrednotenje vloge in nalog OS (RD) ter njihove (ne)učinkovitosti pri izvajanju (ne)vojnih vojaških operacij. V tem kontekstu izpostavim pomen koncepta selektivnega intervencionizma RD ter zavezniške in koalicijske uporabe oborožene (pri)sile. Na drugi strani skozi prizmo možnih strateških obrazcev delovanja OS, strategijo posrednega ali neposrednega nastopanja in koncept ofenzivnega ali defenzivnega nastopanja orišem soodvisno dinamiko odnosa med akterji v oboroženem konfliktu. Vse to tvori ustrezno izhodišče za oblikovanje sodobnega celostnega koncepta o načinih vojskovanja (v sodobnem svetu) in za kritično vrednotenje prevladujočega načina vojskovanja OS RD.

V sedmem poglavju preverim in ovrednotim veljavnost temeljnih lastnosti celostnega teoretičnega koncepta sodobnega načina vojskovanja RD na primeru študije primera oboroženega konflikta v Afganistanu v obdobju med letoma 2001 in 2015. Pri tem ovrednotim elemente (ne)uspešnosti obeh sprtih strani, širino nabora in pomen izkušenj ter ključne predloge za izboljšanje načina delovanja in vojskovanja (OS) RD. V tem kontekstu orišem tudi nekatere alternativne možnosti in pristope, ki so bili ključnim akterjem na voljo v posameznih obdobjih oboroženega konflikta. V tej luči predstavim tudi vlogo Slovenije in Slovenske vojske.

V osmem poglavju podam sklepne ugotovitve, s pomočjo katerih izvedem preverjanje oziroma verifikacijo zastavljenih hipotez. V devetem poglavju podam seznam uporabljene literature. Na koncu podam še stvarno in imensko kazalo ter priloge izdelane v obliki shem in tabel.

3 OBLIKOVANJE SODOBNEGA TEORETIČNEGA POGLEDA NA RAZVOJ NAČINA VOJSKOVANJA

3.1 TEORETIČEN POGLED NA (R)EVOLUCIONARNOST SPREMEMB V ČLOVEŠKIH ZDRUŽBAH

Machiavelli (v Gray 2005, 98) je bil prepričan, da so spremembe življenjska stalnica in istočasno najtežje izvedljivi procesi v človeških združbah, saj predstavljajo spreminjanje obstoječega statusa quo, kar praviloma zahteva veliko energije, napora in časa. Poleg tega se jim tisti, za katere bi bile spremembe negativne, krčevito upirajo, saj zanesljivo vedo, kaj lahko izgubijo. Tisti, za katere pa bi bile spremembe lahko pozitivne, pa niso gotovi o tem, ali sploh in koliko ter na kakšen način lahko pridobijo. Gre torej za zametek ideje o neizbežnosti sprememb, ki jo je nekaj stoletij kasneje Charles Darwin v obliki teorije o nastanku in razvoju vrst prenesel na področje biologije. Dandanes tovrstne ideje med drugim tvorijo tudi osrednji del razprave o razvoju narave in načina vojskovanja.¹⁶

V tem delu temelji teorije o evoluciji predstavljajo najprimernejšo osnovo za razumevanje fiziognomije sprememb v človeških združbah, s poudarkom na vojaški dimenziji varnosti in njihovo celovito vrednotenje v kontekstu razvoja načina vojskovanja v RD. Zato je kot izhodišče za razumevanje splošne teorije o (r)evolucionarnosti sprememb v okolju (v našem primeru znotraj človeške družbe) najbolj smiselno vzeti t.i. vektorsko logiko, ki spremembo oziroma prehod iz točke A (izhodišče) v točko B (končni cilj) definira s pomočjo združitve dveh temeljnih komponent: a) smeri spremembe, in b) njene dolžine (v našem primeru intenzivnosti ali hitrosti). Na podlagi obeh komponent je tako moč oblikovati celosten nabor teoretično možnih sprememb, ki lahko vplivajo na proučevanje izbrane problematike v izbranem okolju (shema 3.1 na strani 38). Pri izbiri poimenovanja posameznih možnih oblik sprememb kot metodološkega temelja za nadaljnje delo pa naletimo na prvo težavo. Na podlagi zdravega razuma namreč spremembe delimo na:

¹⁶ Več o tem v Fitzsimonds in Van Tal 1994, 24-30; Jablonsky 1994, 18-35; Metz in Kievit 1995, 27-41; Black 1999, 224-46; Knox in Murray 2001, 1-35; Milovac 2002, 37-67; Gray 2005, 115-20.

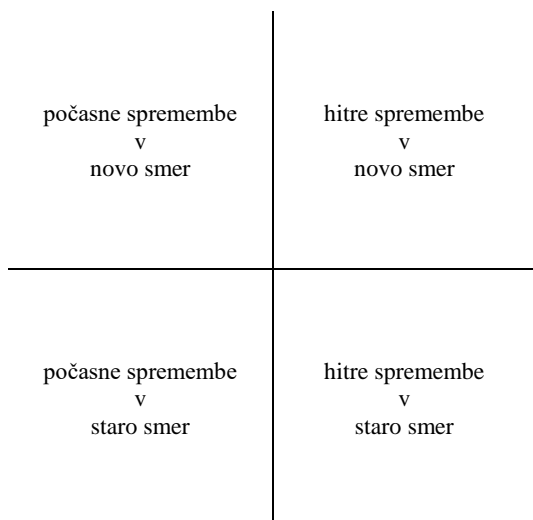
- a) Evolucionarne, ki jih praviloma označuje kombinacija konstantne smeri in hitrosti. Slednja praviloma ni visoka.
- b) Revolucionarne, ki jih praviloma označuje kombinacija občutno spremenjene smeri in visoke hitrosti sprememb.

V realnosti tovrstne ostre ločnice med obema predstavljenima vsebinskima kategorijama ni moč jasno opredeliti (shema 3.2 na strani 38), kar predstavlja ključen dejavnik, ki ga po mnenju avtorja tega dela pri nadaljnjem proučevanju sprememb na kateremkoli vsebinskem področju ne smemo pozabiti.¹⁷ Zato so nadaljnje poglobljene razprave o revolucionarnosti ali evolucionarnosti sprememb na poljubno izbranem področju v določeni meri nesmiselne, saj proces nenehnih vsestranskih bolj ali manj radikalnih in/ali hitrih oziroma počasnih sprememb ostaja konstanta, ki v praksi tvori neločljivo funkcionalno celoto. Radikalne oziroma revolucionarne spremembe namreč nastajajo skozi proces nenehnega evolucijskega razreševanja konkretnih vsakodnevnih problemov na neki ravni človeškega udejanjanja. Pri tem imajo uspešni inovatorji (v teoriji in v praksi) zmeraj v mislih višje strateške cilje in interese, pri čemer poskušajo poiskati kar najbolj učinkovit način za njihovo uresničevanje s pomočjo že obstoječih ali povsem novih sredstev in metod. Bistvo razprave je zato v razumevanju narave in vsebine procesa in v pravilnem vrednotenju njegove dinamike (smeri in relativne hitrosti) v okviru njegovega neposrednega okolja ali njegove širše celote (t.i. višje hierarhične ravni udejstvovanja v družbi).¹⁸ V tej luči je treba še enkrat izpostaviti medsebojen odnos in povraten vpliv na vertikalni ravni oziroma (ne)skladnost sprememb in sinergijo začrtanih smernic in prevladujočih trendov, ki potekajo nenehno in sočasno z različno hitrostjo (evolucionarno ali revolucionarno) na vseh ravneh družbene aktivnosti (shema 3.8 na strani 47).

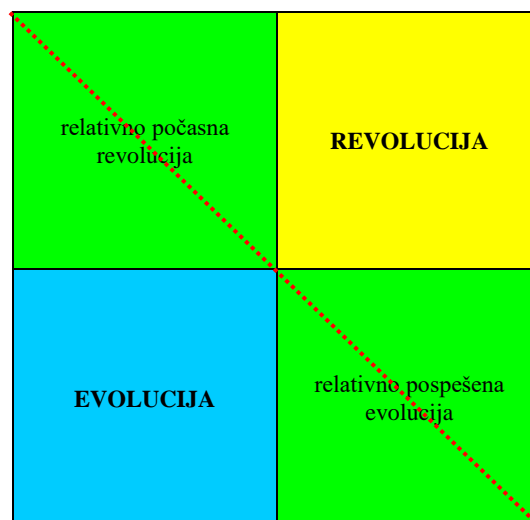
¹⁷ V nasprotnem primeru lahko izdelamo neuravnotežen metodološki okvir proučevanja, na podlagi katerega (ne)zavedno dobimo pomanjkljive in/ali napačne zaključke o naravi sprememb in njihovem vsestranskem učinku na okolje ter proučevane procese in dogodke.

¹⁸ Med tovrstne primere spadajo a) spremembe na ravni velike strategije posameznih držav in njihove vsestranske posledice za človeške družbe, ali b) spremembe na operativni ravni znotraj vojaške dimenzije varnosti itd.

Shema 3.1: Klasifikacija vseh možnih oblik razvoja oziroma (r)evolucije, ki temelji na vektorski logiki celostnih sprememb v okolju

Shema 3.2: Poimenovanje različnih možnih oblik razvoja oziroma (r)evolucije, ki temelji na vektorski logiki celostnih sprememb v okolju

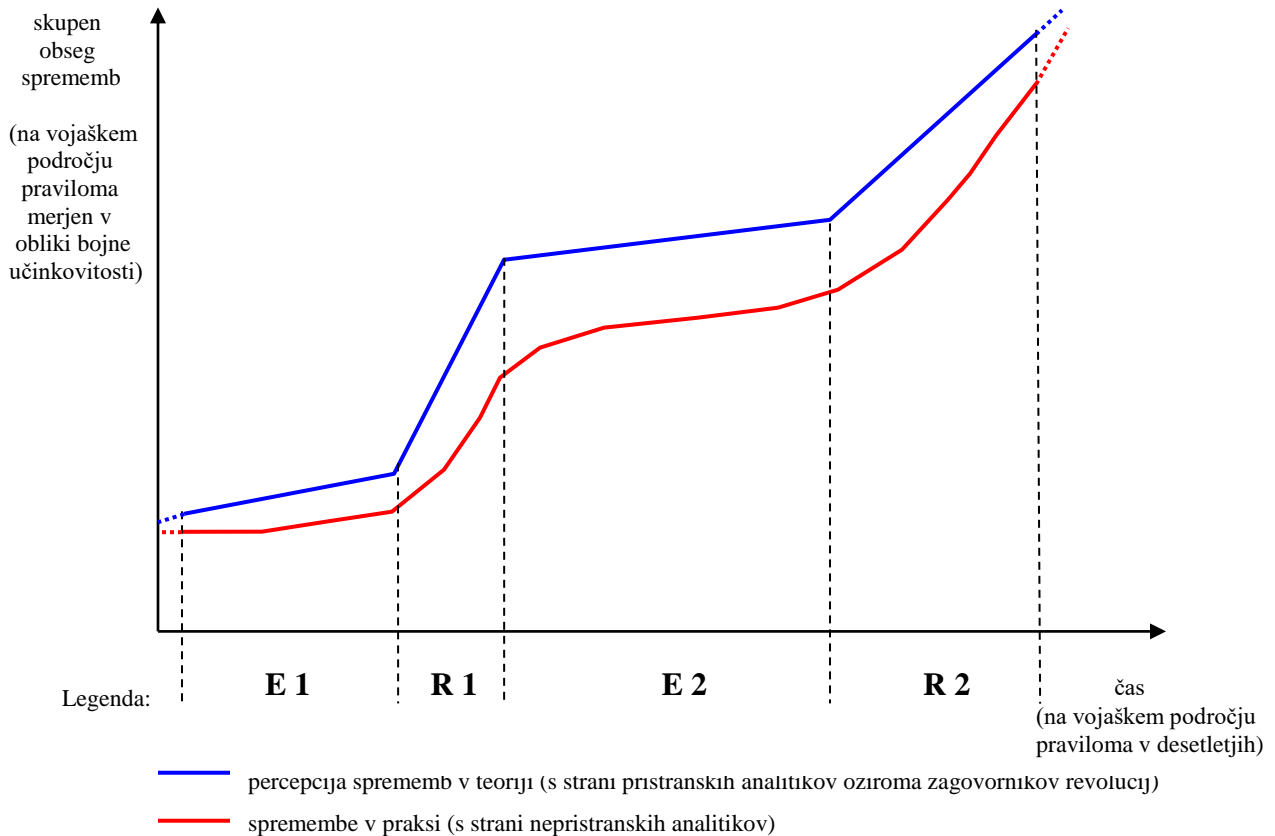
- Legenda:
- spremembe so po svoji naravi revolucionarne
 - spremembe sočasno združujejo značilnosti revolucionarnih in evolucionarnih sprememb
 - spremembe so po svoji naravi evolucionarne
 - navidezna ločnica med revolucionarnimi in evolucionarnimi spremembami v okolju

Hitrost in smer sprememb na izbrani ravni proučevanja je moč opazovati tudi skozi čas (shema 3.3 na strani 39), pri čemer je treba ločiti med dvema sočasno obstoječima percepcijama realnosti: a) idealnotipsko teoretično percepcijo, ki je pogosto preveč potencirana in odraža predvsem ideje in ne predstavlja odraza realnosti, in b) pragmatično percepcijo, ki temelji na praktičnih izkušnjah in konkretnih dokazih. Njuna medsebojna primerjava nakazuje, da v realnosti praviloma ne obstajajo prelomi oziroma ostri in posledično lahko zaznavni prehodi¹⁹ med posameznimi obdobji revolucionarnih in evolucionarnih sprememb ter da je trajanje, intenzivnost in končni učinek

¹⁹ Dober primer je koncept bliskovite vojne, ki se je kot zamisel pojavila že pred koncem prve svetovne vojne. Kot teoretičen koncept je dozorel v obdobju med prvo in drugo svetovno vojno. V praksi se je dokazal šele leta 1940, njegovo izpopolnjevanje pa je trajalo vse do konca druge svetovne vojne. Temu so pod različnimi imeni sledile še številne nadgradnje, ki smo jim lahko priča vse do današnjih dni.

posameznih obdobj vnaprej zelo težko predvideti ali ovrednotiti.²⁰ Skozi daljše časovno obdobje pa je moč zaznati tudi nekakšno naravno sosledje obdobj evolucije in obdobj revolucije.

Shema 3.3: Idealnotipski model sosledja evolucionarnih in revolucionarnih sprememb v človeških združbah skozi čas

Vir: Izhodišče povzeto po Metz in Kievit (1995, 11).

Relativna (ne)radikalnost sprememb (ali je upravičeno govoriti o revoluciji ali o evoluciji?) zato v prvi vrsti ostaja odvisna od subjektivnega avtorjevega analitičnega vrednotenja kombinacije intenzivnosti sprememb (njihove časovne dimenzije oziroma hitrosti) in njihove smeri. Kljub temu je moč na vojaškem področju zaznati skladnost med:

²⁰ Dober tovrsten primer so Douhetove teze o vsemogočnosti zračne moči, natančneje bombnikov, ki so se že v španski državljanski vojni izkazale za pretirane. Kljub temu se vsebinsko zanimive strokovne razprave o vlogi in pomenu vojaškega letalstva (VL) ter o točnosti Douhetove vizije nadaljujejo vse do današnjega dne.

- a) Evolucionarnimi spremembami in obdobji relativno nizke stopnje neposredne vojaške ogroženosti oziroma obdobji nizkih vsestranskih investicij na področju obrambe.
- b) Revolucionarnimi spremembami in obdobji relativno visoke stopnje neposredne vojaške ogroženosti oziroma obdobji visokih vsestranskih investicij na področju obrambe (shema 3.4 na strani 42).

Predstavljene možne kombinacije tvorijo tudi izhodišče za vrednotenje splošne stopnje bojne pripravljenosti oboroženih sil (OS) posameznih držav ali človeških združb v danem trenutku in v bližnji prihodnosti (shema 3.5 na strani 42), kar nakazuje na izjemen pomen pravilnega tempiranja trenutka v času, ko bosta morali biti zaradi varnostnih razmer bojna pripravljenost in bojna vrednost naših OS na najvišji možni ravni. Omenjen trenutek v času je praviloma tik pred izbruhom odprtih sovražnosti, medtem ko se morajo intenzivne priprave nanj praviloma začeti že več let ali celo desetletij prej.²¹ Na podlagi grobe ocene stopnje bojne pripravljenosti OS izbrane države je moč sklepati tudi, v kakšnem tipu oboroženega konflikta so pripravljene oziroma nameravajo sodelovati (shema 3.6 na strani 42). Pri uporabi tovrstnega analitičnega pristopa za vrednotenje sprememb v razvoju OS skozi daljše časovno obdobje je moč na podlagi povprečne stopnje njihove (r)evolucionarnosti države sveta razvrstiti v štiri splošne skupine (shema 3.7 na strani 42). Enak pristop lahko služi tudi za proučevanje dolgoročnih

²¹ Dober tovrsten primer predstavljajo: a) Italijansko VL, ki je bilo dve desetletji pred drugo svetovno vojno deležno obsežne modernizacije in povečanja obsega, a je bilo ob začetku druge svetovne vojne tehnološko že povsem zastarelo. V tem primeru lahko govorimo o napačnem (prezgodnjem) časovnem tempiranju razvoja OS. b) Nemško VL, ki je v tridesetih letih preteklega stoletja začelo intenzivno razvijati nove operativno-taktične postopke in začelo s serijsko proizvodnjo najodobnejših bojnih letal, zaradi česar je imelo ob začetku druge svetovne vojne eno izmed največjih in najmodernejših VL na svetu. V tem primeru lahko govorimo o pravilno tempiranem razvoju in mobilizaciji OS. c) Ameriško VL, ki je z vsestranskim pospešenim razvojem in povečevanjem svojega obsega začelo šele ob koncu tridesetih let, ko je bil izbruh vojne le še vprašanje časa. Zato je lahko šele leta 1943 prevzelo večje breme v boju proti silam osi. V tem primeru lahko govorimo o napačnem (prepoznom) časovnem tempiranju razvoja OS (Buban 1966, 40-46).

O pomenu pravilnega časovnega tempiranja priprav na konflikt v obdobju po koncu hladne vojne govorijo tudi razlike v trajanju, stopnji nasilja in posledicah vojn na območju nekdanje Jugoslavije: a) v Sloveniji (primer ustreznega razvoja in pravočasnih priprav), b) na Hrvaškem (primer ustreznega razvoja, a zapoznelih priprav), ter c) v Bosni in Hercegovini (primer prepoznih in premalo obsežnih priprav na vojaškem področju s strani Muslimanov). Podoben primer je tudi dobro desetletje zavestnega zapostavljanja razvoja in vlaganj v sistem nacionalne varnosti Ukrajine, ki v danem trenutku ni bil več sposoben zavarovati domovine pred zunanjo agresijo oziroma preprečiti širjenje vpliva in aktivnosti proruskih paravojaških skupin na skrajnem vzhodu države.

sprememb oziroma za vrednotenje razlik in podobnosti razvoja v vsebinsko ožjem okviru proučevanja (npr. v dinamiki razvoja sposobnosti manevrskega vojskovanja kopenske vojske (KoV)).²²

²² Glej prilogo B: Prikaz razlik in podobnosti (ne)skladnega razvoja oklepnomehaniziranih enot in manevrskega načina vojskovanja KoV Nemčije in KoV Sovjetske zveze (SZ) oziroma Rusije v različnih zgodovinskih obdobjih na strani 368. Tako lahko v primeru Nemčije opazimo časovno usklajen (pravilno tempiran) razvoj sposobnosti manevrskega vojskovanja KoV, ki ustrezno odraža varnostne razmere in trende v različnih zgodovinskih obdobjih. Po drugi strani pa lahko vsebinsko sorodne rešitve v SZ oziroma Rusiji v istih obdobjih odražajo povsem drugačno dinamiko. Največja neskladja oziroma preskoke (odstopanja od zakonitosti iz sheme 3.5) je tako moč opaziti a) v obdobju prehoda iz mirnodobnega v vojno stanje v obdobju druge svetovne vojne (leta 1941), ko so OS SZ nekoliko zamudile pravi trenutek dolgoročnega tempiranja vsestranskega razvoja OS, četudi so ga pričakovale že dve desetletji, in b) v obdobju konca hladne vojne, ko je zaradi razpada SZ in ekonomske krize posledično prišlo tudi do nenadnega in drastičnega upadanja stopnje bojne pripravljenosti in sposobnosti OS ter do zmanjševanja obsega in kvalitete vsestranskih virov, ki jih je (bilo) v luči novega geostrateškega okvira še smiselno namenjati obrambi.

Shema 3.4: Kombinacija dveh temeljnih lastnosti na področju zagotavljanja vojaške varnosti

percepcija nizke stopnje neposredne ogroženosti in visoke vsestranske investicije v obrambo	percepcija visoke stopnje neposredne ogroženosti in zelo visoke vsestranske investicije v obrambo
percepcija nizke stopnje neposredne ogroženosti in nizke vsestranske investicije v obrambo	percepcija visoke stopnje neposredne ogroženosti in visoke vsestranske investicije v obrambo

Shema 3.6: Realna sposobnost obvladovanja širine spektra intenzivnosti oboroženih konfliktov, izhajajoč iz splošnih varnostnih razmer in temeljnih lastnosti OS

krajši konflikti srednje intenzivnosti in konflikti nizke intenzivnosti	celoten spekter konfliktov
konflikti nizke intenzivnosti	krajši konflikti visoke intenzivnosti, konflikti srednje intenzivnosti, daljši konflikti nizke intenzivnosti

Legenda:

spremenbe so po svoji naravi revolucionarne

spremenbe sočasno združujejo značilnosti revolucionarnih in evolucionarnih sprememb

spremenbe so po svoji naravi evolucionarne

ločnica med bogatimi (svetovnim severom) in revnimi (svetovnim jugom), ki praviloma sovпада z delitvijo na evolucionarne in revolucionarne spremembe v načinu vojskovanja

smer naravnega sosledja sprememb v razvoju OS

Shema 3.5: Povprečna stopnja bojne pripravljenosti in vojaške (pre)moči posameznih OS, izhajajoč iz percepcije vojaške ogroženosti matične države in razpoložljivega vložka vsestranskih virov

OS so danes šibke, a bodo jutri močne	OS so danes močne in bodo močne tudi jutri
OS so danes šibke in bodo šibke tudi jutri	OS so danes močne, a bodo jutri šibke

Shema 3.7: Razvrstitev držav sveta na osnovi prevladujočih trendov na področju zagotavljanja vojaške varnosti v obdobju med hladno vojno in po njej

del RD	RD
DVR	del DVR

3.2 CELOVIT TEORETIČEN POGLED NA (R)EVOLUCIONARNOST SPREMOMB NA PODROČJU ZAGOTAVLJANJA VOJAŠKE VARNOSTI

V sodobni vojaškostrateški misli je moč vse pogosteje zaslediti dva izhodiščna koncepta (prizmi) dojemanja nadaljnjega poslanstva in vloge OS v družbi. Skladno s tem Gray (2002, 9-10, 35; 2005, 118-119) izpostavlja dva temeljna pojma:

- a) Preoblikovanje vojne (ang. transformation of war), ki se nanaša na širši družbeni in varnostni kontekst oziroma okolje, v katerem se nahajajo in delujejo OS.²³ Tako npr. Hone in Friedman (2002, 31) po vzoru ministrstva za obrambo ZDA (Office of the Secretary of Defense 2001, 14-19) transformacijo definirata kot spremembo v konceptih, organizaciji, procesih, uporabi tehnologij in opreme, ki omogočajo znatno izboljšanje uporabniške učinkovitosti in/ali stroškov delovanja. Tovrstna transformacija obsega tako tehnološko-tehnični razvoj kot tudi socialne strukture in procese ter kot takšna povezuje koncepte, opremo, organizacijo in procese. V tem primeru gre torej za sinergijski (ne)posredni povratni vpliv ključnih sprememb na ravneh velike strategije in strategije nacionalne varnosti na nadaljnji razvoj OS in na naravo vojskovanja.²⁴
- b) Preoblikovanje OS (ang. military transformation), ki se nanaša na ožjo vojaško sfero oziroma same OS in dejansko označuje radikalne spremembe v načinu vojskovanja (Rumsfeld 2002, 12-17; Šteiner 2014, 42-44). Gre torej za sodobnejšo in le na prvi pogled vsebinsko manj radikalno različico že uveljavljenega, a danes žal že nekoliko pozabljenega in s strani vojaške stroke zapostavljenega pojma »revolucija v vojaških stvareh« (Melillo 2006, 24-26).

Ključno razliko med omenjenima percepcijama je moč iskati v njuni vsebinski širini. Po drugi strani avtor tega dela meni, da šele njuna usklajena obravnava omogoča realno vrednotenje sprememb v širšem varnostnem okolju, trendih nadaljnjega razvoja OS in samem načinu vojskovanja. Sicer pa je spekter pojmov in teorij, ki se ukvarjajo s proučevanjem narave vojskovanja v sodobnem svetu, skoraj

²³ Gre za nekakšno priredbo in posodabljanje idej francoskega častnika Jeana Colina, ki je davnega leta 1912 napisal knjigo z naslovom Transformacija vojne.

²⁴ Za potrebe tega dela zadostuje poenostavljena definicija narave vojskovanja, ki predstavlja zaokroženo celoto oziroma seštevek načina vojskovanja (kako se OS uporabljajo v izbranem zgodovinskem obdobju?) in širšega varnostnega konteksta njihove uporabe (kakšne so politične, vojaško-varnostne, ekonomske in socialne razmere v izbranem zgodovinskem obdobju?).

tako širok, raznolik in množičen kot samo število njihovih avtorjev. Kljub temu je moč na podlagi kombiniranja inovativnih idej številnih priznanih analitikov²⁵ izluščiti nekakšen splošen nabor šestih temeljnih pojmov, s tankimi a jasnimi horizontalnimi ločnicami, ki tvorijo vsebinski kontekst oziroma predstavljajo celoto stanja in sprememb, ki (ne)posredno vplivajo na razvoj načina vojskovanja. Mednje spadajo:

- a) revolucija v strateških stvareh (ang. revolution in strategic affairs),
- b) revolucija v varnostnih stvareh (ang. revolution in security affairs),
- c) revolucija v odnosu do OS (ang. revolution in attitudes towards the military),
- d) vojaška revolucija (ang. military revolution),
- e) revolucija v vojaških stvareh (ang. revolution in military affairs),
- f) vojaško-tehnološka revolucija (ang. military-technical revolution).

Namen našega pristopa k proučevanju obstoja (radikalnih) sprememb na vojaškem področju je zlitje a) konceptualno in vsebinsko raznolikih idej in teorij o revolucijah in/ali evolucijah, b) kritičnega vrednotenja ključnih sprememb v preteklosti in prevladujočih trendov v sedanjosti z namenom oblikovanja kronološko celostne prizme za vrednotenje sedanjosti in predvidevanje prihodnosti,²⁶ in c) političnih, ekonomskih, socialnih ter vojaških strateških, operativnih, taktičnih, organizacijskih in tehnoloških sprememb v inovativen vsebinsko celosten pristop k razumevanju širine in globine nenehnih sprememb v naravi in načinu vojskovanja, s poudarkom na RD.

Na tej točki je zato treba izpostaviti tudi ugotovitev, da se zaradi vseobsežnosti učinkov in posledic posamičnih (r)evolucij na isti vertikalni ravni družbenega udejstvovanja, ki sicer lahko v določenem časovnem obdobju (fazi življenjskega ciklusa revolucije) obstajajo in potekajo sočasno, tovrstna obdobja in njihovi učinki na družbo in na način vojskovanja medsebojno v celoti ne zamenjujejo oziroma izključujejo, ampak se sočasno v veliki meri tudi prekrivajo, dopolnjujejo in celo nadgrajujejo

²⁵ Rose 1941, 105; Van Creveld 1991, 43-72; Cooper 1994, 21-25; Metz 2000, 40-53; Knox in Murray 2001, 21-68; Gray 2002, 67-90; Gray 2005, 116-117; McMaster v Manea 2014b.

²⁶ Na tej točki Black (2004, 1) opozarja na nevarnosti pretiranega posploševanja in reinterpretiranja zgodovine ter na vznesenost pri uvajanju novih t.i. meta pojmov, kamor uvršča ideje, kot so npr. transformacija OS, omrežnoscenično vojskovanje (ang. network centric warfare) in vojskovanje četrte generacije (ang. fourth generation warfare). K temu je moč dodati tudi idejo o hibridnem vojskovanju, ki se je uveljavila v obdobju po ruskem posredovanju v Ukrajini.

(glej shemo 3.8 na strani 47). Sheehan (2010, 64) je prepričan, da v vseh zgodovinskih obdobjih starejše pojavne oblike vojskovanja in organiziranega nasilja ne izginejo popolnoma, četudi jih v največji meri nadomestijo nove. Najbolj tipičen tovrsten primer predstavlja teza o sočasnem obstoju več različnih t.i. valov vojskovanja v svetu v sedanosti, kar je v prvi vrsti posledica (ne)skladnosti hitrosti in smeri razvoja različnih človeških združb v preteklosti in sedanosti.²⁷ Poleg tega je moč na nižji hierarhični ravni družbenega udejstvovanja (primer vojaške dimenzije) zaznati številne (r)evolucionarne spremembe, ki potekajo v hitrejših življenjskih ciklikih, ki imajo manjši povratni vpliv na relativno vrednost (pomen) in vsestranskost (globino in širino) sočasnih sprememb na višji hierarhični ravni (ravni celote), četudi predstavljajo enega izmed njenih temeljnih sestavnih delov.²⁸

Na podlagi tega je moč podrobneje predstaviti tudi fiziognomijo sprememb na poljubno izbrani ravni človeškega delovanja skozi njihov celoten življenjski cikel (shema 3.9 na strani 48), ki sicer kot celota znatno presega časovne mere svojega formalnega obstoja. Načeloma lahko govorimo o sosledju posameznih faz²⁹ brez ostrih, a vendarle zaznavnih časovnih ločnic, ki vertikalno delijo graf relativnega

²⁷ Dober tovrsten primer predstavlja sočasen obstoj a) nomadskega in poljedelskega vala vojskovanja v preteklosti ali industrijskega in postindustrijskega vala vojskovanja v sedanosti, in b) različnih tipov in oblik družbene ureditve, ki v veliki meri determinirajo ključne lastnosti temeljnih sestavnih elementov možnih in uveljavljenih načinov vojskovanja njihovih OS. Med njimi izstopajo: vrednote, kultura, organizacija OS, način razmišljanja in delovanja ter posledično tudi njihovi vojaški cilji, skozi katere se odražajo morebitne prednosti in pomanjkljivosti OS.

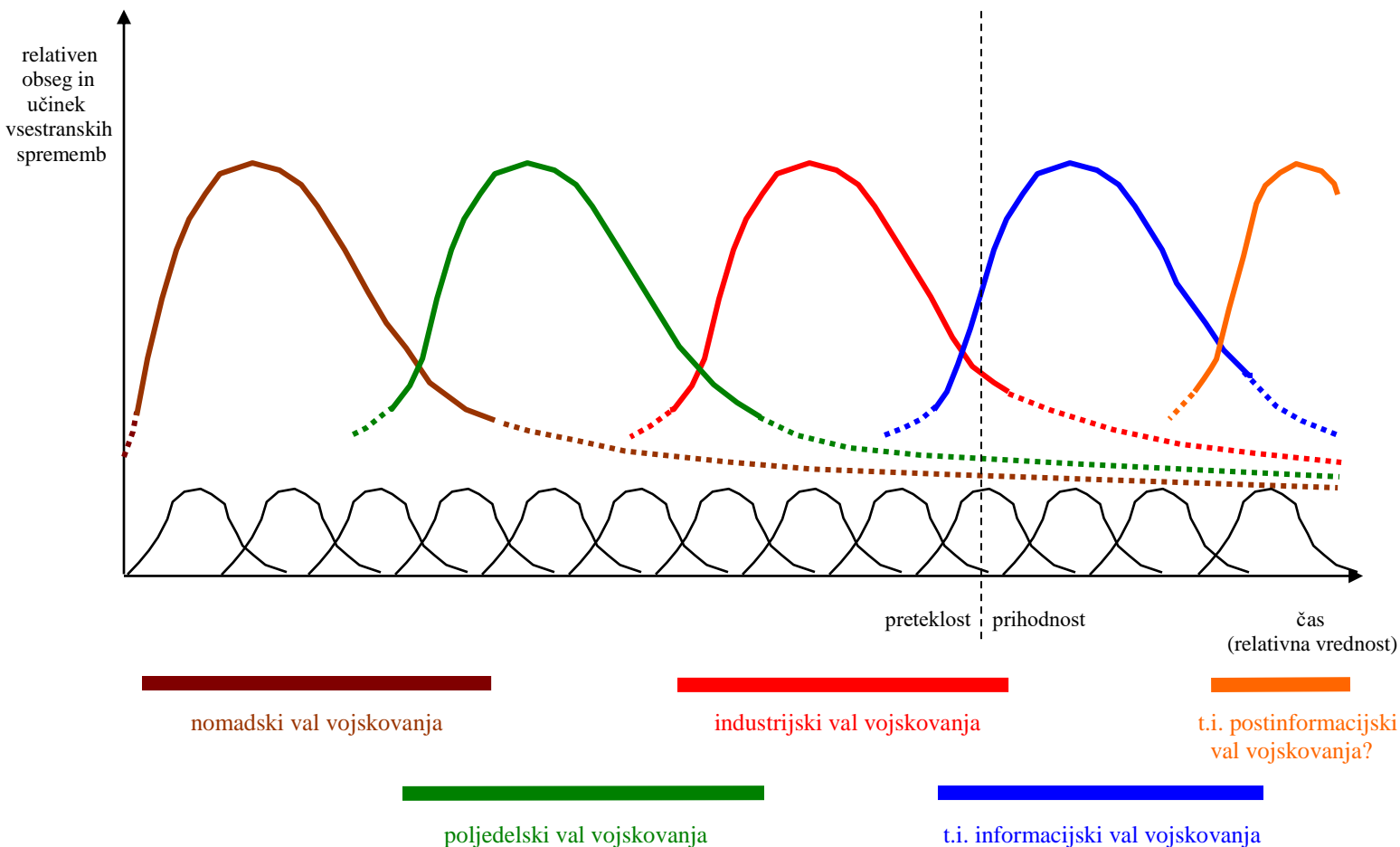
²⁸ Tako npr. vojaško-tehnološke revolucije predstavljajo en vsebinski del revolucij v vojaških stvareh, ki tvorijo en vsebinski del vojaške revolucije itd.

²⁹ Mednje avtor tega dela uvršča: a) fazo nezavedne priprave razmer in pogojev, b) fazo starševstva, v kateri vojaški analitiki vizionarji razvijajo teoretične in praktične rešitve za nov izziv, c) fazo institucionalne instrumentalizacije oziroma sprejema novih idej in rešitev ter njihovo velikopotezno uveljavljanje v teoriji in praksi, d) fazo modernizacije oziroma obdobje nadgradnje in izpopolnjevanja na novo uveljavljenih idej in rešitev, e) fazo mutacije in postopnega zatona uveljavljenih rešitev kot posledico začetka spreminjanja širšega konteksta razmer in pogojev delovanja ter neodločnosti, stagnacije in konservativnih pogledov na sistemski ravni, ki odražajo željo po ohranjanju zdaj že tradicionalnih, a v veliki meri preživetih idej in rešitev, in f) fazo ohranitve nekaterih idej in rešitev v okviru novega, že uveljavljenega konteksta razmer in pogojev.

Primerljivo delitev faz življenjskega ciklusa revolucionarnih sprememb je moč najti tudi pri: a) Cooperju (1994, 23-24), ki zagovarja obstoj petih faz: 1) pravi pogoji, 2) zaznavanje nastajajoče revolucije, 3) priznanje nastajajoče revolucije, 4) institucionalizacija, in 5) izvajanje. b) Metzju in Kievitu (1995, 12), ki zagovarjata obstoj šestih faz: 1) mirovanje, 2) proženje, 3) kritična masa, 4) združitev, 5) odgovor, in 6) povratek k mirovanju. c) Grayu (2002, 75-81), ki zagovarja obstoj devetih faz: 1) priprava, 2) zaznava izziva, 3) starševstvo, 4) sprožilna iskra, 5) strateški moment, 6) institucionalna agencija, 7) instrument, 8) izvajanje in izpopolnjevanje, ter 9) povratna zanka in popravki.

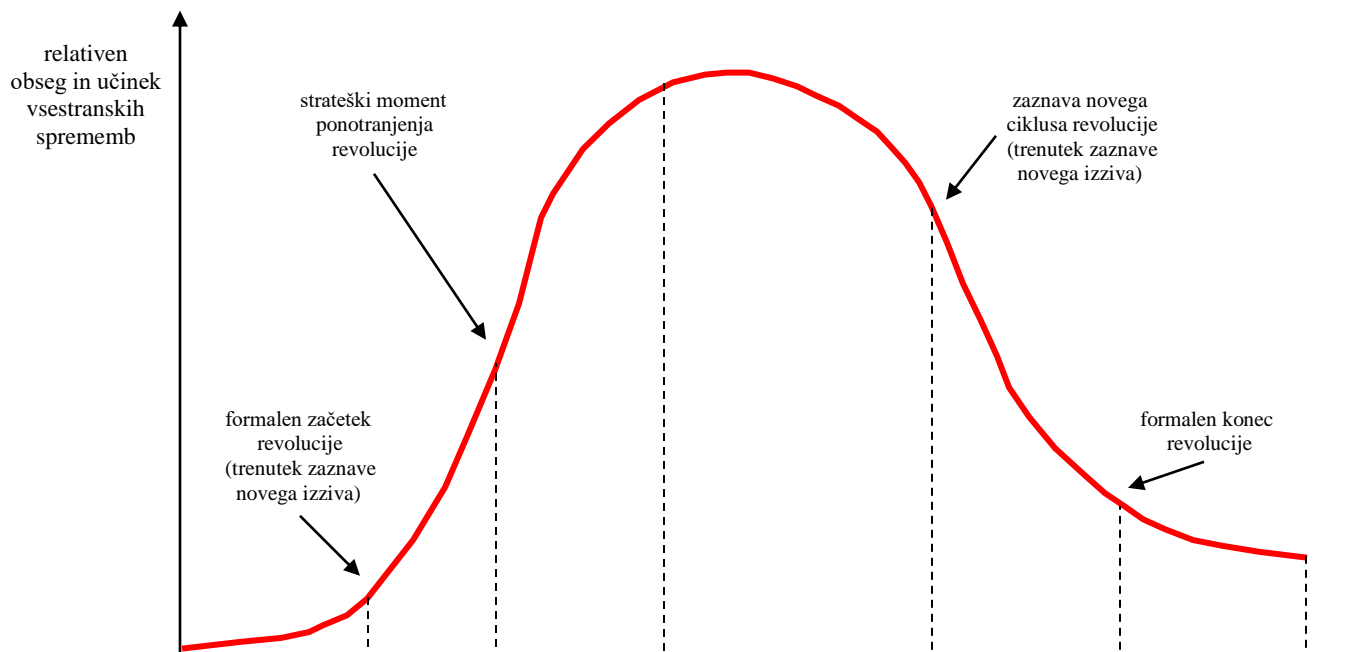
obsega in učinka vsestranskih sprememb. Trajanje posameznih faz v toku ene revolucije ni enako. Njihove dinamike in trajanja tudi ni moč predvideti na podlagi poznavanja primerljivih sprememb v preteklosti. Kljub temu predstavljeni metodološki okvir tvori primerno izhodišče za analizo in vrednotenje konkretnih sprememb v okolju, kar nakazuje izbran primer poteka vojaške revolucije (razvoj konceptov ofenzivnega manevrskega vojskovanja (težkih) sil KoV) v teoriji in praksi skozi njen celoten življenjski cikel. Na podoben način je moč izdelati tudi klasifikacijo (celotnega spektra) vseh šestih ravni (r)evolucionarnih sprememb v človeških združbah (tabela 3.3 na strani 63), katerih vsebino pojasnjujejo naslednja vsebinska podpoglavja.

Shema 3.8: Sosledje vsestransko (r)evolucionarnih sprememb na različnih sočasno obstoječih ravneh družbene aktivnosti in njihov vpliv na prevladujoč način vojskovanja v celem svetu skozi čas

- Legenda:
- nomadska (r)evolucija (doba brez večjih stalnih naselbin)
 - poljedelska revolucija (predindustrijska doba)
 - industrijska revolucija (industrijska doba)
 - informacijska revolucija (postindustrijska doba)
 - revolucija v daljni prihodnosti (postinformacijska doba)
 - relativen pomen sprememb posameznega obdobja na celoto je zanemarljiv, a ga je še moč zaznati (faza pred začetkom vala) oziroma le-ta v praksi še vedno o(b)staja (v fazi po formalnem koncu vala)
 - vertikalna ločnica sedanjosti
 - pogostejše zaporedje sprememb na nižji hierarhični ravni (primer revolucij v vojaških stvareh)

Shema 3.9: Idealnotipski model celotnega življenjskega ciklusa (r)evolucionarnih sprememb na poljubni ravni družbene aktivnosti

T E O R E T I Č N I O K V I R	zaporedna faza	1	2	3	4	5	6	čas
	ime posamezne faze	nezavedne priprave	starševstvo	institucionalna instrumentalizacija	modernizacija	mutacija in postopen zaton	ohranitev posameznih elementov in idej	
	temeljne vsebinske lastnosti	oblikovanje konteksta ustreznih pogojev in razmer	nekonvencionalne inovacije in/ali prvi praktični preizkus	vsesplošno preoblikovanje sistema	izpopolnjevanje in nadgrajevanje		oblikovanje novega konteksta pogojev in razmer	
	prevladujoča oblika sprememb kot celota (koeficient rasti)	evolucionarne spremembe	revolucionarne spremembe		evolucionarne spremembe			
P R A K T I Č E N P R I M E R	zaporedna faza	1	2	3	4	5	6	
	raven sprememb: vojaška revolucija	ofenzivno manevrsko vojskovanje (težkih sil) KoV (kontinuum konceptov od velike bitke, bliskovite vojne, globoke bitke do zračno-kopenske bitke in združenega vojskovanja)						
	časovni kontekst	začetek prve svetovne vojne in pozicijsko vojskovanje	konec prve svetovne vojne	druga svetovna vojna	konec druge svetovne vojne in hladna vojna	po koncu hladne vojne		
	teorija (ključni avtorji in njihova dela)	Von Schlieffen: Kana	Guderian: Pozor tank! Fuller: Reformacija vojne	Sokolovski: Vojaška strategija SZ	Voroshilov: Lekcije za generalštabno akademijo KoV SZ, priročnik KoV ZDA F 100-5: Operacije	Simpkin: Hitrostna tekma	razvojno-usmerjevalni dokument OS ZDA: Združena vizija 2020	
	praksa (najboljši primeri)	Francija in Belgija 1914, 1915-17	Cambrai 1917	Francija in Beneluks 1940, Sovjetska zveza in V Evropa 1943-45	arabsko-izraelske vojne 1967 in 1973	Zalivska vojna 1991	Zalivska vojna 2003	

3.2.1 REVOLUCIJA V STRATEŠKIH STVAREH

Pojem revolucija v strateških stvareh označuje najširši možni okvir oziroma kontekst sprememb v človeških združbah. Gre torej za odraz sinergije najbolj temeljnih sprememb na vseh področjih oziroma dimenzijah človekove aktivnosti (v politični, socialni, kulturni, ekonomski, ekološki idr.) v nekem zgodovinskem obdobju, zaradi česar dejansko lahko govorimo o spremembah na ravni velike strategije,³⁰ ki tako predstavlja izhodišče ali generator za veliko večino sprememb na nižjih ravneh človekovega udejstvovanja (Freedman v Gray 2005, 117-24). Tako npr. Murray (1997, 70-71) trdi, da so najbolj radikalne spremembe v družbi, ki imajo (ne)posreden vpliv tudi na način vojskovanja, produkt t.i. tektonskih premikov na političnem, ekonomskem, sociološkem in kulturnem področju. Omenjeni premiki naj bi bili tako vseobsegajoči, da jih enostavno ni moč napovedati, nadzorovati ali predvideti njihovega končnega rezultata.

Na tej točki velja poudariti, da do tovrstnih radikalnih sprememb v človeških združbah praviloma prihaja zelo redko in da je njihov življenjski cikel zelo dolg. Kljub temu, da obstaja večje število možnih načinov tovrstnega kronološkega razmejevanja človeške zgodovine (faz razvoja človeške civilizacije), avtor tega dela meni, da najprimernejše izhodišče predstavlja teorija Alvina in Heidi Toffler (1993, 20-25), na podlagi katere je izdelana tudi izpopolnjena različica njunega koncepta treh valov vojskovanja, ki je predstavljena v obliki sheme 3.8.³¹ Za vsako izmed petih obdobj človeške zgodovine (valov vojskovanja) je namreč značilna samosvoja kombinacija temeljnih lastnosti družbene

³⁰ V vsebinskem kontekstu tega dela kot relevanten predmet proučevanja na tej ravni človeških aktivnosti v prvi vrsti izstopa vrednotenje relativne učinkovitosti OS kot sestavnega elementa najširše možne palete razpoložljivih metod in sredstev, s katerimi razpolaga družba.

³¹ Prvi predindustrijski val naj bi po prepričanju Tofflerjevih (1993, 22) sprožila t.i. poljedelska revolucija (prehod z nabiralništva na poljedelstvo) pred približno 10.000 leti, do drugega industrijskega vala naj bi prišlo v obdobju industrijske revolucije, tretji postindustrijski val pa naj bi sprožila t.i. informacijska revolucija. Očitno je, da trenutno zgodovinsko obdobje, ki časovno sovпада s t.i. ameriško revolucijo v vojaških stvareh, predstavlja ključno prelomnico v njuni teoriji, ki sicer na vse spremembe v človeški civilizaciji in njihov vpliv na vojskovanje gleda s širšega in bolj splošnega zornega kota. K temu je avtor tega dela dodal še nomadski in postinformacijski val vojskovanja kot logičen začetek oziroma nadaljevanje valov vojskovanja oziroma faz vsestranskega družbenega razvoja človeških civilizacij.

ureditve, aktivnosti in percepcije sveta, kar se posledično odraža tudi v prevladujočih oblikah organiziranosti vojaških sil, njihovem temeljnem poslanstvu ter v oblikah izvajanja vojaškega nasilja.³²

Poleg tega je zaradi oblik družbene ureditve v posameznem obdobju moč opaziti tudi znatne razlike v nagnjenosti k ofenzivnim ali defenzivnim oblikam izvajanja oboroženega boja. Tako je po mnenju avtorja tega dela za nomadski in industrijski val vojskovanja težišče delovanja bolj na strani ofenzivnega delovanja oziroma manevrskega vojskovanja, katerega cilj je doseganje končne zmage na vojnem polju, kar naj bi omogočilo uresničitev zelenih interesov na ravni velike strategije. Na drugi strani pa je za poljedelski in informacijski val vojskovanja značilna bolj defenzivna in manj totalna oblika vojskovanja, kar nakazuje na primat sredstev in metod iz političnega, ekonomskega in sociološkega spektra (ang. soft power) in strategije posrednega nastopanja. Ključne lastnosti posameznih obdobj so predstavljene tudi

³² Avtor tega dela izpostavlja in zagovarja obstoj t.i. nomadskega vala vojskovanja kot prve samostojne celote, ki zaradi nekaterih ključnih vsebinskih posebnosti in medsebojnih podobnosti (odnos do življenjskega prostora, obstoj izrazite bojevnike kulture, ureditev civilne družbe in organizacijske rešitve na vojaškem področju, izjemna strateška mobilnost celotne populacije družbe v prostoru in času, primat strategije uničenja in prožnost sistema vodenja in poveljevanja), prostorske razširjenosti in časovne (dis)kontinuitete (od Dorcev in Joncev, preko Skitov, Hunov, Slovanov, Gotov, Mongolov, Sujev, Apačev, Kučijev, Tuaregov, do dinastij Almoravidov in Almohedov) ter vsestranskosti posledic tovrstnega načina življenja in oblike vojskovanja za nadaljnji razvoj držav in civilizacij nedvomno spada v ločeno vsebinsko kategorijo. Rassul (2010, 12-19) in Elliot (2013) menita, da so tovrsten način vojskovanja med drugim ohranili Kučiji v Afganistanu. Temu v obdobju oziroma, natančneje, v obdobjih stalne naselitve sledi poljedelski val vojskovanja, za katerega so po mnenju Domazeta (2000, 36) značilne naslednje lastnosti: a) primat strategije izčrpavanja, b) sezonsko trajanje oboroženih konfliktov, c) nepoklicna struktura OS in nestalne vojske, d) nestanovitnost sistema vodenja in poveljevanja, in e) komunikacijsko-oskrbovalna improvizacija. Med temeljne lastnosti industrijskega vala vojskovanja spadajo: a) formalen primat strategije uničenja, b) razširitev konflikta v času, prostoru in njegovi totalnosti, c) množične stalne vojske iz obveznikov ali poklicnih vojakov, d) jasen linearen, a neprožen sistem vodenja in poveljevanja, in e) skrbno načrtovana oskrba enot in izgradnja komunikacijskega omrežja. Temu sledi informacijski val vojskovanja s svojimi temeljnimi lastnostmi, kamor spadajo: a) formalen primat strategije izčrpavanja, b) razširitev konflikta v času in prostoru ter povečevanje njegove vsebinske kompleksnosti (več ravni in dimenzij vojskovanja), c) manjše stalne vojske poklicnih vojakov ali obveznikov, d) linearen in prožen sistem vodenja in poveljevanja, ki naj bi omogočal (re)akcijo in koordinacijo aktivnosti OS na vseh ravneh v realnem času, in e) skrbno načrtovana in prilagodljiva oskrba enot in uporaba obstoječega komunikacijskega omrežja (Toffler 1993, 15-26; Domazet 2000: 36; Žabkar in Orehovec 2003, 10). Poleg tega je moč predvideti, da bo informacijskemu valu vojskovanja v prihodnosti sledil nov t.i. postinformacijski val vojskovanja, o začetku in lastnostih katerega dandanes še ni moč niti špekulirati.

v primerjalni tabeli 3.1, ki tvori najširši vsebinski okvir proučevanja narave in načina vojskovanja v človeških združbah, s poudarkom na državah kot temeljnih nosilcih vojaške varnosti.

Tabela 3.1: Temeljne lastnosti posameznih valov vojskovanja

oblika vojskovanja kot kronološka faza v razvoju RD	nomadski val vojskovanja	poljedelski val vojskovanja	industrijski val vojskovanja	informacijski val vojskovanja	
primarni sektor razvoja in proizvodnje v družbi	živinoreja in nabiralništvo	poljedelstvo	industrija	storitvene dejavnosti	
izhodiščen civilno-vojaški konstrukt v družbi (ključni odnosi)	premica: (civ. družba in OS tvorijo celoto)-(vera in politika tvorita celoto)	trikotnik: vera-politika-OS	trikotnik: politika-civ. družba-OS	širikotnik: politika-civ. družba-OS-ekonomija	
primarno sredstvo za razreševanje konflikta	vojaška moč	vojaška in socialna moč	politična in vojaška moč	ekonomska in politična moč	
primarna vojaška strategija	strategija uničenja	strategija izčrpavanja	strategija uničenja	strategija uničenja	
primarna operativna naravnost	ofenzivna naravnost	defenzivna naravnost	ofenzivna naravnost	defenzivna naravnost	
prostorska dimenzija obor. konflikta	kopno, le izjemoma morje	kopno in morje	kopno, morje, zračni prostor, izjemoma vesolje	kopno, morje, vesolje, zrak in virtualni prostor	
časovna dimenzija obor. konflikta	sezonsko vojskovanje s prožnim časovnim okvirom	sezonsko vojskovanje	vojskovanje v celem letu	vojskovanje v celem letu, podnevi in ponoči	
primarna oblika popolnjenja OS	splošna vojaška obveznost	milice	naborniške vojske	poklicne vojske	
relativni delež prebivalstva pod orožjem	zelo velik	majhen	velik	zelo majhen	
(ne)prilagodljivost sistema vodenja in poveljevanja	prožen	neprožen	neprožen	prožen	
oblika oskrbe OS pred in med obor. konfliktom	predvsem improvizacija	načrtovana le v začetku konflikta, sledi improvizacija	vsestransko načrtovana pred začetkom konflikta, med konfliktom nestanovitna	ciljno usmerjena in prožna pred in med konfliktom	
P R A K S A	primer konflikta v zgodovini	mongolska invazija v Aziji in Evropi	normanska invazija na Britansko otočje	nemška invazija na Sovjetsko zvezo	ameriški napad na Irak (1990-91)
	današnji protagonisti	redke združbe v DVR	nekatero združbe v DVR in redke DVR	večji del DVR in del RD	nekatero RD
	praktičen primer v sodobnem svetu	Tuaregi proti Nigru in Maliju (1989-1995 in 2007-2008)	Sudan in/ali islamske milice proti lokalnim milicam (1956-2016)	Armenija proti Azerbajdžanu (1992-2016)	ZDA proti Iraku (2003-2007)

McCullar (2010, 1-6) je prepričan, da bo informacijska revolucija zasenčila vse dosedanje revolucije, saj naj bi okrepila družbeno moč in vpliv šibkih skupin in slojev prebivalstva, omogočila širjenje znanj, veščin in tehnologije (tudi vojaške tehnologije), omogočila posameznikom in skupinam dostop do metod in sredstev strateškega komuniciranja ter tako omogočila mobilizacijo, organiziranje in koordinacijo množic (tudi terorističnih in vojaških skupin) ne glede na njihovo morebitno prostorsko oddaljenost. Zato je posledično radikalno spremenila tudi t.i. zahodni način vojskovanja, pri čemer imajo zdaj v konfliktu izrazito prednost akterji, ki so sposobni hitrejšega prilagajanja dinamiki sprememb v okolju (ibidem). Gray (2010, 12) zato trdi, da informacijska revolucija ne bo zagotovila oziroma ohranila vojaškega primata Zahoda oziroma RD, ampak da bodo vsi akterji, vpleteni v (oborožen) konflikt, deležni določenih prednosti in slabosti oziroma da bo povzročila preoblikovanje obstoječega razmerja moči.

3.2.2 REVOLUCIJA V VARNOSTNIH STVAREH

Pojem revolucija v varnostnih stvareh označuje najširši možni varnostni okvir oziroma kontekst sprememb v človeških združbah. Gre torej za odraz sinergije najbolj temeljnih sprememb v vseh dimenzijah sodobnega dojemanja področja varnosti (v politični, socialni, kulturni, ekonomski, ekološki itd.) v nekem zgodovinskem obdobju, zaradi česar največkrat govorimo o spremembah na vseh petih vertikalnih ravneh zagotavljanja varnosti v človeških združbah (Prilogi D in E na strani 371), s poudarkom na nacionalni ali globalni varnosti. Revolucija v varnostnih stvareh tako predstavlja izhodišče za veliko večino sprememb na nižjih ravneh človekovega udejstvovanja, lahko pa vpliva tudi na višjo raven (raven velike strategije). V tem vsebinskem kontekstu zato največkrat govorimo o spreminjanju percepcije varnostnih groženj, izzivov in tveganj ter o posledičnih spremembah v poslanstvu ključnih nosilcev varnosti v človeških združbah (v našem primeru predvsem o poslanstvu in nalogah OS). Končni cilj vseh aktivnosti na tej ravni je torej vzpostavitev oziroma ohranjanje in izboljševanje varnostnih razmer v okolju, ki predstavljajo temelj oziroma pogoj za nadaljnji nemoteni kulturni razvoj družb, njihovo ekonomsko blaginjo itd. Omenjeni cilji velike strategije namreč vsebinsko presegajo okvire človeških aktivnosti na področju zagotavljanja varnosti.

Vse več avtorjev³³ upravičeno poudarja, da imajo v sodobnem svetu varnostne grožnje, izzivi in tveganja vse manj vojaško naravo, zaradi česar vojaška dimenzija varnosti počasi izgublja svoj tradicionalen primat pri zagotavljanju varnosti človeških združb. Poleg tega je v RD v obdobju po koncu hladne vojne moč opaziti vse večjo politično zadržanost oziroma nepripravljenost za uporabo OS.³⁴ Zato so vse pogostejše razprave na temo: »Kdaj je grožnja z uporabo ali dejanska uporaba vojaške (pri)sile legitimno sredstvo za doseganje želenih ciljev?« Zaradi tega se vse bolj izpostavlja tudi problem (ne)skladnosti med a) tistim, kar (vojaška) tehnologija in/ali operatika omogočata, b) tistim, kar zahteva politika, in c) tistim, kar civilna družba dovoljuje, oziroma višino vsestranskega vložka, ki ga je posamezna družba ali država še pripravljena plačati za uresničitev svojih ciljev. Od omenjenih odgovorov in njihovega medsebojnega odnosa, ki se skozi čas nenehno spreminja, so v veliki meri odvisne tako smernice nadaljnjega razvoja sposobnosti OS kot tudi morebitne spremembe v naravi in načinu vojskovanja.³⁵

³³ Ullman 1983, 133; Myers 1996, 12; Buzan, Weaver in De Wilde 1998, 68-83; Homer-Dixon 1999, 43; Grizold 1999, 28; Lonergan 2002, 270-71; Lubi 2003, 163-64; Brauch 2003, 34-72; Nye 2006, 5; Freier 2006; 15-18.

³⁴ Tako npr. formacije za hitro posredovanje v sestavi EU in Nata do zdaj še nikoli niso bile aktivirane oziroma napotene na aktivna konfliktna območja, kot to predvideva njihov koncept delovanja. Pri tem glavno oviro predstavljajo prav številne politične ovire, med katerimi izstopata neskladnost interesov posameznih držav, ki prispevajo del sil v sestavo omenjenih formacij, in zamudnost postopkov za odobravanje napotitve vojaških enot v operacije in misije v posameznih nacionalnih parlamentih (Roloff 2015; Zapfe 2015, 4).

³⁵ Treba je izpostaviti, da na tej ravni sprememb v človeških družbah obstajata še dve alternativni, a pogosto navajani teoriji: a) Bobbittova teorija o razvoju nacionalne države in ustreznem preoblikovanju narave in načina vojskovanja (glej prilogo C na strani 369), ki nekoliko zapostavlja dinamiko aktivnosti v sociološki, kulturni in ekonomski dimenziji kot tudi možnost nelinearnega razvoja človeških družb skozi čas. Slednji problem je v prvi vrsti posledica ožje percepcije sveta, ki temelji na evropocentričnosti in (linearni) metriki. Slednja izhaja iz specifične dinamike družbenega razvoja evropske civilizacije in njene neposredne soseščine. Zaradi izpostavljenih pomanjkljivosti njegove teorije ni smiselno vključiti v okvir splošne in univerzalne aplikativne t.i. velike teorije, ki je predstavljena v četrtem poglavju.

b) V zadnjih letih je ugled ponovno pridobila tudi izpopolnjena Lindova (2004, 1-7) teorija o štirih generacijah vojskovanja, ki sicer izvira iz osemdesetih let preteklega stoletja. Slednja sodobno zgodovino vojskovanja deli na štiri obdobja oziroma generacije: a) prvo obsega obdobje med letoma 1648 in 1860, ki ga zaznamujeta zaton linijskega vojskovanja in uvajanje sodobne vojaške tehnike (npr. puške in breztrzajne artilerije), b) drugo obdobje zaznamuje prva svetovna vojna z uvedbo množičnega indirektnega ognja in s težavami z omejeno taktično mobilnostjo KoV, c) tretje obdobje zaznamuje konec prve svetovne vojne s ponovnim prehodom na mobilno ofenzivno vojskovanje, ki je svoj vrhunec doživelo na območju Evrope v drugi svetovni vojni, ter d) četrto obdobje vojskovanje brez jasnih časovnih ločnic, ki ga zaznamujeta zaton nacionalnih

3.2.3 REVOLUCIJA V ODNOSU DO OBOROŽENIH SIL

Pojem revolucija v odnosu do OS označuje spremembe v odnosu med civilno družbo in OS oziroma spreminjanje odnosa do aktivnosti OS. Gre torej za širši (v prvi vrsti socialni in kulturni ter delno tudi politični in ekonomski) kontekst oziroma okolje, v katerem živijo in delujejo OS ter njeni pripadniki (Žabkar in Orehovec 2003, 8-9; Payne 2005, 84-89). Na tej točki razprave je treba opozoriti na novo dinamiko odnosov znotraj RD, ki ne temeljijo več na trikotniku: politika-civilna družba-OS, ampak na novem kompleksnem štirikotniku: politika-ekonomija-civilna družba-OS (več o tem v poglavju 5.6 in shemi 5.6). Zato vsebinsko ožje pojmovanje revolucije v odnosu do OS označuje le proces (radikalnih) sprememb odnosa do OS v RD, do katerega je prišlo v obdobju prehoda od hladnovojne v pohladnovojno ureditev in miselnost (percepcija sveta) v RD. Gre torej za preoblikovanje subjektivne percepcije družbe, ki z vse večje (ne)objektivne distance opazuje in vrednoti veliko večino aktivnosti na vojaškem področju (novo poslanstvo OS, drugačna pravila uporabe vojaške (pri)sile, relativno višino obrambnih izdatkov, dinamičen prag (ne)sprejemljivosti vojaškega nasilja in človeških žrtev itd.).

Pri tem Sørensen (2003, 171-79) in Gray (2005, 94-95) poudarjata, da je spremembe v odnosu do vojne in do OS moč v prvi vrsti zaznati zaradi (ne)ugodnih sociološko-demografskih sprememb v družbi (v RD), med katerimi izpostavljata: a) drastično povečevanje števila družin z enim samim otrokom oziroma padec natalitete, b) vsestransko emancipacijo žensk, ki imajo na OS in nasilno razreševanje problemov že v izhodišču drugačen (odklonilen) odnos, c) širitev individualistične in hedonistične

držav in posledična izguba monopola nad organizirano uporabo oborožene sile, kar povzroča večje število oboroženih konfliktov nizke intenzivnosti, asimetrične varnostne grožnje in primat strategije posrednega nastopanja (Hammes 2007, 23). Gre za teorijo, ki zaradi evropocentričnosti, tehnocentričnosti, časovne nesorazmernosti in vsebinske neusklajenosti oziroma nedodelanosti po mnenju avtorja tega dela lahko služi le kot nekakšno dopolnilo predstavljeni Bobittovi teoriji o politično-vojaškem razvoju t.i. zahodne civilizacije in ne kot splošno aplikativni teoretični okvir za proučevanje in vrednotenje razmer in dogodkov v sodobnem svetu, s poudarkom na populističnih razpravah o asimetričnih konfliktih. Poleg tega zadnje (četrt) obdobje vojskovanja zaradi svojih temeljnih značilnosti, kamor je moč uvrstiti a) uporabo vseh razpoložljivih metod in sredstev (delno izjemo predstavljajo le orožja za množično uničevanje), b) mobilizacijo oziroma organiziranje virov na vseh ravneh človeške dejavnosti, c) primat strategije posrednega nastopanja, ter d) primat politične, ekonomske in socialne dimenzije vojskovanja nad vojaško dimenzijo vojskovanja, bolj spominja na teorijo o specialni vojni, ki je svoj razcvet prav tako doživela tik pred koncem hladne vojne. O slednji sta Dušan Vilić in Milan Ateljević leta 1983 napisala splošno in pregledno delo z naslovom: Specialna vojna: obramba in zaščita.

kulture in vrednot, kar še dodatno povečuje razkorak med vrednotami profesionalne vojaške kulture in nevojaškimi vrednotami civilne družbe (ang. civil-military gap), in d) vse večji (ne)posredni vpliv medijev, ki prikazujejo tudi temnejše plati politike in uporabe vojaške (pri)sile. Palazzo (2013) naštetim kategorijam dodaja še izhodiščen razkorak med visoko povprečno stopnjo materialne blaginje v RD in njihovo relativno majhno neposredno vojaško ogroženostjo ter vsestranske učinke globalizacije.

Na tej točki je treba opozoriti, da pojava (r)evolucije v odnosu do OS v DVR zaenkrat skorajda ni moč zaznati (glej tabelo 3.2 na strani 56), saj se zaradi neradikalnosti sprememb na varnostnem področju ter ohranjanja obstoječe dinamike na demografskem, ekonomskem in socialnem področju tudi njihovi teoretični pristopi in praktične rešitve v primerjavi z dinamiko razvoja civilno-vojaških odnosov v RD niso bistveno spremenili. Prav nasprotno. Na podlagi tabele 3.2 je moč dandanes v svetu sočasno opazovati celoten spekter lastnosti, ki so v različnih zgodovinskih obdobjih zaznamovali civilno-vojaške odnose v RD. Pri tem nedvomno izstopata problem njihove konceptualne in vsebinske (ne)primerljivosti in (ne)skladnosti v času in prostoru ter njihova medsebojna dinamika odnosov in vplivov, ki kot celota zaznamuje razvoj človeške družbe v sodobnem svetu. Zato je moč trditi, da tovrstne trenutno obstoječe podobnosti in razlike lahko v prihodnjih desetletjih v kombinaciji z drugimi kulturnimi, socialnimi, ekonomskimi in političnimi posebnostmi posameznih držav oziroma družb (potencialnih zaveznic in/ali nasprotnic RD) tvorijo temelj za razvoj raznolikih in inovativnih pristopov k vojskovanju (primer asimetričnih ali hibridnih rešitev), ki bodo v vse večji meri povratno vplivali tudi na nadaljnji razvoj načina vojskovanja OS RD.

Tabela 3.2: Dinamika razvoja civilno-vojaških odnosov v RD v dvajsetem stoletju in razmere v svetu v začetku enaindvajsetega stoletja

čas in kraj / izvajalec	obdobje pred hladno vojno v RD	obdobje hladne vojne v RD	obdobje po koncu hladne vojne			
			RD	relativno močne DVR	relativno šibke DVR	uporniške in teroristične organizacije*
TEMELJNE LASTNOSTI NA MAKRO RAVNI						
primarni in sekundarni varnostni interes	varnost in gospodarska rast	ideološki konflikt in stabilnost	gospodarska rast in varnost	gospodarska rast in varnost	stabilnost in gospodarska rast	stabilnost/destabilizacija
primarna grožnja	konvencionalna invazija	nuklearna vojna	nevojne grožnje in terorizem	konvencionalna invazija	konvencionalna invazija in/ali razpad države	etnično čiščenje ali genocid/specialna vojna
struktura OS	množične obvezniške vojske	množične obvezniške vojske ali velike poklicne vojske	majhne poklicne vojske	množične obvezniške vojske	množične obvezniške vojske ali milice	milice/prostovoljci
odnos javnosti do OS	podpora	podpora ali nevtralnost	skeptičen	podpora ali nevtralnost	podpora	podpora ali sovrašтво
odnos OS do razorožitve	sovražen	skeptičen	nevtralen	skeptičen	sovražen	sovražen
temeljni razlog za trenja med OS in civilno družbo	vloga in naloge OS	obrambni proračun	poslanstvo OS	obrambni proračun	poslanstvo in vloga OS	poslanstvo in vloga OS
zahteve družbe do OS	stalna pripravljenost	odvrčanje	prožen odgovor	stalna pripravljenost	odvrčanje	odvrčanje ali prožen odgovor
TEMELJNE LASTNOSTI NA MIKRO RAVNI						
dominanten tip vojaškega vodje	bojevnik	manager tehnikrat	strokovnjak in manager	manager tehnikrat	bojevnik in manager	bojevnik
identifikacija vojaka	institucionalna	institucionalna ali poklicna	poklicna	institucionalna ali poklicna	institucionalna	institucionalna, vendar tajna
odnos med OS in politiko	integracija	delna integracija	OS so izključene iz politike	delna integracija	integracija	delna integracija ali integracija
odnos med OS in ekonomijo	delna integracija	integracija	delna integracija	integracija	OS so izključene iz ekonomije	delna integracija/neintegracija
odnos med politiko in ekonomijo	integracija	delna integracija	integracija	integracija	delna integracija	delna integracija
odnos OS do žensk	izključene iz OS	izključene ali delno vključene	popolnoma vključene	izključene ali delno vključene	izključene iz OS	pristopov ni moč poenotiti
odnos OS do homoseksualcev	strogo kaznovanje	strogo kaznovanje ali odpuščanje	sprejetje z omejitvami	strogo kaznovanje ali odpuščanje	strogo kaznovanje ali odpuščanje	pristopov ni moč poenotiti
civilni uslužbenci v OS	majhen del	srednje velik del	velik del	srednje velik del	majhen del	zanemarljiv del/ne obstajajo
ugovor vesti	prepovedan ali omejen	prepovedan ali omejen	dovoljen	omejen	prepovedan ali omejen	prepovedan

*Opomba: V zadnjem stolpcu so združene lastnosti dveh skupin subnacionalnih akterjev. V primeru, da se le-te v posameznih segmentih razlikujejo, je to označeno s simbolom /, ki ločuje lastnosti uporniških skupin od lastnosti terorističnih organizacij.

Vir: Izhodišče povzeto po Segal (1993, 18).

3.2.4 VOJAŠKA REVOLUCIJA

Pojem vojaška revolucija označuje relativno redke, a zelo globoke in vseobsežne spremembe, ki jih je vnaprej težko predvideti in ovrednotiti. Slednje so v prvi vrsti odraz sinergije radikalnih sprememb političnih, socialnih in ekonomskih razmer in trendov v nekem zgodovinskem obdobju, zaradi česar dejansko govorimo o spremembah vojaškega strateškega konteksta, v katerem delujejo OS, oziroma o spremembah na ravni vojaške strategije ali o spremembah v naravi vojskovanja (Gray 2005, 95; McMaster v Manea 2014b). Gre torej za spreminjanje načina vojskovanja od zgoraj navzdol oziroma od zunaj (s strani civilne družbe v OS).

Vojaški zgodovinarji se strinjajo, da so se v evropskem civilizacijskem prostoru revolucionarne spremembe na vojaškem področju v preteklosti zgodile le štirikrat (dvakrat skoraj sočasno) (Williamson 1997, 70-73; Palazzo 2013). Do vojaške revolucije je prišlo: a) v sedemnajstem stoletju z nastankom moderne in učinkovite nacionalne države, ki je temeljila na organizirani in disciplinirani vojaški moči, b) v času francoske revolucije, c) v času industrijske revolucije v obdobju med letoma 1789 in 1815, ter d) v obdobju prve svetovne vojne med letoma 1914 in 1918. V vseh omenjenih obdobjih je namreč prišlo do obsežnih sistemskih sprememb na: a) političnem, b) gospodarskem, c) socialnem, in d) kulturnem področju, ki jih največkrat ni bilo moč predvideti ali nadzorovati. Jablonsky (1994, 31-34) je zato prepričan, da mora vojaška organizacija dandanes zaznati, razumeti in sprejeti temeljne spremembe na vseh štirih področjih družbenega življenja ter se jim z inovativnimi rešitvami tudi pravočasno in ustrezno prilagoditi.

O pomenu in vplivu političnega in ekonomskega konteksta na a) vsestranski razvoj OS, in b) obseg in način priprav ter samo izvajanje (ne)vojnih vojaških operacij je v svojih delih razpravljala velika večina svetovno priznanih strokovnjakov na vojaškem področju (od Sun Cu Vuja in Clausewitzja do Beaufra in Liddell Harta), ki so odločilno vplivali na dandanes prevladujoče oblike in vsebinske okvire razmišljanja o načinu vojskovanja. Občutno manj pozornosti pa se v vojaških strokovnih krogih posveča sociološko-kulturnemu kontekstu, ki ima na naravo vojskovanja praviloma bolj posreden vpliv, ki ga je moč zaznati in ovrednotiti le skozi proučevanje sprememb v daljših časovnih ciklih. Sociološko-kulturni kontekst³⁶

³⁶ Sun Cu Vu (1994, 176) poudarja, da je treba sočasno upoštevati lasten in nasprotnikov socialni in kulturni kontekst vojskovanja. Oba skupaj namreč tvorita celoto, ki predstavlja izhodišče za pravilno razumevanje in učinkovito delovanje na

bo namreč tudi v prihodnje aktivno (so)oblikoval razvoj vojaške znanosti in na ta način pripomogel k preoblikovanju dojemanja narave in načina vojskovanja. Med tovrstne spremembe že tradicionalno spadajo povsem nove teoretične in praktične rešitve, drugačne perspektive in inovativna aplikacija že obstoječih (tujih) rešitev. Zato je kljub vse intenzivnejši globalizaciji, kot procesu vsestranskega tesnejšega povezovanja in celo zlivanja svetovnih kultur in civilizacij, moč predvideti, da se bodo rešitve na vseh področjih človekove aktivnosti (torej tudi na vojaškem) v različnih združbah tudi v prihodnje lahko medsebojno bistveno razlikovale prav zaradi drugačnega izhodiščnega konteksta.³⁷

3.2.5 REVOLUCIJA V VOJAŠKIH STVAREH

Pojem revolucija v vojaških stvareh označuje proces ciljno usmerjenih sprememb in inovacij na vojaškem področju, ki kot funkcionalno dodelana celota v nekem razmeroma kratkem obdobju radikalno spremenijo sam način vojskovanja. Gre za sinergijo sočasnih (r)evolucionarnih sprememb na področju a) vojaške doktrine, b) organizacije in strukture OS, c) človeškega dejavnika v OS, d) razvoja in uvajanja novih dosežkov vojaške tehnologije in tehnike v OS, in e) vloge in pomena prostora in časa na načrtovanje in izvajanje vojaških operacij (Milovac 2002, 13-67). Pri tem se pozitivne in morebitne negativne posledice tovrstnih sprememb z enega zgoraj predstavljenega vsebinskega področja prelivajo tudi na druga.

(vojaško-)strateški ravni. Gray (2005, 387) opozarja, da če se ena v oborožen konflikt vpletena stran vojskuje izključno v skladu z lastnimi kulturnimi preferencami oziroma ne upošteva kulturnega konteksta nasprotnika, potem je njen vojaški poraz skorajda zagotovljen. Dober tovrsten primer predstavlja neuspešnost azteškega in inkovskega ritualiziranega načina vojskovanja v spopadih z maloštevilnimi španskimi najemniki, kar je v začetku 16. stoletja zapečatilo usodo obeh indijanskih civilizacij.

³⁷ Tako npr. trenutna ameriška revolucija v vojaških stvareh ne bo imela enakega vpliva in pomena za nadaljnji razvoj a) OS RD v Evropi (primer Nizozemske in Slovenije), in b) OS realtivno močnih DVR v Aziji (primer Kitajske in Indije) ali OS DVR v Afriki (primer Sudana in Nigerije), kot jih ima za OS ZDA kot temeljnega nosilca omenjenih sprememb. Gray (2005, 121) celo trdi, da so kultura in vrednote, ki jih le-ta vključuje, proizvod političnega in strateškega konteksta, zaradi česar končen rezultat preoblikovanja OS v družbi, ki ne zaznava neposrednih varnostnih groženj, praviloma ne morejo biti OS, ki bi bile primerne za »resnejše čase«. Oborožene sile, ki v mirnodobnem času izvajajo »le lepe parade, v obdobju oboroženih konfliktov niso (več) sposobne opravljati svojega temeljnega poslanstva (ibidem).«

Njihova najpomembnejša in najopaznejša posledica na ravni OS kot funkcionalne celote pa je radikalno drugačen način njihove uporabe, kar naj bi jim zagotovilo večje in/ali drugačne (operativno-taktične) sposobnosti oziroma potencial, večjo učinkovitost pri uporabi vojaške (pri)sile in posledično tudi odločilno prednost pred morebitnimi nasprotniki.³⁸ V tem primeru lahko govorimo o spremembah na ravni vojaške operatike in delno tudi na ravni vojaške strategije oziroma o spreminjanju narave vojskovanja od spodaj (skozi spreminjanje načina vojskovanja s strani samih OS), o čemer sta med drugim govorila tudi Guderian leta 1937 (1992, 168) in Rose (1941, 105). Pri tem je treba izpostaviti tudi Grayevo (2002, 4-5) ugotovitev, da do radikalnih sprememb v načinu vojskovanja lahko pride tudi v primeru, ko sprememb na enem vsebinskem področju (npr. v vojaški tehniki) sploh ni moč zaznati,³⁹ kar po drugi strani zahteva toliko bolj radikalne spremembe na ostalih področjih.

Pojem revolucija v vojaških stvareh v ožjem pomenu označuje proces radikalnih sprememb in inovacij na vojaškem področju, ki naj bi v obdobju od začetka devetdesetih let preteklega stoletja do začetka dvajsetih let tega stoletja ponovno spremenil način vojskovanja. Ker naj bi tokrat aktivno usmerjevalno in gonilno vlogo v procesu revolucije prevzele OS ZDA, nekateri avtorji (Owens 1995-96, 37; Knox in Murray 2001, 88) revolucijo v vojaških stvareh v ožjem pomenu imenujejo kar ameriška revolucija v vojaških stvareh.

³⁸ Med najbolj tipične tovrstne primere je moč uvrstiti: a) koncepta bliskovite vojne in globoke bitke v obdobju druge svetovne vojne, b) koncept volčjih krdel (podmornic) v obdobju druge svetovne vojne, in c) t.i. ameriško revolucijo v vojaških stvareh v obdobju po koncu hladne vojne.

³⁹ Tovrstna primera sta a) prehod iz strategije neposrednega delovanja v strategijo posrednega delovanja, in b) prehod iz konvencionalnega v gverilsko obliko vojskovanja, do katerih lahko pride v zelo kratkem časovnem obdobju (npr. v določeni fazi oboroženega konflikta).

3.2.6 VOJAŠKO-TEHNOLOŠKA REVOLUCIJA

Pojem vojaško-tehnološka revolucija označuje proces radikalnih sprememb in inovacij na vojaškem področju, kjer imata prevladujočo vlogo razvoj in uvajanje novih tehnologij in tehnik (oborožitvenih sistemov), ki naj bi v nekem obdobju spremenile sam način vojskovanja (Mazarr 1993, 17; Brimley v Maena 2013; Voelz 2015, 125-27).⁴⁰ Tovrstno idejo je na podlagi vrednotenja razvoja ameriških vojaških zmogljivosti v osemdesetih letih preteklega stoletja in ameriških izkušenj iz vojne v Iraku leta 1990 prvi razvil sovjetski maršal Nikolaj Ogarkov, ki je bil prepričan, da bo v bližnji prihodnosti prišlo do uvajanja oborožitvenih sistemov nove generacije (t.i. izvidniških udarnih kompleksov), ki bodo povezovali zmogljivosti združevanja informacij iz različnih virov (dosežkov informacijske tehnologije) in sposobnost izvajanja ognjenih udarov z razdalje (Ogarkov in Ustinov v FitzGerald 1987, 8-10; Blank 1993, 15, 20-21). Omenjeni oborožitveni sistemi naj bi spremenili vojskovanje na revolucionaren način (Ogarkov v Blank 1993, 9). Na tej točki je treba poudariti, da razvoj in uporaba dosežkov sodobne tehnologije in vojaške tehnike še ne predstavljata zadostnega pogoja za radikalne spremembe v načinu vojskovanja. Tehnološko napredni opremi in oborožitvi morajo namreč slediti tudi napredno vojaško razmišljanje (Fu Quanyou v Ahrari 1999, 39) in ustrezne prilagoditve v vseh ostalih dejavnikih oboroženega boja.⁴¹ V nasprotnem primeru uvajanje novih oborožitvenih sistemov, kljub njihovim superiornim tehničnim specifikacijam, celo na taktični ravni ne more povzročiti radikalnih sprememb.⁴² Sicer pa na splošno velja Fadokova (v Meilinger 1997, 375) in Blackova (2005, 113) trditev, da (vojaška) tehnologija in tehnika v prvi vrsti predstavljata generator (evolucijskih) sprememb na vojaškem področju oziroma le enega izmed štirih temeljnih dejavnikov oboroženega boja.

⁴⁰ Mednje je načeloma moč uvrstiti razvoj in uporabo tanka, letalonosilke, (strateškega) bombnika, nuklearne bombe itd.

⁴¹ Fitzsimonds in Van Tal (1994, 25, 26) ter Van Evera (2004b, 238) trdijo, da morajo biti za popoln preskok v načinu vojskovanja izpolnjeni vsaj trije pogoji: a) tehnološki razvoj, b) doktrinarne inovacije, in c) organizacijsko-strukturne prilagoditve. Šele njihov skupni sinergijski učinek zagotavlja vseobsežne spremembe, ki jih dejansko lahko označimo kot revolucionarne.

⁴² Najboljši tovrstni primer je zgrešen koncept uporabe in nadaljnjega razvoja tankov v francoski vojski med obema svetovnima vojnama, kar je imelo za omenjeno državo leta 1940 katastrofalne posledice. Po preboju glavne obrambne črte ob meji z Nemčijo francoske mobilne sile namreč niso bile sposobne slediti ali ogroziti premikov oklepnih divizij nemške vojske.

Nekateri kritiki⁴³ menijo, da je tudi trenutna t.i. ameriška revolucija v vojaških stvareh, ki temelji na informacijski tehnologiji, le vojaško-tehnološka revolucija, kar naj bi bilo razvidno že iz njene definicije, ki vključuje izključno elemente tehnološke in vojaško-tehnične narave.⁴⁴ Pri tem ne smemo pozabiti, da v ZDA dosežki sodobne tehnologije in tehnike že skoraj dve stoletji (od leta 1840) predstavljajo najprimernejše sredstvo za nadomestitev človekovega (fizičnega) dela, eno izmed temeljnih razvojnih gonil družbenega razvoja in zagotovilo za blaginjo ZDA (Weigley 1977, 95; Sapolsky in Saphiro 1996, 119-20). Vse to se seveda odraža tudi na področju zagotavljanja vojaške varnosti, kjer dosežki sodobne tehnologije v prvi vrsti povečujejo učinkovitost oziroma (ne)bojno vrednost vojaških enot in kot takšni predstavljajo sredstvo za zmanjševanje lastnih izgub v človeškem dejavniku (Luttwak 1994, 99-111). Zato je moč trditi, da tovrstni tehnokratski in kornokopijanski⁴⁵ pristop k dojemanju vloge tehnologije v družbi predstavlja tradicionalni sestavni del ameriške kulture, ki se posledično odraža tudi v kontekstu nadaljnjega razvoja OS ZDA in njihovem vsestranskem vplivu na preoblikovanje OS ostalih držav v svetu, s poudarkom na RD in njihovem načinu vojskovanja (Saphiro 2002, 57).⁴⁶ Kljub temu je za vrednotenje hitrosti in smeri sprememb ter pomena ameriške revolucije v vojaških stvareh še prezgodaj, saj za objektivno vrednotenje njenih rezultatov in učinkov (oblikovanje

⁴³ Bodnar 1993, 7-21; Metz 2000: 40-53; Gray 2002, 45-46; Gentry 2002-03, 89-102 in Gray 2005, 128.

⁴⁴ Potekala naj bi v dveh stopnjah. Prva stopnja naj bi temeljila na a) večnamenskih platformah, b) tehnologiji zmanjšane opaznosti (ang. stealth ter low observability technology), c) preciznem vodenju, d) informacijski premoči, e) informacijskem vojskovanju, f) izboljšanih komunikacijah, g) računalnikih, h) sistemu GPS, i) digitalizaciji, j) t.i. pametnih (ang. smart) oborožitvenih sistemih, k) združljivosti sistemov in sil, ter l) koalicijskem vojskovanju. Na drugi stopnji pa bi bili v ospredju a) robotizacija, b) avtonomnost, c) neubočnost (ang. nonlethality), d) psihotehnologija, e) novi materiali, f) napredna biotehnologija, g) mikroelektromehanika, h) nanotehnologija, in i) t.i. genialni (ang. brilliant) oborožitveni sistemi (Milovac 2002, 9).

⁴⁵ Kornokopija (lat. cornucopia) označuje starogrški simbol obilja in blagostanja: rog obilja (ang. horn of plenty) (Gleditsch 2003, 479). V našem primeru ta pojem označuje vsesplošno optimistično percepcijo vloge in pomen dosežkov sodobne tehnologije in tehnike, ki naj bi bili v prihodnje sposobni odpraviti veliko večino obstoječih problemov v človeški družbi. Med slednje v prvi vrsti spadajo odprava lakote, zagotovitev blaginje in, v kontekstu OS, zagotovitev vsestranske premoči nad (vsemi) potencialnimi nasprotniki. Gre torej za brezmejno zaupanje v tehnologijo in tehniko, kar je sicer dokaj neutemeljeno in celo naivno.

⁴⁶ V tem kontekstu je smiselno ovrednotiti tudi nagnjenost posameznih akterjev v (ne)oboroženih konfliktih do razvoja in uporabe tehnokratskih rešitev. Gre torej za vprašanje vrednotenja pomena in vloge tehnološko-tehničnega dejavnika oboroženega boja in preferenc pri opremljanju OS v luči uresničevanja njihovega temeljnega poslanstva, kar se v prvi vrsti odraža skozi smernice razvojnih trendov vojaško-industrijskega kompleksa omenjenih akterjev (priloga Č na strani 370).

sheme njenega življenjskega ciklusa) še ni preteklo dovolj časa. To nakazuje tudi oblikovanje vsebinsko sorodne skovanke, imenovane revolucija NBRIC⁴⁷, ki naj bi temeljila na dosežkih nanotehnologije, biotehnologije, robotike ter informacijske in komunikacijske tehnologije (sestavni elementov vojaško-tehnološke revolucije). Vsestranski učinki zgoraj navedenih sprememb bi namreč lahko vodili v preoblikovanje odnosa do OS, pripravljenosti na razreševanje konfliktov z uporabo vojaške sile, načina uporabe vojaške sile, dojemanja varnostnih izzivov in vzpostavljenih razmerij med različnimi družbenimi skupinami ter razmerij moči med akterji na mednarodni ravni (Herd in Till 2010, 1-6). Tovrsten razplet bi narekoval tudi drugačno umestitev predstavljenega pojma in vojaško-tehnološke revolucije v hierarhijo (r)evolucionarnih sprememb v človeški družbi, ki je predstavljena v spodnji tabeli.

⁴⁷ Ang. revolution in nanotechnology, biotechnology, robotics, information and communications technology oziroma slo. revolucija na področju nanotehnologije, biotehnologije, robotike ter informacijske in komunikacijske tehnologije.

Tabela 3.3: Klasifikacija (r)evolucionarnih sprememb v človeški družbi, s poudarkom na vojaški dimenziji varnosti

zaporedno hierarhično število	nadpomenska in podpomenska	končni cilj	primarno sredstvo za doseganje ciljev	raven družbenih aktivnosti	pogostost tovrstnih sprememb*	prevladujoča narava sprememb*	potreben vložek virov za uresničitev koncepta	praktični primeri iz človeške zgodovine*
1.	revolucija v strateških stvareh			velika strategija	zelo redke	evolucija	zelo velik	industrijska doba
2.	revolucija v varnostnih stvareh	večja blaginja in stabilnost (boljši pogoji miru)	politična, ekonomska in socialna moč (t.i. soft power)	mednarodna in nacionalna varnost	redke	evolucija ali revolucija	velik	konec hladne vojne za RD
3.	revolucija v odnosu do oboroženih sil			civilna družba na nacionalni ravni	pogoste	evolucija	razmeroma majhen	spremembe družbenih vrednot v RD v preteklih treh desetletjih
4.	vojaška revolucija			vojaško-strateška raven	zelo redke	revolucija ali evolucija	zelo velik	francoska revolucija
5.	revolucija v vojaških stvareh	večja učinkovitost OS (vojaška zmaga)	vojaška moč (t.i. hard power)	strateško-operativna raven	redke	revolucija	velik	bliskovita vojna
6.	vojaško-tehnološka revolucija			operativno-taktična raven	pogoste	evolucija	razmeroma majhen	uvedba tanka

Opomba: * Oznaka stolpca, v katerem prevladujejo ocene avtorja tega dela.

4 OBLIKOVANJE SODOBNE PARADIGME TEORETIČNIH TEMELJEV VELIKE STRATEGIJE

4.1 VELIKA STRATEGIJA KOT NAJŠIRŠI OKVIR VREDNOTENJA RAZVOJA NAČINA UPORABE OBOROŽENE (PRI)SILE

Nobena človeška združba ne more preživeti dolgo brez ustreznih načinov promoviranja ter uresničevanja in varovanja svojih temeljnih interesov in ciljev. Zato morajo strategji, v želji po izpolnjevanju omenjenega temeljnega poslanstva združb, iskati dinamično in nenehno spreminjajoče se ravnotežje med najvišjo možno stopnjo uresničevanja začrtanih ciljev in najmanjšo možno stopnjo tveganja pri uporabi razpoložljivih sredstev in metod. Gre za iskanje odgovorov na dve temeljni eksistencialni vprašanji:

- a) Kdo smo?, ki determinira našo percepcijo samega sebe, nas kot širše združbe in našega okolja.
- b) Kaj hočemo?, ki na podlagi odgovora na prvo vprašanje determinira naše nadaljnje ravnanje.

Na podlagi zbranih odgovorov na obe vprašanji je moč oblikovati interesni konsenz združbe, ki v obliki odgovorov na tri sklope vprašanj konkretizira smer nadaljnjih dejanj in dogajanj v združbi ter njen odnos do širšega okolja. Mednje spadajo:

- a) Kaj? in Zakaj?, ki se nanašata na percepcijo potreb oziroma na *interese in cilje*.
- b) Kako?, Kdaj?, Kje? in S čim?, ki se nanašajo na možnosti nadaljnjih aktivnosti oziroma na *metode oziroma koncepte za njihovo uresničevanje*.
- c) Kdo? in Koliko?, ki se nanašata na problematiko razpoložljivih *virov in sredstev*.

Na najvišji hierarhični ravni iskanja tovrstnih odgovorov in uresničevanja začrtanih ciljev v človeških družbah v praksi (v najbolj otipljivi in strukturirani obliki največkrat govorimo o državah, narodih in plemenih) govorimo o ravni velike strategije, ki jo avtor tega dela skladno z idejami nekaterih prodornih avtorjev⁴⁸ zaradi lažjega razumevanja enači s pojmom nacionalna strategija, a istočasno za razliko od

⁴⁸ Beaufre 1968, 30; Sun Cu 1992, 18-65; Department of Defense: Dictionary of Military Terms 1985, 244; Nye 2006, 5; Freier 2006, 15-18.

večine priznanih avtorjev⁴⁹ strogo ločuje od hierarhično nižjega in vsebinsko ožjega pojma nacionalnovarnostna strategija. Pri tem je namreč treba poudariti, da je dandanes zaradi temeljnih lastnosti prevladujočih oblik človeških združb v praksi pojem velika strategija največkrat možno oziroma smiselno enačiti s pojmom nacionalna strategija. Kljub temu posamezni elementi nacionalne strategije (npr. vrednote⁵⁰) pogosto presegajo nacionalne, kulturne in celo civilizacijske okvire (primer miru in človeškega življenja kot vrednot), zaradi česar v obdobju globalizacije predstavljajo temelj za medkulturni dialog in izhodišče za razreševanje konfliktov znotraj človeških združb in med njimi.

Domena velike strategije v našem pojmovanju tudi v obdobju globalizacije v največji meri ostaja obljubljen, a neodkrita zemlja (lat. terra incognita). Zato je na tej točki treba predstaviti njeno fiziognomijo in prevladujoče trende, ki usmerjajo in/ali vežejo percepcijo⁵¹ in aktivnosti ključnih akterjev (shema 4.1 na strani 68).⁵² Na idejni ravni tako izstopa dinamika soodvisnosti med začrtanimi cilji, koncepti oziroma metodami in razpoložljivo silo oziroma zmogljivostmi. Pri tem je srž razprave in namen vseh prizadevanj na vseh ravneh družbenega udejstvovanja (v našem primeru od velike strategije navzdol do vojaške taktike) nenehno iskanje optimalnega ravnotežja med vsemi tremi elementi (metodami, cilji in sredstvi), kar predstavlja nekakšno temeljno merilo smotrnosti in učinkovitosti za načrtovanje in izvajanje vseh aktivnosti v teoriji in praksi. Na ravni velike strategije na tej točki nastopi

⁴⁹ Liddell-Hart 1952, 199; Lubi, 2002, 8-10; Collins 2002, 298, 301; Yarger 2002, 7-13.

⁵⁰ Nacionalne vrednote tvorijo filozofski, moralni in pravni temelj družbe (praviloma države ali naroda) ter kot takšne determinirajo poslanstvo nacije. Praviloma so formalno zapisane v ustavi in v podobnih temeljnih pravnih aktih (primer strategije nacionalne varnosti), v praksi pa se le-te zrcalijo v govorih in odločitvah najpomembnejših (političnih, verskih, gospodarskih ali vojaških) voditeljev posameznih človeških združb (Yarger in Berber 1997, 3-5).

⁵¹ Dojemanje oziroma percepcija (ang. perception) je proces, v katerem se stimulacija sensorjev zaznavanja preoblikuje v organizirano in smiselno doživetje (The New Encyclopaedia Britannica 1998, 279). Gre torej za proces, ki je od posameznika do posameznika drugačen, saj nanj vplivajo pričakovanja, potrebe, nezavedne ideje, zamisli, uveljavljene vrednote in konflikti. Največje razlike pa je moč opaziti v primerjavi percepcij različnih kultur. Na podlagi tega Burton (1968, 66-69) opozarja, da je proces odločanja na kompleksni organizacijski ravni (primer vlad in mednarodnih organizacij) v največji meri odvisen prav od percepcij oziroma, točneje, od sposobnosti selektivne interpretacije razmer in dogodkov v širšem okolju.

⁵² V primeru tega dela predstavljeni kontekst služi le kot okvir za vrednotenje aktivnosti RD in proučevanje načina uporabe njihove vojaške (pri)sile, zaradi česar na tej točki ni treba izvajati natančnejših analiz dinamike in prevladujočih trendov na omenjeni ravni.

interaktiven proces konkretizacije a) temeljnih (največkrat nacionalnih) interesov⁵³ in ciljev (Wiechnik 2013), b) strateških konceptov in metod, ter c) virov in sredstev, ki se po prepričanju avtorja tega dela sočasno odvija in usklajuje na vsaj sedmih vsebinskih področjih (dimenzijah človeške aktivnosti oziroma pogojno imenovano področnih strategijah).⁵⁴ Na podoben način poteka tudi usklajevanje, načrtovanje in izvajanje na vseh nižjih ravneh, preko katerih združbe (najpogosteje gre za države) med drugim poskušajo zagotavljati svojo varnost in vojaško obrambo, pri čemer na vseh hierarhičnih ravneh udejstvovanja obstajajo tudi povratne zanke (npr. vrednotenje tveganja delovanja ali odsotnosti delovanja), ki zagotavljajo, da se cikel inputov in outputov v prostoru in času zaključi v eno dinamično celoto.⁵⁵ Kennedy in Betts (v Biddle 2015, 13-15, 57) pri tem opozarjata, da mora biti velika strategija

⁵³ Nacionalni interesi predstavljajo percepcijo potreb in želja neke nacije v odnosu do zunanjega (mednarodnega) okolja. Služijo za usmerjanje in osredotočanje pozornosti na izbrano področje in kot takšni predstavljajo izhodišče za oblikovanje nacionalnih ciljev, velike strategije in strategije nacionalne varnosti (Yarger in Berber 1997, 4).

⁵⁴ Skladno s Clausewitzevimi idejami tradicionalno večina držav na ravni strategije nacionalne varnosti izhaja iz obstoja oziroma dojetja dinamike soobstoja treh ključnih dimenzij (politične, ekonomske in vojaške). Slednjim se je že v obdobju hladne vojne formalno (v pisanih strategijah posameznih držav) dodala četrta dimenzija - psihološka. V obdobju po koncu hladne vojne, ko so RD vstopile v obdobje t.i. informacijske revolucije, pa so nekatere države (primer ZDA) v svojih strateških dokumentih psihološko dimenzijo praktično zamenjale z informacijsko (Chilcoat 2001, 204-205, Jablonsky 2004, 71-76), kar z vsebinskega zornega kota ni pravilna odločitev, saj se omenjeni dimenziji prekrivata le delno in ne v celoti (shema 4.1). Poleg tega je bilo po mnenju avtorja preveč razprav o vlogi in pomenu informacijske dimenzije ter premalo analiz in razprav o medsebojnih odnosih med posameznimi dimenzijami oziroma strategijami in njihovih skupnih sinergijskih vplivih na človeške združbe. Tudi zato ne preseneča, da v uradne strateške dokumente velike večine držav sveta tudi po koncu hladne vojne kot enakovredna dimenzija še vedno ni vključena ekološka dimenzija.

⁵⁵ Celo v primeru ZDA, kot trenutno edine obstoječe svetovne velesile, je namreč moč od konca hladne vojne do danes opazovati in izpostaviti zelo šibko oziroma dokaj neuskklajeno povezavo med političnimi cilji in vojaškimi zmogljivostmi oziroma, natančneje, med veliko strategijo in vojaško strategijo (Echevarria 2004, 3-27; Lessard 2005: 36-37; Freier 2006, 6-7). Gre v prvi vrsti za nejasnosti pri iskanju odgovorov na dve temeljni vprašanji: a) Kakšni so konkretni cilji velike strategije?, in b) Zakaj potrebujemo OS v obdobju t.i. nove svetovne ureditve? Šele na podlagi jasnih odgovorov na zastavljeni vprašanji je namreč moč opredeliti cilje vojaške strategije in meriti uspešnost njihovega uresničevanja v konkretnih (ne)vojnih vojaških operacijah. V tej luči najboljši praktični primer predstavljata neobstoj jasnega strateškega pristopa za razrešitev iraške krize v obdobju po uradnem koncu večjih vojaških operacij za »osvoboditev Iraka« (po 1. 5. 2003) in neobstoj širše strateške vizije za stabilizacijo in pomiritev Bližnjega vzhoda kot geopolitične celote.

Zato ne preseneča, da so neskladja med cilji, sredstvi in metodami na različnih ravneh zagotavljanja varnosti in vojaške obrambe v manjši meri stalno prisotna v številnih RD. Pri tem tudi Slovenija ni izjema, zaradi česar se, kot pravi Furlan (2008, 172-174), odpirajo možnosti za napačno ali dvoumno razumevanje prejemnika strateških političnih usmeritev (Slovenske vojske), ki so v večji meri rezultat neuskklajenosti nacionalnovarnostnega sistema.

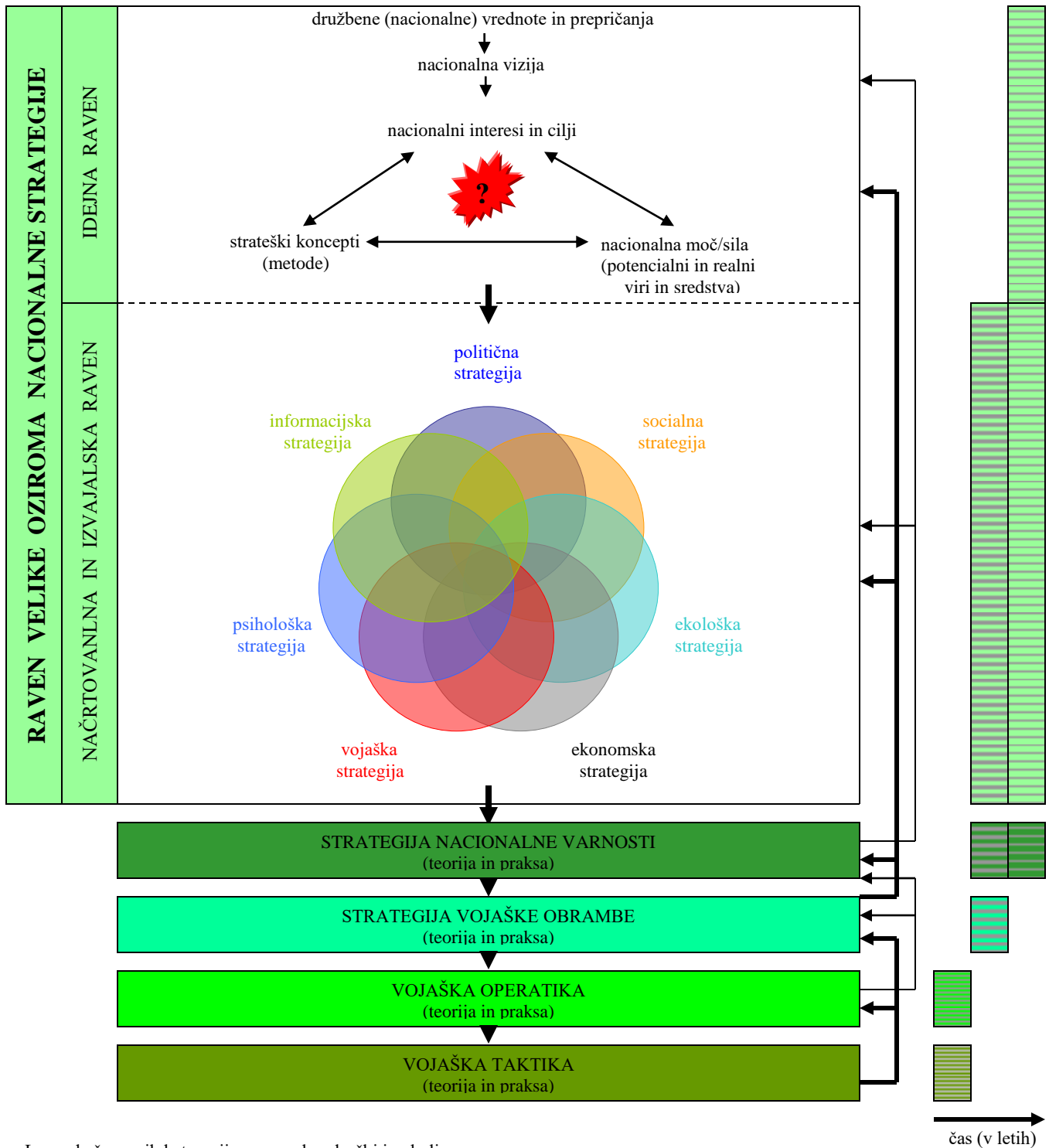
poleg strmenja k optimalnemu ravnotežju med cilji, sredstvi in metodami, ki omogočajo uresničevanje temeljnih interesov, tudi izvedljiva oziroma realistična in racionalna, ekonomsko vzdržna ter moralno in kulturno sprejemljiva. V primeru neizpolnjevanja kateregakoli od navedenih pogojev je namreč njen končni rezultat neuspeh. Metz (2008, 28) ob tem izpostavlja pomen koherentnosti in enotnosti naporov razmišljanja, odločanja in delovanja v okolju, ki ga v največji meri determinirajo negotovost, hitre spremembe, dinamika potrebe po nenehnem reagiranju na aktivnosti partnerjev in nasprotnikov ter visoka stopnja neskladnosti ali konfliktnosti med interesi različnih akterjev. Prezelj (2002, 627) pa poudarja kompleksnost procesa opredeljevanja in preopredeljevanja nacionalnovarnostnih interesov, ki se izvaja v vseh fazah oblikovanja nacionalnovarnostne politike, ki je sestavljena iz a) opredelitve virov ogrožanja nacionalne varnosti, b) identificiranja možnih načinov zagotavljanja varnosti pred viri ogrožanja, c) sprejemanja odločitve o najprimernejših načinih zagotavljanja varnosti pred posameznimi viri ogrožanja, d) izvajanja, in e) nadziranja izvajanja sprejetih odločitev.

Gray (2005, 90) upravičeno trdi, da je vsa politika (ang. policy) in strategija (v našem primeru strategije v sedmih dimenzijah človeške aktivnosti) v osnovi plod lastnih družbenih prizadevanj. Nanju sicer lahko bolj ali manj intenzivno vplivajo tudi zunanji dejavniki (odnosi, vplivi, pritiski in sprožilci), vendar njuna izdelava, administrativna podpora in praktična izvedba predstavljajo procese, ki so v največji meri zakoreninjeni v lastni kulturi in internem kontekstu. Pri tem odločilno vlogo igra razmerje internih (notranjih) in eksternih (zunanjih) vplivov, kar je praviloma v veliki meri odvisno od relativne vsestranske moči posameznega akterja, države ali družbe oziroma njihove sposobnosti aktivnega (pre)oblikovanja prevladujočih trendov ali okolja.⁵⁶ Tako je moč zaključiti, da v primeru večjih držav oziroma močnejših (ne)državnih akterjev tudi v obdobju globalizacije Greyeva realpolitična trditev dejansko še vedno drži. Po drugi strani pa v primeru relativno šibkejših (ne)državnih akterjev (primer manjših držav) omenjena trditev največkrat ne odraža realnega stanja in prevladujočih trendov. V tem primeru namreč politika kot proces odločanja lahko v prvi vrsti sledi naravi konkretnega (ne)oboroženega konflikta, pri čemer slednji narekuje oziroma dominira procese odločanja in obnašanja družbe na politični ravni.⁵⁷ Ker podobno velja tudi za ostalih šest dimenzij velike strategije, lahko upravičeno govorimo o dinamičnem in kompleksnem celostnem sistemu in procesu

⁵⁶ Glej tabeli 4.9 in 4.10, ki sicer skupaj s tabelami 6.1, 6.2 in 6.3 tvorijo zaokroženo vsebinsko celoto oziroma metodološki okvir.

⁵⁷ Tovrstni praktični primer sta prva svetovna vojna in hladna vojna.

Shema 4.1: Fiziognomija procesa (pre)oblikovanja temeljnega poslanstva znotraj človeških združb, s poudarkom na ravni velike strategije

Legenda časovnih kategorij sprememb v družbi in okolju:

- kratkoročne in hitre spremembe oziroma dogodki, ki jih je praviloma zelo veliko
- srednjeročne (ciklične) spremembe, ki jih je praviloma veliko
- dolgoročne in počasne spremembe, ki jih je praviloma manj

Opomba: Debelina črt pri povratni zanki je izključno v vlogi lažje preglednosti modela.

Vir: Izhodišče povzeto po Bartholomees 2012: 413

usklajevanja. Sama dinamika odnosa med velikimi in majhnimi oziroma močnimi in šibkimi akterji pa kot širša vsebinska celota interakcij na ravni mi-oni v vseh obdobjih odraža njegovo determinirano dinamično soodvisnost (več o tem v poglavjih 6.3 in 6.4.2).

Na podlagi predstavljene kompleksnosti dinamike usklajevanja na ravni načrtovanja in izvajanja velike strategije posamezne družbe postane očitno, da analiziranje in vrednotenje (nacionalne) moči in/ali sile, zaradi tesne soodvisnosti posameznih sestavnih dimenzij strategije, tudi v začetku enaindvajsetega stoletja ostaja zelo relativen, neeksakten in predvsem dinamičen proces.⁵⁸ Zato je treba objektivno analizirati vsak sestavni del posebej in nato pri vrednotenju celote upoštevati še obstoj morebitnih medsebojnih multiplikativnih učinkov. Ker pa so ključni objekti vrednotenja (države, nevladni akterji in organizacije) podvrženi nenehnim spremembam od zunaj in od znotraj, prihaja posledično tudi do ustreznega spreminjanja njihovih razmerij moči (med njihovo dejansko močjo oziroma razpoložljivo silo v času in prostoru in/ali njihovim izhodiščnim potencialom oziroma močjo),⁵⁹ kar se odraža v uspešnosti in učinkovitosti uresničevanja njihovih načrtanih interesov in ciljev. Kljub dejstvu, da gre pri tovrstnih analizah bolj za t.i. umetnost oziroma nadgrajevanje in povezovanje kvantitativnih podatkov s subjektivnimi elementi (občutkom in intuicijo) in ne za matematično eksaktno izračunavanje stanja v danem trenutku, je na podlagi dognanj priznanih strategov moč predstaviti nabor posplošenih modelov za merjenje nacionalne moči oziroma za kombiniranje navidezno nezdružljivih sestavin velike strategije.⁶⁰ Na podlagi vsebinsko konceptualnih značilnosti njihovih rešitev je moč omenjen nabor (raz)deliti na:

⁵⁸ Definicije družbene moči so zelo različne, različni pa so tudi pristopi posameznih avtorjev pri definiranju njenih oblik oziroma virov. Tako nekateri družbeno moč opredeljujejo kot vsoto posameznih tipov moči (avtor tega dela uporablja izraz dimenzije družbene aktivnosti), medtem ko se drugi usmerjajo na njen pomen ter zunanji vpliv (Svete 2005, 19).

⁵⁹ Tellis (2000, 35-42) na tej točki izpostavlja pomen relativne družbene (ne)učinkovitosti v procesu konverzije oziroma v procesu preoblikovanja razpoložljivih virov in resursov družbe v konkretna sredstva (nacionalne) moči, ki omogočajo uresničevanje načrtanih družbenih ciljev in interesov. Znotraj vojaške dimenzije varnosti oziroma aktivnosti družbe v tem kontekstu najpogosteje govorimo o (ne)uspešnosti pretvorbe vojaške moči (človeških virov, industrijskega potenciala, naravnih virov itd.) v vojaško silo (konkretne enote OS) in o učinkovitosti njene uporabe v (ne)vojnih vojaških operacijah, kar naj bi zagotavljalo vojaško varnost matične države in pogoje za njeno blaginjo.

⁶⁰ Gre za najrazličnejše modele, ki kombinirajo izbran spekter sestavin velike strategije (število prebivalstva, njihova odločnost in enotnost, lega in velikost države, učinkovitost vodilnega managementa, kazalci stopnje razvitosti itd.), na podlagi katerih vrednotijo razmere v okolju in primerjajo moč držav s pomočjo različnih I) matematičnih enačb: a) primer Clinove (1980, 13) formule, po kateri je percepcija nacionalne moči enaka zmnožku seštevka t.i. kritične mase (ozemlja in

- a) Linearne matematične enačbe, katerih cilj je uveljavljanje oziroma vsiljevanje naravoslovnega reda in eksaktnosti raziskovalnih metod na kaotično in neeksaktno vsebinsko področje družboslovnih znanosti oziroma človekovih aktivnosti, pri čemer je poudarek na analiziranju ene dimenzije proučevane problematike skozi eno samo variabla. Prav tovrstno nerealistično metodološko izhodišče predstavlja glavni razlog, zaradi katerega takšnih analiz dandanes skorajda ni več moč zaslediti. Sicer pa med tovrstne projekte na ravni velike strategije spadajo naslednje analize: Deutsch (1968, 21-39), Alcock in Newcomb (1970, 335-43), Modelski in Thompson (1987, 42-137).
- b) Multivariatne analize, ki temeljijo na združevanju posameznih elementov strategije v dinamične matematične formule. Njihovi temeljni slabosti ostajata determinirana vrednost variabl in njihov konstanten vpliv na skupen izračun, kar ne predvideva možnosti radikalnih ali dinamičnih sprememb pomena in dejanske vrednosti posamezne variable v širšem okolju (variablah, ki niso vključene v enačbe). Med tovrstne projekte na ravni velike strategije spadajo naslednje analize: German (1960, 138-44), Cline (1980, 13), Richardson (v Rapoport 1987, 164-69), Jablonsky (2004, 111-13), Adams (2004, 400-38).
- c) T.i. sodobne ali nelinearne analize, ki oba predstavljeni pristopa v kontekstu razvoja postindustrijske družbe kombinirajo oziroma nadgrajujejo z intuitivnim načinom analiziranja in ciljno usmerjenim vrednotenjem. Gre za kreativno obliko razmišljanja, kjer temeljne ideje presegajo okvire uveljavljenih miselnih vzorcev in enačb, zaradi česar omogočajo oblikovanje povsem novih ugotovitev in rešitev. Po drugi strani pa je njihova končna vrednost v prvi vrsti odvisna od objektivnosti ter intelektualne globine in širine njenih avtorjev, zaradi česar se tovrstni pristopi pogosto zlorabljajo za dokazovanje želene percepcije realnosti. Med tovrstne objektivne izdelke na

prebivalcev) ekonomskih zmogljivosti (dohodek plus energija plus rudna bogastva plus proizvodnja plus hrana plus trgovina) in vojaških sposobnosti s skupnim seštevkom t.i. koeficienta nacionalne strategije in nacionalne volje (stopnja nacionalne enotnosti, moč vodstva in relevantnost strategije za uresničevanje nacionalnih interesov) oziroma $PN_m = (K_m + E_z + V_{sp}) \times (K_{ns} + N_v)$, in b) Germanove (1960, 138-44) formule, po kateri je nacionalna moč enaka skupnemu seštevku velikosti ozemlja, števila prebivalstva, industrijske baze in velikosti OS, pomnoženemu z nuklearno sposobnostjo izbrane države oziroma $N_m = N_s \times (V_o + \dot{S}p + I_b + V_o_s)$, ali II) nematematičnih pristopov, kot je npr. izdelava splošnih zakonitosti ali scenarijev možnega razvoja dogodkov na podlagi dinamike (ne)posrednih vezi med variablami v dosedanji praksi: a) primer splošnega modela konfliktnega potenciala vodnih virov (Milovac 2006, 185-95) in celostnega modela prenosa tveganj, odgovornosti in stroškov (ne)vojnih vojaških operacij med državami in primarnimi akterji v obdobju po koncu hladne vojne (shema 5.6 na strani 183).

ravni velike strategije spadajo naslednje analize: Tellis (2000, 35-53), Collins (2002, 13-59) in Brauch (2003a, 35-145).

Strategija (na vseh ravneh in na vseh vsebinskih področjih) se razvija (evolucionarno ali revolucionarno) glede na potrebe časa (zgodovinskega obdobja), prostora (geostrateškega okvira) in ključnih osebnosti (npr. predsedniki ali visoki častniki), ki ji s svojim (ne)racionalnim obnašanjem in karakternimi značilnostmi dodajo svojevrsten pečat. To vodilo predstavlja tudi izhodišče za nadaljnje (teoretično) proučevanje avtorja tega dela, ki tako (p)ostaja zagovornik tretje kategorije konceptualnih rešitev in načina razmišljanja, ki teži k iskanju inovativnih percepcij in konceptov.

Zato je treba oblikovati celovito hierarhijo temeljnih strateških procesov zaznavanja, dojetja, odločanja in delovanja v človeških združbah (tabela 4.1), v kateri se izpostavljata vloga in pomen rešitev t.i. strateških mislecev na šestih različnih vsebinskih področjih (intelektualnih elementih) njihovega udejstvovanja. Omenjena tabela služi v prvi vrsti kot splošno in univerzalno aplikativno teoretično izhodišče za nadaljnje vrednotenje posameznih sestavnih elementov in/ali celote omenjenih procesov na ravni (poljubne) države (tabela 4.2). Brez tovrstne konkretizacije temeljnega namena in vsebinskega težišča aktivnosti namreč ni mogoče realno ovrednotiti učinkovitosti konkretnega sistema (ekonomičnost in uspešnost glede na tip in razmerje med inputi in outputi) ter stopnje odgovornosti ključnih nosilcev odločitev in posameznih izvajalcev za končni razplet konkretnih dogodkov (primer strokovne razprave o t.i. svetovni vojni proti terorizmu⁶¹) na vseh hierarhičnih ravneh človekove aktivnosti (od velike oziroma nacionalne strategije na vrhu do vojaške taktike na dnu), skozi katere se zagotavlja vojaška obramba.

⁶¹ V tem kontekstu Ganor (2010) opozarja, da učinkovit boj proti terorizmu ni mogoč brez mednarodno uveljavljene objektivne definicije terorizma. Slednje je po njegovem prepričanju možno in treba oblikovati.

Tabela 4.1: Hierarhija temeljnih strateških elementov procesa zaznavanja, dojemanja, odločanja in delovanja v človeških združbah

ključni elementi temeljne lastnosti	strateške teorije	strateška načela	strateški koncepti	varnostne politike	vojaške doktrine	vojaške taktike
namen	iskanje novih možnosti	nadzor kvalitete in kvantitete	reševanje problemov	urejanje odločanja in delovanja	okvirni napotki (optimiziranje obstoječih možnosti)	
proizvajalci	intelektualni pionirji	politično-vojaški strokovnjaki	strateški načrtovalci	politično-vojaški vrh	vojaški vrh	vojaške enote
oblika proizvoda	inovacije in špekulacije	deklaracije	aplikativne analize	prepričanja	usmeritve na makro ravni	usmeritve na mikro ravni
končni proizvod	hipoteze	resnice	možnosti	direktive	standardizirani postopki in rešitve	
najpomembnejši viri	domišljija	zgodovinske izkušnje	sinteza percepcije sveta	(nad)nacionalne preference	teoretične in praktične izkušnje	praktične izkušnje
strateška hierarhija	teorija in praksa					
	nadrejeni element				podrejeni element	
	abstraktno in splošno				konkretno in specifično	

Vir: Izhodišče povzeto po Collins (2002, 60).

Tabela 4.2: Hierarhija temeljnih strateških elementov procesa zaznavanja, dojemanja, odločanja in delovanja na ravni države

ključni elementi temeljne lastnosti	nacionalna strategija	strategija nacionalne varnosti	nacionalna vojaška strategija ⁶²	regionalne strategije	regionalne vojaške strategije	operatika in taktika
težišče aktivnosti	(nad)nacionalni cilji	cilji nacionalne varnosti	nacionalni vojaški cilji	regionalni cilji	regionalni vojaški cilji	podrejeni vojaški cilji in naloge
primarni udeleženci	predsednik, premier in njihovi svetovalci	predsednik, premier in njihovi svetovalci za nacionalno varnost	predsednik, premier in njihovi vojaški svetovalci	gospodarski in zunanji ministri ter veleposlaniki	obrambni ministri in načelniki zvrsti ter GŠ	podrejeni vojaški poveljniki
primarni input	nacionalna moč	ustrezne komponente nacionalne moči	vojaška moč	ekonomska in politična moč	enostranska ali koalicijska uporaba vojaške sile	združene ali enozvrstne sile
primarni output	nacionalni načrti	načrti nacionalne varnosti	načrti vojaške obrambe	mednarodni dogovori	enostranski ali koalicijski načrti in/ali možnosti	združeni ali enozvrstni načrti

Vir: Izhodišče povzeto po Collins (2002, 4).

⁶² Vojaška strategija je umetnost in znanost razvoja, uporabe in koordiniranja instrumentov vojaške moči za uresničevanje vojaških ciljev (Yarger 2002, 12).

4.2 CELOSTEN POGLED NA VOJSKOVANJE V SODOBNEM SVETU

Vojskovanje sočasno vključuje in odraža vse dimenzije aktivnosti človeških združb, ki so medsebojno nenehno in neločljivo povezane (Gray 2005, 57). Te navidez samoumevne trditve o celostni realnosti vojskovanja oziroma o umestitvi vojskovanja v širši kontekst ne smemo zanemariti, četudi je predmet proučevanja ožji vsebinski segment aktivnosti na vojaškem področju. V nasprotju s tem Clausewitz (1976, 87) trdi, da vojna ni le dejanje politike (ang. policy in ne politics), ampak predstavlja politični instrument, zaradi česar dejansko predstavlja nadaljevanje političnih aktivnosti z drugimi sredstvi. Gre za politično centričen pogled na svet in posledično tudi na poslanstvo, vlogo in položaj OS ter na uporabo vojaške sile, ki po mnenju avtorja tega dela v začetku enaindvajsetega stoletja ne odraža več realnih razmer in prevladujočih trendov v človeških združbah.⁶³ Zacher (1992, 58-102), Linklater in Booth (v Jackson in Sørensen 2007, 90-92) ter Kotnik (2008, 20) namreč menijo, da se vloga države v razvitem svetu zmanjšuje, saj se na družbenem prizorišču pojavlja vse več z državo tekmujočih subjektov (naddržavnih, meddržavnih, paradržavnih, družbenih skupin in celo posameznikov), ki želijo prevzemati del njenih nalog in pristojnosti. Pri tem ne gre le za področje gospodarstva, kulture, izobraževanja in znanosti, temveč tudi za področje obrambe in varnosti (primer zasebnih logističnih in varnostnih podjetij). Kotnik (2008, 20) izpostavlja, da si je človek v začetnih fazah razvoja družbe varnost, kot eno izmed temeljnih potreb, zagotavljal samostojno, v kasnejših obdobjih pa vse bolj organizirano, najprej v okviru majhnih, kasneje pa vse večjih družbenih skupnosti, na primer držav in celo koalicij ali zavezništev. Pri tem poudarja, da tovrsten proces prenosa pristojnosti in odgovornosti za človekovo varnost s posameznika na družbeno skupnost oziroma državo ni zgolj enosmeren. Tako je npr. v primeru razpada Bosne in Hercegovine (marec oziroma oktober leta 1991) kot celote ali izgube suverenosti nad delom državnega ozemlja (primer Hrvaške od avgusta leta 1990 do avgusta leta 1995) moč govoriti o tradicionalnem prenosu pristojnosti v obratni smeri, to je od družbene skupnosti k

⁶³ Če je skladno s Clausewitzovo logiko vojna res nadaljevanje politike z drugimi sredstvi, potem se v primeru vse ambicioznejših oziroma agresivnejših ciljev politike tudi vojna sama v svojem bistvu in v svoji formi vse bolj oziroma neizogibno približuje svoji absolutni obliki (totalni vojni) (Gray 2005, 341). Gre torej za koncept neposredne soodvisnosti oziroma skladnosti vojaških in političnih ciljev in metod, ki v prvi vrsti ustreza logiki strategije neposrednega nastopanja. Po drugi strani tovrsten način razmišljanja izključuje spekter možnosti, ki jih nudi strategija posrednega nastopanja. Na tej točki je moč izpostaviti tudi trditev Leva Trockega, da je mir nadaljevanje vojne z drugimi sredstvi, kar nakazuje na širino nabora in pomen drugih (nevojaških) sredstev in dimenzij oboroženega konflikta.

posamezniku oziroma na ožjo družbeno skupnost. Postmoderen proces prenosa pristojnosti in odgovornosti pa se pogosto odvija tudi v kontekstu spreminjanja vloge države.

V okviru zgoraj predstavljene ideje o neločljivosti vojskovanja kot funkcionalne in vsebinske celote je zato treba temeljno Clausewitzovo trditev popraviti oziroma vsebinsko razširiti. Vojna tako ni le dejanje politike,⁶⁴ ampak predstavlja instrument velike strategije državnih in nedržavnih akterjev (s katerim vsaj formalno največkrat še vedno upravlja politika) in kot takšna odraža zavestno izbiro ožjega (nasilnega) spektra sredstev in metod za doseganje strateških ciljev oziroma uresničevanje strateških interesov.⁶⁵ Nasilje je za Clausewitza le racionalno sredstvo in ne končni cilj, podobno kot je vojna oziroma uporaba oboroženega nasilja le sredstvo in ne cilj državne politike (nem. stadtpolitik) (Rothe 2008, 169). Tovrstna racionalna logika v kombiniranju ciljev, sredstev in metod, ki jo RD največkrat vrednotijo še skozi zakonitosti ekonomike, dandanes v očeh njihovih vojaških nasprotnikov postaja vse bolj predvidljiva. Za razliko od tega je njihov način uporabe vojaške sile (metod, zmogljivosti in ciljev delovanja) manj predvidljiv, bolj pragmatičen in manj omejen, kar izhaja iz njihovega samosvojega svetovnega nazora ter logike razmišljanja in delovanja, ki v večji meri vključuje tudi elemente emocionalnih oziroma (navidez) neracionalnih odločitev, specifičnih svetovnih nazorov in ideologije. Izpostaviti velja tudi dejstvo, da je skladno s t.i. naravno podrejenostjo vojaške sfere volji politike, ki še dandanes v veliki meri določa razmišljanje in (re)akcije RD, primat nasilja nad (državno) politiko za Clausewitza in posledično tudi za RD v osnovi disfunkcionalen (Rothe 2008, 169). Ta trditev žal ne odraža celotnega spektra možnosti razmišljanja in delovanja akterjev, ki so vpleteni v medsebojne konflikte (s poudarkom na akterjih v DVR), saj a) ne upošteva neracionalnosti človekove narave, b) ne predvideva možnosti vsebinske vertikalne in horizontalne širitve nosilcev (vojaške) varnosti v človeških družbah, do katere je npr. prišlo po koncu hladne vojne, c) ne predvideva možnosti prenosa odgovornosti in pristojnosti za človeško varnost po vertikali (med različnimi ravni človeške aktivnosti), in d) ne ločuje med realnostjo in percepcijo realnosti. Slednja je za akterje v konfliktu ali

⁶⁴ Na tej točki Keegan (1993, 12) poudarja, da vojna obsega veliko več kot le politiko (ang. politics). Predstavlja namreč tudi odraz kulture in determinanto kulturnih norm. V nekaterih družbah predstavlja celo kulturo samo, pri čemer navaja primer civilizacij Majev, Aztekov ter plemen na Sulaveziju in Papui Novi Gvineji.

⁶⁵ Tovrstna trditev izhaja iz širše vsebinske percepcije vojne oziroma oboroženih konfliktov, ki lahko v svoji totalni obliki, kot dialektična celota, sočasno potekajo na vojaškem, političnem, diplomatskem, gospodarskem, psihološko-propagandnem, informacijskem in drugih področjih (Lubi 2002, 164-65). Če je na podlagi tega poslanstvo vojaške strategije doseči vojaško zmago, potem (p)ostaja temeljno poslanstvo velike strategije ohraniti mir in blaginjo.

sporu pogosto celo pomembnejša od dejanskih razlogov, prevladujočih trendov, realnih dejstev ali posledic konflikta. Zanimivo je, da je tovrsten pristop vsebinsko bližje idejam nekega drugega priznanega vojaškega stratega in teoretika – Sun Cu Vuja.

Sočasno nedvomno drži tudi Grayeva (2005, 374) trditev, da je prav politični kontekst najpomembnejši dejavnik, ki promovira in/ali omejuje izbruh in samo izvajanje vojne oziroma oboroženih konfliktov. Ni pa več edini ali absolutni segment zagotavljanja (vojaške) varnosti družbe, kar dokazuje povečevanje relativnega pomena ekonomske, ekološke, socialne, psihološke in informacijske dimenzije varnosti v RD in DVR (tabela 4.3 na strani 77)⁶⁶ v kombinaciji z vertikalno in horizontalno širitvijo spektra nosilcev varnosti v človeških združbah po koncu hladne vojne (Priloga D na strani 371) in njihovo vse kompleksnejšo (ne)posredno povezanostjo (Priloga E na strani 371). Gre torej za drugačno izhodiščno percepcijo pojmov in/ali dogodkov, kot so vojskovanje, zmaga, poraz, sprejemljive izgube in »nujno trpljenje« med oboroženim konfliktom in po njem, ki smo jim lahko priče v različnih družbah.⁶⁷ V tej luči Black (2002, 7-8) trdi, da sta vojna in (ne)uspeh (ne)vojnih vojaških operacij le socialno-kulturni

⁶⁶ Na tej točki je treba izpostaviti, da v primeru razreševanja konkretnega konflikta aktivnosti ključnih nosilcev varnosti predstavljajo in sooblikujejo sinergijski učinek izbrane kombinacije aktivnosti na posameznih horizontalnih dimenzijah (vsebinskih področjih) zagotavljanja varnosti (tabela 4.3). Tako lahko npr. v obdobju pred izbruhom odprtih sovražnosti (v fazi latentnega konflikta in krize) prevladujejo ukrepi in aktivnosti na informacijskem, političnem in ekonomskem področju, ki se lahko stopnjujejo znotraj vsebinske lestvice aktivnosti na posameznem vsebinskem področju in tako presežejo stopnjo intenzivnosti konflikta kot funkcionalne celote. V obdobju odprtih sovražnosti (fazi resne krize in vojne) pa se lahko sočasno zmanjšata pomen in vloga aktivnosti na političnem področju (vsaj med sprtimi stranmi) ter povečata pomen in intenzivnost aktivnosti na vojaškem in psihološkem področju zagotavljanja varnosti. Celostni model možnih aktivnosti ključnih nosilcev varnosti na področju vseh horizontalnih dimenzij varnosti v celotnem spektru konfliktov tako vertikalno gledano ostaja nelinearen. S to označitvijo avtor tega dela želi poudariti, da izbrane aktivnosti oziroma ukrepi na različnih vsebinskih področjih v izbranem trenutku znotraj življenjskega ciklusa konkretnega konflikta v okviru te konceptualne tabele praviloma niso vertikalno na isti ravni. Vertikalna poravnost ukrepov in aktivnosti zato predstavlja le poskus oblikovanja idealnotipskega modela za lažje razumevanje dinamike.

⁶⁷ Dober primer velikih razlik v percepciji razmer je konec t.i. Zalivske vojne leta 1991, ko je Sadam Husein po koncu trdil, da je zmagala iraška stran. Zanj je bilo na koncu pomembno le, da se je v neposrednem oboroženem konfliktu soočil s številčno, močnejšo in tehnološko boljše opremljeno koalicijo pod vodstvom edine svetovne velesile in da so on sam, njegov režim in iraška država kot suverena celota to izkušnjo preživeli. Tovrstna (re)interpretacija dogodkov in razmer je bila za RD, na čelu z ZDA, povsem nepojmljiva.

konstrukt.⁶⁸ Na podlagi tovrstnega socialno centričnega načina razmišljanja Shaw (2003, 18-21) meni, da je vojskovanje moč definirati kot načrtno, nadzorovano in organizirano uporabo vojaške (pri)sile s strani politične avtoritete in drugih organiziranih skupin, pri katerih je moč zaznati delujoče mehanizme vodenja in poveljevanja.⁶⁹ Vojna oziroma oborožen konflikt tako nista le »naravna ali spontana agresija«, ampak kulturno in socialno definirana oblika organiziranega nasilja in pobijanja (Shaw 2003, 16). Vojskovanje kot proces oziroma kot kompleksna socialna institucija namreč zahteva razvoj celega spektra vojaških strategij in različnih operativnih pristopov, vzpostavitve sistema vodenja in poveljevanja, razvoj in proizvodnjo oborožitvenih sistemov, mobilizacijo in usposabljanje pripadnikov OS, (pre)razporejanje sil in oblikovanje načrtov njihovega delovanja, določanje vojaških, političnih in ekonomskih ciljev, kar se vse izvaja znotraj zapletenega nabora smernic, pravil, norm in prepričanj (zanje avtor tega dela kot vsebinsko celoto uporablja pojem politično-vojaški imperativ), ki vojskovanje kot legitimno obliko uporabe nasilja ločujejo od drugih družbeno nesprejemljivih oblik nasilja (Shaw 2003, 21).

⁶⁸ Mir in vojno kot stanje v okolju namreč oblikuje človekova percepcija lastnih interesov. Vrednote sledijo spremembam širšega konteksta in ga v določeni meri tudi (so)ustvarjajo. Pri tem kultura oblikuje moralo in etiko (Howard 2002, 42-63). Na drugi strani pa kultura odraža družben odgovor na razmere in stanje v preteklosti, sedanjosti in tudi na trenutno percepcijo razmer v prihodnosti.

⁶⁹ Tudi ta definicija po mnenju avtorja tega dela ni najbolj posrečena, saj izključuje organizacije, kot je npr. Al Kajda (kot gibanja ali razdrobljene skupine), ki med seboj ohranjajo le ohlapne ali občasne povezave. V nekaterih primerih pa (ne)posrednih povezav med elementi ene funkcionalne entitete (primer gibanja) sploh ne obstaja. V tem primeru je skupni imenovalec namreč le splošno poslanstvo (primer protiglobalistov in anarhistov v RD) ali ideologija (primer islamskih radikalistov in socialističnega gibanja v Južni Ameriki). Tovrstni praviloma marginalni akterji imajo lahko v določenih pogojih (primer terorističnih napadov 11. 9. 2001) neproporcionalno velik učinek na ključne akterje v sodobnem svetu in na njihove medsebojne odnose.

Tabela 4.3: Aktivnosti ključnih nosilcev varnosti na področju vseh horizontalnih dimenzij varnosti v celotnem spektru konfliktov

cilji nacionalne politike		krepitev miru blaginja	preprečevanje vojne reševanje konflikta	bojevanje in zmaga			
razmere v okolju	celoten spekter konfliktov ¹						
	latentni konflikt	kriza		resna kriza	vojna		
politična dimenzija	prepričevanje dogovori sporazumi graditev miru	dogovori zaveznitva afere		sankcije objava izrednih razmer	koalicije	objava vojne	zmaga ali poraz
	povečanje pristojnosti oblasti						
gospodarska dimenzija	ekonomska pomoč svobodna trgovina skupni razvojni projekti	ekonomsko vohunjenje gospodarske ovire bojkot	gospodarske sankcije embargo	blokade mobilizacija varovanje resursov, infrastrukture in prometnih poti			
socialna dimenzija	ohranjanje reda in miru krepitev vrednot družbe medkulturni dialog enotni standardi in pravice kohezija in enotnost	nesporazumi demografski pritisk (ne)enotni standardi in pravice	begunski valovi	ohranjanje družbene ureditve prilagajanje vrednot družbe mobilizacija etnično čiščenje genocid			
psihološka dimenzija	krepitev zaupanja ideologija miru	odvrčanje nasprotnika medijski pritisk uničevanje zaupanja	(proti)propaganda sovraštvo	ohranjanje volje do odpora ustrahovanje in paraliziranje maščevanje, teror ideologija nasilja			
informacijska dimenzija	računalniški kriminal selektivni nadzor nad delovanjem medijev	hekerski napadi management medijev		nadzori in vodenje medijev napadi na C4ISR ² infrastrukturo družbe			
ekološka dimenzija	skupni projekti obnove naravnega okolja pomoč ob nesrečah	enostranske (nepravične) rešitve prekomerno izčrpavanje naravnih virov (ne)načrtna degradacija okolja kot sredstvo		načrtna degradacija okolja kot cilj			
vojaška dimenzija	vrste vojaških operacij	vojaška pomoč tujim državam pomoč civilnim oblastem pomoč ob nesrečah boj proti trgovini z mamili	nebojne evakuacijske operacije preventivno razoroževanje protiteroristično delovanje podpora vstajam in proti vstajam preventivna projekcija vojaške sile vsiljevanje in/ali ohranjanje miru hitri vpadi in/ali udari z razdalje		manjše regionalne operacije	velike konvencionalne operacije	uporaba orožja za množično uničevanje
		nevojne			vojne		
	oblike operacij	nebojne			bojne		

¹ Definicije posameznih faz spektra konfliktov predstavlja shema 3.9 na strani 48.

² Kratica C4ISR označuje podsisteme in dejavnosti poveljevanja, nadzora, komunikacij, računalniške obdelave, obveščevalne dejavnosti, nadzora in izvidovanja.

Lamborn (2009, 8-11) pa je prepričan, da se vsako vojskovanje začne z idejo,⁷⁰ katere temeljna misel je, da se morajo trenutne razmere spremeniti. Ta ideja, ki se odraža kot interes, je lahko vizija osvojitve ali pridružitve, osvoboditev od tiranije ali tuje okupacije, obramba ogrožene kulture ali prastarih svoboščin, vsestransko preoblikovanje družbene ureditve in družbe same, želja po širitvi ideologije ali verskih prepričanj, zadovoljitvi ekonomskih interesov (zagotavljanje dostopa do surovin ali varovanje strateških prometnic), želja po izpolnitvi svoje (osebne ali skupinske) usode in/ali iskanje svojega prostora pod soncem. Ideje so plod človeškega uma, zaradi česar so lahko racionalne ali neracionalne, uresničljive ali neuresničljive. Z vidika vsebinskih dimenzij aktivnosti in hierarhičnosti ravni so največkrat kombinirane in večplastne.

Na tej točki Hayden (2005, 171) izpostavlja, da v sodobnem svetu, s poudarkom na RD, istočasno obstaja želja oziroma ambicija po sočasem: a) omejevanju uporabe vojaške (pri)sile kot neprimerne sredstva za razreševanje medsebojnih konfliktov, in b) zagotavljanju legitimnosti uporabe vojaške (pri)sile kot primerne sredstva za razreševanje medsebojnih konfliktov. Kontradiktornost omenjenih želja najpogosteje pride do izraza v praksi, kar nakazuje na obstoj a) notranjega konflikta, kot stalnico človeške narave in odraz njegovega nenehnega boja med razumom oziroma zrelostjo in zadržanostjo na eni strani ter čustvi oziroma (ne)nadzorovano uporabo (vseh) razpoložljivih sredstev in/ali metod, z namenom uresničitve načrtanega cilja ne oziraje se na posledice tovrstnih aktivnosti na drugi strani, b) kompleksnosti in prepletenosti odnosov med (ne)posredno vpletenimi akterji, vpetimi v konkreten konflikt na različnih ravneh, ter c) kompleksnosti novega razmerja moči v svetu in uveljavljanja volje, interesov in vrednot močnejših (praviloma akterjev iz vrst RD) in/ali večine (praviloma pod (ne)formalnim vodstvom RD). Na omenjene dejavnike, procese in trende ljudje kot posamezniki ali kot del širše družbene skupnosti v prvi vrsti gledamo skozi subjektivno prizmo realnosti. Slednje v RD (na subnacionalni, nacionalni in na mednarodni ravni) že tradicionalno v veliki meri determinirajo tri konceptualne paradigme mednarodnih odnosov (tabela 4.4 na strani 79). Le-te po mnenju avtorja tega dela dandanes predstavljajo vsebinsko in konceptualno nekoliko preozko,⁷¹ a še zmeraj obstoječe in

⁷⁰ Idejo Lamborn (2009, 8) definira kot namen ali osrednji cilj vojskovanja oziroma skupni imenovalac vseh aktivnosti v času oboroženega konflikta.

⁷¹ Kritika vsebinske in konceptualne ozkosti tradicionalnih paradigmed mednarodnih odnosov je na tej točki mišljena v prvi vrsti kot opozorilo, da RD in zahodna družba, kot temeljni oblikovalci vsestranskih trendov razvoja človeških združb ter idejni avtor, glavni zagovornik in izvajalec številnih možnih odtenkov in kombinacij predstavljenih treh temeljnih paradigmed,

pomembno tradicionalno izhodišče za lažje razumevanje percepcije sveta, načina razmišljanja in dejanj različnih akterjev (v prvi vrsti z zornega kota RD). Omenjene tri paradigme percepcije sveta se v praksi velikokrat izključujejo, neredko pa prihaja tudi do njihovega pragmatičnega kombiniranja na vsebinski in/ali konceptualni ravni ali do oblikovanja specifičnih teoretičnih in praktično aplikativnih podzvrsti oziroma rešitev, ki odražajo trenutno strateško razmerje moči ter percepcijo sveta in samega sebe s strani posameznih (ključnih) akterjev.

Tabela 4.4: Tri temeljne paradigme (mednarodnega) sistema

	(neo)realizem	liberalizem	(socialni) konstruktivizem
temeljna teoretična izhodišča	anarhija: države tekmujejo za moč in varnost po načelu igre ničelne vsote	države želijo razvoj in blaginjo po načelu igre neničelne vsote	kolektivne norme in socialne identitete oblikujejo mišljenje in (re)akcije
temeljni instrumenti moči	vojaška in ekonomska moč	institucije, liberalne vrednote in omrežje soodvisnosti	ideje, koncepti, dialog in razprave
percepcija razmer in trendov v obdobju po koncu hladne vojne	ponovna vzpostavitev tekmovanja med velikimi silami	povečano sodelovanje kot posledica širjenja liberalnih vrednot	agnostična: pogloblja se na osnovi vsebine ideje
praktičen primer v obdobju po koncu hladne vojne	percepcija Kitajske s strani ZDA	širitev EU	medkulturni dialog kot osrednja ideja slovenskega predsedovanja EU (odnos EU-svet)

Vir: Izhodišče povzeto po Walt v Jackson in Sorenson (2007, 229).

Kant (v Crawford 2005, 30) trdi, da v skladu z naravnimi zakonitostmi že samo povečevanje moči ene države lahko poveča ogroženost druge relativno vse šibkejše države do te mere, da slednja lahko legitimno preventivno deluje proti prvi državi. Pri tem je treba izpostaviti potencialno odločilni pomen (lat. potencia tremenda) psihološkega naboja trenutka odločitve o uporabi (vojaške) prisile, ki v prvi vrsti odraža subjektivno percepcijo varnostnih razmer s strani enega akterja. V tej luči velja izpostaviti nenehno spreminjajočo se percepcijo varnostnih razmer v svetu in nepredvidljivost človekove narave

dandanes počasi izgubljajo dominantno vlogo v svetu, zaradi česar počasi v ospredje stopajo drugačni koncepti razmišljanja in delovanja, ki so odraz drugačne politične in družbene identitete, kulture, tradicije in izkušenj njenih avtorjev in izvajalcev (npr. iz Japonske, Kitajske, Indije, Brazilije ali iz arabskega kulturno-civilizacijskega okrožja). Slednje bo treba v doglednem času kot teoretično dodelane in praktično uveljavljene koncepte ustrezno ovrednotiti in po potrebi tudi dodati ob bok omenjenim trem temeljnim paradigmam RD.

oziroma njegove (pod)zavesti. Zato je Kant (v Reiss 1991, 96) že pred več kot dvestotimi leti opozarjal, da mora tudi v fazi oboroženega konflikta obstajati določena stopnja medsebojnega zaupanja med akterji (npr. (ne)pisana določila politično-vojaškega imperativa), saj v nasprotnem primeru ne more priti do stabilnega in trajnega miru (dejanskega zaključka življenjskega ciklusa konflikta), ampak le do kasnejšega ponovnega intenziviranja konflikta in stopnjevanja nasilja do stopnje genocida (ang. war of extermination).

4.2.1 DRUŽBENE VREDNOTE IN INTERESI V KONTEKSTU VOJSKOVANJA

V tem kontekstu lahko v obdobju globalizacije izstopa vse bolj izrazita potreba po vsebinskem preoblikovanju vsesplošno razširjenega in uveljavljenega koncepta samoobrambe in interesov enega samega akterja (npr. ene države). Če se namreč vse socialno-ekonomske priložnosti, trendi in interesi na eni strani in varnostna tveganja, izzivi in grožnje na drugi strani vse bolj izrazito odražajo in medsebojno navezujejo, potem je smiselno vsebinsko razširiti tudi pojem samoobrambe in lastnih interesov. Ker različni akterji, skladno s svojo samopodobo ter širino in »dometom« svojih interesov, ki odražajo njihovo namišljeno ali dejansko vsestransko moč in vpliv v svetu, različno dojemajo predstavljene koncepte in njihove vsebine, je v obdobju prehoda iz bipolarnosti v unipolarnost (konec dvajsetega stoletja) in iz unipolarnosti v multipolarnost oziroma multicentrizem (začetek enaindvajsetega stoletja) moč zaznati vse bolj izrazite napetosti v zvezi s percepcijo pravične ureditve sveta in odnosov med akterji na različnih ravneh. Zato so tudi RD vse pogosteje prisiljene braniti svoje (skupne) vrednote in interese na kriznih območjih daleč od matičnih držav.⁷²

⁷² V tem kontekstu so dober primer ZDA, ki so v obdobju po koncu hladne vojne vsebinsko znatno razširile dojetje lastnih interesov. Tako npr. v Strategiji nacionalne varnosti govorijo o »zlivanju ameriških vrednot in nacionalnega interesa, kar naj bi tvorilo temelj za ameriški internacionalizem, katerega končni cilj je ne le bolj varen svet, ampak tudi boljši svet (National Security Council 2002, 1). Poleg tega naj bi se ločnice med notranjo in zunanjo politiko ZDA vse bolj zameglile (National Security Council 2002, 31).« Če se razširi vsestransko dojetje samega sebe, se posledično razširi tudi vsestranska lastna ogroženost. V primeru, ko se na tovrstne grožnje odgovarja z vojaško silo, se posledično udejanjanje pravice do samoobrambe, vsaj za nepristranskega opazovalca, kaj hitro lahko spremeni v agresijo (Betts 1982, 142-43). Gre za klasični imperialni paradoks, ki ga je moč opazovati skozi zgodovinsko prizmo vzpona in padca številnih svetovnih regionalnih velesil. V tej luči je treba ponovno ovrednotiti tudi Bushevo zagotovilo: »Da ZDA imajo in nameravajo tudi v prihodnje ohraniti popolno vojaško (pre)moč nad vsemi morebitnimi nasprotniki v celotnem spektru možnih operacij. Poleg

Skladno s tem se je v preteklih desetletjih (pre)oblikovala tudi civilizacijsko-kulturna determinanta (ne)upravičenosti in proporcionalnosti uporabe vojaške (pri)sile, na kateri dandanes v veliki meri stojita t.i. zahodna civilizacija in družbena ureditev v RD. Gre za t.i. zahodno kolektivno moralo (Ballarin v Crene 2006, 36) oziroma vse bolj univerzalne vrednote in interese,⁷³ ki jih med drugim odražajo tudi jasno začrtana pravila oziroma omejitve pri uporabi oborožene sile (mednarodno vojno pravo in neformalna določila politično-vojaškega imperativa). Treba je poudariti tudi, da se omenjene vrednote v obdobju globalizacije vse intenzivneje širijo tudi v neevropskem kulturnem prostoru. V tem kontekstu lahko govorimo o delni uresničitvi že omenjene Kantove etične vizije o oblikovanju poenotene mednarodne ali celo globalne civilne družbe, ki temelji na moralno-etičnih temeljih t.i. zahodne civilizacije in vsaj formalno priznava in odobrava obstoj kulturne raznolikosti. Po drugi strani pa Evans (2005, 75-77) poudarja, da so merila in pravila zahodne civilizacije za veliko večino ostalega sveta popolnoma neprimerna in posledično nesprejemljiva (evropocentrična ali etnocentrična v primeru ZDA). Zato kljub vse številčnejšim skupnim potezam in pravilom med različnimi (z)družbami še vedno ostaja veliko nepremostljivih razlik.⁷⁴ Podobno velja tudi za (ne)pisana pravila uporabe vojaške (pri)sile oziroma, v ožjem vsebinskem okviru, za različne pristope k vojskovanju.

Zato izhodiščni kriterij za sprejem odločitve o uporabi vojaške (pri)sile (lat. jus ad bello) odraža širši družbeno-kulturni konsenz, ki združuje objektivne in subjektivne percepcije okolja in lastne vloge v njem v celoto, ki jo je moč poimenovati moralno-etična pravica in/ali dolžnost uporabe vojaške (pri)sile. Na podlagi ugotovitev Cooka (2004, 22-30), Haydena (2005, 168-69) in Evansa (2005, 12-13) je moč

tega ZDA ne smejo dovoliti svojim nasprotnikom, da prvi izvedejo napad, ampak bodo po potrebi delovale preventivno (US DoD Quadrennial Defense Review 2001, 15, 30, 62; Bush 2002, 1-3).«

⁷³ Mednje v prvi vrsti spadajo demokratična ureditev družbe, vladavina prava, svobodna trgovina in spoštovanje temeljnih človekovih pravic in svoboščin, ki (v bolj ali manj selektivni obliki) tvorijo (ne)formalni temelj za delovanje celega spektra ključnih akterjev na vseh ravneh in v vseh dimenzijah družbene aktivnosti.

⁷⁴ V tej luči je moč izpostaviti načeloma splošno priznano in sprejeto Deklaracijo o temeljnih človekovih pravicah in svoboščinah, ki npr. v 24. členu govori o pravici do plačanega dopusta, kar v DVR v praksi (p)ostaja bolj izjema kot pravilo. Skupne vrednote in prepričanja je težko oblikovati ali vsiljevati (Evans 2005, 76). Do razlik prihaja tudi v interpretaciji najosnovnejših določil, kot sta npr. pravica do (dostojnega) življenja in nedotakljivost človeškega življenja. Poleg tega je na globalni ravni skorajda nemogoče zagotoviti univerzalnost in dosledno spoštovanje omenjenih kategorij človekove narave, saj so le-te v veliki meri vezane na idejo o svobodi razmišljanja in ne le na svobodo izražanja in delovanja. Slednjo je namreč mogoče veliko lažje odkriti in po potrebi sankcionirati.

med najpomembnejše komponente omenjenega vsebinskega okvira (teorije pravične vojne ali ang. just war theory) uvrstiti:

- a) Upravičen temeljni razlog za uporabo vojaške (pri)sile, ki sočasno ne izpodbija družbenih vrednot enake ali večje teže.
- b) Pravične namere in motivacijo, ki naj ne bi odražale prikritih in/ali sebičnih ciljev posameznih akterjev.
- c) Legitimno avtoriteto kot ekskluzivni temelj za javno razglasitev vojnega stanja in stanja miru (ali je tvoja dolžnost oziroma pravica, da se vojskuješ?)⁷⁵ in kot izhodišče za merjenje odgovornosti v vseh treh časovnih kategorijah konflikta (pred in med sovražnostmi ter po njih).
- d) Uporabo vojaške sile kot zadnjega razpoložljivega sredstva.⁷⁶
- e) Oceno verjetnosti uspeha oziroma realne možnosti za uresničitev načrtanih ciljev uporabe oborožene sile.
- f) Proporcionalnost ciljev uporabe oborožene sile. Nasilje in škoda oboroženega konflikta morata biti vrednotena proporcionalno z (ne)pravičnostjo razlogov za uporabo oborožene sile.⁷⁷

⁷⁵ Gre za željo po ločevanju vojnega stanja od drugih (vsakodnevnih) oblik nasilja oziroma kontekstov uporabe (pri)sile v družbi (primer organiziranega kriminala), kar žal ne odraža prave kompleksnosti razmer v sodobnem svetu. Tvrsten primer je Al Kajda, ki kot gibanje globalnih razsežnosti nima potez klasično organiziranih človeških združb z jasno in splošno sprejeto strukturo (za njene pripadnike in simpatizerje), ki bi predstavljala temelj za (raz)delitev pristojnosti in posledično tudi odgovornosti. V tem primeru ni več moč govoriti o obstoju legitimne avtoritete, kar postaja prevladujoč trend v veliki večini kriznih območij sveta, s poudarkom na t.i. propadlih državah.

Med tovrstne praktične primere lahko uvrstimo izraelsko-palestinski konflikt, državljansko vojno v Nikaragvi, vojne v Afganistanu, Ruandi, Somaliji, na območju nekdanje Jugoslavije in na širšem območju Kavkaza. Med krizne regije, ki tradicionalno najbolj ustrezajo tovrstnemu scenariju razvoja dogodkov, pa je moč uvrstiti Zahodno in Centralno Afriko. Ena izmed ključnih posledic izgube in/ali (ne)obstoja avtoritete in legitimnosti v naštetih človeških združbah je tudi kronična nezmožnost spremembe stanja na kriznem območju, saj lokalni akterji nimajo več ustreznega vpliva, moči in/ali volje za razrešitev konflikta. Zato dejanski zaključek življenjskega ciklusa tovrstnega konflikta zahteva veliko napora in časa ter aktivno in obsežno vključitev širšega spektra akterjev zunaj kriznega območja (praviloma RD) z jasno in enotno strategijo.

⁷⁶ To pravilo dandanes najbolj očitno negira prehod ZDA na koncept preventivne uporabe oborožene sile kot tudi vse pogostejša selektivna uporaba vojaške (pri)sile RD v kontekstu nevojnih vojaških operacij.

⁷⁷ Gre za nabor temeljnih družbenih vprašanj oziroma dilem, vezanih na odločitev o uporabi vojaške (pri)sile, ki jih je v evropskem prostoru prvič sistematično poskušala razrešiti že Vestfalska pogodba iz leta 1648, ki ureja celoto razmerij med t.i. sodobnimi državami in ki, kot takšna, predstavlja temelj sodobnega (mirnodobnega in posledično tudi vojnega) mednarodnega prava na globalni ravni.

Gre torej za kombinacijo treh temeljnih kriterijev: a) za vzpostavitev (percepcije) pogojev, ki so zadostno resni za uporabo oborožene sile oziroma za oblikovanje moralno-etičnega konteksta narave (konkretnega) konflikta v človeških združbah, b) za definiranje ustreznega moralno-etičnega karakterja (ne)posredno vpletenih akterjev, s poudarkom na tistih, ki razmišljajo o uporabi oborožene sile, in c) za vzpostavitev njihove avtoritete, ki jim zagotavlja pravico oziroma nalaga dolžnost za uporabo vojaške (pri)sile. Pri tem Evans (2005, 15) poudarja, da pri vseh predstavljenih vsebinskih kategorijah v praksi obstaja znaten maneverski prostor za načrtne manipulacije človeških združb oziroma za aktivno preoblikovanje percepcije realnosti v smeri interesov in želja posameznih ključnih akterjev.⁷⁸ Zato Kagan (2004, 77) trdi, da je ugotavljanje položaja legitimnosti v kateremkoli zgodovinskemu trenutku umetnost in ne znanost, ki bi jo bilo moč reducirati na branje mednarodno pravnih pogodb. Ključ je torej v njihovi (re)interpretaciji v kontekstu specifičnosti trenutnih (geostrateških) razmer v svetu in v uspešnosti njihove promocije. Tako v začetku enaindvajsetega stoletja ključno vprašanje, vezano na uporabo oborožene (pri)sile, ni več problem njene (ne)legitimnosti, ampak modrost same odločitve o njeni uporabi (Glennon 2003, 16). S tem se celoten cikel zopet konča na začetku (na ravni velike strategije). Tu pa se zopet postavlja vprašanje o temeljnem poslanstvu človeških (z)družb oziroma, natančneje, o njihovi percepciji sveta in svoje vloge v njem ali, konkretnije, o temeljnih vrednotah, interesih in ciljih.

Tako (nacionalni) interesi predstavljajo v prvi vrsti skupek zelo splošenih želja, pričakovanj in ciljev neke (z)družbe in/ali države, kamor se praviloma uvrščajo: varovanje ozemlja, pripadnikov skupnosti, tradicionalnega načina življenja, institucij in vrednot ter splošne blaginje skupnosti. V poskusu oblikovanja konkretnega seznama ključnih interesov posamezne države ali poljubne človeške združbe pa se soočamo z vprašanji družbenega konsenza ter prioritete izbranih vsebinskih kategorij in posameznih vrednot, saj slednje determinirajo konkretne cilje, strategije, politike in programe na vseh ravneh družbenega udejstvovanja (Brodie 1971, 11-24). Tako je moč za vsak temeljni interes na ravni

Po drugi strani pa obstaja tudi nenehno spreminjajoč se konsenz v družbi o usklajenosti izmerjenih objektivnih posledic uporabe vojaške sile na terenu ter njihove objektivne (kvantitativne) in subjektivne (kvalitativne) vrednosti (tabela 5.8 na strani 180). V tem primeru namreč govorimo tudi o morebitnih razlikah v socialno-kulturnih merilih pravičnosti in upravičenosti uporabe vojaške (pri)sile (primer konfliktov med RD in DVR).

⁷⁸ Med najbolj znane tovrstne primere spadajo ukrepi informacijskega vojskovanja in medijske propagande v obdobju posameznih oboroženih konfliktov (primer posredovanja RD proti ZRJ, Afganistanu in Iraku).

velike strategije oblikovati nabor komplementarnih nacionalnovarnostnih interesov in njihovih komplementarnih ciljev (tabeli 4.5 in 4.6 na straneh 85 in 86),⁷⁹ skozi katere se lahko vrednotijo splošne smernice, (ne)uspešnost in medsebojna (ne)kompatibilnost konkretnih (varnostnih) ciljev, kar med drugim omogoča tudi spoznavanje dinamike prevladujočih trendov in razlik med posameznimi skupinami držav oziroma med različnimi človeškimi združbami (v našem primeru med RD in DVR v obdobju hladne vojne in po njej).

⁷⁹ Pri tem izhodišče tvorita sodobna percepcija sveta in načelo univerzalne uporabnosti izbranih komplementarnih ciljev, njihovo realno vrednotenje pa je treba opravljati v okviru širšega varnostnega in kulturnega konteksta konkretnega proučevanega primera. Do ključnih tovrstnih razlik v praksi tako največkrat prihaja pri njihovi percepciji (npr. razlike v percepciji pojmov oborožen konflikt, zatirano prebivalstvo in demokracija kot elementov temeljnega interesa ohranjanja miru v svetu v različnih kulturah oziroma državah) in/ali konkretizaciji omenjenih komplementarnih ciljev (izbiri najprimernejšega sredstva in metode za njegovo uresničitev).

Tabela 4.5: Nacionalnovarnostni interesi in temeljne lastnosti komplementarnih varnostnih ciljev s težiščem na vojaški dimenziji varnosti (1. del)

IZBRANI VARNOSTNI INTERESI	NABOR KOMPLEMENTARNIH VARNOSTNIH CILJEV	ocena prioritete uresničevanja načrtanih ciljev po hladni vojni (visoka/nizka)		ocena relativnega pomena načrtanega cilja po hladni vojni (+/-)	
		RD	DVR	RD	DVR
mir v svetu	izogibanje oboroženim konfliktom	visoka	visoka	+	+
	odpor proti zatiralcem	visoka	visoka	+	-
	promocija demokracije	visoka	nizka	+	+
	promocija temeljnih človekovih pravic in svoboščin	visoka*	nizka	+*	-
	promocija vojnih vojaških operacij	nizka*	nizka	+	+
	promocija nevojnih vojaških operacij	visoka	nizka	+	+
stabilnost	oblikovanje in ohranjanje močnih zavezništev in/ali koalicij	visoka	visoka	+	+
	ohranjanje tradicionalnih modelov družbene ureditve	nizka	visoka	+	+
	nevtralizacija sovražnih režimov	visoka	nizka	+	-
	obnova propadlih držav oziroma združb	visoka	nizka	+	+
	nevtralizacija transnacionalnega terorizma	visoka	nizka	+	+
	preprečevanje širjenja orožij za množično uničevanje	visoka	nizka	+	+
	omejevanje migracijskih izzivov	visoka	nizka	+	+
blaginja	zviševanje življenjskih standardov	visoka	visoka	+	+
	zmanjševanje revščine	visoka	nizka	-	+
	promocija kapitalizma	visoka	visoka	-	+
	promocija tradicionalnih rešitev in socialističnih idej	nizka	visoka	-	+
	promocija svobodnega trga (dobrin, kapitala, storitev in dela)	visoka*	nizka	+*	+
	preprečevanje inflacije in/ali recesije	visoka	visoka	+	+
	izboljšanje sposobnosti (samo)prilagajanja družbe	visoka	nizka	+	-
	vlaganje znatnih sredstev v tehnološko-tehnični razvoj	visoka	nizka	+	+
	smotrna (u)poraba (ne)omejenih naravnih virov	visoka	nizka	+	-
	ohranjanje in zaščita naravnega okolja	nizka	nizka	+	-
mir doma (znotraj matične države)	uveljavljanje vladavine prava	visoka	nizka	+	+
	preprečevanje kriminala in korupcije	visoka	visoka	+	+
	preprečevanje trgovanja z drogami, orožjem in ljudmi	visoka	nizka	+	-
	nevtralizacija oboroženih uporniških gibanj	nizka	visoka	+	+
	zmanjševanje razlik med revnimi in bogatimi	nizka	nizka	-	+
	izboljšanje sistema šolstva in zdravstva	nizka	nizka	+	+

Opomba: Se nadaljuje.

Tabela 4.6: Nacionalnovarnostni interesi in temeljne lastnosti komplementarnih varnostnih ciljev s težiščem na vojaški dimenziji varnosti (2. del)

IZBRANI VARNOSTNI INTERESI	NABOR KOMPLEMENTARNIH VARNOSTNIH CILJEV	ocena prioritete uresničevanja začrtanih ciljev po hladni vojni (visoka/nizka)		ocena relativnega pomena začrtanega cilja po hladni vojni (+/-)	
		RD	DVR	RD	DVR
domovinska vanost	odvračanje ali poraz (potencialnega) sovražnika	nizka*	visoka	+	+
	zaščita prebivalstva, proizvodnih kapacitet in infrastrukture v celotnem spektru konfliktov in nesreč	visoka	nizka	+	+
	povrnitev zasedenega ozemlja	nizka	visoka	+	+
	izboljšanje sposobnosti (samo)obnove družbe	visoka	nizka	+	-
vojaška moč	oblikovanje in ohranjanje močnih zavezništev in/ali koalicij	visoka	nizka	+	+
	promocija omejevanja oboroževanja	visoka	nizka	+	+
	modernizacija OS	nizka	visoka	+	+
	ohranjanje dobro razvitih operativnih sposobnosti (ustrezne kvalitete in kvantitete OS)	visoka	nizka	+	-
	vlaganje znatnih sredstev v tehnološko-tehnični razvoj	nizka	nizka	+	-

Opomba: *Izjemo predstavljajo lastnosti oziroma ukrepi v okviru t.i. vojne proti svetovnemu terorizmu.

Vir: Izhodišče povzeto po Collins (2002, 36).

Poznavanje tovrstnih temeljnih lastnosti lahko v naslednjem koraku služi tudi za oblikovanje nekakšnega splošnega prioritetnega seznama vrednot oziroma interesov v človeških združbah v različnih časovnih obdobjih (tabela 4.7 na strani 87), kjer je zopet moč opazovati njihovo (ne)kompatibilnost. Omenjene medsebojne razlike in podobnosti so v prvi vrsti posledica različnih razmer v širšem okolju, ki determinirajo smer in relativen napor za realizacijo poljubnega interesa v izbrani združbi. Zato praktična interpretacija in končna aplikacija interesov in ciljev ostajata relativni glede na izvajalca (njegovo dojetje sveta in svojega poslanstva oziroma vloge) in njegov varnostni kontekst (prevladujoče trende in njegovo relativno moč ali silo).⁸⁰ Na tej točki je treba izpostaviti tudi opazne

⁸⁰ Tako npr. v RD v obdobju po koncu hladne vojne, za razliko od ideoloških razlik v preteklosti, izstopa pomen relativnega materialnega blagostanja družbe. V primeru velike večine DVR pa se je v omenjenem obdobju temeljni interes iz golega preživetja preoblikoval v izrazito željo po zagotavljanju materialnega blagostanja za vsako ceno, ki v prvi vrsti izvira iz relativnega pomanjkanja (uveljavljene percepcije pomanjkanja) v odnosu do RD (Milovac 2006, 50-62). Poleg tega ne smemo zapostaviti Van Creveldove (1991, 196-205) ugotovitve, da do občutnih razlik med interesi in cilji ter njihovo interpretacijo pogosto prihaja tudi na subnacionalni ravni (primer razlik med militantnimi uporniški gibanji in pacifističnimi nevladnimi organizacijami), zaradi česar konkretni konflikti (p)ostajajo kompleksna in dinamična zmes komplementarnih in nasprotujočih si interesov in ciljev ter dogodkov, v katerih (praviloma na račun preprostih ljudi) prihaja do merjenja moči in/ali sil ključnih akterjev.

razlike med deklariranimi in realno uresničljivimi cilji (med ideali in realnostjo na eni strani ter med potencialno in realno sposobnostjo (viri in resursi) in voljo oziroma sposobnostjo njihove konverzije v konkretne aplikativne rešitve in oprijemljive rezultate na drugi strani). Prav zaradi omenjenih razlik (p)ostajata poznavanje vrstnega reda prioritete in objektivno vrednotenje sposobnosti konkretnih združb ključ za razumevanje fiziognomije kompleksnih dogodkov in razmer v sodobnem svetu, ki služijo kot širši vsebinski okvir za razumevanje dinamike (nadaljnega) razvoja načina vojskovanja v različnih družbah oziroma državah.

Tabela 4.7: Ocena prioriteten nacionalnovarnostnih interesov in vrednot v človeških združbah

splošno teoretično izhodišče za vsa obdobja človeške zgodovine			praktična aplikacija in pomen v svetu (primarni interesi)			
relativna stopnja pomembnosti interesa	univerzalno pomembni interesi (primarna prioriteta)	interesi s spremenljivo prioriteto (sekundarna prioriteta)	RD v obdobju hladne vojne	RD po koncu hladne vojne	DVR v obdobju hladne vojne	DVR po koncu hladne vojne
visoka prioriteta (vitalni)	preživetje	stabilnost	ideologija	materialno blagostanje	preživetje	stabilnost
	materialno blagostanje	mir v svetu	stabilnost	stabilnost	vojaška moč	materialno blagostanje
	mir znotraj družbe	vojaška moč	vojaška moč	svoboda razmišljanja in delovanja	nacionalna kredibilnost	mir znotraj družbe
	domovinska obramba in zaščita	enakost	materialno blagostanje	etika in morala	materialno blagostanje	nacionalna kredibilnost
	svoboda razmišljanja in delovanja	nacionalna kredibilnost	svoboda razmišljanja in delovanja	mir v svetu	stabilnost	vojaška moč
	/	ideologija	mir v svetu	vojaška moč	mir znotraj družbe	svoboda razmišljanja in delovanja
nizka prioriteta	/	etika in morala	preživetje	preživetje	svoboda razmišljanja in delovanja	mir v svetu

Na podoben način je moč oblikovati tudi nabor izbranih nacionalnovarnostnih ciljev in oceno temeljnih lastnosti njihovih komplementarnih vojaških ciljev⁸¹ (tabela 4.8 na strani 89), skozi katere se lahko vrednotijo splošne smernice, (ne)uspešnost in medsebojna (ne)kompatibilnost konkretnih (vojaških) ciljev, kar med drugim omogoča tudi vrednotenje dinamike prevladujočih trendov in razlik v načinu

⁸¹ Clausewitz (1976, 81) trdi, da prav politični cilj, kot temeljni motiv vojne, determinira vojaške cilje in napore za njihovo realizacijo.

vojskovanja⁸² med posameznimi državami oziroma skupinami držav (v našem primeru med RD in DVR v obdobju po hladni vojni) kot tudi med državami in nedržavnimi akterji v oboroženih konfliktih (primer zasebnih varnostnih podjetij, uporniških gibanj in terorističnih organizacij). Pri tem učinkovitost uresničevanja načrtanih (splošnih ali konkretnih) vojaških ciljev⁸³ povratno (ne)posredno vpliva na učinkovitost uresničevanja nacionalnovarnostnih ciljev in celo na učinkovitost uresničevanja ciljev na ravni velike strategije človeških združb. V tem kontekstu Shaw (2005, 44) izpostavlja obstoj in pomen tradicionalnega revolucionarnega preskoka v percepciji ogroženosti, pomenu vrednot in norm ter (ne)upravičenosti metod in ciljev, do katerega v poljubni družbi praviloma pride ob formalnem prehodu iz mirnodobnega v t.i. vojno stanje ali iz vojnega v mirnodobno stanje.

⁸² To velja tako za fazo priprav na morebitne oborožene konflikte (izgradnjo OS in razvoja konceptov njene uporabe) kot tudi za praviloma relativno kratko fazo neposredne uporabe oborožene (pri)sile.

⁸³ Na tej točki je treba izpostaviti relativnost merila uspešnosti. Tako je v nekaterih konkretnih primerih uspešna lahko le uporaba vojaške sile, ki se konča z absolutno vojaško zmago na bojnem polju (primer osvoboditve Kuvajta leta 1991). V nasprotju s tem je lahko uspeh zagotovljen tudi v primeru uresničitve skromnejših vojaških ciljev (primer nevojnih vojaških operacij). Po drugi strani pa v primeru svetovne vojne proti terorizmu temeljna naloga OS RD ni le zmagati na bojnem polju (v Afganistanu in Iraku), ampak predvsem nuditi vsestransko vojaško pomoč zavezniškim državam (Pakistanu, Filipinom, Maleziji, Maroku, Jordaniji, Saudovi Arabiji, Jemnu, Etiopiji, Uzbekistanu idr.) in izvajati nadzor nad pomorskim in zračnim prometom v kriznih regijah, s čimer preprečujejo nadaljnje širjenje oboroženih konfliktov. Zato je v tem primeru merjenje uspešnosti dosti bolj relativno, kompleksno in težavno, saj morebitnih vojaških zmag ni moč enačiti z uresničitvijo načrtanih krovnih ciljev.

V vseh predstavljenih primerih je merjenje dejanske uspešnosti izbrane vojaške strategije (ne)posrednega soočenja z izbrano grožnjo dolgoročno odvisno predvsem od razpleta dogodkov v krizni regiji po koncu vojaških operacij. V tem kontekstu Collins (2002, 38-39) izpostavlja štiri alternativne scenarije reinterpretacije preteklih dogodkov oziroma percepcije razpleta dogodkov v luči merjenja uspešnosti uporabe OS: a) zmago brez miru (primer konca prve svetovne vojne leta 1918 in konca prve Zalivske vojne leta 1991), b) zmago brez vojne (primer nemške zasedbe Češke leta 1939 in kubanske raketne krize leta 1962), c) vojno brez zmage (primer korejske vojne med letoma 1950 in 1953 ter sovjetske zasedbe Afganistana med letoma 1979 in 1989), in d) zmago s prevelikimi izgubami in stroški (primer zatona Velike Britanije kot svetovne velesile po koncu druge svetovne vojne).

Tabela 4.8: Izbrani nacionalnovarnostni cilji in ocena temeljnih lastnosti njihovih komplementarnih vojaških ciljev

IZBRANI NACIONALNO-VARNOSTNI CILJI	NABOR KOMPLEMENTARNIH VOJAŠKIH CILJEV	ocena prioritete uresničevanja začrtanih ciljev po hladni vojni (visoka/nizka)		ocena relativnega pomena začrtanega cilja po hladni vojni (+/-)	
		RD	DVR	RD	DVR
odvrčanje potencialnega sovražnika	izogibanje provokacijam	visoka	nizka	-	+
	(pre)razporejanje močnih vojaških enot	nizka	visoka	+	-
	vlivanje občutka strahu pred povračilnimi ukrepi	visoka	visoka	+	+
	prevarati potencialnega sovražnika	nizka	visoka	+	+
	demoraliziranje potencialnega sovražnika	visoka	nizka	+	-
zmaga nad sovražnikom	uničenje sovražnikovih sil	visoka	visoka	+	+
	izčrpanje sovražnikovih sil	nizka	nizka	+	+
	omejevanje nepotrebne materialne škode in žrtev med civilisti	visoka	nizka	+	-
	zasedba ali osvoboditev ozemlja pod nadzorom sovražnika	visoka	visoka	+	+
oblikovanje in ohranjanje močnih zavezništav in/ali koalicij	promocija kompatibilnih strategij in doktrin	visoka	nizka	+	-
	izboljšanje združenih (ang. combined in joint) usposabljanj in urjenj	visoka	visoka	+	+
	promocija kompatibilne oborožitve in opreme	visoka	nizka	+	-
	izboljšanje sodelovanja in medsebojne pomoči	visoka	nizka	+	+
	pridobitev in ohranjanje pravic in infrastrukture za delovanje OS zunaj ozemlja matične države	visoka	nizka	+	-
ohranjanje dobro razvitih operativnih sposobnosti	izboljšanje mobilnosti KoV	visoka	nizka	+	-
	izboljšanje ubojnosti KoV	visoka	visoka	+	+
	izboljšanje ubojnosti VL	visoka	nizka	+	-
	izboljšanje sposobnosti delovanja VM v priobalnem pasu	nizka	nizka	+	+
	vzpostavljanje informacijskih povezav v realnem času	visoka	visoka	+	-
	izboljšanje obrambe pred orožji množičnega uničevanja	visoka	nizka	+	-
	izboljšanje orožij za množično uničevanje	nizka	visoka	+	+
	izboljšanje sposobnosti delovanja v okviru nacionalnega sistema zaščite in reševanja	visoka	nizka	+	+
ohranjanje sposobnosti obnavljanja obstoječih operativnih sposobnosti	izbira načina popolnjevanja in njegova nadgradnja	visoka	nizka	+	+
	krepitev rezervne sestave	nizka	nizka	+	-
	izboljšanje sistema zdravstvene, psihološke in duhovne oskrbe	visoka	nizka	+	-
	krepitev sodelovanja z vojaško-industrijskim kompleksom	nizka	visoka	-	+
vlaganje znatnih sredstev v tehnološko-tehnični razvoj	izboljšanje zaznavanja potreb uporabnika	visoka	nizka	+	-
	izboljšanje programskega managementa	visoka	visoka	+	+
	skrajšanje obdobja za proizvodnjo in uvajanje novih sistemov	nizka	nizka	-	-
	večnamenskost, modularnost in možnost nadgradnje izdelkov	visoka	visoka	+	-
	relativno nizka cena izdelkov	nizka	visoka	+	+
	zmanjšanje operativnih stroškov	visoka	visoka	-	-
	enostavnost uporabe in vzdrževanja	nizka	visoka	-	+

Vir: Izhodišče povzeto po Collins (2002, 37).

4.3 NADALJNI RAZVOJ VELIKE STRATEGIJE RAZVITIH DRŽAV

Očitno je, da oblikovanje konkretnih odgovorov na zastavljena temeljna eksistencialna vprašanja, ki so na prvi pogled varljivo enostavna, v sodobnem in vse bolj kompleksnem svetu nenehnih sprememb predstavlja vse zahtevnejši izziv. (So)odvisnost oziroma vse tesnejša povezanost različnih hierarhičnih ravni in dimenzij človeškega udejstvovanja v okolju namreč narekuje nenehno iskanje in/ali ohranjanje ravnotežja med posameznimi vsebinskimi dimenzijami in posameznimi segmenti velike strategije. Zato je interaktivno iskanje najprimernejših rešitev⁸⁴ in/ali univerzalnih teoretičnih in praktično aplikativnih dognanj, zakonitosti, načel in konceptov ključ za ohranjanje uspešnosti in učinkovitosti pri uresničevanju temeljnega poslanstva človeških združb oziroma, natančneje, pri izpolnjevanju zahtev in ciljev velike strategije.

Na tej točki je treba izpostaviti t.i. paradoks geostrateškega in varnostnega konteksta človeških združb v začetku enaindvajsetega stoletja, ki v veliki meri determinira nadaljnja (pre)oblikovanja njihovih strategij. V tej luči izstopa predvsem sočasnost:

- a) Širjenja spektra ključnih akterjev na vertikalni in horizontalni ravni (prilogi D in E na strani 371) in posledičnega širjenja dimenzij (vsebinskih področij) ter spektra možnih (re)akcij akterjev na posameznem vsebinskem področju aktivnosti (tabela 4.3 na strani 77).
- b) Brisanja jasnih ločnic med posameznimi vertikalnimi ravnmi in horizontalnimi dimenzijami aktivnosti⁸⁵ ter preoblikovanja relativnega pomena prostora in časa za načrtovanje in izvajanje konkretnih aktivnosti.⁸⁶

⁸⁴ Med slednje spadajo tako stare oziroma preverjene rešitve kot tudi njihove priredbe ali nadgradnje in seveda povsem nove in inovativne rešitve. Pri tem je konkreten izbor v času in prostoru v prvi vrsti odvisen od dinamike geostrateških razmer v širšem okolju.

⁸⁵ Praktičen primer brisanja ločnic med horizontalnimi ravnmi v obdobju po koncu hladne vojne je ponovno povečevanje pomena in vloge zasebnih varnostnih in logističnih podjetij in njihovo vse tesnejše povezovanje z multinacionalnimi korporacijami, s čimer slednje svoje aktivnosti v gospodarski dimenziji aktivno širijo tudi na področje selektivnega zagotavljanja vojaške varnosti (primer naftnih korporacij iz RD in Kitajske na območju Iraka, Nigerije, Sudana in Libije). Trend privatizacije organiziranega nasilja je bilo moč spremljati že v preteklosti (primer Angole in Namibije v obdobju hladne vojne), vendar razsežnosti tovrstnih aktivnosti po obsegu in razširjenosti ni moč primerjati. Poleg tega so v preteklosti vodilno vlogo (ne)formalno največkrat igrale tuje države in/ali njihove obveščevalne službe, medtem ko dandanes načrtovalna in izvajalska raven v vse večji meri ostajata v rokah samih multinacionalnih korporacij.

c) Širjenja in razslojevanja nacionalnovarnostnega interesa ter širjenja koncepta in dimenzij nacionalnega varnostnega sistema, kar je odraz povečevanja števila in širine nabora groženj varnosti ter spremenjenega (razširjenega) dojemanja varnosti (Prezelj 2002, 623-624, 629, 635). Posledica omenjenega procesa in spremenjene varnostne paradigme je tudi večja pogostost in izrazitost kompleksnih varnostnih groženj, ki temeljijo na močni povezanosti posameznih dimenzij ogrožanja varnosti. Najhujše varnostne krize (kompleksne krize) se namreč razvijejo kot rezultat ekstremne eskalacije ogrožanja varnosti v eni dimenziji, kar prispeva k eskalaciji ogroženosti v drugih dimenzijah. Gre torej za kombinacijo kriz v več varnostnih dimenzijah oziroma kombinacijo stopnjevanih groženj iz več dimenzij (Prezelj 2002, 626).

Zato akterji vse večjo pozornost upravičeno namenjajo prav temeljni dinamiki usklajevanja svojih interesov in ciljev z: a) metodami oziroma koncepti za njihovo uresničevanje, in b) razpoložljivimi viri oziroma sredstvi. Gre torej za znanost in veščino (ang. art) (ne)načrtne manipulacije (sestavni segmentov) posameznih dimenzij oziroma strategij (vsebinskih področij) z namero zagotavljanja ključnih interesov konkretnih človeških združb. Mednje praviloma spada potenciranje in načrtno usmerjanje nadaljnjega razvoja svojih prednosti in/ali (odvisno od izbranega koncepta velike strategije, varnosti in vojaške obrambe ter od razpoložljivih resursov) odpravljanje obstoječih slabosti in pomanjkljivosti v odnosu do potencialnih nasprotnikov.⁸⁷ Potrebo po ohranjanju skladnosti med tremi

Praktičen primer brisanja ločnic med vertikalnimi ravnmi v obdobju po koncu hladne vojne pa predstavljajo prevladujoči trendi preoblikovanja in načina delovanja OS RD, ki kršijo tradicionalna načela o delitvi aktivnosti na vojaško-strateško, operativno in taktično raven (priloga K na strani 376).

⁸⁶ Na vojaškem področju se v tem kontekstu v RD vse pogosteje izpostavlja koncept vojskovanja na velikih razdaljah brez fizičnega in/ali direktnega vizualnega kontakta (ang. non contact warfare ter over the horizon warfare), ki naj bi po mnenju Qinshenga (v Ahrari 1999, 43) vodil celo v zaton tradicionalnega načina razmišljanja vojaških strategov, v skladu s katerim vojskovanje temelji na izmenjavi prostora za čas in časa za strateško pobudo v oboroženih konfliktih. Temu v pRD govorijo tudi a) vse večji poudarek na različnih oblikah informacijskega vojskovanja, za katere klasične prostorske in časovne omejitve ne veljajo, b) trend povečevanja dimenzij bojevališča, ki ga je treba aktivno obvladovati, c) trend zmanjševanja pomena fizičnega nadzora nad prostorom, in d) uveljavitev koncepta sočasne koncentracije bojnega delovanja na skupine ključnih oborožitvenih sistemov in formacij nasprotnika, ki so razpršene po fronti in v globini bojišča ter bojevališča. Sodoben poveljnik bo moral zato nemoteno delovati prek običajnih časovnih in prostorskih omejitev, tudi v razmerah, ko ne bo imel na razpolago vseh informacij o okolju in/ali nasprotniku (Scales in Reinwald v Milovac 2002, 56-61).

⁸⁷ Med praktičnimi primeri tovrstnih sprememb je moč najti tako uspešne kot tudi neuspešne manipulacije. V prvo vsebinsko kategorijo nedvomno spadata: a) boljša motiviranost in višji prag še sprejemljivega obsega človeških žrtev na vietnamski

predstavljenimi segmenti odraža shema 4.2 na strani 93, kjer v primeru medsebojne usklajenosti omenjenih temeljev (v našem primeru na ravni velike strategije) lahko govorimo o lastni interni stabilnosti sistema (človeške združbe), kar se odraža tudi vertikalno na nižje ravni: na strategijo vojaške varnosti (do polovice napolnjen kozarec vode) in na vojaško strategijo (razpoložljivo količino in kakovost vode).⁸⁸ Podobna vzročno-posledična vez obstaja tudi v obratni smeri (od spodaj navzgor).⁸⁹ Poleg tega se mora celoten sistem dinamično odzivati tudi na morebitne (r)evolucionarne spremembe

strani v obdobju vojne v Vietnamu, s čimer so slednji uspešno nadoknadili tehnološko prednost francoskih in kasneje tudi ameriških sil, in b) boljša usposobljenost in vsestranska tehnološka premoč, ki sta zagotovili številčno šibkejšim silam koalicije voljnih, da leta 2003 dosežejo hitro in odločilno vojaško zmago nad silami Sadama Huseina.

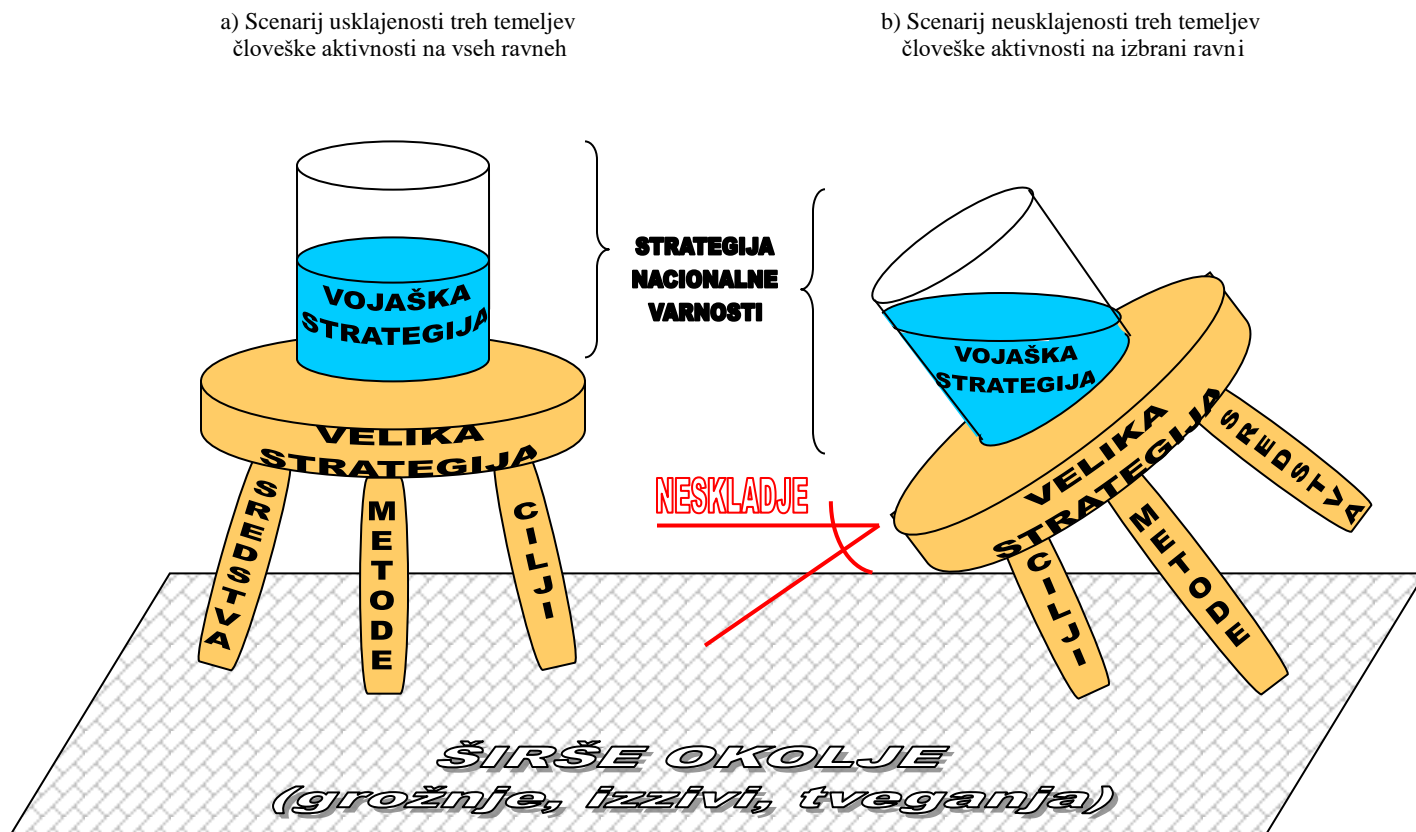
V drugo vsebinsko kategorijo pa se lahko uvrstita: a) odsotnost enotnih in jasnih operativnih in strateških ciljev pri posredovanju v Somaliji leta 1993, kar je kljub vsestranski tehnološki prednosti in boljši izurjenosti mednarodnih sil povzročilo njihov umik in v očeh svetovne javnosti ustvarilo vtis o neuspešnem koncu vojaških aktivnosti na tem kriznem območju, in b) neizurjenost pripadnikov OS na nižjih ravneh in nedodelani operativni načrti, zaradi katerih je kljub tehnološki premoči spodletela prva ruska invazija na Čečenijo (1994-95).

⁸⁸ Najboljši tovrstni primer je velika strategija Velike Britanije, ki že od konca srednjega veka temelji na strategiji posrednega delovanja, v kateri OS igrajo sekundarno vlogo. Znotraj OS pa je konstantna prioriteta na opremljanju in modernizaciji VM in VL, zaradi česar je britanska KoV vsaj po obsegu, če že ne po opremljenosti, zmeraj zaostajala za glavnimi nasprotniki na kontinentu. Posledično nikoli ni bila namenjena niti uporabljena za izvajanje samostojnih odločilnih kopenskih operacij proti sovražniku (vojaška strategija neposrednega nastopanja). Tovrstne operacije so se zmeraj izvajale v koordinaciji z aktivnostmi ostalih velikih zaveznikov na kontinentu. V primeru bolj ali manj enostranske uporabe kopenskih sil pa so bile slednje zmeraj uporabljene na t.i. divergentnih ali zunanjih smereh oziroma na t.i. stranskih bojevališčih (vojaška strategija posrednega nastopanja). Med tovrstne praktične primere spadajo Wellingtonova kampanja na Iberskem polotoku (1808-14), invazija na Skandinavijo (1940), kampanja v Grčiji (1941), kampanja v Severni Afriki (1940-43) in kampanja v Italiji (1943-45) (Liddell-Hart 1952, 141-75, 250-64, 314-29).

⁸⁹ Tako lahko npr. neusklajenost med cilji, koncepti in sredstvi na ravni vojaške operatike in taktike vodi do neuspešnosti na ravni vojaške strategije (primer neuspešnih pohodov italijanske vojske v drugi svetovni vojni proti Franciji leta 1940, proti Grčiji v letih 1940-41 in proti Britancem v Egiptu v letih 1940-41). Sodobnejši primer predstavljajo nerealni politični in vojaški cilji, ki so izhajali iz ideje o veliki Srbiji (enotna srbska država vzhodno od črte Karlovac-Karlobag-Virovitica). Slednjih srbske enote kljub izraziti vojaško-tehnični premoči v začetnih fazah oboroženega konflikta na Hrvaškem ter v Bosni in Hercegovini niso uspele uresničiti v celoti. V tem primeru je za neuspeh (na bojnem polju) v obdobju do konca leta 1994 v prvi vrsti moč kriviti nizko povprečno bojno pripravljeno in nemotivirano srbskih in črnogorskih enot, nedodelane operativne in taktične načrte ter vse bolj odločne pritiske in aktivnosti mednarodne skupnosti usmerjene proti Srbiji in njeni agresivni politiki. Zato srbska stran svoje izhodiščne vojaške premoči ni uspela izkoristiti, čemur je sledilo dolgotrajno obdobje pozicijskega vojskovanja ter prehod na strategijo izčrpavanja in ustrahovanja nasprotnikov, ki se je dolgoročno izkazala za neučinkovito.

oziroma na prevladujoče trende v širšem okolju (segment eksterne stabilnosti). V primeru neuskkljenosti, do katere pride zaradi interne in/ali eksterne dinamike sprememb na katerikoli hierarhični ravni ali znotraj katerekoli vertikalne dimenzije aktivnosti (primer ekonomske krize) oziroma med različnimi vertikalnimi dimenzijami (primer neskladja med vojaškimi cilji in ekonomskimi viri),⁹⁰ sistemu kot celoti grozi njegov delen ali popoln zlom oziroma zatajitev.

Schema 4.2: Dinamika ohranjanja skladnosti med sredstvi, metodami in cilji kot temelj za uresničevanje višjih ciljev

Vir: Izhodišče povzeto po Lykke (2001, 182-84).

⁹⁰ Tako npr. številni analitiki kritizirajo pretirano ameriško vlaganje virov in resursov v vojaško moč oziroma strategijo ohranjanja vojaške (pre)moči pred vsemi potencialnimi tekmeci za vsako ceno, ki ZDA danes (podobno kot SZ v hladni vojni) ekonomsko izčrpava. Po drugi strani pa npr. Kitajska domnevno ne želi ponoviti napake SZ, ki je v oboroževalno tekmo z ZDA vložila preveč resursov in na ta način lastno državo pripeljala v ekonomsko krizo, kar je vodilo do razpada sistema in države. Kitajska se je zato odločila za usklajen pristop na ravni velike strategije, zaradi česar modernizacija in ekspanzija njenih OS poteka postopno (skladno z rastjo relativne gospodarske moči države), kar se odraža tudi na ravni: a) zunanje in varnostne politike, kjer zaenkrat še vedno ohranja miroljubno politiko, in b) vojaške strategije, kjer zaenkrat, za razliko od OS RD, razvija relativno skromne zmogljivosti projiciranja vojaške sile na svojem širšem interesnem območju, pri čemer se zaenkrat osredotoča predvsem na Azijo.

Tovrsten razplet dogodkov je praviloma moč preprečiti s pravočasno (re)akcijo v obliki manj ambicioznih ciljev, mobilizacije dodatnih virov in resursov ali prehoda na drugačne strateške koncepte delovanja. Ne glede na končno izbiro rešitve pa je treba ohraniti jasno vizijo oziroma poslanstvo,⁹¹ saj v nasprotnem primeru sistem postane »sam sebi namen«, zaradi česar družbi kot vlagatelju virov in odjemalcu proizvodov in rezultatov ne more več služiti.⁹² Na tej točki Collins (2002, 5) opozarja na obstoj dveh konceptualno različnih izhodišč za oblikovanje optimalnega ravnotežja med cilji, metodami in sredstvi. Prvi, ki ga v praksi najpogosteje uporabljajo DVR, nevladne organizacije, različna uporniška gibanja in teroristične skupine, izhaja iz primata razpoložljivih sredstev (načelo pragmatične ekonomike), na podlagi katerih se oblikujejo konkretni načrti (cilji in metode). Šele nato se morda preide na ocenjevanje tveganj, vezanih na nezadostnost sredstev. Drugi pristop pa izhaja iz primata poslanstva oziroma ciljev, ki naj bi odražali realno dinamiko varnostnih razmer v svetu. Zato se skladno z interesi oblikujejo konkretni cilji in izberejo najprimernejše metode za njihovo uresničitev. Temu sledi odobritev in prerazporeditev vseh potrebnih sredstev in virov za uresničitev oblikovanih rešitev. Ker gre v tem primeru za pristop, ki praviloma zahteva znatna vsestranska vlaganja družbe, je le-ta v praksi značilen predvsem za bogatejše družbe, kamor spadajo RD, nekatere relativno močne DVR, večje multinacionalne korporacije ter zasebna varnostna podjetja.

Izhajajoč iz temeljne zamisli o obstoju idejne, načrtovalne in izvajalske ravni znotraj vsake strategije, vključno z ravniyo velike strategije (Sheme 4.1), je možno na podlagi poznavanja splošnih trendov razvoja dogodkov v človeških združbah v preteklem stoletju izdelati tudi pregledno tabelo temeljnih odnosov med ključnimi akterji (tabeli 4.9 in 4.10 na straneh 96 in 97). Pri upoštevanju determinant

⁹¹ Dorff (v Manwaring 2003, 42-55), Freier (2006, 6-7) in Nye (2006, 5) izpostavljajo, da celo ZDA od konca hladne vojne do danes še vedno niso oblikovale celostne velike strategije, ki bi usklajevala elemente t.i. mehke in trde moči ter združevala aktivnosti širokega spektra razpršenih vladnih institucij, kar bi edini svetovni velesili, podobno kot Veliki Britaniji v devetnajstem stoletju, omogočilo usmerjanje dolgoročnega razvoja svetovnega (ne)reda in sprejetje aktivne odgovornosti za ustvarjanje globalnih javnih in skupnih dobrin. Gre torej za problem odsotnosti dolgoročne vizije razvoja države in sveta kot celostnega interesnega območja edine svetovne velesile.

⁹² Vpliv razmerja med hierarhično višjimi in nižjimi ravni človekovega udejstvovanja na vojskovanje kot celosten pojav in uresničevanje njegovega temeljnega poslanstva (začrtanih ciljev) najbolj plastično oriše Sun Cu (v Van Creveld 2002, 38-39), ko trdi, da je: »Strategija brez taktike najpočasnejša pot do zmage. Taktika brez strategije pa je le rožljanje pred neizogibnim porazom.«

velike strategije, s poudarkom na kombinaciji političnih, ekonomskih, socialnih⁹³ in vojaških sestavin, postanejo opazne zanimive vzporednice med relativno močnimi in relativno šibkimi akterji v različnih zgodovinskih obdobjih, kar omogoča njihovo razvrstitev vzdolž celotne širine enotnega spektra njihove medsebojne (so)odvisnosti. Njihov relativni položaj (odnos do ostalih) posledično determinira tudi njihovo percepcijo sveta (percepcijo lastne vloge in vloge nasprotnikov) kot tudi njihove realne možnosti za izboljšanje ali poslabšanje trenutnih razmer oziroma spremembo njihovega položaja v obstoječi družbeni ureditvi sveta.

⁹³ Sociološka dimenzija velike strategije se nanaša na socialni kolektiv in na številne vezi v družbi, ki povezujejo posameznike in procese. Kolektiv jim daje občutek kulturne identitete, s čimer postajajo ključni okvir za pravilno razumevanje in vrednotenje strateških odločitev in procesov v človeških združbah (Brodie 1973, 332). V tem kontekstu se kultura nanaša v prvi vrsti na ideale, navade in prevladujoče oblike (stile) obnašanja ljudi v neki skupnosti (Gray 1999, 49-69).

Tabela 4.9: Splošne geostrateške determinante velike strategije posameznih držav (izhodišče predstavlja kombinacija vsestranske moči države in njene velikosti) in njihovih medsebojnih odnosov v 20. stoletju in v začetku 21. stoletja (1. del)

raven interakcije človeških združb		nadnacionalna raven	nacionalna raven		subnacionalna raven
demografsko izhodišče (povprečna osnovna vrednost)	več narodov	več narodov in/ali zelo velik narod	večji narodi	majhni narodi in/ali večja plemena	plemena
delitev držav na osnovi velikosti ^o	/	velike države	srednje velike države	majhne države	/
posledična delitev človeških združb na osnovi ocene njihove vsestranske moči in vpliva	vesela ali regionalna sila	vesesila	regionalna sila	lokalna sila	lokalna sila
IDEJNA RAVEN					
izraženost ambicij v mednarodnem prostoru		želja po politični in ekonomski enakopravnosti			
način praktične aplikacije ambicij	oblikovanje splošnih smernic t.i. vsestranskega razvoja člov. združb (primat konsenza)	oblikovanje trendov na vseh področjih človeškega razvoja in aktivnosti (ang. trend setter)	sledenje in preoblikovanje trendov na posamičnih področjih človeškega razvoja in aktivnosti (ang. trend modifier)	sledenje trendov na večini področij človeškega razvoja in aktivnosti (ang. trend follower)	polkolonija tujega kapitala in/ali kapitala dominantne člov. združbe na nacionalni ravni
	posledica praktične aplikacije ambicij	globalni investitor	regionalni investitor	polkolonija tujega kapitala	polkolonija tujega kapitala in/ali kapitala dominantne člov. združbe na nacionalni ravni
NAČRTOVALNA RAVEN					
politični, ekonomski in vojaški cilji	primarni	ohranjanje stabilnosti in miru (statu quo)	načrtno širjenje vpliva, vsestranske moči in/ali ozemlja ¹	ohranjanje obstoječega vpliva, vsestranske moči in/ali ozemlja	ohranjanje identitete, kulture in življenjskega prostora
	sekundarni	vsestranski razvoj in blaginja	ohranjanje obstoječega vpliva, vsestranske moči in/ali ozemlja	oportunitetno širjenje vpliva, vsestranske moči in/ali ozemlja	nastanek in obstoj države nastanek in obstoj države
obdobje 20. stoletja (glavno vlogo igra država)	primarni proces za doseganje začetnih ciljev	kombinacija lastnosti nižjih ravni (odvisno od trenutnega konsenza)	(neo)kolonializem	antikolonializem	
	a) ciljna in realna odvisnost od tujih		a) in b) visoka stopnja neodvisnosti	a) in b) delna odvisnost	a) delna odvisnost b) visoka stopnja odvisnosti
obdobje 21. stoletja (glavno vlogo igra kapital)	primarni proces za doseganje začetnih ciljev	kombinacija lastnosti nižjih ravni (odvisno od trenutnega konsenza)	globalizacija	antiglobalizacija	
	a) ciljna in realna odvisnost od tujih		a) in b) visoka stopnja neodvisnosti	a) in b) delna odvisnost	a) delna odvisnost b) visoka stopnja odvisnosti

Opomba: Se nadaljuje.

Tabela 4.10: Splošne geostrateške determinante velike strategije posameznih držav (izhodišče predstavlja kombinacija vsestranske moči države in njene velikosti) in njihovih medsebojnih odnosov v 20. stoletju in v začetku 21. stoletja (2. del)

raven interakcije človeških združb	nadnacionalna raven	nacionalna raven		subnacionalna raven
	več narodov	več narodov in/ali zelo velik narod	večji narodi	majhni narodi in/ali večja plemena
demografsko izhodišče (povprečna osnovna vrednost)	več narodov	več narodov in/ali zelo velik narod	večji narodi	plemena
delitev držav na osnovi velikosti	/	velike države	srednje velike države	/
posledična delitev človeških združb na osnovi ocene njihove vsestranske moči in vpliva	velesila ali regionalna sila	velesila	regionalna sila	lokalna sila
IZVAJALSKA RAVEN				
V konfliktu interesov (na nadnacionalni, nacionalni in subnacionalni ravni) sočasno obstajata dve nasprotujoči si strani (dominantna in recesivna), ki začetne cilje uresničujeta aktivno, in tretja t.i. nevtralna (pasivna) stran, brez jasno izraženih ciljev in/ali potrebnih sredstev oziroma mandata za njihovo uresničevanje.	Kaj se izvaja v mednarodnem okolju?	uvajanje nove ureditve in stabilizacija vamaostnih razmer		Kaj se izvaja v mednarodnem okolju?
	Kako?	širjenje t.i. vsestranskega napredka in vrednot superiorn ² kulture in civilizacije		Kako?
	S čim ?	s političnim, ekonomskim in vojaškim uveljavljanjem svoje volje	percepcija recesivne strani	S čim ?
	Kdo je naš nasprotnik oziroma sovražnik?	teroristi in iridentisti (t.i. sile zla)		Kdo je naš nasprotnik oziroma sovražnik?
	Kdo smo mi?	osvoboditelji in nosilci novih rešitev in metod ³ (t.i. sile dobrega)		Kdo smo mi?

⁰ Obnašanje posamezne države je odvisno od njene relativne velikosti in izhodišnega geografskega položaja v odnosu do ostalih držav v družbenogeografski regiji (izjemo predstavlja kategorija velesil). To še posebej velja za specifično kategorijo t.i. srednje velikih držav.

¹ Politika načrtnega širjenja ozemlja (državnega ozemlja in/ali ozemlja t.i. kolonij) je ob koncu 20. stoletja v mednarodnem okolju izgubila podporo in posledično postala nezaželena in praviloma sankcionirana. Zato imata politična in ekonomska dimenzija nacionalne moči v začetku 21. stoletja še toliko večjo vrednost in pomen.

² Pojem superiorne kulture in/ali civilizacije označuje tiste oblike človeških združb, vrednote in način življenja, ki jih promovirajo najmočnejši akterji (največkrat gre za države) v mednarodnih odnosih. V začetku 21. stoletja to velja za t.i. zahodno civilizacijo in kulturo ZDA.

³ V primeru, ko se dolgotrajnejše ohranjanje t.i. nove ureditve in načina življenja dejansko spreminjajo v ohranjanje statusa quo, se vlogi a) nosilca novih rešitev in metod, ter b) zaščitnika tradicionalnih rešitev in metod v družbi lahko zamenjata.

Tovrstna percepcija dinamike sprememb na ravni velike strategije lahko služi tudi za konkretizacijo nadaljnjega razvoja velike strategije, strateških konceptov delovanja in izhodišč vojaške strategije posameznih držav (tabela 4.11 na strani 99). Do največjih razlik med državami tako dandanes prihaja zaradi a) drugačnega izhodiščnega geostrateškega položaja držav, b) razlik v vsestranski moči posamičnih držav in njihovem vplivu v svetu ((ne)obstoju zmogljivosti za delovanje), c) razlik v percepciji ogroženosti, ter d) percepcije svoje vloge in poslanstva v svetu ((ne)obstoju pripravljenosti za delovanje). Sicer pa je morebitne spremembe položaja posameznih držav v horizontalnem spektru relativne moči skozi čas moč v praksi najlažje zaznati in spremljati s pomočjo indikatorjev, kot sta identifikacija prevladujočega modela uporabe vojaške (pri)sile in ocena višine povprečnega vložka, ki je potreben za uresničitev celotnega (vertikalnega) koncepta.⁹⁴

⁹⁴ Načeloma do sprememb relativnega položaja posameznih držav vzdolž spektra vsestranske moči držav v času in prostoru prihaja dokaj redko. Bolj pogoste so (r)evolucionarne spremembe na nižjih hierarhičnih ravneh aktivnosti človeških držav in združb (npr. na ravni vojaške strategije oziroma pri merjenju relativne vojaške moči). Glavni razlog za to ostajajo že omenjene temeljne geostrateške determinante v kombinaciji z multidimenzionalnostjo aktivnosti na ravni velike strategije (glej sedem dimenzij aktivnosti v shemi 4.1 ter prilogah D in E), ki v primeru uresničevanja zelene spremembe položaja zahteva izjemno visoke vsestranske vloške in napore na vseh ravneh. Kljub temu je moč skozi čas zaznati tudi tovrstne spremembe, ki so lahko posledica: a) Postopnega zatona moči posameznih velesil v času in prostoru (primer Velike Britanije po koncu druge svetovne vojne) ali postopnega vzpona novih velesil (primer ZDA po drugi svetovni vojni in Kitajske po koncu hladne vojne). b) Postopnega umetno ustvarjenega vzpona ali padca relativne moči srednje velikih in manjših držav (gre za stanje, ki je dolgoročno pogosto nevzdržno, saj zahteva vsestranska vlaganja, ki presegajo sposobnosti izbrane države ali združbe), do katerih lahko pride zaradi nudenja izdatne vsestranske pomoči s strani drugih držav ali velesil (primer Nemčije in Japonske po koncu druge svetovne vojne in obsežne ameriške pomoči Izraelu, ki traja že preko pol stoletja) ali vsestranske izoliranosti oziroma blokade s strani drugih držav ali velesil (primer Kube, Irana in Severne Koreje v obdobju hladne vojne in po njej). c) Hitrih vzponov in padcev relativne moči držav, do katerih praviloma prihaja le ob izjemnih dogodkih, kot so npr. oboroženi konflikti večjih razsežnosti (primer Nemčije pred in med drugo svetovno vojno ter po njej).

Tabela 4.11: Temeljne determinante velike strategije držav kot izhodišče za nadaljnji razvoj vojaške strategije, načina vojskovanja in sposobnosti oboroženih sil v posameznih državah

I. TEMELJNE DETERMINANTE VELIKE STRATEGIJE POSAMEZNIH DRŽAV								
tipologija držav glede na stopnjo vsestranske moči ⁹⁵		svetovna velesila	velesila		regionalna sila		lokalna sila	
primarno interesno območje (njegova velikost)		cel svet	cel svet		več kot ena družbenogeografska regija		ena družbenogeografska regija	
tip velike strategije		aktivna (agresivna)			pasivna			
praktični primeri držav		ZDA	velesile po zenitu svoje moči	velesile pred zenitom svoje moči	RD	DVR	RD	DVR
			Velika Britanija, Francija, Rusija	Kitajska, Nemčija, Japonska	Avstralija, Italija, J. Koreja	Indija, Brazilija, Izrael, Turčija	Slovenija, Belgija, Češka, Nova Zelandija	Kenija, Alžirija, Maroko, Mjanmar
obstoj sposobnosti ⁹⁶ za učinkovito razreševanje resnejših groženj, izzivov in tveganj s pomočjo:	a) politične in/ali ekonomske moči (t.i. soft power)	da	da	da	da	delno	delno	ne
	b) vojaške moči (t.i. hard power)	da	da	delno	delno	delno	delno	ne
obstoj pripravljenosti ² za razreševanje resnejših groženj, izzivov in tveganj s pomočjo:	a) političnega in/ali ekonomskega vpliva (t.i. soft power)	da	da	da	da	da	delno	delno
	b) vojaške sile (t.i. hard power)	da	da	delno	delno	delno	ne	da
prevladujoč model (koncept) uporabe vojaške sile kot sestavnega dela vsestranskih sposobnosti države		model preventivnega delovanja				model reakcijskega delovanja		
potreben vložek (finančnih, človeških in tehnološko-tehničnih) virov za uresničitev celotnega koncepta		zelo velik	zelo velik		velik		razmeroma majhen	majhen

⁹⁵ Pojem vsestranska moč v praksi v prvi vrsti označuje sinergijo politične, ekonomske in vojaške moči, vpliva in resursov posamične države na globalni ravni. Na teoretični ravni pa lahko v obdobju po koncu hladne vojne govorimo o sinergiji moči in/ali sile sedmih strategij oziroma sestavnih elementov velike strategije (shema 4.1 na strani 68).

⁹⁶ Subjektivne ocene temeljijo na širini spektra konfliktov in razmer v širšem varnostnem okolju, ki ga lahko učinkovito obvladuje posamična država. Več o tem je predstavljeno v tabeli 4.3 na strani 77.

Šele skozi tovrstno percepcijo sveta je smiselno vrednotiti cilje akterjev v različnih dimenzijah družbenih aktivnostih (tabela 4.3 na strani 77) medtem ko na sprejemanje konkretnih odločitev in učinkovitost sprejetih rešitev odločilno vplivajo tudi prevladujoči trendi v varnostnem okolju. V tem kontekstu je Binnendijk (2016, 5-6) je na podlagi sinteze ugotovitev desetih študij dolgoročnega razvoja varnostnih trendov v svetu izpostavil osem ključnih sprememb oziroma trendov, ki so oziroma bodo zaznamovali obdobje po koncu hladne vojne. Mednje uvršča:

- a) Premik globalnega razmerja moči od Zahoda proti Vzhodu (v Azijo) zaradi ekonomskih razlogov in od nacionalnih držav k nedržavnim akterjem zaradi tehnoloških razlogov.
- b) Večjo ranljivost ameriških partnerjev oziroma RD kot celote zaradi postopnega spodkopavanja uveljavljene ureditve mednarodnega reda, norm in institucij, ki temeljijo na liberalnih vrednotah.
- c) Vzpon ultranacionalizma, verskega fanatizma in političnega ekstremizma, kar bo otežilo oblikovanje in sprejemanje kompromisnih rešitev (primer destabilizacije Bližnjega vzhoda in Severne Afrike v obdobju po t.i. arabski pomladi).
- d) Večjo ranljivost držav, družb in posameznikov zaradi širjenja sodobnih tehnologij, kot so nuklearna, bio in informacijska tehnologija.
- e) Širjenje sodobnih tehnologij in oborožitvenih sistemov, ki bo nasprotnikom RD nudilo nove možnosti za omejevanje dostopa oziroma omejevanje sposobnosti projekcije moči in uporabe vojaške sile RD.
- f) Podnebne spremembe, proces pospešene urbanizacije, povečevanje pritiska na naravno okolje in možnost hitrega širjenja visoko nalezljivih bolezni, kar bo povzročalo pogostejše humanitarne krize.
- g) Povečano ekonomsko neenakost in relativno pomanjkanje naravnih virov, ki bi lahko stopnjevalo strateško tekmovalnost, potenciralo konflikte in povzročalo nove ekonomske pretrese.
- h) Kompleksnost in vse večjo povezanost mednarodnega okolja, ki bi lahko v kombinaciji z visoko intenzivnostjo pretoka informacij povzročili več strateških presenečenj in obenem skrajšali razpoložljiv čas za reagiranje.

Orisani trendi odločilno vplivajo tudi na temeljne lastnost in dinamiko sprememb v sedmih dimenzijah aktivnosti v človeških združbah, pri čemer je moč v obdobju po koncu hladne vojne v posameznih vsebinskih področjih zagotavljanja varnosti zaznati tudi nekatere razlike in podobnosti med RID in

DVR (tabela 4.12 na strani 102).⁹⁷ Pri tem izstopajo prizadevanja DVR, da tudi v prihodnje ohranijo ali povečajo vpliv in vlogo države v vseh dimenzijah človeških aktivnosti. Poleg tega še naprej veliko pozornosti in naporov usmerjajo v razvoj vojaških zmogljivosti in zoperstavljanje vojaškim grožnjam, medtem ko ekološkim grožnjam, kljub njihovi morebitni akutnosti, še naprej namenjajo relativno malo pozornosti in razpoložljivih virov. V nasprotju s tem je moč v RD zaznati trend postopnega umika države iz gospodarstva in zmanjševanje njene vloge v socialni dimenziji aktivnosti, obenem pa v vseh dimenzijah družbene aktivnosti prihaja do tesnejšega medsebojnega povezovanja različnih (državnih in nedržavnih) akterjev na vseh ravneh. V nasprotju z DVR velik del RD v obdobju po koncu hladne vojne ne zaznava neposredne vojaške ogroženosti, zaradi česar vse manj naporov namenja ohranjanju ali razvoju vojaških zmogljivosti.⁹⁸ Zaradi zgoraj orisanih osmih prevladujočih trendov v varnostnem okolju pa tako RD kot DVR vse večjo pozornost namenjajo informacijski in psihološki dimenziji aktivnosti.

⁹⁷ Ob tem je potrebno izpostaviti, da gre v prvi vrsti za posplošene ocene prevladujočih lastnosti oziroma sprememb, ki so od akterja do akterja lahko dokaj različne. Poleg tega lahko hitrost in intenzivnost sprememb v okolju reaktivno hitro preoblikuje prevladujoče trende in pecepčijo ogroženosti posameznih akterjev, kar sa posledično odraža tudi v spremembi njihovih prioritet, načina razmišljanja in delovanja. Dober tovrsten primer je Francija, ki je po seriji terorističnih napadov v Parizu v leta 2015 oznanila začetek svoje vojne proti terorizmu in džihadizmu, zaradi česar je med drugim znatno povečala obrambne izdatke, svojo angažiranost v protiterorističnih operacijah v različnih kriznih regijah sveta ter pristojnosti, obseg in stopnjo pripravljenosti sil namenjenih zagotavljanju varnosti v domovini.

⁹⁸ Omenjen trend se na območju Evrope v obdobju po t.i. arabski pomladi in destabilizaciji varnostnih razmer v severni Afriki in na Bližnjem vzhodu ter zaradi pogostejših terorističnih napadov v Evropi in vse bolj proaktivne in sovražno nastrojene politike Rusije počasi spreminja.

Tabela 4.12: Osnovne značilnosti političnih, gospodarskih, socialnih, psiholoških, informacijskih, ekoloških in vojaško-varnostnih razmer v RD in DVR v obdobju po koncu hladne vojne, predstavljene v obliki prevladujočih trendov

prevladujoči trendi (+/-)	RD	DVR
POLITIČNO PODROČJE		
naraščajoč pomen in vloga države	ne	da
naraščajoča stopnja konfliktnosti med akterji na nacionalni in/ali nadnacionalni ravni	ne ¹	da
naraščajoč občutek ogroženosti	ne	da
naraščajoč pomen in vloga tega področja	da	da
tesnejše povezovanje	da	da
GOSPODARSKO PODROČJE		
naraščajoč pomen in vloga države	ne ¹	da
naraščajoča stopnja konfliktnosti med akterji na nacionalni in/ali nadnacionalni ravni	da	ne
naraščajoč občutek ogroženosti	ne	da
naraščajoč pomen in vloga tega področja	da	da
tesnejše povezovanje	da	ne
SOCIALNO PODROČJE		
naraščajoč pomen in vloga države	ne	da
naraščajoča stopnja konfliktnosti med akterji na nacionalni in/ali nadnacionalni ravni	da	da
naraščajoč občutek ogroženosti	da	da
naraščajoč pomen in vloga tega področja	da	da
tesnejše povezovanje	da	ne
PSIHOLOŠKO IN INFORMACIJSKO PODROČJE²		
naraščajoč pomen in vloga države	da	da
naraščajoča stopnja konfliktnosti med akterji na nacionalni in/ali nadnacionalni ravni	da	da
naraščajoč občutek ogroženosti	da	da
naraščajoč pomen in vloga tega področja	da	de
tesnejše povezovanje	da	ne
EKOLOŠKO PODROČJE		
naraščajoč pomen in vloga države	da	ne
naraščajoča stopnja konfliktnosti med akterji na nacionalni in/ali nadnacionalni ravni	ne ¹	da
naraščajoč občutek ogroženosti	da	ne
naraščajoč pomen in vloga tega področja	da	ne
tesnejše povezovanje	da	ne
VOJAŠKO PODROČJE		
naraščajoč pomen in vloga države	ne ¹	da
naraščajoča stopnja konfliktnosti med akterji na nacionalni in/ali nadnacionalni ravni	ne ¹	da
naraščajoč občutek ogroženosti	da	da
naraščajoč pomen in vloga tega področja	da	da
tesnejše povezovanje	da	ne

¹ Izjemo predstavljajo razprtije med ZDA in nekaterimi drugimi RD, ki ne odobravajo njihove politike.

² Tokrat sta psihološko in informacijsko področje izjemoma združena, saj v praksi kljub vsebinskim razlikam pogosto tvorita težko ločljivo celoto.

Vsi zgoraj predstavljeni trendi in spremembe tvorijo tudi ustrezen temelj za izdelavo scenarijev nadaljnjega razvoja dogodkov v združbah RD oziroma za predvidevanje možnih smeri in dinamike njihovega odnosa do ostalega sveta. V tej luči je moč na podlagi sinteze dogodkov iz preteklega stoletja in analiz nekaterih priznanih avtorjev⁹⁹ izdelati nabor štirih alternativnih scenarijev na ravni velike strategije, ki temeljijo na tezi o obstoju treh uveljavljenih intelektualnih pogledov oziroma svetovnih nazorov (šol), na podlagi katerih je moč na eni strani dojemati in proučevati realnost (varnostne grožnje in izzive), na drugi strani pa sprejemati (ustrezne) odločitve in delovati v skladu z njimi (tabeli 4.13 in 4.14 na straneh 109 in 110). Mednje spadajo:

- a) **Scenarij izolacionizma** in pasivnosti človeških združb, s poudarkom na odnosu združb v RD do ostalega sveta. Tovrsten scenarij temelji na ideji o osredotočanju na lastne probleme na regionalni, nacionalni in subnacionalni ravni (primer ZDA med prvo in drugo svetovno vojno), ki ga v izbranem mednarodnem kontekstu lahko poimenujemo antikolonializem RD.¹⁰⁰ V tem primeru prednjačijo elementi t.i. mehke moči združb, s poudarkom na ekonomski,¹⁰¹ socialni in delno tudi politični dimenziji aktivnosti, oziroma miroljubno razreševanje konfliktov v omejenem geografskem prostoru. Takšen razvoj dogodkov je zaradi nezadržnih procesov vsestranske globalizacije ter transnacionalnosti številnih varnostnih groženj in izzivov dandanes vse težje izvedljiv, zaradi česar posledično postaja najmanj verjeten scenarij.¹⁰² Do njegove uresničitve bi

⁹⁹ Izhajajoč iz vsebinskih okvirov in splošnega namena te disertacije s svojimi prispevki izstopajo Odom (1993, 23-33), Tomuschat (1999, 33-38), Brauch (2003b, 237-66), Svete (2005, 45-108), Milovac (2006, 54-72) in Binnendijk (2016, XI-XII, 10).

¹⁰⁰ Med primere t.i. samoizolacionizma spadajo še: a) Kitajska v obdobju vladavine dinastije Ming (po letu 1437) in ponovno kasneje v obdobju t.i. kulturne revolucije oziroma ob koncu vladavine Maa Zedonga (1966-1976), b) Japonska v srednjem veku, c) Albanija v obdobju hladne vojne, d) Iran po islamski revoluciji (po letu 1978), e) Burma od začetka vzpostavitve vojaške diktature leta 1962 do danes, in f) delno tudi Velika Britanija v prvem desetletju po koncu druge svetovne vojne. V omenjeno kategorijo pogojno spadajo tudi nevtralne evropske države v obdobju hladne vojne. Gre torej za rešitev, ki v nasprotju z uveljavljenim prepričanjem pravzaprav ni redek pojav.

¹⁰¹ Na gospodarskem področju v tem scenariju v prvi vrsti izstopajo ideje o neomerkantilizmu in protekcionizmu. Podobne ideje so delno prisotne tudi v primeru scenarija proaktivnega razreševanja groženj in izzivov s pomočjo trde moči (primer Busheve gospodarske politike na področju proizvodnje jekla, tobaka in bombaža).

¹⁰² Art (2004, 218-19) v tem kontekstu izpostavlja, da politika izolacionizma nudi popolno svobodo odločanja o morebitni uporabi vojaške (pri)sile. Sočasno pa izpostavlja, da bi v tem primeru zaradi neobstoja zavezništev in omejenih možnosti strateškega prerazporejanja sil v prostoru imela vsakršna uporaba vojaške sile zelo omejen spekter izhodiščnih vojaško-strateških in operativnih možnosti, kar zmanjšuje verjetnost uresničevanja načrtanih ciljev. Zato po njegovem prepričanju

vseeno lahko prišlo v primeru a) ekonomske krize globalnih razsežnosti, ki bi spodkopala temelje liberalnega tržnega gospodarstva, na katerem temelji mednarodni trg dobrin, kapitala in storitev, b) resnejšega političnega razdora uveljavljene mednarodne ureditve sveta (primer razpada OZN ali nove vojne svetovnih razsežnosti), in c) naravne ali antropogene nesreče večjih razsežnosti, ki bi radikalno spremenila vrednote in prioritete ciljev ključnih akterjev in/ali spremenila razmerje njihovih moči (primer katastrofalnih posledic globalnih podnebnih sprememb).

- b) **Scenarij aktivnega pacifizma**, pri katerem v prvi vrsti izstopata vloga in pomen t.i. mehke moči pri razreševanju konfliktov (praviloma na relaciji med severom in jugom oziroma med RD in DVR). Gre torej za tradicionalno igro neničelne vsote (ang. non-zero sum game), ki temelji na Kantovem (1795) optimističnem osredotočanju na skupne vrednote in norme, s poudarkom na mednarodnem pravu, demokraciji in človekovih pravicah. Le-te naj bi namreč zagotavljale, da imajo koristi od skupnega sodelovanja vsi in ne le nekateri akterji ter da za razreševanje medsebojnih konfliktov ni (več) smotrno uporabljati vojaške (pri)sile.¹⁰³ V tej luči svoj primat ohranja strategija posrednega nastopanja na čelu s psihološko, socialno, politično, informacijsko in delno tudi z ekološko dimenzijo aktivnosti človeških združb. Tovrstna krepitev medsebojnega zaupanja lahko v specifičnih pogojih tvori temelj varnosti vseh akterjev.¹⁰⁴ Po drugi strani pa zmanjševanje napetosti in krepitev medsebojnega zaupanja lahko le blaži trenutne razmere in posledice morebitnega konflikta, ne more pa razrešiti osnovnega problema, v katerem predmet spora niso same namere

tovrsten scenarij razvoja dogodkov za ZDA in za RD ni sprejemljiv, saj dolgoročno povečuje negotovost, varnostno nestabilnost in otežuje zagotavljanje vsestranske blaginje.

¹⁰³ Kant (v Reiss 1991, 93-130) trdi, da mednarodni odnosi človeške združbe (pre)oblikujejo v vse bolj poenoteno mednarodno družbo (ang. society), kjer vladavina prava, ekonomska izmenjava in medsebojna soodvisnost ustvarjajo pogoje za potencialni sistem miru (ang. system of peace). Zato naj bi bili (oboroženi) konflikti, na čelu s preventivno uporabo vojaške sile, vse bolj redek in nezaželen pojav. Pri tem se zaveda, da bi se morale države kot absolutni nosilci varnosti v tedanji družbeni ureditvi sveta (dandanes države ostajajo primarni nosilci varnosti) za uresničitev predstavljene idealizirane vizije sožitja zavestno odpovedati konceptu pravic nacij (ang. rights of nations) na čelu s samosvojimi nacionalnimi interesi in cilji.

¹⁰⁴ Za razliko od poskusov zmanjševanja stopnje konfliktnosti s pomočjo uveljavljanja ali vsiljevanja mednarodnopravnih načel, pogodb in dogovorov, je odločitev o razreševanju konfliktov oziroma o sodelovanju izključno v pristojnosti akterjev samih in temelji na prostovoljni osnovi. Klasični tovrstni primeri so dvostranski ali večstranski podpisi pogodb ali dogovorov, ki temeljijo na a) medsebojnem neposrednem konsenzu, b) mediaciji oziroma posredovanju tretje (nevtralne) strani, ali c) arbitraži oziroma sprejetju obvezujoče sodniške odločitve (Wolf 1993, 5-17). Tovrsten konkreten primer predstavlja Sporazum o zmanjševanju oziroma omejevanju konvencionalne oborožitve v Evropi.

akterjev (primer ideoloških konfliktov), ampak konkreten predmet spora.¹⁰⁵ Kronološko gledano so bili pogoji za uresničitev predstavljenega scenarija najprimernejši takoj po koncu hladne vojne, saj bi lahko takrat združbe iz RD zaradi znižanja stopnje neposredne (vojaške) ogroženosti svojo pozornost in potenciale postopno preusmerile v razreševanje drugih (nevojaških) groženj in izzivov.¹⁰⁶ Kljub temu, da je tovrsten scenarij na globalni ravni dandanes malo verjeten,¹⁰⁷ (p)ostaja

¹⁰⁵ V kategorijo t.i. konkretnih predmetov spora največkrat spadajo a) ozemeljski spori in konflikti, vezani na ključne prometne poti, ter b) konflikti za rudna bogastva, energijo, hrano ali vodne vire.

¹⁰⁶ V tem kontekstu je moč izpostaviti tudi najpomembnejše politično-pravne smernice, ki jih je oblikovala Komisija o globalnem vladanju (Commission on Global Governance 1995, 16), med katere spadajo:

- a) Glavni cilj globalne varnostne politike bi moralo biti predvidevanje in preprečevanje (ne)oboroženih konfliktov in ohranjanje planetarnih pogojev za življenje, kar naj bi bilo možno uresničiti z odpravo ekonomskih, socialnih, ekoloških, političnih in vojaških razmer, ki (so)oblikujejo in potencirajo omenjene grožnje.
- b) Oborožena sila ni več legitimno sredstvo politike, razen v primeru samoobrambe ali v okviru kolektivnih varnostnih ukrepov v humanitarne namene.
- c) Razvoj vojaških sposobnosti, ki presegajo zgoraj omenjena namena, predstavlja potencialno grožnjo za varnost ljudi.
- d) Proizvodnja in trgovanje z orožjem naj bi bila pod nadzorom mednarodne skupnosti.

Podobne pacifistične ideale in tovrstne konkretne premike v družbah na globalni ravni v zgodovini najdemo le še po koncu prve in druge svetovne vojne, ko so se nasilja naveličane države poskušale odreči organiziranemu nasilju ali vsaj pravno regulirati uporabo oboroženih sil in nadaljnji razvoj na vojaško-tehnološkem področju.

¹⁰⁷ Svoje prepričanje o majhni verjetnosti uresnitve tega scenarija avtor tega dela utemeljuje na egoističnih značilnostih človekove narave in poznavanju trenutnih geostrateških razmer v svetu. Uresničevanje omenjenega scenarija bi namreč zahtevalo radikalno spremembo družbenih vrednot in norm na globalni ravni (s poudarkom na RD), kar bi v praksi od prebivalcev RD sočasno zahtevalo velikanska odrekanja (s poudarkom na materialnih dobrinah ter politični in gospodarski moči) in velikanske vsestranske investicije v skupno dobro človeške civilizacije (s poudarkom na potrebah združb v DVR in potrebah naravnega okolja). Poleg tega omenjeni pristop pretirano zapostavlja ekonomsko dimenzijo aktivnosti, zaradi česar konkretni velikopotezni načrti v praksi pogosto niso izvedljivi ali dolgoročno (ekonomsko, socialno in/ali politično) vzdržljivi (primer dolgoročno neuspešne prerazporeditve kapitala in sredstev v socialističnih družbah). Neredko kdaj pa se izpostavlja tudi problem uspešnosti prenosa novih vrednot in norm v tuje kulturno-civilizacijsko okolje (primer (ne)uspešnega izvoza demokracije in/ali socializma v DVR, kjer kot najbolj neuspešen primer nedvomno izstopa Afrika).

Na drugi strani pa zgodovina neevropskega kulturno-civilizacijskega prostora dokazuje izjemen potencial predstavljenega scenarija mirnega sožitja in blaginje raznolikih narodov, plemen, ver in filozofij kot tesno povezane entitete. Med najbolj izrazite tovrstne primere lahko uvrstimo: a) perzijski (večnacionalni) imperij v obdobju Darija I, b) indijsko kraljestvo v obdobju vladavine velikega Ashoke, c) imperij Inkov do prihoda Špancev, in d) imperij Mongolov v obdobju Kublai Khana in t.i. mongolskega miru (lat. Pax Mongolica). V evropskem kulturno-civilizacijskem prostoru tovrsten primer pogojno predstavljata le rimski imperij v obdobju prenehanja ozemeljskega širjenja (lat. Pax Romana) in kasneje britanski imperij (lat.

uresničevanje njegovih temeljnih zamisli in idealov ključno za nadaljnje mirno sožitje med raznolikimi človeškimi združbami, ki jih globalizacija in skupni varnostni izzivi silijo k vse tesnejšemu (ne)formalnemu povezovanju. Sicer pa tovrstni medcivilizacijski in medkulturni dialog in konsenz že dalj časa tvorita izhodišče za delovanje najrazličnejših nadnacionalnih institucij (primer OZN) in nevladnih organizacij (primer Rdečega križa in Rdečega polmeseca, Green Peacea idr.).

- c) **Scenarij selektivnega razreševanja groženj in izzivov**, pri katerem v prvi vrsti izstopata vloga in pomen selektivnega intervencionizma RD, ki temelji na samosvojih interesih akterjev iz RD in na načelih ekonomike.¹⁰⁸ Gre torej za variacijo igre ničelne vsote (ang. zero sum game), ki tokrat temelji na Grociusovem (1625) pragmatičnem prizadevanju¹⁰⁹ za medsebojno sodelovanje, s poudarkom na odnosih na mednarodni ravni. V tej luči svoj primat ohranja strategija posrednega nastopanja na čelu s politično, ekonomsko, vojaško in delno tudi z informacijsko dimenzijo aktivnosti človeških združb. Glavna prednost tovrstnega pristopa je njegova izjemna operativna prožnost, saj ohranja globalni primat volje akterjev iz RD, pri čemer ne izključuje, ampak celo spodbuja prerazporeditev bremen in moči na regionalni in na globalni ravni.¹¹⁰ Pri tem je treba

Pax Britannica). V tem kontekstu se v obdobju po koncu hladne vojne pogosto omenjajo tudi pozitivne strani ameriške prevlade v svetu (lat. Pax Americana) za evropski kulturno-civilizacijski prostor.

¹⁰⁸ V prvi vrsti gre za ravnanje, ki je skladno z rezultati nenehnih izračunov razmerja med inputi in outputi. Tovrstne enostranske odločitve so v praksi pogosto podvržene brezosebni zakonitostim tržnega gospodarstva ali trenutnim vzgibom javnega mnenja, ki ima posledično lahko neproporcionalno velik povratni vpliv na nadaljnje ključne politične odločitve in v neredkih primerih celo na vojaške odločitve.

¹⁰⁹ Ne glede na razmerje moči in (ne)spoštovanje človekovih pravic ter vladavine prava je glavni cilj tovrstne nacionalnovernostne politike uresničevanje lastnih interesov, pri čemer so na razpolago vsa razpoložljiva sredstva, metode in mehanizmi (t.i. politika korenčka in palice).

¹¹⁰ Tovrstni pragmatični pristop ne zahteva prekomernega izčrpavanja RD in sočasno omogoča stabilen prehod v novo svetovno ureditev (tabela 4.11 na strani 99) oziroma postopen vzpon (vele)sil, kot so Kitajska, Indija, Japonska, Nemčija in Brazilija. Pri tem morajo slednje postopno prevzeti tudi večji del politične in ekonomske odgovornosti in stroškov za poskuse preoblikovanja sveta v skladu z lastnimi interesi in cilji.

Najboljši tovrstni primer je kitajska zunanja politika t.i. miroljubnega vzpona oziroma t.i. miroljubnega soobstoja v odnosu do DVR, za katero Finkelstein (v Flanagan 2003, 198) izpostavlja, da temelji na petih načelih: a) vsestranskem spoštovanju teritorialne celovitosti, b) vsestranskem neagresivnem delovanju držav, c) nevmešavanju v notranje zadeve drugih držav, c) enakosti in vsestranskih koristi, in d) mirnem soobstoju. Njen končni cilj (cilj velike strategije) pa je Kitajski v prihodnje zagotoviti: a) da ob soočanju z družbenimi konflikti ohrani red in blagostanje (blaginjo), b) ohranitev suverenosti in

poudariti, da ključni akterji (praviloma gre za države in multinacionalne korporacije) sami sebi vedno poskušajo zagotoviti najboljše možno izhodišče za zadovoljevanje potreb lastnega prebivalstva ali lastnih elit oziroma kapitala, zaradi česar zagovarjajo legitimnost pristopa (neizbežnost neposrednega konflikta, možnost omejenega sodelovanja ali krepitev medsebojnega zaupanja kot nujnega pogoja za načrtovanje optimalne (u)porabe razpoložljivih potencialov in moči), ki jim v danih geostrateških razmerah najbolj ustreza.¹¹¹ Zato sodelovanje v okviru tega scenarija v prvi vrsti odraža geostrateško razmerje premoči posamičnih akterjev, kar v praksi največkrat omogoča uveljavljanje volje močnejšega. Zato ne preseneča, da je tovrstni selektivni pragmatični intervencionizem združb iz RD v praksi značilen za celotno obdobje po koncu hladne vojne.

- d) **Scenarij proaktivnega razreševanja groženj in izzivov**, pri katerem v prvi vrsti izstopata vloga in pomen t.i. trde moči pri razreševanju konfliktov med državami in/ali združbami (praviloma na relaciji RD ali DVR proti DVR ali združbam v DVR). Gre torej za tradicionalno realpolitično igro ničelne vsote, ki temelji na Machiavellijevem (1531) in Hobbsovem (1651) pesimističnem osredotočanju na politiko moči in vojaška sredstva oziroma na strategijo neposrednega nastopanja. V primeru neoboroženih konfliktov pa svoj primat ohranjajo politična, ekonomska in psihološka dimenzija aktivnosti človeških združb v kombinaciji z načelom uveljavljanja volje in (pre)moči močnejšega akterja, zaradi česar v praksi pogosto prihaja do nepravičnih in nesmotrnih enostranskih rešitev. Koncept, v katerem lahko en akter pridobi samo toliko, kot izgubijo oziroma ne (u)porabijo ostali akterji, v veliki meri onemogoča konec življenjskega ciklusa posameznega konflikta in celo spodbuja njegovo nadaljevanje in/ali mutacijo (začetek nove spirale nasilja). Tako akterji iz RD v tem primeru sočasno igrajo vlogo oblikovalcev trendov (ang. trend setters), njihovih promotorjev in glavnih izvajalcev (primer ameriške strategije preventivnega delovanja), kar zahteva jasno vizijo in izjemno visoke vsestranske investicije.¹¹² Kljub temu, da je omenjeni scenarij na ravni RD kot celote dandanes skoraj neuresničljiv, se nekateri pomembni akterji, kamor je moč uvrstiti

teritorialne celovitosti države, c) družbeni razvoj in krepitev moči države, ter d) razvoj geopolitičnega vpliva, ki bi odražal njen status - status svetovne velesile (Swaine in Tellis 2000, X, XX).

¹¹¹ Kronološko gledano je možno morebitne spremembe v državni politiki, med možnimi zgoraj predstavljenimi pristopi k razreševanju problemov v svetu, najpogosteje opaziti v obdobju menjave političnega vodstva v posameznih državah, v obdobju hitrih in opaznih sprememb v razmerju moči med glavnimi akterji v regiji ali v trenutkih občutnega zaostrovanja varnostnih razmer v posamezni regiji.

¹¹² Zato je tudi ta scenarij v veliki meri skladen z idejami o neokolonializmu RD.

posamezne države v sklopu RD (ZDA v obdobju predsedovanja Georga Busha mlajšega in Rusijo v obdobju po letu 2007 ali Turčijo, Egipt, Iran, Severno Korejo med DVR ter skrajne združbe (uporniška gibanja in teroristične skupine)), že dalj časa resno spogledujejo s tovrstnimi idejami. Do njegove uresničitve bi tako kljub vsemu lahko prišlo predvsem v primeru širokopoteznega uveljavljanja radikalnih ideologij (socialnega darvinizma, verskega ekstremizma, skrajnega nacionalizma, fašizma ipd.)¹¹³ in prepričanj (primer t.i. svetovne vojne proti terorizmu), kar bi preostale akterje prisililo v ustrezno reakcijo oziroma v preoblikovanje lastne percepcije sveta (zvišanje stopnje neposredne ogroženosti) in njihove vloge v njem. Do podobnega končnega rezultata lahko seveda pride tudi v obratni smeri.

¹¹³ Avtor tega dela je prepričan, da so prav skrajna prepričanja, nazori in ideologije izhodiščno gonilo, ki omogočajo širjenje nezadovoljstva, nezaupanja in nestrpnosti ter stopnjevanje sovraštva širših ljudskih množic v izbrani družbi do tiste kritične stopnje, ko postane uporaba sredstev trde moči v očeh te družbe upravičena, primerna in celo potrebna. Ker konkretne ideologije kot širše percepcije sveta praviloma niso strogo vezane na specifični geografski prostor ali posamezno človeško združbo, je realno pričakovati tudi njihovo nadaljnje širjenje (v prostoru in času) in mutacijo. Tako lahko govorimo kar o t.i. domina efektu radikalizacije človeških združb, ki predstavlja reakcijo na spremenjeno (v tem primeru povišano) percepcijo ogroženosti prve (z)družbe. To velja tako za nasprotnike kot tudi za zaveznike prve (z)družbe, za njihove (ne)posredne sosede in morebitne ideološke naslednike. Med najboljše tovrstne praktične primere je moč uvrstiti:

a) Islamske svete vojne (arab. jihad) kot odgovor na krščanske križarske pohode na območju Bližnjega vzhoda in Severne Afrike v obdobju srednjega veka, ki se preko konflikta med (neo)kolonializmom in anticolonializmom v mutirani obliki nadaljujejo vse do današnjih dni.

b) Vzpon fašizma v Evropi v tridesetih letih preteklega stoletja kot odgovor na vzpostavitev komunizma v Rusiji, kar je vodilo v posreden oborožen konflikt (v Španiji) in končno v neposreden in totalen oborožen konflikt med Nemčijo in SZ. c) Sočasen vzpon nacionalističnih idej na območju SFRJ v zadnjih dveh desetletjih preteklega stoletja, kar je vodilo v osem let trajajoč nasilen razpad države.

Tabela 4.13: Štirje temeljni scenariji kombiniranja metod, sredstev in ciljev ključnih akterjev na ravni velike strategije v obdobju po koncu hladne vojne (1. del)

tip scenarija temeljne lastnosti	SCENARIJ IZOLACIONIZMA	SCENARIJ AKTIVNEGA PACIFIZMA	SCENARIJ SELEKTIVNEGA RAZREŠEVANJA GROŽENJ	SCENARIJ PROAKTIVNEGA RAZREŠEVANJA GROŽENJ
temeljni tip strategije	strategija neposrednega delovanja	strategija posrednega delovanja		strategija neposrednega delovanja
izpostavljene dimenzije človeške aktivnosti (po prioriteti od zgoraj)	socialna, ekonomska, psihološka	politična, informacijska, ekološka	ekonomska, politična, vojaška	vojaška, politična, psihološka
zpostavljene dimenzije človeške aktivnosti (po prioriteti od zgoraj)	politična, informacijska	ekonomska, vojaška	socialna, ekološka	ekonomska, ekološka
akterji, ki največ pridobijo	del RD in del relativno močnejših DVR	DVR	RD in del relativno močnejših DVR	del RD in del relativno močnejših DVR
akterji, ki največ izgubijo	RD in večji del DVR	del RD	del DVR	OZN, DVR
glavni zagovorniki in/ali izvajalci v praksi	Iran, S. Koreja, uporniška gibanja	OZN, OVSE, delno Brazilija, delno Japonska, nevladne organizacije	Nato, EU, Kitajska, Indija	ZDA, Velika Britanija, Izrael, delno Rusija, zasebna varnostna podjetja
glavni oporečniki v praksi	OZN, ZDA, EU, ASEAN, SCO	ZDA, Rusija, uporniška gibanja, teroristične skupine	Iran, S. Koreja, Venezuela, teroristične skupine	Kitajska, Japonska, Nemčija, Francija
primarno gonilo akterjev	ozki lasni interesi	skupne vrednote	lastni interesi	lastne vrednote
temeljna vrednota in cilj	suverenost	enakost	blaginja	varnost
verjetnost uresničitve začrtanega cilja	srednja	nizka	visoka	
verjetnost uresničitve scenarija na ravni RD	majhna	srednja	visoka	majhna
verjetnost uresničitve scenarija na globalni ravni	srednja	majhna	visoka	srednja
potreben vsestranski vložek virov za uresničitev celotnega koncepta oziroma scenarija	nizek	visok	srednji	visok
vsestranski dobiček v primeru uresničitve scenarija	nizek	visok		srednji

Tabela 4.14: Štirje temeljni scenariji kombiniranja metod, sredstev in ciljev ključnih akterjev na ravni velike strategije v obdobju po koncu hladne vojne (2. del)

tip scenarija temeljne lastnosti	SCENARIJ IZOLACIONIZMA	SCENARIJ AKTIVNEGA PACIFIZMA	SCENARIJ SELEKTIVNEGA RAZREŠEVANJA GROŽENJ	SCENARIJ PROAKTIVNEGA RAZREŠEVANJA GROŽENJ
oblika in relativen pomen partnerstva z drugimi akterji	regionalni in lokalni partnerji v vodilni vlogi	enakopravno partnerstvo	regionalni in lokalni partnerji v podrejeni vlogi	partnerstvo je manj pomembno
oblika odnosa z nasprotniki	kompromis z nasprotniki	osamitev in oslabitev nasprotnikov		soočanje z nasprotniki
uporaba sile	praviloma omejena uporaba sile	zavezništva ali večje koalicije		samostojno ali v manjših koalicijah
praktičen primer operacij RD	Libija po padcu Gadafija (zelo omejena aktivnost RD)	UNAMA	ISAF	Iraška svoboda
glavna prednost scenarija za RD	nizki stroški	maksimiranje učinka partnerstev, koalicij in/ali zavezništev		svoboda delovanja
glavna slabost scenarija za RD	zmanjšanje vpliva v svetu	neenotnost ali odsotnost volje partnerjev		visoki stroški koncepta in legitimnost operacij

Vir: Izhodišče povzeto po Binnendijk (2016, 10).

5 VPLIV POLITIČNO-VOJAŠKEGA IMPERATIVA NA NAČIN VOJSKOVANJA RAZVITIH DRŽAV

5.1 RAZVOJ KONCEPTA (SAMO)OMEJEVANJA IN PROPORCIONALNOSTI UPORABE OBOROŽENE SILE

Uporabo oborožene (pri)sile je moč upravičiti a) skozi njene cilje, b) skozi njen potek oziroma obnašanje akterjev (uporabljene metode in sredstva), in/ali c) skozi prizmo nove ureditve oziroma razmer po koncu oboroženega konflikta. Načeloma pa je organizirano nasilje, nad katerim ima monopol družba oziroma država, že tradicionalno upravičeno uporabiti le v (ne)posrednem obračunu z drugo stranjo oziroma s t.i. silami zla,¹¹⁴ kar je v veliki meri skladno in tesno povezano s konceptom pravične vojne (ang. just war).¹¹⁵ V tem kontekstu se nenehno postavlja tudi vprašanje o smiselnosti nadzora nad uporabljeno silo oziroma o proporcionalnosti njene uporabe. Grey (2005, 120) trdi, da je razmerje med tem, kako se družba želi vojskovati, in tem, kako se dejansko vojskuje, v posameznem zgodovinskem obdobju odvisno od treh dejavnikov oziroma odgovorov na tri vprašanja: a) Kaj omogoča tehnologija?, b) Kaj potrebuje politika?, in c) Kaj je družbeno dovoljeno?

¹¹⁴ Ker omenjeni pojem v osnovi odraža subjektivno dimenzijo percepcije realnosti, ga ni moč jasno opredeliti, zaradi česar dopušča zelo široko interpretacijo oziroma praktično aplikacijo. Najpomembnejša posledica omenjene ugotovitve pa je, da poenostavljeno črno-belo slikanje (večni boj med silami dobrega proti silam zla) razmer in akterjev protagonistu tovrstne delitve nudi vse teoretične možnosti (fra. cart blanche) za upravičeno stopnjevanje konflikta in njegovo razreševanje z vsemi razpoložljivimi sredstvi in metodami. Tovrstna (pod)zavestna manipulacija človeških združb, ki temelji na ideji, da cilj opravičuje uporabljena sredstva, je v preteklosti povzročila številne oborožene konflikte po vsem svetu.

¹¹⁵ Koncept pravične vojne sta v okviru proučevanja legitimnosti uporabe oborožene sile skozi prizmo krščanske filozofije obravnavala že Thomas Aquinus in Hugo Grotius. Na tej osnovi se je s časom oblikovala civilizacijsko-kulturna determinanta (ne)upravičenosti in proporcionalnosti uporabe vojaške sile, na kateri še danes v veliki meri stojita t.i. zahodna civilizacija in družbena ureditev v RD. Gre za t.i. zahodno kolektivno moralno (Ballarin v Crene 2006, 36) oziroma vse bolj univerzalne vrednote, ki jih med drugim odražajo tudi jasno začrtana pravila in omejitve pri uporabi oborožene sile (mednarodno vojno pravo in neformalna določila politično-vojaškega imperativa). Treba je poudariti tudi, da se omenjene vrednote v obdobju globalizacije vse intenzivneje širijo tudi v neevropski kulturni prostor.

Kljub temu, da je že v preteklih zgodovinskih obdobjih moč opaziti obstoj določenih omejitev oziroma stopnjo (samo)zadržanosti¹¹⁶ pri uporabi oborožene sile (primer viteških pravil in kodeksa »gentelmenov«), je bila njihova praktična aplikacija bolj ali manj nezavezujoča in diskriminatorna (tabela 5.1 na strani 116). Omejitve so se v prvi vrsti nanašale na predstavnike višjih družbenih slojev, medtem ko so bili oboroženi konflikti za večino udeležencev v spopadih kot tudi za civilno prebivalstvo in njihove materialne dobrine praviloma zelo brutalni in neusmiljeni.¹¹⁷ Šele v obdobju francoske revolucije, ko se je razvil celovit model načina vojskovanja (zgodnje) industrijske dobe, so vojaški poveljniki na operativni ravni svoje aktivnosti ponovno lahko izvajali nediskriminatorno in brez večjih omejitev svobode delovanja s strani političnega in/ali verskega vrha. Po drugi strani pa so se oblikovala jasna razmerja med ključnimi akterji v družbi na strateški ravni.¹¹⁸ Tako se je začelo obdobje t.i. množičnih totalnih vojn industrijske dobe, ki so v nekaj zaporednih obdobjih zaznamovale usodo ljudi in nadaljnji razvoj narave in načina vojskovanja po celem svetu (glej shemo 3.8 na strani 47 in tabelo 3.1 na strani 51).

Zaradi a) izjemne destruktivnosti svetovnih vojn in sodobnih oborožitvenih sistemov, in b) odsotnosti neposredne vojaške grožnje obstoju RD se v obdobju globalizacije ponovno postopno vzpostavljajo mehanizmi nadzora nad uporabo oboroženega nasilja. Sicer pa je moč na podlagi kratkega orisa sprememb v preteklih zgodovinskih obdobjih trditi, da gre za naraven, četudi relativno počasen ciklični proces zamenjave obdobj:

- a) Pacifikacije oziroma intenzivnega razoroževanja in omejevanja načina in uporabe oborožene sile, kar sovпада s percepcijo manjše neposredne vojaške ogroženosti matične države in uveljavljenega

¹¹⁶ V tem kontekstu dober primer predstavlja vojskovanje v Evropi v sedemnajstem in osemnajstem stoletju. Pri oblikovanju in spoštovanju omenjenih pravil vojskovanja je treba izpostaviti predvsem socialni kontekst vojne (obdobje pred vzponom idej o nacionalni pripadnosti, ko vlada aristokracija), ki je odražal tedanjo intelektualno in ideološko percepcijo sveta s strani vladajočega aristokratskega razreda, v skladu s katero je moralo vojskovanje med razvitimi oziroma t.i. civiliziranimi državami potekati na čim bolj civiliziran način.

¹¹⁷ Na podlagi tovrstnih brutalnih primerov zgodovina pogosto svetuje, da je trajen mir lažje zagotoviti po odločilni vojaški zmagi kot po nepopolnem oziroma delnem vojaškem uspehu (primer razlik v posledicah konca punskih vojn ter prve in druge svetovne vojne v Nemčiji, vojne v Koreji in vojn na Balkanskem polotoku). Po drugi strani je takšna logika lahko tudi nevarna, saj ni univerzalno aplikativna, kar med drugim dokazujejo izkušnje iz konfliktov v Čečeniji in Libanonu ter tudi iz arabsko-izraelskega konflikta.

¹¹⁸ Tako Clausewitz izpostavlja povezavo in odnose med a) civilno družbo, b) vladarjem oziroma politikom, in c) OS.

načina življenja (primer konca prve in druge svetovne vojne ter konca hladne vojne za RD). Tovrsten proces se znotraj OS v prvi vrsti odraža v obliki manjše funkcionalne usmerjenosti aktivnosti in v intenzivnejšem posvečanju zadovoljevanju potreb socialnega in/ali političnega imperativa.

- b) Militarizacije oziroma oboroževanja in slabljenja nadzora nad načinom in intenzivnostjo uporabe oborožene sile, kar sovpada s percepcijo večje neposredne vojaške ogroženosti matične države in uveljavljenega načina življenja (primer vsestranskih priprav in začetka druge svetovne vojne in hladne vojne za RD). Tovrsten proces se znotraj OS v prvi vrsti odraža v obliki vse večje osredotočenosti na primarno poslanstvo OS (funkcionalni imperativ), kar je med drugim skladno z idejo, da končni cilj (npr. preživetje družbe oziroma države) v veliki meri opravičuje uporabo vseh razpoložljivih sredstev in metod (priloga F na strani 372).¹¹⁹

Zato lahko tudi v tem kontekstu govorimo o načelu proporcionalnosti oziroma usklajenosti med sredstvi in metodami na eni strani in začrtanimi cilji na drugi strani oziroma o (ne)formalnem družbenem konsenzu o minimalni ravni sprejemljive in nadzorovane uporabe oboroženega nasilja (Crene 2006, 40). Koncept proporcionalnosti tako temelji na ideji, da je nasilje v oboroženem konfliktu usklajeno z grožnjo, ki jo poskuša nadvladati, zaradi česar so nenačrtne napake v obdobju uporabe vojaške sile (primer povzročanja civilnih žrtev) proporcionalne z načrtovanimi pozitivnimi rezultati (Walzer 1992, 84-97). Gre za idejno redečo nit, ki povezuje:

- a) Razprave in dejstva o (ne)proporcionalnosti in (ne)pravičnosti (ne)oboroženega konflikta oziroma razloge za uporabo vojaške (pri)sile oziroma, poenostavljeno, pravila pred vojno (lat. jus ad bellum).
- b) Razprave in dejstva o (ne)proporcionalnosti sredstev in metod, uporabljenih v fazi uporabe OS, oziroma, poenostavljeno, pravila med vojno (lat. jus in bello), kar v kontekstu proučevane problematike predstavlja ključni predmet proučevanja.

¹¹⁹ Dober primer so kampanje množičnega in načrtnega bombardiranja mest z visokoeksplozivnimi in zažigalnimi bombami (London, Berlin, Dresden, Tokio) ter uporaba atomskega orožja (Hirošima, Nagasaki) v drugi svetovni vojni, pri katerih je prišlo do uporabe načela dvojnega učinka uporabe sile. Uporaba skrajnih oblik nasilja je tako lahko povsem upravičena v primeru, če na ta način ustavimo in premagamo še večje zlo (npr. nasprotnika, preprečimo množične izgube v lastnih vrstah, preprečimo genocid itd.), kar je zaželeno oziroma dobro.

- c) Razprave in dejstva o (ne)proporcionalnosti in (ne)pravičnosti ureditve po uradnem koncu sovražnosti oziroma, poenostavljeno, pravila po vojni (lat. jus post bellum).¹²⁰

Na splošno velja, da je moč oborožene konflikte skozi njihov celoten življenjski cikel (nepopolno in nezanesljivo) nadzorovati in usmerjati s pomočjo: a) same narave vojskovanja, b) politike in interesov, ki jih le-ta odraža, c) nesorazmerja moči, ki je največkrat odraz politike ali koalicije, ki je zadovoljna z obstoječimi razmerami, d) strahu oziroma neracionalnega dela človekove narave, e) kulture in njenih specifičnih elementov, ali f) kombiniranja naštetih sredstev in metod (Gray 2005, 333-69). Sicer je (ne)oborožene konflikte smiselno nadzorovati in/ali preprečevati le, ko je to sočasno možno in zaželeno. Slednja kombinacija pogojev (tradicionalna realpolitična pragmatičnost) je v mednarodni skupnosti pogosto prisotna ali odločujoča, med njene največje zagovornike in izvajalce pa že tradicionalno spadajo prav RD. Zato ne preseneča, da so v t.i. novem svetovnem (ne)redu oziroma v na novo vzpostavljajočem se razmerju moči in vlog v svetu po koncu hladne vojne prav OS RD pogosto najprimernejši in v kontekstu t.i svetovne vojne proti terorizmu tudi najskrbneje opazovani in nadzorovani akterji, ki oblikujejo, izvajajo in v določeni meri tudi vsiljujejo »nova pravila igre« oziroma aktivno sooblikujejo sodobna določila politično-vojaškega konteksta.

V tej luči prav ohranjanje percepcije proporcionalnosti uporabe OS RD na strateški ravni (p)ostaja ključ za ohranjanje pravičnosti in upravičenosti uporabe izbranih metod in sredstev ter za njihovo nadaljnjo uporabo in razvoj. Po drugi strani lahko percepcija neprimerne obnašanja akterjev v konfliktu

¹²⁰ V to kategorijo Hayden (2005, 168-69) in Evans (2005, 12-13) uvrščata: a) proporcionalnost in javnost miru, b) uveljavitev pravic, katerih kršitev je sprožila oborožen konflikt, c) diskriminacijo med civilnim prebivalstvom, vojaki, vojaškim vrhom in politiki v kontekstu (ne)pravičnosti pokonfliktnih ukrepov in dokazovanja odgovornosti, d) proporcionalno in dosledno kaznovanje pripadnikov OS in političnih voditeljev na vseh v konflikt vpletenih straneh, in e) poplačilo škode, obnovo kriznega območja in rehabilitacijo. Na podlagi naštetih vsebinskih področij je jasno, da njihovo izvajanje v praksi zahteva jasno dolgoročno vizijo, odločnost in obseg resursov, ki jih je moč zagotoviti le na nacionalni oziroma na nadnacionalni ravni oziroma na ravni velike strategije. Zato v teh končnih fazah življenjskega ciklusa konflikta odločilno vlogo ponovno igra politična in ekonomska moč akterjev (ang. soft power) in ne več njihova vojaška moč (ang. military or hard power), ki ima le še podporno vlogo.

spodkopava samo legitimnost uporabe vojaške (pri)sile,¹²¹ saj tovrstno početje nasprotuje mednarodnim normam in tradiciji RD (Friesendorf 2012, 74-75). Zato v sodobnih konfliktih spoštovanje smernic oziroma določil politično-vojaškega imperativa pridobiva vse večjo strateško vrednost (Denny 2003, 7-18). Poleg tega na podlagi moralno-etičnega prepričanja t.i. zahodne civilizacije (v širšem vsebinskem okviru vseh demokratičnih držav, s poudarkom na RD) o (ne)pravičnosti in (ne)proporcionalnosti uporabe vojaške (pri)sile ter striktnega spoštovanja določil vojnega prava velika večina RD dandanes zavestno zavrača neproporcionalno uporabo oborožene sile, kar za OS RD zaradi vse strožjega nadzora in transparentnosti dogodkov in (re)akcij vseh sprtih strani v praksi predstavlja vse resnejšo oviro pri uresničevanju njihovega temeljnega poslanstva in nalog (funkcionalnega imperativa). Tudi zato se bo morala nadaljnja reorganizacija OS RD vse bolj osredotočati na razvoj operativno-taktičnih zmogljivosti, ki jim bodo v vse bolj omejenih okvirih delovanja na sodobnem bojišču in/ali kriznem žarišču omogočale ohranjanje vsestranske premoči nad potencialnimi nasprotniki v celotni širini spektra vojaških operacij. Gre torej za idejo o pospešenem iskanju inovativnih rešitev na vseh ravneh aktivnosti v OS RD, o čemer govorita že omenjena procesa oziroma pojma transformacija OS in/ali revolucija v vojaških stvareh kot tudi strateško-doktrinarni dokumenti vplivnejših RD.

Po drugi strani velika večina DVR vključno z nasprotniki RD ostajajo pri preverjenih modelih vojskovanja industrijske ali celo predindustrijske dobe, z vsemi (ne)pisanimi prednostmi in slabostmi, ki izhajajo iz tovrstne odločitve, vključno s pravili (ne)omejevanja in (ne)proporcionalnosti uporabe (pri)sile v praksi ter z ustrezno (ne)obstoječo skrbjo in pogosto manj striktno delujočimi mehanizmi za zagotavljanje njihovega doslednega izvajanja. Tovrstne najbolj tipične kombinacije, prikazane v vsebinski tabeli 5.1, odražajo prevladujoče načine vojskovanja v različnih zgodovinskih obdobjih razvoja RD, ki pa jih je moč dandanes v različnih konfliktnih območjih sveta v praksi zaznavati in opazovati sočasno.¹²² Obvladovanje celostne dinamike različnih možnih načinov vojskovanja in ustreznega (ne)spoštovanja (ne)pisanih pravil vodenja (ne)vojnih vojaških operacij tako za OS vseh držav ali združb postaja ključna prioriteta, saj v nasprotnem primeru ni več moč govoriti o učinkovitosti

¹²¹ Tako npr. Hayden (2005, 169-71) trdi, da je povsem realno pričakovati, da bo tudi v oboroženem konfliktu, do katerega je prišlo zaradi upravičenega razloga, prišlo do neupravičene in neproporcionalne uporabe vojaške (pri)sile in/ali do njegovega nepravilnega zaključka.

¹²² Na tej točki lahko govorimo o neposrednem soočenju vsaj dveh načinov vojskovanja (našega in njihovega), ki sta lahko med seboj povsem skladna, neskladna ali povsem neskladna.

ali o uspešnosti uporabe vojaške sile v sodobnem svetu. Začrtana pravila delovanja namreč v vse večji meri narekujejo tako odločitve in aktivnosti ključnih akterjev v konfliktu kot tudi relativni obseg vsestranskih posledic njihovih akcij in reakcij.¹²³

Tabela 5.1: Klasifikacija oboroženih konfliktov na temelju (ne)omejevanja in (ne)proporcionalnosti uporabe oborožene sile

TEORITIČNO IZHODIŠČE			PRAKTIČNA APLIKACIJA			
zgodovinski kontekst načina vojskovanja	teoretičen kontekst uporabe oborožene sile (regulativno izhodišče)	(ne)pisana pravila omejevanja uporabe oborožene sile	primarni akterji, ki dandanes uporabljajo tovrsten pristop do vojskovanja	tip oboroženega spopada (primat obsega dimenzij vojskovanja)	skrb za proporcionalnost uporabljene vojaške sile med akterji v praksi	sredstva za zagotavljanje omejevanja uporabe oborožene sile
vojskovanja predindustrijske dobe	tradicionalna pravila obnašanja	pravila viteštva, »gentlemenov« kodeks	manjši del DVR	tradicionalen ¹	praviloma enostranska in proporcionalna	želja po utelešenju etičnih in moralnih vrednot
vojskovanja predindustrijske in industrijske dobe	klasičen koncept pravične vojne	upravičeni razlogi za začetek vojne, pravila med vojno, pravila po vojni	večji del DVR	konvencionalen ali nekonvencionalen	praviloma enostranska in neproporcionalna	nadzor političnih, vojaških in verskih voditeljev
vojskovanje industrijske dobe	mednarodno humanitarno pravo in konvencije	pravne omejitve nepotrebnega trpljenja	del DVR in del RD	konvencionalen ²	praviloma soodvisna in neproporcionalna	neposreden nadzor (politični in vojaški voditelji), posreden nadzor (mednarodne institucije in nevladne organizacije)
vojskovanje postindustrijske dobe	konvencionalne sodobne vojaške strategije	pravila vodenja (ne)oboroženega boja	manjši del DVR in večji del RD	sodoben, konvencionalen ³	praviloma soodvisna in proporcionalna	
vojskovanje industrijske in postindustrijske dobe	nekonvencionalne sodobne vojaške strategije	upravičeni razlogi za začetek vojne, pravila med vojno, pravila po vojni	manjši del DVR in manjši del RD	nekonvencionalen (specialna vojna, protiuoporniške in protiteroristične aktivnosti)	praviloma soodvisna in neproporcionalna	neposreden in posreden nadzor, a omejeno in selektivno sankcioniranje

opombe: ¹Vojskovanje v dveh prostorskih dimenzijah: kopno in morje.

²Vojskovanje v treh prostorskih dimenzijah: kopno, morje in zrak.

³Vojskovanje v petih prostorskih dimenzijah: kopno, morje, zrak, vesolje, informacijski prostor.

Vir: Izhodišče povzeto po Carmola (2005, 110-111).

¹²³ Glej poglavje o pravilih prenosa tveganja, odgovornosti in stroškov ter shemo 5.6 na strani 183.

5.2 VPLIV POLITIČNO-VOJAŠKEGA IMPERATIVA NA RAVNI VELIKE STRATEGIJE IN STRATEGIJE NACIONALNE VARNOSTI

Na strateški ravni cilje, omejitve, stopnjo učinkovitosti, primernosti in legitimnosti vojaških akcij v miru, (resnih) krizah in oboroženih konfliktih v svetu v veliki meri določa širši (geo)politični, ekonomski, socialni in kulturni kontekst, v katerem delujejo OS RD. Stroški in uspešnost vojaških operacij in misij OS RD se zato vse pogosteje merijo s ceno, izraženo v številu izgubljenih človeških življenj, medtem ko so materialni in finančni stroški oboroženih spopadov navidezno postali drugotnega pomena.

V tej luči lahko na podlagi lastnih ugotovitev in pogledov številnih avtorjev¹²⁴ med najpomembnejša stalna določila oziroma zahteve politično-vojaškega imperativa¹²⁵ na ravni velike strategije in strategije nacionalne varnosti v RD, ki dandanes za vojaške poveljnike večine RD dejansko predstavljajo omejitve pri načrtovanju, izbiri načina in oblik (ne)bojnega delovanja ter pri njihovem izvajanju, uvrstimo naslednjih šest določil oziroma ugotovitev:

- a) ***Oboroženi konflikti morajo odražati percepcijo ogroženosti interesov, norm in vrednot RD.*** V preteklosti so se vladarji ali vlade praviloma odločili začeti vojne ali vojaške pohode takrat, ko so pričakovali konkretne koristi¹²⁶ od tovrstnih podvigov. V sodobnem svetu je takšno opravičevanje uporabe oborožene (pri)sile postalo nesprejemljivo, zaradi česar je danes toliko večji poudarek na aktivnem (so)ustvarjanju percepcije legitimnosti uporabe oborožene (pri)sile v okviru zgoraj navedenega pravila, ki je sicer vsebinsko zelo široko in neoprijemljivo. Prav zaradi tega omogoča izenačevanje pravih razlogov za konkretno uporabo OS z mednarodno pravnim pojmom neodtujljive pravice do samoobrambe in/ali zahtevo po ohranjanju miru in varnosti v svetu, ki izhaja iz določil OZN. Tovrstni oboroženi konflikti so pogosto predstavljeni tudi kot reakcija na

¹²⁴ Giddens 1990, 46-85; Shaphiro 2002, 51-83; Shaw 2005, 71-129; Crene 2006, 35-42; Alach 2011, 13-39; Wither 2015b.

¹²⁵ Poimenovanje politično-vojaški imperativ je posledica dejstva, da njegova določila niso izključno proizvod oziroma zahteve političnega imperativa oziroma politične ravni odločanja, temveč v večji ali manjši meri vključujejo tudi zahteve vojaškega imperativa (učinkovito izvrševanje začrtanega poslanstva in nalog OS). Tako so npr. zahteve po čim manjših žrtvah med pripadniki lastnih OS in časovni ter prostorski omejenosti konfliktov že tisočletja tradicionalna konstanta oboroženega boja.

¹²⁶ Koristi iz oboroženega konflikta so lahko materialne narave (denar, nova ozemlja, naravna bogastva, človeški viri itd.) in/ali nematerialne narave (ugled, čast, lojalnost, vpliv, občutek varnosti, maščevanje itd.).

(ne)pričakovano agresivno ali kruto dejanje drugih akterjev. Zato lahko v teh primerih govorimo o neposrednem (samo)prenosu tveganj na RD (primer t.i. svetovne vojne proti terorizmu) ali posrednem (samo)prenosu tveganj na RD (primer vojaškega posredovanja v ZRJ leta 1999).

- b) ***Pri načrtovanju in izvajanju oboroženih konfliktov je treba upoštevati obstoj mehanizmov globalnega nadzora nad uporabo oborožene sile.*** V obdobju po koncu hladne vojne morajo vlade RD, za razliko od ostalih oboroženih akterjev v poljubnem konfliktu, upoštevati in delovati skladno s t.i. mehanizmi globalnega nadzora nad uporabo oborožene sile. Nacionalna javnost namreč vse intenzivneje in vse bolj neposredno spremlja tudi javno mnenje v drugih zavezniških državah ter v nevtralnem in sovražnem razpoloženih državah in medijih. Zato sta nacionalna politika in nacionalno javno mnenje vse pogosteje pod vplivom globalnih medijev, (ne)pisanih norm mednarodne legalnosti in legitimnosti ter odločitev oziroma (ob)sodb mednarodnih institucij in nevladnih organizacij. Razmišljanje, načrtovanje in delovanje vlad oziroma držav tako danes ni več usmerjeno le v pojasnjevanje razlogov za uporabo oborožene sile in v mobilizacijo ustrezne podpore na nacionalni ravni, ampak vse bolj odraža in zahteva tudi vse tesnejše povezovanje svetovnih medijev, institucij in javnega mnenja na ravni RD in celo na globalni ravni. Gre torej za vsebinsko širši kontekst sodobnih (oboroženih) konfliktov, ki lahko za ključne akterje igra vlogo dvoreznega meča z dokaj nepredvidljivimi posledicami. Tako večina akterjev v mednarodnih odnosih v dobi veri že tradicionalno želi krepiti tovrstne mehanizme in institucije, ki odražajo aktualno stopnjo razvoja človeških združb in kulture in ki naj bi zagotavljali ali vsaj krepili prizadevanja za mir in stabilnost. Na drugi strani pa jih nekateri ključni akterji sočasno tudi spodkopavajo.¹²⁷ Dandanes namreč nobena vlada ne more povsem izključiti možnosti, da (ne)pisane norme ali določila mednarodnega prava ne bodo uporabljeni proti njej oziroma njenim interesom ali aktivnostim.
- c) ***Zavezništva in koalicije so učinkovito sredstvo za delitev in/ali prenos kratkoročnih in dolgoročnih (ne)materialnih bremen ter za zagotavljanje legitimnosti uporabe OS.*** V obdobju po koncu hladne vojne je oborožena sila RD največkrat uporabljena pod okriljem OZN, v okviru zavezništev (primer Nata in EU) ali začasnih koalicij (primer operacije Iraška svoboda). Enostranske akcije in operacije OS RD zunaj ozemlja matične države so tako postale redke izjeme in ne pravilo. Temeljna razloga za izbiro tovrstnih rešitev sta a) delitev oziroma prenos bremen

¹²⁷ Tako npr. ZDA s podpisi cele serije bilateralnih pogodb s svojimi najbolj zvestimi zaveznicami poskušajo svoje uradnike in vojake povsem izvzeti iz pristojnosti stalnega Mednarodnega sodišča za zločine (ang. International Criminal Court), ustanovljenega leta 2002, čeprav delovanje slednjega podpira velika večina RD.

(odgovornosti, stroškov, tveganj, obveznosti ipd.) med vsemi akterji¹²⁸, in b) krepitev percepcije podpore in legitimnosti v očeh domače in svetovne javnosti. V vseh predstavljenih primerih neenostranske uporabe (pri)sile pa ključni problemi (p)ostajajo ohranjanje enotnosti, oblikovanje jasnih skupnih ciljev, sprejemanje hitrih odločitev in pravičnost delitve (ne)materialnih bremen.

- d) **Oboroženi konflikti ne smejo ogroziti stabilnosti nacionalnih političnih sistemov, ekonomij in (civilne) družbe v RD.** Povratna negotovost in tveganja, ki jih oboroženi konflikti povzročajo politiki, gospodarstvu in družbi RD, morajo biti kar najbolj omejena oziroma majhna (primer nenehnih poskusov ohranjanja nizkih ali vsaj stabilnih cen nafte na svetovnem trgu). Poleg tega oboroženi konflikti ne bi smeli povzročiti večjih tveganj oziroma groženj od tistih, ki naj bi jih z uporabo vojaške sile poskušali razrešiti. Slednja trditev naj bi v idealnih pogojih veljala tako za akterje zunaj kriznega območja kot tudi za tiste na kriznem območju. Žal temu v praksi pogosto ni tako.¹²⁹ Zato je za pohladnovojni način vojskovanja RD značilno tudi, da oboroženi konflikti niso omejeni le v vojaškem in geopolitičnem kontekstu, ampak vse bolj tudi v kontekstu notranje politike, ekonomije in civilne družbe (trije naštetih elementi namreč predstavljajo izhodišče za merjenje političnih moči na volitvah v posameznih državah) kot tudi mednarodne politike, ekonomije in civilne družbe. Pri tem Shaw (2005, 73) in Porter (2015, 5-7) poudarjata, da je vojskovanje v sodobnem svetu sprejemljivo le, če sočasno omogoča nadaljevanje normalnega oziroma mirnodobnega načina življenja v sodobnih RD v političnem, ekonomskem in socialnem smislu.¹³⁰

¹²⁸ Gre za povsem pragmatično logiko ekonomike pri uporabi vojaške sile.

¹²⁹ Dober primer negativnega povratnega učinka na celoten spekter družbenih aktivnosti neke države (v našem primeru ZDA) zunaj kriznega območja predstavlja ameriško posredovanje v Iraku (2003-2006), ki v številnih pogledih že spominja na posledice vojaškega posredovanja v Vietnamu v obdobju hladne vojne. Poleg tega je sam Irak po padcu režima Sadama Huseina še manj stabilen, zaradi česar predstavlja tudi dober primer neuspešnega obvladovanja varnostnih tveganj in groženj znotraj kriznega območja.

¹³⁰ Tovrstno ekspedicijsko logiko delovanja OS zagovarja tudi Slovenska vojska, kar dokazuje izjava brigadirja Alana Gederja (v Videmšek 2007, 5): »V današnjem svetu asimetričnih groženj je res bolje braniti svojo državo drugod kot doma. Če je obrambna črta postavljena tisoč kilometrov od državnih meja, potem državljani ne čutijo nikakršne škode.«

V tem kontekstu je moč opaziti znaten odmik od hladnovojnega koncepta totalne vojne oziroma splošne ljudske obrambe, saj se je v sodobnih RD civilna družba v t.i. vojnem obdobju v veliki meri odrekla vsesplošnemu nadzoru ekonomskega, političnega, medijskega in socialnega življenja na nacionalni ravni. Čeprav ta proces v prvi vrsti odraža pohladnovojno percepcijo zanemarljive neposredne vojaške ogroženosti RD (izjemo predstavlja mednarodni terorizem), bi imeli omenjeni ukrepi v obdobju vse intenzivnejše globalizacije na nacionalni ravni tudi vse manjši želeni učinek. Zato so RD, kot vse

e) ***Oboroženi konflikti so v prvi vrsti posledica zavestnih političnih odločitev in tveganj, zaradi česar naj bi sočasno kar se le da zmanjšali negativne (politične) posledice oziroma stroške in povečali pozitivne (politične) posledice oziroma koristi.*** V političnem kontekstu se vse bolj izpostavlja potreba po obvladovanju, usmerjanju ali zapostavljanju negativnih posledic uporabe oborožene sile, medtem ko se pozitivne posledice tovrstnih odločitev največkrat zavestno in načrtno prekomerno potencirajo. V praksi to pogosto pomeni, da se vse večja pozornost namenja tudi časovnemu tempiranju vojaških operacij.¹³¹ Shaw (2005, 74) poudarja, da do oboroženih konfliktov ne sme priti preblizu volitev, saj bi bile v tem primeru morebitne negativne posledice za vladajoče struje lahko usodne. Po drugi strani se sovražnosti ne smejo končati predaleč od datuma volitev, saj v tem primeru morebitne koristi že nekoliko zbledijo. V primeru sodelovanja OS v koaliciji ali zavezništvu ključne politične odločitve (vključno s tempiranjem in izbiro tipa vojaške operacije) največkrat narekujejo najmočnejše države, medtem ko ostale (praviloma manjše ali manj vplivne) države lastno politično tveganje lahko zmanjšajo z omejevanjem obsega, tipa in/ali trajanja svoje udeležbe.¹³² Milovac (2006, 60) med pričakovanimi pozitivnimi političnimi učinki uporabe OS izpostavlja a) krepitev oblasti obstoječe politične elite, b) krepitev nacionalne zavesti, kohezije civilne družbe in občutka varnosti, c) mobilizacijo širših ljudskih množic in (vseh) razpoložljivih

tesneje povezana celota, dandanes žal tudi vse bolj občutljive na varnostne grožnje, tveganja in izzive ter njihove (ne)pričakovane posledice oziroma povratne učinke.

¹³¹ Dober primer predstavljata hrvaški vojaški operaciji Blisk in Nevihta (1995), ki sta se končali z »osvoboditvijo« oziroma s priključitvijo večine območij, ki so bila do tedaj pod nadzorom krajinjskih Srbov, dokončno stabilizacijo varnostnih razmer na ozemlju celotne Hrvaške (v avnojskih mejah) in ponovno zmago dotedanjega predsednika države in vladajoče stranke na demokratičnih volitvah. Enake pozitivne posledice za politično vodstvo a) Velike Britanije (Margaret Thatcher in Konzervativno stranko) je imelo tudi vojaško posredovanje na Falklandskem otočju leta 1982, in b) ZDA (Georga Busha ml. in Republikansko stranko) je imelo tudi vojaško posredovanje v Afganistanu, ki je predstavljalo odgovor na teroristične napade 11. 9. 2001.

Po drugi strani na predsedniških volitvah v ZDA, ki so potekale eno leto po uspešnem koncu t.i. Zalivske vojne, dotedanji predsednik George Bush starejši kljub pridobljenemu ugledu ni uspel zmagati. Glavni razlog za to je zanemarjanje ekonomskih razmer v ZDA. Na tej točki je moč kalkulacije političnega tveganja navezati na predhodno vsebinsko širše začrtano določilo o stabilnosti nacionalnih političnih sistemov, ekonomij in civilne družbe.

¹³² Dober primer predstavljata a) slovenska odločitev o napotitvi štirih vojaških inštruktorjev v Irak (januarja 2006), in b) nemška odločitev o napotitvi vojakov v Libanon (avgusta 2006). Nemški kontingent tako ne vključuje pripadnikov KoV, saj je percepcija političnega tveganja zaradi zgodovinskih razlogov previsoka, ampak le vojaške ladje s posadko, ki naj ne bi bile v tako visoki življenjski nevarnosti.

resursov v družbi, d) preusmeritev pozornosti domače javnosti z notranjepolitičnih problemov na druga (navidezno) kritična področja¹³³ in, e) sodelovanje pri gospodarski obnovi kriznega območja.¹³⁴

- f) ***Ključno vlogo igra management medijev, saj je na ta način možno obvladovati ali usmerjati vsebinski oris konkretnega (oboroženega) konflikta oziroma pojasnjevati predstavljene parcialne vtise (slike, zvočne zapise ipd.) s kriznega območja.*** Vlade in predstavniki OS predstavijo posplošen in idealiziran oris razmer in dogodkov, s katerim poskušajo opravičiti svoje odločitve in dejanja. Kljub izraziti želji po aktivni pozitivni promociji lastnih interesov (propaganda ali samopromocija) RD v informacijski dobi nimajo več tako izrazitega nadzora nad pretokom informacij kot v preteklosti. Zato Shaw (2005, 93) izpostavlja, da se vlade dandanes zanašajo na to, da mediji »sami« odkrijejo, (re)interpretirajo in promovirajo dogodke v skladu s splošnim vsebinskim orisom in usmeritvami, ki ustrezajo vladi.¹³⁵ Pri tem jim vlada pomaga z nudenjem kar se da aktualnih, izčrpnih in resničnih informacij, s čimer mediji postopno postanejo (ne)posredno odvisni od vladnih virov informacij.¹³⁶ Gre torej za nenehen subtilen proces premišljenega

¹³³ V slednjo kategorijo je moč uvrstiti: a) ameriško vojaško posredovanje v Iraku (operacija Iraška svoboda), ki z vidika doseganja začrtanih ciljev predstavlja uspešen praktičen primer uveljavljanja tovrstne preračunljive in agresivne politike, in b) ameriške vojaške operacije v Iraku (po maju 2003), ki z vidika doseganja začrtanih ciljev predstavljajo neuspešen praktičen primer uveljavljanja tovrstne preračunljive in agresivne politike.

¹³⁴ Tovrsten primer predstavlja ameriško dodeljevanje koncesij za obnovo Iraka (po letu 2003), v kateri naj bi sodelovala predvsem podjetja iz držav t.i. koalicije voljnih.

¹³⁵ Tovrsten uspešen primer usmerjanja delovanja medijev predstavlja ameriška ideološka mobilizacija koalicije voljnih v t.i. svetovni vojni proti terorizmu. V tem kontekstu lahko v primeru Iraka pred vojaškim posredovanjem leta 2003 opazujemo intenzivno prepričevanje ameriške in svetovne javnosti o: a) realnosti grožnje, ki naj bi jo predstavljala iraška orožja za množično uničevanje, b) neučinkovitosti mednarodne politike na čelu z OZN, c) demonizaciji Sadama Huseina in njegovega režima, d) nadaljevanju pravične vojne proti državam t.i. osi zla in načrtnem usmerjanju močne želje po maščevanju za dogodke 11. 9. 2001, in d) nujnosti osvoboditve zatiranega iraškega prebivalstva s t.i. humanitarnim posredovanjem. Zanimivo pa je, da se je primarni razlog za ameriško vojaško posredovanje skozi čas od prvega zgoraj predstavljenega razloga opazno nagnil k zadnjemu.

Po drugi strani neuspešen primer managementa poročanja medijev predstavlja poskus omejevanja negativnih političnih posledic terorističnih napadov v Madridu 11. 3. 2004, ko je španska vlada odgovornost za omenjene dogodke, v nasprotju z razpoložljivimi dokazi, poskušala pripisati baskovskim separatistom, zaradi česar je na volitvah izgubila podporo ljudstva. Temu je sledilo oblikovanje nove vlade in umik španskih vojakov iz Iraka.

¹³⁶ Najboljša primera sta: a) bojno formacijsko novinarstvo (ang. embedded journalism) v vojaški operaciji Iraška svoboda, kot nadgradnja novinarskih skupin (ang. pools), ki so jih OS ZDA uvedle že med prvo Zalivsko vojno leta 1991 (Krempf in

kombiniranja elementov sooblikovanja percepcije resnice ter ciljno usmerjenega posredovanja informacij domači in/ali svetovni javnosti (Der Derian 2001, 147; Payne 2005, 84-89). Njegova končna cilja sta oblikovanje in ohranjanje podpore mednarodne in domače javnosti ter možnost za (pre)oblikovanje načina merjenja politične in vojaške uspešnosti uporabe OS RD v konkretnih (ne)vojnih vojaških operacij, ki tako v vse večji meri odražajo subjektivno (samo)percepcijo preteklih dogodkov in trenutnih (varnostnih) razmer na kriznih območjih.¹³⁷

5.3 VPLIV POLITIČNO-VOJAŠKEGA IMPERATIVA NA RAVNI VOJAŠKE STRATEGIJE IN OPERATIKE

Enega večjih problemov, s katerim se srečujejo OS RD med izvajanjem svojega poslanstva in nalog na sodobnem bojišču, predstavlja funkcionalna negotovost. V oboroženih spopadih namreč vse pogosteje prihaja do intenzivnega spreminjanja razmer ne le na taktični, operativni in strateški ravni vojskovanja, temveč tudi na ravni samega političnega konteksta in s tem vsebine operacije (Ben-Eliahu 2000: 40).¹³⁸

Müller v Svete 2005, 260), in b) dnevne novinarske konference v vojaških poveljstvih RD, zavezništev in koalicij, ki smo jim priča ob vsaki večji vojaški operaciji.

¹³⁷ Najbolj tipična primera sta a) vzpostavitev in ohranjanje percepcije pravične vojne (ang. just wars), in b) štetje števila žrtev (ang. body counting) konkretnega oboroženega konflikta in (ne)uspešnost njihovega opravičevanja. V tej luči Matika (2001, 8-9) izpostavlja, da lahko mediji manipulirajo z javnostjo, sej se izogibajo določenim temam in jih brez upoštevanja javnega mnenja komentirajo po lastnem izboru. Tako lahko tudi mediji sami, podobno kot oblast, preusmerijo pozornost javnosti na lasten seznam pomembnih vprašanj. Pri tem le redko kdo lahko trdi, da novinarji, dopisniki in poročevalci svoje naloge zmeraj opravljajo odgovorno (element objektivnosti poročanja), saj gredo njihove informacije zmeraj skozi filter občutljivosti in predsodkov posameznikov (urednikov in lastnikov), novinarskih ali televizijskih hiš in različnih (ne)vladnih lobijev. Zato je spreminjanje percepcije konflikta oziroma operacije postalo sestavni del strateškega načrtovanja RD in samih OS RD, kar pa zaradi obstoja socialnih medijev postaja vse težje izvedljivo.

¹³⁸ Dobra tovrstna primera sta operaciji a) Ohraniti upanje v Somaliji, v toku katere se je humanitarna operacija prelevila v operacijo vsiljevanja miru, ter b) Zavezniška sila v ZRJ, kjer so šele po petnajstih dneh na zahtevo ameriškega političnega vrha prvotno omejeni zračni udari, ki naj bi služili predvsem kot politično opozorilo, prerasli v obsežnejšo vojaško operacijo (Ripley 2001, 68-69).

Še bolj kompleksnim razmeram smo bili priča v toku operacije Iraška svoboda, ko so pripadniki britanske KoV zaradi želje po izboljšanju odnosov s civilnim prebivalstvom v predmestju Basre, v času, ko mesto še ni bilo pod njihovim nadzorom, prenehali nositi čelade in začeli razdeljevati humanitarno pomoč. Britanski general Brimes je takrat izjavil, da morajo njihove sile na bojišču sočasno izvajati a) klasične vojne vojaške operacije (bojevanje proti silam redne iraške vojske), b) bojne

Na operativni ravni se zato vse bolj izpostavlja potreba po natančnem poznavanju spreminjajočih se pravil delovanja oziroma pravil vodenja (ne)oboroženega boja (ang. Rules of Engagement ali ROE)¹³⁹ o tem, kako in kdaj (ne)uporabiti ubojno in neubojno orožje in ustrezne operativno-taktične postopke (ang. standard operating procedures), da pripadniki OS z zanesljivostjo in z zadovoljivo stopnjo avtomatizma in učinkovitosti lahko izvedejo ustrezno akcijo oziroma operacijo.

Na tej točki je treba izpostaviti tudi vsebinsko in konceptualno prepletanje in usklajenost obeh ravni sodobnega konteksta vojskovanja: a) širšega konteksta velike strategije in nacionalne varnosti, katerega omejitve oziroma značilnosti so kot zahteve politično-vojaškega imperativa predstavljene zgoraj, in b) ožjega vsebinskega konteksta vojaške strategije in operatike, katerega omejitve oziroma značilnosti so predstavljene spodaj. Na podlagi lastnih ugotovitev in pogledov številnih priznanih avtorjev¹⁴⁰ je med najpomembnejša stalna določila oziroma zahteve politično-vojaškega imperativa na ravni vojaške strategije in operatike v RD, ki dandanes za vojaške poveljnike večine RD dejansko predstavljajo omejitve pri načrtovanju, izbiri načina in oblik (ne)bojnega delovanja ter pri njihovem izvajanju (uresničevanje zahtev funkcionalnega imperativa OS), moč uvrstiti naslednjih devet določil:

- a) ***V toku vojaških operacij politično vodstvo ne sme prekomerno omejevati načina in svobode delovanja OS RD.*** Gre za idejo, da v fazi priprav in izvajanja vojaških operacij politično vodstvo preveč pogosto neposredno omejuje svobodo odločanja, način delovanja OS in sam tempo vojaških operacij, kar lahko predstavlja resno oviro uresničevanju načrtanih vojaških ciljev v konkretni

vojaške operacije (t.i. čiščenje ostankov iraških paravojaških sil), in c) nebojne vojaške operacije (razdeljevanje humanitarne pomoči in obnavljanje civilne infrastrukture). Kljub ustrezni izurjenosti in usposobljenosti britanskih vojakov pa se je sočasno izvajanje celotnega spektra nalog na prostorsko omejenem območju izkazalo za izjemno zahtevno nalogo predvsem zaradi dejstva, da so se prebivalcem Basre razmere zdele tako kaotične, da preprosto niso več vedeli, kaj lahko od zaveznikov dejansko pričakujejo. To je v kombinaciji z globoko vsajenim strahom pred Sadamom Huseinom in nezaupanjem do zaveznikov preprečevalo pričakovan izbruh splošne protisadamove vstaje in krepitev prozahodnih struj (Milovac 2003, 48).

¹³⁹ Pravila vodenja oboroženega boja so direktive, s katerimi ustrezne vojaške oblasti začitajo pogoje in meje, v katerih oborožene sile začnejo in/ali nadaljujejo z bojnim delovanjem. Biti morajo preprosta in jasna, po drugi strani pa se v skladu z razmerami prilagajajo za vsako posamično operacijo (izhajajoč iz njenega mandata in ne poslanstva), lahko pa se spreminjajo celo v toku iste operacije (Milovac 2002, 15).

¹⁴⁰ Shaphiro 2002, 51-83; Cook 2002-03, 22-28; Bowie et. al. 2003, 19-31; Shaw 2005, 71-129; Crene 2006, 35-42; Peters 2007, 54-66.

operaciji oziroma učinkovitemu izvajanju poslanstva in nalog OS RD.¹⁴¹ V prihodnje bodo namreč OS RD med drugim razpolagale tudi z neizmerno veliko bazo podatkov o možnih ciljih, zaradi česar obstaja realna možnost, da bo za napad na vsakega izmed njih treba predhodno pridobiti ustrezno politično odobritev. Na ta način bo v toku oboroženih spopadov in operacij po nepotrebnem izgubljeno veliko časa in posledično morda celo operativno-taktična pobuda. Zato Osgood (v Echevarria 2004, 16) in Mandel (2006, 60-61) v širšem vsebinskem okviru izpostavljata vse večjo neskladnost med vsestransko (pre)močjo (potencialom) in interesi RD na eni strani in končnimi rezultati njene praktične aplikacije (skozi politiko in uporabo vojaške (pri)sile) v prostoru in času. Tovrstno prekomerno vmešavanje politikov v sfero vojaške profesije je bilo v preteklosti že deležno številnih kritik (Jablonsky 1994, 28; Mulder 1999, 54; Isby 2000, 25).¹⁴² Poleg tega

¹⁴¹ Najbolj aktualen tovrsten primer je Afganistan, kjer zaradi politične nepripravljenosti na tveganje življenj svojih vojakov vojaški kontingenti številnih OS RD (primer Francije, Nemčije, Italije, Španije, Avstrije itd.) zaradi vnaprej strogo določenih in zapisanih pravil vodenja (ne)oboroženega boja in določil t.i. nacionalnih omejitev (ang. caveats) niso smeli: a) delovati zunaj strogo začrtanih razporeditvenih območij oziroma območij odgovornosti (prostorska omejitev), četudi bi to na podlagi potreb na terenu želeli njihovi nadrejeni poveljniki v Afganistanu, in/ali b) sodelovati v vojnih vojaških operacijah proti upornikom (funkcionalna omejitev). Zato je v letu 2006 sočasno prišlo do a) razprtij med posameznimi koalicijskimi državami (ZDA, Veliko Britanijo, Kanado, Nizozemsko in Dansko na eni strani in zgoraj navedenimi državami na drugi strani) v zvezi s pravičnostjo delitve bremen in odgovornosti na terenu, b) krepitev organiziranega vojaškega odpora v državi, s poudarkom na jugu in vzhodu Afganistana, c) posledičnega povečevanja obsega koalicijskih kontingentov in spektra njihovih vojaških operacij, in d) delnega neformalnega opuščanja začrtanih omejitev političnega imperativa v želji po zadovoljevanju zahtev funkcionalnega imperativa oziroma večji uspešnosti kampanje v Afganistanu.

V tej luči je treba izpostaviti tudi primer pripadnikov hrvaških oboroženih sil, ki so v nasprotju z začrtanimi funkcionalnimi in prostorskimi omejitvami bojno delovali na nemirnem jugu Afganistana, pri čemer je bil en njihov vojak lažje ranjen. Hrvaška javnost je krivdo za omenjeni incident pripisala lastni vladi, ki naj bi s svojimi zagotovili do tedaj zavajala hrvaško javnost, zaradi česar je upadla priljubljenost vlade, podpora vstopu v Nato pa je v začetku decembra leta 2006 padla na 30 odstotkov.

¹⁴² Operacije Namerna sila, Puščavska lisica in Zavezniška sila v tej luči predstavljajo le uspešno različico omejenih zračnih napadov na Severni Vietnam, kjer je politični vrh ZDA v določenih obdobjih prepovedal izvajanje zračnih udarov na območju Hanoja in Haifonga. Tako so bili vsi izpeljani zračni udari striktno omejeni na predhodno določen seznam ciljev, ki ga je pred vsakim napadom potrdil sam predsednik ZDA. Omejena uporaba zračne moči je bila tako izključno v funkciji posredovanja političnih signalov nasprotnikovemu političnemu vodstvu, zaradi česar v krizni regiji dejansko ni bilo možno doseči dolgoročnih vojaških ciljev (Aubin 2001, 71; Ripley 2001, 66-69). Podoben negativni (politični in vojaški) rezultat so imeli tudi omejeni ameriški raketni napadi na Sudan in Afganistan, ki jih je leta 1998 odobril predsednik Clinton.

Do podobno paradoksalnih razmer je prišlo tudi v oboroženem konfliktu v Libanonu leta 2006, ko je do sprejetja politične odločitve o zasedbi južnega dela države (t.i. varnostnega območja do reke Litani) prišlo šele po enainvajsetem dnevu

Bandula (2000, 46-49) opozarja, da je v obdobju informacijskega vojskovanja pri poveljnikih (s poudarkom na nižjih ravneh vojskovanja) opazna preobremenjenost zaradi velikanskega obsega informacij, ki jih je treba pridobiti, obdelati in uskladiti v realnem času, kar povišuje stopnjo stresa in utrujenosti, ki lahko v primeru dolgotrajnejših obdobjev vojaških aktivnosti povzročita upočasnitev procesa sprejemanja odločitev in/ali sprejemanje vse manj racionalnih odločitev ter (ne)namerno kršenje začrtanih (samo)omejitev oziroma pravil vodenja oboroženega spopada.¹⁴³ V širšem okviru se torej postavlja vprašanje o (ne)racionalnosti, (ne)upravičenosti in (ne)pragmatičnosti namer in odločitev političnih voditeljev na najvišji ravni.¹⁴⁴

sovražnosti oziroma po izrednem zasedanju izraelskega varnostnega kabineta, ki je 1. 8. soglasno sprejel omenjeno odločitev (BBC News 2006: Israel Steps up Ground Offensive). Tako je bilo zaradi političnih omejitev delovanje izraelske KoV v funkcionalnem in prostorskem smislu do 3. 8. 2006 (dan izdaje ustreznega vojaškega ukaza s strani obrambnega ministra Amirja Peretza) skrženo na izvajanje omejenih obmejnih vdorov na območje južnega Libanona, zaradi česar ni mogla prevzeti nadzora nad ozemljem, od koder so pripadniki Hezbolaha izstreljevali rakete na severni Izrael. Poleg tega se je obsežnejša mobilizacija enot KoV začela šele dva dni pred sprejetjem resolucije OZN 1701 o prekinitvi sovražnosti med sprtimi stranmi oziroma na 32. dan od skupno 34 dni oboroženega konflikta (Kreps 2007, 78-79). Po drugi strani pa izraelsko VL, za katerega začrtane funkcionalne, prostorske in časovne omejitve niso veljale, do takrat ni uspelo uničiti vseh raketnih izstrelišč oziroma preprečiti nadaljevanja raketnih napadov. Glavna negativna posledica izraelskega striktnega spoštovanja predhodno začrtanih omejitev političnega imperativa (neprožnost na politični in vojaško-strateški ravni) so bile številne civilne žrtve vsakodnevnih raketnih napadov na območju severnega Izraela ter neproporcionalno visoko število civilnih žrtev in uničenje na libanonski strani.

¹⁴³ Tovrsten primer je spontani poboj večje skupine nedolžnih iraških civilistov s strani pripadnikov korpusa mornariške pehote ZDA, do katerega je prišlo v Hadithi 19. 11. 2005. Temu je sledil neuspešen poskus zanikanja in reinterpretacije omenjenega incidenta, čemur je sledila interna preiskava, sodni postopek in pravnomoča obsodba ključnih udeležencev s strani OS ZDA.

¹⁴⁴ V tem kontekstu je namreč zgodovina vojskovanja polna praktičnih primerov, v katerih je zaradi napačnih in/ali neracionalnih odločitev političnega vodstva prišlo do vojaškega poraza s katastrofalnimi posledicami. Med tovrstne primere je moč uvrstiti: a) Hitlerjevo agresivno politiko, ki je vodila do začetka druge svetovne vojne, napada na Sovjetsko zvezo, vojne napovedi ZDA in končno do nemškega poraza ter okupacije in delitve države. b) Odločitve ruskega predsednika Jelcina, da z vojaškimi sredstvi poskuša razrešiti politično krizo v Čečeniji, še preden so bile izčrpane druge možnosti oziroma preden so bile enote ruske vojske v ustreznem stanju bojne pripravljenosti za izvajanje tovrstnih operacij. c) Nepripravljenost Miloševića, da zaustavi nasilje nad Albanci na Kosovu, kar je sprožilo vojaško operacijo Nata, kar je dolgoročno še poglobilo ekonomsko krizo v državi, povečalo nezadovoljstvo ljudi in povzročilo padec komunističnega režima ter pospešilo razpad ZRJ. d) Vojaško posredovanje v Iraku leta 2003, do katerega je zaradi vztrajanja ameriškega političnega vodstva prišlo brez jasne podpore s strani OZN, brez celovitega načrta o pokonfliktni ureditvi in vseobsežni obnovi Iraka ter brez predhodno izdelane izhodne strategije.

b) **Oboroženi konflikti morajo biti časovno zelo omejeni.** Gre torej za idejo o kratkotrajnih¹⁴⁵ in uspešnih vojaških posredovanjih (ang. quick-fix wars) oziroma operacijah, ki jih promovira in zagovarja velika večina sodobnih vojaških strategij in doktrin OS RD. Percepcija zmage oziroma uspešnosti sodobnega načina vojskovanja RD pa je v praksi v veliki meri odvisna od uspešnosti striktnega ločevanja različnih faz življenjskega ciklusa posameznega oboroženega konflikta. Do pričakovane hitre vojaške zmage praviloma pride le v fazi visoke intenzivnosti oboroženega konflikta (v fazi resne krize ali vojne) oziroma v t.i. konvencionalnem oboroženem spopadu OS, v katerem imajo OS RD praviloma občutno kakovostno in pogosto tudi številčno premoč. Koncu omenjene faze konflikta pogosto sledi simbolična razglasitev končne zmage, s čimer se pomiri domačo in svetovno javnost ter preusmeri njuno pozornost na druge probleme. Sočasno pa se morebitno nadaljevanje oziroma mutacija konflikta (npr. faza protigverilskega vojskovanja,¹⁴⁶ pokonfliktna obnova kriznega območja, celoten spekter nevojnih vojaških operacij¹⁴⁷ z izjemo vsiljevanja miru in/ali morebiten izbruh državljanske vojne)¹⁴⁸ javnosti predstavlja kot manj akuten varnostni problem, ki je povsem drugačen in zato striktno ločen od t.i. vojne, čeprav a) v njem sodelujejo iste vojaške enote in akterji, in/ali b) je v njem več žrtev na vseh v konflikt vpletenih

Sicer pa je zahtevo po neomejevanju svobode delovanja OS ((ne)pisanih pravil vodenja oboroženih spopadov) s strani politike izpostavljal že Helmut Moltke st. leta 1911 (v Lubi 2002, 88), kar v prvi vrsti nakazuje na kontinuiteto dejanskega obstoja tovrstnih dilem v RD, skozi katere se po mnenju avtorja tega dela kaže pravilna funkcionalnocentrična logika razmišljanja in delovanja vojaško-strokovnih krogov, ki so zadolženi za učinkovito izvajanje poslanstva in nalog OS.

¹⁴⁵ Pritisk politikov, domače in mednarodne javnosti ter objektivne razmere pogosto močno omejujejo čas, ki je na voljo tako za izčrpavanje kot tudi za uničenje nasprotnika. Časovna omejenost spopadov se kaže tudi v želji po a) zmanjševanju vse višjih stroškov vojaških operacij, ki se kažejo v obliki vse večje porabe nacionalnih materialnih virov, izgubljenih življenj ter v uničenju in bedi, ter b) povečevanju percepcije o učinkovitosti in širini spektra sposobnosti OS RD.

V primeru, da uporaba OS v razmeroma kratkem času ne prinese zelenih rezultatov, namreč obstaja nevarnost drastičnega padca javne podpore. Tako je bilo po podatkih ankete CNN 25. 5. 1999 kar 82 odstotkov anketiranih Američanov za zaustavitev zračnih napadov na ZRJ, hkrati pa je odstotek Američanov, ki so podpirali ameriško udeležbo v zračnih napadih, do 14. 4. 1999 padel z 61 na vsega 49 odstotkov (Holland v Dunlap 2000, 15).

¹⁴⁶ Najboljši tovrsten primer je Afganistan po padcu talibanskega režima.

¹⁴⁷ Primer Cipra po letu 1974, Somalije po letu 1993, Haitija po letu 1994, Bosne in Hercegovine po letu 1995, Kosova po letu 1999 in Libanona konec avgusta 2006.

¹⁴⁸ Tovrstna primera sta a) Irak po uradnem koncu sovražnosti 28. 2. 1991, ko se je začel oziroma nadaljeval upor šiitov na jugu države in Kurdiv na severu države, in b) Irak po uradni razglasitvi konca večjih vojaških operacij maja leta 2003, ko so se začeli teroristični napadi na sile t.i. koalicije voljnih in neuradna državljanska vojna med suniti in šiiti.

straneh, vključno s civilisti (primer Afganistana in Iraka). Kratkotrajnost sodobnih oboroženih konfliktov oziroma vojn zato največkrat ne odraža realnega stanja na terenu,¹⁴⁹ temveč predstavlja (ne)uspešen proizvod managementa (samo)percepcije politike, medijev, javnosti in OS.

- c) ***Oboroženi konflikti morajo biti prostorsko zelo omejeni in čim bolj oddaljeni.*** Če želijo RD ohranjati mirnodobno ureditev svojih političnih sistemov, ekonomij in civilne družbe, potem morajo ohranjati percepcijo, da je njihovo geopolitično osrčje (ang. heartland) varno, stabilno in predvsem daleč od kriznih območij, kjer se izvajajo vojaške operacije.¹⁵⁰ Ohranjanje tovrstnega strogega prostorskega ločevanja je v očeh politikov in javnosti še posebej pomembno a) v primeru, ko se vojaške operacije dejansko odvijajo v neposredni geografski bližini geopolitičnega osrčja RD (primer oboroženih konfliktov na območju nekdanje Jugoslavije), ali b) v obdobju t.i. svetovne vojne proti terorizmu, ki na eni strani v geografskem, psihološkem, političnem in ideološkem smislu poteka po celem svetu, na drugi strani pa dejansko fizično vojskovanje še vedno največkrat poteka na posameznih kriznih območjih daleč od osrčja RD. Poleg tega velja izpostaviti tudi željo po preprečevanju prostorskega širjenja (oboroženih) konfliktov na kriznem območju, kar bi lahko destabiliziralo širšo družbenogeografsko regijo.¹⁵¹ Shaw (2005, 78-79) poudarja, da je eden izmed najopaznejših elementov prostorskega omejevanja in oddaljevanja v novem tipu vojskovanja RD odnos do beguncev in iskalcev azila s kriznih območij. Slednje vlade RD in nevladne organizacije največkrat poskušajo ohraniti v neposredni bližini kriznega območja,¹⁵² saj na ta način posredno najlažje ohranjajo politično in socialno stabilnost v lastnih državah.

¹⁴⁹ Dve redki izjemi predstavljata a) britansko vojaško posredovanje na Falklandskem otočju leta 1982, in b) hrvaška vojaška operacija Nevihta leta 1995. V obeh primerih je namreč uradni konec sovražnosti na terenu prinesel tudi dokončen mir.

¹⁵⁰ Med tovrstne primere spadajo a) kolonialne vojne v osemnajstem in devetnajstem stoletju za prebivalce tedanjih evropskih velesil, in b) druga svetovna vojna ter vojna v Vietnamu za prebivalce ZDA.

¹⁵¹ Gre za klasično mirovniško kurativno logiko selektivnega intervencionizma RD, za katerim se praviloma skrivajo realpolitični pragmatizem oziroma interesi močnejših držav (Milovac 2006, 62-71).

¹⁵² Po koncu Zalivske vojne leta 1991 so ZDA, Velika Britanija in Francija vojaško posredovale v Kurdistanu (operacija Zagotoviti okrepilo, ang. Provide Comfort) in znotraj severnega Iraka vzpostavile varnostno območje, s katerim so zaščitile Kurde pred iraškimi silami in preprečile njihov eksodus v sosednjo Turčijo. V primeru izгона albanskega prebivalstva s Kosova leta 1999 pa so RD Makedoniji in Albaniji finančno in materialno pomagale pri sprejemu in namestitvi velike večine omenjenih beguncev.

Na drugi strani je treba izpostaviti, da je tovrsten pristop lahko tudi zelo tvegan oziroma neučinkovit, kar dokazuje usoda šestih zaščitnih območij (ang. safe havens) v vojni v Bosni in Hercegovini (Srebrenice, Žepe, Tuzle, Goražda, Bihaća in

d) *V vojaških operacijah mora biti čim manjše število žrtev med pripadniki OS RD.* Čeprav so pripadniki OS RD v vojaških operacijah v preteklih dveh desetletjih utrpeli zgodovinsko gledano zanemarljivo majhne izgube v človeškem dejavniku, je njihov povratni politični in psihološki vpliv na civilno družbo v primerjavo s preteklimi stoletji nesorazmerno velik. V družbi, katere člani uživajo visoko stopnjo osebne varnosti, svobode in blaginje kot tudi zelo dolgo povprečno življenjsko dobo, je tako ideja o žrtvovanju za domovino vse bolj odsotna, medtem ko je postala izguba človeških življenj (pripadnikov OS RD) v kontekstu padajoče rodnosti vse težje opravičljiva (Luttwak v Wither 2015, 12). V tem kontekstu Shaw (2005, 80) izpostavlja tri dimenzije, ki v konkretnem primeru uporabe OS vplivajo na občutljivost družbe (natančneje javnosti) na človeške izgube. Gre za kombinacijo odgovorov na naslednja tri vprašanja: Ali je temeljni razlog za uporabo oborožene sile upravičen?; Ali prevladuje percepcija uspešnosti omenjenega vojaškega podviga?; Kako javnost oziroma civilna družba dojema človeške izgube? Na podlagi odgovorov na zgoraj zastavljena vprašanja in izkušenj iz vojaških operacij v obdobju po koncu hladne vojne¹⁵³ je moč zaključiti, da so RD kljub vsemu še vedno pripravljene trpeti človeške izgube, četudi se je prag sprejemljivosti žrtev v omenjenem obdobju v povprečju občutno znižal. Razlog za to je moč iskati tudi v posledicah prehoda na poklicno vojsko, zaradi česar se povprečen pripadnik OS dandanes nedvomno zaveda tveganj v poklicu, ki ga je izbral sam, kot tudi svojih poklicnih pravic. Po drugi strani je tudi sam v skladu z idejo, da vojak ni več potrošni material (topovska hrana),¹⁵⁴ veliko bolj kritičen¹⁵⁵ do nepotrebnih žrtev med pripadniki lastnih vrst. V tej luči je treba izpostaviti tudi dejstvo, da ne glede na tip (ne)vojne vojaške operacije pravila vodenja oboroženega boja

Sarajeva), ki jih RD (OZN in Nato) kljub nenehnim napadom bosanskih Srbov niso bile sposobne in/ali niso želele zavarovati.

¹⁵³ Operacije Puščavski vihar (1991), Namerna sila (1994) in predvsem Zavezniška sila (1999) so OS RD, na čelu z ZDA, postavile skoraj nerealno visoka pričakovanja o vplivu in učinkih vojaške sile (Hawley v Barbalić 2000a, 59; Jumper in Short v Isby 2000, 25). Zato Milovac (2002, 16) opozarja, da so temu primerno postavljeni tudi standardi za sodelovanje v oboroženih konfliktih oziroma v vojaških operacijah v prihodnosti. Spopad z nevarnejšim nasprotnikom bi namreč nedvomno zahteval več žrtev, kar bi lahko resno omajalo podporo javnosti, ki je navajena na spopade brez žrtev na lastni strani (ang. zero casualties syndrome). Sočasno izpolnjevanje zahteve po visoki učinkovitosti OS in želje po minimalnih lastnih izgubah bo zato v prihodnje vse težje izvedljivo (primer Afganistana in Iraka).

¹⁵⁴ Znan je Napoleonov citat: »Vojaki so zato, da umirajo. Zato je vojna pekel« (Napoleon v Walzer 1992, 136).

¹⁵⁵ Pravne in politične kampanje vojaških veteranov spodbijajo ugled vlad (primer vojne v Vietnamu in t.i. sindroma Zalivske vojne). Zato so slednje motivirane, da na posreden in neposreden način poskušajo čim bolj zmanjšati število izgub med pripadniki lastnih OS.

pripadnikom OS RD zagotavljajo pravico do agresivne samoobrambe.¹⁵⁶ Wither (2015, 12) poudarja, da zaradi bojzani pred negativnim učinkom žrtev na podporo domače javnosti pogosto prihaja do uvajanja nacionalnih omejitev pri izvajanju vojaških nalog na mednarodnih misijah in operacijah. Alsch (2011, 35) pa trdi, da zaradi vse večje odtujenosti civilne družbe v RD od lastnih oboroženih sil in od vojne kot pojava civilna družba postavlja nerealistična pričakovanja in vztraja, da se vojskovanje izvaja na način, ki ni realističen. Nerealistična pričakovanja negativno vplivajo tudi na percepcijo razvoja dogodkov na kriznem območju. Evans in Ryan (2000, 57-83) zato zaključita, da so vlade RD paradoksalno relativno naklonjene napotitvi svojih vojakov v vojno, obenem pa ostajajo zelo nenaklonjene sprejemanju izgub. Coker (2002, 21, 102) pri tem opozarja tudi na veliko spremembo v odnosu do OS, ki sta jo ZDA in posledično tudi preostali Zahod doživela v obdobju po vietnamski vojni. Tako je npr. dandanes za razliko od preteklosti dobrohotni, a padli heroj, ki je na bojišču reševal življenja drugih, veliko bolj popularen kot živ heroj, ki je ob izpostavljanju lastnega življenja (primer naskoka na mitralješko gnezdo) ubil večje število sovražnikovih vojakov.

- e) ***OS RD naj bi v oboroženih konfliktih v največji možni meri razvijale in uporabljale sposobnosti svojih zračnih sil, medtem ko bi tveganja na tleh v največji možni meri prenesle na lokalne zaveznike.*** Gre za idejo o radikalni spremembi razmerij med zračno-vesoljskimi silami¹⁵⁷ na eni

¹⁵⁶ Tako so npr. v Iraku pripadniki OS ZDA po prvem samomorilskem napadu na nadzorno točko v Bagdadu začeli izvajati taktiko agresivne samoobrambe, zaradi katere je prišlo do občutnega povečanja žrtev med nedolžnim civilnim prebivalstvom. Še nekoliko bolj aktualen primer pa je izraelski odgovor na ugrabitev enega vojaka na obmejnem območju z Gazo 25. 6. 2006, ki je sprožil izraelsko vojaško (proti)ofenzivo proti Palestincem oziroma, bolj natančno, proti Hamasu. Zato ni presenetljivo, da je le nekaj tednov za tem, po obmejnem incidentu in ugrabitvi dveh izraelskih vojakov s strani Hezbolaha, prišlo tudi do vsesplošne izraelske (proti)ofenzive proti Libanonu oziroma, natančneje, proti Hezbolahu. V tem primeru lahko trdimo, da je bilo izraelsko politično vodstvo zaradi jasne javne določitve pravil vodenja oboroženega spopada (»svojih vojakov ne bomo pustili v rokah naših sovražnikov in s teroristi se ne bomo več pogajali«) v primeru incidenta s Hamasom tudi v primeru incidenta s Hezbolahom prisiljeno ohraniti ista merila, zaradi česar je posledično prišlo do nesorazmerne uporabe vojaške (pri)sile proti Libanonu.

¹⁵⁷ Pojem zračno-vesoljske sile, kot najpomembnejši sestavni del zračno-vesoljske moči, označuje integracijo vseh vojaških sredstev in resursov (ljudi, oborožitvenih sistemov, infrastrukture itd.) za delovanje v tridimenzionalnem prostoru nad zemeljskim površjem s ciljem projekcije vojaške moči v kopenski in pomorski prostor. Operacije v vseh treh prostorih (v zračnem prostoru, vesolju in virtualnem oziroma informacijskem prostoru) se namreč med seboj vse bolj prekrivajo in dopolnjujejo, zaradi česar lahko govorimo o enotnem operativnem prostoru in o skupnem sinergijskem učinku vojaških operacij v omenjenem prostoru (Park 2000, 147). Iz tega izhaja tudi zahteva, da vojaško letalstvo, ki v svojem prostoru

strani in kopenskimi ter pomorskimi silami¹⁵⁸ na drugi strani oziroma, v širšem okviru, med pojmom zračno-vesoljska moč (ang. aero-space power)¹⁵⁹ in površinska moč (ang. surface power) (Milovac 2002: 62-63). Predstavljen koncept vojskovanja OS RD, ki temelji na tehnokratski ideji o (ne)bojnem delovanju brez neposrednega fizičnega in/ali direktnega vizualnega kontakta (ang. non-contact warfare ter over-the-horizon warfare), se v zadnjem desetletju v praksi pogosto dopolnjuje oziroma nadgrajuje tudi z nepisanim priporočilom, da lahko površinska komponenta OS RD (v prvi vrsti KoV) svojo izpostavljenost nasprotniku (življenjsko tveganje svojih pripadnikov znotraj kriznega območja) še dodatno zmanjša na posreden način, kar je moč zagotoviti tako, da se jo v največji možni meri nadomesti s pripadniki rednih in/ali paravojaških enot lokalnih zaveznikov ali koalicijskih partnerjev.¹⁶⁰ Na tej točki lahko nastopijo tudi težave, saj RD na eni strani še vedno

delovanja (v zračnem prostoru in v vesolju) vse bolj prerašča v zračno-vesoljske sile, prevzame tudi odgovornost za informacijski prostor.

¹⁵⁸ Pojem površinske sile združuje pomorske in kopenske sile (v primeru OS ZDA kopensko vojsko, vojno mornarico in korpus mornariške pehote), ki v osnovi delujejo na zemeljski površini oziroma na zemeljski obli (na kopnem, na morju ali pod morsko gladino) in ne v prostoru nad njo.

¹⁵⁹ Ideja, da vesolje in zračni prostor sestavljata enoten in neločljiv kontinuum, se je pojavila že v začetku hladne vojne, ko sta se postopno uveljavila ločena pojma zračna moč (ang. air power) in vesoljska moč (ang. space power). Idejo o dokončnem zlitju obeh pojmov v zračno-vesoljsko moč (ang. aerospace power), kot logični posledici nezadržnega razvoja vojaške tehnologije in tehnike, pa je v vojaških krogih možno zaslediti šele v zadnjih letih.

Pojem zračno-vesoljske moči ne obsega le a) tehnološko-tehničnega vidika (npr. bojna letala), temveč vključuje tudi druge nič manj pomembne elemente vojaške moči, kot so: b) primerna doktrina, c) operativni pristopi, d) taktika, e) sistem vodenja in poveljevanja, f) ustrezno razvita infrastruktura, g) obseg kakovostno usposobljenega kadra, ter h) spretnost, i) agresivnost, j) prilagodljivost, k) praktične izkušnje, l) razpoložljiva finančna sredstva, in m) ustrezno razvita industrijska baza države (Lambeth 2000, 117-123). Proces integracije zračno-vesoljske moči znotraj OS RD pa vključuje tudi tesnejše sodelovanje zračnih komponent vseh zvrsti oboroženih sil (v primeru ZDA vojaškega letalstva, kopenske vojske, vojne mornarice in korpusa mornariške pehote kot tudi rezervne sestave vseh naštetih zvrsti in nacionalne garde).

¹⁶⁰ Med najbolj znane tovrstne primere spadajo: a) Enote Vojske BiH, hrvaškega Sveta obrambe in del redne hrvaške vojske, ki so leta 1995, potem ko so zračne operacije Nata oslabile vojsko bosanskih Srbov, »osvobodile« velik del zahodne Bosne in Hercegovine, čemur je sledil začetek mirovnih pogovorov in sprejetje mirovnega dogovora v Daytonu. b) Enote Osvobodilne vojske Kosova in majhne komponente sil za specialno delovanje ZDA, ki so leta 1999 ob izdatni ognjeni podpori zračnih sil Nata oslabile enote vojske ZRJ na Kosovu, čemur je sledilo premirje in prihod mirovnih sil. c) Enote Severnega zavezništva in lokalnih plemenskih vodij, ki so ob podpori majhne komponente sil za specialno delovanje in VL Nata prevzele oblast v Afganistanu. d) Enote iraških Kurdov, ki so leta 2003 ob podpori majhne kopenske komponente OS ZDA in VL Koalicije voljnih prevzele nadzor nad severnim in severovzhodnim delom Iraka, kjer živi večinoma kurdsko prebivalstvo, in pri tem nase vezale 1. in 5. korpus iraške vojske, ki sta branila širše območje okoli Kirkuka in Mosula ter posledično nista mogla

želijo ohraniti absolutni nadzor nad intenzivnostjo konflikta, njegovim trajanjem in pokonfliktno ureditvijo kriznega območja, po drugi strani pa morajo kupiti oziroma poplačati lojalnost lokalnih zaveznikov, ki imajo lastne interese, vrednote in način življenja.¹⁶¹ Poleg tega je treba upoštevati tudi realne operativno-taktične omejitve visokotehnoloških rešitev in nasprotnikove možnosti (ne)načrtnega negiranja prednosti OS RD.¹⁶²

- f) ***Nasprotnika je treba onesposobiti ali uničiti učinkovito, hitro in diskretno.*** Druga plat občutljivosti OS RD na izgube med lastnimi vrstami je tradicionalna zahteva vojaškega imperativa, v skladu s katero je treba uničiti nasprotnikovo vojaško moč in sposobnost vodenja organiziranega odpora. Za razliko od koncepta totalne vojne, kjer se je omenjena zahteva enačila z velikopoteznim pobijanjem nasprotnikovih vojakov in civilistov, to danes (za obe omenjeni kategoriji) pogosto ni več potrebno niti sprejemljivo (primer operacije Zavezniška sila).¹⁶³ Vodilna zamisel je vzpostaviti

sodelovati v spopadih proti glavnini kopenskih sil koalicije voljnih. e) Enote somalske vlade in etiopske vojske, ki so konec decembra leta 2006 in v začetku januarja leta 2007 prevzele nadzor nad večjim delom Somalije in ob podpori majhne komponente sil za specialno delovanje in VL ZDA v jugozahodnih delih države uničile večji del sil Zveze islamskih sodišč. f) Enote iraške vojske in policije, ki so bile marca in aprila leta 2008 ob podpori koalicijskega letalstva (VL in letalske komponente KoV ZDA in Velike Britanije) vključene v varnostno operacijo proti uporniškim milicam (v prvi vrsti proti t.i. Mahdijevi vojski) na območju Basre.

¹⁶¹ Dober primer je Afganistan, kjer lokalni plemenski poglavarji (primer Ismaila Khana na območju Herata in generala Abdula Rashida Dosduma na območju Mazar-I-Sharifa) za zavezništvo od ZDA in Nata pričakujejo denarno in vojaško pomoč, visoko stopnjo avtonomije (vključno z nevsiljevanjem demokratičnih vrednot), proste roke pri ekonomskih aktivnostih (npr. pri pridelavi in trgovanju z opijem, ilegalnem trgovanju z orožjem ali ilegalnem pobiranju davkov od legalnih aktivnosti) ali položaj v novi afganistanski vladi. Tako je npr. general Dosdum, ki so ga številne nevladne organizacije obtožile množičnih pobojev talibanskih vojnih ujetnikov, po oblikovanju prve afganistanske vlade začasno postal namestnik obrambnega ministra in kasneje načelnik poveljstva vrhovnega poveljnika afganistanske vojske. Vsi naštetih dejavniki predstavljajo resno oviro pri doseganju glavnega cilja RD: vzpostavitev varne, stabilne in enotne države, ki temelji na demokratičnih načelih in vladavini prava.

¹⁶² Primer a) mutacije konflikta, zaradi katere obstoječ obseg kopenskega kontingenta ne zadostuje za izvajanje vseh potrebnih vojaških aktivnosti na kriznem območju (primer Iraka po padcu režima Sadama Huseina in Afganistana po padcu talibanskega režima), in/ali b) prenosa težišča spopadov v urbano okolje, močvirja, džungle in gorski svet, kjer visokotehnološke rešitve OS RD največkrat ne morejo priti do izraza.

¹⁶³ Končni cilj torej ni več popolno uničenje nasprotnikovih sil in vojaških potencialov, saj to ni več potrebno in/ali zaželeno, ampak aktivno usmerjanje nasprotnikovega načina dojemanja razmer, razmišljanja in sposobnosti reagiranja, kar povečuje občutek negotovosti, zmanjšuje samozaupanje in sposobnost nadzora smeri nadaljnjega razpleta konflikta. Na ta način nasprotnik postopno izgublja voljo do nadaljevanja organiziranega odpora (Mahnken 1995-96, 40, 42; Ben-Eliahu 2000, 39).

percepcijo, da je vse izbrane vojaške cilje moč uničiti hitro oziroma sočasno (koncept paralelnega selektivnega vojskovanja), z visoko stopnjo točnosti, z minimalnim obsegom civilnih žrtev in dokaj omejenim številom izgub na strani nasprotnikovih OS oziroma njegovih bojnih formacij.¹⁶⁴ Temu idealu se OS RD poskušajo približati predvsem z razvojem novih operativnih konceptov in velikopoteznim uvajanjem sodobnih oborožitvenih sistemov (Peters 2007, 54-66; Alach 2011, 27).

- g) *V vojaških operacijah mora biti čim manjše število žrtev med civilisti in čim manjša stopnja nepotrebne materialne škode. Kljub temu so zaradi nasilne narave vojne občasni incidenti z večjim številom civilnih žrtev in/ali relativno visoka stopnja materialne škode neizogibne posledice oboroženih spopadov.* Javno mnenje v svetu je vse bolj občutljivo na število civilnih žrtev in nepotrebno materialno škodo (ang. collateral damage).¹⁶⁵ Zato naj bi nov način vojskovanja OS RD zadostil nasprotujočim si zahtevam po sočasnem spoštovanju vse bolj strogih (mednarodno)pravnih določil o zaščiti civilistov in civilne infrastrukture v času oboroženih spopadov ter zahtevam po hitrem in učinkovitem uresničevanju načrtanih vojaških ciljev (npr. uničenje dela nasprotnikovih OS). V zgodovinskem smislu zato lahko pogojno govorimo o ponovnem vračanju težišča tveganja z nasprotnikovega civilnega prebivalstva nazaj na nasprotnikove OS in/ali politično vodstvo. Po drugi strani koncept t.i. čiste vojne v praksi največkrat zaide v težave, ko: a) je praktično nemogoče potegniti jasne ločnice med civilnim

Opazna je torej občutna preusmeritev v načinu razmišljanja in vojskovanja OS RD, ki je bilo do zdaj osredotočeno predvsem na izkoriščanje učinkov ognjene moči (ang. firepower-centered method of war) ter na področje psihološkega in informacijskega vojskovanja ter ostalih elementov politične in ekonomske moči.

¹⁶⁴ V tem vsebinskem kontekstu je med uporabljenimi pojmi moč zaslediti naslednje: kirurška natančnost, čista vojna (ang. virtues war), spopadi brez nepotrebne prelivanja krvi in virtualna vojna (Ignatieff 2000, 207; Carmola 2005, 102-103). Sočasno pa se namenoma zapostavljajo žrtve oziroma umiranje v vrstah nasprotnikovih OS, saj je vsa tuja in domača pozornost usmerjena na civilne žrtve in na žrtve med pripadniki OS RD. Tovrsten primer je zapostavljanje usode in trpljenja v oborožene spopade vpletenih (ubitih in ujetih) talibanov po zasedbi Afganistana in pripadnikov iraških oboroženih sil med spopadi v letih 1991 in 2003 ter po njih. Na njihovo negotovo usodo se je začelo opozarjati šele po grobih kršitvah ženevskih konvencij v Haditi, Abu Graibu in Guantanamo.

¹⁶⁵ Pojem postranske škode (ang. collateral damage) obsega celoten spekter nenamerno uničenih ali poškodovanih ciljev, kamor spadajo žrtve med civilnim prebivalstvom oziroma neoboroženimi ljudmi na kriznem območju, civilna infrastruktura, objekti zgodovinske in kulturne dediščine ter naravno okolje. Pri tem pa se pojavlja tudi dilema opazovalca o (ne)namernosti uničenih ciljev oziroma o nejasnosti ločnice med razglašenimi omejitvami politično-vojaškega imperativa in želji po čim bolj ugodnem razpletu poljubnega konflikta (uresničevanju zahtev funkcionalnega imperativa).

prebivalstvom in pripadniki nasprotnikovih OS oziroma med različnimi sprtimi stranmi,¹⁶⁶ b) napake operativne in/ali tehnološko-tehnične narave povzročijo »nenamerne« civilne žrtve in uničenje infrastrukture,¹⁶⁷ c) je velik delež izbranih strateških ciljev del t.i. dvonamenske ali izključno civilne infrastrukture,¹⁶⁸ in d) je civilno prebivalstvo zaradi bližine spopadov neposredno izpostavljeno psihološkim učinkom propagande, uničenja in smrti. Zaradi naštetih dejstev civilne žrtve in uničevanje nasprotnikove infrastrukture žal še vedno ostajajo sestavni del oboroženih konfliktov in vojaških operacij OS RD. Zaradi specifičnosti razmer v vsakem oboroženem konfliktu pa bo v prihodnje vse težje predvideti, kakšno stopnjo materialne škode in civilnih žrtev bo domača in svetovna javnost dejansko še pripravljena tolerirati¹⁶⁹ oziroma koliko žrtev in materialne škode bo pripravljen utrpeti nasprotnik. Zato je moč trditi, da bodo (ne)vojne vojaške operacije tudi v prihodnje ostale oblika neposrednega merjenja politične in vojaške volje, odločnosti in ravni sprejemljivosti žrtev ter materialne škode nasprotujočih si strani.

¹⁶⁶ Primer a) protigverilskega vojskovanja (Čečenija za ruske OS, Libanon za izraelske OS, Afganistan za OS Nata itd.), b) vojskovanja v urbanem okolju (Čečenija za ruske OS, Somalija za mirovne sile OZN, Irak za OS koalicije voljnih itd.), ali c) državljanskih vojn, kjer pripadniki ene ali več sprtih strani nimajo (enotnih) uniform (primer vojne v BiH in spopadov na Kosovu, v D.R. Kongu, Maliju, Afganistanu idr.).

¹⁶⁷ Med najbolj znane tovrstne primere spadajo a) bombardiranje civilnega zaklonišča v Amiryi v Bagdadu leta 1991, b) uničenje farmacevtske tovarne v ameriških raketnih napadih na Sudan leta 1998, c) letalski napadi na kitajsko veleposlaništvo v Beogradu, civilni vlak na mostu na Kosovu in konvoj kosovskih beguncev leta 1999, d) spopadi v neposredni bližini svete mošeje Imama Alija v Najafu v Iraku marca leta 2003 in avgusta leta 2004 ter civilne žrtve pri operacijah čiščenja uporniških skupin v Faludži aprila leta 2004, ko so pripadniki OS ZDA v enem tednu ubili preko 600 civilistov.

¹⁶⁸ Tovrstni cilji največkrat vključujejo električno omrežje, televizijske in radijske oddajnike in pretvornike, vodooskrbno infrastrukturo (vključno s kanalizacijskim podsistemom), skladišča ključnih industrijskih surovin (npr. nafte ali goriv), pomembnejše industrijske predelovalne obrate (primer rafinerij) ter v določeni meri tudi vojaške industrijske objekte, saj so v njih zaposleni civilisti.

¹⁶⁹ Med 78-dnevno operacijo Zavezniška sila so letala uporabila 23.614 izstrelkov proti 412 strateškim ciljem in 520 taktičnim ciljem na Kosovu z 99,6-odstotno točnostjo. Samo trideset zadetkov je povzročilo nepotrebno materialno škodo, njihov politični učinek pa je bil neprimerljivo višji (Brookes 2000, 25). Tako je imelo bombardiranje kitajskega veleposlaništva izjemno velik negativni politični vpliv, uničenje potniškega vlaka na mostu pa je skoraj pripeljalo do razkola med zavezniki (Droste v Barbalić 2000b, 60-61). Po drugi strani Friedman (1999, 5) in Grant (1999, 30-37) trdita, da vojaška (pre)moč Nata ni uspela doseči zmage v 78 dneh zaradi uspešnega uničenja položajev jugoslovanske vojske na Kosovu, ampak zato, ker je z načrtnim in sistematičnim uničevanjem ali onesposobitvijo infrastrukture onemogočila normalno življenje prebivalcem Beograda.

h) *Trpljenje in smrt morata biti neopazna (neposredna in manj oprijemljiva). Življenjska tveganja, ki jih je težje opredeliti, dokazati ali oštevilčiti, so bolj sprejemljiva.* (Ne)oboroženi konflikti so po svoji naravi dokaj nasilni. Zato civilne žrtve največkrat žal niso le posledica nenamernih izoliranih incidentov. Enako velja tudi za pripadnike OS RD, ki na kriznih območjih sveta pogosto ostanejo in umirajo tudi po uradnem koncu večjih oboroženih spopadov.¹⁷⁰ Poleg omenjenih neposrednih žrtev in trpljenja na kriznih območjih je treba izpostaviti še pogosto pozabljene posredne žrtve in trpljenje, kamor je moč uvrstiti tiste, do katerih pride zaradi: a) neeksplozivnih ubojnih sredstev (primer protipehotnih min in kasetnih bomb), b) negativnih stranskih učinkov eksplozivnih ubojnih sredstev,¹⁷¹ c) uničene oziroma nedelujoče infrastrukture (primer oskrbe z vodo in električno energijo), d) motenja (humanitarne) oskrbe s hrano in zdravili,¹⁷² e) (ne)namernega uničevanja življenjskega prostora,¹⁷³ e) prenosa tveganj na druge akterje, ki niso v središču pozornosti lokalne in svetovne javnosti¹⁷⁴, ter f) posledic zvišane občutljivosti družbe na morebitne naravne katastrofe (primer suše) in epidemije. Ker je v predstavljenih primerih težje določiti odgovornost za nastale

¹⁷⁰ Tako so v Afganistanu OS RD skoraj vse žrtve utrpele po padcu Kabula, v Iraku pa po uradnem koncu večjih vojaških operacij (po 1. 5. 2003). Gre za nezaželen razvoj dogodkov (ang. mission creep) oziroma mutacijo konflikta, katerega dinamiko je vse težje nadzorovati oziroma obvladovati.

¹⁷¹ Tvrsten primer je kontaminacija prostora zaradi uporabe streliva z osiromašenim uranom (primer ZRJ, Iraka in Afganistana).

¹⁷² Tvrstna primera sta a) oviranje in pobiranje podkupnin za prehod humanitarnih konvojev, ki so bili namenjeni obkoljenim muslimanskim enklavam (Žepi, Srebrenici, Goraždu in t.i. bihaškemu žepu) v času vojne v BiH, in b) količinska omejenost in zlorabljanje programa Nafta za hrano (ang. oil for food) v obdobju, ko je Irak trpel posledice suše in mednarodnih sankcij.

¹⁷³ Gre za povratni vpliv neposrednih posledic oboroženih spopadov, ki v svoji najbolj skrajni obliki - politiki požgane zemlje (ang. scorched earth policy) - zaznamujejo številne dolgotrajnejše konflikte v svetu (primer državljskih vojn v Sudanu, Etiopiji, Eritreji in Somaliji) in nekatere bolj intenzivne konflikte (primer iraškega požiganja naftnih polj v Kuvajtu leta 1991). Poleg omenjenih posledic je med drugim treba izpostaviti tudi nekatere manj opazne negativne procese: a) primer zmanjševanja pretokov rek Evfrat, Nil in Jordan kot posledice vse intenzivnejših konfliktov za vodne vire (Milovac 2006, 165-95), in b) povečevanje obsega in intenzivnosti peščenih viharjev po uporabi večjih oklepno-mehaniziranih formacij v puščavah, saj tovrstna vozila prebijejo zgornjo čvrsto plast puščavskega peska, zaradi česar spodnje plasti začne odnašati veter (primer severovzhoda Libije in severozahoda Egipta po drugi svetovni vojni ter Iraka, Kuvajta in severnih delov Saudove Arabije po Zalivski vojni in operaciji Iraška svoboda) (Oliver v Westing 2003, 528-30).

¹⁷⁴ Dober primer je vse obsežnejše zanašanje na storitve zasebnih varnostnih podjetij oziroma vojaških najemnikov in civilnih pogodbenikov iz RD in/ali DVR, katerih žrtve niso tako odmevne oziroma promovirane kot žrtve med pripadniki rednih enot OS RD.

razmere, kar zahteva ustrezno družbeno reakcijo, je moč trditi, da so posredne žrtve in trpljenje za javnost in politike v RD bolj sprejemljive, čeprav v nekaterih specifičnih primerih ogrožajo njihove lastne interese in/ali pripadnike OS RD (primer sindroma Zalivske vojne). V kontekstu vse večje neopaznosti trpljenja in smrti Der Derian (2001, 120) govori celo o virtualnem očiščenju (ang. virtual cleansing) nasilnih (oboroženih) konfliktov v očeh RD.

- i) ***V čim večje število faz (ne)oboroženega konflikta je treba vključiti tudi humanitarne aktivnosti in organizacije, ki vsaj delno kompenzirajo nasilje nad civilisti.*** Gre za idejo o sočasnem zadovoljevanju dela socialnega imperativa, kar narekuje civilna družba RD, in o delni funkcionalni razbremenitvi (primer organiziranja begunskih centrov s strani nevladnih organizacij) ali dodatni obremenitvi (primer varovanja humanitarnih konvojev) OS RD znotraj kriznih območij. Tovrsten humanitaren pristop se je razvil iz zamisli o nevtralnih akterjih (primer Rdečega križa in drugih nevladnih organizacijah), ki bi v obdobju med oboroženimi spopadi in po njih nudili pomoč civilnemu prebivalstvu. V devetdesetih letih preteklega stoletja pa so pridevnik humanitarna dodali tudi samim vojaškim operacijam,¹⁷⁵ s čimer humanitarne ideje, aktivnosti in organizacije postajajo sestavni del novega načina vojskovanja RD. Zato lahko vlade RD svoji in širši svetovni javnosti preko medijev zagotavljajo, da so njihove (ne)nasilne rešitve prijazne do (nedolžnih) civilistov, ki jim (celo v fazi oboroženega konflikta) nudijo humanitarno pomoč, podporo pri iskanju pravičnih političnih rešitev za razrešitev konflikta ter zagotavljajo izdatno pomoč in podporo pri pokonfliktni

¹⁷⁵ Najbolj znan tovrsten primer je nedvomno vojaško posredovanje Nata proti ZRJ (operacija Zavezniška sila) zaradi obtožb o etničnem čiščenju albanskega prebivalstva na Kosovu. Tovrstna reakcija mednarodne skupnosti je v prvi vrsti posledica delnega samopripisovanja odgovornosti oziroma percepcije sokrivde za nastale razmere na območju nekdanje Jugoslavije zaradi pretirano pasivnih reakcij mednarodne politike. Tovrstni negativni povratni učinek za neaktivnost oziroma nepripravljenost na posredovanje je svetovna javnost ključnim politikom RD očitala že v času iraškega krvavega posredovanja proti uporniškim Kurdom in šiitom v Iraku leta 1991.

Danes pa smo lahko priča podobnim razmeram v primeru odločitve o vojaškem (ne)posredovanju v Darfurju in v konfliktu v Južnem Sudanu. V širšem kontekstu gre torej za dinamičen odnos med različnimi (nasprotujočimi si) določili političnega imperativa. Ne eni strani med a) željo po nujenju humanitarne pomoči, b) zahtevo po preprečevanju večjega števila žrtev med lokalnim civilnim prebivalstvom, in c) upoštevanjem omejitev, ki jih narekujeta obstoj in delovanje mehanizmov globalnega nadzora nad uporabo oborožene sile, ki upravičujejo (vojaško) posredovanje RD. Na drugi strani pa med a) odsotnostjo vitalnih interesov RD na kriznem območju, b) nepripravljenostjo na sodelovanje v dolgotrajnih vojaških operacijah, ki so največkrat rezultat dolgih državljanskih vojn, c) zahtevo po omejevanju nepotrebnega tveganja za pripadnike OS RD, d) potrebo po poseganju v suverenost tuje države (Sudana in Južnega Sudana), in e) težko dokazljivo (ne)posredno odgovornostjo RD za nastalo trpljenje, ki nasprotujejo (vojaškemu) posredovanju RD.

obnovi kriznih območij. Zaradi inherentno nasilne narave oboroženih konfliktov ter pogostega pomanjkanja politične volje in ustrezne ekonomske pomoči tovrstni poskusi v praksi pogosteje odražajo predvsem želje in zatiskanje oči mednarodne skupnosti pred realnostjo na terenu in ne del celovitega, skrbno načrtovanega ter dosledno izvajanega načrta ali strategije RD do poljubnega kriznega območja v svetu.¹⁷⁶

Celotni zgoraj predstavljeni nabor določil politično-vojaškega imperativa¹⁷⁷ je moč strniti v pregledno vsebinsko tabelo 5.2 na strani 138, v kateri je določen tip posameznega določila (raven, na kateri se najpogosteje odraža v praksi) in morebitne spremembe njegovega pomena v obdobju po koncu hladne vojne (večji poudarek in večja doslednost izvajanja v praksi). Pri tem je treba izpostaviti, da se pri poskusu doslednega izvajanja v praksi naštetih določil med seboj lahko dopolnjujejo¹⁷⁸ ali pa si nasprotujejo,¹⁷⁹ kar je v prvi vrsti posledica izhodiščne (ne)skladnosti narave političnega in funkcionalnega imperativa.

¹⁷⁶ Najboljši primer predstavljajo oboroženi konflikti na območju nekdanje Jugoslavije in gordijski vozeli, ki ga tvori iskanje magične formule za dokončno razrešitev vprašanja oziroma statusa Bosne in Hercegovine ter Kosova.

¹⁷⁷ Poleg določil političnega in funkcionalnega (vojaškega) imperativa je moč v strokovni literaturi zaslediti tudi pojem socialni imperativ, ki se nanaša na druge, pogosto medsebojno konfliktne zahteve, ki se postavljajo OS predvsem kot rezultat ideologij, vrednot in kulturnih norm (Huntington v Jelušič 1997, 68). Vojaške institucije, ki se v veliki meri osredotočajo na izpolnjevanje zahtev socialnega imperativa, v nekaterih primerih izgubijo sposobnost izpolnjevanja svojih funkcionalnih obveznosti. Po drugi strani se lahko OS, ki ne dajejo zadosti pozornosti socialnemu imperativu, postopno odtujijo od civilne družbe (ibidem). Gre torej za nenehno dinamiko preoblikovanja razmerja med zahtevami političnega, socialnega in vojaškega oziroma funkcionalnega imperativa oziroma za merila uspešnosti in učinkovitosti uporabe OS v različnih okoliščinah. Skladno s prehodom v postindustrijsko družbo in poklicno popolnjevanje OS RD sta prioriteta in pomen socialnega imperativa za RD skozi čas vse manjša. Avtor tega dela meni, da je njegovo uresničevanje dandanes v prvi vrsti podrejeno zakonitostim (ne)pisanih pravil političnega imperativa in funkcionalnega imperativa (poslanstvu in nalogam OS) oziroma da predstavlja njegov neločljivi sestavni del, saj se njegove poteze v praksi kažejo predvsem v kontekstu nevojnih vojaških operacij (sodelovanja v razvojnih projektih znotraj kriznega območja, nudenja humanitarne pomoči civilnemu prebivalstvu in krepitev zaupanja do lokalnih akterjev in med njimi).

¹⁷⁸ Primer zadovoljevanja določila, ki pravi, da mora biti v vojaških operacijah čim manjše število žrtev med civilisti in čim manjša stopnja nepotrebne materialne škode, in tistega, ki pravi, da je v čim večje število faz (ne)oboroženega konflikta treba vključiti tudi humanitarne aktivnosti in organizacije.

¹⁷⁹ Primer zadovoljevanja določila, ki pravi, da je nasprotnika treba onesposobiti ali uničiti učinkovito, hitro in diskretno, in tistega, ki pravi, da mora biti v vojaških operacijah čim manjše število žrtev med pripadniki OS RD. Njunu sočasno

Ključ do uspešnega izvajanja vojaških operacij OS RD tako v prihodnosti (p)ostaja nenehno iskanje sprejemljivega kompromisa, ki bi v praksi zagotavljal ravnotežje med nenehno spreminjajočo se percepcijo družbe o legitimnosti in proporcionalnosti uporabe vojaške sile (zahtevami in potrebami v okviru širšega družbenega konteksta) na eni strani in pravili OS za vodenje (ne)oboroženega boja, ki predstavljajo temelj za razvoj učinkovitih pristopov uporabe vojaške sile (zahtevami in potrebami v okviru zagotavljanja vojaške dimenzije varnosti, na drugi strani.

upoštevanje namreč v veliki meri zmanjšuje razpon operativnih možnosti in tehničnih sredstev, ki so vojaškemu vodstvu na voljo oziroma (p)ostajajo primerna za uporabo v konkretnem konfliktu.

Tabela 5.2: Pregled najpomembnejših (ne)pisanih določil politično-vojaškega imperativa in njihovega pomena za RD v obdobju po koncu hladne vojne

I. RAVNI VELIKE STRATEGIJE IN STRATEGIJE NACIONALNE VARNOSTI (primat političnega imperativa)		
izhodiščna razvrstitev (od splošnih h konkretnim)	tip in pomen določila	oris vsebine posameznih (ne)pisanih določil
a)	P	Oboroženi konflikti morajo odražati percepcijo ogroženosti interesov, norm in vrednot RD.
b)	P	Pri načrtovanju in izvajanju oboroženih konfliktov je treba upoštevati obstoj mehanizmov globalnega nadzora nad uporabo oborožene sile.
c)	P-V	Zavezništva in koalicije so učinkovito sredstvo za delitev in/ali prenos kratkoročnih in dolgoročnih (ne)materialnih bremen ter zagotavljanje legitimnosti uporabe OS.
d)	P	Oboroženi konflikti ne smejo ogroziti stabilnosti nacionalnih političnih sistemov, ekonomij in (civilne) družbe RD.
e)	P	Oboroženi konflikti so v prvi vrsti posledica zavestnih političnih odločitev in tveganj, zaradi česar naj bi sočasno kar se le da zmanjšali negativne (politične) posledice oziroma stroške in povečali pozitivne (politične) posledice oziroma koristi.
f)	P-V	Ključno vlogo igra management medijev, saj je na ta način možno obvladovati vsebinski oris konkretnega (oboroženega) konflikta oziroma pojasnjevati predstavljene parcialne vtise (slike, zvočne zapise ipd.) s kriznega območja.
II. RAVNI VOJAŠKE STRATEGIJE, OPERATIKE IN TAKTIKE (primat vojaškega oziroma funkcionalnega imperativa)		
izhodiščna razvrstitev (od splošnih h konkretnim)	tip in pomen določila	oris vsebine posameznih (ne)pisanih določil
a)	V	V toku vojaških operacij politično vodstvo ne sme prekomerno omejevati načina in svobode delovanja OS RD.
b)	P-V	Oboroženi konflikti morajo biti časovno zelo omejeni.
c)	P-V	Oboroženi konflikti morajo biti prostorsko zelo omejeni in čim bolj oddaljeni.
d)	P-V	V vojaških operacijah mora biti čim manjše število žrtev med pripadniki OS RD.
e)	V	OS RD naj bi v oboroženih konfliktih v največji možni meri razvijale in uporabljale sposobnosti svojih zračnih sil, tako bi tveganja na tleh v največji možni meri prenesle na lokalne zaveznike.
f)	P-V	Nasprotnika je treba onesposobiti ali uničiti učinkovito, hitro in diskretno.
g)	P-V	V vojaških operacijah mora biti čim manjše število žrtev med civilisti in čim manjša stopnja nepotrebne materialne škode. Kljub temu so zaradi nasilne narave vojne občasni incidenti z večjim številom civilnih žrtev in/ali relativno visoka stopnja materialne škode neizogibna posledica oboroženih spopadov.
h)	P-V	Trpljenje in smrt morata biti neopazna (neposredna in manj oprijemljiva). Življenjska tveganja, ki jih je težje opredeliti, dokazati ali oštevilčiti, so bolj sprejemljiva.
i)	P-V	V čim večje število faz (ne)oboroženega konflikta je treba vključiti tudi humanitarne aktivnosti in organizacije, ki vsaj delno kompenzirajo za nasilje nad civilisti.

Legenda:

P določilo političnega imperativa

V določilo vojaškega imperativa

P-V določilo političnega in vojaškega imperativa

določilo v primerjavi s prejšnjimi obdobji ni spremenilo svojega pomena

določilo je v primerjavi s prejšnjimi obdobji občutno spremenilo svoj pomen

5.4. PRILAGODLJIVOST POTENCIALNIH NASPROTNIKOV RAZVITIH DRŽAV

Na podlagi izkušenj iz (ne)vojnih vojaških operacij v preteklem poldrugem desetletju je moč zaključiti, da je pomen določil politično-vojaškega imperativa v RD v celoti nedvomno narasel, kar so s pridom začeli izkoriščati oziroma zlorabljati tudi potencialni sovražniki OS RD (tabela 5.3 na strani 143). Tako je moč zaznati tudi vse pogostejše (ne)sistematične rešitve, katerih cilj je namerno oteževanje ali onemogočanje doslednega izvajanja predstavljenih (ne)pisanih določil. Med tovrstna (ne)pisana pravila morebitnih nasprotnikov zato spadajo:

- a) ***Izogibanje mehanizmom globalnega nadzora nad razvojem in uporabo oborožene (pri)sile.***¹⁸⁰ Gre za logiko, da so (ne)pisana pravila vodenja (oboroženih) konfliktov in obvladovanja kriz razvile in vsilile RD ter da njihovo spoštovanje za ostale (za večji del DVR in subnacionalne akterje) enostavno ne velja.¹⁸¹ Alach (2011, 27-28) meni, da so nasprotniki RD vse pogosteje motivirani z ideološkimi, verskimi in kulturnimi motivi in ne z željo po uresničevanju racionalnih političnih ciljev, zaradi česar se v načinu izvajanja svojih aktivnosti vse pogosteje približujejo konceptu totalne vojne.
- b) ***Oblikovanje lastnih (ne)formalnih koalicij in zavezništov,*** katerih cilj je odvracanje morebitnih vojaških posredovanj od zunaj, prostorska širitev morebitnih operativnih temeljišč za lastne aktivnosti¹⁸² in krepitev medsebojnega političnega, gospodarskega in vojaškega sodelovanja ter

¹⁸⁰ Med tovrstne praktične primere spadajo: a) širjenje orožij za množično uničevanje (razvoj jedrskega orožja v Indiji, Pakistanu, Severni Koreji in Iranu ter iraška kriza v obdobju pred ponovnim vojaškim posredovanjem leta 2003), b) Sudan, ki je v primeru humanitarne krize v Darfurju s pomočjo kitajske podpore v Varnostnemu svetu OZN vrsto let uspešno preprečeval oblikovanje političnega konsenza kot pogoja za (legitimno) vojaško posredovanje od zunaj, in c) sistematično in množično kršenje določil mednarodnega vojnega prava v številnih konfliktih na območju DVR.

¹⁸¹ Liang in Xiangsui (1999, 2) namreč trdita: »Vojna ima pravila, ki jih je oblikoval in jih še zmeraj aktivno (pre)oblikuje (le) Zahod (RD na čelu z ZDA). Ob upoštevanju teh pravil šibke države nimajo nobenih možnosti. Mi smo šibka država. Ali se moramo zato boriti po vaših pravilih? Odgovor je ne!« Gre torej za ciljno osredotočeno pragmatično logiko, v kateri cilj opravičuje uporabljena sredstva in metode, kar nakazuje na morebitno ponovno uveljavljanje in/ali priredbo rešitev iz koncepta totalne vojne.

¹⁸² Med tovrstne praktične primere spadajo: a) Spodbijanje enotnosti znotraj zavezništov (primer negotovosti Italije znotraj Nata v obdobju operacije Zavezniška sila leta 1999) in koalicij (neuspešen poskus razbitja protiiraške koalicije z raketnimi napadi na Izrael leta 1991, kar naj bi v vojno vpletlo Izrael in posledično okrepilo tudi proiraško koalicijo držav. Tovrsten primer je tudi umik vojaških kontingentov Španije, Italije, Japonske, Hondurasa itd. iz Iraka med letoma 2003 in 2007 kot pozitiven rezultat namernega delovanja uporniških sil znotraj kriznega območja, terorističnih napadov in tovrstnih groženj

posledično zmanjševanje odvisnosti od RD in njihovih mehanizmov trgovanja, nadzora in vrednot oziroma interesov.

- c) **Management medijev in (re)interpretacija dogodkov in aktivnosti v skladu z lastno percepcijo sveta.** Gre za proces multipolarizacije medijskega prostora in javnosti ter vse aktivnejše lobiranje za moralno, javno, politično, ekonomsko podporo vse širšega spektra akterjev, ki imajo možnost spremljati in vplivati na razvoj dogodkov v realnem času.¹⁸³ V tem okviru nasilna narava vojne, (ne)namerni incidenti z večjim številom civilnih žrtev in relativno visoka stopnja materialne škode služijo v prvi vrsti za (ne)namerno diskreditacijo RD in njihovega načina vojskovanja. Pri tem praviloma ni več pomemben odgovor na vprašanje: Kdo je objektivno odgovoren za nastale razmere in konkretne incidente na terenu? Ključna je aktivna promocija oziroma večja selektivna opaznost konflikta in njegovih posledic.
- d) **Skrbna izbira ranljivih in občutljivih ciljev znotraj kriznega območja.** V tem okviru izstopajo politični, ekonomski, kulturno-civilizacijski in človeški cilji znotraj kriznega območja, ki so relativno slabo varovani oziroma postanejo (ne)namerni vojaški cilji v vojaških operacijah sprtih strani.¹⁸⁴ V tej luči je vse pogostejše tudi namerno izkoriščanje dilem RD o legitimnosti in

zunaj kriznega območja (primer bombnega napada v Madridu) ter drastičnega upadanja javne podpore za vojaške operacije v Iraku znotraj matičnih državah omenjenih kontingentov). b) Države Afriške unije, ki so se s podpisom ustanovne listine zavezale striktnemu spoštovanju načela: »Napad na enega je napad na vse.« c) Nekdanja Chavezova protiameriška koalicija oziroma protiimperialna os Venezuela-Belorusija-Iran. c) Al Kajda z operativnimi temeljišči v večjem številu držav (v Afganistanu, Pakistanu, Somaliji, Eritreji, Maleziji, Indoneziji, na Filipinih idr.) in s politično ter ekonomsko podporo v številnih drugih državah (v Saudovi Arabiji, Egiptu, Pakistanu, Alžiriji, Maroku, na Zahodnem bregu in v Gazi idr.) ter z javno podporo in potencialno mobilizacijsko bazo, razdrobljeno v celem islamskem svetu.

¹⁸³ Med tovrstne praktične primere spadajo: a) Al Jazeera, ki v arabskem svetu in na globalni ravni poskuša postati protiutež medijski hiši CNN, in b) socialni mediji, ki so zaradi angažiranja in neposrednega povezovanja ljudi na lokalni in globalni ravni delno že postali protiutež velikim medijskim monopolistom (primer BBC, NBC, ABC, CNN idr.).

¹⁸⁴ Med tovrstne praktične primere znotraj bojevališča spadajo: a) Teroristični napad na vojaško poslopje Kobar Towers v Saudovi Arabiji leta 1996, napad na ameriški rušilec USS Cole v Jemnu leta 2000 ter napadi znotraj strogo varovane zelene cone v Bagdadu po maju leta 2003, katerih cilj so bili predvsem vojaki OS RD in civilisti RD. b) Napadi na verske procesije in versko infrastrukturo (primer džamij v Nadjafu med letoma 2003 in 2007, pravoslavni samostanov na Kosovu med letoma 1999 in 2007 ter krščanskih cerkva v vojni na Hrvaškem med letoma 1991 in 1993). c) Napadi na koncentracije civilnega prebivalstva v mestih (tržnica v Sarajevu v letih 1992, 1994 in 1995 ter v Bagdadu med letoma 2004 in 2007). d) Namerna zloraba živih ščitov in objektov, ki so skladno z določili mednarodnega prava zaščiteni pred napadi oziroma uporabo v vojaške namene (bolnice, šole, verski objekti ipd.), do česar je med drugim prišlo tudi v konfliktih v ZRJ leta 1999 in v Iraku leta 2003. e) Pokoli civilnega prebivalstva in/ali etnično čiščenje ozemlja (Bosna in Hercegovina, Ruanda, Gornji

legalnosti ciljev, zaradi česar med drugim prihaja do uporabe t.i. živih ščitov oziroma razmeščanja vojaških sil in zmogljivosti v civilno okolje.

- e) ***Prostorska in časovna (raz)širitev konfliktov ter posledično vojaško in ekonomsko izčrpavanje RD in postopno upadanje podpore domače in svetovne javnosti za nadaljevanje (ne)vojnih vojaških aktivnosti.***¹⁸⁵ V tem okviru izstopajo politični, ekonomski in človeški cilji na regionalni in na globalni ravni, ki so relativno slabo varovani.¹⁸⁶ Glavni namen je torej (ne)posredno ogrožanje stabilnosti nacionalnih političnih sistemov, ekonomij in (civilne) družbe RD in/ali ostalih držav na širšem območju krizne regije. Temu služijo psihološko in informacijsko vojskovanje, ekonomski protiukrepi (primer blokade ključnih prometnih poti ali prepoved izvoza strateških surovin), nepričakovan začasen in praviloma omejen prenos bojnega delovanja (primer terorističnih napadov) in vojaških aktivnosti na nasprotnikovo ozemlje.¹⁸⁷ Alternativen pristop temelji na vpletanju (OS

Karabah, Čečenija, Kosovo, Sudan in Irak). f) Ropanje in napadi na oskrbovalne konvoje mirovnih sil in humanitarnih organizacij (primer Bosne in Hercegovine, Somalije, Iraka in Afganistana). g) Napadi na politično občutljive cilje (obmejna območja, glavna mesta, vladna poslopja in tuja veleposlaništva) ter atentati in ugrabitve znanih oseb javnega življenja, novinarjev, humanitarnih delavcev, turistov in vojakov (primer ugrabitve britanskih vojakov s strani Irana marca leta 2007 ter ugrabitev tujcev v Maliju v obdobju po letu 2012). h) Napadi na ekonomsko občutljive cilje (požig naftnih polj v Kuvajtu leta 1991, tanker Limburg v Jemnu leta 2002, naftna polja in pristaniški terminali v Iraku po letu 2003, poskus uničenja Masleniškega mosta in jezusa hidroelektrarne na Peruči na Hrvaškem leta 1993 in hidroelektrarne Kajaki v južnem Afganistanu v letih 2006 in 2007).

¹⁸⁵ Najboljši in najaktualnejši primer so ZDA in njihove OS v različnih obdobjih t.i. svetovne vojne proti terorizmu (2001-2007).

¹⁸⁶ Tovrsten primer sta teroristični in gverilski način delovanja, ki imata velik psihološki učinek, saj temeljita na načelu prostorskega prenosa območja delovanja. Zato ustvarjata percepcijo, da oborožen konflikt in trpljenje v prostorskem in časovnem smislu nista daleč stran.

¹⁸⁷ Gre za uresničevanje preproste logike, skladno s katero vojna in nasilje nista prostorsko in časovno oddaljena od vsakodnevnega življenja ljudi v nasprotnikovi državi. Človeška zgodovina je polna tovrstnih krutih rešitev oziroma praktičnih primerov. Mednje lahko uvrstimo: a) Angleško bombardiranje Berlina kot odgovor na napad nemškega VL na London leta 1940. b) Ameriško bombardiranje Tokia konec leta 1941 kot odgovor na japonski napad na Pearl Harbour. c) Vietnamsko »Tet ofenzivo« v vseh večjih mestih Južnega Vietnama, do katere je prišlo leta 1968. Njena najpomembnejša posledica je bila sprememba javnega mnenja o vietnamski vojni v ZDA. d) Britansko grožnjo z zračnimi napadi na Buenos Aires v času t.i. falklandske vojne, zaradi katere so Argentinci z območja Falklandov umaknili svoja najmodernejša lovsko letala in jih vključili v obrambo glavnega mesta. Na ta način so britanske ekspedicijske sile lažje prevzele nadzor nad zračnim prostorom okoli spornega otočja, kar je predstavljalo pogoj za začetek pomorskega desanta. e) Iransko-iraško vojno mest oziroma medsebojno obstreljevanje večjih naselij z balističnimi raketami s ciljem zastraševanja civilnega prebivalstva v

RD v dolgotrajne konflikte (praviloma nizke intenzivnosti) brez enostavnih, elegantnih in hitrih rešitev, v katerih (vojaške) prednosti (OS) RD ne morejo priti do izraza.¹⁸⁸ Končni cilj tovrstnih aktivnosti ni doseganje vojaške zmage na bojnem polju, ampak potenciranje in nadzorovanje psihološke dimenzije konflikta (ustrahovanje in izčrpavanje nasprotnika, vezanje dela njegovih OS ter krepitev lastne morale, enotnosti, volje do odpora in povečevanje ugleda ter občutka (pre)moči ob sočasni diskreditaciji močnejšega nasprotnika in njegovih namer) ter doseganje zmage na strateški (največkrat na politični) ravni.¹⁸⁹

- f) ***Celostni in prilagodljivi operativni in strateški pristopi za delovanje proti (OS) RD.*** Na strateški ravni lahko govorimo o preusmeritvi težišča aktivnosti s strategije neposrednega delovanja na strategijo posrednega delovanja, kjer vojaška (pre)moč ni več odločilni dejavnik in, posledično, vojaška (pri)sila ni več primarno sredstvo za doseganje začrtanih ciljev. V tej luči izstopajo psihološka, informacijska, ekonomska in politična dimenzija vojskovanja in njihovo pragmatično kombiniranje (tabela 4.3 na strani 77). Na vojaški strateški in operativni ravni zato izstopata asimetrični pristop k vojskovanju (več o tem v poglavju 6.4.2) in prilagajanje/izkoriščanje novo nastalim/h varnostnim/h razmeram/razmer v svetu (primer Iraka kot nove glavne fronte v t.i. sveti vojni (arab. jihad) proti Zahodu oziroma RD), kar naj bi v kombinaciji z dobrim poznavanjem nasprotnika (postmoderne družbe RD ter prednosti in omejitve njihovih OS) tudi relativno šibkejšim akterjem na bojišču prihodnosti omogočilo doseganje zavidanja vrednih vojaških rezultatov.¹⁹⁰

obdobju iransko-iraške vojne, v kateri se je sicer velika večina vojaških aktivnosti odvijala na sami bojni črti. f) Čečenske teroristične napade na vrtec v Beslanu, televizijski stolp, postaje podzemne železnice in gledališče v Moskvi, katerih cilj je bilo ustrahovanje in nasilje nad nasprotnikovim civilnim prebivalstvom kot odgovor na zasedbo Čečenije in nasilje ruskih oblasti in OS nad lokalnim prebivalstvom. g) Teroristični napad na New York in Washington leta 2001 kot odgovor na protimuslimansko in protiarabsko politiko ZDA. h) Testiranje severnokorejskih balističnih raket in izvajanje nuklearnih poskusov kot sredstvo pritiska na države v regiji (v prvi vrsti na Japonsko in Južno Korejo) in na ZDA med letoma 2004 in 2007.

¹⁸⁸ Med tovrstnimi primeri izstopa cel spekter nevojnih vojaških operacij, v katerih so po koncu hladne vojne (so)delovale OS RD (na Hrvaškem, v Somaliji, v Ruandi, v Bosni in Hercegovini, na Kosovu, na Timorju, v D.R. Kongu itd.).

¹⁸⁹ Tovrstna primera sta vojni v Afganistanu in v Vietnamu v obdobju hladne vojne.

¹⁹⁰ Ker je v konvencionalnem spopadu z OS ZDA skorajda nemogoče doseči vojaško zmago, so kitajski strategji za morebiten konflikt z RD, na čelu z ZDA, razvili doktrino neomejenega vojskovanja (ang. unrestricted warfare) ali velikega vojskovanja (ang. grand warfare method) (Liang in Xiangsui 1999, 116-20, 146-48). Omenjena doktrina zato vsebuje široko paleto metod in sredstev, kamor spadajo: a) politično-diplomatsko vojskovanje, b) informacijsko vojskovanje, c) ekonomsko-finančno

Tabela 5.3: Nabor izbranih kršitev določil politično-vojaškega imperativa RD s strani njihovih nasprotnikov, ki so imele zanje v obdobju po koncu hladne vojne neporocionalno velik pozitiven povraten učinek

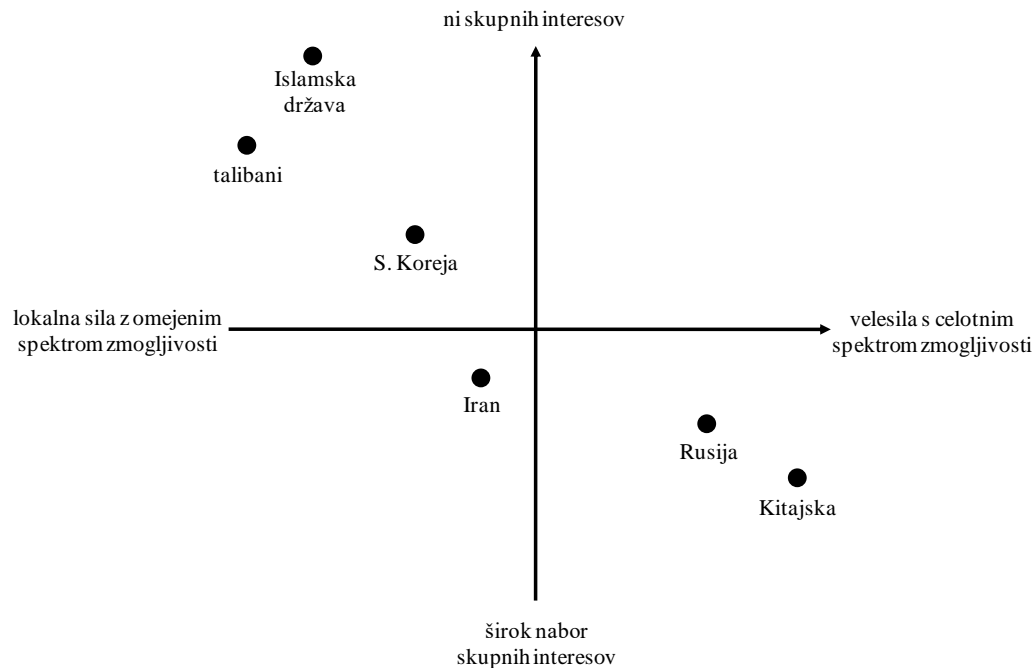
IZBRANI PRAKTIČNI PRIMERI (Kaj?, Kje?, Kdaj?)	MI		ONI
	DOMINANTEN AKTER (kršitelj)	POSLEDICE ZA NAS	POSLEDICE ZA RD
Smrt osemnajstih ameriških vojakov (Somalija: 1993)	lokalne somalijske milice	umik mirovnih sil, propagandna in vojaška zmaga	izguba ugleda, večja neenotnost in zadržanost pri uporabi vojaške (pri)sile
Smrt enajstih belgijskih vojakov (Ruanda: 1994)	Hutuji in Tutsiji	umik mirovnih sil, pogoji za genocid	izguba ugleda, večja neenotnost in zadržanost pri uporabi vojaške (pri)sile
Zračni napadi na New York in Washington (ZDA: 2001)	Al Kajda	ogrožanje miru in stabilnosti RD, krepitev podpore in poenotenje radikalnih islamistov, propagandna zmaga	svetovna vojna proti terorizmu, prehodna utrditev vladavine Georga Busha ml., ekonomsko izčrpavanje ZDA, neenotnost glede praktičnih ukrepov na svetovni ravni, padanje ugleda ZDA v svetu
Bombni napadi v Madridu (Španija: 2004)	Al Kajda	ogrožanje miru in stabilnosti RD, krepitev podpore in poenotenje radikalnih islamistov	padec španske vlade, umik španskih vojakov iz Iraka, strožji varnostni ukrepi
Ugrabitev italijanskega novinarja Daniela Mastrogiacoma (Afganistan: 2007)	afganistanski uporniki	osvoboditev petih talibanov, propagandna zmaga	padec italijanske vlade, padec javne podpore za sodelovanje v vojaških operacijah v Afganistanu, politične razprave o umiku vojakov iz Afganistana, spor z ZDA in Veliko Britanijo
Sporna ugrabitev petnajstih britanskih marincev in mornarjev na iraško-iranski meji (Irak ali Iran: 2007)	Iran	preusmeritev pozornosti svetovne politike in javnosti z nuklearnega programa, propagandna zmaga	padec prestiža britanske vlade, neenotnost odgovora na svetovni ravni, navidezna nemoč Velike Britanije
Ugrabitev triindvajsetih korejskih humanitarnih delavcev (dva sta bila kasneje usmrčena) (Afganistan: 2007)	afganistanski uporniki	prejetje odkupnine, propagandna zmaga, krčenje koalicije voljnih, preprečevanje širjenja krščanstva	prehoden umik korejskih vojakov in humanitarnih delavcev iz Afganistana, uradna prepoved potovanj korejskih državljanov v Afganistan

vojskovanje, d) psihološko vojskovanje, in e) konvencionalno in nekonvencionalno vojaško vojskovanje, vključno z gverilskim in terorističnim vojskovanjem, katerih končni cilj naj bi bil notranji razpad nasprotnikove države in družbe. Rusija pa je kot odgovor na ameriške vojaške operacije razvila in začela uporabljati koncept t.i. vojskovanja nove generacije oziroma hibridno vojskovanje (ang. hybrid warfare).

Cruceru (v Svete 2016, 109-110) trdi, da se vojskovanje ne uresničuje zgolj v vojaškem smislu, temveč se pomika v smeri celovite uporabe vseh vojaških, političnih, ekonomskih in informacijskih zmogljivosti za doseganje strateških učinkov (uresničevanja načrtanih nacionalnovarnostnih interesov, vrednot in ciljev), zaradi česar bomo v prihodnje priča konfrontacijam širokega spektra, v katerih bo prišlo do zlitja tako groženj kot tudi zmogljivosti za njihovo obvladovanje. Zato bodo sodobni konflikti ter oblike in koncepti vojskovanja postajali vse bolj kompleksni, dinamični in prepleteni, kar velja tudi za družbo samo. Akterji se namreč prilagajajo in spreminjajo, improvizirajo in kombinirajo že uveljavljene rešitve s ciljem oblikovanja samosvojih rešitev, ki omogočajo maksimalno izkoriščanje lastnih (največkrat dokaj specifičnih) prednosti ob sočasnem negiranju slabosti potencialnih nasprotnikov in dejanskih sovražnikov. Zato ne preseneča, da v nasprotju z uveljavljenim modelom načina vojskovanja RD, ki je podrobneje predstavljen v poglavjih 5.2 in 5.3, njihovi nasprotniki kljub želji po kombiniranju vseh razpoložljivih sredstev in potencialov družbe niso in najverjetneje tudi ne bodo oblikovali oziroma uveljavili enotnega koncepta ali modela vojskovanja.

V nadaljevanju je zato predstavljen nabor najvplivnejših in vsebinsko zelo raznolikih (sodobnih) konceptov vojskovanja (potencialnih) nasprotnikov in sovražnikov RD, kamor je avtor tega dela uvrstil Rusijo, Kitajsko, Severno Korejo, Iran, t.i. Islamsko državo (IS) in talibane. Na shemi 5.1 na strani 145 so omenjeni nasprotniki RD razvrščeni na podlagi razlik v interesih v odnosu do RD in ocene kombinacije njihove realtivne (mehke in trde) moči na globalni ravni. Binnendijk (2016, 15) ocenjuje, da tovrstno razvrščanje služi a) izboljšanju sposobnosti razumevanja njihove narave ter potencialnih in dejanskih pojavnih oblik groženj, b) vrednotenju relativne stopnje ogroženosti, in c) razmisleku o njihovem obvladovanju v globalnem kontekstu.

Shema 5.1: Ocena relativne moči* in skladnosti vrednot izbranih nasprotnikov RD z RD

* Opomba: Ocena relativne moči temelji na vrednotenju kombinacije politične, ekonomske in vojaške moči izbranega nabora (potencialnih) nasprotnikov oziroma na kazalcih, kot so: BDP, število prebivalcev, obseg in zmogljivosti OS, članstvo in stopnja aktivnosti v sklopu mednarodnih institucij ter ocena političnega vpliva v mednarodnem okolju.

Vir: Izhodišče povzeto po Binnendijk (2016, 16).

Mazarr (2015, 9-22, 50-51) trdi, da si v obdobju po koncu hladne vojne v svetu vse večje število držav in akterjev prizadeva spremeniti uveljavljeno ureditev mednarodnega sistema ter obstoječe razmerje moči in vpliva med državami.¹⁹¹ Tovrsten revizionizem v največji meri zaznamujejo bolj ali manj izražene težnje po uveljavitvi omenjenih sprememb, pri čemer akterji za njihovo uresničevanje največkrat niso pripravljene uporabiti vojaške sile oziroma odigrati vloge klasičnega vojaškega agresorja. Njihovo dilemo namreč zaznamuje kombinacija visoke stopnje nezadovoljstva z obstoječim stanjem, visoke stopnje povezanosti z okoljem in posledično tudi soodvisnosti od usode drugih akterjev ter težnja po sprejemanju odgovornih oziroma racionalnih rešitev. Zato svoje strateške interese in cilje največkrat uveljavljajo oziroma uresničujejo postopno skozi daljše časovno obdobje, pri čemer se osredotočajo na uporabo nevojaških metod in sredstev, zaradi česar je njihove strategije pogojno moč

¹⁹¹ Med njimi najbolj izstopajo vplivnejše DVR, kot so Kitajska, Rusija, Brazilija in Indija.

združiti pod okrilje koncepta strategij sivih območij (ang. gray zone strategies) (Friedberg 2015, 102-106; Pierce 2015, 51-52; Trinkunas 2014, 2). Pri tem se pogosto osredotočajo na načrtno uporabo nekonvencionalnih metod delovanja ter inovativno kombiniranje medsebojno zelo različnih sredstev, namenjenih proaktivnemu uresničevanju lastnih ciljev v t.i. sivi coni oziroma v zamegljenem območju med mirom in vojno (Pierce 2015, 51-61).

Schelling in Altman (v Mazarr 2015, 34-40, 50) izpostavljata, da tovrstne strategije ne izključujejo uporabe vojaške sile, ki je lahko bodisi postopna ali pa nenadna in nepričakovana ter posledično odločna in odločilna. Gre le za poskus premišljenega uresničevanja začrtanih ciljev z minimalnim tveganjem povzročanja oboroženega konflikta velikih razsežnosti oziroma z minimalnim tveganjem za lasten status v mednarodnem okolju. Zato lahko govorimo o prizadevanjih za diskretno uresničevanje začrtanih ciljev. Izbor kombinacije najprimernejših sredstev in metod ter intenzivnost delovanja proaktivnega akterja se zato nenehno prilagajata spreminjajočemu se ravnotežju med percepcijo vitalnosti konkretnega interesa in oceno sprejemljivosti tveganja (primer odločitve o ruskem vojaškem posredovanju na Krimu februarja 2014). Tovrstne strategije imajo tudi nekatere pomanjkljivosti, med katerimi izstopajo: dolgotrajnost, visoki izdatki, možnost tesnejšega povezovanja in boljše organizirane reakcije nasprotnikov, možnost nepričakovane eskalacije konflikta, negotovost uresničevanja začrtanih ciljev in težje merljiva stopnja njihove uresničitve (Mazarr 2015, 67-71; Pierce 2015, 58). Pri tem Metz (2014, 2-4) opozarja, da je strateška kultura v ZDA in na Zahodu neprimerna za vojskovanje v sivih območjih konfliktnega spektra. Ob tem izpostavlja, da so ZDA organizacijsko in psihološko nepripravljene na neomejeno vojskovanje, saj elemente moči poskušajo ločevati in uporabljati zaporedno: v začetni fazi konflikta se osredotočajo na diplomacijo, čemur sledijo ekonomski ukrepi in šele nato uporaba vojaške sile. ZDA in posledično tudi Zahod so zato najmočnejši in najodločnejši, kadar ni politične ali etične zmede, nejasnosti in kontradiktornosti. Ravno zato se nasprotniki RD ne bodo vojskovali na ta način, ampak se bodo poskušali osredotočati na pristope in rešitve, ki jih je moč v večji meri uvrstiti v sklop strategij sivih območij (ibidem).¹⁹²

¹⁹² Med tovrstne praktične primere je moč v obdobju po koncu hladne vojne uvrstiti: a) kitajske aktivnosti in prizadevanja v Južnokitajskem morju, b) rusko strategijo delovanja v državah nekdanje Sovjetske zveze, c) iransko strategijo pri razreševanju nuklearnega spora in njegova prizadevanja za okrepitev svojega vpliva na območju Bližnjega vzhoda, ter d) severnokorejsko strategijo do mednarodne skupnosti v povezavi z njenimi razvojnimi projekti balističnih raket in nuklearnim programom.

5.4.1 KITAJSKI PRISTOP K VOJSKOVANJU

Kitajsko razumevanje velike strategije je v primerjavi z zahodnim (npr. z ameriškim) vsebinsko in konceptualno širše. Pri tem ne gre le za združevanje diplomatskih, informacijskih, vojaških ter ekonomskih aktivnosti in sredstev, ampak za izpostavljanje pomena holističnosti narave strategije in uporabo analitičnega (objektivnega) pristopa k razumevanju strateškega okolja kot celote kot tudi v procesu odločanja in delovanja. Omenjeni proces, ki v veliki meri ostaja zasnovan na marksističnih temeljih, je namenjen subjektivni manipulaciji okolja in akterjev (tudi nasprotnikov) v njem ter zagotavljanju prednosti (kit. shi) na vseh področjih in v vseh okoliščinah ob minimalnih stroških, pri čemer se poslužuje kombinacije različnih strategij in zvičaj (ang. strategems), tehnoloških inovacij, presenečenja in zavajanja (Thomas 2015, 39-40; Chunqiu 2002, 146).

Kitajski koncept velike strategije je skladen z idejo o strategijah sivih območij, pri čemer izpostavlja holističen pristop k vojaškim konfrontacijam, ki vključuje več dimenzij človeške aktivnosti. Slednje naj bi vključevale politične, diplomatske, informacijske, psihološke in ekonomske elemente, kar je skladno s kitajsko strateško kulturo, ki je tradicionalno naklonjena strategiji posrednega nastopanja (Thomas 2015, 41-42; Jijun 2006, 28-38). Zato ni presenetljivo, da je Kitajska tudi pri uresničevanju vitalnih interesov naklonjena več desetletij trajajočim prizadevanjem, saj slednja zagotavljajo ohranjanje regionalne stabilnosti, globalnih finančnih institucij ter visoke stopnje gospodarske rasti in blaginje na Kitajskem (Saunders 2006, 3-18). Pri tem ključno vlogo igrata sposobnost obvladovanja in minimaliziranja tveganj ter postopno uveljavljanje svoje volje, kar je Scobell (2000) označil za »dolgoročen konflikt nizke intenzivnosti, katerega namen je prepričati ostale akterje, da konflikt pravzaprav ne obstaja.«¹⁹³

Kljub navedenemu Kitajska že desetletja velike napore vlaga tudi v razvoj in vsestransko modernizacijo svojih vojaških zmogljivosti oziroma v razvoj sposobnosti za neposredno delovanje (vodenje regionalnega konflikta visoke intenzivnosti). Pri tem ne gre za negacijo koncepta strategije sivih

¹⁹³ Dober primer predstavlja dolgoletna kitajska kampanja širjenja vpliva in nadzora nad območjem Južnokitajskega morja, v okviru katere se Kitajska poslužuje kombinacije formalnih in neformalnih diplomatskih in ekonomskih pritiskov, informacijske kampanje, reinterpretacije zgodovinskih dejstev in pravnih argumentov, vojaških, paravojaških in civilnih akterjev ter fizičnega spreminjanja podobe prostora z izgradnjo novih in širjenjem obstoječih otokov (Mazarr 2015, 81-85).

območij, ampak za razvoj celotnega spektra zmogljivosti, ki jih je po potrebi moč kombinirati in uporabiti pri ohranjanju dinamičnega ravnotežja med cilji, sredstvi in metodami oziroma za uresničevanje začrtanih interesov in ciljev. V skrajnem spektru uporabe sile tako npr. izstopa koncept neomejenega vojskovanja (ang. *unrestricted warfare*).¹⁹⁴ Slednji v obdobju prihodnjih konfliktov predvideva brisanje ločnic med vojaško in civilno sfero aktivnosti oziroma med vojno in mirom. Poleg tega zagovarja zamisel o odsotnosti prostorskih omejitev vojskovališča, ki naj bi potekalo v vseh dimenzijah človeške aktivnosti ter brez omejitev z vidika uporabljenih metod in sredstev. Ob tem izpostavlja primat nevojaških sredstev in metod delovanja, prožnost ter integrirano uporabo več različnih metod in oblik delovanja (npr. odvrčanja, vzpostavitev in promocije pravnih in normativnih dilem, psihološkega, medijskega, kibernetkega in finančnega vojskovanja, elektronskega bojevanja idr.), pri čemer pa se v nasprotju s pričakovanji (za razliko od koncepta totalne vojne) ne osredotoča na uporabo najbolj ekstremnih oblik nasilja (Maxwell 2015, 5; Liang in Xiangsui 1999, 21). Kljub temu Fan in Ma (v Thomas 2015, 42) izpostavljata pospešen tempo vojaških operacij v informacijski dobi, kritičnost uspeha v začetni fazi konflikta in nove možnosti, ki jih nudi sodobna tehnologija. Jijun (2006, 28-38) pa poudarja, da Kitajska za razliko od Zahoda ne sme: sklepati zavezništev, jasno opredeliti dejanskega stanja med vojno in mirom, ločevati fazo konflikta od faze pogajanj ali delovati transparentno, saj prav netransparentnost in nepredvidljivost krepi kitajsko sposobnost odvrčanja.

Sodobno kitajsko strateško misel in delovanje že okvirno dve desetletji zaznamuje tudi specifična in navidezno kontradiktorna kombinacija strategije posrednega nastopanja na ravni velike strategije in neposredne strategije s posrednim pristopom na ravni vojaške strategije, ki v največji meri odraža kitajsko percepcijo razmer moči v svetu. Slednja Kitajski v odnosu do RD še vedno ne nudi zelenih odločilnih prednosti. Zato nekateri analitiki¹⁹⁵ ocenjujejo, da bo Kitajska dolgoročno sočasno z uresničitvijo svojega polnega potenciala spremenila tudi svojo veliko strategijo ter postala bolj

¹⁹⁴ Poleg koncepta neomejenega vojskovanja sta v kitajski vojaški misli in strateški doktrini že dobro desetletje prisotna tudi koncepta lokalne vojne v informacijskih pogojih in ljudske vojne v sodobnih pogojih (Ahrari 1999, 42-44). Prvi se osredotoča na vojskovanje visoke intenzivnosti z OS tujih držav, drugi pa na naloge domovinske obrambe in s tem povezanim poslanstvom kitajskih paravojaških formacij. Ker se vsebinsko dopolnjujeta, sta kljub spremembam oba ostala aktualna, čeprav ju je v veliki meri zasenčil koncept neomejenega vojskovanja ter želja po razvoju »zmogljivosti za doseganje zmage v informatizirani vojni« proti ZDA.

¹⁹⁵ Gompert in Binnendijk 2016, IX-X, 2-5; Cordesman 2015d, 1-2, 18; Kamphausen in Lai 2015, 163-269; Lai 2014: 17-24; Mingfu v Johnston 2014, 53.

neposredna in agresivna pri uveljavljanju svojih interesov in ciljev v svetu. Henley (v Kamphausen in Lai 2015: 48-50) pa poudarja, da se bo na podlagi razvoja specifične kombinacije spremenljivk in konstant v okolju preoblikovanje kitajskih OS v obdobju do leta 2030 nadaljevalo v treh alternativnih smereh: a) osredotočanje na razvoj zmogljivosti za delovanje na globalni ravni (scenarij nastanka nove svetovne vojaške velesile), b) osredotočanje na razvoj zmogljivosti za delovanje na regionalni ravni (scenarij kontinuitete), in c) osredotočanje na razvoj širokega spektra zmogljivosti za razreševanje notranjih varnostnih groženj in izzivov (scenarij izolacionizma in relativno šibkih OS). Zato je moč zaključiti, da prihodnost razvoja OS Kitajske, kitajskih pogledov na vojskovanje in obrazcev uporabe vojaške sile v veliki meri ostaja nedefinirana oziroma da bo Kitajska tudi v prihodnje strmela k prožnosti oziroma k pragmatičnemu sprejemanju rešitev, ki bodo odražale aktualno razmerje med percepcijo ogroženosti, razpoložljivimi viri ter percepcijo lastnega statusa in vloge v mednarodnem okolju.

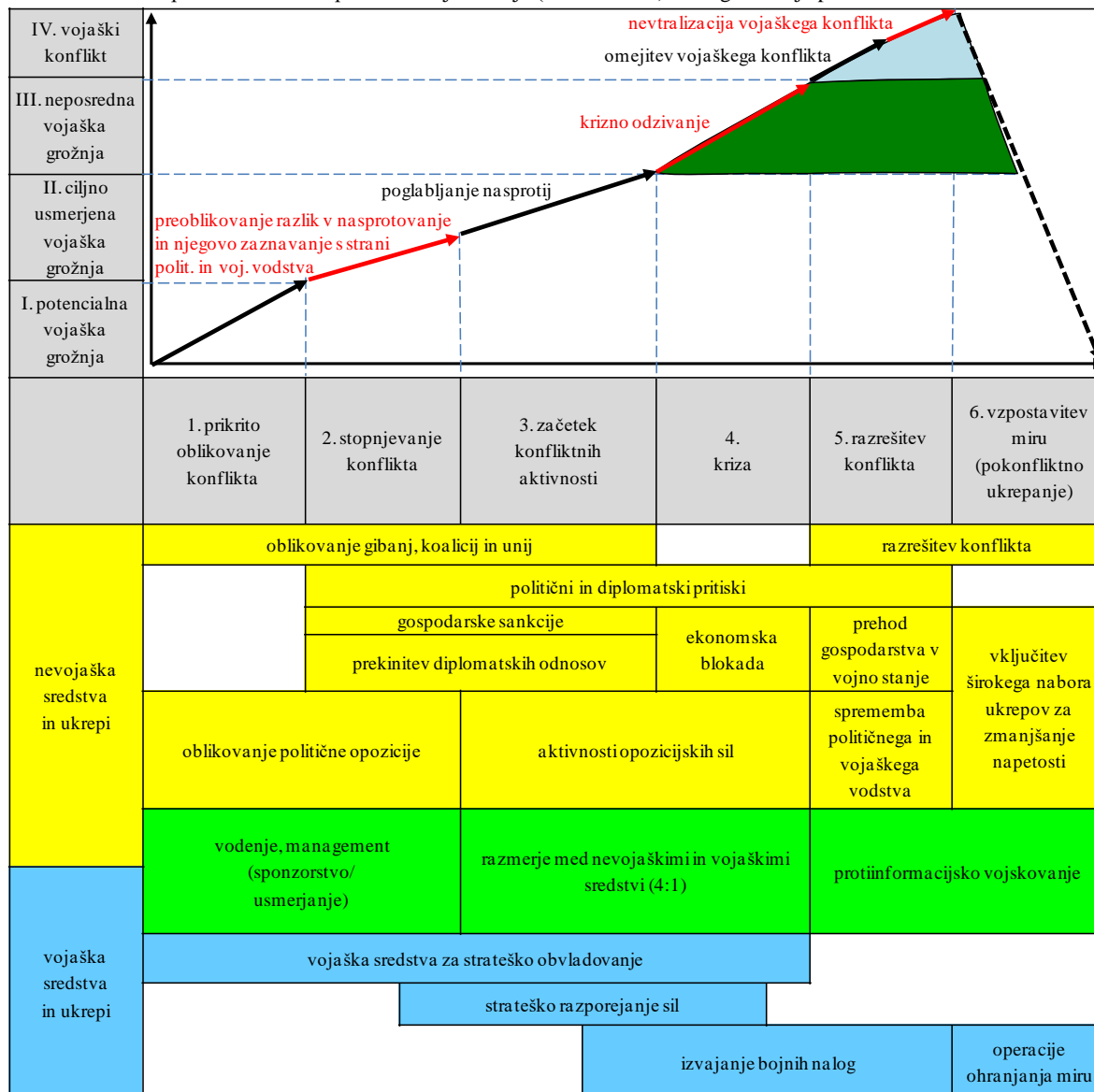
5.4.2 RUSKI PRISTOP K VOJSKOVANJU

Tudi ruski akademiki, politiki in strateg¹⁹⁶ zagovarjajo celosten pristop k vojskovanju, pri čemer so njihovi pogledi o načinu vojskovanja v sodobnem svetu in o značilnostih prihodnjih konfliktov v primerjavi s kitajskimi konceptualno in vsebinsko bolj poenoteni in jasneje začrtani. V tem kontekstu izpostavljajo zaostrovanje rivalstva med državami (neskladnost retorike in dejanj s strani RD ter zaostrovanje odnosov s strani ZDA, EU in Nata), potrebo po nacionalni kampanji, ki bi vključevala vsa razpoložljiva sredstva nacije, prevladujočo vlogo in pomen mehkih elementov moči ter posredno uporabo vojaške sile, ki naj bi zmanjševala stroške in varnostna tveganja (ibidem). Ruski koncept vojskovanja nove generacije predvideva kombinacijo širokega nabora nevojaških in vojaških sredstev in metod delovanja v različnih fazah življenjskega ciklusa konflikta (shema 5.2 na strani 150). Koncept se v nasprotju s prepričanjem nekaterih avtorjev¹⁹⁷ ne osredotoča na vojaška sredstva, ampak izpostavlja naraščajoč pomen in celo primat nevojaških sredstev in metod delovanja. Pri tem Gerasimov (2013) izpostavlja pomen zabrisanosti meje, na kateri pride do uporabe oboroženih sil oziroma ko

¹⁹⁶ Surkov v Racz 2015, 34-42; Ryabkov v Oganessian 2015, 27-30; Chekinov in Bogdanov 2013; Gerasimov 2013; Chekinov in Bogdanov 2010.

¹⁹⁷ Gardner 2015, 1-12; Hoffman v Mazarr 2015 44-47; Škerbinc 2015, 22-27.

Shema 5.2: Šest zaporednih idealnotipskih faz vojskovanja (faz konflikta) nove generacije po Gerasimovu

Vir: Gerasimov v Lee in Johnson (2014).

konflikt dejansko preraste v oborožen konflikt. Do odkrite uporabe vojaške sile zato največkrat pride šele v kasnejših fazah konflikta (pogosto pod krinko mirovnih operacij ali stabilizacijskih ukrepov) z namenom doseganja končnega uspeha. Do takrat pa se vojaška sila uporablja v okviru širokega nabora mirnodobnih aktivnosti in prikritih oblik delovanja (Gerasimov 2013, Chekinov in Bogdanov 2013). Poleg tega praktična aplikacija omenjenega koncepta vojskovanja v primeru nedavnega konflikta na Krimu in v vzhodni Ukrajini kaže, da Rusija velik poudarek namenja tudi elementom presenečanja, maskiranja, zavajanja in netransparentnosti svojega delovanja ter nadzoruvanju eskalacije uporabe

lastne in nasprotnikove sile z namenom razbijanja enotnosti nasprotnika in mednarodne skupnosti ter upočasnjevanja njunih procesov odločanja in delovanja, njune sposobnosti odzivanja na aktualne dogodke in grožnje na vseh ravneh in v vseh dimenzijah družbenih aktivnosti ter posledično tudi njune morale in volje za izvajanje organiziranega (vojaškega) odpora (Bruusgaard 2014, 83-89).

Na podlagi nabora uporabljenih sredstev oziroma načrtanih ciljev, ki so vključeni v shemo 5.2, je moč zaključiti, da koncept največji poudarek namenja politični, ekonomski, informacijski in vojaški dimenziji aktivnosti, medtem ko sta socialna in psihološka dimenzija aktivnosti v človeških družbah nekoliko zapostavljeni. Poleg tega po prepričanju avtorja tega dela, za razliko od tabele 4.3 na strani 77, opisani ruski koncept izključuje oziroma zanemara pomen ekološke dimenzije aktivnosti (stavek ne gre skupaj).¹⁹⁸ Kljub navedenemu načrtani koncept predvideva in vključuje delovanje v fizičnem prostoru (brez prostorskih omejitev, a z jasnim prostorskim osredotočanjem naporov) ter v kibernetnem in kognitivnem prostoru z uporabo kombinacije a) konvencionalnih, specialnih in paravojaških sil, kriminalnih elementov, zasebnih varnostnih podjetij, obveščevalnih struktur, političnih in gospodarskih akterjev ter socialnih gibanj, in b) političnih, socialnih in ekonomskih pritiskov, konvencionalnih in nekonvencionalnih oblik delovanja, informacijskih in psiholoških operacij ter propagande (Svete 2016, 101-105; Maxwell 2015: 1-11; Lee in Johnson 2014). Zato lahko govorimo ne le o obrazcu za uporabo OS, ampak o vsebinsko zelo široko zastavljenemu obrazcu delovanja (konceptu vojaške strategije), ki zaradi svoje splošnosti izvajalcu zagotavlja visoko stopnjo prožnosti oziroma prilagodljivosti. Zato je načeloma moč njegove sestavne elemente ali nabor razpoložljivih sredstev družbe kombinirati oziroma uporabiti v kontekstu a) pasivnega ali aktivnega uresničevanja nacionalnovarnostnih interesov in ciljev, in b) preventivnega ali reakcijskega delovanja, kot tudi c) ofenzivnega ali defenzivnega delovanja. Poleg tega je moč celoten koncept razumeti tudi kot popis nabora različnih možnih oziroma najpogosteje uporabljenih oblik delovanja v različnih idealnotipskih fazah eskalacije in deeskalacije poljubnega konflikta, v katerem so v obdobju po koncu hladne vojne odločilno vlogo odigrale OS ZDA. Gre torej za svojevrstno rusko priredbo ameriškega recepta za učinkovito uporabo vojaške sile, ki je rezultat ruskega induktivnega proučevanja in vrednotenja zakonitosti oboroženih in neoboroženih

¹⁹⁸ Če bi koncept želeli uporabiti v defenzivni in ne v ofenzivni obliki delovanja, bi bil pomen vseh treh zapostavljenih dimenzij najverjetneje občutno večji, medtem ko bi bil pomen informacijske, ekonomske in politične dimenzije aktivnosti nekoliko manjši. Poleg tega bi uporaba koncepta v defenzivni obliki delovanja zahtevala tudi ustrezno preoblikovanje načrtanih ciljev, nabora ključnih sredstev in metod delovanja.

konfliktov v preteklih dveh desetletjih z namenom uresničevanja lastnih interesov in ciljev v multipolarnem svetu (Gardner 2015, 4-6; Mukhin in Baluyevskiy v Bruusgaard 2014, 83-84). Kasapoglu (2015, 11-12) in Bruusgaard (2014, 85-86) ob tem izpostavljata, da gre v primeru ruskega vojaškega posredovanja na Krimu v letu 2014 za uporabo sovjetskih in obstoječih (že znanih) ruskih doktrinarnih in vojaških strateških rešitev in pristopov, ki se na ravni velike strategije kombinirajo na nov in učinkovit način. Pri tem je treba poudariti, da je v nasprotju s tem uporaba ruskih OS v Gruziji leta 2008 in v Siriji med letoma 2014 in 2015 na vseh ravneh v občutno večji meri sledila tradicionalnim obrazcem in konceptom uporabe vojaške sile, pri čemer je delovanje v Siriji po svojih značilnostih še najbolj primerljivo uveljavljenemu načinu vojskovanja OS RD v obdobju po koncu hladne vojne. Zato je moč zaključiti, da kljub razvoju inovativnih teoretičnih pristopov Rusija v praksi ohranja visoko stopnjo prožnosti in pragmatičnosti pri uporabi in kombiniranju različnih načel, konceptov in obrazcev delovanja na ravni velike in vojaške strategije.

5.4.3 IRANSKI PRISTOP K VOJSKOVANJU

Iranska velika strategija že desetletja v največji meri temelji na zaščiti in promociji ideologije in vrednot (iranske) islamske revolucije ter na naboru tradicionalnih (realpolitičnih) nacionalnih interesov (npr. varovanju nacionalne integritete in ozemeljske celovitosti, gospodarskem razvoju in blaginji prebivalstva, krepitvi vloge Irana v svetu itd.). Ob tem velja poudariti, da se Iran v zadnjih dveh desetletjih vse bolj osredotoča na omenjene nacionalne interese in cilje oziroma na iskanje pragmatičnih rešitev, medtem ko je vpliv vrednot islamske revolucije pri sprejemanju strateških odločitev vse manjši. Hadian (2015, 1-2) in McInnis (2015, 19-20) ob tem izpostavljata delitev na dve struji iranskih strateških odločevalcev in akademikov, med katerimi eni zagovarjajo minimalistično angažiranje Irana v širši regiji in osredotočanje na notranje probleme, drugi pa intenzivnejše angažiranje Irana z namenom aktivne stabilizacije širše regije.

Iransko veliko strategijo je moč označiti kot strategijo posrednega delovanja, ki vključuje vse dimenzije družbene aktivnosti, pri čemer se v veliki meri poslužuje elementov presenečenja, zavajanja in zavlačevanja. Navedene lastnosti so še posebej opazne v zunanji politiki, ki se osredotoča na postopno

oblikovanje tesnejših političnih in gospodarskih vezi z Iranu naklonjenimi revolucionarnimi¹⁹⁹ režimi, političnimi strankami, etničnimi skupinami ali pripadniki šiitske verske skupnosti s poudarkom na območju Bližnjega vzhoda, kar dolgoročno krepi vlogo in vpliv Irana, omogoča blaženje negativnih učinkov (morebitnih) sankcij in politične izolacije s strani mednarodne skupnosti ter dolgoročno bodisi krepi bodisi spodkopava stabilnost drugih držav in družb ter legitimnost tamkajšnjih oblasti in institucij.²⁰⁰

Na ravni vojaške strategije Iran v večji meri ostaja zavezan defenzivno-ofenzivni neposredni strategiji, pri čemer velja izpostaviti vse bolj izrazite napore, usmerjene v razvoj in uporabo širokega nabora nekonvencionalnih zmogljivosti. V tem kontekstu Maxwell (2015, 4-5) izpostavlja iransko naklonjenost: a) oblikovanju širših neselektaških koalicij, ki so namenjene legitimizaciji iranskih aktivnosti in slabljenju nasprotnikov, b) uporabi relativno majhnega elementa lastnih sil (primer sil Al Quds), kar omogoča relativno prikrito delovanje oziroma zavračanje obtožb o neposredni vpletenosti v posamezen konflikt, ter c) partnerstvu z lokalnimi vojaškimi, paravojaškimi ali terorističnimi skupinami z namenom multiplikacije učinkov njihovega delovanja in zavestnega prenosa dela tveganja in odgovornosti na omenjene partnerje (primer Hezbolaha). Zaradi navedenih razlogov McInnis (2015, 120) poudarja, da je Iran najbolj naklonjen uporabi sile v konfliktih nizke intenzivnosti, asimetričnemu vojskovanju in zanašanju na lokalne partnerje.

V aktualnem oboroženem konfliktu v Siriji in Iraku Iran uporablja širok nabor sil in sredstev, ki vključuje prikrito in odkrito uporabo lastnih paravojaških in vojaških sil (primer uporabe elementov

¹⁹⁹ Revolucionarnost Iran v kontekstu svoje zunanje politike enači s protiameriško ali protižidovsko nastrojenostjo ali z nasprotovanjem uveljavljeni ureditvi sveta (Haidan 2015, 3).

²⁰⁰ Tako je npr. v obdobju obstoja proameriškega režima v Iraku aktivno podpiral šiitske upornike (npr. milico Jaish al-Mahdi pod vodstvom Muqtada al-Sadra) v boju proti režimskim silam in silam okupacijske koalicije na čelu z ZDA, dandanes pa posredno in neposredno podpira Iranu naklonjen iraški režim in širok nabor šiitskih milic v boju proti IS. Obenem ostaja njegov odnos do prisotnosti in aktivnosti koalicije zahodnih sil v Iraku zadržan, a vendarle ni sovražen. Gardner (2015, 13) je omenjeni odnos med Iranom in ZDA označil kot »posredno zavezništvo«, čeprav lahko dejansko govorimo le o obstoju vzporednih koordiniranih vojaških naporov na območju Iraka s sorodnimi krovnimi cilji in delno skladnimi strateškimi interesi oziroma pogojno o neformalni ohlapni koaliciji (Binnendijk 2016, 35).

V nasprotju s tem je Iran v primeru konflikta v Afganistanu v obdobju med letoma 2001 in 2014 sočasno igral dvojno vlogo, saj je na eni strani podpiral napore in prizadevanja prozahodnega režima v Kabulu, sočasno pa je v omejenem obsegu podpiral tudi proiranske uporniške in kriminalne skupine.

revolucionarne garde in vojaškega letalstva), nudenje vsestranske podpore in vojaške pomoči lokalnim plemenskim in verskim milicam ter režimskim silam in proiranskim terorističnim skupinam ter napotitve šiitskih džihadistov, prostovoljcev in plačancev (primer šiitskih borcev iz Afganistana) na bojišča v omenjenih državah (Gardner 2015, 6-8, 12-13; Arosoaie 2015, 1-3). Poleg tega njegova aktivna podpora vključuje tudi politično podporo, ekonomsko in finančno pomoč ter propagandno kampanjo. Navedeni elementi nakazujejo na obstoj prilagodljivega celostnega in proaktivnega pristopa k razreševanju varnostnih groženj v regiji, ki vključuje tudi dodelane koncepte ofenzivne in defenzivne uporabe vojaške sile. V nasprotju s tem Connell (2010) izpostavlja, da formalna strateška doktrina Irana, imenovana mozaična obramba (ang. mosaic defense), po svoji naravi ostaja izrazito defenzivna, kar odraža na začetku omenjeni konceptualni razkol med dvema strujama strateških odločevalcev oziroma, natančneje, nerazrešeno dilemo na ravni velike strategije. McInnis (2015: III, 19) pa omenjeno defenzivno in reaktivno naravnost Irana pojasnjuje z njegovim specifičnim geostrateškim položajem in neugodnim razmerjem moči v odnosu do ZDA in njenih regionalnih zaveznikov. Zato je razvoj iranskih vojaških zmogljivosti in pristopov delovanja na vseh ravneh v prvi vrsti reakcija na konvencionalno vojaško premoč omenjenih akterjev (ibidem).

5.4.4 SEVERNO KOREJSKI PRISTOP K VOJSKOVANJU

Najpomembnejša krovna cilja Severne Koreje že preko šestdeset let ostajata združitev obeh Korej in ohranjanje obstoječe družbene ureditve, čemur so podrejene vse ostale odločitve in aktivnosti, kar vključuje tudi občasne grožnje z uporabo sile in obmejne incidente, izsiljevanje mednarodne skupnosti za pomoč, obseg in intenzivnost gospodarskih in socialnih reform, politiko trde roke do lastnega civilnega prebivalstva ter občasne reforme državnih institucij. Velika in vojaška strategija tako v največji meri ustrezata obrazcu strategije neposrednega nastopanja, pri čemer ne preseneča, da se največ pozornosti in naporov družbe usmerja v vojaško obrambo (v razvoj in ohranjanje konvencionalnih in nekonvencionalnih zmogljivosti), medtem ko aktivnosti v informacijski, psihološki in ekonomski dimenziji v največji možni meri ostajajo podrejene vojaškemu naporu in pripravam na morebiten oborožen konflikt z RD (Južno Korejo, ZDA in Japonsko).

Binnendijk (2016, 29), Military and Security Developments Involving the Democratic People's Republic of Korea (2015, 5-9), Park (2015, 49), Schobell in Sanford (2007, VII-VIII) in (Gause 2006, 2-8) izpostavljajo, da koncept velike strategije Severne Koreje temelji na:

- a) Politični ideologiji samozadostnosti (kor. juche), ki izpostavlja vsestransko samozadostnost družbe in države.²⁰¹ Juche je hierarhično postavljen celo pred uveljavljene norme in pravila mednarodnega prava.
- b) Kultu vladajoče družine Kim ter ohranjanju njihove vsestranske oblasti in obstoječe družbene ureditve.
- c) Političnem konceptu »vojska prva« (kor. son'gun chongch'i), ki odraža privilegiran status severnokorejskih OS v družbi, znatno razširitev njihovih odločevalskih pristojnosti, institucionalizirano identiteto bojevnika in dejstvo, da je ohranjanje suverenosti režima v pristojnosti OS. OS zato enačijo z državo in komunistično partijo.²⁰²

Schobell in Sanford (2007, 31) izpostavljata, da je Severna Koreja sovjetsko doktrino konvencionalnega vojskovanja nadomestila z doktrino splošne ljudske obrambe, v katero je vključila tudi koncept združenih vojaških operacij in koncept vojne na dveh frontah (ang. two front war). V primeru konflikta bi namreč poleg t.i. prve fronte (uporabe velikih konvencionalnih enot na razmejivni črti z Južno

²⁰¹ Juche temelji na idejah korejskih nacionalističnih teoretikov s konca devetnajstega in začetka dvajsetega stoletja, med katerimi izstopa Shin Chaeho, ki so v obdobju zatona dinastije Joseon skladno z realpolitično percepcijo sveta in idejami socialnega darvinizma ohranitev samostojnosti in neodvisnosti Koreje enačili z a) opiranjem na lastne sile in zmogljivosti družbe oziroma družbeno samozadostnostjo, b) militantno nacionalističnimi pogledi na preoblikovanje korejske družbe in države, ter c) osredotočanjem na razvoj trde moči in promocijo vojaške slave nekdanjih najbolj agresivnih korejskih kraljestev. Temu je Chaeho kasneje dodal tudi ideje o »ljudski revoluciji« ali »neposredni revoluciji« kot temeljni obliki odpora proti japonski okupaciji (Chaeho v Park 2015, 50-54).

²⁰² Po preoblikovanju korejskih institucij leta 1998 je Nacionalna komisija za obrambo od Politbiroja prevzela vlogo najpomembnejšega odločevalskega telesa. Od takrat se je postopno uveljavil politični koncept »vojska prva«, s čimer so pristojnosti OS močno presegle vsebinske okvire nacionalne varnosti, obenem pa je ključno odločevalsko vlogo in absoluten nadzor nad OS ohranil avtoritarni »veliki vodja« iz vladajoče družine Kim (Gause 2006, VI, 2-4). Slednji sprejema vse pomembnejše odločitve, medtem ko vojaški vrh opravlja svetovalno vlogo (Gause 2006, 7). OS so bile tako prisiljene prevzeti vodilno vlogo v procesu odločanja o notranjevarnostnih, zunanjepolitičnih in gospodarskih zadevah, obenem pa so ostale tudi temeljno orodje (socialistične) revolucije. V tem kontekstu z državo in komunistično partijo tvorijo neločljivo celoto, ki ohranja tesne vezi z delavskim narodom (Military and Security Developments Involving the Democratic People's Republic of Korea 2015, 5).

Korejo) prišlo tudi do uporabe sil na t.i. drugi fronti (množične infiltracije manjših enot specialnih sil v nasprotnikovo zaledje in njihovo gverilsko delovanje, uporabe balističnih raket, orožij za množično uničevanje idr.). Schobell in Sanford (2007, 129-31) ob tem izpostavljata, da zaradi šibkega gospodarstva ter zastarele oborožitve in opreme konvencionalnih sil Severna Koreja vse večje napore usmerja v razvoj asimetričnih vojaških zmogljivosti (v metode, sile in sredstva, ki konceptualno spadajo v sklop t.i. druge fronte), kar naj bi v kombinaciji z množičnostjo OS in okrepljeno ideološko indoktrinacijo omogočilo ohranjanje ravnotežja vojaških moči z OS RD.

5.4.5 PRISTOP ISLAMSKÉ DRŽAVE K VOJSKOVANJU

Transnacionalno revolucionarno gibanje t.i. Islamska država (IS) temelji na ideologiji radikalnega islama in zamisli o oblikovanju nove idealnotipske družbene ureditve islamskega sveta (t.i. kalifata), kar zahteva strmoglavljenje obstoječih režimov v arabskem svetu in zmago nad Židi, aktiven boj proti oddaljenim sovražnikom, kot so RD, in postopno širjenje kalifata po svetu (Rogers 2015, 1-3). Čeprav o veliki strategiji, ki bi vključevala razvoj strateške misli ter zavestno izbiro strateških obrazcev in konceptov delovanja, ni moč govoriti, zgoraj predstavljeni dolgoročni cilji v veliki meri nakazujejo in obenem omejujejo smernice velike strategije IS. Gre za strategijo neposrednega delovanja, ki je po svojih lastnostih še najbližje konceptu totalne vojne, pri čemer vključuje tudi elemente t.i. revolucionarne ali ljudske vojne (ang. revolutionary people's war). Za razliko od Rusije, Kitajske in Severne Koreje je IS v nenehnem boju za preživetje, zaradi česar ne preseneča, da v svojem relativno kratkem obstoju ni in najverjetneje tudi ne bo razvila teoretičnih okvirov lastnega koncepta vojskovanja, ampak da gre v prvi vrsti za oportunistično hibridno kombiniranje vseh razpoložljivih metod in sredstev. Njen model vojskovanja znotraj vojskovališča (npr. na Bližnjem vzhodu ali v Severni Afriki) namreč temelji na konvencionalnem vojskovanju z elementi gverilske oblike vojskovanja, obenem pa vključuje tudi intenzivno uporabo terorističnih in kriminalnih oblik delovanja. Na območjih zunaj vojskovališča (npr. na ozemlju RD) pa prevladujočo obliko delovanja predstavljajo prav teroristične²⁰³ in kriminalne oblike delovanja. V obeh primerih aktivnosti v informacijski,

²⁰³ V tem kontekstu Liang in Xiangsui (1999, 61-69) menita, da sta obstoj in aktivnost transnacionalnih terorističnih skupin stranski produkt procesa globalizacije ter da so v primerjavi z njimi poklicne vojske RD »predimenzionirani dinozavri, ki

psihološki, ekonomski in politični dimenziji vojskovanja v največji možni meri ostajajo podrejene oziroma podpirajo vojaške napore na vojskovališču (obrambi ali širjenju t.i. protodržav).

Binnendijk (2016: 36-38), Thiele (2015, 5-6) in Kan (2015, 71-77) v kontekstu predstavljenega hibridnega, a realtivno široko začrtanega pristopa k vojskovanju izpostavljajo a) zelo raznoliko paleto borcev in podpornikov (od sunitskih plemenskih milic, tujih borcev in džihadistov (prostovoljcev in plačancev), pripadnikov nekdanjega Husseinovega režima v Iraku, marginaliziranih družbenih skupin in posameznikov v RD do ideološko sorodnih uporniških ali terorističnih skupin v drugih regijah sveta)), b) obstoj različnih oblik financiranja (od pobiranja davkov, zaslužka od preprodaje nafte, do velikopoteznega ropanja, uvedbe suženjstva, zaslužkov od ugrabitev in pobiranja prostovoljnih prispevkov po svetu), in c) prepletanje elementov in institucij tradicionalne države z idealizirano podobo družbene ureditve, v kateri je po vzoru srednjeveškega kalifata vsa (verska in posvetna) oblast združena v neločljivo celoto. Omenjena oblika družbene ureditve zgodovinsko gledano omogoča mobilizacijo vseh razpoložljivih virov in zmogljivosti družbe ter olajšuje uveljavljanje ideje, da cilj opravičuje uporabo vseh metod in sredstev. Zato ni presenetljivo, da je za potrebe uresničevanja najvišjih ciljev in idealov (v tem ali v naslednjem posmrtnem svetu) opravičljivo žrtvovati popolnoma vse in vsakogar, kar vključuje tudi zavestno sprejemanje potencialno strateško usodnih odločitev, ki vodijo v vojno z vsemi na vseh možnih frontah.

Kljub navedenemu ideološki temelji Islamske države in strateška misel radikalnih islamistov segajo daleč v preteklost. Tako npr. Seyed Qutb (v Gorka 2016, 33) v svoji knjigi *Mejniki*, izdani leta 1964, izpostavlja, da islam ni le vera, ampak »revolucionarna stranka« s političnim ciljem, da mobilizira muslimanske množice in doseže globalno prevlado za slavo boga. Končni cilj naporov je obnovitev kalifata kot teokratskega kraljestva, ki bo obsegal cel svet. Pri tem Qutb kot najmočnejše orožje izpostavlja t.i. sveto vojno ali džihad. »Ker demokracije temeljijo na zakonih, ki jih je oblikoval človek, morajo biti uničene, saj spodkopavajo suverenost boga. Koran je namreč edina ustava ali zakon, ki jo

nimajo moči za soočanje s tovrstnimi izzivi. Teroristične skupine pa podobno kot glodalce odlikuje kombinacija dobro razvite sposobnosti preživetja ter ostrih zob, s katerimi terorizirajo dobršen del sveta«.

musliman potrebuje ali sme spoštovati (ibidem).«²⁰⁴ Pakistanski brigadir S. K. Malik v svojem delu Koranski koncept vojskovanja leta 1979 oblikuje tezo, da vojna ni nadaljevanje politike z drugimi sredstvi, ampak le oblika uresničitve božje suverenosti na zemlji, zaradi česar posledično vojna tudi nima nič skupnega s konceptom nacije ali države. Cilj vseh sprejemljivih vojn v islamskem svetu je po njegovem prepričanju ponovna vzpostavitev kalifata - teokratskega islamskega imperija. V vojni zato obstaja en sam gravitacijski center oziroma cilj spopada: sovražnikova duša, duh oziroma vera. Uničenje sovražnikove vere namreč posredno onemogoči tudi njegovo fizično in mentalno delovanje (Myers 2006, 117-118). Zato je najbolj učinkovito orožje vojne teror, katerega namen je uničiti nasprotnikov vrednostni sistem. Nevernike je namreč treba bodisi konvertirati ali pa ubiti (Malik v Gorka 2016, 36-37). Po drugi strani Malik (v Myers 2006, 114-116) izpostavlja tudi ideje o a) božjih omejitvah pri vojskovanju, b) božjih standardih, ki so pogoj za božjo pomoč bojevnikom, in c) koranskem konceptu pravične vojne (boj proti tiraniji in zatiranju islama), ki temelji na uresničevanju božjih ciljev in se izvaja na način, ki ga je predpisal bog, zaradi česar ga ni moč primerjati z zahodnim konceptom pravične vojne.

V primerjavi z zahodnimi teoretičnimi pogledi na vojno, ki se osredotočajo na vojaško dimenzijo aktivnosti, se orisani islamski teoretični pogled osredotoča na širše razumevanje uporabe moči. Tako npr. t.i. totalna velika strategija vključuje uporabo koncepta totalne vojne in veliko strategijo, ki združuje vse razpoložljive zmogljivosti in instrumente družbene moči. V tem kontekstu Malik (v Myers 2006, 116, 119) džihad definira kot nenehen boj (vernikov), ki se zavoljo uresničevanja začrtanih (božjih) ciljev odvija na vseh frontah, med katere uvršča politično, ekonomsko, socialno, psihološko, notranjepolitično, moralno, duhovno in vojaško. Poleg tega je džihad vseobsegajoč in konstanten, saj obsega tako vojno kot mir, vse ravni človeške aktivnosti od velike strategije do taktike, kolektivno in individualno dimenzijo ter načrtovalno in izvajalsko fazo vojne. Zato so mirovni sporazumi v teoriji le začasna in pragmatična rešitev na dolgi poti uresničevanja začrtane usode (prevlade islama na globalni ravni).²⁰⁵ Pri tem zaščita človeškega življenja ni niti končni cilj niti najvišja dobrina. Končni cilj

²⁰⁴ Kasneje je tovrstne revolucionarne ideje Muslimanske bratovščine Al Kajda povezala z vahabistično ideologijo ter začela izvajati: a) gverilske kampanje na različnih kriznih območjih sveta (tudi v Afganistanu v obdobju sovjetske okupacije in po letu 2001), b) propagando na globalni ravni, ter c) teroristične napade in vzpostavljati podporne mreže po celem svetu.

²⁰⁵ Tako je tudi Ayman al-Zawahiri v svojem delu Vitezi pod prerokovim praporjem oziroma bojevniki pod Mohamedovo zastavo iz leta 2001 zagovarjal idejo, da se morajo vsi ljudje odločiti, na kateri strani zgodovine bodo živeli ali umrli, pri

džihada kot ofenzivnega in defenzivnega delovanja je osvoboditev človeka od humanistične tiranije (Cook 2005, 99-103). Malik je prepričan, da lahko džihad (kot velika strategija) v idealnih pogojih povzroči neposredno odločitev in nasprotniku vsili svojo voljo. V primeru, da se to ne zgodi, mora vodilno vlogo prevzeti vojaška strategija, ki odločitev izsili v vojaški fazi konflikta. V primeru, ko je ta priložnost zamujena, je treba sovražniku v dejanskem spopadu zadati odločilni udarec s terorjem.

Myers (2006, 119) je prepričan, da je zgoraj predstavljeni t.i. koranski način vojskovanja kljub svoji izhodiščni brezkompromisni naravi v osnovi idealiziran pogled na koran, islam in islamski način vojskovanja, katerega namen je spodbuditi revitalizacijo islamske vere, vrednot in družbe ter islamske civilizacije v odnosu do drugih civilizacij. Prav zaradi kombinacije omenjenega idealizma, izpostavljanja pomena metafizične oziroma božanske dimenzije kot enega izmed dejavnikov oboroženega boja in nekaterih inovativnih pogledov na vojskovanje Malikovi pogledi in zaključki v nekoliko predelanih in posodobljenih različicah ostajajo vodilo za delovanje številnih radikalnih islamskih, terorističnih in uporniških skupin, med katerimi v obdobju po koncu hladne vojne nedvomno izstopata Al Kajda in IS. Tudi v primeru talibanov v Afganistanu je bilo moč v obdobju od novembra leta 2006 do decembra leta 2014 (glej poglavje 7.1 na strani 254) zaznati iskanje navdiha in določeno stopnjo zgledovanja po drugih uspešnih radikalnih islamskih in terorističnih skupinah oziroma približevanje t.i. koranskemu načinu vojskovanja.

5.4.6 TALIBANSKI PRISTOP K VOJSKOVANJU

Podobno kot IS tudi talibani izpostavljajo ideologijo radikalnega islama, pri čemer zagovarjajo zamisel o oblikovanju islamskega (afganistanskega) emirata v Afganistanu, kar zahteva umik tujih sil in strmoglavljenje obstoječega prozahodnega režima. Ob tem je treba izpostaviti, da so njihovi dolgoročni cilji jasneje načrtani, bolj omejeni in posledično bolj realistični kot pri IS, medtem ko ideologija pri sprejemanju odločitev igra sekundarno vlogo. Pomembnejšo vlogo igrajo vrednotenje razmerja sil na bojišču, ekonomske danosti in omejitve, osebna poznanstva in vezi ter prožnost v procesu odločanja in delovanja na vseh ravneh. Zato lahko največkrat govorimo o oportunističnem in pragmatičnem

čemer je imel v mislih sveto vojno muslimanov proti nevernikom, v kateri je bog na strani muslimanov, zaradi česar je njihova končna zmaga neizogibna (Gorka 2016, 34-35).

sprejemanju kompromisov prehodnega značaja, kar otežuje oblikovanje jasne velike in vojaške strategije ter razvoj vojaško-strateške misli. Na podlagi vrednotenja njihovih aktivnosti v preteklem poldrugem desetletju lahko zaključimo, da je njihov koncept vojskovanja najbližje gverilskemu vojskovanju, obenem pa vključuje tudi intenzivno uporabo terorističnih in kriminalnih oblik delovanja. McNally in Bugala (2015, 11-12) izpostavljata, da so naporu talibanov v vseh dimenzijah družbene aktivnosti v največji možni meri ostali podrejeni vojaškemu naporu (oboroženemu spopadu s številčnejšim in praviloma bolj opremljenim sovražnikom), zaradi česar lahko njihovo veliko strategijo označimo kot strategijo neposrednega nastopanja, njihovo vojaško strategijo pa kot defenzivno-ofenzivno neposredno strategijo.

Glede na to, da je pristop vojskovanja RD v Afganistanu do konca leta 2014 v največji meri temeljil na tradicionalnih načelih konvencionalnega vojskovanja: enotnosti linije poveljevanja, koordinaciji delovanja, osredotočenosti naporov, prostorski in časovni koncentraciji sil ter hitrosti in odločnosti delovanja, je talibanski pristop k vojskovanju zaradi potrebe po preživetju in prilagajanju v veliki meri temeljil na diametralno nasprotnih načelih, kar je vključevalo visoko stopnjo decentraliziranosti odločanja in delovanja, prostorsko razpršenost sil, izogibanje večjim odločilnim spopadom ter osredotočanje na asimetrične taktike delovanja, medtem ko je imela časovna dimenzija konflikta za talibane neprimerno manjši pomen. V prihodnjih letih je moč zaradi ugodnejšega razmerja sil na terenu pričakovati nadaljevanje trenda postopnega prehoda talibanov iz gverilske v konvencionalno obliko vojskovanja, ki se je s krčenjem obsega mednarodnih sil začel sredi leta 2011, ko je ISAF na ANSF formalno prenesel odgovornost za varnost prve skupine afganistanskih okrožij. Več o talibanih, njihovih uspehih in neuspehih ter o izkušnjah iz oboroženega konflikta v Afganistanu je moč prebrati v sedmem poglavju.

V nadaljevanju so v obliki tabel 5.4 in 5.5 predstavljene temeljne lastnosti načina delovanja in vojskovanja nasprotnikov RD, na podlagi katerih je moč lažje identificirati njihove morebitne podobnosti in razlike, ovrednotiti neskladnost med njihovimi cilji, sredstvi in metodami ter oceniti stopnjo, oblike in učinkovitost prilagajanja prevladujočemu modelu vojskovanja RD. Tako npr. akterji, razvrščeni na levo stran tabele, zagovarjajo in praviloma tudi izvajajo načrtno premišljeno strategijo celostnega pristopa k vojskovanju oziroma izvajajo odgovorno politiko za uresničevanje krovnih strateških ciljev, ki po potrebi v manjši ali večji meri vključuje tudi uporabo vojaške sile. Slednje pa ne

izključuje možnosti občasnih nepričakovanih ali nepremišljenih potez. Vse aktivnosti v različnih dimenzijah delovanja človeških združb so namreč del širšega strateškega okvira delovanja oziroma sestavni del večje celote z jasnim dolgoročnim ciljem. To še posebej velja za strategije večjih držav, ki so pri koordinaciji različnih sredstev in oblik delovanja praviloma tudi bolj uspešne, medtem ko so strateški koncepti manjših držav in nadržavnih akterjev (uporniških, terorističnih in kriminalnih skupin) veliko bolj oportunistični ter posledično podvrženi pogostejšim spremembam oziroma vključujejo višjo izhodiščno stopnjo neskladnosti med načrtanimi cilji, razpoložljivimi sredstvi in uporabljenimi metodami. Zato vojaško šibkejši akterji, ki so razvrščeni na desno stran tabele, manj naporov vlagajo v razvoj strateške misli ter pogosto nimajo razvitega jasnega koncepta velike strategije in dodelane vojaške strategije, zaradi česar so se v večji meri prisiljeni zanašati na improvizacijo, oportunitizem in uporabo najbolj skrajnih in nasilnih metod, kar lahko vodi v sprejemanje nepremišljenih in zelo tveganih odločitev.

Kljub temu rezultati z bojišč kažejo, da je moč relativne prednosti in vsestransko premoč (OS) RD relativno uspešno kompenzirati na različne načine, med katerimi je moč izpostaviti: a) ideološko indoktrinacijo, večjo požrtvovalnost in brutalnost, b) drugačno percepcijo časa in njegov manjši pomen za uspešnost vojaške kampanje, c) pomen razvoja sposobnosti mobilizacije čim večjega deleža razpoložljivih virov družbe ter njihovo uporabo za izvajanje (vojaškega) odpora, in d) zviševanje vsestranskih stroškov (oboroženega) konflikta za nasprotnike, kar narekuje tudi razširitev konflikta v čim večje število dimenzij človeških aktivnosti. Najbolj učinkovit in razširjen pristop pa nedvomno vključuje svojevrstno specifično prilagajanje modelu delovanja RD in načinu vojskovanja (OS) RD, kar zahteva zavestno ali nezavedno izbiro optimalnega koncepta velike in vojaške strategije, ki omogočata njihovo preživetje in nudita možnost za končni, četudi praviloma zelo drag in krvavo plačan uspeh. Zato ne preseneča, da nekateri akademiki in strategji na Zahodu (Robinson 2014, 32-35; Bruusgaard 2014, 86-87; Cooper 2012; Strachan 2011, 1281-98) opozarjajo, da je razvoj strateške misli (predvsem na ravni velike strategije) v RD zapostavljen, medtem ko je pri številnih potencialnih nasprotnikih RD (primer Rusije in Kitajske) v preteklem desetletju pospešen ter pridobiva vse večjo težo in pomen.

Tabela 5.4: Temeljne lastnosti uveljavljenega načina delovanja izbranih nasprotnikov RD na ravni velike strategije v obdobju po koncu hladne vojne

nabor izbranih akterjev	Kitajska	Rusija	Iran	S. Koreja	Islamska država	talibani
relativna moč akterja	visoka			nizka		
krovni cilji	podpora večini elementov mednarodne ureditve in prava, z željo po preoblikovanju razmerja moči v svetu in povečanju zmoglosti za preoblikovanje uveljavljenih pravil		načelna podpora ohranjanju statusa quo, z željo po spremembi določenih elementov razmerja moči	ohranitev obstoječega režima v S. Koreji in združitve obeh Korej	revolucionarna sprememba družbene ureditve, uveljavljenih pravil in razmerja moči v svetu	sprememba družbene ureditve, uveljavljenih pravil in razmerja moči v Afganistanu
ambicioznost ciljev	srednja			visoka	srednja	
sprejemljivost tveganja pri uresničevanju ciljev	nizka	srednja		visoka		
temeljno vodilo velike strategije (stopnja revizionizma)	zmerni revizionizem		ciljno usmerjeni revizionizem	izolacionizem in oportunistični	vsestranska družbena revolucija	konzervativizem in izolacionizem
motivacija na temelju identitete ter percepcije statusa in vloge v mednarodnem okolju	v veliki meri zadovoljni in racionalni, z zavezanostjo spremembam specifičnih elementov mednarodnega sistema ali pravil		obstoj frustracij o vlogi in stopnji priznanja v mednarodnem okolju: želja po krepitvi vloge in vpliva v regiji	obstoj frustracij o vlogi in stopnji priznanja v mednarodnem okolju	močne frustracije o identiteti in svoji vlogi v svetu	frustracije o zatonu tradicionalnih vrednot in o tuji nadvladi
tip velike strategije	strategija posrednega nastopanja	strategija neposrednega nastopanja	strategija posrednega nastopanja	strategija neposrednega nastopanja	strategija neposrednega nastopanja	
poimenovanje koncepta velike strategije s strani akterja samega	veliki preporod kitajske nacije	velika Rusija	islamska revolucija	samoizolacionizem in vojska prva	islamska država	islamski emirat
model vladanja (nosilec družbene moči)	elita skrbi za kolektiv (komunistična partija)	neliberalni nacionalizem (predsednik)	avtoritarna teokracija (vrhovni voditelj)	totalitarizem (veliki vodja)	totalitarna teokracija (kalif)	avtoritarnost na plemenskih temeljih (vrhovni poveljnik)
težiščne dimenzije aktivnosti (najpogosteje uporabljeni elementi moči)	ekonomska in politična	politična in vojaška	politična in vojaška	vojaška in psihološka	vojaška in informacijska	vojaška
naklonjenost oblikovanju širših koalicij	visoka			srednja	nizka	
vloga v mednarodnih institucijah	močna: v podpori velike večine pravil, z izjemo unilateralnih naporov na področjih revizionizma		mešana: podpora pravilom, ki omogočajo uresničevanje lastnih interesov	šibka: pogosta kršitev pravil in oportunistični pri iskanju partnerjev	neobstoječa	
percepcija stopnje ogroženosti s strani RD	nizka	srednja		visoka		
stopnja sovravnosti do interesov, vrednot in ciljev RD	deklarirano nizka	nizka do srednja		srednja	visoka	
vpletenost v konflikt z RD	da (Japonska, J. Koreja, ZDA)	da (Poljska, Litva, Estonija)	da (ZDA, Velika Britanija)	da (Japonska, ZDA)	da (ZDA, Velika Britanija, Francija, Belgija)	
vpletenost v konflikt z DVR, ki so partnerji RD	da (Tajvan, Filipini, Tajska, Malezija)	da (Turčija, Gruzija, Ukrajina)	pogojno da* (Afganistan, Irak, Izrael)	ne	da (Irak, Egipt, Tunizija, Turčija)	da (Afganistan, Pakistan)
sodelovanje z drugimi nasprotniki RD	da (Rusija, S. Koreja, Iran)	da (Iran, Kitajska)	da (Rusija, Kitajska, S. Koreja)	da (Iran, Kitajska)	ne	da (Haqqani, HIG, TTP, Al Kajda)
naklonjenost uporabi sile za razreševanje konfliktov	majhna	srednja			velika	
vpletenost v oborožen konflikt z RD	ne	ne	pogojno ne*	pogojno da (J. Koreja)	da (ZDA, Velika Britanija, Francija, Belgija)	
ocena potrebnega vložka za uresničitev koncepta	srednje visok	visok		zelo visok		visok
ocena relativnega deleža vseh družbenih virov za uresničitev koncepta	nizek					visok
ocena učinkovitosti koncepta vojskovanja v primeru oboroženega konflikta z RD	visoka	srednja		nizka	srednja	

*opomba: Iran je v obdobju po koncu hladne vojne nudil podporo nekaterim oboroženim skupinam, ki so bile vpletene v oborožene spopade z OS RD na območju Iraka in Afganistana ter v spopade s tamkajšnjimi varnostnimi silami.

Vir: Izhodišče povzeto po Binnendijk (2016, 10,39) in Mazarr (2015, 20-25).

Tabela 5.5: Temeljne lastnosti uveljavljenega načina delovanja izbranih nasprotnikov RD na ravni vojaške strategije in operatike v obdobju po koncu hladne vojne

nabor izbranih akterjev	Kitajska	Rusija	Iran	S. Koreja	Islamska država	talibani
tip vojaške strategije (po Beaufru)	neposredna strategija s posrednim pristopom	ofenzivna strategija neposrednega nastopanja	defenzivno-ofenzivna neposredna strategija	ofenzivna strategija neposrednega nastopanja	neposredna strategija s posrednim pristopom	defenzivno-ofenzivna neposredna strategija
tip vojaške strategije	strategija uničenja		strategija izčrpavanja	strategija odvrčanja in ustrahovanja	strategija uničenja	strategija izčrpavanja
poimenovanje koncepta vojaške strategije s strani akterja samega	neomejeno vojskovanje	vojskovanje nove generacije	mozaična obramba	splošna ljudska obramba	sveta vojna	
težišče razvoja vojaških zmogljivosti	simetrične zmogljivosti		asimetrične zmogljivosti	asimetrične zmogljivosti	simetrične zmogljivosti	asimetrične zmogljivosti
percepcija stopnje ogroženosti s strani RD	nizka do srednja	srednja	srednja do visoka	visoka		
substitut za vojaško šibkost v primerjavi z RD	kvantiteta in inovativnost		inovativnost in požrtvovalnost	kvantiteta in požrtvovalnost	požrtvovalnost, brutalnost, agresivnost, inovativnost, drugačno dojetanje časa	
favorizirana oblika oboroženega konflikta oz. najverjetnejši scenarij uporabe OS	konvencionalna vojna z elementi nekonvencionalne vojne		specialna vojna	totalna vojna		gverilska vojna
praktičen primer uporabe strategije	pogojno Južnokitajsko morje (1991-2016)	Gruzija 2008	Sirija 2012-16	napad na otok Yeonpyeong 23. 11. 2010	Irak in Sirija 2013-16	Afganistan 2001-16
relativen pomen sodobne tehnologije v vojskovanju	visok		srednji	majhen		
relativen pomen časa v vojskovanju	velik		srednji		majhen	
relativen pomen ideologije v vojskovanju	majhen		srednji	velik		srednji
nagnjenost k prenosu tveganja, odgovornosti in stroškov konflikta	velika in zaželena	velika in zaželena	velika in zaželena	majhna, a zaželena	majhna, a kontraproduktivna	majhna, a nezaželena
zanašanje na lokalne partnerske (ang. proxy) sile pri uresničevanju vojaških ciljev	nizko	srednje	visoko	nizko	visoko	srednje
naklonjenost spodbujanju enotnosti RD	visoka		nizka		srednja	
stopnja sprejemljivosti vojaških in civilnih žrtev ter materialne škode v lastni družbi	srednja		zelo visoka			
stopnja sprejemljivosti povzročanja žrtev in materialne škode v nasprotnikovi družbi	pogojno srednja*	srednja		visoka	zelo visoka	visoka
občutljivost na pritisk svetovnega in domačega javnega mnenja	majhna	srednja		zelo majhna	majhna	zelo majhna
ocena potrebnega vložka za uresničitev koncepta	visok		srednje visok	visok	zelo visok	visok
ocena relativnega deleža vseh družbenih virov za uresničitev koncepta	nizek					visok
ocena učinkovitosti koncepta vojskovanja v primeru oboroženega konflikta z RD	srednja			nizka	visoka	

*opomba: Čeprav koncept neomejenega vojskovanja govori o neselektivnem uničevanju nasprotnikovih vojaških in civilnih ciljev, načela velike in vojaške strategije Kitajske stremijo k proporcionalnosti in ekonomiki pri uporabi sile.

5.5 POVRATNA PRILAGODLJIVOST RAZVITIH DRŽAV

Upoštevanje in kombiniranje vseh predstavljenih defenzivnih in ofenzivnih teoretičnih konceptov in (ne)pisanih pravil v praksi pogosto vodi do zelo raznolikih rešitev pri izbiri načina in namena uporabe OS. Nove grožnje in drugačni načini vojskovanja aktivne udeležence nenehno silijo k ponovnemu vrednotenju primernosti obstoječih omejitev, norm in pravil, ki uravnavajo njihove aktivnosti. V prvi vrsti gre za iskanje ravnotežja (družbenega konsenza) med spoštovanjem začrtanih pravil in (samo)omejitev oziroma za vojskovanje »z eno zvezano roko« na eni strani in željo po visoki stopnji učinkovitosti vojaških aktivnosti oziroma uresničevanju temeljnega funkcionalnega poslanstva OS na drugi strani. V tem kontekstu (Gray 2005, 334) poudarja, da stopnja (ne)posrednega nadzora, ki jo želimo uveljaviti oziroma smo jo sprejeli, ne sme onemogočati doseganja začrtanih končnih ciljev v konkretnem konfliktu.

V kontekstu varnostnih razmer v obdobju po koncu hladne vojne je tako moč oblikovati tri alternativne pristope k razreševanju nastale problematike uveljavljanja oziroma spoštovanja določil politično-vojaškega imperativa s strani (OS) RD in njihove želje oziroma potrebe po doseganju začrtanih rezultatov na terenu. Mednje spadajo:

- a) ***Striktno vztrajanje pri začrtanih normah in določenih politično-vojaškega imperativa*** oziroma ohranjanje višjega moralo-etičnega položaja za vsako ceno, kar se v okviru soočanja z odločnimi in prilagodljivimi nasprotniki lahko odrazi v obliki manjše povprečne strateške učinkovitosti aktivnosti (OS) RD, podaljšanja trajanja konflikta, večjega števila žrtev in višjih stroškov, poraza v nekaterih (ne)oboroženih konfliktih, novega razmerja moči in posledično tudi v preoblikovanju omenjenih določil skladno z novimi varnostnimi razmerami v svetu (Evans in Ryan 2000: 57-83). V tem primeru lahko upravičeno govorimo o kratkoročno in dolgoročno zelo tveganem scenariju nadaljnjega razvoja dogodkov. Njegovo uveljavljanje v praksi je bilo s strani RD moč opazovati predvsem v obdobju devetdesetih let preteklega stoletja, dandanes pa tovrstni pristop zagovarjata predvsem EU in OZN. Uveljavitev tovrstnega pristopa pa bi lahko vodila k oblikovanju novih univerzalnih globalnih norm in vrednot (določil politično-vojaškega imperativa in pravnih okvirov), ki bi uravnavale nasilno razreševanje konfliktov v sodobnem svetu.²⁰⁶

²⁰⁶ Tovrsten primer predstavljajo predvsem relativno močne DVR oziroma človeške združbe v fazi preoblikovanja v t.i. postmoderne družbe. V tej luči je moč opazovati tudi prostorsko širjenje določil in norm politično-vojaškega imperativa RD.

- b) ***Postopno in selektivno odstopanje od norm in določil politično-vojaškega imperativa (neformalni ali polformalni odstop)*** ob sočasnem formalnem striktnem spoštovanju in povečevanju začrtanih norm in določil. Gre torej za iskanje pragmatičnih neradikalnih rešitev, kar se v prvi vrsti odraža v obliki uveljavljanja hladnovojnega koncepta specialne vojne.²⁰⁷ V tem primeru lahko upravičeno govorimo o scenariju nadaljnjega razvoja dogodkov, ki vključuje relativno nizko stopnjo tveganja, a še vedno dokaj pogosto uporabo vojaške sile. Njegovo uveljavljanje v praksi je moč opazovati predvsem v kontekstu t.i. svetovne vojne proti terorizmu oziroma v obdobju po letu 2001,²⁰⁸ med njegove zagovornike pa spada predvsem strogo jedro držav koalicije voljnih (npr. ZDA in Velika Britanija).
- c) ***Dokončen formalen odstop od večine začrtanih norm in določil politično-vojaškega imperativa.*** V tem primeru lahko govorimo o scenariju t.i. izraelizacije RD²⁰⁹ oziroma o igri ničelne vsote in o

Tako je npr. Izrael kot postindustrijska družba pod močnim (ne)posrednim vplivom ZDA ter svetovne in domače javnosti kljub nezavidljivim varnostnim razmeram uradno sprejel in v praksi izvajal veliko večino določil vojaško-političnega imperativa RD (primer visokega vrednotenja življenj treh ugrabljenih vojakov kot razlog za velikopotezni vojaški obračun s Hamasom in Hezbolahom ter poskusov omejevanja civilnih žrtev zračnih napadov na Libanon).

²⁰⁷ V ta kontekst med drugim spadajo protiteroristične operacije ZDA na območju Sahela, Somalije in Libije v obdobju po letu 2011 ter protiteroristične operacije Francije na območju Sahela po letu 2012. Tako imajo npr. OS Francije v Sahelu od leta 2012 stalno razmeščenih med 3.000 in 3.500 pripadnikov, ki lahko v sklopu protiteroristične operacije Barkhane na podlagi sprejetih bilateralnih dogovorov izvajajo bojne in nebojne naloge na ozemlju Mavretanije, Malija, Burkine Faso, Nigra in Čada neoziraje se na državne meje omenjenih držav.

²⁰⁸ Večjo prožnost samoomejevanja pravil vodenja oboroženega boja in njihovo sistematično kršenje je moč opazovati v primeru: a) Odnosa do zapornikov v Abu Graibu in Guantanamo ter uveljavljanja novega pojma in statusa ilegalnega borca (ang. illegal combatants) in statusa priprtih civilnih oseb (ang. ghost detainees) le na temelju suma (brez dokazov) in brez možnosti pravnega procesa ter pravne zaščite. Carmola (2005, 95, 109) meni, da je vojna proti terorju kot taktiki in teroristom kot ilegalnim borcem vojna proti tistim, ki ne spoštujejo koncepta proporcionalnosti, formalnih pravic udeležencev v oboroženih konfliktih (vojne prava) in človekovih pravic in si jih zato tudi sami ne zaslužijo oziroma so se jim sami v naprej zavestno odpovedali. b) Zloglasnega »izvoza« (ang. outsourcing ali rendition) zapornikov na zasliševanje in mučenje v Jemen, Maroko, Sudan, Etiopijo, Saudovo Arabijo, Irak, Sirijo, Turčijo, Uzbekistan, Afganistan in Pakistan, kjer pravila vojaško-političnega imperativa RD niso v veljavi oziroma njihovega spoštovanja nihče striktno ne nadzira.

²⁰⁹ Shaw (2005, 140) opozarja na nevarnost procesa t.i. izraelizacije RD ali vsaj ZDA oziroma posledice vpletenosti v večje število oboroženih konfliktov nizke ali srednje intenzivnosti, katerim ni videti konca, kar neizbežno vodi v brutalizacijo države in družbe ter po mnenju avtorja tega dela tudi do črno-bele percepcije sveta ter v skrajnem primeru celo do (ponovnega) uveljavljanja nevarnih darvinističnih idej o civilizacijski, kulturni, verski, nacionalni ali moralno-etični superiornosti.

uveljavljanju absolutne volje močnejšega, zaradi česar je tovrsten razvoj dogodkov predvsem dolgoročno zelo tvegan. Do njegovega uveljavljanja v praksi (vsaj uradno) še ni prišlo,²¹⁰ kar ne pomeni, da se to v primeru zaostrovanja varnostnih razmer v svetu in/ali intenziviranja t.i. svetovne vojne proti terorizmu v prihodnje ne bo zgodilo. Gre za morebitno radikalno reakcijo na percepcijo o postopnem in navidez neizogibnem zatonu politične, ekonomske in vojaške moči ter prevlade RD na globalni ravni.

Na (vsebinsko ožjem) vojaškem področju je v primeru večine RD opazen prenos težišča vojskovanja s trenutno dominantne konvencionalne oblike vojskovanja, ki je osredotočena predvsem na izkoriščanje vsestranskih učinkov ognjene (pre)moči (ang. fire power centric warfare), na: a) psihološko dimenzijo vojskovanja (primer koncepta šokiranja in ustrahovanja (ang. shock and awe), intenziviranje in usmerjanje medijske propagande s ciljem krepitev javne podpore na globalni ravni in znotraj kriznega žarišča (ang. battle for hearts and minds), b) informacijsko dimenzijo vojskovanja znotraj bojevališča (primer t.i. kibernetičnih (ang. cyber) napadov na informacijsko-komunikacijske centre OS, lokalne in globalne medije), c) ponovno krepitev vsestranske vloge in pomena netransparentnih aktivnosti obveščevalnih služb, sil za specialno delovanje in zasebnih varnostnih podjetij, in d) prenos težišča bremena, odgovornosti in stroškov na zaveznike in koalicijske partnerje (poglavje 5.6). Pri nekaterih RD

²¹⁰ Po krvavo zadušenem uporu vojnih ujetnikov v zaporu Qala-i-Jangi v Mazar-i-Sharifu v Afganistanu, do katerega je prišlo v drugi polovici novembra leta 2001 (v zaključnih fazah prve faze vojaške operacije Trajna svoboda (ang. Enduring Freedom), je ameriški obrambni minister Rumsfeld na tiskovni konferenci prejel vprašanje: »Ali ni bilo preko štiristo ubitih ujetnikov neproporcionalen odgovor na njihov upor?« Njegov odgovor se je glasil: »Beseda proporcionalno je zanimiva. Ne vem, če je primerna. Ne vem, če jo je moč definirati. Lahko bi trdili, da hitra in agresivna zadušitev upora na enem mestu lahko odvrne ljudi od upiranja na drugih mestih. Ne vem, če je to res. Lahko pa prepriča tiste, ki so prijeli za orožje in pobijajo druge ljudi, da s tem prenehajo. Vaše vprašanje je zame pretežko. Ne vem, kakšen bi lahko bil proporcionalen odgovor« (www.defenselink.mil.news/Nov2001/t11302001_1130sd.html). Na tej točki je že moč zaznati javno (uradno) izraženo dilemo o potrebi po (re)definiranju vsebine pojma proporcionalnost in težave z njegovim uveljavljanjem v praksi.

V zgodovini RD je moč najti tudi konkretne in neizpodbitne primere formalnega odstopa od začrtanih norm in določil. Mednje spada celo poveljnik VL Velike Britanije maršal Arthur Harris, ki mu zaradi razvoja in uveljavitve njegovega koncepta množičnega bombardiranja civilnih ciljev (velemest v Nemčiji), za razliko od ostalih visokih častnikov, po vojni v Veliki Britaniji niso izkazovali zasluženih vojaških časti (Walzer 1992, 29-34). Tako je v skladu s pravili vojnega prava in novimi razmerami v varnostnem okolju, ki so narekovali zблиževanje z nekdanjimi sovražniki in oblikovanje skupne koalicije proti SZ, postal neformalno žrtveno jagnje britanskega pokonfliktnega revizionizma dogodkov oziroma žrtev ponovnega prehoda na koncept postopnega in selektivnega odstopanja od določil politično-vojaškega imperativa.

je sočasno prišlo tudi do prehoda na ofenzivno vojaško strategijo preventivnega delovanja,²¹¹ kar odraža tradicionalno prepričanje, da bo končne politične cilje v prihodnje možno uresničiti s pomočjo relativno kratkotrajnih spopadov visoke intenzivnosti, ki naj bi a) potekali z minimalnimi lastnimi izgubami v ljudeh in tehniki, ter b) zmanjševali verjetnost nenadzorovane eskalacije konflikta na širšem geografskem območju. Če vse to povežemo z izkušnjami iz oboroženih spopadov v preteklem desetletju, lahko trdimo, da OS RD kljub številnim omejitvam (p)ostajajo politično privlačno in potrebno, četudi ne vedno najbolj primerno, ekonomično ali učinkovito²¹² sredstvo za doseganje načrtanih ciljev velike strategije. Zato lahko v primeru RD upravičeno govorimo o ohranitvi primata strategije neposrednega delovanja v kombinaciji s pragmatičnim selektivnim intervencionizmom.

Če torej sprejmemo hipotezo, da so oboroženi konflikti legitimno in pogosto uporabljano sredstvo in ne obžaljujoča nujnost,²¹³ do katere občasno vendarle pride, potem cilj politike in velike strategije ne sme biti, da se oborožene konflikte izvaja na najnižji možni stopnji intenzivnosti oziroma v minimalnem obsegu, ki ga določa dinamično razmerje med sprtimi stranmi. V tem primeru namreč stopnjo uporabljenega nasilja, način vojskovanja in njegov konec lahko narekuje izključno šibkejša stran. Zato ima tovrstna samoomejevalna politika lahko usodne posledice za nacionalno varnost (močnejše) države. Skladno s slednjo ugotovitvijo Churchill (v Walzer 1992, 245) trdi, da lahko v izjemnih primerih, ko ima močnejša stran upravičen razlog za uporabo vojaške sile (lat. jus ad bellum), le-ta svojo premoč v fazi oboroženega konflikta brez kakršnihkoli omejitev svobode delovanja tudi uporabi.

²¹¹ Strategija preventivnega delovanja širi spekter opravičljivih možnosti uporabe vojaške (pri)sile oziroma spekter sprejemljivih sredstev in metod, kot so: embargo, selektivni in načrtni uboji (primer ameriških zračnih udarov v Jemnu in smrt Huseinovih sinov v Iraku), mučenje, pripor ali zapor za nedoločen čas za osumljence ter odvzem pravice do pravnega varstva in sodnega procesa, velikopotezno strateško prerazporejanje OS na globalni ravni in (ne)formalno vključevanje v večje število sočasno obstoječih oboroženih konfliktov (v primeru ZDA gre za (pre)razporejanje in delovanje v Afganistanu, na Filipinih, v Jemnu, Indoneziji, Gruziji, Iraku in Somaliji) (Crawford 2005, 45-46).

²¹² Takšen primer sta operaciji Severna in Južna straža (ang. Northern and Southern Watch), ki sta iraškim zračnim silam prepovedovali uporabo zračnega prostora nad 33. in pod 36. vzporednikom. Kljub desetletnemu aktivnemu izvajanju nadzora nad omenjenim zračnim prostorom in občasnim zračnim udarom na iraške položaje uporaba VL ZDA in Velike Britanije ni dosegla načrtanih vojaških in političnih ciljev (Warnes 1999, 48-49; Brookes 2000a, 26). Do začasne odprave varnostne grožnje, ki so jo predstavljale iraške sile, je namreč prišlo šele po obsežnejši vojaški operaciji Iraška svoboda in posledični zamenjavi režima Sadama Huseina. Temu pa je kaj kmalu sledilo obdobje intenziviranja vojaških aktivnosti sprtih strani in ponovno povečevanje stopnje ogroženosti kontingentov OS RD v Iraku.

²¹³ Gre za znano trditev, da v ekstremnih primerih mir za vsako ceno ni sprejemljiva možnost nadaljnjega razvoja dogodkov.

Tabela 5.6: Nabor izbranih kršitev določil politično-vojaškega imperativa in prekomerne uporabe vojaške sile s strani RD, ki so imele v obdobju po koncu hladne vojne neporocionalno velik negativen povraten učinek (1 del)

IZBRANI PRAKTIČNI PRIMERI (Kaj?, Kje?, Kdaj?)	MI		ONI
	DOMINANTEN AKTER (kršitelj)	TVEGANJE DOMINANTNEGA AKTERJA	ŽRTVE
Mučenje in kršenje temeljnih človekovih pravic (Somalija: 1993)	Belgija, Italija, ZDA	relativno majhno	civilno prebivalstvo in lokalne milice
Selektivni raketni napadi na civilno infrastrukturo (Sudan: 1998)	ZDA	neobstoječe	civilno prebivalstvo
Načrtno in obsežno bombardiranje civilne infrastrukture (ZRJ: 1999)	ZDA, Velika Britanija, Francija, Nizozemska, Španija	relativno veliko	civilno prebivalstvo
Bombardiranje kitajske ambasade (ZRJ: 1999)	ZDA	neobstoječe	uradniki in diplomati
Bombardiranje zapora Qala-i-Jangi Mazar-i-Sharif (Afganistan: 2001)	ZDA	majhno	vojni ujetniki
Bombardiranje vasi (Afganistan: 2001-2007)	ZDA, Velika Britanija idr.	relativno majhno	civilno prebivalstvo in uporniki
Kršenje ženevskih konvencij in temeljnih človekovih pravic Camp Delta (Afganistan), Abu Ghraib (Irak), Guantanamo Bay (Kuba) (2002-2015)	ZDA	neobstoječe	vojni ujetniki in osumljenci (civilno prebivalstvo)
Kršenje ženevskih konvencij in temeljnih človekovih pravic Basra (Irak: 2003-2006)	Velika Britanija	neobstoječe	vojni ujetniki in osumljenci (civilno prebivalstvo)
Izzivljanje nad posmrtnimi ostanki lokalnega prebivalstva (Afganistan: 2006)	Nemčija	neobstoječe	civilno prebivalstvo in uporniki
Agresiven pristop k urbanemu vojskovanju (primer: Falujah) (Irak: 2003-2007)	ZDA	relativno veliko	civilno prebivalstvo in uporniki

Gre torej za možnost odkritega in načrtnega kršenja (ne)pisanih pravil in določil mednarodnega prava (mednarodnega (vojnega) humanitarnega prava in človekovih pravic), ki uravnavajo pravice in dolžnosti udeležencev v oboroženih konfliktih (lat. jus in bellum). Končni cilj tovrstnih aktivnosti je maksimiranje prednosti in učinkovitosti delovanja OS (RD) na terenu oziroma ciljno usmerjen pragmatizem, ki ima

lahko poleg izjemno pozitivnih posledic (hitrega vojaškega uspeha) tudi zelo izrazite negativne povratne učinke (glej tabeli 5.4 in 5.5 v kombinaciji s tabelama 5.6 in 5.7). Slednji se najpogosteje kažejo v izgubi kredibilnosti in ugleda v očeh mednarodne skupnosti, zmanjševanju podpore tovrstni politiki ter v skrajnih primerih tudi v obliki protestov, neredov in spontanega izbruha nasilja. Poleg tega Wither (2015, 12) izpostavlja, da lahko tudi legitimne vojaške odločitve postanejo pravno vprašljive, kar poveljnike in politike sili k sprejemanju manj tveganih odločitev (ang. risk aversion).

Tabela 5.7: Nabor izbranih kršitev določil politično-vojaškega imperativa in prekomerne uporabe vojaške sile s strani RD, ki so imele v obdobju po koncu hladne vojne neproporcionalno velik negativen povraten učinek (2 del)

IZBRANI PRAKTIČNI PRIMERI (Kaj?, Kje?, Kdaj?)	MI		ONI
	DOMINANTEN AKTER (kršitelj)	TVEGANJE DOMINANTNEGA AKTERJA	ŽRTVE
Odsotnost pravnega nadzora nad spoštovanjem uporabe pravil delovanja na kriznem območju in serija napadov na civilno prebivalstvo (Irak 2003-2007)	zasebno varnostno podjetje Blackwater	relativno veliko	civilno prebivalstvo in uporniki
Streljanje v koran (Irak: 2008)	ZDA	neobstoječe	neobstoječe
Okvirno 180 smrtnih žrtev zračnega napada na ukradene cisterne z gorivom v bližini vasi Omer Kheil (Afganistan 4. 9. 2009)	Nemčija ZDA	relativno veliko relativno majhno	civilno prebivalstvo in uporniki
Umor šestnajstih civilistov v vasi Alkozai s strani Roberta Balesa (Afganistan 11. 3. 2012)	ZDA	neobstoječe	civilno prebivalstvo
Zračni napadi brezpilotnih letal (Pakistan 2004-2015)	ZDA	relativno majhno	civilno prebivalstvo in uporniki
Zračni napad na civilno bolnico v Kunduzu (Afganistan 3. 10. 2015)	ZDA	relativno majhno	uporniki, civilno prebivalstvo, humanitarni delavci (zdravstveno osebje)

V kontekstu preventivnega in kurativnega zoperstavljanja strategijam sivih območij, ki se jih nasprotniki RD domnevno vse pogosteje poslužujejo, Pierce (2015, 58) in Maxwell (2015, 9-10) izpostavljata širok nabor možnih ukrepov, katerih kombinacija bi lahko nasprotnike RD celo odvrnila od izvajanja tovrstnih velikih strategij. Mednje spadajo:

- a) Povečanje transparentnosti aktivnosti agresorja z namenom krepitev stopnje legitimnosti lastnih argumentov in dejanj.
- b) Krepitev volje lastne družbe in mednarodne javnosti za zoperstavljanje obstoječim in potencialnim agresivnim potezam.
- c) Oblikovanje večstranskih ali bilateralnih varnostnih dogovorov z zavezniki in drugimi potencialnimi žrtvami. V tem kontekstu lahko agresorja odvrne demonstracija podpore, demonstracija vojaške moči ali preventivna grožnja z uporabo sile oziroma najava obstoja t.i. rdeče črte oziroma skrajne meje sprejemljivega delovanja agresorja.
- d) Grožnja z uvedbo ekonomskih sankcij s strani večjega števila držav.
- e) Večja naklonjenost mednarodni arbitraži za razreševanje konfliktov v primerih, ko nejasnosti ali kontradiktornosti določil in norm mednarodnega prava otežujejo razrešitev spora.
- f) Povečanje zmogljivosti za zbiranje in obdelavo obveščevalnih podatkov ter okrepitev izmenjave obveščevalnih podatkov, s čimer se povečuje sposobnost zaznavanja potencialno nevarnih sprememb in trendov v okolju.
- g) Načrtno proučevanje strategij in pristopov delovanja nasprotnikov RD ter ustrezno funkcionalno in strukturalno preoblikovanje lastnega sistema nacionalne varnosti oziroma razvoj zmogljivosti za zoperstavljanje tovrstnim grožnjam.

Predstavljeni nabor ukrepov lahko predstavlja ustrezen temelj za defenzivno ali ofenzivno delovanje RD, ki ga je treba prikrojiti konkretnim (praktičnim) izzivom oziroma grožnjam, pri čemer postanejo jasna tudi najbolj smiselna vsebinska področja osredotočanja naporov, njihove ključne prednosti in slabosti, nabor možnih rešitev in njihove omejitve ter najverjetnejše reakcije in ukrepi partnerjev ter nasprotnikov. Prav omenjene reakcije pa zagotavljajo nadaljevanje nenehnega soodvisnega dinamičnega ciklusa obojestranskega evolucionarnega ali revolucionarnega prilagajanja akterjev in njihovih konceptov delovanja oziroma vojskovanja.

5.6 PRAVILA PRENOSA TVEGANJA, ODGOVORNOSTI IN STROŠKOV V (NE)OBOROŽENIH KONFLIKTIH V OBDOBJU PO KONCU HLADNE VOJNE

Giddens (1990, 72), Krulak (1994, 52-57) in Shaw (2005, 71) so prepričani, da sodoben način vojskovanja RD najbolj zaznamujejo (ne)pisana pravila prenosa oziroma delitve bremen oziroma tveganj v oboroženih konfliktih med različnimi akterji oziroma management odnosa med političnimi tveganji (za politike) in življenjsko ogroženostjo v spopad vpletenih akterjev (civilistov, pripadnikov nevladnih organizacij, pripadnikov OS ter pripadnikov paravojaških in terorističnih organizacij). Po mnenju avtorja tega dela je omenjen koncept v vsebinskem smislu smotrno razširiti, tako da vključuje tudi (ne)namerne prenose odgovornosti in stroškov. Šele njihova zaokrožena celota namreč omogoča razumevanje dinamike vsestranskega vpliva širšega družbenega konteksta (spremembah v RD v postindustrijski dobi) na uporabo oborožene sile v obdobju po koncu hladne vojne. Med (ne)formalne zakonitosti sistematičnega prenosa tveganj, odgovornosti in stroškov je tako moč uvrstiti:

- a) Zavesten prenos neposrednega življenjskega tveganja v RD z vlade oziroma politike na pripadnike lastnih OS in, zaradi opuščanja splošne vojaške obveznosti oziroma koncepta oboroženega naroda (ang. nation at arms) ter prostorske oddaljenosti kriznih žarišč, tudi s civilne družbe na pripadnike poklicnih OS. Njihovo tveganje poskuša država zmanjšati s kombinacijo izdatnih vlaganj v sodobno tehnologijo in vojaško tehniko (povečevanje stopnje zaščite in bojne vrednosti lastnih enot), s sklepanjem zavezništov in koalicij (prenos tveganja na pripadnike drugih OS) ter z neuradnim prenosom dela nalog na obveščevalne službe ter zasebna varnostna in logistična podjetja²¹⁴ (ang. outsourcing).
- b) Zavesten prenos odgovornosti in neposrednega življenjskega tveganja na kriznem območju na nasprotnikovo politično vodstvo in OS oziroma paravojaške organizacije, ki nudijo vojaški odpor. S tem so izmed prebivalstva kriznih območij kot nelegitimni cilji izvzeti civilisti in vsi nevtralni akterji. Cilj je torej sočasno minimizirati tveganja za civilno prebivalstvo in maksimirati tveganje za oborožene nasprotnike, kar je v praksi, v primeru, ko ne obstajajo jasne ločnice med obema kategorijama (primer protigverilskega vojskovanja), pogosto zelo težko izvedljivo. Zato se dejansko

²¹⁴ V primeru obveščevalnih služb in zasebnih vojaških podjetij gre v praksi predvsem za zanašanje na načelo tajnosti aktivnosti tovrstnih organizacij, kar vključuje tudi morebitne izgube oziroma žrtve med njihovimi pripadniki, ki niso vključene v uradne evidence padlih in ranjenih, s katerimi je preko medijev soočena javnost in posredno tudi vlade. Do določene mere pa se prikrivajo tudi podatki o materialnih stroških aktivnosti omenjenih akterjev.

(neformalno) povečuje prav obseg življenjskega tveganja civilnega prebivalstva znotraj območja izvajanja vojaških operacij. K temu pogosto pripomore tudi načrtno zlorabljanje civilnega prebivalstva za povečevanje verjetnosti preživetja nasprotnikovih oboroženih formacij in nadaljevanje njihovega oboroženega odpora, saj je na ta način možno posredno občutno zmanjšati bojno učinkovitost OS RD (primer uporabe t.i. živih ščitov v Bosni, ZRJ in v Iraku).

- c) Zaradi izrazitosti želje po zmanjšanju izgub v vrstah lastnih OS in nevladnih organizacij iz RD se je posredno povečalo tudi življenjsko tveganje za nedolžno civilno prebivalstvo na kriznih območjih. Pri izbiri prioritet namreč velika večina RD višje ceni vrednost življenja svojih vojakov kot življenje lokalnih civilistov na kriznem območju, kar se v nevojnih in vojnih vojaških operacijah odraža v obliki izrazitega nesorazmerja med relativno majhnim številom padlih v vrstah OS RD (praviloma le nekaj sto) in relativno visokim številom žrtev v vrstah civilnega prebivalstva (praviloma več tisoč) (Lacina in Gleditsch 2005, 145-166). Na podlagi te misli je moč izdelati poenostavljen model relativne vrednosti človeškega življenja²¹⁵ na kriznem območju (relativen profil tveganja), predstavljen v obliki sheme 5.3, ki zaradi nematematične narave morale in etike spodbija temelje legitimnosti sodobnega načina uporabe vojaške sile s strani RD na čelu s konceptom humanitarnega intervencionizma. Zanimivo je tudi, da je relativna vrednost življenja skladna z razmerjem vsestranske moči, ki ga v svetu v okviru t.i. nove svetovne ureditve uveljavljajo oziroma poskušajo uveljaviti RD na čelu z ZDA.²¹⁶

²¹⁵ Podobno kruto matematično logiko uporabi Barnes (2003, 2) za statistično merjenje relativne uspešnosti vojaške operacije v Iraku. Slednja temelji na seštevanju t.i. pozitivnih in negativnih točk, pri čemer je ubit iraški vojak vreden eno točko, ubit pripadnik republikanske garde dve točki, ubit pripadnik specialne republikanske garde ali paravojaških enot tri točke, ubit ali ujet visoki častnik iraških OS (primer t.i. kemičnega Alija) 5.000 točk, ubit ali ujet Huseinov sin 7.500 točk in ujet ali ubit Sadam Husein 10.000 točk. Od celotne vrednosti seštetih točk se nato odšteje po pet točk za vsakega ubitega civilista moškega spola, deset točk za vsakega ubitega civilista ženskega spola, 20 točk za vsakega ubitega otroka, 50 točk za vsakega ubitega pripadnika koalicijskih sil (OS RD in ne lokalnih zaveznikov) in 100 točk za vsakega koalicijskega vojaka, ubitega zaradi prijateljskega ognja. K skupnemu seštevku je dolgoročno treba dodati še 1.000 pozitivnih točk za vsak incident, ki ga v nekaj letih v Hollywoodu preoblikujejo v patriotski film z morebitnim naslovom »Reševanje vojakinje Lynch«.

²¹⁶ V tem kontekstu izstopa tudi misel upokojenega generala Korpusa mornariške pehote ZDA Paula Van Riperja (v Grossman 1999, 12-13), ki je operacije Nata proti ZRJ v kontekstu nepripravljenosti na tveganje življenj pripadnikov OS zahodnih držav izrazil v naslednjem citatu: »Tiste (pripadnike OS zahodnih držav), ki so se zakleli, da bodo branili druge, so držali zunaj nevarnosti, medtem ko so tiste, ki naj bi jih le-ti varovali (kosovske Albance), v številnih pogledih obravnavali kot potrošen material. Kaj to pove o etiki zahodnih vojakov v kontekstu prihodnjih nepričakovanih konfliktov in izzivov?« K temu je seveda moč dodati še širše vprašanje o etičnosti zahodnih politikov in zahodne civilne družbe, ki v največji meri

Shema 5.3: Ocena povprečne relativne vrednosti človeškega življenja na kriznem območju (praviloma v DVR) in relativno razmerje družbene moči med ključnimi akterji, ki bi ustrezalo RD

- d) Ohranjanje vlade oziroma političnega vrha kot glavnega nosilca političnega tveganja oziroma odgovornosti v RD in v DVR, kar v prvi vrsti izhaja iz prepričanja, da naj bi selektivna uporaba vojaške sile utrdila njihov položaj in okrepila njihov notranjepolitični in zunanjepolitični prestiž in vpliv, medtem ko družbene vrednote, stabilnost, ekonomska blaginja in sam način življenja v državi in v širšem mednarodnem okolju ne bi smeli trpeti. Skladno s tem se odgovornost za (ne)oborožen konflikt in posledično vojaško reagiranje s strani RD največkrat pripiše nasprotnikom, ki se jih preko medijev mednarodnemu okolju skuša predstaviti kot »sile zla«. ²¹⁷ Odgovornost na operativni

(ne)posredno determinirajo pravila igre in obnašanja ključnih akterjev na ravni velike strategije, s čimer usmerjajo, vodijo in nadzirajo tudi morebitno uporabo in način uporabe oborožene (pri)sile, s katero v danem trenutku odločitve razpolagajo posamezne države, koalicije ali zaveznitva.

²¹⁷ Gre za proces mobilizacije pasivne politične podpore civilne družbe v RD za uporabo vojaške sile, za razliko od zbiranja aktivne politične podpore, ki se je v obdobju industrijske družbe in militarizma totalne vojne kazala v obliki a) provojaških političnih organizacij, b) neposredne mobilizacije prebivalstva s pomočjo sistema splošne vojaške obveznosti, in c) načrtovanega prehoda na vojno gospodarstvo. Zato lahko govorimo o novi obliki t.i. postmilitarističnega militarizma v RD, ki v veliki meri determinira način uporabe OS RD in posledično tudi samo naravo vojskovanja v obdobju po koncu hladne vojne (Shaw 2005, 95).

Dober praktičen primer (ne)upravičenega poskusa tovrstnega prenosa odgovornosti so krvavi dogodki v ZDA, ki so se zgodili 11. 9. 2001. Takoj po terorističnih napadih so namreč ZDA zvrnile odgovornost na Al Kajdo (kot cilj brez fizičnega

ravni in finančni stroški same operacije pa se skupaj z morebitnimi (po)plačili porazdelijo znotraj koalicije oziroma zavezništva (primer vojn proti Iraku leta 1991 in 2003). Pri tem znotraj družbe, ne glede na stopnjo splošnega razvoja družbe, težišče za prenos odgovornosti v vseh fazah (ne)oboroženega konflikta še naprej ostaja na povezavi med politiko in OS oziroma oboroženimi skupinami. Treba je izpostaviti tudi nekoliko manj opazne segmente prenosa odgovornosti: a) z nasprotnikove ali nevtralnno nastrojene lokalne civilne družbe (praviloma v DVR ali nevladni akterji v DVR) na OS RD (primer civilnih žrtev), b) z OS RD na nasprotnikove OS (primer uporabe živih ščitov), c) z OS RD na OS lokalnih zaveznikov (shemi 5.4 in 5.5 na strani 175),²¹⁸ d) s civilne družbe nasprotnika neposredno na nasprotnikove OS (primer militarizirane družbe), e) z ekonomije v RD na politiko RD²¹⁹, in f) obojestranski šibek prenos med ekonomijo v RD in OS RD.²²⁰

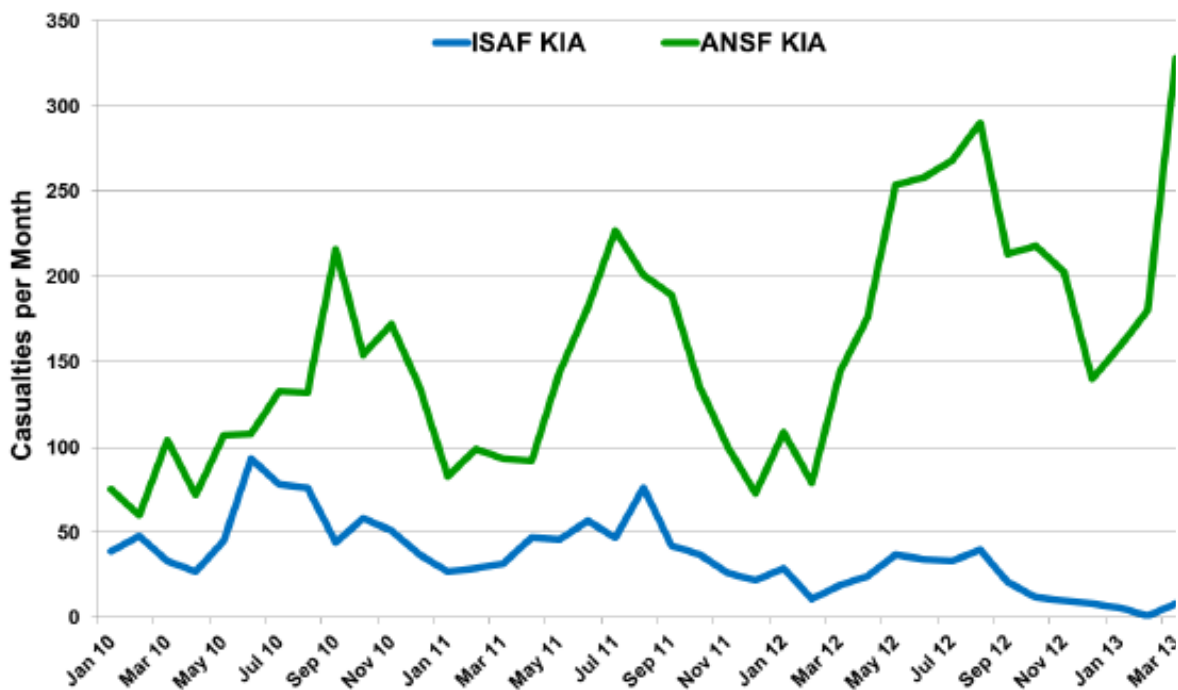
prostorskega ozemlja v svetu, proti kateremu ni moč uporabiti konvencionalne vojaške sile) in posledično na talibanski režim v Afganistanu (uporaba vojaške sile je možna, saj bojevališče obstaja). Temu je sledila druga faza prenosa odgovornosti za mednarodni terorizem na t.i. države osi zla (ang. axis of evil) (Irak, Iran, Sirijo, Libijo in Severno Korejo), ki so od večine sveta že desetletja politično ter ekonomsko odrezane in so posledično tudi vojaško razmeroma šibke države. Med njimi se je Libija zaradi (ne)posrednega pritiska »pokesala« za podporo mednarodnemu terorizmu (izročitev ugrabiteljev civilnega letala in plačilo odškodnine žrtvam svojcev umrlih potnikov) in odpovedala orožju za množično uničevanje. Usoda Iraka je bila podobna kot usoda Afganistana. Ostale države z omenjenega seznama pa so pod budnim očesom RD postale vse bolj izolirane in vojaško vse bolj ogrožene. Po drugi strani pa so Saudova Arabija, Egipt, Jemen, Pakistan in Sudan, od koder so izvirali vsi teroristi, ki so izvedli napade 11. 9. 2001, postali tesni zavezniki RD (s poudarkom na ZDA) v t.i svetovni vojni proti mednarodnemu terorizmu, ne glede na to, da so v njih prisotni močni elementi radikalnega islama in da same sistematično kršijo človekove pravice.

²¹⁸ Tovrsten primer predstavlja načrten razvoj zmogljivosti ANSF v Afganistanu, ki je silam ISAF omogočil izvedbo postopnega prenosa odgovornosti za varnost okrožij in provinc na ANSF. S tem sta se nabor in zahtevnost nalog ANSF povečevala, medtem ko sta se nabor in zahtevnost nalog ISAF začela zmanjševati. Skladno s tem se je postopno povečevalo število napadov, usmerjenih proti pripadnikom ANSF, in število smrtnih žrtev med pripadniki ANSF, medtem ko se je število napadov, usmerjenih proti pripadnikom ISAF, in število smrtnih žrtev spopadov na strani sil ISAF začelo zmanjševati (UNAMA 2013, 10-11; Cordesman 2013c, 23, 36).

²¹⁹ Primer odgovornosti politike za spremenjene razmere na trgu, ki so za domače in/ali svetovno gospodarstvo lahko v osnovi ugodne ali neugodne, medtem ko je njihov dejanski učinek na posamezne akterje (države, gospodarske veje, posamezne korporacije itd.) lahko zelo različen.

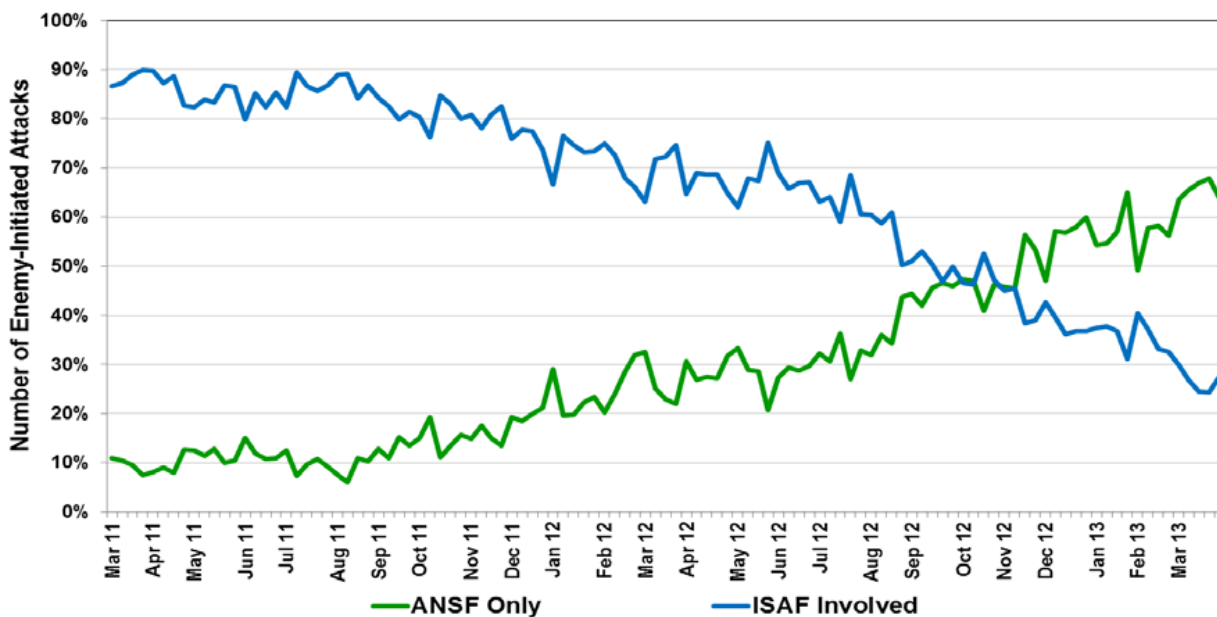
²²⁰ Primer prenosa odgovornosti z OS na ekonomijo je pogosto vezan na odgovornost za kakovost dobavljene vojaške opreme in oborožitve, ki sta bili uporabljeni v vojaški operaciji, in za ohranjanje materialne popolnjenosti vojaških enot. Do prenosa odgovornosti v obratni smeri (z ekonomije na OS) pa lahko pride na primer, ko vojaško-industrijski kompleks države za neučinkovitost vojaških enot krivi slabo usposobljenost in neizurjenost pripadnikov OS ter kategorično zavrača, da je za neugoden razplet dogodkov na kriznem območju prišlo zaradi slabe kakovosti oborožitvenih sistemov.

Shema 5.4: Primerjava števila smrtnih žrtev pripadnikov ISAF (modro) in ANSF (zeleno), ki so posledica delovanja protivladnih (uporniških in kriminalnih) sil (januar 2010-april 2013)

Vir: UNAMA (2013, 10).

Shema 5.5: Primerjava števila kinetičnih dogodkov, ki so jih sprožile protivladne sile proti ANSF (zeleno) in proti ISAF ali proti kombinaciji ISAF in ANSF (modro) (januar 2010-april 2013)

Vir: UNAMA (2013, 11).

- e) Finančne stroške uporabe OS, ki se znotraj države preko političnega vrha na koncu prenesejo na civilno družbo in gospodarstvo. Slednje v RD skozi celotno trajanje (ne)oboroženega konflikta ostane v t.i. mirnodobni obliki oziroma ureditvi. Zato na tej točki Beck (2000, 215), skladno s svojim konceptom družbe tveganja (ang. risk society) kot z neizogibnim strukturnim pogojem napredne industrijske družbe, opozarja na visoko stopnjo prikritega tveganja na politični, gospodarski in moralno-etični ravni, ki ima lahko negativne povratne posledice tudi za RD.²²¹ Manjši delež stroškov se prenese na zaveznike in koalicijske partnerje, neredko kdaj pa se del stroškov poskuša prenesti tudi na nasprotnika (primer reparacij in vojne odškodnine). Slednji je sicer eden redkih udeležencev konflikta znotraj krizne regije oziroma območja (ne)bojnega delovanja (ozemlje RD praviloma ni neposredno vojaško ogroženo), kar pomeni, da mora poleg finančnega bremena obnove matične države prevzeti še dodatne obveznosti.
- f) Nezavestno zapostavljanje oziroma poenostavljanje posledic uporabe vojaške sile na kriznem območju in njihovega povratnega vpliva na vse udeležence v konfliktu. V tem kontekstu izstopajo predvsem razlike med v javnosti potencirano (kvantitativno) in javnosti prikrito (kvalitativno) dimenzijo tveganja, stroškov in odgovornosti za dogodke v konfliktih, kjer pride do uporabe vojaške sile (tabela 5.8 na strani 180). Širša javnost si praviloma želi ustvariti le splošen pregled o dogodkih v svetu, kar vodi k oblikovanju pretirano poenostavljene percepcije realnosti (proces managementa medijev), ki ne odraža več prave kompleksnosti problema, ampak predstavlja le najbolj opazen vsebinski segment (potenciran del kvantitativne dimenzije).²²² Zato je njena pozornost v prvi vrsti usmerjena v spremljanje in razumevanje ozkega nabora kvantitativnih elementov, medtem ko njihova kvalitativna dimenzija ostaja v veliki meri prikrita in nepojasnjena. Slednja namreč vključuje širši (vsebinski) kontekst in/ali ožji (analitični) okvir pomembnih dogodkov (vojaških operacij) na kriznem območju, s katerima se sicer ukvarjajo predvsem strokovnjaki na varnostnem in obrambnem področju ter same OS. Velik del prenosa tveganja, odgovornosti in stroškov tako ostajajo javnosti prikriti, kar seveda ne pomeni, da ne obstajajo ali da

²²¹ Mednje je moč v prvi vrsti uvrstiti neredne in/ali gospodarske krize. Med praktične primere spadajo protesti v ZDA zaradi vojne v Vietnamu in Iraku ali vsesplošno pomanjkanje, lakota in neredi v Nemčiji v drugi polovici prve svetovne vojne.

²²² Gre za uveljavljanje načela, skladno s katerim problemi, o katerih se ne govori, v resnici ne obstajajo oziroma niso pomembni (ang. out of site, out of mind), kar v prvi vrsti odraža prevladujočo kombinacijo selektivne percepcije realnosti in kratkoročno centrično dinamiko dojetja ter vrednotenja dogodkov in sprememb, povezanih z uporabo vojaške (pri)sile v sodobnem svetu.

nimajo večjega (ne)posrednega vpliva na obnašanje vseh akterjev.²²³ Zato je zaradi potrebe po objektivnem proučevanju razvoja dogodkov treba analizirati in ovrednotiti njihovo celotno (objektivno in subjektivno) vrednost, saj v nasprotnem primeru sprejemamo nepopolne in napačne zaključke.

- g) Obstoj prostorske in časovne dimenzije prenosa tveganja, odgovornosti in stroškov med ključnimi akterji. Ta ideja, ki je večina analitikov ne zaznava ali pa jo (ne)namerno zanemarja, temelji predvsem na logiki delovanja človeške narave in vsestranskih posledic njegovih aktivnosti (v našem primeru uporabe oborožene sile), ki največkrat presegajo dimenzije kriznega območja (dimenzija prostora) in danega trenutka oziroma sedanjosti (dimenzija časa). Zaradi vse tesnejše prostorske povezanosti sveta in (so)odvisnosti akterjev je tudi prenos tveganja, odgovornosti in stroškov v prostoru najlažje pojasniti v kontekstu dinamike varnostnih razmer v sodobnem svetu.²²⁴ Prenos

²²³ Dober tovrsten primer so izgube med pogodbeniki. Po podatkih Raziskovalne službe ameriškega kongresa iz leta 2013 so namreč pogodbeniki Ministrstva za obrambo ZDA, Ministrstva za zunanje zadeve ZDA in Ameriške agencije za mednarodni razvoj (ang. USAID) v preteklem desetletju predstavljali vsaj 50 % skupnega nabora sil v Iraku in Afganistanu (Schwarz in Church in Hooker in Collins 2015, 427). Spomladi 2010 je bilo tako v Iraku skupaj 320.000 pripadnikov OS ZDA in pogodbenikov (oboroženih in neoboroženih pogodbenikov Ministrstva za obrambo ZDA), v Afganistanu pa je to število znašalo 210.000 (Hammes 2010, 10). Pri tem je v primerjavi s preteklimi konflikti moč zaznati trend močnega povečanja števila pogodbenikov v odnosu do pripadnikov OS ZDA. V oboroženem konfliktu v Vietnamu je bilo namreč razmerje med pogodbeniki in pripadniki OS ZDA 1:55, v konfliktu v Iraku leta 2010 je znašalo 1:1, v konfliktu v Afganistanu pa 1,43:1 (Hammes 2010, 1).

Hammes (2010, 3) poleg tega izpostavlja, da so smrtne žrtve med pogodbeniki Ministrstva za obrambo ZDA v Iraku in Afganistanu v prvi polovici leta 2010 presegle število smrtnih žrtev med ameriškimi vojaki. Kar 53 % vseh smrtnih žrtev so namreč predstavljali pogodbeniki. Ob tem Singer (2007) izpostavlja, da v nasprotju z žrtvami med ameriškimi vojaki, ki so dolgoročno negativno vplivale na javno podporo vojaškim operacijam na omenjenih kriznih območjih, žrtve med pogodbeniki niso imele tega učinka, saj niso bile vključene v uradne statistike. Tudi v primeru pogodbenikov iz drugih držav je zelo težko ugotoviti točno število smrtnih žrtev (ibidem). Poleg tega je treba izpostaviti, da je bilo po podatkih ameriških oblasti med ameriškimi pogodbeniki v Iraku leta 2012 in v Afganistanu leta 2013 le okvirno 30 % ameriških državljanov. Okvirno 40 % je bilo lokalnih pogodbenikov (Iračanov ali Afganistancev), čemur so z okvirno 30 % sledili pogodbeniki iz DVR (npr. iz Nepala, Turčije, Filipinov itd.), kar še dodatno otežuje zbiranje zanesljivih podatkov o smrtnih žrtvah in obenem pojasnjuje, zakaj je bil vpliv izgub na javno mnenje v RD relativno zanemarljiv oziroma zakaj je bila ta tema v svetovnih medijih zapostavljena (Schwarz in Church in Hooker in Collins 2015, 428).

²²⁴ V obdobju globalizacije je namreč zaradi kombinacije neotipljivosti in nepredvidljivosti varnostnih groženj in izzivov za sodobno družbo in državo (RD) ter vse večje vsestranske prepletenosti medsebojnih odnosov treba ohranjati visoko stopnjo pripravljenosti sistema nacionalne varnosti, visoko raven obrambnih izdatkov in visoko stopnjo pripravljenosti za aktivno

tveganja, odgovornosti in stroškov med ključnimi akterji skozi čas pa praviloma predstavlja težko predvidljiv in posledično manj otipljiv proces. To velja tako za prenos tveganja²²⁵ kot tudi za prenos stroškov²²⁶ vojaških operacij. Tako še najbolj opazno obliko predstavlja prenos (politične in vojaško-poveljniške) odgovornosti skozi čas, ki se lahko odraža skozi ohranjanje in selektivno potenciranje subjektivne percepcije dogodkov iz preteklosti. Slednji sicer predstavljajo del splošnega družbenega spomina oziroma zavesti, ki ju je tako moč uporabiti za načrtno usmerjanje

razreševanje konfliktov (tudi z uporabo lastnih OS) na kriznih območjih, ki ležijo daleč od matične države. V nasprotnem primeru obstaja velika verjetnost (ne)nadzorovanega prostorskega širjenja konfliktov in/ali njihove intenzivnosti, kar zahteva aktiviranje večjih kontingentov varnostnih sil (dimenzija življenjskega tveganja), skokovito povečevanje obrambnih izdatkov (dimenzija stroškov) in intenziviranje iskanja partnerjev za aktivnejše reševanje temeljnega varnostnega problema (dimenzija prenosa politične odgovornosti) (primer vojn na območju nekdanje Jugoslavije in vsestranski vpliv terorističnih napadov v ZDA na njihov odnos do ostalega sveta).

Z vidika prenosa stroškov oziroma ekonomskih bremen skozi prostor dober primer predstavlja tudi skokovit dvig cen nafte na svetovnem trgu v letu 2006, do katerega je prišlo zaradi sočasnega povečevanja nestabilnosti in političnih kriz (Iran, Venezuela, Nigerija in Severna Koreja), oboroženih konfliktov v svetu (Irak in Libanon) in težav pri črpanju nafte v Mehškem zalivu in na Aljaski. Posledice omenjenega prenosa ekonomskih bremen so v svojih denarnicah čutili predvsem največji porabniki fosilnih goriv, kamor spada večina RD.

²²⁵ Tovrsten primer predstavljajo posledice uporabe jedrskega orožja (primer Hirošime in Nagasakija) in orožij z osiromašenim uranom (primer Kuvajta, Iraka, Afganistana, Bosne in Hercegovine, ZRJ), ki med drugim povzročajo različne oblike radiacijske bolezni (t.i. sindrom Zalivske vojne in okvare genske slike ljudi na kontaminiranih območjih), ki ljudi znotraj območja konfliktov prizadenejo skozi daljše časovno obdobje (tudi več desetletij po koncu sovražnosti). Njihove negativne posledice se lahko prenašajo iz generacije v generacijo.

²²⁶ Med tovrstne primere spadajo: a) Nemčija, ki je po prvi in drugi svetovni vojni plačevala reparacije (primer plačila odškodnine prisilno mobiliziranim tujim državljanom, ki so služili v nemški vojski v drugi svetovni vojni), ter b) Kuvajt in Saudova Arabija, ki sta po prvi Zalivski vojni ZDA poplačala levji delež stroškov operacij Puščavski ščit (zavarovanje Saudove Arabije) in Puščavski vihar (osvoboditev Kuvajta).

aktivnosti in dogodkov v sedanjosti in prihodnosti.²²⁷ Poleg tega je moč odgovornost skozi čas (ne)upravičeno prenesti tudi na druge ali drugačne akterje.²²⁸

²²⁷ Tovrsten negativno nabit proces je revanšizem, zaradi katerega lahko pride do ponovnega izbruha sovraštev in nasilja v družbi ali med državami (primer vojn na območju nekdanje Jugoslavije kot ciklično nadaljevanje druge svetovne vojne, prve svetovne vojne, balkanskih vojn itd.). Po drugi strani pa najboljši tovrsten pozitivno nabit proces predstavlja oblikovanje tesnih prijateljskih vezi med narodi, ki temeljijo na sorodnosti, skupnem trpljenju in uspehih iz preteklosti (primer zveze med ZDA in Veliko Britanijo, med državami Skandinavskega polotoka, med Rusijo in Bolgarijo, med Turčijo in državami Centralne Azije itd.).

²²⁸ V tem kontekstu je v očeh slovenske javnosti zanimiv načrten in neupravičen prenos negativnega naboja (notranje)politične odgovornosti za napotitev slovenskih vojakov v Irak na predhodno t.i. Ropovo vlado, medtem ko je naslednja t.i. Janševa vlada, ki je dejansko sprejela in udejanjila omenjeno odločitev, v obliki povečanja zunanjepolitičnega prestiža in utrditve zaveznitva z ZDA sočasno požela vse pozitivne učinke in zasluge za sprejeto odločitev (odgovornost za dobro opravljeno delo).

Podoben primer je moč najti tudi v ZDA, kjer je t.i. Busheva vlada politično odgovornost za dogodke 11. 9. 2001 in neučinkovitost sistema nacionalne varnosti neupravičeno poskušala zvaliti na predhodno obdobje t.i. Clintonove vlade, ko naj bi se boju proti mednarodnemu terorizmu posvečala premajhna pozornost. Podobno velja tudi za poskus prenosa odgovornosti za odločitev o umiku iz Iraka in za kasnejši negativni razvoj varnostnih razmer v omenjeni državi (vzpon Islamske države) na t.i. Obamovo vlado.

Tabela 5.8: Kvantitativno in kvalitativno vrednotenje tveganja, odgovornosti in stroškov sodobnih vojaških operacij

PERCEPCIJA KONFLIKTA V DRUŽBI (oblikovanje pozitivnega ali negativnega javnega mnenja)		OBJEKTIVNA ALI KVANTITATIVNA DIMENZIJA KONFLIKTA (absolutna vrednost dogodkov za vse akterje)	SUBJEKTIVNA ALI KVALITATIVNA DIMENZIJA KONFLIKTA (relativna vrednost dogodkov za posamezne akterje)
javna plat konflikta oziroma uporabe vojaške sile (potenciran pomen)	iskanje odgovorov na vprašanja: a) Kdo je odgovoren? b) Kdo je tvegal? c) Kdo je plačal račun?	izboljšanje varnostnih razmer v svetu zaradi uporabe sile	- v kontekstu najboljšega možnega scenarija nadaljnega razvoja dogodkov v svetu in na kriznem območju (potenciranje pozitivnih posledic) - v kontekstu najslabšega možnega scenarija nadaljnega razvoja dogodkov v svetu in na kriznem območju (potenciranje negativnih posledic in tveganj)
		izgube med pripadniki vseh oboroženih udeležencev konflikta	- v kontekstu (ne)uspešnosti operacije, ohranjanja operativnih sposobnosti in stopnje popolnjenosti enot
		izgube med civilnim prebivalstvom in uničena infrastruktura na kriznem območju	- v kontekstu (ne)namernih ciljev operacije - v kontekstu možnih scenarijev uporabe sile - v kontekstu poveljniške odgovornosti za dogodke
		izgube v vojaški tehniki za vse oborožene udeležence konflikta	- v kontekstu kvalitete usposobljenosti enot, (ne)uspešnosti operacije in ugleda OS
		neposredni finančni stroški uporabe vojaške sile	- v kontekstu operativnih stroškov kot deleža sredstev iz obrambnih izdatkov in njihova razdelitev med aktivne in pasivne akterje v svetu
prikrita plat konflikta oziroma uporabe vojaške sile (zastavljen pomen)	iskanje odgovorov na vprašanja: a) Kdo je odgovoren? b) Kdo je tvegal? c) Kdo je plačal račun?	poslabšanje varnostnih razmer v svetu zaradi uporabe oborožene sile	- v kontekstu najslabšega možnega scenarija nadaljnega razvoja dogodkov v svetu in na kriznem območju (potenciranje negativnih posledic)
		mrtvi, ranjenci, invalidi, psihološki stres med pripadniki vseh oboroženih udeležencev	- v kontekstu ugleda in vpliva OS v družbi, merjenja bojne učinkovitosti enot in (ne)obstoja celostne oskrbe vojakov
		mrtvi, ranjenci, invalidi in begunci kot del civilnega prebivalstva na kriznem območju	- v kontekstu naravnega prirastka, življenjskega standarda in povprečne življenjske dobe v različnih družbah in državah - v kontekstu spremenjene demografske slike in novih ekonomskih trendov na kriznem območju - v kontekstu potrebnih humanitarnih aktivnosti in ugleda OS - v kontekstu minimalne še sprejemljive stopnje žrtev v očeh mednarodne javnosti - v kontekstu psiholoških posledic konflikta za udeležence in njihove družine
		uničena (civilna) infrastruktura	- v kontekstu ekonomskih sposobnosti (samo)obnove družbe in države ali deleža in vrednosti celotne infrastrukture - v kontekstu izgubljenih priložnosti za družbo ter spremenjenih stroškov dobrin in storitev na kriznem območju
		izgube v vojaški tehniki za vse oborožene udeležence konflikta	- v kontekstu razpoložljivih finančnih resursov in proizvodnih sposobnosti vojaško-industrijskega kompleksa - v kontekstu političnih odnosov do ključnih proizvajalcev (podjetij in držav) - v kontekstu merjenja stopnje bojne učinkovitosti enot
		posredni vojaški stroški uporabe vojaške sile	- v kontekstu vsestranske pokonfliktne obnove kriznega območja in razdelitve stroškov med aktivne in pasivne akterje v svetu - v kontekstu BDP in stopnje gospodarske rasti - v kontekstu degradacije okolja, možnosti širjenja epidemij in posledic vsesplošnega pomanjkanja

Legenda:

vebinsko področje konflikta, na katerem je (ne)namerno skoncentrirana pozornost politike in javnosti

V obdobju po koncu hladne vojne sta za odnose med akterji na subnacionalni, nacionalni in mednarodni ravni značilna dva izrazita trenda: a) povečevanje števila akterjev, ki so posredno in/ali neposredno vpleteni v konkretne dogodke, in b) povečevanje kompleksnosti njihovih medsebojnih odnosov in (re)akcij (Brauch 2003a, 35-145; Crene 2006, 25). K obema omenjenima procesoma velja dodati še trend navidez nezadržne in vse tesnejše medsebojne (so)odvisnosti oziroma (ne)posredne povezanosti akterjev (proces globalizacije). Če predstavljene trende prenesemo v naš vsebinski kontekst prenosa tveganja, odgovornosti in stroškov sodobnih konfliktov, pridemo do nekaterih zanimivih ugotovitev.

Tako je moč med primarne oziroma ključne akterje v RD oziroma v postindustrijski družbi uvrstiti a) politiko oziroma politični vrh kot nosilca politične dimenzije varnosti in aktivnosti, b) OS, ki kot nosilci vojaške obrambe predstavljajo temeljni predmet proučevanja tega dela, c) ekonomijo kot nosilca gospodarske dimenzije varnosti in zagovornika vse bolj samosvojih interesov kapitala, in d) civilno družbo kot nosilca socialne in v veliki meri tudi za RD vse pomembnejše ekološke dimenzije varnosti. Poleg tega obstaja tudi vse večje število sekundarnih akterjev, ki praviloma niso pod nenehnim (ne)posrednim nadzorom naštetih akterjev, zaradi česar pogosto zastopajo lastne cilje in interese ter posledično aktivno (so)vplivajo na dinamiko odnosov med primarnimi akterji v družbi. Mednje je moč uvrstiti: nevladne organizacije, medije, neodvisne znanstvene strokovnjake in institucije, zasebna varnostna podjetja, paravojaške skupine in vojaško-industrijski kompleks kot specifičen segment gospodarstva. Pri tem seveda ne smemo pozabiti na vse pomembnejšo vlogo institucij in organizacij na nadnacionalni ravni.²²⁹ Našteti sekundarni akterji so v DVR manj prisotni in manj vplivni, ali pa z enim izmed treh primarnih akterjev (politiko, OS in civilno družbo)²³⁰ tvorijo neločljivo celoto.

²²⁹ V tej luči je npr. OZN pogosto cilj načrtnega prenosa odgovornosti za razvoj dogodkov na kriznih območjih z visoko stopnjo varnostnega tveganja za življenja tujih OS in z nizko verjetnostjo uspešnega razreševanja izhodiščnega varnostnega problema. Države sveta, s poudarkom na RD, tako pod pristojnost OZN vse pogosteje prenašajo politične aktivnosti in vojaške operacije: a) v katerih same ne želijo aktivneje sodelovati, b) v katerih ne želijo izpostavljati svoje vloge in interesov, ter c) ki jih ne zanimajo ali ko je razplet konflikta celo v nasprotju z njihovimi interesi. Po drugi strani OZN še vedno uživa velik ugled, zaradi česar predstavlja dobro platformo za mobilizacijo mednarodne podpore in pomoči ter za pridobitev legitimnosti za različne politične podvige in zelene vojaške aktivnosti, ki jih na podlagi lastnih nacionalnih interesov zagovarjajo posamezne vplivnejše članice (npr. Francija po terorističnih napadih v Parizu 13. 11. 2015).

Po drugi strani organizacije, kot sta Nato in EU, želijo prevzeti odgovornost za skrbno izbrana krizna območja in konflikte, saj na ta način lahko (pre)oblikujejo temeljno poslanstvo matične organizacije ter krepijo svoj vpliv in prestiž v svetu (tako

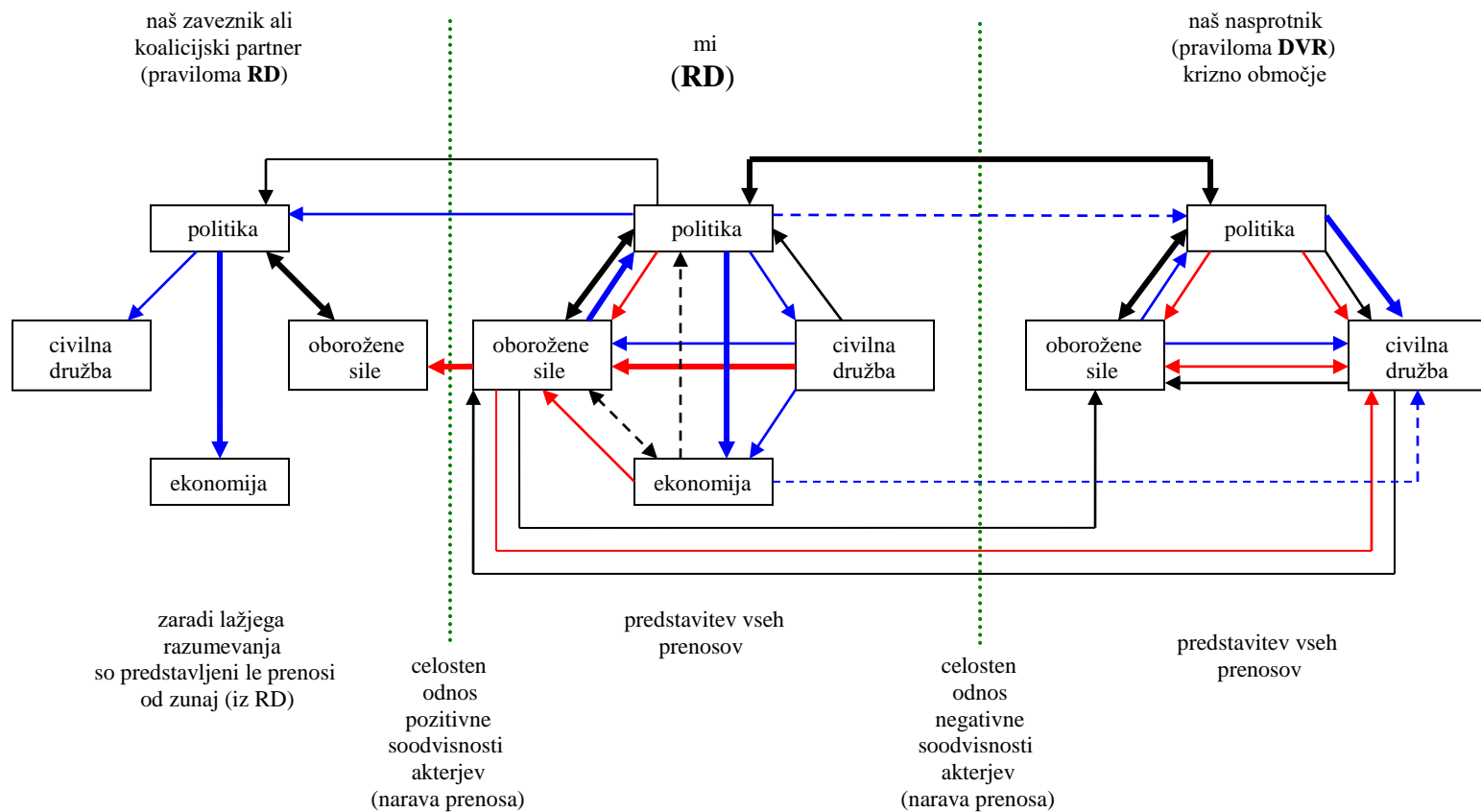
Končni cilj t.i. postmoderne prenosa tveganja, odgovornosti in stroškov znotraj in med RD je aktivno in ciljno usmerjeno zmanjševanje transparentnosti dogodkov ter omejevanje učinkovitosti globalnih mehanizmov nadzora nad uporabo oborožene sile, pri čemer igra ključno vlogo sposobnost managementa medijev (Shaw 2005, 95; Breen in Geltzer 2011, : 41-51; Wither 2015, 4-8), kar naj bi v očeh svetovne javnosti krepilo (ne)upravičeno prepričanje, da so OS (s poudarkom na OS RD) kljub vse strožjim omejitvam politično-vojaškega imperativa še vedno legitimno in zelo učinkovito sredstvo za razreševanje širokega spektra varnostnih problemov v sodobnem svetu, kar posledično opravičuje ohranitev relativno visokih vsestranskih investicij v vojaško dimenzijo varnosti. Ker je glavni in končni sodnik dogodkov in procesov javnost, sodno dvorano, v kateri se zagovarjata politični vrh in posredno tudi OS, v primeru RD predstavljajo demokratične volitve. Zato uporaba OS v RD dandanes postaja javno vprašanje, ki v nasprotju s Clausewitzevimi ugotovitvami ni več v izključni pristojnosti politike,²³¹ kar sicer v primeru proučevanja družbene ureditve in mehanizmov delovanja velike večine DVR še vedno drži. Slednjo ugotovitev odraža tudi desna stran sheme 5.6 na strani 183.

na nadnacionalni kot tudi na nacionalni ravni) ter opravičijo ohranjanje obstoječe stopnje obrambnih izdatkov ali celo njihovo nadaljnje povečevanje.

²³⁰ Civilna družba je v večini DVR nosilec socialne in ekonomske dimenzije varnosti ter odgovarjajočih interesov. Ekološki dimenziji varnosti pa v izraziti želji po izboljševanju družbenega blagostanja oziroma, natančneje, »lovljenju« življenjskega standarda RD že tradicionalno ne posvečajo večje pozornosti.

²³¹ Matika (2001, 8-9) meni, da želijo javne institucije, (ne)vladne organizacije in zasebna podjetja (primer velikih multinacionalk) javno mnenje (pre)oblikovati v svojo korist. Tako lahko spodkopljejo ali povečajo zaupanje v OS in posredno vplivajo na kariero, obnašanje in nadaljnje odločitve političnih voditeljev. Vplivajo lahko na menjave v vojaškem vrhu (primer brigadirja Antona Krkoviča kot možnega kandidata za novega načelnika GŠ SV v prvi polovici leta 2006) ter okrepijo ali spodkopavajo moralo pripadnikov OS (primer obtožb o spolnem nadlegovanju pripadnic bataljona R.K.B. SV v Kranju). Sposobni so vplivati na strateške in operativne cilje kot tudi na taktične postopke, s čimer lahko znatno vplivajo na strateške smernice, obseg in trajanje (ne)vojnih vojaških operacij.

Shema 5.6: Celosten model prenosa tveganja, odgovornosti in stroškov (ne)vojnih vojaških operacij med državami in primarnimi akterji v obdobju po koncu hladne vojne

Legenda:

a) povprečna moč oziroma obseg prenosa

- močan neposreden prenos
- neposreden prenos
- - -** šibek neposreden prenos

b) vsebinski tip prenosa

- prenos tveganja (primat pomena človeškega življenja)
- prenos odgovornosti
- prenos stroškov (primat pomena finančne plati)

6 OBLIKOVANJE SODOBNE PARADIGME TEORETIČNIH TEMELJEV NA RAVNI VOJAŠKE STRATEGIJE

6.1 KLJUČNE SPREMEMBE NA PODROČJU ZAGOTAVLJANJA VOJAŠKE VARNOSTI IN OBRAMBE

V vseh zgodovinskih obdobjih je prihajalo do intenzivne uporabe tiste kombinacije vsebinskih dimenzij in metod velike in vojaške strategije, ki se je izkazala kot najbolj učinkovita. Tudi na tej ravni človeških aktivnosti gre za element pragmatičnosti in ekonomike pri uporabi razpoložljivih potencialov in moči posameznih združb. V tej luči so OS v posameznih obdobjih igrale glavno vlogo samo takrat, ko je prevladovalo prepričanje oziroma percepcija, da so OS sposobne izsiliti želeno končno rešitev ter da je njihova uporaba tudi politično sprejemljiva.²³² To dandanes na globalni ravni (še vedno) velja za (OS) RD, med katerimi izstopajo ZDA, Velika Britanija in Avstralija ter v nekoliko manjši meri tudi Francija in Rusija.

Konec hladne vojne za RD ni prinesel le spremembe prevladujoče varnostne paradigme.²³³ (R)evolucionarne spremembe na različnih ravneh človekovega udejstvovanja je moč v večjem ali manjšem obsegu zaznati v človeških družbah po celem svetu. Zato je bila velika večina RD prisiljena

²³² V tem kontekstu Beaufre (1968, 56-57) izpostavlja sposobnost OS, da dosežejo odločilno vojaško zmago na bojnem polju. Pri tem je treba poudariti, da je le-ta odvisna od specifičnih lastnosti posameznih zgodovinskih obdobj, med katerimi izpostavlja dinamično razmerje in razvoj oborožitve, operativnih zmožnosti, načina vojskovanja in vsestranske oskrbe pri vseh straneh, vpletenih v oborožen konflikt.

²³³ Celó v primeru ZDA, kot trenutno edine obstoječe svetovne velesile, je namreč moč od konca hladne vojne do danes opazovati in izpostaviti zelo šibko oziroma dokaj neuskaljeno povezavo med političnimi cilji in vojaškimi zmogljivostmi oziroma, natančneje, med veliko strategijo in vojaško strategijo (Echevarria 2004, 3-27; Lessard 2005, 36-37; Freier 2006, 6-7). Pri tem gre v prvi vrsti za nejasnosti pri iskanju odgovorov na dve temeljni vprašanji: a) Kakšni so konkretni cilji velike strategije?, in b) Zakaj potrebujemo OS v obdobju t.i. nove svetovne ureditve? Šele na podlagi jasnih odgovorov na zastavljeni vprašanji je namreč moč opredeliti cilje vojaške strategije in meriti uspešnost njihovega uresničevanja v (ne)vojnih vojaških operacijah. V tej luči najboljši praktični primer predstavljata neobstoj jasnega strateškega pristopa za razrešitev iraške krize v obdobju po uradnem koncu večjih vojaških operacij za »osvoboditev Iraka« (po 1. 5. 2003) in neobstoj širše strateške vizije za stabilizacijo in pomiritev Bližnjega vzhoda kot geopolitične celote.

izpeljati vseobsegajoče spremembe na področju strukture, poslanstva (ang. missions) in nalog (ang. tasks) svojih OS, ki pa do danes še niso v celoti končane, saj gre za proces nenehnih sprememb, ki od države do države potekajo z različno intenzivnostjo. Stalne spremembe politično-varnostnih in vojaških razmer v svetu namreč izpostavljajo potrebo po nenehnem prilagajanju vojaške strategije, operatike in taktike, kar je najbolj razvidno prav v:

- e) Oblikovanju novih razmerij vojaških moči med ključnimi akterji na nadnacionalni, nacionalni in subnacionalni ravni.
- f) Ohranjanju splošnih zakonitosti vojskovanja in strateških obrazcev delovanja (narave vojskovanja) ob sočasnem postopnem preoblikovanju alternativnih načinov vojskovanja.
- g) Naraščajočem vplivu politično-vojaškega imperativa na načrtovanje in izvajanje vojaških operacij RD kot tudi na nadaljnji razvoj vojaških zmogljivosti OS in merjenje uspešnosti njihove uporabe v konkretnih oboroženih konfliktih.
- h) Nenehnih prizadevanjih za usklajevanje ciljev, metod in sredstev, ki jih sprte strani (na različnih ravneh in v različnih dimenzijah udejstvovanja) uporabljajo v aktualnih (oboroženih) konfliktih.

Poleg tega Irwin (2012, 386-88) izpostavlja, da mednarodno okolje postaja vse bolj nepredvidljivo in nevarno. Med dejavniki, ki otežujejo uresničevanje nacionalnih interesov in vojaških ciljev ter posledično zmanjšujejo smotrnost uporabe OS RD, zato izpostavlja:

- a) Povečevanje razlik med revnimi in bogatimi.
- b) Zabrisanost državnih meja, neustrezno varovanje državnih meja in stopnjevanje konfliktov za nadzor nad obmejnimi območji.
- c) Povečevanje pomena in groženj s strani nedržavnih akterjev, pri čemer izstopajo transnacionalni terorizem, radikalne skupine in sofisticirane kriminalne skupine.
- d) Povečevanje pomena in vpliva demografskih, zdravstvenih in okoljevarstvenih izzivov.
- e) Povečevanje pritiska na omejene (naravne) vire.
- f) Širjenje nuklearnih tehnologij in potencialno tudi orožja za množično uničevanje.
- g) Povečevanje odvisnosti človeških družb od dosežkov sodobne tehnologije.
- h) Nevzdržnost fiskalnih politik ter povečevanje nacionalnih in internacionalnih dolgov.
- i) Zmanjševanje vpliva in odpornosti institucij zakonodajne in sodne veje oblasti na nestabilnih območjih DVR.

6.1.1 OBLIKOVANJE NOVIH RAZMERIJ VOJAŠKE MOČI MED DRŽAVAMI

Objektivno vrednotena realnost²³⁴ v vsaki fazi razvoja (ne)oboroženega konflikta nudi pogoje za optimalno uporabo sil in sredstev ter tistih metod, ki najbolje odgovarjajo danim razmeram in trendom. Zato je na ta način s pomočjo strokovnih predvidevanj možno iz vojskovanja kot celostnega procesa izvzeti velik delež naključij in negotovosti, kar ima lahko na samo izvajanje vojaških operacij kot tudi na njihov končen razplet ter na nadaljnje (pre)oblikovanje OS izjemno velik vpliv. Tako se v praksi (v mirnodobni fazi ali v fazi oboroženega konflikta) lahko aktivno spreminja (ne)ugodno razmerje vojaških moči, pri čemer ena stran (ciljno usmerjeno) teži k ustvarjanju ključnih prednosti pred potencialnimi nasprotniki, četudi imajo slednji v izhodišču izrazito materialno-tehnično premoč²³⁵ in/ali bolj izurjene in motivirane enote.²³⁶

Takšna percepcija dinamike sprememb na ravni vojaške strategije (tabela 6.1 na strani 189), ki ima svoje vsebinsko in metodološko izhodišče v dinamiki in temeljnih lastnostih razvoja velike strategije (tabela 4.11 na strani 99), lahko služi tudi za konkretizacijo in vrednotenje vsestranskega razvoja sposobnosti OS posameznih držav in (pre)oblikovanje njihovega načina vojskovanja. Do največjih razlik med državami na vojaški strateški ravni tako dandanes prihaja zaradi a) razlik v položaju, resursih in velikosti izhodiščnega interesnega območja držav, b) izbire ofenzivne ali defenzivne naravnosti vojaške strategije, in c) širine zelenega in dejanskega spektra delovanja (razvoja vojaških zmogljivosti, vrste vojaških operacij in obvladovanja različnih prostorskih dimenzij vojskovanja). Vse ostale lastnosti so tako v prvi vrsti le logično nadaljevanje izbrane kombinacije izhodiščnih zahtev funkcionalnega imperativa.

Ob tem izstopa potreba po kontinuiteti in usklajenosti želja in potreb oziroma med vizijo nadaljnjega razvoja zmogljivosti in obsegom razpoložljivih (finančnih, človeških in tehnološko-tehničnih) virov, ki

²³⁴ V (ne)oboroženem konfliktu veljajo določene (ne)pisane zakonitosti, ki v vsaki njegovi etapi ali v konfliktu kot zaključeni celoti v veliki meri determinirajo nadaljnji razvoj dogodkov in trendov.

²³⁵ Najboljši primer predstavljajo oboroženi konflikti na območju nekdanje Jugoslavije (primer Slovenije leta 1991, Hrvaške do leta 1995 ter Bosne in Hercegovine do leta 1995) in ponesrečeno rusko posredovanje v Čečeniji med letoma 1994 in 1996.

²³⁶ Med tovrstnimi primeri izstopajo konflikti v Somaliji med letoma 1993 in 1994, v južnem Libanonu leta 2006 in v Iraku po 1. 5. 2003.

so potrebni za njihovo uresničevanje. V tem kontekstu dober primer predstavlja prav primerjava trendov razvoja OS in njihovih sposobnosti na vojaški strateški ravni (tabela 6.1 na strani 189) in operativno-taktični ravni (tabeli 6.2 in 6.3 na straneh 190 in 191).²³⁷ Na podlagi kombiniranja vsebinskih tabel (4.9 in 4.10 n straneh 96 in 97 ter tabel 6.1, 6.2 in 6.3) je namreč moč oblikovati celosten pristop za vrednotenje najpomembnejših srednjeročnih in dolgoročnih sprememb, kot so a) (pre)oblikovanje poslanstva OS v posameznih državah, b) morebitne razlike med deklariranimi in obstoječimi zmogljivostmi OS oziroma držav, c) spreminjanje načina uporabe vojaške (pri)sile, in d) merjenje učinkovitosti vojaških operacij. Omenjeni elementi predstavljajo tudi izhodišče za definiranje splošnih dolgoročnih političnih, ekonomskih, vojaških in delno tudi socialnih posledic (ne)uspešnega preoblikovanja OS posameznih držav.

Sočasno mora biti predstavljeni koncept usklajenega razvoja na vseh ravneh zagotavljanja varnosti in vojaške obrambe (tabele 4.9, 4.10, 6.1, 6.2 in 6.3) dovolj prožen, da omogoča občasna nesorazmerna (pre)oblikovanja. V tej točki je moč govoriti o nesorazmernem razvoju posameznih rodov, zvrsti ali OS kot funkcionalne celote, saj sistem v nasprotnem primeru ni sposoben izvajati (r)evolucionarnih sprememb (primer vojaških revolucij, revolucij v vojaških stvareh ali vojaško-tehnoloških revolucij) oziroma sprejeti vsestranskih izzivov, posledic in priložnosti revolucionarnih sprememb širšega varnostnega konteksta (primer revolucij v strateških stvareh, revolucij v varnostnih stvareh ali revolucij v odnosu do oboroženih sil) (tabela 3.3 na strani 63).²³⁸ V omenjenih obdobjih namreč prihaja do sočasnega a) (pre)oblikovanja in potenciranega oziroma prednostnega razvoja določenih elementov (v našem primeru vojaških strategij in doktrin, strukture in opremljenosti enot itd.), ter b) stagnacije ali ukinjanja drugih (preživetih) elementov sistema. Pri tem težiščna naloga vojaške stroke (p)ostaja

²³⁷ Posamezne države je namreč moč razvrstiti na podlagi kombinacije a) obsega njihovega geostrateškega interesnega območja oziroma njihove politične, ekonomske in vojaške moči, b) izbire smernic nadaljnjega razvoja vojaške strategije in operatike, c) temeljnih lastnosti obstoječega in prihodnjega načina uporabe oboroženih sil, d) zahtev, pomena in pozornosti, ki jo namenjajo sodobni vojaški tehnologiji in tehniki ter njenemu nadaljnjemu razvoju, in e) zahtev, pomena in pozornosti, ki jo namenjajo izobraževanju in usposabljanju vojaškega in/ali civilnega osebja. Vse to jasno nakazuje a) na njihove prihodnje vojaške zmogljivosti in morebitne prednosti pred potencialnimi nasprotniki kot tudi njihove najbolj očitne pomanjkljivosti in omejitve, ter b) obseg vsestranskih investicij, ki so potrebne za uresničevanje načrtanih konceptov in ciljev.

²³⁸ Na tej točki ključno vlogo igrata procesa obrambnega načrtovanja in managementa razpoložljivih virov, ki predstavljata organizacijski temelj za učinkovito (pre)oblikovanje OS.

spodbujanje in usmerjevanje razvoja na obrambnem področju, na katerem nedvomno izstopa prav (morebitna) potreba po (pre)oblikovanju načina vojskovanja.

Tabela 6.1: Temeljne determinante velike strategije držav kot izhodišče za nadaljnji razvoj vojaške strategije, načina vojskovanja in sposobnosti oboroženih sil v posameznih državah (1. del)

II. TEMELJNE DETERMINANTE VOJAŠKE STRATEGIJE POSAMEZNIH DRŽAV						
tipologija držav glede na stopnjo vojaške moči	svetovna velesila	velesila	regionalna sila		lokalna sila	
primarno interesno območje (njegova velikost)	cel svet	več kot ena družbenogeografska regija	ena družbenogeografska regija		več kot ozemlje lastne države	manj kot ozemlje lastne države
načrtovan obseg območja (ne)bojnega delovanja oboroženih sil	dve vojskovišči	eno vojskovišče	dve bojevališči		eno bojevališče	
tip vojaške strategije	ofenzivna			defenzivna		
praktični primeri držav	ZDA	Velika Britanija, Francija, Rusija, delno Kitajska	RD	DVR	RD	DVR
			Italija, J. Koreja, Japonska, Avstralija	Indija, Izrael, Brazilija, Turčija	Slovenija, Belgija, Češka, Nova Zelandija	Kenija, Alžirija, Maroko, Mjanmar
primarno okolje uporabe vojaške sile	zunaj ozemlja lastne države		zunaj ozemlja lastne države	zunaj in znotraj ozemlja lastne države	zunaj ozemlja lastne države	znotraj ozemlja lastne države
temeljno poslanstvo oboroženih sil (primarna vrsta vojaških operacij)	celoten spekter delovanja (vojne in nevojne vojaške operacije)		poudarek na nevojnih vojaških operacijah	poudarek na vojnih vojaških operacijah	poudarek na nevojnih vojaških operacijah	poudarek na vojnih vojaških operacijah in ohranjanju obstoječe družbene ureditve
obvladovanje različnih prostorskih dimenzij vojskovanja	kopno	da	da	da	da	da
	morje	da	da	da	delno	delno
	zračni prostor	da	da	da	delno	delno
	vesolje	da	da	delno	delno	ne
informacijski prostor	da	delno	delno	delno	ne	ne
primaren trend v organizacijskem razvoju oboroženih sil ²³⁹	ekspedicijski modularni model			kombiniranje obeh modelov		tradicionalni piramidalen model
primaren trend v tehnološko-tehničnem opremljanju oboroženih sil	visokotehnološke rešitve			nizkotehnološke rešitve		
pristop k načinu vojskovanja, ki ga najbolje obvladujejo oziroma jim najbolj ustreza	simetričen pristop			nesimetričen pristop		
primaren način vojskovanja	združeno vojskovanje (visoka stopnja soodvisnosti in sinergije)			klasična koordinacija vojskovanja (nižja stopnja soodvisnosti in sinergije)		
časovni raspored vojaških operacij	paralelni in selektivni			zaporedni		
pričakovano trajanje vojaških operacij	razmeroma kratko obdobje			razmeroma dolgo obdobje		
pričakovane izgube v vojaških operacijah	lahko so razmeroma majhne na vseh straneh			razmeroma visoke na vseh straneh		
potreben vložek (finančnih, človeških in tehnološko-tehničnih) virov za uresničitev celotnega koncepta	zelo velik	zelo velik	velik	razmeroma majhen		majhen
realna sposobnost nacionalne politike glede na obseg in stopnjo razvoja oboroženih sil	bojevanje in zmaga v celotnem spektru konfliktov		preprečevanje vojne in razreševanje konfliktov		krepitev miru	

²³⁹ Splošne lastnosti obeh modelov so prikazane v prilogah J in K. na strani 376.

Tabela 6.2: Temeljne determinante velike strategije držav kot izhodišče za nadaljnji razvoj vojaške strategije, načina vojskovanja in sposobnosti oboroženih sil v posameznih državah (2. del)

III. TEMELJNE DETERMINANTE RAZVOJA VOJAŠKIH SPOSOBNOSTI NA OPERATIVNO-TAKTIČNI RAVNI (do leta 2020)							
primarno okolje uporabe vojaške sile		zunaj ozemlja lastne države	zunaj ozemlja lastne države	zunaj in znotraj ozemlja lastne države	zunaj ozemlja lastne države	znotraj ozemlja lastne države	
praktični primeri držav		ZDA	Velika Britanija, Francija, Rusija, delno Kitajska	RD Italija, J. Koreja, Japonska, Avstralija	DVR Indija, Izrael, Brazilija, Turčija	RD Slovenija, Belgija, Češka, Nova Zelandija	DVR Kenija, Alžirija, Maroko, Mjanmar
mobilnost (projekcija sile)	strateška raven (do vojskovališča)	da	delna		ne		
	operativna raven (znotraj vojskovališča)	da		delna		ne	
	taktična raven (znotraj bojevališča)	da				delna	
ubojnost	nevodeni izstrelki	da					
	precizno vodeni izstrelki	da			delno		
	orožja za množično uničevanje	da		ne	delno	ne	delno
	laserska, mikrovalovna in električna orožja ter orožja z drobci velike energije	da	delno			ne	
neubojnost	manj kot ubojna sredstva in metode	da		delno		ne	
pasivna in aktivna zaščita (zmanjševanje ubojnosti)	nevodeni izstrelki	da			delno		ne
	precizno vodeni izstrelki	da		delna			ne
	orožja za množično uničevanje	da		delna			ne
	laserska, mikrovalovna in električna orožja ter orožja z drobci velike energije	delna		ne			
	manj kot ubojna sredstva in metode	delno			ne		
obseg koncepta in sistema vodenja in poveljevanja	strateška raven	da		delno			
	operativna raven	da			delno		
	taktična raven	da					
logistična oskrba	vsestranska		delna				
	funkcionalno osredotočena		hierarhično piramidalna				

Tabela 6.3: Temeljne determinante velike strategije držav kot izhodišče za nadaljnji razvoj vojaške strategije, načina vojskovanja in sposobnosti oboroženih sil v posameznih državah (3. del)

III. TEMELJNE DETERMINANTE RAZVOJA VOJAŠKIH SPOSOBNOSTI NA OPERATIVNO-TAKTIČNI RAVNI (do leta 2020)					
tipologija držav glede na stopnjo vojaške moči	svetovna velesila	velesila	regionalna sila		lokalna sila
strateška razporeditev OS v mirnodobnem času na ozemlju matične države	razporeditev za napad (izraženo težišče koncentracije OS usmerjeno proti vsem zunanjim grožnjam, medtem ko notranje grožnje niso prioriteta)		teritorialno osredotočena obramba (izraženo težišče koncentracije OS usmerjeno proti vnaprej znani (primarni) zunanji grožnji, medtem ko notranje grožnje niso prioriteta)	razporeditev za obrambo (usmerjena proti vsem notranjim in zunanjim grožnjam)	
koncept vojaške doktrine, ki izhaja iz vrednotenja strateške razporeditve OS v mirnodobnem času na ozemlju matične države	koncept preventivnega delovanja		koncept (aktivnega) reakcijskega delovanja	koncept reakcijskega delovanja	
kombinacija potrebnega obsega, zahtevnosti, intenzivnosti in pogostosti urjenj in usposabljanj vojaškega osebja	zelo velik	velik	razmeroma velik		razmeroma majhen
poudarek na kvantiteti človeškega dejavnika	razmeroma majhen		razmeroma velik		
poudarek na kvaliteti človeškega dejavnika	razmeroma velik		razmeroma majhen		
posledično najprimernejši način popolnjevanja oboroženih sil	primarni (glavni)	poklicni vojaki			vojaški obvezniki
	sekundarni (dopolnilni)	najemniki			milica ali prostovoljci*
pričakovani problemi pri sodelovanju s civilnim osebjem in (ne)vladnimi organizacijami v obdobju izvajanja operacij	razmeroma visoki	razmeroma nizki		razmeroma visoki	
potreben vložek (finančnih, človeških in tehnološko tehničnih) virov za uresničitev celotnega koncepta	zelo velik	zelo velik	velik	razmeroma majhen	majhen

*Opomba: Če gre za konflikt z močno ideološko konotacijo in brez ostrih prostorskih okvirov kot sekundaren način popolnjevanja, prevladujejo prostovoljci. Če pa gre za konflikt, kjer dominirajo prostorski okviri kriznega območja kot sekundaren način popolnjevanja, prevladuje miličniški sistem.

Legenda:

prevladujoča lastnost oziroma vrednost v posamični kategoriji (skupini držav)

lastnost oziroma vrednost, ki v določenem spektru velja za vse kategorije (skupine držav)

6.1.2 PREOBLIKOVANJE POSLANSTVA OBOROŽENIH SIL RAZVITIH DRŽAV

Razvoj življenjskega ciklusa konflikta, kot ga razumejo in se nanj osredotočajo OS RD,²⁴⁰ praviloma poteka v osmih zaporednih fazah (priloga F na strani 372). V tovrstnem primeru v praksi največkrat govorimo o t.i. konvencionalnem konfliktu, katerega vrhunec je neposreden (odločilen, a včasih tudi neodločujoč) spopad dveh oboroženih sil. Faza oboroženega boja se nato konča z oblikovanjem novega političnega dogovora, s pomiritvijo in spravo ter s ponovno vzpostavitvijo reda in miru. Takšna percepcija konflikta v obdobju po koncu hladne vojne največkrat ne ustreza dejanskim razmeram na terenu, zaradi česar tudi morebiten tipičen način uporabe vojaške sile RD (hitra, odločna in primarno kinetična) velikokrat ne more doseči načrtanih političnih in širših strateških ciljev ali dolgoročne stabilizacije kriznega območja in dokončne razrešitve konflikta.²⁴¹ V nasprotju s tem v obdobju po

²⁴⁰ Gre za t.i. sindrom bojevanja scenarija iz zadnje vojne, na podlagi katerega je za razvoj sposobnosti OS RD tudi po koncu hladne vojne še vedno značilno, da poskušajo razvijati ali vsaj ohraniti sile, sposobne za celoten spekter možnih nalog, pri čemer primarno vlogo še vedno zaseda hladnovojni scenarij konflikta visoke intenzivnosti med dvema sodobnima vojskama na manevrskem bojišču. Priredba tega scenarija v času po koncu hladne vojne je nesimetrični vojaški spopad med sodobno in zastarelo vojsko zunaj večjih naselij (primer posredovanja OS RD v Iraku med letoma 1990 in 1991 in kasneje v obdobju med letoma 1994 in 2003 ter posredovanja Nata v ZRJ leta 1999).

Tovrstni tip oboroženega konflikta namreč najbolj ustreza obstoječim zmogljivostim OS RD in uveljavljenemu načinu razmišljanja in vojskovanja. V praksi pa dinamika konflikta (nenehno spreminjajoče se razmerje in odnosi med sprtimi stranmi v konfliktu) z zornega kota RD pogosto vodi v mutacijo konflikta. Z zornega kota DVR in nedržavnih paravojaških skupin pa gre le za delno ali povsem uspešno vsiljevanje njihovega načina vojskovanja svojemu nasprotniku. V tem primeru namreč politično vodstvo RD ali OS RD ostalim stranem v konfliktu ne uspeva narekovati načina vojskovanja in odločilno usmerjati časovnega tempa ter smeri razvoja konflikta. Na vojaški ravni v tem primeru govorimo o izgubi pobude.

²⁴¹ Tovrstni primer so številne mirovne operacije, ki jim ni videti konca, saj je mandat razporejenih sil zelo omejen. Sočasno pa uporabi in/ali razporeditvi praviloma relativno majhne komponente stabilizacijskih sil ne sledi aktivna, vztrajna in ciljno usmerjena uporaba ostalih sredstev družbene moči (na ravni posamezne države ali na mednarodni ravni preko (ne)formalnega mednarodnega konsenza) držav, ki so omenjene sile prispevale (primer mirovnih misij na Cipru, v Libanonu, BiH, Sudanu oziroma Južnem Sudanu, v Srednjeafriški republiki, D. R. Kongu, Pridnjestrski republiki ali Gornjem Karabahu). Posledica tovrstnega polovičnega razreševanja konfliktov so t.i. zamrznjeni konflikti, ki dolgoročno povzročajo veliko varnostnih izzivov in tveganj (primer BiH, Kosova, Južne Osetije v obdobju med letoma 1992 in 2008). Razlog za takšne rešitve je največkrat moč iskati v a) negativnih končnih ocenah vrednotenja vsestranskih tveganj, stroškov in možnega outputa aktivnejšega vpletanja v konflikt, ki so rezultat racionalnih in neracionalnih odločitev družbenih elit ter podpore vojaškim in nevojaškim aktivnostim s strani širših družbenih množic, ter b) nepripravljenosti ali nesposobnosti oblikovanja

koncu hladne vojne različne faze konflikta pogosto potekajo sočasno (v različnih delih države z različno hitrostjo ter z drugačnimi sredstvi, metodami in cilji), sam konflikt pa ima lahko relativno dolgo življenjsko dobo in več vrhuncev (obdobji višje intenzivnosti delovanja vpletenih akterjev). V časovno daljših ali kompleksnih konfliktih, kot so npr. državljanske vojne, ali v razvoju uporniških gibanj pa lahko pride do znatnih odstopanj ali do mutacije idealnotipskega modela razvoja življenjskega ciklusa konflikta. Razlog temu je pogosto konceptualno drugačen model vojskovanja sprtih strani. V tem primeru največkrat govorimo o t.i. nekonvencionalnem konfliktu, katerega vrhunec predstavlja relativno dolg asimetričen ali pseudosimetričen spopad dveh ali celo več strani, v katerem primarno orodje sprtih strani predstavljajo kinetične ali nekinetične metode in sredstva (odvisno od specifik konkrtnega konflikta in razmerja moči med vpletenimi akterji).

Identificiranje jasnih prioritet (prioritetnih družbenih vrednot in interesov, prioritetnih varnostnih groženj, tveganj in izzivov ter prioritetnih vojaških nalog OS) naj bi v idealnotipski družbi narekovalo strukturo, zmogljivosti in način uporabe OS, kar naj bi se posledično odražalo tudi v višini obrambnih izdatkov oziroma v strukturi namenske porabe razpoložljivega obrambnega proračuna (Tangredi 2002, 5-6).²⁴² Zato bi bilo smotno, da se večina naporov in sredstev usmeri v a) primarne cilje oziroma v soočanje z najresnejšimi grožnjami (primer preoblikovanja poslanstva varnostnega sistema ZDA po 11. 9. 2001), ali b) najpogostejše oziroma najverjetnejše grožnje (primer osredotočanja pozornosti evropskih držav na razvoj zmogljivosti za izvajanje nevojnih vojaških operacij), in ne na c) tradicionalne grožnje in naloge, ki morda ne odražajo več realnih razmer in potreb družbe in države (primer evropskega fokusa temeljnega poslanstva in strukture sil, ki v veliki meri še vedno odraža realnost in miselnost hladne vojne).²⁴³ Kljub temu je v razvoju in načinu razmišljanja o morebitni uporabi OS RD od sredine

širšega konsenza o dolgoročnem razvoju razmer, medtem ko kratkoročni konsenz največkrat temelji na preprosti ideji o takojšnji prekinitvi oboroženih spopadov med sprtimi stranmi.

²⁴² V realnosti pogosto (redno predvsem v DVR, uporniških in terorističnih skupinah) višina razpoložljivih sredstev determinira možne oziroma najverjetnejše načine delovanja, strukturo in obseg sil ter njihovo opremljenost. V nekaterih primerih vpliva celo na preoblikovanje temeljnega poslanstva oboroženega boja ali na ustrezno krčenje ali širjenje prostorskih, časovnih in/ali intenzivnostnih okvirjev konflikta. Tvrsten primer je npr. konflikt v Afganistanu, kjer dohodki od ilegalne trgovine z drogo narekujejo intenzivnost delovanja in izbiro konkretnih ciljev uporniških skupin v različnih delih države (razlike med nestabilnim jugom in vzhodom države v odnosu do stabilnejšega severa in zahoda države).

²⁴³ V tem kontekstu izstopa še zmeraj visoko prioriteta naloga OS evropskih držav - zagotavljanje nacionalne suverenosti in ozemeljske celovitosti matične države. Struktura in prostorska razporeditev OS posameznih držav namreč še zmeraj govori

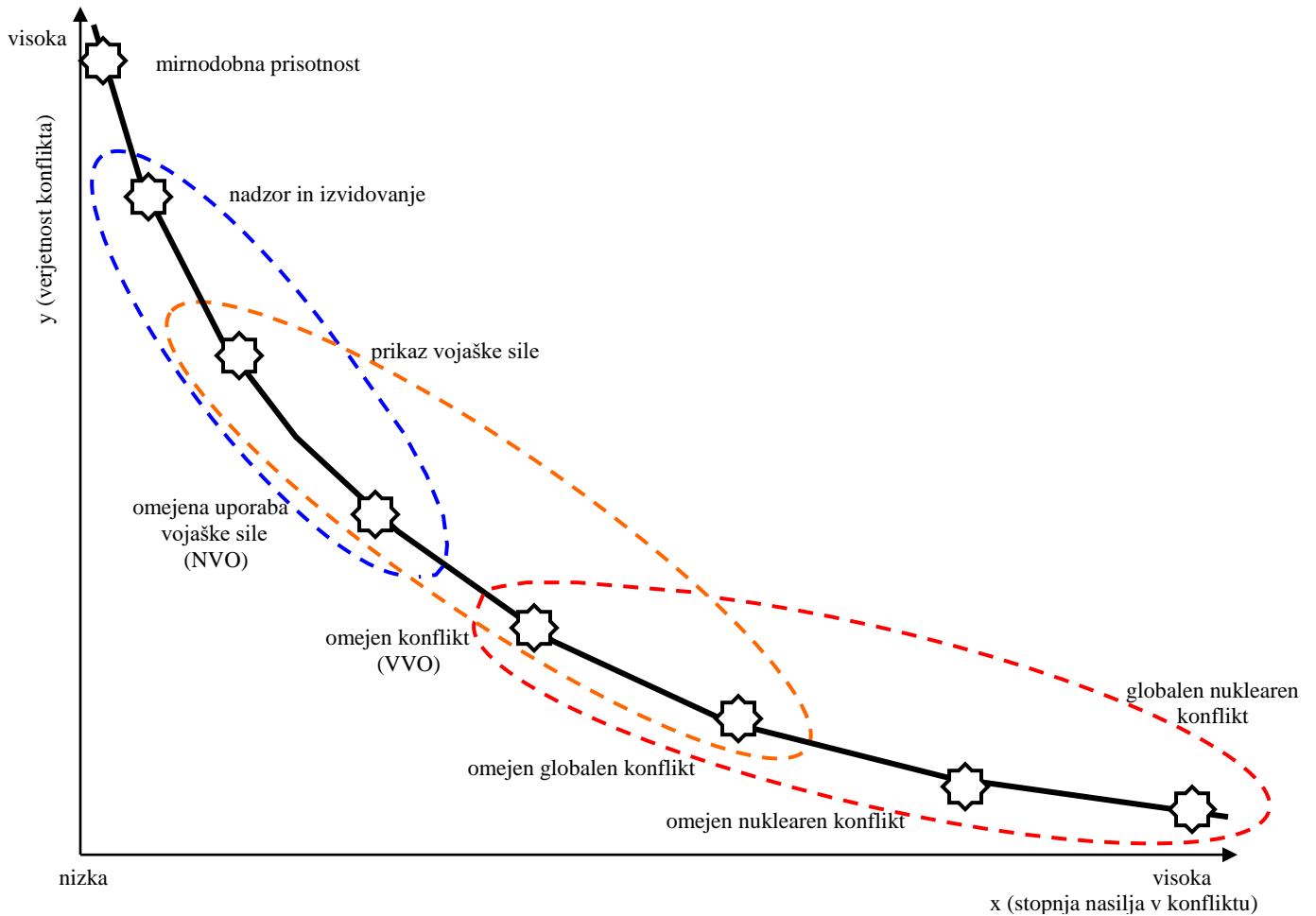
preteklega stoletja prišlo do treh večjih sprememb paradigme o temeljnem poslanstvu OS, ki so odražale spremembo percepcije o najverjetnejših scenarijih uporabe OS in narekovale ustrezno spremembo fokusa težiščnih nalog OS (shema 6.1 na strani 195).

Model konfliktnega spektra kot ene celote je moč predstaviti tudi s pomočjo krivulje, ki jo oblikujeta os x (stopnja nasilja) in os y (ocena verjetnosti konflikta). Logično je, da imajo aktivnosti nižje stopnje nasilja znotraj družbe oziroma med različnimi družbami oziroma državami večjo verjetnost uresničitve kot tiste z višjo stopnjo nasilja, ki so načeloma razmeroma redke. Dogodki višje stopnje nasilja predstavljajo najvišjo ali najbolj neposredno grožnjo preživetju in ohranjanju blaginje v RD (Tangredi 2002, 9). Gre torej za najbolj negativen spekter scenarijev nadaljnjega razvoja dogodkov in nalog OS, ki je bil v preteklosti med drugim značilen za t.i. vojaško varnostno paradigmo RD v obdobju hladne vojne. Tej je v obdobju po koncu hladne vojne (med letoma 1991 in 2001) na območju RD sledila t.i. paradigma, ki je zaradi bolj ali manj mirnih sprememb v širšem geostrateškem okolju RD prehodno odražala pozitivno filozofski in ideološki nazor o prihodnosti razvitega sveta.²⁴⁴

v prid trditvi, da kljub zmanjšanju neposredne vojaške ogroženosti evropskih držav v obdobju od konca hladne vojne do začetka ukrajinske krize le-te velik del svojih sil in sredstev še vedno namenjajo zagotavljanju navedenih ciljev, ki jih v prvi vrsti še naprej uresničujejo znotraj okvirov svojih državnih meja oziroma znotraj tradicionalnih interesnih območij (praviloma v nekoliko širši regiji) in le v manjšem obsegu v okviru območja EU kot celote oziroma znotraj interesnega območja EU (primer misije EUPOL v Afganistanu). Temu v prid govori a) obstoj razmeroma visokega relativnega deleža velikih in težjih, a strateško slabo mobilnih formacij KoV, ki so kljub obsežnim krčenjem svojega obsega ohranile visoko prioriteto v okviru celostne modernizacije OS večjih evropskih držav, in b) obstoj goste mreže vojaških letališč ter ohranjanje številnih enot t.i. frontnega letalstva (taktičnih letal kratkega dosega) z dokaj omejeno sposobnostjo projekcije tega dela zračnih sil posamičnih držav na druga vojskovališča.

²⁴⁴ Konec hladne vojne so namreč zaznamovali padec Berlinskega zidu, miren razpad Varšavskega pakta, bolj ali manj miren razpad Sovjetske zveze, krvav razpad Jugoslavije ter vsestransko zmanjšanje vojaških napetosti in percepcije ogroženosti v RD, s poudarkom na Evropi.

Shema 6.1: Paradigme temeljnega poslanstva OS RD v okviru možnih nalog znotraj celotnega konfliktnega spektra

- Legenda:
- težiščne naloge OS RD v obdobju hladne vojne (posplošena paradigma obdobja 1946-1989)
 - težiščne naloge OS RD v obdobju po koncu hladne vojne (paradigma obdobja 1991-2001)
 - težiščne naloge OS RD v obdobju po koncu hladne vojne (paradigma obdobja 2001-2015)
 - premica konfliktnega spektra s posameznimi mejniki (nalogami za OS)

Pomen barv: Rdeča barva označuje povprečno visoko stopnjo neposredne vojaške ogroženosti RD.
 Oranžna barva označuje povprečno srednjo stopnjo neposredne vojaške ogroženosti RD.
 Modra barva označuje povprečno nizko stopnjo neposredne vojaške ogroženosti RD.

Vir: Izhodišče povzeto po Tangredi (2002, 10).

Do nove obsežnejše spremembe v percepciji varnostnih razmer in obnašanju ključnih akterjev v mednarodnem prostoru je ponovno prišlo po 11. 9. 2001, ko se je skladno s spremembo vojaško-

varnostne paradigme v večjem delu RD ponovno spremenilo tudi vsebinsko težišče nalog OS RD (Tangredi 2000, 28-32; Tangredi 2002, 3-30; Feichtinger 2006, 723-34). Kljub temu je še vedno moč zaznati težnjo po obvladovanju čim širšega spektra vojaških in nevojaških nalog, kar zahteva tudi povečanje vlaganj v obrambni in varnostni sistem oziroma (multinacionalne in/ali nadnacionalne) varnostne sisteme. V tem vsebinskem kontekstu shema 6.1 predstavlja tudi nekakšen idealnotipski model pogostosti uporabe vojaške sile v različnih pogojih oziroma izhodišče za razmišljanje o racionalnosti (natančneje o ekonomični smiselnosti) dodeljevanja novih nalog, saj OS zaradi omejenosti virov v specifičnih časovnih in prostorskih okvirih lahko ustrezno razvijejo le relativno omejen nabor zmogljivosti. Zato se na tej točki izpostavlja tudi vprašanje razvojnih prioritete OS posamezne države oziroma potreba po nenehnem vrednotenju in konkretizaciji spektra težiščnih nalog njihovega obrambnega sistema. Njihova percepcija s strani različnih vplivnejših družbenih akterjev (politike, javnosti, gospodarstva idr.) ali celo posameznih zvrsti v sestavi OS pa je lahko dokaj različna.²⁴⁵

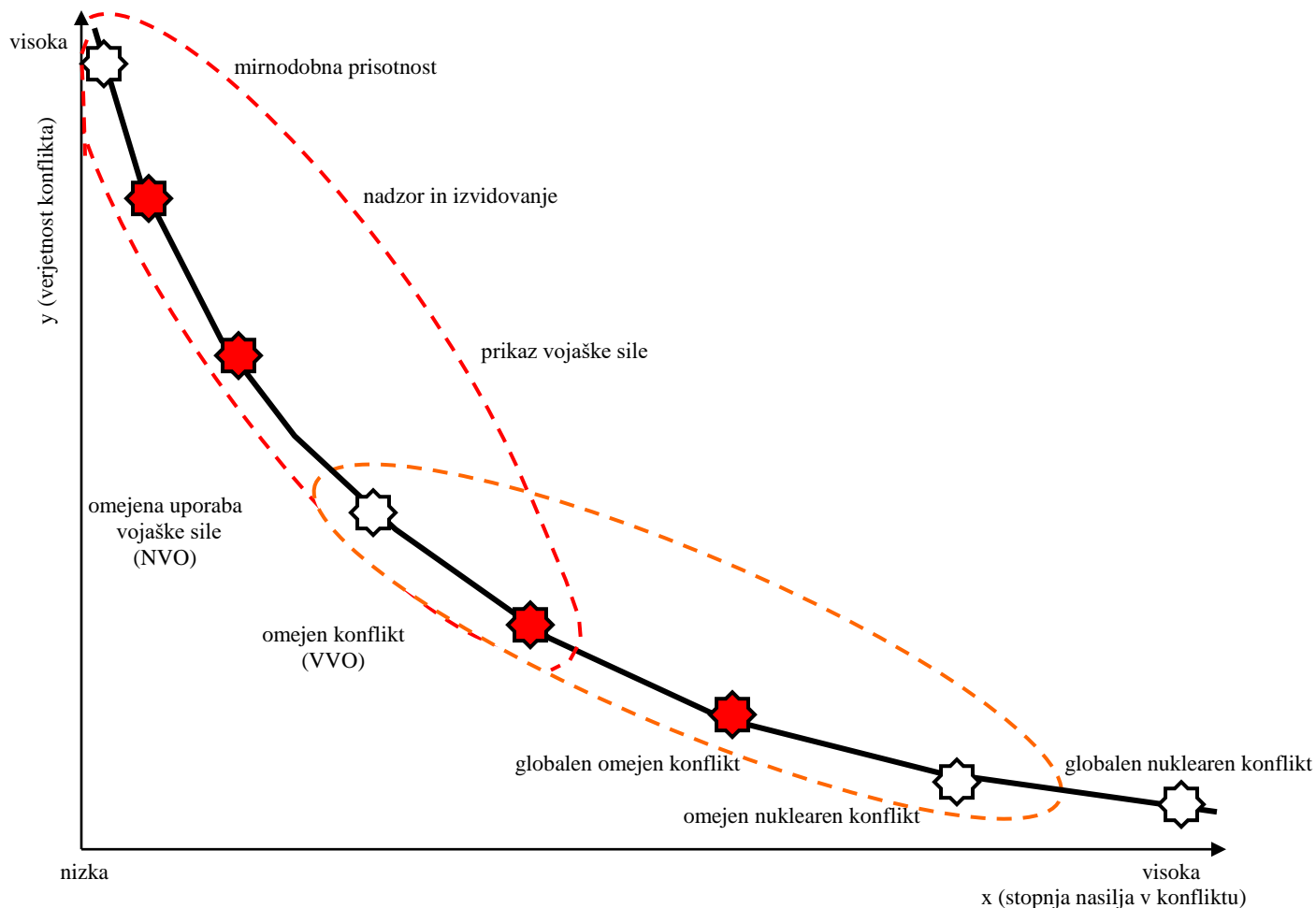
Spreminjanje težišča izbranega nabora prednostnih nalog ali spreminjanje spektra (števila) težiščnih nalog vzdolž krivulje spektra nalog se je v obdobju po koncu hladne vojne za posamezne OS RD ali zavezništva in priložnostne koalicije OS RD v praksi izkazalo kot zamuden, drag in potencialno tvegan proces (Tangredi 2002, 12-15). Večina majhnih držav oziroma držav s skromnimi obrambnimi proračuni, kamor spada tudi Slovenija, je bila tako prisiljena, da vzporedno s krčenjem obsega OS in preoblikovanjem fokusa svojih težiščnih nalog začne tudi s procesom funkcionalne specializacije razvoja vojaških zmogljivosti, saj v nasprotnem primeru njihove OS niso mogle ohranjati koraka s hitrostjo razvoja vojaških zmogljivosti bogatejših držav. Zato so širši nabor nalog vzdolž krivulje celotnega spektra vojaških nalog sposobne izvajati v zelo omejenem obsegu oziroma le v sklopu koalicij ali zavezništev (Šteiner 2014, 119-21). Z vidika osredotočanja nadaljnjega razvoja zmogljivosti manjših držav Wither (2015c, 12) izpostavlja potrebo po jasni prioritizaciji nalog OS, načina in namena njihove

²⁴⁵ Gre za nenehno iskanje odgovora na vprašanje: Zakaj, kje, kako in kdaj naj se uporablja vojaška (pri)sila? Tako npr. v: a) KoV ZDA tradicionalno favorizirajo težje bojne formacije, ki so primerne za vojaške operacije visoke intenzivnosti v okolju z visokim neposrednim življenjskim tveganjem za njihove pripadnike, b) mornariškem korpusu ZDA tradicionalno favorizirajo lažje ekspedicijske formacije, ki so primernejše za hitro projekcijo v prostoru, c) VM ZDA tradicionalno favorizirajo razvoj mornarice odprtih voda, kar jim omogoča obvladovanje pomorskih prostranstev in prometnih poti (manj verjeten scenarij uporabe) kot tudi projekcijo pomorske (pre)moči v globino nasprotnikovega ozemlja (bolj verjeten scenarij uporabe), in d) VL ZDA tradicionalno favorizirajo visokotehnološke ofenzivne zmogljivosti letalstva, ki so najbolj primerne za izvajanje vojaških operacij visoke intenzivnosti.

uporabe ter ciljev oziroma nacionalnih interesov vojaško šibkejših RD. Po njegovem prepričanju so njihovi strateški in doktrinarni dokumenti vsebinsko preveč splošni ter vsebinsko nejasni, saj v prvi vrsti odražajo željo po vsečnosti Natu, EU ali ZDA (ibidem). Pri tem pa je treba izpostaviti, da se države pri angažiranju v sklopu misij in operacij OZN, Nata, EU, OVSE in afriških regionalnih organizacij še vedno v največji meri zanašajo prav na uporabo svojih vojaških zmogljivosti. Od skupaj 197.393 pripadnikov omenjenih operacij in misij, angažiranih v letu 2013, je bilo namreč 89 % oziroma 175.172 vojakov, 14.022 policistov in le 8.199 (4,1 %) civilistov (Münchow 2015, 13). OS tako ostajajo ključno in pogosto uporabljeno sredstvo za uresničevanje interesov RD na kriznih območjih, zaradi česar v primeru manjših RD v zadnjem desetletju vse bolj izstopa problem neuskkljenosti med a) praviloma dokaj omejenimi zmogljivostmi in sredstvi, b) pretirano ambiciozno načrtanimi cilji razvoja zmogljivosti OS ali krovni cilji v poljubni misiji, c) nejasnimi nacionalnimi interesi in posledično tudi prioriteta na različnih ravneh, in d) pomanjkljivim osredotočanjem na nabor metod delovanja.

Za razliko od RD, v DVR v obdobju po koncu hladne vojne ni prišlo do večjih sprememb paradigme o poslanstvu in težiščnih nalogah OS. Razvoj vojaških zmogljivosti je sicer z manjšim ali večjim razkorakom sledil trendom razvoja, ki so ga načrtale razvitejše države in družbe, s poudarkom na RD. Po drugi strani pa so njihove težiščne naloge ter percepcija okolja in groženj v večji meri ostale nespremenjene. OS relativno šibkejših DVR se podobno kot v preteklosti v večji meri še naprej osredotočajo na zagotavljanje stabilnosti matične države in vladajočih režimov ter v odvratanje potencialnih agresorjev, OS relativno močnejših DVR pa so v večji meri nadaljevale s pospešeno tehnološko modernizacijo in vsestranskim preoblikovanjem OS po vzoru OS RD, medtem ko so njihove težiščne naloge v večji meri ostale primerljive s težiščnimi nalogami OS RD v obdobju hladne vojne (shema 6.2 na strani 198), kar je v prvi vrsti odraz kombinacije odsotnosti vsestranskih radikalnih družbenih sprememb v njihovem okolju in postopnega spreminjanja razmerij gospodarskih in vojaških moči v njihovem širšem varnostnem okolju. V primeru različnih uporniških in terorističnih skupin zaradi a) velikih medsebojnih razlik in specifične posameznih konfliktnih območij, ter b) neskladja med praviloma dokaj ambicioznimi deklariranimi cilji na eni strani ter relativno skromnimi viri in zmogljivostmi na drugi strani ni moč zaznati enotnega oziroma prevladujočega trenda preoblikovanja poslanstva njihovih oboroženih komponent v obdobju po koncu hladne vojne.

Shema 6.2: Paradigme temeljnega poslanstva OS potencialnih nasprotnikov RD (DVR ter uporniških in terorističnih skupin) v okviru celotnega konfliktnega spektra v obdobju po koncu hladne vojne

- Legenda:
- težiščne naloge OS relativno močnejših DVR v obdobju po koncu hladne vojne (paradigma obdobja 1991-2008)
 - težiščne naloge OS relativno šibkejših DVR v obdobju po koncu hladne vojne (paradigma obdobja 1991-2008)
 - ★ težiščne naloge uporniških in terorističnih skupin v obdobju po koncu hladne vojne (paradigma obdobja 1991-2008)
 - ★ premica konfliktnega spektra s posameznimi mejniki (nalogami za OS)

Pomen barv: Rdeča barva označuje povprečno visoko stopnjo neposredne vojaške ogroženosti (primer uporniških in terorističnih skupin in dela DVR).
 Oranžna barva označuje povprečno srednjo stopnjo neposredne vojaške ogroženosti (primer dela relativno močnejših DVR).

Kombinacije ambicioznih ciljev in zelo omejenih vojaških zmogljivosti največkrat zaznamujejo različne teroristične skupine, katerih metode se v prvi vrsti poskušajo prilagajati ukrepom varnostnih sil. Kombinacija manj ambicioznih ciljev in skromnih vojaških zmogljivosti največkrat zaznamuje različne

uporniške skupine, ki se v večji meri zanašajo na logiko gverilskega načina vojskovanja. V primeru kombinacije ambicioznih ciljev in dokaj razvitih vojaških zmogljivosti pa lahko govorimo o večjih uporniških skupinah (npr. talibani v Afganistanu ali Islamska država v Iraku in Siriji). Vsaka od omenjenih treh kombinacij temeljnih značilnosti omenjenih vojaških organizacij pa narekuje samosvojo dinamiko razvoja načina vojskovanja in posledično preoblikovanja temeljnega poslanstva njihovih vojaških struktur.

6.2 TEMELJNI STRATEŠKI OBRAZCI DELOVANJA OBOROŽENIH SIL

Za razliko od nekaterih vojaških analitikov²⁴⁶ v RD, načina vojskovanja ne smemo enačiti z načinom vodenja oziroma izvajanja bitk (Lessard 2005, 38). Liddell-Hart (1952, 203) namreč trdi, da je bitka le en element za doseganje ciljev vojaške strategije. Pravi cilj vojaškega stratega v obdobju oboroženega konflikta je namreč učinkovito doseganje začrtanega višjega cilja, kar ne pogojuje izvajanja bitk(e), ampak zahteva iskanje strateških razmer, ki bi same po sebi zagotovile ustrezen razplet dogodkov. Če do tega ne pride, bi morale uresničitev temeljnega cilja zagotoviti nadaljnje stopnjevanje že vzpostavljenih razmer, kar po potrebi vključuje tudi elemente neposrednega oboroženega spopada oziroma posamezne bitke in kampanje (ibidem).²⁴⁷ Tako v širšem vsebinskem okviru tudi vojaška strategija in strategija nacionalne varnosti predstavljata le sredstvo za doseganje ciljev velike strategije, kar se odraža že v mislih Sun Cuja (1992, 18-65).

Izbira strateškega pristopa za uresničevanje začrtanih ciljev vojaške strategije je tako podobno kot v primeru velike strategije v prvi vrsti odvisna od relativne ambicioznosti in tipa začrtanih ciljev ter razmerja sil in sredstev, s katerimi razpolagajo nasprotujoče si strani v (ne)oboroženem konfliktu. Na

²⁴⁶ Scales 1999a, 129-32; Kaldor 1999, 15-36 in Echevarria 2004, 1-7.

²⁴⁷ Če je zelen cilj prevzem nadzora nad izbranim ozemljem, je slednjega moč doseči tudi na posreden način (z nasprotnikovo prostorsko dislokacijo (obhodom, obkolitvijo, prisilnim umikom ali pregonom) ali z zlomom nasprotnikove volje do vojaškega odpora). Med najbolj znane in najuspešnejše tovrstne primere spadajo a) Napoleonov ulmski manever leta 1805, b) ruska obrambna kampanja proti Napoleonovim silam leta 1812, c) nemški obhod in obkolitev Maginovej linije leta 1940, d) izraelska zmaga nad Egiptom leta 1967, e) hrvaška zasedba Knina s severne smeri leta 1995 in njene posledice, ter f) Natova operacija Zavezniška sila proti ZRJ leta 1999. V vseh predstavljenih primerih je prišlo do oboroženih spopadov, v katerih pa bitke niso bile osrednji ali najpogosteje uporabljeni element izbranega strateško-operativnega pristopa, ampak le neizogiben del celote, ki je zagotovil zelen razplet dogodkov v omenjenih operacijah in kampanjah.

podlagi omenjenih razmerij Beaufre (1968, 25-29, 72-73) oblikuje pet temeljnih (univerzalno aplikativnih) strateških obrazcev konteksta delovanja OS (tabela 6.4 na strani 201), ki predstavljajo dobro teoretično izhodišče za razvrščanje praktičnih primerov oboroženih spopadov in njihovih prevladujočih lastnosti v različnih zgodovinskih obdobjih. Po drugi strani pa velja izpostaviti, da kot izhodišče za oblikovanje celostne teoretične klasifikacije različnih (vojaških) strategij niso (več) najbolj primerni,²⁴⁸ zaradi česar ga je v kontekstu t.i. sodobne paradigme (vojaške) varnosti smiselno vsebinsko in konceptualno nekoliko preoblikovati oziroma nadgraditi.

Razvoj vojaške strateške misli nakazuje tudi na prisotnost dveh temeljnih strateških pristopov delovanja (strategije izčrpavanja in strategije uničenja), ki sta se med seboj v osnovi vedno izključevala, v praksi pa pogosto celo dopolnjevala. Strategija izčrpavanja vključuje paraliziranje nasprotnikovih zmogljivosti in/ali volje do organiziranega vojaškega odpora, kar onemogoča njegovo učinkovito delovanje. Strategija uničenja pa vključuje uničenje nasprotnikove vojaške sile in/ali družbene baze moči (v določenem prostoru in v razmeroma kratkem časovnem obdobju) do takšne mere, da je prisiljen prenehati z organiziranim vojaškim odporom. V praksi je pogosto najbolj učinkovita kombinacija obeh pristopov, ki se v nekem specifičnem in navidezno optimalnem razmerju dopolnjujeta v vsakem oboroženem spopadu. Zaradi specifičnih lastnosti vsakega oboroženega konflikta je omenjeno razmerje v vsaki vojaški operaciji ali kampanji nekoliko drugačno.

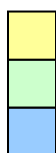
²⁴⁸ Po mnenju avtorja tega dela je glaven razlog za to dejstvo, da se je Beaufre ukvarjal predvsem z iskanjem odgovorov na vprašanja: a) Kaj se je dogajalo?, b) Kako se je dogajalo?, in c) Zakaj so se dogodki v preteklih oboroženih konfliktih odvijali v skladu z določenimi zakonitostmi? Gre torej za pristop dojetja in razumevanja preteklosti s časovnega zornega kota, ki je fiksiran izključno v sedanosti.

Po drugi strani pa je premalo pozornosti namenjal iskanju odgovorov na vprašanje: Kako bi se dogodki še lahko odvijali? Gre torej za dodano vrednost kvalitete dojetja in razumevanja preteklosti s časovnega zornega kota, ki je lahko fiksiran tudi v preteklosti, zaradi česar je moč bolj objektivno vrednotiti ne le preteklost, ampak tudi sedanost in s pomočjo proučevanja prevladujočih trendov tudi prihodnost. Njihovo smiselno povezovanje in združevanje pa omogoča oblikovanje celostnih in izpopolnjenih teoretičnih izhodišč na ravni velike strategije, vojaške strategije, vojaške operatike in/ali taktike, ki lahko uspešneje prestanejo test časa.

Tabela 6.4: Pet temeljnih vojaških strateških obrazcev uporabe oborožene sile po Beaufru

zaporedno število obrazca delovanja	1	2	3	4	5
tip (ne)oboroženega konflikta (odraz razmerja sil)	POSREDNA GROŽNJA Z VOJAŠKO SILO	NEPOSREDNA GROŽNJA Z VOJAŠKO SILO	ZAPOREDNE (VOJAŠKE) OPERACIJE	DOLGOTRAJNI TOTALNI KONFLIKTI	KRATKOTRAJNI TOTALNI KONFLIKTI
primarno sredstvo za doseganje načrtanega cilja	politični in ekonomski pritiski	vojaška sila			
(ne)uporaba vojaške sile pri doseganju načrtanega cilja	brez uporabe sile		uporaba sile		
relativen pomen načrtanega cilja	omejen cilj		pomemben cilj		omejen ali pomemben cilj
relativna moč uporabljene vojaške sile	šibka sila	močna sila	šibka sila		močna sila
povprečna intenzivnost konflikta	nizka	srednja	srednja ali visoka	nizka ali srednja	visoka
povprečna širina polja svobode delovanja OS (pravila vodenja (ne)oboroženega boja)	ozka	zelo ozka	ozka	zelo široka	široka
časovna dimenzija akcij in/ali vojaških operacij	sočasnost akcij in/ali operacij		zaporednost operacij		sočasnost operacij
povprečna dolžina (ne)oboroženega konflikta	dolga	kratka	dolga	zelo dolga	kratka
stopnja tveganosti akcij in/ali operacij za lastne OS	majhna	srednja		visoka	
povprečna verjetnost uresničitve načrtanega cilja	visoka		srednja	nizka	srednja
tip vojaške strategije	strategija posrednega delovanja		strategija neposrednega delovanja		
	strategija izčrpavanja	strategija odvratanja ali zastraševanja	strategija uničenja	strategija izčrpavanja	strategija uničenja
ocena vsestranskih stroškov uresničitve koncepta	nizka ali srednja		srednja ali visoka	visoka	

Legenda:

temeljne lastnosti strateških obrazcev po Beaufru

temeljne lastnosti strateških obrazcev, prirejene po Beaufru

temeljne lastnosti strateških obrazcev, izdelane s strani avtorja tega dela

Zato je Beaufre (1968, 72-73, 113-140) na vojaški strateški in operativni ravni izpostavil tri univerzalne (najpogosteje uporabljene) rešitve oziroma obrazce delovanja:

- a) Ob prisotnosti premoči v sredstvih in sili ter zadostnih ofenzivnih sposobnostih bo kampanja ofenzivno težila k odločilni bitki. V tem primeru gre za **ofenzivno strategijo neposrednega nastopanja**,²⁴⁹ kjer je treba zagotoviti kar največjo možno koncentracijo sil in sredstev v prostoru in času ter omenjeni vojaški potencial usmeriti proti glavnini nasprotnikovih sil ali njegovemu gravitacijskemu centru vsestranske (družbene) moči s ciljem nenadnega in pogosto nepričakovanega začetka oboroženega konflikta ter njegovega čim hitrejšega zaključka. Zaradi kombinacije zavestnega krčenja širine spektra svobode delovanja ključnih akterjev, visoke stopnje nasilnosti in realnih možnosti nadaljnje mutacije konflikta²⁵⁰ tovrstne praktične rešitve načeloma ostajajo dokaj tvegane in dolgoročno nepredvidljive.
- b) Ko je vojaška premoč manj izrazita, še posebej pa ko je zaradi operativno-taktičnih razmer ofenziva manj učinkovito sredstvo za doseganje želenega cilja, sta možni dve rešitvi: I) Da se nasprotnik izčrpa s pomočjo defenzivnega delovanja, čemur sledi protiofenziva s ciljem izkoriščanja na novo oblikovanega ugodnejšega razmerja moči. V tem primeru gre za **defenzivno-ofenzivno neposredno strategijo**.²⁵¹ II) Da se nasprotnika preseneti in prevara z ekscentričnim ofenzivnim delovanjem, čemur sledi odločilen spopad. V tem primeru gre za **neposredno strategijo s posrednim pristopom**.²⁵²

²⁴⁹ Med najbolj znane tovrstne praktične primere spadajo: a) nemška kampanja v Evropi v prvi polovici druge svetovne vojne, b) sovjetsko posredovanje na Madžarskem, Češkoslovaškem in v Afganistanu v obdobju hladne vojne, in c) koalicijsko posredovanje v Afganistanu leta 2001, do katerega je prišlo po terorističnem napadu na ZDA.

²⁵⁰ Pri mutaciji konfliktov je moč v prvi vrsti govoriti o preraščanju a) stopnje intenzivnosti oziroma načrtanih okvirov svobode delovanja OS, in/ali b) prostorskih in časovnih okvirov predvidene uporabe oborožene (pri)sile.

²⁵¹ Med najbolj znane tovrstne praktične primere spadata: a) Večletni embargo in sankcije proti ZRJ v kombinaciji z nenehnimi političnimi pritiski, ki so ekonomsko izčrpali, politično osamili in tudi vojaško oslabili ZRJ. Zato le-ta leta 1995 (operacija Namerna sila proti bosanskim Srbom) in kasneje leta 1999 (operacija Zavezniška sila) ni bila sposobna in/ali pripravljena na spopad z vojaškim letalstvom Nata. b) Irak od leta 1992 do operacije Iraška svoboda leta 2003, ko je prišlo do hitrega vojaškega poraza in razpada iraških oboroženih sil (redne vojske in republikanske garde).

²⁵² Med najbolj znane tovrstne praktične primere spadajo: a) Ameriški pomorski desant in kampanja v Severni Afriki med letoma 1942 in 1943 kot del t.i. britanske sredozemske strategije. Kljub dejstvu, da so se zavezniki strinjali, da je treba najprej končati vojno v Evropi in ne na Pacifiku, so se namreč zahodni zavezniki raje odločili za dodelitev prednosti razreševanju razmer na sredozemskem vojskovališču, kar je v primerjavi z odpiranjem t.i. druge fronte v Evropi nedvomno predstavljalo (vojaško in politično) manj tvegan način izpolnjevanja obveznosti. b) Ofenzivne operacije hrvaške vojske z

c) Ko so vojaška sredstva nezadostna za doseganje želenega rezultata (velike strategije), ima delovanje OS le podporno vlogo v okviru strateškega delovanja na višji ravni (*strategija posrednega nastopanja*).²⁵³ V tem primeru je končna zmaga v prvi vrsti rezultat učinkovitega kombiniranja političnih, ekonomskih ter psiholoških sredstev in metod. Slednjim je moč skladno z razširitvijo dimenzij velike strategije v obdobju po koncu hladne vojne dodati še informacijske, socialne in ekološke instrumente moči.²⁵⁴ Uporaba vojaške (pri)sile v tem kontekstu služi predvsem za vsestransko izčrpavanje nasprotnika, izkoriščanje njegovih (vojaških) slabosti, pomanjkljivosti in napak ter ohranjanje percepcije o dolgotrajnem oboroženem konfliktu, v katerem vojaško močnejši nasprotnik ne more doseči zelene zmage. Na tej točki Aron (v Beaufre 1968, 122, 125) izpostavlja pomen sposobnosti preživetja in vztrajnosti (t.i. optimističnega ali pesimističnega fatalizma). Kljub temu zaradi razmeroma majhnega varnostnega tveganja in majhnega obsega potrebnih vložkov rešitve v kontekstu strategije posrednega nastopanja tudi v obdobju po koncu hladne vojne (p)ostajajo najbolj privlačno in najpogosteje uporabljeno sredstvo za doseganje ciljev posameznih akterjev.

omejenimi cilji: Tiger in Čagalj (osvojitev dubrovniškega zaledja in deblokada mesta med majem in julijem leta 1992), Medački žep (osvojitev dela Like septembra leta 1993), Maslenica (osvojitev zadarskega zaledja in hidroelektrarne Peruča med januarjem in februarjem leta 1993), Blisk (osvojitev zasedenih območij zahodne Slavonije maja leta 1995) in Poletje 95 (osvojitev hribovja Dinare in dela zahodne Hercegovine julija leta 1995). Njihov namen je bil osvojitev naštetih t.i. okupiranih območij, preverjanje usposobljenosti in bojnih zmogljivosti lastnih in sovražnikovih sil ter ugotavljanje hitrosti in oblike reakcij s strani (OS) ZRJ in širše mednarodne skupnosti. Temu je avgusta leta 1995 sledila hitra in obsežna operacija Nevihta, s katero so osvojili vsa t.i. okupirana območja republike Hrvaške z izjemo delov vzhodne Slavonije, Srema in Baranje, ki so jih kasneje uspeli pod okrilje Hrvaške vključiti na miren način.

²⁵³ Med najbolj znane tovrstne praktične primere spadajo: a) Ameriška strategija omejevanja vpliva in prostorske osamitve Sovjetske zveze v obdobju hladne vojne ter poskus oblikovanja ameriške strategije geostrateškega omejevanja vpliva in moči Ljudske republike Kitajske v obdobju po koncu hladne vojne. b) Strategija modernega gverilskega vojskovanja, katere teoretične temelje delovanja je zapisal Mao Zedong, v teoriji in praksi pa jih je izpopolnil vietnamski general Vo Nguyen Giap. V prirejeni obliki jo je moč opazovati v številnih oboroženih konfliktih po svetu (npr. v Alžiriji, Vietnamu in Afganistanu v obdobju hladne vojne ter v Afganistanu, Iraku in v vzhodnem delu Turčije v obdobju po koncu hladne vojne).

²⁵⁴ V tem primeru OS največkrat izvajajo a) operacije odvracanja ali zastraševanja, katerih cilj je doseganje političnih ciljev s pomočjo oznanjanja možnosti uporabe oborožene sile (ang. waving the flag) (primer kopičenja enot v krizni regiji), b) operacije z omejenimi cilji, sredstvi in metodami, katerih cilj je izčrpavanje nasprotnika (primer občasnih obmejnih spopadov lokalnega značaja, izvajanje embarga s strani OS in organiziranje skupin za gverilsko vojskovanje), in c) psihološke in informacijske operacije, katerih cilj je diskreditacija in mednarodna osamitev nasprotnika (primer informacijske kampanje Nata v obdobju operacij proti ZRJ leta 1999 in kampanje ZDA proti Iraku od leta 2001 do konca maja leta 2003).

6.2.1 KONCEPT ZAVEZNIŠKE IN KOALICIJSKE UPORABE OBOROŽENE (PRI)SILE

Razvoj življenjskega ciklusa konflikta (priloga F na strani 372) je med drugim moč nadzirati tudi s pomočjo uravnavanja (razmerja) moči med akterji. Nadzor nad stopnjo nasilja v družbi oziroma na kriznem območju je zato največkrat moč vzpostaviti v primeru oblikovanja ravnotežja moči (primer obdobja hladne vojne) ali v primeru velikega nesorazmerja moči (primer obdobja po koncu hladne vojne). Pri tem je vrednost relativnega nesorazmerja (vsestranske) moči za mednarodno ureditev, pravni red, varnost in mir odvisna od (samo)identitete družbe in vsebinskih lastnosti njene kulture, ki v določenem časovnem obdobju odločilno sooblikuje omenjeno (ne)sorazmerje (Gray 2005, 364-65).²⁵⁵ Omenjena (ne)sorazmerja na lokalni, regionalni in globalni ravni pa je tradicionalno najlažje (pre)oblikovati s pomočjo zavezništov in koalicij, katerih naravo zaznamujejo prav njihove temeljne lastnosti (tabela 6.5 na strani 205).

Med pogoji za njihovo oblikovanje in učinkovito delovanje izstopata skladnost na področju varnostnih interesov in konkretnih ciljev ter skladnost ali komplementarnost strateških konceptov in metod delovanja ter ideoloških in kulturno-etičnih prepričanj. Po drugi strani lahko do resnih težav pride v primeru, ko obstajajo občutne razlike oziroma razhajanja v vsaj enem omenjenem vsebinskem sklopu. Kljub temu pogosto prihaja do oblikovanja bolj ali manj tesnih subnacionalnih, nacionalnih ali nadnacionalnih povezav med akterji z drugačnimi ali celo nasprotujočimi si političnimi interesi, filozofskimi prepričanji ali vrednostnimi sistemi.²⁵⁶ Simowitz (1985, 84-121) izpostavlja, da se pri tem akterji, ki želijo močno vplivati ali dominirati proces odločanja, povezujejo predvsem z enako močnimi ali šibkejšimi akterji. Na drugi strani se relativno šibki akterji povezujejo predvsem z namenom ohranjanja lastne varnosti in krepitev vojaške obrambe. Pri tem obstaja možnost, da izgubijo svobodo

²⁵⁵ V tej luči danes ZDA na globalni ravni predstavljajo dominantno ideološko velesilo, ki je trenutno nekoliko bolj nagnjena k nasilnemu širjenju svojih vrednot.

²⁵⁶ Med najbolj znanimi tovrstnimi primeri iz vojaške zgodovine je treba izpostaviti tajno zavezništvo med Nemčijo in Sovjetsko zvezo pred drugo svetovno vojno, ki je bilo formalizirano 23. 8. 1939 s podpisom Pakta Ribbentrop-Molotov, kot tudi kasnejše zavezništvo med ZDA in Veliko Britanijo na eni in Sovjetsko zvezo na drugi strani, do katerega je prišlo po nemškem napadu na Sovjetsko zvezo 22. 6. 1941. Do podobnih priložnostnih zavezništov in koalicij prihaja tudi v sodobnih oboroženih konfliktih. V tej luči izstopa oblikovanje koalicije med RD na čelu z ZDA in celotnim spektrom različnih lokalnih vojaških frakcij v Afganistanu, med katerimi je etično in politično najbolj sporna povezava z generalom Abdulom Rašidom Dostomom, ki je nadziral nekatera območja na severu Afganistana.

odločanja (negativno tveganje) in/ali pridobijo ugodnosti in garancije ali dosežejo oprijemljive rezultate, ki jih sicer sami najverjetneje ne bi mogli doseči (pozitivno tveganje). Njihovo aktivno sodelovanje je tako odločilno predvsem v specifičnih razmerah in odnosih, v katerih pomembno vlogo igra skupinska kohezija.

Tabela 6.5: Spekter možnih lastnosti, ki zaznamujejo oblikovanje in delovanje zavezništev in koalicij na strateški ravni

temeljne lastnosti	spekter alternativnih možnosti	
volja in sposobnost za delovanje	de jure	de facto
množičnost članstva	velika	majhna
odnosi med članicami	enostavni	kompleksni
	dvostranski	večstranski
	pokroviteljski (neenakopraven)	partnerski (enakopraven)
relativen vpliv in moč	šibke	močne
prostorske meje članstva	lokalne	globalne
časovna dolžina sodelovanja	kratkoročno	dolgoročno
intenzivnost medsebojnega sodelovanja in usklajevanja	ohlapno	tesno
oblika medsebojnega sodelovanja in usklajevanja	formalno	neformalno
	javno	tajno
	transparentno	netransparentno
obveznost sodelovanja	prostovoljno	obvezno

Vir: Izhodišče povzeto po Collins (2002, 237).

Van Evera (2004a, 55-56) izpostavlja obstoj treh osnovnih oblik relativne krepitev vojaške moči akterjev glede na njihov odnos do širšega okolja. Na podlagi ugotovitev Clinea (1980, 75-92), Collinsa (2002, 237-45) in Milovca (2006, 67, 229-30) je njegov seznam treba razširiti na štiri temeljne oblike, kamor spadajo:

- a) Sistemi kolektivne varnostni, ki temeljijo na vzajemni pomoči in/ali skupni obrambi pred agresijo s strani kateregakoli člana (primer Društva narodov in OZN) (Pešec 2015, 35). Pod pogojem, da tovrsten sistem v praksi dejansko deluje, največkrat zagotavlja ohranjanje statusa quo in primat defenzivnega delovanja (Kupchan in Kupchan 1991, 114-63). Do težav in izzivov največkrat

prihaja prav zaradi njegove neučinkovitosti oziroma kompleksnosti, počasnega oblikovanja mnenj in obsodb ter pristranskosti ali ohlapnosti sprejetih odločitev.

- b) Obrambna zaveznitva, ki temeljijo na poglobljeni vzajemni pomoči in/ali skupni obrambi pred agresijo od zunaj (koncept kolektivne obrambe), pri čemer je morebiten napadalec ob začetku odprtih sovražnosti v znatno težjem položaju (Van Evera 2004b, 243; Pešec 2015, 35). Gre torej za koncept, ki zagotavlja ohranjanje statusa quo in daje prednost defenzivnemu delovanju (primer Nata).²⁵⁷ Do varnostne dileme, ki v praksi pogosto vodi do razdora zaveznitva, pride v primeru (oboroženega) konflikta med njegovimi člani ali v primeru neizpolnjevanja načrtanih obveznosti.
- c) Obrambne koalicije, ki temeljijo na kratkotrajnejši in ciljno usmerjeni vzajemni pomoči in/ali skupni aktivni obrambi pred agresijo od zunaj. Gre torej za prožen koncept, ki naj bi zagotavljal ohranjanje statusa quo, vendar v praksi prednost pogosto daje ofenzivnemu oziroma preventivnemu delovanju (primer koalicije voljnih v t.i. svetovni vojni proti terorizmu).
- d) Nevtralne države, ki zagovarjajo ohranjanje statusa quo, zaradi česar se v praksi največkrat uprejo (le) neposredni agresiji regionalnih hegemonov. V primeru, da se politično in/ali vojaško pridružijo šibkejšim (defenzivnim) akterjem, lahko oblikujejo protiutež potencialnim agresorjem (koncept selektivne nevtralnosti).²⁵⁸ Nevtralnosti zato ne smemo zmeraj enačiti s politično pasivnostjo in vojaško defenzivnostjo (scenarij nevtralnih evropskih držav v obdobju hladne vojne).

Vsaka izmed predstavljenih rešitev ima številne odlike, a sočasno tudi očitne slabosti. Zato so v praksi pogosti poskusi oblikovanja t.i. hibridnih varnostnih sistemov, ki naj bi zagotavljali učinkovito skupno obrambo tako v primeru agresije od zunaj kot tudi v primeru agresije s strani posameznih članov sistema.²⁵⁹ Ker tudi v tem primeru ostajajo problemi ohranjanja oziroma oblikovanja konsenza o

²⁵⁷ Ikenberry (2004, 327) v tem kontekstu izpostavlja edinstven položaj ZDA kot edine svetovne velesile, kar po njegovem prepričanju otežuje ohranjanje iluzije o pravem partnerskem zaveznitvu. Ameriški zavezniki in koalicijski partnerji tako (p)ostajajo le strateška sredstva, ki se uporabljajo skladno s (trenutnimi) potrebami in priložnostmi.

²⁵⁸ Takšno vlogo sta v večini evropskih konfliktov v preteklem stoletju igrali Velika Britanija in ZDA.

²⁵⁹ Tudi v primeru Nata kot zaveznitva z daljšo življenjsko dobo in jasnim poslanstvom tako ostajajo nekatera odprta vprašanja oziroma nedorečene varnostne dileme, ki bi lahko imele zanj usodne posledice (ponovno radikalno preoblikovanje poslanstva ali celo njegov razpad). Mednje spadata odgovora na vprašanja: a) Ali bi Nato vojaško posredoval v primeru oboroženega konflikta med dvema članicama, kot sta npr. Grčija in Turčija?, in b) Pod kakšnimi pogoji bi Nato vojaško posredoval, če bi obstoječi notranji konflikti (primer Kurdiv v Turčiji ali Baskov v Španiji) začeli ogrožati varnost ostalih članic?

morebitnem prenosu suverenosti članov ter konkretizacije strateških interesov in enakopravnih načinov za delitev pravic in obveznosti (primer načina odločanja in delitev bremen konkretnih operacij), tudi tovrstne rešitve največkrat nihajo nekje med obema skrajnima alternativama, ki ju je v poenostavljeni obliki moč poimenovati »totalitarni diktat in demokratično dolgovezenje«. Zato skupinske oblike zagotavljanja vojaške varnosti dolgoročno največkrat ne uspejo a) izpolnjevati pričakovanj članov, b) uresničevati svojega temeljnega poslanstva, c) (pre)oblikovati sebe in svojega okolja v skladu z novimi varnostnimi trendi, grožnjami in izzivi, ali d) ohranjati svoje legitimnosti in zaupanja med člani.

Tako se zopet postavlja vprašanje temeljnih prednosti in slabosti, ki jih tovrstno povezovanje nudi potencialnim članicam, pri čemer v kontekstu našega predmeta proučevanja izstopa predvsem problem učinkovitega zagotavljanja vojaške obrambe. Skladno s tem tabela 6.6 na strani 208 prikazuje in vrednoti temeljne razlike med enostransko in skupinsko uporabo vojaške (pri)sile v luči uspešnosti izpolnjevanja funkcionalnega imperativa OS. V širšem kontekstu (na ravni velike strategije) lahko celo govorimo o izhodiščih za preračunavanje relativnih stroškov in koristi članstva ali odločitve o vstopu oziroma izstopu posameznih akterjev v koalicije ali zavezništva ali iz njih. Scales (1999a, 203-05) namreč trdi, da so v preteklih obdobjih koalicije in zavezništva predstavljala hitro in ekonomično sredstvo za oblikovanje odločilne vojaške premoči nad (potencialnimi) nasprotniki, kar naj bi z višjo stopnjo verjetnosti zagotovilo zeleno prevlado na bojišču. Na drugi strani pa so služila tudi kot organizacijsko sredstvo za (pre)oblikovanje in uveljavljanje širšega političnega konsenza, kar v kombinaciji s številnimi vojaškimi strateškimi prednostmi omogoča dosego in ohranitev trajnejših rešitev.

Na tej točki je treba še enkrat izpostaviti mehanizme za (raz)delitev tveganj, odgovornosti in stroškov, ki naj bi zagotavljali, da šibki in močnejši partnerji proporcionalno oziroma pravično delijo bremena in koristi od konkretnih aktivnosti. V tem kontekstu nudenje ekonomske in vojaške pomoči²⁶⁰ predstavlja najpogosteje uporabljeno metodo za krepitev moči šibkejših partnerjev, ki imajo (politično) voljo, nimajo pa sposobnosti (primer vojaških zmogljivosti), da prispevajo toliko, kot od njih pričakujejo ali zahtevajo ostali. Na podoben način je moč motivirati obstoječe in potencialne partnerje, kar omogoča

²⁶⁰ Obstaja veliko oblik prejemanja (vojaške) pomoči, med katerimi izstopajo: a) posojila, krediti, gotovina in ugodnejši pogoji nakupov, b) materialno-tehnična sredstva in logistična oskrba, c) svetovanje, izobraževanje in usposabljanje, d) delitev stroškov in dosežkov razvoja in raziskav, ter e) izgradnja infrastrukture in brezplačno opravljanje določenih storitev.

oblikovanje širše in relativno močnejše koalicije za soočenje s konkretnimi varnostnimi grožnjami in izzivi.

Tabela 6.6: Temeljne razlike med enostransko in skupinsko uporabo vojaške sile in njihov vpliv na uspešnost izpolnjevanja funkcionalnega imperativa OS na vojaški strateški ravni

oblika delovanja		enostranska uporaba vojaške (pri)sile	skupinska uporaba vojaške (pri)sile
temeljne lastnosti			
primarni akterji		posamezne države	koalicija ali zaveznitva
ključni interesi, ki narekujejo uporabo vojaške (pri)sile		primat nacionalnih interesov	primat konsenza skupnih interesov
stopnja enotnosti in odločnosti		načeloma visoka	načeloma visoka, z možnostjo večjih odstopanj v praksi
hitrost (re)akcije na nove varnostne grožnje in izzive		lahko je hitra	praviloma počasna
zagotavljanje širše podpore za uporabo vojaške (pri)sile	na nacionalni ravni	lahko	težko
	na mednarodni ravni	težko	lahko
velikost potencialnega operativnega izhodišča ali strateške globine ozemlja		načeloma zadostno	načeloma zelo veliko
obseg omejitev in striktnost spoštovanja (ne)pisanih pravil vodenja (ne)oboroženega delovanja		pravila obstajajo, vendar so v praksi lahko zelo prožna	obseg pravil je velik, v praksa niso prožna
obseg celotne vojaške moči in mobilizacijskih potencialov		razmeroma majhen	razmeroma velik
prenos tveganja, odgovornosti in stroškov vojaških aktivnosti		ne obstaja	obstaja
temeljne značilnosti idealnotipske operacije (operativna raven)		hitra in odločna akcija z visoko stopnjo tveganja, ki temelji na elementu presenečenja	odločna akcija z nizko stopnjo tveganja, ki temelji na (vsestranski) vojaški premoči

Legenda: lastnosti, ki pozitivno vplivajo na izpolnjevanje funkcionalnega imperativa
 lastnosti, ki negativno vplivajo na izpolnjevanje funkcionalnega imperativa

Ponudniki pomoči načeloma želijo a) ohraniti ali izboljšati razmerje (vojaških) moči v izbrani regiji, b) promovirati svoja ideološka prepričanja, vrednote in interese, c) krepiti kredibilnost in legitimnost svojih namer in aktivnosti v regiji, d) zagotoviti neoviran dostop do tujih in/ali lastnih vojaških oporišč v regiji, d) razbremeniti stroške in razrešiti težave, povezane z nakupom in uvajanjem (novih in pogosto zelo dragih) dosežkov tehnologije in tehnike, ter e) ohraniti odvisnost lokalnih partnerjev v odnosu do

donatorjev (Collins 2002, 243).²⁶¹ Države, ki si prizadevajo ohranjati status quo, praviloma pomagajo krepiti odvrtačne in defenzivne zmogljivosti svojih partnerjev in njihovo notranjo stabilnost. V nasprotju s tem so države z agresivnejšimi namerami bolj naklonjene svojim partnerjem nuditi tudi možnosti za krepitev ofenzivnih vojaških zmogljivosti.

Zato je treba pri vrednotenju relativnih prednosti in slabosti sprtih strani v (ne)oboroženih konfliktih po koncu hladne vojne poleg nasprotujočih si oboroženih komponent primarnih akterjev izpostaviti tudi obstoj in pomen sekundarnih akterjev: paravojaških formacij (ostanki rednih vojska, milice, prostovoljci, teroristične in kriminalne skupine ipd.), zasebnih varnostnih podjetij, obveščevalnih služb, mednarodnih institucij in nevladnih organizacij, ki lahko odločilno vplivajo na dinamiko in razplet konkretnega konflikta (tabela 6.7 na strani 211). Snovalci politik in (vojaških) strategij se morajo zato zavestno odločiti tudi o tem, ali nameravajo kaznovati a) primarne oziroma dominantne akterje (delivce pomoči), b) sekundarne akterje (prejemnike pomoči), ali c) obe skupini nasprotnikovih akterjev.²⁶²

Meissner (1993, 89) in Art (2004, 310-14) sta prepričana, da preprečevanje izbruha oboroženih konfliktov oziroma njihovo omejevanje s preventivnimi političnimi in ekonomskimi iniciativami zahteva odločno in predvsem hitro mobilizacijo politične volje v posameznih vplivnejših državah. V tej luči je treba izpostaviti predvsem pomen mobilizacije svetovnega javnega mnenja, ki je v zadnjih letih že tradicionalno neenotno.²⁶³ Prav politična neodločnost in neenotnost namreč v največji meri negirata že obstoječe civilne in vojaške sposobnosti hitrega razreševanja varnostnih groženj.²⁶⁴ Sicer pa do

²⁶¹ V praksi velik del pomoči, ki je namenjena krepitvi obrambnih sposobnosti posameznih držav, njihovim avtokratskim režimom omogoča nasilno obračunavanje s politično opozicijo in z etničnimi ali verskimi manjšinami. Vse to posredno povečuje stopnjo korupcije, zmanjšuje stopnjo gospodarske rasti in stabilnosti, zvišuje relativne stroške delovanja represivnih organov oblasti ter povečuje razlike med revnimi in bogatimi, kar vodi v začaran krog revščine in konfliktov (Milovac 2006, 50-62).

²⁶² Pri tem odločilno vlogo igrajo natančni obveščevalni podatki o naravi njunega odnosa in morebitnih šibkih točkah oziroma ranljivostih (Krulak 1994, 57).

²⁶³ Do večjih razhajanj je prišlo tudi med RD. Tako so npr. države t.i. stare Evrope (npr. Francija in Nemčija) v preteklih letih ostro nasprotovale politiki ameriškega predsednika Geoga Busha, saj niso bile pripravljene nenehno gasiti požare (izvajati nevojne vojaške operacije), ki jih v svetu povzročajo ameriške vojne vojaške operacije.

²⁶⁴ RD na eni strani že dobro desetletje poskušajo vzpostaviti in povečati obseg in sposobnosti sil za hitro posredovanje (ang. rapid reaction forces), ki naj bi v roku nekaj dni lahko začele delovati v kateri koli krizni regiji sveta. Po drugi strani je za doseganje ustreznega mednarodnega političnega konsenza za njihovo (tudi enostransko) uporabo v obdobju po koncu hladne

(enostranske ali koalicijske) uporabe vojaške sile največkrat ne pride tudi zaradi a) pomanjkanja politične volje in/ali omejitev političnega imperativa, b) izjemne kompleksnosti varnostnih problemov in nejasnosti glede določanja konkretnih političnih in/ali vojaških ciljev in okvirov operacij, ter c) različnih možnih načinov za njihovo uresničevanje.²⁶⁵ Kljub temu bodo v nepredvidljivem obdobju globalnega svetovnega (ne)reda koalicije in zavezništva z vsemi konceptualnimi in vsebinskimi prednostmi in pomanjkljivostmi nedvomno ostala zanesljiva sredstva za uspešno in predvsem trajno zagotavljanje želenih strateških rezultatov (ciljev in interesov) posameznih akterjev na vseh ravneh človekovega udejstvovanja.

vojne največkrat treba čakati več mesecev. Najboljši tovrstni primeri so: operacija Zavezniška sila (vojaško posredovanje v ZRJ leta 1999), operacija Trajna svoboda (vojaško posredovanje v Afganistanu leta 2001) in operacija Iraška svoboda (vojaško posredovanje v Iraku leta 2003).

²⁶⁵ Zato George (2004, 72) poudarja, da morajo politiki pred začetkom izvajanja ukrepov t.i. prisilne diplomacije (ang. coercive diplomacy) izoblikovati celovit strateški pristop do konkretnega problema, ki vključuje jasne odgovore na naslednja vprašanja:

- a) Kaj zahtevamo od sprtih strani?
- b) Kako je moč oblikovati občutek nujnosti spoštovanja oziroma izvajanja omenjenih zahtev?
- c) Ali in kakšna oblika kazni oziroma sankcij bo doletela tiste, ki ne spoštujejo oziroma ne izvajajo sprejetih zahtev?
- d) Ali je smiselno ohraniti le sistem kaznovanja? Ali je smiselno uvesti tudi sistem nagrajevanja?

Tabela 6.7: Aktivnost in dominantnost akterjev v izbranih oboroženih konfliktih, v katerih so v obdobju po koncu hladne vojne aktivno sodelovale OS RD

nasprotujoče si strani	stran A			nevtralna stran	stran B		
primarni udeleženci v oboroženem konfliktu	praviloma DVR	predvsem RD		/	praviloma DVR		
	lokalni koalicijski partner	recesiven koalicijski partner	dominanten koalicijski partner	pasivni akterji v obor. konfliktu	dominanten lokalni nasprotnik	recesiven lokalni nasprotnik	zunanji partner (neoborožena podpora)
temeljno poslanstvo	vojaška zmaga	formalno sodelovanje (ang. waving the flag)	vojaška zmaga ali stabilizacija razmer	preživetje	vojaška zmaga ali izogibanje porazu	izogibanje porazu	spodbijanje legitimnosti operacij in podpora strani B
želena oblika vojaške operacije	VVO	NVO	VVO, delno NVO	NVO	VVO	VVO, delno NVO	če že, NVO
NVO Somalija (1992-1994)	redke lokalne milice	Belgija, Egipt, Italija, Kanada, Pakistan	ZDA	civilno prebivalstvo	somalijske milice	manjše somalijske milice	Sudan, Jemen, Al Kajda
VVO Bosna in Hercegovina (1995)	Hrvaška, bosanski Hrvati in Muslimani	Španija, Turčija, Italija, Nemčija, Nizozemska	ZDA, Francija, V. Britanija	civilno prebivalstvo	bosanski Srbi	abdičeva muslimanska milica, srbske paravojaške skupine	Rusija, ZRJ (tudi vojaško)
NVO Bosna in Hercegovina (1995-2015)	bosanski Hrvati in Muslimani	ZDA, Italija, Rusija, Slovenija, Belgija, Španija	Francija, V. Britanija, Italija, Nemčija	civilno prebivalstvo, nevladne organizacije	bosanski Srbi	/	ZRJ-SČG-Srbija, delno Rusija
VVO ZRJ (1999)	OVK	Belgija, Danska, Nizozemska, Turčija, Kanada, Italija, Nemčija	ZDA, Francija, V. Britanija	civilno prebivalstvo	ZRJ	lokalne srbske paravojaške skupine	Rusija, Kitajska
NVO ZRJ (1999-2015)	kosovska policija	Belgija, Švedska, Slovenija, Indija, Kanada, Danska	ZDA, Nizozemska, V. Britanija, Nemčija, Italija, Rusija, Francija,	civilno prebivalstvo, nevladne organizacije	lokalne srbske in albanske paravojaške skupine	delno lokalne kriminalne skupine	ZRJ-SČG-Srbija, Rusija, Kitajska
VVO Afganistan (2001)	Severno zavezništvo, lokalne milice	Danska, Francija, Nizozemska, Kanada, Nemčija, Avstralija	ZDA, V. Britanija	civilno prebivalstvo	talibani	Al Kajda	/
NVO Afganistan (2001-2014)	Afganistan, lokalne milice	Turčija, Nemčija, Francija, Poljska, Nizozemska, Slovenija	ZDA, V. Britanija	civilno prebivalstvo, nevladne organizacije	lokalne milice, talibani	Al Kajda	uporniške skupine v Pakistanu, islamski ekstremisti
VVO Irak (2003)	kurdske milice	Danska, Poljska, Avstralija	ZDA, V. Britanija	civilno prebivalstvo, nevladne organizacije	Irak	privrženci BAATH, fedajini	Rusija, Kitajska, Francija, Nemčija
NVO Irak (2003-2011)	Irak kurdske milice, manjše šiitske in sunitske skupine	Japonska, J. Koreja, Italija, Gruzija, Španija, Avstralija, Romunija, Danska	ZDA, V. Britanija, prehodno Poljska	civilno prebivalstvo, nevladne organizacije, zasebna varn. podjetja	šiitske in sunitske milice	manjše šiitske in sunitske skupine	Iran, Sirija, Venezuela, islamski ekstremisti

Legenda:

- lokalni akterji, ki izvirajo iz samega kriznega območja
- zunanji akterji, ki izvirajo zunaj kriznega območja
- kombinacija lokalnih in zunanjih akterjev

V primeru oblikovanja konsenza o uporabi vojaške (pri)sile pa dandanes v ospredje stopa vse bolj univerzalen in vse pogosteje uporabljen koncept združenega vojskovanja. Združene OS namreč omogočajo bolj smotrno uporabo vseh nacionalnih sredstev in zmogljivosti (po potrebi tudi enostransko). Poleg tega omogočajo tudi bolj smotrno uporabo ali koordinacijo sredstev in zmogljivosti, ki jih prispevajo večnacionalne OS, regionalne in mednarodne organizacije ter nevladne in humanitarne organizacije. V prihodnosti bo zaradi možnosti novih terorističnih napadov, morebitne uporabe orožij za množično uničevanje, vse pogostejših nesreč in kriz, povezanih z globalnimi podnebnimi spremembami, ter s stopnjevanjem številnih (internih) konfliktov narasel tudi pomen podpore, ki jo združene sile lahko nudijo delovanju civilnih oblasti, kar narekuje nadaljnjo širitev vsebinskega spektra združenih operacij (tabela 4.3 na strani 77) (Ward 2007, 41-45).

Temelj za učinkovitost združenih večnacionalnih in medorganizacijskih operacij tako (p)ostaja: a) tehnična, b) procesna, c) organizacijska, in d) doktrinarna povezljivost.²⁶⁶ Zato bo prav visoko izobražen, usposobljen, izkušen in motiviran vojaški kader, ki pozna vse sposobnosti lastnih, partnerskih in nasprotnikovih OS in se hkrati zaveda tudi morebitnih omejitev pri njihovi uporabi, predstavljal ključni dejavnik, od katerega bosta v veliki meri odvisna hitrost in uspešnost sinergijskega delovanja vseh naštetih vsebinskih kategorij. Tako bo operativni uspeh v celotnem razponu vojaških operacij v vse večji meri odvisen prav od sposobnosti integracije s partnerji iz drugih (ne)vladnih organizacij in/ali držav ter od povezljivosti procesov, organizacij in sistemov.

Zaradi vse pogostejšega izvajanja razširjenega spektra nalog v nenehno spreminjajočem se strateško-varnostnem okolju so se OS številnih držav (s poudarkom na RD) preoblikovale skladno z modularnim

²⁶⁶ Pri razpravi o povezljivosti je treba izpostaviti vse večje razlike med sposobnostmi ZDA in drugih RD (primer evropskih članic Nata), ki naj bi se po mnenju nekaterih avtorjev (Sherman 1999, 20; Mader in Rosenkranz 2001, 21-25) stalno povečevale, zaradi česar je vprašljivo, če bo v prihodnosti sploh še možno govoriti o ustrezni stopnji povezljivosti. Po drugi strani pa Žabkar (2001) poudarja, da je kombinacija razvoja vojaške tehnologije in tehnike, operativnih pristopov in taktičnih postopkov OS ZDA v vojaški operaciji na območju Afganistana omogočila, da v realnem času dosežejo ustrezno stopnjo koordinacije med »strateškimi bombniki in konjenico Severnega zavezništva.« To dokazuje, da lahko OS RD pod določenimi pogoji same zagotovijo ustrezno stopnjo povezljivosti v združenih večnacionalnih vojaških operacijah, kar pa dolgoročno le še dodatno povečuje odvisnost vseh njihovih (potencialnih) zaveznikov od številnih sposobnosti, s katerimi razpolagajo le dominantni partnerji.

načelom, ki omogoča sestavljanje manjših enot²⁶⁷ oziroma modulov posameznih specialnosti in/ali različnih nacionalnih pripadnosti ter njihovo kombiniranje v večječasne namensko oblikovane enote oziroma bojne skupine (ang. joint task forces). Te je možno opazovati ali oblikovati na strukturno-funkcionalni ravni in na ravni (več)nacionalnosti. V obeh primerih je rezultat takšnega procesa sposobnost izvajanja združenih operacij (ang. joint operations), ki naj bi zagotovile ohranjanje popolne vojaške prevlade in relativno hiter konec faze oboroženega konflikta. Najkompleksnejšo obliko strukture modularnih oboroženih sil pa predstavlja Natov koncept CJTF (ang. combined joint task force), ki sočasno združuje tako pojem sestavljenost (ang. combined), ki se nanaša na večnacionalno raven modularnosti, kot tudi pojem združenost (ang. joint), ki se nanaša na strukturno-funkcionalno raven (Bensahel v Milovac 2002, 51).²⁶⁸

6.2.2 KONCEPT OFENZIVNEGA IN DEFENZIVNEGA NASTOPANJA

Glaser in Kaufmann (2004, 269-73) sta prepričana, da teorija o ofenzivnosti in defenzivnosti predstavlja pomemben sestavni del celostnega koncepta o (razvoju) vojaških zmogljivosti oziroma o sposobnosti posamezne države, da načrtuje in izvaja vojaške operacije, ki so potrebne za učinkovit napad, obrambo ali odvrčanje nasprotnika. Pri tem izpostavljata tri ključne variable:

- a) Vojaško moč in vojaško silo (relativno ali absolutno izhodišče analize).
- b) Vojaško veščino (ang. military skill), ki predstavlja stopnjo učinkovitosti pri uporabi vojaške (pri)sile (koeficient učinkovitosti).
- c) Ofenzivno-defenzivno razmerje na ravni velike in vojaške strategije (skupna končna vrednost procesa konverzije v relativnem odnosu do ostalih akterjev v vojaško-varnostnem okolju).²⁶⁹

²⁶⁷ Kotnik (2000, 232) opozarja, da je zadovoljivo učinkovitost majhnih vojaških enot mogoče zagotoviti samo v primeru, ko razpolagajo s pravo oborožitvijo in opremo, s katero ob uporabi prilagojene doktrine upravljajo zelo kakovostni in dobro usposobljeni vojaki, vpeti v ustrezen sistem vodenja in poveljevanja, ki temelji na dobrih odnosih in ustrezni organiziranosti sodelovanja med zvrstmi in rodovi.

²⁶⁸ V tem vsebinskem kontekstu je moč izpostaviti tudi slovensko zavezo oziroma prispevek (bataljonske bojne skupine) v okviru Nata.

²⁶⁹ Obstaja raznolik in širok nabor praktično aplikativnih definicij ofenzivno-defenzivnega razmerja. Pri tem ostaja ključno vprašanje: Ali je lažje braniti ali zasesti neko ozemlje (Jarvis 2004, 187-194)? Med različnimi metodološkimi pristopi, ki govorijo o primatu ofenzivnosti, je tako moč izpostaviti naslednje pogoje: a) ko je lažje uničiti nasprotnikove sile in zasesti

Prav ofenzivno-defenzivno razmerje omogoča objektivno vrednotenje razmer in prevladujočih varnostnih trendov v posameznih zgodovinskih obdobjih. Zato tovrstno spremljanje (pre)oblikovanja nekaterih dinamik, ki (ne)posredno vplivajo na nadaljnji razvoj načina vojskovanja ključnih akterjev na vojaško-varnostnem področju skozi daljše časovno obdobje (tabela 6.8 na strani 216), omogoča oblikovanje nekaterih zanimivih zaključkov o splošnih zakonitostih vojskovanja.

Oboroženi konflikti so tako bolj pogosti v obdobjih oziroma okoliščinah, ko je agresija lažja oziroma, natančneje, ko prevladuje percepcija, da je agresija lažje izvedljiva. Države, ki imajo ali verjamejo, da imajo priložnost za ofenzivno delovanje in/ali imajo ali verjamejo, da imajo ranljivo obrambo (ang. defensive vulnerabilities), bodo sprožile ali sodelovale v večjem številu oboroženih konfliktov kot ostale države (primer Nemčije v preteklem stoletju). Zato je moč zaključiti, da je nagnjenost k nasilnemu razreševanju konfliktov med velesilami v preteklih stoletjih skladna z ofenzivno-defenzivnim razmerjem in povsem skladna z njegovo percepcijo²⁷⁰ (Van Evera 2004b, 244, 256-58). Sama percepcija in dejansko ofenzivno-defenzivno razmerje (vojaških) moči pa sta podvržena manipulacijam in polarizaciji s strani mednarodnega in nacionalnega okolja, kulturno-civilizacijskega konteksta ali same človekove narave. Gre torej za več kot le objektivno merljivo realnost, saj ima le-ta tudi zelo izrazito in spremenljivo subjektivno dimenzijo (Van Evera 2004b, 263).²⁷¹

njegovo ozemlje, kot pa ubraniti lastno ozemlje (Jarvis 1978, 178), b) ko mora branilec vložiti več virov kot potencialni agresor, da izenači njegov vložek v razvoj ofenzivnih zmogljivosti OS (Gilpin 1981, 62), c) ko so stroški zasedbe ozemlja manjši od njegove vrednosti (Gilpin 1981, 63), d) ko obstaja težnja po izvedbi preventivnega napada (Jarvis 1978, 178), e) ko obstaja visoka verjetnost, da bo zaradi vojne prišlo do prenosa lastništva nad večjim delom neke države (Van Evera 2004a, 44-48), in f) ko oborožitveni sistemi nudijo specifične ofenzivne prednosti (npr. večjo ubojnost, doseg in mobilnost) (Scales 1999a, 156-60).

²⁷⁰ Med praktične primere iz vojaške zgodovine, ki dokazujejo pomen in posledice napačne percepcije ofenzivno-defenzivnega razmerja, spadajo naslednje države: a) Nemčija pred prvo in drugo svetovno vojno, b) Japonska pred drugo svetovno vojno, c) Italija pred drugo svetovno vojno, d) Avstro-Ogrska pred prvo svetovno vojno, in e) Francija v obdobju Napoleonove vladavine. V vseh naštetih primerih je napačna ocena strateških razmer, na čelu z ofenzivno-defenzivnim razmerjem, vodila do njihovega dokončnega vojaškega poraza. S potenciranjem imaginarnih in realnih varnostnih groženj svojemu obstoju so namreč omenjene države same ustvarile nestabilnost in varnostne razmere, v katerih so bili ostali akterji prisiljeni združiti sile in uresničiti njihove največje grožnje.

²⁷¹ Zato po mnenju avtorja tega dela vrednotenje omenjenih razmerij, nadaljnji razvoj sposobnosti OS in vrednotenje konkretne uporabe vojaške (pri)sile niso podvrženi le (ne)pisanim zakonitostim vojskovanja in determiniranim smernicam

Jarvis (2004, 6-11, 46-50) na podlagi kombiniranja dveh temeljnih indikatorjev razmerja med ofenzivnostjo in defenzivnostjo (transparentnosti temeljnega poslanstva OS in primata ofenzivnosti ali defenzivnosti v posameznem zgodovinskem obdobju) oblikuje tabelo štirih alternativnih teoretičnih scenarijev vojaško-varnostnih razmer v svetu (tabela 6.9 na strani 218). Prvi scenarij (levi zgornji kvadrant) je za veliko večino akterjev, ki želijo ohraniti status quo, najbolj nevaren, saj (vojaške) varnosti matične družbe ni moč zagotoviti brez neposrednega ogrožanja drugih akterjev. Pri tem ofenzivnega in defenzivnega poslanstva OS med seboj v praksi ni moč razločevati, saj potencialni branilci in agresorji v uporabo uvajajo primerljive oborožitvene sisteme. Ker ima poleg tega prednost ofenzivnost, napad predstavlja najboljšo obliko obrambe. Zato so v tovrstnem scenariju varnostne razmere zelo nestabilne, saj obstoječi nenasilni konflikti iz krize pogosto preraščajo v resno krizo ali vojno (v fazi neposrednega oboroženega konflikta), kar med drugim otežuje medsebojno sodelovanje in iskanje sprejemljivih kompromisov ter povečuje verjetnost oboroževalnih tekem. Zato je za posamezne države težko ohranjati svoj obseg in vpliv, ne da bi ju poskušale razširiti. Končni rezultat je hitro in pogosto krčenje in/ali širjenje ozemlja posameznih držav ter posledična negotovost njihovega obstoja (primer Evrope pred prvo svetovno vojno).

razvoja, ampak predvsem zaradi vloge in pomena človeškega dejavnika (natančneje njegove subjektivne dimenzije) ostajajo v veliki meri strokovna veščina in ne (le) vojaško strokovna znanost.

Tabela 6.8: Ofenzivno-defenzivno razmerje med velesilami v posameznih zgodovinskih obdobjih

posamezna zgodovinska obdobja	percepcija, da politična realnost zagotavlja prednost	politična realnost dejansko zagotavlja prednost	percepcija, da vojaška realnost zagotavlja prednost	vojaška realnost dejansko zagotavlja prednost	percepcija, da politična realnost skupaj zagotavlja prednost	politična in vojaška realnost dejansko skupaj zagotavlja prednost	ocena obsega in pogostosti vojskovanja med velesilami
1780-1792	obema enako	obema enako	branilcu	branilcu	obema enako	obema enako	srednja
1792-1815	agresorju	obema enako	agresorju	agresorju	agresorju ³	agresorju	visoka
1816-1856	branilcu	branilcu	branilcu	branilcu	branilcu	branilcu	nizka
1856-1871	agresorju	agresorju	obema enako	obema enako	agresorju	agresorju	srednja
1871-1890	branilcu	branilcu	obema enako	obema enako	branilcu ³	branilcu	nizka
1890-1918	agresorju	agresorju	agresorju	branilcu	agresorju	branilcu	visoka
1919-1945	agresorju ¹	agresorju	ni moč poenotiti ²	agresorju	agresorju ⁴	agresorju	visoka
1949-2001	branilcu	branilcu	obema enako	branilcu	branilcu ³	branilcu	nizka
2001-2015	branilcu	branilcu	branilcu	obema enako	branilcu	branilcu	nizka

Vir: Izhodišče povzeto po Van Evera (2004a, 58).

Ocene percepcij predstavljajo povprečje percepcij družbenih elit posameznih velesil. Njihovo vlogo nosilec ključnih odločitev v državi (primer odločitve o vojni ali miru) pa so v drugi polovici dvajsetega stoletja večinoma prevzeli državljani sami, saj javno mnenje neposredno ali preko medijev posredno vpliva tudi na končne odločitve vladajočih političnih elit.

Opombe:

⁰Politična dimenzija v tem primeru v sebi združuje temeljne lastnosti prevladujočih političnih, ekonomskih in socialnih razmer in trendov, s poudarkom na dinamiki in pomenu ožje politično-diplomatske dimenzije.

¹Percepcija se je razlikovala od države do države. Nemška elita (še posebej Hitler) je potencialno dejansko slabost politične defenzivnosti.

Ostale velesile so priznale to slabost, a je niso potencialne, zaradi česar se je pri njih uveljavila percepcija, da ima v politični dimenziji primat ofenzivnosti.

²Percepcija se je razlikovala od države do države. Nemška elita je ob koncu tridesetih let preteklega stoletja odkrila, da ima primat ofenzivnosti, medtem ko so bile elite ostalih velesil še vedno prepričane, da primat ohranja defenzivnost.

³Elite so napačno ocenile prevlado ofenzivnosti. Ker pa se to ni zgodilo v večjem obsegu, se percepcija in realnost ofenzivno-defenzivnega razmerja nista spremenila.

⁴Pri vrednotenju skupnega ofenzivno-defenzivnega razmerja se napake Nemčije in drugih velesil med seboj izničijo. Nemško potenciranje ofenzivnosti na političnem področju se je v praksi izenacilo s prekomernim potenciranjem defenzivnosti na vojaškem področju s strani velike večine ostalih velesil. Zato je dejansko skupno ofenzivno-defenzivno razmerje (postalo) dokaj skladno s percepcijo realnosti.

Drugi scenarij (kvadrant desno zgoraj) vključuje varnostno negotovost, saj tudi tokrat ofenzivnega in defenzivnega poslanstva OS med seboj v praksi ni moč razločevati. Po drugi strani pa ohranja primat defenzivnost, kar narekuje višjo pripravljenost za miroljubno razreševanje konfliktov in oblikovanje kompatibilnih varnostnih politik. Vlaganje v obrambne zmogljivosti namreč omogoča nesorazmerno povečevanje njihove realne vrednosti, zaradi česar bi moral vojaško primerljiv močan nasprotnik investirati občutno višji vsestranski vložek, če bi želel ohranjati primerljivo močne ofenzivne zmogljivosti. Glavni indikator morebitnih ofenzivnih namer tako (p)ostaja prav relativna višina obrambnih izdatkov posameznega akterja (Jarvis 2004, 48; Jackson in Sørensen 2007, 270-74). Večina držav zato ohranja razmeroma majhne OS, kar posredno nakazuje na njihovo željo po ohranjanju statusa quo in/ali na relativno pomanjkanje virov za aktivno preoblikovanje obstoječih razmer. To v mirnodobnem obdobju omogoča velikopotezno preusmeritev razpoložljivih virov iz vojaške dimenzije v pospešen razvoj drugih dimenzij družbene aktivnosti. Ker v primeru izbruha konfliktov akterji potrebujejo daljše obdobje za izvedbo mobilizacije, kar med drugim zahteva tudi skokovito rast obrambnih izdatkov, ostaja na voljo toliko več časa in politične volje za iskanje sprejemljivih nenasilnih rešitev (primer Evrope v obdobju hladne vojne).

V tretjem scenariju (kvadrant levo spodaj) varnostna dilema ne obstaja, saj države lahko proizvajajo defenzivne oborožitvene sisteme, ki ne ogrožajo ostalih akterjev. Zaradi primata ofenzivnosti pa obstajajo številni varnostni problemi, saj agresivne rešitve postajajo vse bolj privlačne in na prvi pogled dokaj enostavne. Zaradi relativno visokih stroškov, ki so povezani z oblikovanjem učinkovitih obrambnih zmogljivosti, se lahko celo države, ki želijo ohranjati status quo, odločijo postati agresorji in ne žrtve agresije. Zato so v tovrstnem scenariju varnostne razmere dokaj nepredvidljive, saj morebitno nezaupanje lahko hitro preraste v (odprto) sovražnost (primer Evrope pred drugo svetovno vojno).

Četrty scenarij (kvadrant desno spodaj) je za veliko večino akterjev, ki želijo ohraniti status quo, najbolj predvidljiv in najbolj varen. Državam ni treba razvijati ofenzivnih zmogljivosti, potencialne agresorje pa je moč pravočasno identificirati na podlagi temeljnih smernic razvoja njihovih OS. Ker ima v tem primeru primat defenzivnost, (p)ostajajo stroški agresije neproporcionalno visoki in posledično za večino držav nesprejemljivi. Tako ključno vlogo pri doseganju začrtanih ciljev igrajo nevojaška sredstva in nenasilne metode (primer Evrope po koncu hladne vojne).

Tabela 6.9 Štirje alternativni scenariji vojaško-varnostnih razmer v svetu

	prednost ima ofenzivnost	prednost ima defenzivnost
ofenzivnega poslanstva ni moč razločevati od defenzivnega	dvojna nestabilnost	varnostna dilema obstaja, a varnostne zahteve so lahko kompatibilne
ofenzivno poslanstvo je moč razločevati od defenzivnega	varnostna dilema ne obstaja, a agresija je možna; akterji, ki zagovarjajo status quo, lahko zagovarjajo in izvajajo drugačno politiko	dvojna stabilnost

Legenda:

	varnostni kontekst zagotavlja primat nasilnega razreševanja konfliktov
	varnostni kontekst omogoča nasilno in miroljubno razreševanje konfliktov
	varnostni kontekst zagotavlja primat miroljubnega razreševanja konfliktov

Vir: Izhodišče povzeto po Jarvis (2004, 47).

Predstavljeni idealnotipski alternativni scenariji varnostnih razmer lahko služijo tudi kot primerno metodološko izhodišče za vrednotenje vojaško-varnostnih razmer med posameznimi skupinami akterjev v obdobju po koncu hladne vojne (tabela 6.10). Zaradi izhodiščne raznolikosti akterjev in kompleksnosti njihovih medsebojnih odnosov oziroma razmerij dandanes ni več smiselno vztrajati na logiki alternativnih scenarijev. Prav obratno. Posamezne skupine akterjev je moč na podlagi njihovega ofenzivno-defenzivnega odnosa do drugih skupin sočasno razvrstiti v okviru celotnega teoretičnega spektra možnosti.

Tako npr. izjemna ubojnost in rušilna moč sodobnih oborožitvenih sistemov v kombinaciji z visoko stopnjo ekonomske ter politične soodvisnosti in posledično z zelo visokimi vsestranskimi stroški potencialnih oboroženih konfliktov a) med RD, in b) med RD in vojaško močnejšimi DVR (primer Rusije in Kitajske) (zaenkrat) preprečujeta izbruh (intenzivnejših) oboroženih spopadov med omenjenimi akterji (desna kvadranta).²⁷² Zato v tem scenariju ohranjata primat defenzivnost in

²⁷² V tem vsebinskem kontekstu lahko celo govorimo o preoblikovanju hladnovojnega paradoksa o (ne)uporabnosti nuklearnega orožja. Tako v obdobju po koncu hladne vojne razpolaganje z večjimi arzenali sodobnih konvencionalnih oborožitvenih sistemov in/ali obstoj manjšega arzenala orožij za množično uničevanje zagotavlja visoko stopnjo obojestranskega odvrčanja med (vojaško) močnejšimi državami. Zato ne presenečajo podatki o ohranjanju ali celo o

varnostna stabilnost. V nasprotju s tem so najbolj pogosti, nepredvidljivi in praviloma zelo brutalni oboroženi konflikti a) med DVR in uporniškimi in/ali terorističnimi organizacijami (kvadrant levo zgoraj). Kvadrant levo spodaj odraža preoblikovanje temeljnega poslanstva OS RD v obdobju po koncu hladne vojne, kar se v praksi odraža v postopnem preoblikovanju strukture in operativnih zmogljivosti OS (primer evropskih držav) ter v njihovem vse pogostejšem in obsežnejšem vključevanju v (ne)vojne vojaške operacije na različnih kriznih območjih sveta. Tovrsten scenarij, ki zagovarja primat ofenzivnega delovanja, ima lahko dolgoročno znatne negativne posledice za varnost vseh ključnih akterjev.²⁷³ V nasprotju s tem strateška razporeditev sil za obrambo (priloga J na strani 376) v kombinaciji z netransparentnostjo temeljnega poslanstva OS (njihovih pravih varnostnih dilem, namer in ciljev) tudi v obdobju po koncu hladne vojne ostaja zaščitni znak DVR v odnosu do RD ali drugih DVR (kvadrant desno zgoraj).

povečevanju višine obrambnih izdatkov v svetu ali znotraj posameznih geopolitičnih regij. Pri tem seveda ne smemo pozabiti na vseprisotno grožnjo terorističnih napadov, ki jih izvajajo organizacije, ki jim ni treba slediti tovrstni logiki razmišljanja. Začetek enaindvajsetega stoletja tako zaznamuje zmanjševanje pogostosti in obsega oboroženih konfliktov med RD ter med RD in DVR ob sočasnem ohranjanju tekmovalnosti na političnem, ekonomskem in socialnem področju ter ob sočasnem vse tesnejšem sodelovanju na informacijskem in ekološkem področju.

²⁷³ V tem kontekstu je treba izpostaviti predvsem vlogo RD kot aktivnega oblikovalca trendov, razvojnih smernic in sprejemljivih norm za ves svet. Tako bodo njihova merila, podobno kot v preteklosti, tudi v prihodnosti pogosto uporabljena ali zlorabljena pri razreševanju konkretnih (ne)oboroženih konfliktov med najrazličnejšimi akterji v vseh kriznih regijah sveta. Končne posledice tovrstnega učinka dvoreznega meča pa je vnaprej praktično nemogoče napovedovati.

Tabela 6.10: Tipologija ključnih akterjev v oboroženih konfliktih v obdobju po koncu hladne vojne

	prednost ima ofenzivnost	prednost ima defenzivnost
ofenzivnega poslanstva ni moč razločevati od defenzivnega	DVR proti uporniškim skupinam in/ali terorističnim organizacijam	DVR proti RD in/ali DVR
ofenzivno poslanstvo je moč razločevati od defenzivnega	RD proti DVR in/ali terorističnim organizacijam	RD proti RD

Legenda:

	varnostni kontekst zagotavlja primat nasilnega razreševanja konfliktov
	varnostni kontekst omogoča nasilno in miroljubno razreševanje konfliktov
	varnostni kontekst zagotavlja primat miroljubnega razreševanja konfliktov

Razmerje oziroma, natančneje, razlike med ofenzivnostjo in defenzivnostjo na vojaški operativni ravni najboljše ponazarja tabela 6.11 na strani 221, v sklopu katere sta obe alternativni možnosti uporabe vojaške (pri)sile predstavljeni v obliki nabora njunih temeljnih lastnosti in konceptov. Nabor predstavljenih pristopov lahko služi za identifikacijo aktivnosti OS poljubne države, ki sodelujejo v različnih vojaških operacijah. Na tej točki je treba poudariti, da ofenzivno in defenzivno nastopanje ali razmerje sil na operativni ravni ni zmeraj neposredno primerljivo z lastnostmi in ofenzivno-defenzivnim razmerjem sil oziroma moči na vojaški strateški ravni.

Tovrstna logika pride do izraza tudi pri vrednotenju vojaške moči akterjev v luči povprečne intenzivnosti uporabe njihovih OS (pogostosti, obsega in intenzivnosti konfliktov), pri čemer je tudi v obdobju po koncu hladne vojne na ravni vojaške strategije moč zaznati obstoj in (pre)oblikovanje

prioritetnega vrstnega reda območij (ne)bojnega delovanja (tabela 6.12 na strani 222).²⁷⁴ Pri tem odločilno vlogo igrata percepcija vojaško-varnostnih groženj in relativna vojaška (pre)moč posameznih držav nad realnimi nasprotniki. Tako pri iskanju ustreznih rešitev na primarnem območju vojaških aktivnosti glavno vlogo pogosto igra odločno ofenzivno nastopanje. Zato so pri iskanju odgovorov na manj pereče vojaške grožnje in izzive (za uresničitev manj vitalnih interesov in ciljev) preostale sile in sredstva vključena predvsem v defenzivne aktivnosti. Tovrsten scenarij uporabe sile v obdobju po koncu hladne vojne izstopa tako v primeru RD kot celote, kot tudi v primeru številnih regionalnih sil iz vrst DVR.

Izpostaviti velja tudi razlike v absolutni vojaški moči posameznih držav, ki se odražajo v povprečnem obsegu in intenzivnosti vojaških operacij njihovih OS. Zato lahko ekonomsko in vojaško močnejše države (na levi strani tabele) sočasno sodelujejo v večjem številu vojaških aktivnosti (v t.i. primarnih, sekundarnih in terciarnih območjih interesa), medtem ko so vojaško šibkejše države (na desni strani tabele) sposobne izvajati le zelo omejene vojaške aktivnosti, zaradi česar največkrat lahko ustrezno reagirajo le na izbranem primarnem območju (ne)bojnega delovanja.

Tabela 6.11: Spekter alternativnih možnosti uporabe vojaške sile v kontekstu ofenzivnega in defenzivnega nastopanja na operativni ravni

OFENZIVNO NASTOPANJE	DEFENZIVNO NASTOPANJE
klinasti udori ali preboji	pozicijska obramba
udari iz razdalje	mobilna obramba
infiltracija	obramba prednjih območij
obkoljevanje	globinska obramba
kirurške operacije*	zaščitena ali tamponska območja in oviranje
obleganja	utrjena območja
paraliziranje	požgana zemlja
psihološko in informacijsko vojskovanje	pasiven neoborožen odpor

*Opomba: Le-te se praviloma izvajajo po načelu odkrij in uniči.

Vir: Izhodišče povzeto po Collins (2002, 88).

²⁷⁴ V preteklih zgodovinskih obdobjih bi temu rekli sočasno vojskovanje na več »frontah«, kar za izvajalce predstavlja svojevrstni strateški izziv. Le-ti namreč poskušajo izsiliti vojaško zmago ne enem vojskovališču ali bojevališču, čemur sledi strateško prerazporejanje sil in prehod v ofenzivo na drugem vojskovališču ali bojevališču. Najboljši praktični primer predstavlja nemška vojaška varnostna dilema v prvi in drugi svetovni vojni, ki izhaja predvsem iz njenega neugodnega geostrateškega položaja v Evropi.

Tabela 6.12: Vrednotenje vojaške moči izbranih držav v luči intenzivnosti njihove uporabe vojaške sile v obdobju med letoma 1990 in 2010

izbrane lastnosti vojaških operacij		ime države							
		ZDA	evropske države (članice EU in/ali Nata)	Rusija	Kitajska	Indija	Izrael	Etiopija	Eritreja
prioritetni vrstni red območij (ne)bojnega delovanja	primarno	Irak, Afganistan	Afganistan, Irak	Čečenija	Tajvan	Kašmir	Libanon, Zahodni breg, Gaza	Eritreja, Somalija ¹	obramba pred Etiopijo
	sekundarno	JV Evropa, Filipini	BiH, Kosovo, Sredozemlje	Abhazija, J. Osetija	teroristične skupine v Sinkiangu in upori v Tibetu	teroristične skupine v Indiji	Sirija, Iran	/	/
	terciarno	mehiška meja, Sredozemlje	Sudan, D.R. Kongo	Tadžikistan, Kosovo	mirovne misije v Afriki	/	/	/	/

Opombe:

¹Etiopija je po desetletjih spopadov z uporniški skupinami, ki so jih podpirale različne somalijske milice, 20. 6. 2006 vojaško posredovala v Somaliji.

Legenda:

v obdobju po koncu hladne vojne prevladuje ofenzivno nastopanje

v obdobju po koncu hladne vojne prevladuje defenzivno nastopanje

6.3 DINAMIČEN ODNOS MED AKTERJI V (NE)OBOROŽENEM KONFLIKTU

Gatsko (2006, 12) trdi, da obstaja enoten sistem varnostnih groženj, tveganj in izzivov, ki zaokroža celoto vseh groženj, tveganj in izzivov. Zato lahko konkretni varnostni problem v svojem življenjskem ciklusu v očeh družbe ali države (gledano tako subjektivno kot tudi objektivno) prehaja med omenjenimi tremi fazami (t.i. prioriteta mutacija), kar se odraža tudi v stopnji konflikta (tabela 6.13 na strani 224). Pri tem poudarja, da varnostno grožnjo sočasno opredeljujeta dve temeljni vsebinski komponenti: a) subjektivne namere akterjev v konfliktu, in b) objektivne priložnosti za povzročanje škode nasprotniku oziroma sovražniku. Znotraj vojaške dimenzije varnosti se obe komponenti kot funkcionalna celota v teoriji in v praksi odražata predvsem v obliki namere, usmerjene proti vitalnim interesom skupine držav, posamezne države, družbe ali posameznika. Pri tem je priložnost razumljena kot (prostorska in časovna) razpoložljivost zadostnih sil in sredstev ter kot ustrezno obvladovanje spektra metod, ki so potrebne za uresničitev načrtanih ciljev in interesov (Gatsko 2006, 9-11). Namera pa vključuje obstoj ustrezne odločnosti matične družbe oziroma jasne pripravljenosti za ukrepanje,²⁷⁵ kar je v veliki meri povezano s svobodo delovanja oziroma z nepisanimi pravili vodenja (ne)oboroženih konfliktov.²⁷⁶

²⁷⁵ Jasna pripravljenost za ukrepanje se v prvi vrsti odraža v obliki odkritega priznanja s strani ključnih družbenih subjektov (nosilcev političnih odločitev in ideoloških idej v družbi, npr. kast, političnih strank, političnega vodstva in verskih skupnosti), ekonomskih subjektov (primer multinacionalnih korporacij) in represivnih organov oblasti (oboroženih sil, paravojaških organizacij, policije in obveščevalnih služb), ki odločajo o politiki (ang. policy) in politiko tudi izvajajo.

²⁷⁶ Na podlagi Gatskovega modela je kasneje načelnik generalštaba ruske vojske gen. Valerij Gerasimov razvil svoj vsebinsko soroden koncept vojskovanja oziroma model t.i. vojskovanja nove generacije, ki ga na zahodu najpogosteje imenujejo hibridno vojskovanje. Gerasimov (v Lee in Johnson 2014) v svojem modelu poudarja pomen kombiniranja vojaških in nevojaških sredstev in metod delovanja v vseh šestih fazah življenjskega ciklusa konflikta, ki po njegovem prepričanju vključujejo: prikrito oblikovanje konflikta, stopnjevanje konflikta, začetek konfliktnih aktivnosti, krizo, razrešitev konflikta in vzpostavitev miru. Ker ne gre za splošno aplikativni strateški obrazec delovanja, ampak za pretirano splošen model delovanja oziroma kombiniranja političnih, ekonomskih in vojaških zmogljivosti na operativni ravni, ki ga je moč v različnih oblikah aplicirati na vsa zgodovinska obdobja, mu na tej točki ni smiselno namenjati večje pozornosti.

Tabela 6.13: Idealnotipski model skladnosti med stopnjevanjem konflikta in prenosom težišča z nevojaških na vojaška sredstva in metode za zagotavljanje uresničevanja začrtanih varnostnih ciljev posamezne družbe

ocena verjetnosti uporabe oborožene (pri)sile	nizka				visoka			
	stopnja dejanske vojaške ogroženosti izbrane družbe	varnostno tveganje		varnostni izziv		neposredna vojaška grožnja		oborožen boj
stopnja oziroma faza življenjskega ciklusa (ne)oboroženega konflikta	latentni konflikt		kriza		kriza in resna kriza		resna kriza in vojna	
	neoborožen konflikt						oborožen konflikt	
poslanstvo in vloga (ne)vojaških instrumentov moči pri zagotavljanju ciljev in interesov izbrane družbe	primat nevojaških instrumentov moči						primat vojaških instrumentov moči	
vsebinsko jedro percepcije dogajanja na ravni družbe kot celote (praviloma na nacionalni ravni)	oblikovanje razlogov za potencialno škodovanje družbenim interesom		povečevanje verjetnosti (ne)posrednega škodovanja družbenim interesom		visoka verjetnost povzročanja škode vitalnim interesom z vojaškimi sredstvi in metodami		jasno in neposredno povzročanje škode vitalnim interesom predvsem s pomočjo organiziranega oboroženega nasilja	
lasten sistem zagotavljanja celostne varnosti družbe (praviloma na nacionalni ravni)	oblikovanje nasprotij in nesoglasij (identifikacija problema)		nasprotovanje potencialnim (abstraktnim) nasprotnikom ali sovražnikom		konfrontacija s poosebljenim (konkretnim) nasprotnikom ali sovražnikom		vojaški spopad z realnim sovražnikom	
lastne oborožene sile (praviloma na ravni države)	rutinske aktivnosti in ohranjanje pripravljenosti za soočanje s potencialnimi in realnimi vojaškimi izzivi in grožnjami				izvajanje ukrepov, skladnih z višanjem stopnje vojaške ogroženosti (večji del NVO)		organizirana oborožena obramba družbenih interesov in ciljev (manjši del NVO in VVO)	
ocena nasprotnika ali sovražnika	abstrakten (potencialen)				konkreten (realen)			
kombinacija vsebinskih komponent (re)akcije sovražnika ali nasprotnika (namera in priložnost njegove uporabe vojaške (pri)sile)	ni namere		namera obstaja		ni namere		namera obstaja	
	ni priložnosti				priložnost obstaja			
njegova dejanska pripravljenost za povzročanje vojaške škode	odsotna		hipotetična (ni očitna)			realna (očitna)		

(NVO: nevojne vojaške operacije, VVV: vojne vojaške operacije)

Legenda:

	percepcija lastne vloge v konfliktu
	percepcija vloge nasprotnika ali sovražnika v konfliktu

Vir: Izhodišče povzeto po Gatsko (2006, 10-13).

Vojskovanje v svoji osnovi predstavlja dvoboj ali mnogoboj (oborožen boj), kar pomeni, da v neposrednem (ne)oboroženem konfliktu sodelujeta vsaj dve sprti strani, ki druga drugi aktivno poskušata vsiliti lastno voljo (Beaufre 1968, 36; Clausewitz 1976, 75-77; Strandh 2015).²⁷⁷ Lahko bi celo trdili, da se v oboroženem boju pomerita vsaj dva nasprotujoča si načina vojskovanja, ki sta lahko glede na svoje temeljne lastnosti med seboj v določeni stopnji (ne)primerljivosti, (ne)skladnosti oziroma (ne)simetričnosti, zaradi česar je vojskovanje združen oziroma integriran ter težko predvidljiv proces (Gray 2005, 375; Gray 2010, 12-13).²⁷⁸ V tej luči je smiselno spremembe v načinu vojskovanja v odnosu do obstoječih in potencialnih nasprotnikov ovrednotiti skozi širšo prizmo dinamike nenehnega spreminjanja narave vojskovanja v človeški zgodovini, kar je moč najbolj enostavno predstaviti s pomočjo vsebinske tabele 6.14 na strani 227, ki govori o ciklični soodvisnosti razvoja oborožitvenih sistemov in načina njihove uporabe skozi čas²⁷⁹ oziroma, v širšem kontekstu, o fiziognomiji razvoja OS in o možnosti (r)evolucionarnih sprememb v načinu vojskovanja enega ali obeh nasprotujočih si akterjev.

Temeljna dinamika, iz katere izhaja omenjena vsebinska tabela, predstavlja željo po nenehnem iskanju optimalne kombinacije oborožitvenih sistemov (primer sulice in loka),²⁸⁰ rodov (primer pehote in

²⁷⁷ V tem kontekstu Sun Cu (1994, 179) izpostavlja, da poznavanje samega sebe (svojih sposobnosti in omejitev), ob sočasnem poznavanju svojega nasprotnika, zagotavlja zmago v stotih bitkah oziroma absolutno prevlado. Poznavanje samega sebe in nepoznavanje nasprotnika omogoča le občasne zmage, nepoznavanje samega sebe in nepoznavanje svojega nasprotnika pa zagotavlja poraz v vsaki bitki. Tovrstna logika predstavlja tudi primerno izhodišče za nenehno iskanje najučinkovitejših teoretičnih in praktičnih rešitev na vseh ravneh in znotraj vseh dimenzij (človeškega) udejstvovanja.

²⁷⁸ Zato je v določenem pogledu nesmiselno govoriti o: a) enostranskem določanju oziroma obvladovanju narave oboroženega konflikta, in b) simetričnem ali nesimetričnem vojskovanju, saj je vsako vojskovanje v osnovi nesimetrično. Nobena v oborožen konflikt vpletena stran v praksi nikoli nima povsem enakih a) političnih ciljev in morebitnih omejitev, ekonomskih in človeških virov ter socialno-kulturnega konteksta, in b) operativnih zmogljivosti OS (v kvalitativnem in/ali kvantitativnem smislu) in enake percepcije prostorskih in časovnih dimenzij konflikta. Na naštetih ravneh lahko zato govorimo le o podobnostih in razlikah, ki v praksi praviloma igrajo odločilno vlogo.

²⁷⁹ Dimenzijo časa lahko v tem primeru opazujemo in vrednotimo relativno. Tovrstna primera sta: a) čas (življenjski cikel) posameznega konflikta in (ne)prilagajanje vpletenih akterjev spreminjajočim se zahtevam na bojišču, in b) čas kot metrični trak v daljšem zgodovinskem obdobju proučevanja dinamike (ne)prilagajanja posameznih akterjev in (ne)skladnosti razvoja načina vojskovanja posameznih akterjev.

²⁸⁰ Tako je npr. pri uvajanju novega orožja (primer loka) treba znotraj lastnih sil poiskati odgovore na vprašanja: a) Ali novo orožje zamenja staro (primer uvedbe kompozitnega loka)?, b) Ali gre le za njegovo nadgradnjo?, in c) Ali novo orožje v

artiljerije) in zvrsti (KoV in VL) v danem trenutku ali njihov razvoj skozi čas, kar naj bi zavezniški strani na bojišču zagotovilo ključno prednost pred sovražno stranjo. Tovrstno iskanje vojaške prednosti je skozi zgodovino potekalo na ravneh vseh dejavnikov oboroženega boja kot tudi na ravni vojskovanja kot neločljive celote, kar je spodbujalo nadaljnji razvoj vojaške taktike, operatike in strategije. Večinoma je šlo za evolucionarne spremembe, ki so jih občasno dopolnile tudi revolucionarne spremembe. V obeh primerih je preoblikovanju sil in/ali fiziognomije vojskovanja ene strani prej ali slej sledila ustrezna simetrična ali nesimetrična prilagoditev druge strani. Tovrstna težko predvidljiva dinamika ciklične soodvisnosti razvoja OS in (prevladujočega) načina vojskovanja tudi v enaindvajsetem stoletju (p)ostaja ena izmed ključnih determinant, ki vplivajo na (ne)uspešnost uporabe vojaške (pri)sile v poljubnem konfliktu. Gray (2010, 13) zato trdi, da vsaki briljantni rešitvi neizogibno sledi odkritje serije novih problemov in izzivov.

praksi dopolni uporabo že uveljavljenega orožja? Odgovor na slednje vprašanje je še kako pomembno, saj nakazuje na možnost spremembe načina uporabe OS, ki je po svoji naravi lahko evolucionarna ali revolucionarna.

Tako je npr. uvedba sulice narekovala oblikovanje tesnih formacij pehote, ki so delovale kot ena celota z višjo stopnjo zaščite za posameznika ob sočasnem ohranjanju optimalne stopnje ubojnosti. Kasnejše množično uvajanje loka pa je narekovalo prostorsko razpršitev enot z orožji za neposreden spopad (npr. sulicarjev), saj so strnjene formacije za lokostrelce predstavljale idealen cilj. Posledično ima kombinirana uporaba lastnih tesnih formacij pehote s sulicami in formacij lokostrelcev na bojišču multiplikativen učinek. Če se želi nasprotnik obraniti puščic, bo enote razpršil, zaradi česar bodo postali njihovi pripadniki lahek plen za nasprotnikove strnjene formacije s sulicami. Če pa se želi obraniti od nasprotnikove pehote, bo poskušal svoje vrste strniti, zaradi česar bodo njegove enote zopet postale lahek cilj za lokostrelce.

Podobno logiko je moč uporabiti tudi pri vrednotenju uvajanja sodobnejših oborožitvenih sistemov, rodov ali zvrsti.

Tabela 6.14: Ciklična soodvisnost razvoja oborožitvenih sistemov in načina njihove uporabe: vpliv uvajanja oborožitvenega sistema B na sistem A v oboroženih silah in reakcija (potencialnega) nasprotnika

akcija naše strani (uvajanje oborožitvenega sistema B in posledičen razvoj načina vojskovanja)			reakcija (potencialnega) nasprotnika (uvajanje protiukrepov in/ali oborožitvenih sistemov)			
odnos B do A	učinek B na A		skupno součinkovanje A in B	celoten spekter teoretičnih možnosti	iskanje (kombiniranje) ustreznih praktičnih rešitev	skupno součinkovanje A in B
B zamenja A (ang. replace)	A je umaknjen iz aktivne uporabe		evolucija v načinu uporabe vojaške sile ¹ (najbolj verjeten/pogost scenarij)	ni reakcije manjša reakcija kot na A enaka reakcija kot na A večja reakcija kot na A	primarni pomen ima tehnološko-tehnična dimenzija razvoja	evolucija v načinu uporabe vojaške sile ¹ (najbolj verjeten/pogost scenarij)
	A je prost za izvajanje drugih nalog ali poslanstva					
B nadgradi A (ang. modernize, modify)	primarni pomen ima tehnološko-tehnična dimenzija razvoja	multiplikacijski učinek A pri uporabi B				
B dopolni A (ang. complement, reinforce)	primarni pomen ima razvoj taktike in operatike (v zelo redkih primerih tudi strategije)					
ni neposrednega odnosa	ni neposrednega učinka		ni opazno		primarni pomen ima razvoj taktike in operatike (v zelo redkih primerih tudi strategije)	revolucija v načinu uporabe vojaške sile ² (manj verjeten/pogost scenarij)

¹ Tovrsten način vojskovanja temelji na nadaljnjem razvoju (obstoječih) zmogljivosti delovanja (ang. capabilities based warfare), kar praviloma vodi do evolucionarnih sprememb načina vojskovanja. Gre za nagnjenost k inovativnosti znotraj začrtanih okvirov razmišljanja in delovanja.

² Tovrsten način vojskovanja temelji na nadaljnjem razvoju v smeri povečevanja učinkov delovanja (ang. effects based warfare), kar lahko vodi do evolucionarnih ali revolucionarnih sprememb načina vojskovanja. Gre za nagnjenost k inovativnosti na vseh ravneh in k njihovi usklajenosti.

Zato naj bi pravilno dolgoročno predvidevanje in ustrezno obrambno načrtovanje v kombinaciji s pohladnovojno zahtevo RD po predčasni pripravljenosti na vse možne strateške, operativne, taktične in tehnične grožnje in izzive zagotovilo razvoj novih inovativnih in učinkovitih pristopov k uporabi ne le OS RD, temveč tudi zmogljivosti širših koalicij in zavezništev.²⁸¹ Ker tovrstni vsestranski napori in

²⁸¹ Zahteva po obvladovanju celotnega spektra delovanja (ang. full spectrum dominance) OS predstavlja temelj ameriških dolgoročno razvojno-usmerjevalnih dokumentov, kot sta Združena vizija 2010 in njena izpopolnjena različica Združena vizija 2020 (ang. Joint Vision 2020), ki sta za veliko večino OS RD neposredno postali nekakšno izhodiščno vodilo za nadaljnje preoblikovanje lastnih OS. Ker pri tem seveda ni realno pričakovati, da bodo imele tudi manjše RD na razpolago zadostna sredstva za vsestranski razvoj operativnih zmogljivosti svojih OS, se je tovrstna logika uveljavila v prvi vrsti na

priprave zahtevajo veliko časa in sredstev, je treba razvoj operativnih zmogljivosti posamičnih enot ali OS kot celote tudi pravilno tempirati (shema 6.3 na strani 229). V nasprotnem primeru so le-te ob izbruhu sovražnosti že zastarele in neučinkovite (scenarij A) ali pa se nahajajo šele v začetnih fazah preoblikovanja, zaradi česar je njihova bojna pripravljenost dejansko zanemarljiva (scenarij C). Za pridobitev in ohranjanje pobude na strateški ravni tako (p)ostaja ključen pravočasen in pravilen (izbira pravilne smeri in hitrosti) razvoj OS, kar zagotavlja optimalen output vloženih resursov v varnostno najbolj tveganem obdobju. Pri tem je treba opozoriti na obstoj t.i. naravnega ciklusa rasti in upadanja operativnega vrhunca, zaradi katerega je v praksi pogosto moč opaziti tendenco po njegovem umetnem podaljševanju (njegov predčasni začetek ali kasnejši konec), kar zahteva dodaten in nesorazmerno visok vložek. Gre za dokaj tvegano početje, ki dodatno izčrpava tako civilno družbo oziroma matično državo kot tudi njene OS.²⁸²

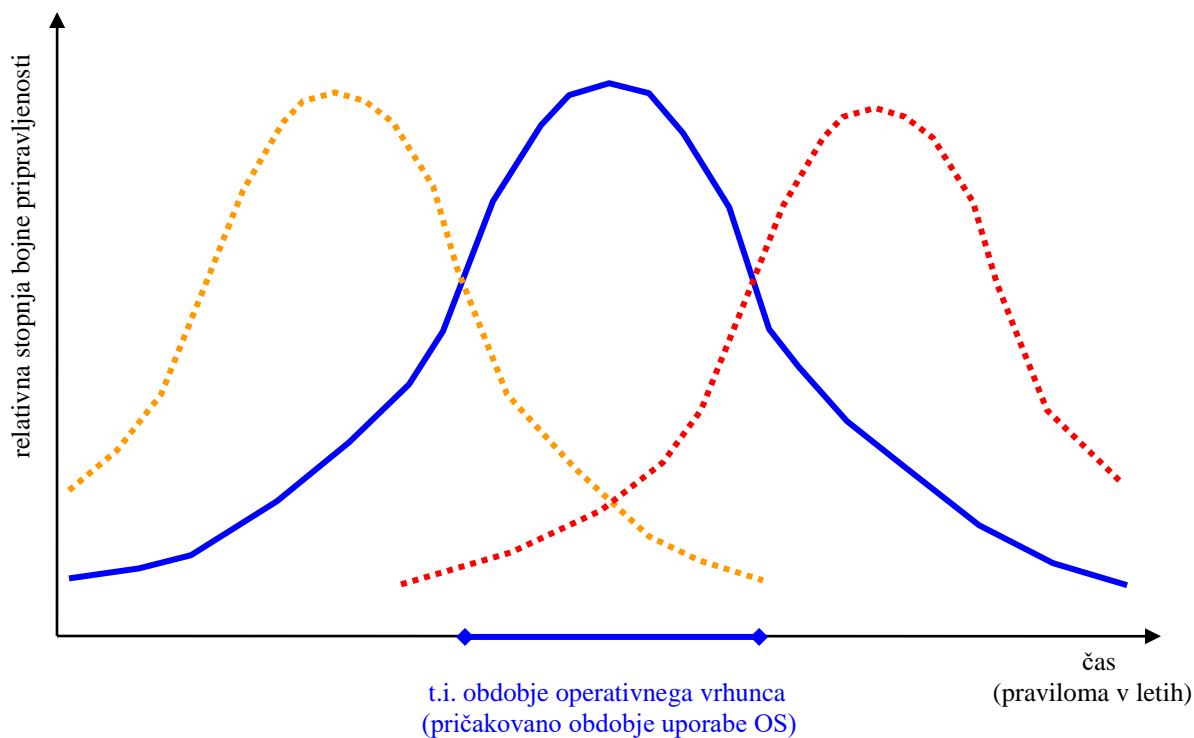
Na podlagi predstavljenih teoretičnih okvirov dinamike odnosa med nasprotujočima si stranema je moč oblikovati tudi vsebinsko tabelo 6.15 na strani 230, ki relativnost omenjenega odnosa (od leve proti desni) skozi čas predstavi v luči širšega varnostnega konteksta (pod)zavestnih vzročno-posledičnih odločitev o (d)eskalaciji serije konkretnih konfliktov. Pri tem izstopa realnost možnosti zavestnega usmerjanja nadaljnjega razvoja življenjskega ciklusa posameznega konflikta v luči (pre)oblikovanja prevladujočega (t.i. pozitivnega ali negativnega) varnostnega trenda v posameznih družbah. Zato je moč trditi, da podobno kot v preteklih zgodovinskih obdobjih tudi po koncu hladne vojne konflikti v svetu odražajo že večkrat omenjeno vertikalno strateško hierarhijo aktivnosti v človeških (z)družbah (shema 4.1 na strani 68). Kljub temu pa vojskovanje, kot dinamičen in soodvisen proces med dvema ali več udeleženci na vseh ravneh interakcij (od velike strategije preko vojaške strategije do operatike in

nadnacionalni ravni (primer Nata in EU), kjer posamezne države prispevajo svoj konstruktiven del h kolektivni varnosti RD kot vse tesneje povezane in posledično vse bolj soodvisne celote. V tem kontekstu manjše države s svojim prispevkom v prvi vrsti poskušajo odkriti in zapolniti operativne vrzeli oziroma t.i. funkcionalne niše znotraj vsestransko razvitih oziroma razvijajočih se operativnih zmogljivosti zavezništev ali koalicij.

²⁸² Tovrsten primer so bile enote OS ZDA v Iraku v obdobju med letoma 2003 in 2011, kjer je pogosto prihajalo do podaljševanja dolžine njihovih rotacij na kriznem območju ob sočasnem časovno pospešenem operativnem ciklusu pogostosti rotacij enote, zaradi česar je bilo med njihovimi pripadniki zaznati vse večje nezadovoljstvo ter psihično in fizično izčrpanost (ang. fatigue ali burn out syndrome), njihovi oborožitveni sistemi pa so bili fizično vse bolj iztrošeni (ang. wear and tear). Njihov kumulativni učinek na relativno stopnjo bojne pripravljenosti je tako postajal vse bolj izrazit. Zaradi dolžine in visoke intenzivnosti operacij v Iraku in Afganistanu so podobne težave pestile tudi britansko KoV in VL.

taktike), zmeraj neizogibno ohranja določeno stopnjo najasnosti oziroma nepredvidljivosti (ang. fog of war) in v nekaterih trenutkih oziroma primerih tudi neracionalnosti. Slednja namreč predstavlja del človekove narave, ki se mu ne moremo vedno izogniti.

Shema 6.3: Tempiranje naravnega ciklusa rasti in upadanja stopnje bojne pripravljenosti oboroženih sil v času in prostoru

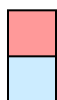

scenarij A (prezgoden in/ali preveč intenziven razvoj)	scenarij B (želen razvoj)	scenarij C (prepozen in/ali premalo intenziven razvoj)
kvantiteta je zagotovljena	kvantiteta je zagotovljena	kvantiteta ni zagotovljena
kvaliteta ni zagotovljena	kvaliteta je zagotovljena	kvaliteta je zagotovljena

Tabela 6.15: Dinamičen odnos možnih akcij in reakcij med dvema nasprotujočima si akterjema in posledice njihovih odločitev za varnost človeških združb, s težiščem na nacionalni ravni in na vojaški dimenziji varnosti

izhodiščni trend ocene ogroženosti človeških združb	reakcije naše družbe (MI)	reakcija primarnega nasprotnika (ONI)	verjetnost izbruha oboroženega konflikta	končen rezultat za (nacionalno) varnostni sistem (MI)	praktični primeri: (v obdobju hladne vojne) (po koncu hladne vojne) (MI-ONI)	
občutek povečevanja ogroženosti	povečuje se želja po razreševanju konflikta z vsemi razpoložljivimi sredstvi	nasprotnik zaostruje razmere	<u>destabilizacija razmer:</u> napetost in strah povečujeta verjetnost oboroženega konflikta	<u>negativen:</u> obramba je nevarna	ZDA-Kuba (1962) Indija-Pakistan (1998-02) Izrael-Palestinci(2003-15)	
		nasprotnik je odločen: odvratanje je uspešno, pomiritev je manj verjetna	<u>stabilizacija razmer:</u> oborožen konflikt je manj verjeten	<u>pozitiven:</u> obramba odvrata nasprotnika	Grčija, Ciper-Turčija (1975-2006) ZDA-Iran (2004-07)	
	povečuje se želja po izogibanju oboroženega konflikta	nasprotnik sprejme enostranske iniciative: omejuje oboroževanje in želi sklepanje dogovorov	<u>stabilizacija razmer:</u> oboroževalna tekma pojenja, oborožen konflikt je manj verjeten	<u>pozitiven:</u> obramba omogoča pomiritev	ZDA-SZ (1985-89) bosanski Srbi-bosanski Hrvati, Muslimani (1995-2015) ZDA-Libija (2003-07)	
		nasprotnik izgubi zaupanje v koncept odvratanja, povečevanje provokacij	<u>destabilizacija razmer:</u> oborožen konflikt je bolj verjeten	<u>negativen:</u> obramba zmanjšuje moralo	krajinski Srbi-Hrvaška (1993-95) J. Koreja-S. Koreja (2002-2015) Izrael-Hezbollah (2006)	
	občutek zmanjševanja ogroženosti	oboroženi konflikti postanejo možni, agresivnost se spodbuja	nasprotnik odgovori odločno; sproža krize in je preveč samozavesten	<u>destabilizacija razmer:</u> oborožen konflikt je bolj verjeten	<u>negativen:</u> obramba je agresivna	Sirija, Egipt-Izrael (1973) Rusija-Čečenija (1994-99) ZDA-Irak (1990-91) Nato-ZRJ (1999)
			odvratanje nasprotnika je uspešno; slednji postane konservativen, krize se umirijo	<u>stabilizacija razmer:</u> oborožen konflikt je manj verjeten	<u>pozitiven:</u> obramba je stabilizirajoča	SZ-Kitajska (1969) Kitajska-Vietnam-Tajska-Filipini-Malezija (1993-2015) Ekvador-Peru (1995)
pomiritev krepí zaupanje in pripravljenost za iskanje alternativ		zmanjša se strah pred neuspehom, umiritev strasti tudi s strani nasprotnika	<u>stabilizacija razmer:</u> napetosti in oboroževalna tekma pojenjajo, oborožen konflikt je manj verjeten	<u>pozitiven:</u> obramba omogoča pomiritev	ZDA-SZ/Rusija (1989-2006) maoisti-Nepal (2006) Indija-Pakistan (2005-07)	
		nasprotnik je pasiven in preveč samozavesten, vendar se pripravlja za prevlado	<u>destabilizacija razmer:</u> večja verjetnost odločilnega spopada	<u>negativen:</u> obramba je varljiva	Češkoslovaška-varšavski pakt (1967) V. Britanija-Argentina (1978-82) sudanski uporniki-islamske milice (2003-06)	

Legenda:

negativni varnostni trend razvoja dogodkov v družbi (destabilizacija razmer)

pozitivni varnostni trend razvoja dogodkov v družbi (stabilizacija razmer)

Vir: Izhodišče povzeto po Brennan (1963, 58-60).

6.3.1 DINAMIČEN ODNOS MED AKTERJI V (NE)OBOROŽENEM KONFLIKTU V OBDOBJU PO KONCU HLADNE VOJNE

Wievorka (2009, 8-21) izpostavlja, da je konflikt endemičen za vse družbe in da je nujno potreben za prilagajanje in uvajanje sprememb. Kaldorjeva (2015) pa navaja, da so se v strokovni literaturi v preteklih dveh desetletjih pojavili različni pojmi za sodobne oborožene konflikte, med katerimi izpostavlja: vojne med ljudmi, vojne tretjega tipa, hibridne vojne, privatizirane vojne, postmoderne vojne in t.i. nove vojne. Med temeljnimi značilnostmi sodobnih oboroženih konfliktov zato izpostavlja:

- a) Občutno zmanjšanje oboroženih spopadov med državami. Obenem se je povečalo število v konflikt vključenih akterjev, med katerimi se poleg različnih elementov varnostnih in obrambnih sil držav vključujejo tudi različne kombinacije koalicij držav in nedržavnih akterjev (paravojaških formacij, zasebnih varnostnih podjetij, uporniških in terorističnih skupin, veljakov (ang. warlords), lokalnih milic idr.). Pri tem Chojnacki (2006, 25-46) izpostavlja, da so omenjeni akterji lahko sočasno zunanji in notranji, državni in nedržavni (ang. non-state).
- b) Zmanjšanje oboroženih konfliktov visoke intenzivnosti ter oboroženih konfliktov, v katerih je v medsebojnih spopadih ubitih več kot 1.000 ljudi.
- c) Do oboroženih konfliktov prihaja zaradi identitete in ideologije, ki nista le instrument konflikta, ampak tudi razlog za politično mobilizacijo. Konflikti za ozemlje ali za uničenje nasprotnikovih sil so redkejši. Ozemlje se osvaja s političnimi sredstvi ali s pomočjo nadzora nad tamkajšnjim prebivalstvom. Zato je nasilje pogosteje usmerjeno proti civilnemu prebivalstvu in vse manj proti oboroženim silam nasprotnika.
- d) Povečevanje pogostosti in trajanja oboroženih konfliktov ter pogostosti njihovega ponovnega izbruha.
- e) Financiranje konfliktov s strani držav je v upadanju, medtem ko so decentralizirane oblike financiranja sprtih strani (ilegalno pobiranje davkov, izkoriščanje naravnih virov, kriminalne aktivnosti in korupcija) v porastu. Pri tem gre največkrat za globalizirano obliko decentraliziranih ekonomskih aktivnosti z nizkim deležem participacije, medtem ko so prihodki v veliki meri odvisni od nadaljevanja nasilja.
- f) Povečanje dejavnikov tveganja zaradi bližine oboroženih konfliktov in procesa globalizacije.

Zanimiva je Grayeva (2002, 21) trditev, da je za doseganje vojaškega strateškega uspeha dovolj premagati nasprotnika (relativna učinkovitost) in da posledično ni potrebno ali smiselno vlaganje v razvoj obrambnega sistema z vsestransko razvitimi zmogljivostmi, ki bi bile potrebne za doseganje popolnega rezultata, merjenega s pomočjo absolutne lestvice učinkovitosti. Tovrstno razmišljanje podcenjuje širino spektra možnih varnostnih groženj, izzivov in tveganj v sodobnem svetu in ne predvideva možnosti hitrih in drastičnih sprememb varnostnih razmer (primer vpliva dogodkov 11. 9. 2001 na ZDA). Poleg tega t.i. univerzalna lestvica za merjenje strateške učinkovitosti OS RD v obdobju po koncu hladne vojne dejansko že obstaja v obliki (ne)pisanih pravil politično-vojaškega imperativa, katerih spoštovanje in vrednotenje s pomočjo sodobnih medijev izvajajo domača in svetovna javnost ter politika (glej poglavje 5).²⁸³

Ker so v morebitnih medsebojnih (ne)oboroženih konfliktih RD zaradi svoje vsestranske (pre)moči v primerjavi z akterji iz DVR praviloma izraziti favoriti, imajo slednji izhodiščno največkrat drugačen (občutno nižji) prag za merjenje uspešnosti svojih aktivnosti. Gre za logiko, na podlagi katere akter z občutno višjo izhodiščno verjetnostjo uveljavljanja svoje volje (v našem primeru RD) lahko sam od sebe zahteva (primer prevladujočih odnosov med politiko in OS) ali od širše javnosti pričakuje določeno stopnjo zadržanosti pri uresničevanju začrtanih ciljev, kar se v praksi odraža skozi višja subjektivna merila uspešnosti in učinkovitosti in/ali drugačna pravila igre (primer določil politično-vojaškega imperativa). Na drugi strani pa nasprotniki RD največkrat uporabljajo vsa razpoložljiva sredstva in metode (spogledovanje s koncepti svete vojne, splošne ljudske obrambe ali totalne vojne), brez bojazni pred večjim negativnim povratnim učinkom zaradi njihove morebitne neproporcionalnosti, pri čemer je izhodiščni prag oziroma merilo njihove uspešnosti praviloma občutno nižje. Tako ima objektivno gledano lahko vsak manjši uspeh neproporcionalno visok učinek na percepcijo razpleta konflikta v očeh ostalih akterjev (RD, DVR, svetovne javnosti in/ali v vrstah pripadnikov OS) (Breen in Geltzer 2011,

²⁸³ Med praktične primere, ki dokazujejo predstavljeno tezo, je moč uvrstiti: a) neodobranje aktivnosti OS ZDA in Velike Britanije v Iraku v obdobju po 1. 5. 2003 (primer RD), b) neodobranje vojaških operacij izraelske vojske na jugu Libanona leta 2006 (primer relativno močni DVR), in c) neodobranje politike večine pomembnejših svetovnih držav do več let trajajoče krize v Darfurju (primer večine DVR).

41-51). Prav ta temeljna ugotovitev ima in bo imela tudi v prihodnosti izjemen vpliv na dinamiko in način izvajanja aktivnosti različnih akterjev v (ne)oboroženih konfliktih po celem svetu.²⁸⁴

Stopnja (ne)simetričnosti²⁸⁵ lahko predstavlja izhodišče za izdelavo univerzalne metrične tipologije za opredelitev narave dejanj in obnašanja ključnih akterjev, vrednotenje njihovega relativnega položaja in odnosov med sprtimi stranmi oziroma med vsemi akterji, ki so (ne)posredno vpleteni v konkreten (ne)oborožen konflikt. Na podlagi stopnje (ne)simetričnosti je tako moč (ne)oborožene konflikte razdeliti na:

- a) Simetrične (ang. symmetric), pri čemer se simetričnost odraža v razmerah, v katerih so različni deli celote organizirani v popolno skladnost položaja, oblike in velikosti (statična dimenzija). Med dvema akterjema oziroma sistemoma v medsebojnem oboroženem konfliktu zato lahko govorimo o popolni simetričnosti le tedaj, ko so njuni a) cilji (relativen pomen cilja opredeljuje stopnjo ogroženosti oziroma tveganja), b) razpoložljiva sredstva oziroma viri (človeški in materialni), in c) način njihove uporabe (pravila (ne)bojnega delovanja in načrtana smer aktivnosti) med seboj enaki (dinamična dimenzija) (Crene 2006, 26).²⁸⁶ Zato je v praksi simetričnost praviloma le občasno in prehodno stanje, ki ga vsak v konflikt vpleten akter želi čim hitreje spremeniti v svojo korist s pomočjo prilagajanja svojih ciljev, krepitev lastnih sredstev, spreminjanja načina vojskovanja ali s kombinacijo naštetih pristopov ter z onemogočanjem izvajanja tovrstnih aktivnosti svojim nasprotnikom.

²⁸⁴ Na teoretični ravni to trditev potrjujejo univerzalna strateško-operativna načela gverilskega vojskovanja, ki jih je oblikoval Mao Zedong in izpopolnil vietnamski general Vo Nguyen Giap. Variacije njihove praktične uporabnosti pa je dandanes moč spremljati v številnih konfliktih med RD in DVR oziroma med izbranimi RD in združbami iz DVR (primer Afganistana, Iraka idr.) kot tudi med DVR oziroma med DVR in združbami v DVR (primer Šri Lanke, Kašmirja, Timorja, Somalije, Sudana, Libanona idr.).

²⁸⁵ Nesimetrija je način razmišljanja, organiziranja in delovanja, ki je drugačen od nasprotnikovega, katere končni cilj je do skrajnosti povečati svoje prednosti in izkoristiti nasprotnikove slabosti, doseči in ohraniti pobudo ter pridobiti večjo svobodo delovanja. Nesimetrija je lahko politično-strateška, vojaško-strateška, operativna ali kombinirana. Pri tem je moč dimenzije neskladnosti na omenjenih ravneh človeških interakcij razdeliti na osnovi nesimetričnosti ciljev, vrednot, metod, tehnologije, organiziranosti, časovne in prostorske dimenzije, spontanosti, prikritosti in končnih učinkov (Metz in Johnson 2001, 4-37). Zaradi vsebinske širine pojma nesimetričnosti in njenih vsestranskih posledic na uporabo vojaške sile (s poudarkom na operativni ravni) se je avtor tega dela skladno z načrtanimi vsebinskimi okviri doktorske disertacije omejil na vrednotenje njenih najpomembnejših vsebinskih elementov (ciljev, resursov in metod) na ravni vojaške strategije.

²⁸⁶ Dober praktičen primer simetričnega oboroženega konflikta so Napoleonove vojne, z izjemo kampanje v Španiji.

- b) Pseudosimetrične (ang. dissymmetric), kjer oziroma ko med sprtimi stranmi pride do večje stopnje neskladnosti med njihovimi a) cilji, b) sredstvi, in c) načinom njihove uporabe. Kljub temu pa še vedno obstajajo jasne podobnosti med nasprotujočimi si stranmi kot tudi visoka stopnja neposredne (so)odvisnosti med vsemi tremi elementi dinamične dimenzije skladnosti (primer t.i. Zalivske vojne leta 1990-91 in ameriške invazije na Irak leta 2003).
- c) Nesimetrične (ang. asymmetric), o katerih lahko govorimo, ko obstaja visoka stopnja neskladnosti na ravni a) ciljev, b) vsestranskih virov, in c) načina njihove uporabe med (ne)posredno sprtimi stranmi (primer vojne v Iraku po 1. 5. 2003). V takšnih primerih uveljavljen način percepcije realnosti in delovanja enega akterja ni več primeren za iskanje odgovorov na veliko večino problemov, groženj in izzivov, s katerimi se sooča sistem nasprotnika. Tovrstna dilema pa ni vedno prisotna v obratni smeri (Crene 2006, 27).

Predstavljene temeljne lastnosti (ne)vojnih vojaških operacij in razmerij med akterji na vojaški strateški ravni (glej priloge G, H in I na straneh 373-375), ki sicer odražajo poenostavljeno sliko razmer in dogodkov, tvorijo dovolj kakovostno izhodišče za oblikovanje nekaterih splošnih zaključkov o značilnostih (ne)oboroženih konfliktov in sodobnih vojaških operacij, v katerih so bile v obdobju po koncu hladne vojne med drugim uporabljene tudi OS RD. Izhajajoč iz nabora najpomembnejših oziroma najboljšežnejših vojaških operacij OS RD je namreč moč zaključiti, da o simetričnih konfliktih, kakršna je bila npr. hladna vojna med t.i. zahodnim in vzhodnim blokom, predvsem zaradi izrazite oziroma že skoraj determinirane neskladnosti na ravni uporabljenih sredstev, dandanes dejansko ne moremo več govoriti.²⁸⁷ Na drugi strani je moč na podlagi razlik in podobnosti na ravni načrtanih ciljev in načina uporabe vojaške sile zaključiti tudi, da se spekter akterjev in spekter načinov uresničevanja njihovih ciljev (s poudarkom na operativni ravni) še naprej širita, kar posledično še dodatno otežuje zagotavljanje ustrezne stopnje uspešnosti in učinkovitosti pri praktičnem uresničevanju izhodiščnih ciljev velike strategije, ki so jih pred aktiviranjem svojih sil na konkretnem kriznem območju sveta (so)oblikovale RD. Na podlagi prevladujočih lastnosti oboroženih konfliktov v obdobju po koncu hladne vojne je tako moč izluščiti, da se za OS RD sočasno:

- a) Zmanjšuje verjetnost izbruha simetričnih oboroženih konfliktov (scenarij OS RD proti OS RD).

²⁸⁷ Med možne izjeme spadajo le še konflikti med a) Grčijo in Turčijo, b) Indijo in Pakistanom, in c) Severno Korejo in Južno Korejo. Pri tem je treba izpostaviti, da je v vseh primerih življenjski cikel konfliktov izjemno dolg oziroma da njihov začetek sega globoko v hladno vojno ali pa še globlje v skupno soodvisno dinamiko preteklosti.

- b) Še vedno ostaja dokaj visoka verjetnost izbruha pseudosimetričnih oboroženih konfliktov (scenarij OS RD proti OS relativno močnejših DVR).
- c) Povečuje verjetnost, pogostost in intenzivnost nesimetričnih konfliktov (primer t.i. svetovne vojne proti terorizmu ali scenarij OS RD proti OS relativno šibkejših DVR), ki posledično za OS RD predstavljajo vse resnejši vsestranski izziv.

Zato lahko upravičeno govorimo o obdobju velikih neskladij oziroma o pseudosimetričnih in nesimetričnih (ne)oboroženih konfliktih, kjer prevladujeta visoka stopnja nepredvidljivosti in visoka verjetnost mutacije (ne)oboroženih konfliktov, kar od OS RD zahteva stalno ohranjanje relativno visoke stopnje bojne pripravljenosti in pogosto uporabo razmeroma majhnih kontingentov sil za uveljavljanje svoje volje in interesov s pomočjo managementa nasilja (nevojnimi vojaškimi operacijami) in/ali s klasičnimi vojaškimi sredstvi in metodami (vojnimi vojaškimi operacijami). Tako je v praksi vse pogostejši obrazec konflikta, v katerem se ena stran bori za svoje vitalne interese, medtem ko za drugo (praviloma vojaško nesorazmerno močnejšo) stran taisti konflikt odraža le omejen spopad za strateške interese nižje prioritete, ki zahtevajo in opravičujejo uporabo relativno majhne komponente razpoložljivih sil in sredstev.

Poleg tega je treba še enkrat izpostaviti, da je vojskovanje (so)odvisen in dinamičen proces, v katerem prihaja do nenehnega spreminjanja njegovih temeljnih lastnosti in odnosa med ključnimi akterji na različnih ravneh interakcije, kar pogosto povzroča (ne)načrtovano mutacijo oboroženega konflikta v toku njegovega življenjskega ciklusa (iz faze neoboroženega v fazo oboroženega in obratno kot tudi iz simetričnega v nesimetričnega in obratno), zaradi česar se OS RD v želji po aktivnem obvladovanju celotnega konfliktnega spektra dandanes soočajo z vse večjo negotovostjo, kar od njih zahteva intenzivno vlaganje v razvoj inovativnih pristopov k razmišljanju in delovanju oziroma pospešeno evolucijo ali celo revolucijo v vojaških stvareh in/ali vojaško revolucijo, ki bi jo bilo treba izvesti v razmeroma ozkem in neprožnem okviru razpoložljivih sredstev²⁸⁸, namenjenih obrambi.

²⁸⁸ Izhajajoč iz vsebinskih tabel 4.9 in 4.10 ter 6.1, 6.2 in 6.3 je treba izpostaviti pomen zadnje vsebinske kategorije, imenovane potreben vložek (finančnih, človeških in tehnološko-tehničnih) virov za uresničitev celotnega koncepta.

Tabela 6.16: Nabor sočasno obstoječih večjih (ne)simetričnih konfliktov v različnih zgodovinskih obdobjih, razdeljenih po vlogi posameznih zvrsti OS

simetrični in nesimetrični konflikti ¹ (ime ali območje aktivnosti)		pred prvo svetovno vojno (1850-1914)	prva svetovna vojna in po prvi svetovni vojni (1914-1939)	druga svetovna vojna (1939-1945)	hladna vojna (1945-1989)	po koncu hladne vojne (1989-2015)
KoV	sim. konf.	francosko-pruska vojna (1870-1871)	zahodna fronta (1914-1918)	zahodna fronta (1939-40, 1944-45)	korejska vojna (1950-1953)	pogojno Zalivska vojna (1991)
	nesim. konf.	burske vojne (1880-81, 1899-1902)	Nemška vzhodna Afrika (Tanzanija) (1914-1918)	Jugoslavija (1941-1945)	Afganistan (1979-1989)	Afganistan (2001-2014)
VM	sim. konf.	bitka pri Visu (1866)	bitka pri Jutlandiji (1916)	Pacifik (1941-1945)	falklandska vojna (1982)	/
	nesim. konf.	grško-turška vojna (1897)	ruska oktobrska revolucija in kontrarevolucija (1917-1922)	Atlantik (1939-1945)	kubanska kriza (1962)	Zalivska vojna (1991)
VL	sim. konf.	X	zahodna fronta (1914-1918)	vzhodna fronta (1941-45)	Severni Vietnam (1964-1975)	pogojno ZRJ (1999)
	nesim. konf.	X	Etiopija (1935-1936)	Jugoslavija (1941-1945)	Južni Vietnam (1959-1975)	Irak (2003-2011)

Opomba: ¹Zaradi večje preglednosti in lažjega razumevanja ima tokrat spekter (a)simetričnosti le dva skrajna pola (simetrične in nesimetrične konflikte).

Legenda: X vojaško letalstvo (kot zvrst) še ni obstajalo

/ do večjega konflikta, v katerem bi sodelovala ta zvrst, (še) ni prišlo

Temu v prid govorijo tudi ugotovitve, do katerih je moč priti pri objektivnem vrednotenju oboroženih konfliktov skozi daljše časovno obdobje (tabela 6.16 zgoraj). Pri vrednotenju (ne)simetričnosti (ciljev, metod, sil in sredstev) izbranih konfliktov, v katerih so odločilno vlogo igrale prav OS RD, v nasprotju s splošno uveljavljenim prepričanjem namreč ni možno trditi, da v posameznem obdobju obstajajo le simetrični ali nesimetrični konflikti. Prav nasprotno. Izkušnje iz vojaške zgodovine govorijo, da pogosto prihaja celo do razlik v (ne)simetričnosti vojskovanja med samimi zvrstmi OS ene države, ki sodelujejo v istem oboroženem konfliktu. Stopnja simetričnosti je v praksi tako očitno odvisna predvsem od nenehno spreminjajočega se razmerja vojaških moči udeležencev in njihove vloge v konkretnem oboroženem konfliktu. Ta ugotovitev pa narekuje intenzivno vlaganje v razvoj vsestranskih ali prožnih zmogljivosti OS (RD), ki bodo omogočile dosego in ohranitev vojaške prevlade tako v simetričnih kot

tudi v asimetričnih operacijah in konfliktih. V nasprotnem primeru bodo OS sposobne izvajati le ozek spekter nalog in aktivnosti, kar bo omejilo ali onemogočilo uresničitev začrtanih vojaških ciljev.

6.4 TEMELJNE SMERNICE RAZVOJA NAČINA VOJSKOVANJA OBOROŽENIH SIL RAZVITIH DRŽAV PO KONCU HLADNE VOJNE

Preteklost, sedanost in prihodnost vojskovanja tvorijo neločljivo celoto. Kljub občasni neskladnosti in (ne)pričakovanim presenečenjem²⁸⁹ je moč predvideti, da bodo prihodnji oboroženi konflikti po svoji naravi (temeljnem namenu v širšem strateškem in varnostnem kontekstu) v veliki meri podobni tistim iz predhodnih obdobj. Sama narava vojskovanja se namreč kljub občasnim korenitim spremembam na politični, socialni, kulturni in ekonomski ravni ter tistim na tehnološko-tehničnem področju ne spreminja (Gray 2010, 6-10). Temeljne lastnosti prihodnjih oboroženih konfliktov bodo zato v največji meri odražale kombinacijo že uveljavljenih strateških obrazcev. Po drugi strani pa bo glavna odstopanja oziroma razlike od že obstoječih pristopov in načinov vojskovanja v prvi vrsti moč najti v podrobnostih oziroma v nenehno spreminjajočih se odnosih med različnimi dejavniki oboroženega boja in v trenutnem kontekstu (r)evolucionarnih trendov na različnih ravneh človekovega udejstvovanja in njihovih medsebojnih razmerjih. Na podlagi izkušenj iz vojaške zgodovine je moč trditi tudi, da imajo prav omenjeni vsebinski odtenki v praksi pogosto neproporcionalno velik (povratni) učinek na razplet konkretnih konfliktov in vojaških operacij.

V obdobju po koncu hladne vojne je tako moč razlikovati med dvema temeljnima modeloma delovanja (tabela 6.17 na strani 239): preventivnim in reakcijskim delovanjem, ki izhajata iz drugačne percepcije ravnotežja moči oziroma drugačne percepcije najprimernejšega razmerja med sedmimi sestavnimi dimenzijami velike strategije. Slednje v veliki meri determinira tudi težiščno obliko vojaških operacij posameznih akterjev, koalicij in zavezništov. Zato je v funkcionalnem kontekstu smiselno izpostaviti:

- a) Vojne vojaške operacije, katerih cilj je vsiliti svojo voljo z oboroženo silo, zaradi česar se praviloma osredotočajo in zanašajo na posledice fizičnih učinkov uporabe sile (uničenje izbranih nasprotnikovih ciljev) in doseganje klasične vojaške zmage na bojišču, kar naj bi povzročilo zlom

²⁸⁹ Gre za občasna strateška presenečenja oziroma revolucionarne spremembe v naravi ali načinu vojskovanja, ki v primerjavi z uveljavljenimi pogledi na vojskovanje v teoriji in praksi predstavljajo radikalen razkorak.

nasprotnikove volje do nudenja organiziranega oboroženega odpora. V tovrstnih scenarijih imajo vojaški poveljniki na kriznem območju zaradi relativno visokega pomena začrtanih ciljev in visoke stopnje tveganosti pri njihovem uresničevanju največkrat na voljo ustrezne vojaške sile in sredstva ter razmeroma široko svobodo delovanja. V tem kontekstu končni cilj v veliki meri opravičuje uporabljena sredstva in metode, želja po hitri in odločilni vojaški zmagi pa narekuje primat konfliktov visoke intenzivnosti.

- b) Nevojne vojaške operacije, katerih cilj je vsiliti svojo voljo s pomočjo managementa nasilja (omejevanje oboroženih konfliktov, razreševanje kriz ipd.), zaradi česar se praviloma osredotočajo in zanašajo na neposredne posledice vsestranskih psiholoških učinkov oblikovanja sprejemljivega konsenza. Pri tem odločilno vlogo igrajo politična, ekonomska, socialna in informacijska sredstva ter metode in ne vojaške aktivnosti, ki praviloma igrajo le podporno vlogo.²⁹⁰ V tovrstnih scenarijih imajo vojaški poveljniki na kriznem območju praviloma na voljo dokaj omejene a) vojaške sile in sredstva (obseg in namembnost le-teh), b) metode delovanja (jasna (ne)pisana določila vojaško-političnega imperativa), in c) končne politične in vojaške cilje (primer pisanih določil mandata operacije). Vse to narekuje primat konfliktov nizke intenzivnosti, ki se lahko v prostorskem in/ali časovnem smislu še dodatno razširijo ali funkcionalno mutirajo, zaradi česar se pod vprašaj pogosto postavlja smiselnost in uspešnost tovrstnih vojaških operacij.

²⁹⁰ Izjemo predstavljajo operacije vsiljevanja miru, kjer primarno sredstvo za uresničitev začrtanih ciljev predstavlja vojaška sila. Intenzivnost tovrstnih operacij je praviloma srednja ali visoka.

Tabela 6.17: Dva sočasno obstoječa tipa intervencijskega modela RD za vojaške operacije zunaj ozemlja matične države po koncu hladne vojne

ključne lastnosti	tip intervencijskega modela	MODEL REAKCIJSKEGA DELOVANJA	MODEL PREVENTIVNEGA DELOVANJA
njegov temeljni namen		reakcija na obstoječe varnostne grožnje in izzive	reakcija na potencialne in obstoječe varnostne grožnje in izzive
čas uveljavitve pristopa k uporabi vojaške sile v RD		pred 11. 9. 2001	po 11. 9. 2001
temeljna strateska determinanta v mednarodnem okolju		ZDA ne želijo igrati vloge svetovnega policajca	ZDA želijo igrati vlogo svetovnega policajca
težiščni element velike strategije		nevojaška moč	vojaška moč
težiščna vrsta vojaških operacij za razrešitev konflikta		nevojne vojaške operacije	vojne vojaške operacije
izhodiščna podpora oziroma pripravljenost za uporabo		relativno visoka	zelo visoka
oborožene sile na nacionalni ravni		relativno nizka	relativno visoka
čas, potreben za oblikovanje političnega konsenza v mednarodnem okolju			relativno dolg (več mesecev)
najpogostejša oblika političnega in/ali vojaškega povezovanja		zavezništva	koalicije
trenutno največji zagovorniki in/ali izvajalci modela		Francija, Nemčija, Rusija, Kitajska	ZDA, Velika Britanija, Avstralija
temeljne značilnosti glavnih akterjev na izvajalski ravni	vojaške sile	vojaške sile	vojaške sile
	Kdo?	Koliko?	Kolikovo?
	/	/	/
	SHP	veliko	veliko
prevladujoč varnostni trend v krizni regiji (območju delovanja) v določeni fazi življenjskega ciklusa konflikta	destabilizacija	ohranjanje miru	vsiljevanje miru
	eskalacija	veliko	veliko
	stabilizacija	veliko	veliko
	deeskalacija	malo	malo
praktični primeri vojaških operacij (območje (ne)bojnega delovanja)		Somalija, Bosna in Hercegovina, Kosovo, Slonokoščena obala, Haiti	Afganistan, Irak
potreben vložek (finančnih, človeških in tehnološko-tehničnih) virov za uresničitev modela		relativno velik	zelo velik

Legenda : SHP sile za hitro postredovanje, GS glavne sile, / ni prisotnosti, N nizka intenzivnost, S srednja intenzivnost, V visoka intenzivnost

V obeh primerih znotraj konfliktnega območja poleg vojaških sil RD (obarvano rumeno) delujejo tudi nevojaške oziroma civilne sile²⁹¹ (obarvano modro), ki praviloma opravljajo komplementarne vloge in naloge istega temeljnega poslanstva ali misije (obarvano zeleno). Pri tem je treba izpostaviti, da konkretne naloge vojaške in civilne komponente intervencijskih sil v krizni regiji v prvi vrsti odražajo naravno dinamiko spreminjanja lastnosti posameznih faz življenjskega ciklusa konkretnega konflikta. Skozi čas ali v različnih prostorskih okvirih lahko pride tudi do spreminjanja percepcije najbolj primernega koncepta delovanja. Tako npr. Rusija v obdobju po koncu hladne vojne zagovarja in izvaja koncept reakcijskega delovanja, medtem ko je znotraj območja svoje primarne interesne sfere (območja nekdanje Sovjetske zveze) nekoliko bolj naklonjena konceptu preventivnega delovanja.

Trend nadaljnjega razvoja načina vojskovanja RD narekuje prenos težišča končnega cilja od doseganja absolutne vojaške zmage in posledičnega primata vojaške moči, kot sredstva velike strategije posameznih RD, k vse bolj izraziti in pogosto izraženi želji po managementu nasilja in doseganju konsenza med sprtimi stranmi.²⁹² Temu v prid govorijo tudi vse pogostejše izpostavljena temeljna načela ekonomike uporabe sile in relativno majhna pripravljenost RD, da tudi v obdobju po koncu hladne vojne aktivno igrajo vlogo svetovnega policajca (percepcija vloge OS članic EU) ali svetovnega vojaka (percepcija vloge OS ZDA v t.i. svetovni vojni proti terorizmu).

Kljub temu je v fazi odločanja o (ne)uporabi oborožene sile za razreševanje konkretnega konflikta na začetku praviloma odprta celotna paleta možnih pristopov in razpoložljivih sredstev, na podlagi katerih

²⁹¹ Primer nevladnih organizacij ali skupin za hitro odzivanje pod nadnacionalno pristojnostjo (npr. EU ali OZN) ali pod neposredno pristojnostjo matičnih nacionalnih oblasti.

²⁹² George (2004, 70-77) je prepričan, da bo tudi v prihodnje najpogostejše uporabljena in najučinkovitejša metoda za zagotavljanje spoštovanja določil sprejetih dogovorov ostala kombinacija a) palice (ekonomskih sankcij, embarga in politične izolacije) na eni strani, in b) korenčka (razvojne pomoči, ugodnih razvojnih kreditov in privilegijev) na drugi strani. Gre torej za vsiljevanje volje močnejšega, brez neposredne uporabe vojaške (pri)sile.

Na osnovi svojih filozofskih prepričanj je do podobne ugotovitve prišel že Sun Cu. »Ker nasilje moti tao (kozmično harmonijo oziroma ravnotežje), ga je pri uresničevanju začrtanih ciljev treba uporabiti v najmanjši možni meri, ki še zagotavlja zmago« (Sun Cu v Van Creveld 2002, 29, 37). Skladno s tem je najboljša vojna tista, do katere nikoli ne pride. Druga najboljša je tista vojna, ki se ji izognemo. Tretja je tista vojna, v kateri zmagamo brez prelivanja krvi. Četrta je tista, ki vključuje zelo visoke izgube. Peta oziroma najslabša vojna pa je tista, ki jo je treba ponoviti (Sun Cu v Van Creveld 2002, 41).

se poskuša poiskati njihovo optimalno kombinacijo, ki naj bi s čim manjšim elementom negotovosti oziroma tveganja zagotovila učinkovito uresničevanje začrtanih ciljev. Zato je v vojaško-strokovnih krogih OS RD moč zaznati tudi vse bolj izrazito željo po oblikovanju tovrstne celostne in univerzalne teoretične formule,²⁹³ ki bi omogočila hitro in pravilno izbiro konkretnih rešitev za poljubne varnostne grožnje, izzive in tveganja, ki narekujejo uporabo vojaške (pri)sile. Tovrsten poenostavljen model možnih kombinacij in zaporednih odločitev političnega in vojaškega vrha je prikazan v obliki tabele 6.18 na strani 243.

V tem kontekstu je smiselno ponovno izpostaviti pomen neskladnosti odnosa do smrti med različnimi akterji v (ne)oboroženem konfliktu (npr. med pripadniki OS RD ter paravojaškimi in terorističnimi organizacijami iz DVR) oziroma razliko v relativnem vrednotenju človeških življenj kot ovir ali sredstev za doseganje končnega (vojaškega) cilja (tabela 6.19 na strani 244). Omenjeni kontrast najbolje odraža nasprotje med dvema najbolj izrazitima skupinama trendov, kamor je moč uvrstiti:

- a) Izogibanje žrtvam med pripadniki lastnih sil in posledično vse večji poudarek na njihovi vsestranski zaščiti (kombinacija operativnih pristopov in nadaljnjega razvoja vojaške tehnike) in/ali že večkrat omenjenem procesu prenosa tveganja na strani (OS) RD.
- b) Povečevanje obsega in pogostosti samomorilskih napadov v kombinaciji z načrtno (ne)selektivno izbiro t.i. mehkih (slabše varovanih in/ali civilnih) ciljev in prostorsko širitvijo območja bojnih

²⁹³ Med inovativnimi teoretičnimi pristopi je smiselno izpostaviti:

1) Realpolitično Winbergerjevo doktrino, izdelano leta 1984 v ZDA, ki kot pogoj za vojaško posredovanje v svetu zahteva izpolnitev šestih temeljnih pogojev. Mednje spadajo: a) ogroženost vitalnih interesov lastne države ali ključnih zaveznikov, b) jasno izražena namera po (vojaški) zmagi, c) natančno določeni cilji operacij in izdelani načini za njihovo uresničitev, d) zadovoljiva javna podpora za predstavljene aktivnosti, e) dejstvo, da uporaba vojaške (pri)sile predstavlja zadnje še razpoložljivo sredstvo, in f) nenehno prilagajanje spreminjajočim se razmeram v okolju (Scales 2002, 285). Temu pristopu so v obdobju po koncu hladne vojne sledile številne variacije, ki so v prvi vrsti odražale prepričanja najvišjih političnih in vojaških voditeljev ZDA v obdobju različnih administracij (Troxell 2004, 195-200).

2) Ruski koncept hibridne vojne, ki temelji na kombinaciji različnih elementov nacionalne in vojaške moči za uresničevanje nacionalnih interesov oziroma za aktiven pristop preoblikovanja sprememb in razmerij moči v okolju (Gatsko 2006, 7-16; Gerasimov v Lee in Johnson 2014).

3) Kitajsko teorijo neomejenega vojskovanja (ang. unrestricted warfare), ki narekuje zelo agresivno strategijo vojaške obrambe (Liang in Xiangsui 1999, 48-57, 181-99). Le-ta se vsebinsko spogleduje s konceptoma totalne vojne in specialne vojne, pri čemer favorizira konflikte visoke intenzivnosti, v katerih je v želji po doseganju začrtanih ciljev dovoljena uporaba vseh razpoložljivih sredstev in metod velike in vojaške strategije.

aktivnosti, z občasnim prenosom težišča bojnega delovanja na nasprotnikovo ozemlje (primer terorističnih napadov v ZDA, Španiji, Veliki Britaniji ali v osrčju Rusije) in s senzacionalističnim poročanjem o tovrstnih dogodkih na strani nasprotnikov RD.

Zato je vse bolj upravičeno govoriti o primatu psiholoških in političnih učinkov oboroženih konfliktov (reinterpretaciji subjektivne percepcije konflikta) in posledično (ne)namernem zapostavljanju ali celo negiranju pomena vojaških učinkov in posledic oziroma konkretnih rezultatov na terenu.²⁹⁴ V širšem kontekstu tako lahko govorimo o (pre)oblikovanju ravnotežja med strategijo izčrpavanja in strategijo uničenja oziroma med strategijo neposrednega nastopanja in strategijo posrednega nastopanja.

²⁹⁴ Med tovrstne praktične primere spadajo a) Afganistan v obdobju sovjetske okupacije, b) Vietnam v obdobju ameriške okupacije, in c) Irak v obdobju po 1. 5. 2003. V vseh predstavljenih konfliktih uporniki na bojišču niso uspeli zabeležiti večje ali odločilne vojaške zmage. Kljub temu so uspeli ohraniti nadzor nad podeželjem in nekaterimi večjimi mesti ter v spopadih manjših razsežnosti postopno psihološko in fizično izčrpati vojaško močnejšega nasprotnika, kar jim je dolgoročno zagotovilo tudi vojaško prevlado.

Tabela 6.18: Poenostavljen teoretičen model izbiranja možnih pristopov k razreševanju varnostnih groženj, izzivov in tveganj z uporabo vojaške (pri)sile

I. STRATEŠKA RAVEN (velika strategija, strategija nacionalne varnosti in vojaška strategija)								
temeljna oblika strateškega delovanja		strategija neposrednega delovanja				strategija posrednega delovanja		
težiščni element strategij		vojaška moč				nevojaška moč		
končni cilj		vojaška zmaga (vsiljevanje volje močnejšega)				management nasilja (politično-socialno-ekonomski konsenz med sprtimi akterji)		
neposredne grožnje in tveganja pri uporabi modela	kratkoročno	zelo visoka				relativno nizka		
	dolgoročno	relativno visoka				zelo visoka		
II. OPERATIVNA RAVEN (vojaška operatika in taktika)								
želeni končni učinki (način vsiljevanja svoje volje ostalim akterjem)		primarno fizični			primarno psihološki			
oblike možnih učinkov na vse človeške združbe kot možne cilje		uničenje in/ali onesposobitev človeškega dejavnika	uničenje in/ali onesposobitev oborožitvenih sistemov	upočasnitev in paraliziranje	preusmerjanje pozornosti in povzročanje zmede	motenje ključnih procesov	demoraliziranje in izčrpavanje	odvrčanje, prepričevanje
III. APLIKACIJA MODELA NA KONKRETNO KONFLIKTNO OBMOČJE								
zaporedni koraki pri oblikovanju konkretnega pristopa k razreševanju izhodiščnega problema	a)	Razumevanje širšega konteksta, v okviru katerega izvajamo naše aktivnosti.						
	b)	Izdelava možnih scenarijev nadaljnega razvoja dogodkov.						
	c)	Vrednotenje najbolj pozitivnega, najbolj negativnega in najbolj realističnega scenarija.						
	d)	Vrednotenje relativnih razmerij med priložnostmi, stopnjo tveganja in vsestranskimi stroški (ne)uporabe oborožene sile.						
	e)	Zavestna izbira scenarija nadaljnega razvoja dogodkov in izdelava ustrezne izhodne strategije.						
	f)	Začetek izvajanja aktivnosti na terenu in prilagajanje spremembam in razmeram v okolju.						

Tabela 6.19: Vrednotenje lastnega človeškega življenja kot indikator odločnosti in ciljne osredotočenosti akterjev v (ne)oboroženih konfliktih

relativna intenzivnost konfliktov v človeških združbah	relativni minimum relativni maksimum					
percepcija neposredne vojaške ogroženosti	majhna	srednja ali visoka	visoka	zelo visoka	zelo visoka	
prevladujoča oblika konflikta	kriza ali resna kriza	resna kriza	vojna			
percepcija konflikta v družbi	human konflikt	oborožen konflikt omejenih razsežnosti	vojna za življenje in smrt	totalna vojna	vojna kot sveta dolžnost	
pomen človeškega dejavnika kot odločilnega dejavnika oboroženega boja	sekundaren (dimenzija kvalitete)		sekundaren (dimenzija kvantitete)	primaren (dimenzija kvantitete)	primaren (dimenzija kvalitete)	
relativna vrednost življenja nasprotnika	srednja zelo nizka					
relativna vrednost življenja nedolžnih udeležencev v konfliktu	zelo visoka zelo nizka					
relativna vrednost lastnega življenja	zelo visoka zelo nizka					
človeško življenje kot sredstvo za doseganje začrtanih ciljev	ni žrtvovanja	ni žrtvovanja lastnih sil	omejeno žrtvovanje lastnih sil	množično žrtvovanje lastnih sil	(množično) samožrtvovanje je cilj	
praktični primeri akterjev	preteklost	OZN, Rdeči križ	Italija, ETA	ZDA, V. Britanija, Izrael, IRA	SZ, Kitajska, Hezbollah, LTTE	Japonska in Nemčija v drugi svetovni vojni
	sedanjost	Japonska, Nemčija, OZN, Rdeči križ, ETA, IRA	ZDA, V. Britanija, Italija, Izrael	Rusija, Hezbollah, Kitajska,	LTTE, Čečeni 1994-1999	Čečeni po letu 1999, Al Kajda

6.4.1 SELEKTIVNI INTERVENCIONIZEM RAZVITIH DRŽAV

Na osnovi proučevanja izkušenj, pridobljenih pri razreševanju konkretnih varnostnih groženj in izzivov v preteklem desetletju, je moč zaključiti, da se v širši mednarodni skupnosti vse bolj uveljavlja konsenz oziroma prepričanje, da velika večina RD ni pripravljena igrati vloge svetovnega policaja. Zato se v praksi vse bolj uveljavlja koncept selektivnega razreševanja mednarodnih problemov in vojaških groženj, ki glavnim zagovornikom in izvajalcem omogoča nemoteno preoblikovanje OS in ohranjanje vojaške (pre)moči v času in prostoru z minimalnimi vsestranskimi investicijami v vojaško obrambo. V primeru uporabe vojaške (pri)sile, zaradi katere obrambni izdatki aktivnih akterjev praviloma skokovito narastejo, pa naj bi si OS RD s selektivnim in paralelnim pristopom k vojskovanju zagotovile vojaško prevlado nad komerkoli, kjerkoli in kadarkoli (Milovac 2002, 59-62). Kljub temu v praksi problem doseganja oziroma zagotavljanja optimalnih rezultatov v vseh možnih oblikah in tipih spopadov, med katerimi še posebej izstopajo tisti, v katerih tradicionalne prednosti OS RD ne morejo priti do izraza, še vedno ostaja nerazrešen izziv.²⁹⁵

Pri vsem tem je najbolj problematično iskanje krhkega ravnovesja med a) zadostnimi sredstvi in ukrepi za preprečevanje oziroma uspešno razreševanje konflikta ali krize in njegovih oziroma njenih razlogov in posledic, ter b) obsegom neposrednega vpletanja v globoko zakoreninjene vrednote, navade in interese prizadetih držav in/ali družb. Če se stori premalo, humanitarne organizacije in OS v sestavi mirovnih enot kaj hitro lahko ostanejo aktivno vpletene v operacije, katerim ni videti konca (primer Cipra in Golana). Če pa se poskuša narediti preveč, mirovne sile in humanitarne organizacije lahko pri eni ali več sprtih straneh ustvarijo (ne)upravičen vtis, da zastopajo a) interese njihovih sovražnikov (primer mirovnih sil v BiH med letoma 1993 in 1995), ali b) svoje lastne interese.²⁹⁶ V zadnjih dveh

²⁹⁵ Mednje spadajo vojskovanje v urbanem okolju, na goratih območjih, v obsežnejših močvirjih ali v pragozdovih.

²⁹⁶ Med primeri vojaškega posredovanja zaradi lastnih interesov v obdobju po koncu hladne vojne nedvomno izstopa ameriško posredovanje v Iraku leta 2003, do katerega naj bi prišlo predvsem zaradi ekonomskih razlogov in osebnih prepričanj tedanjega ožjega ameriškega političnega vodstva. Sicer pa razprave o (ne)upravičenosti razlogov in ključnih interesov za vojaška posredovanja (p)ostajajo stalni spremljevalci tovrstnih aktivnosti v vseh zgodovinskih obdobjih. V tej luči je smiselno izpostaviti vietnamsko posredovanje v Kambodži (tedaj preimenovano v Kampučijo) med letoma 1978 in 1989, do katerega je prišlo zaradi vse pogostejših udorov kamboških paravojaških skupin na vietnamsko ozemlje (vojaška dimenzija) in genocida nad vietnamsko manjšino. Omenjeno posredovanje je zaustavilo množične poboje in deportacije civilnega prebivalstva (humanitarna dimenzija), četudi je bil njegov temeljni politični cilj združiti Kambodžo, Laos in

primerih lahko pride do občutnega zvišanja izgub v materialnih in človeških virih in/ali do posledičnega zmanjševanja obsega in intenzivnosti izvajanja (ne)vojaških aktivnosti, kar zmanjšuje mednarodno podporo in smiselnost nadaljevanja tovrstne operacije.²⁹⁷ Večina RD zato upravičeno ne želi nameniti znatnih finančnih sredstev in/ali dela svojih OS za izvajanje (ne)vojnih operacij, katerim (na prvi pogled) ni videti konca. Enako velja tudi v primerih, ko imajo načrtovane operacije visoko stopnjo tveganja in/ali majhno verjetnost uspešnega konca (Milovac 2006: 63-64).²⁹⁸

Po drugi strani je (vojaško) posredovanje RD zunaj ozemlja matične države v obdobju po koncu hladne vojne realno pričakovati predvsem v primeru, ko:

- a) So ogroženi njihovi vitalni ekonomski in politični interesi ter vrednote. Ta vsebinska kategorija skriva tudi subjektivno dimenzijo (percepcijo ogroženosti), ki se skozi čas spreminja.
- b) Obstaja resna možnost nadaljnje eskalacije konflikta s subnacionalne ali nacionalne na nadnacionalno raven oziroma v trenutku, ko pride do ogrožanja varnosti in stabilnosti širše regije.
- c) Pride do sistematičnega velikopoteznega kršenja človekovih pravic, četudi jih krši njihova lastna država. Mednje Grizold (2003, 14-15) uvršča suženjstvo, etnocid, zapiranje brez sodbe, mučenje, umore in druge najtežje kršitve, ki prestopijo okvir posamičnih ekscesov in postanejo množične. Pri tem pa velja izpostaviti, da tovrstna humanitarna posredovanja glede na obseg navedenih kršitev v svetu ostajajo relativno redek pojav, saj je posredovanje največkrat pogojeno z izpolnjevanjem vsaj enega od obeh pogojev oziroma scenarijev, ki sta predstavljena v predhodnih opornih točkah.

Pri tem veja izpostaviti tudi že nekajkrat omenjene razlike med pristopi RD k selektivni izbiri in razreševanju konfliktov na kriznih območjih sveta. V obdobju po 11. 9. 2001 je namreč moč razlikovati med dvema konceptualno različnima tipoma selektivnega intervencijskega modela oziroma uporabe oboroženih sil v vojaških operacijah zunaj ozemlja matične države (tabela 6.17 na strani 239). Gre za:

Vietnam v enotno komunistično državo pod nadzorom večinskega prebivalstva (Vietnamcev) (dimenzija lastnih strateških interesov).

²⁹⁷ To še posebno velja za države, s poudarkom na RD, ki praviloma prispevajo levji delež sil in sredstev za realizacijo nevojnih vojaških operacij (primer Francije v operacijah OZN). Zato slednje v očeh lokalnega prebivalstva znotraj kriznega območja in v očeh svetovne javnosti postopno začnejo izgubljati svojo avtoriteto, legitimnost, ugled, kredibilnost in nepristranskost. Njihovo poslanstvo in vsakodnevne naloge tako postajajo vse težje izvedljive.

²⁹⁸ Med tovrstna območja t.i. varnostnega vakuuma s celim spektrom varnostnih izzivov in groženj, ki jih svet še vedno zapostavlja in ne razrešuje, spadajo Kavkaz, Bližnji vzhod in večji del Afrike.

- a) Tradicionalen model reakcijskega delovanja, ki ga zagovarjajo in izvajajo Francija, Nemčija in Rusija, podpira pa ga tudi velika večina DVR.
- b) Bolj agresiven model preventivnega delovanja, ki ga v okviru t.i. svetovne vojne proti terorizmu zagovarjata in izvajata predvsem ZDA in Velika Britanija, podpira pa ga tudi manjše število DVR (v prvi vrsti regionalne (vojaške) velesile).

Do največjih razlik med njima prihaja zaradi a) drugačnega izhodiščnega geostrateškega položaja držav, b) razlik v vsestranski moči posamičnih držav in njihovem vplivu v svetu ((ne)obstoju sposobnosti za delovanje), c) razlik v percepciji ogroženosti, in d) posledično tudi v percepciji svoje vloge in poslanstva v svetu ((ne)obstoju pripravljenosti za delovanje). Gre torej za temeljne determinante velike strategije posameznih držav, ki predstavljajo izhodišče za a) izdelavo vseh ostalih strategij (na nacionalni ravni) in podrejenih aktov na vseh ravneh, in b) uresničevanje lastnih interesov in ciljev na (nad)nacionalni ravni (Milovac 2006, 65). Njuna skupna lastnost pa je, da lahko na samo uporabo OS odločilno vplivajo politika, ekonomija, mediji in civilna družba. Shaw (2005, 52-56) je celo prepričan, da je način vojskovanja RD v obdobju po koncu hladne vojne največkrat podrejen logiki in zakonitostim ekonomije, politike in kulturno-civilizacijske ideologije. Gre torej za preoblikovanje širšega konteksta uporabe oborožene sile (glej poglavje 3.2), kar pa ima lahko tudi občutne negativne posledice za izvajanje konkretnih vojaških operacij (primer Iraka po letu 2003) in izpolnjevanje temeljnega poslanstva OS.²⁹⁹

Zanimivo je, da je sedanja vsestranska reorganizacija OS RD, ki v nekaterih državah poteka od konca hladne vojne (ang. trend setters), druge pa so z njo šele dobro začele (ang. trend followers), v osnovi vsebinsko skladna prav z idejo o obstoju dveh konceptualno različnih intervencijskih modelov. Gre za prehod oziroma preoblikovanje:

- a) V smeri razvoja oziroma ohranitve strateške razporeditve sil za obrambo, kar konceptualno sovпада s tradicionalnim modelom reakcijskega delovanja. Takšen pristop k zunanji in varnostni politiki

²⁹⁹ Dober tovrsten primer je neuspešno posredovanje ruskih sil v Čečeniji med letoma 1994 in 1996, ki je sovpadalo z a) veliko ekonomsko krizo, b) razpadom Skupnosti neodvisnih držav c) nadaljevanjem krčenja obrambnih izdatkov in obsega sil, in d) začetkom prehoda iz industrijskega v postindustrijski val vojskovanja oziroma z začetkom prehoda z nacionalistično-militarističnega na zahodni način vojskovanja, na kar nakazuje spremenjena percepcija javnosti in OS na relativno vrednost življenj pripadnikov ruskih enot in pomen človeškega dejavnika v oboroženih konfliktih nasploh.

zgodovinsko gledano zagovarjajo in izvajajo predvsem t.i. kontinentalne velesile. V to skupino lahko uvrstimo Francijo, Nemčijo, Rusijo in Kitajsko (priloga J na strani 376).

- b) V smeri razvoja strateške razporeditve sil za napad, kar konceptualno sovпада s prehodom na model preventivnega delovanja. Takšen pristop k zunanji in varnostni politiki zgodovinsko gledano zagovarjajo in izvajajo predvsem t.i. pomorske velesile. V to skupino lahko uvrstimo ZDA in Veliko Britanijo (priloga K na strani 376).

6.4.2 OBLIKOVANJE CELOSTNEGA MODELA NAČINOV VOJSKOVANJA V SODOBNEM SVETU

Na podlagi logike obstoja (ne)posrednih vzročno-posledičnih povezav med akterji v (ne)oboroženih konfliktih je smiselno izdelati in uporabljati celosten pristop tipologije in klasifikacije načinov vojskovanja v sodobnem svetu.³⁰⁰ Tovrsten pogled je med drugim skladen tudi s vsebinsko širšim konceptom o sočasnem obstoju štirih temeljnih valovih vojskovanja, ki jih je tudi v obdobju po koncu hladne vojne v teoriji in praksi še zmeraj moč opazovati in vrednotiti (tabela 3.1 na strani 51). V ožjem vsebinskem okviru civilno-vojaških odnosov je moč izpostaviti štiri skupine izvajalcev (tabela 3.2 na strani 56), kar predstavlja izhodišče za konkretnejše vrednotenje najpomembnejših lastnosti vojskovanja na vojaški strateški in operativni ravni.

Pri sami klasifikaciji načinov vojskovanja v začetku enaindvajsetega stoletja pa je najbolj smiselno izhajati iz vsebinskega poimenovanja ključnih zagovornikov oziroma izvajalcev (skupin akterjev). Med slednimi izstopajo: a) zahodni način vojskovanja, b) nacionalistično-militaristični način vojskovanja, c) etnično-nacionalistični način vojskovanja,³⁰¹ in d) teroristični način vojskovanja (tabela 6.20 na strani 251). Njihova temeljna značilnost je globalna vseprisotnost. Pri tem jih zaznamujejo številne skupne lastnosti percepcije, organiziranja in delovanja v vseh sedmih dimenzijah (politični, ekonomski,

³⁰⁰ Tovrstno poenoteno izhodišče po mnenju avtorja tega dela omogoča oblikovanje in preverjanje različnih teorij in hipotez o dinamiki razvoja, (r)evolucionarnosti sprememb, preoblikovanju načina vojskovanja različnih akterjev skozi čas ter o vlogi in pomenu sodobnega načina vojskovanja OS RD.

³⁰¹ Shaw (2005, 67) opozarja, da se etnično-nacionalistični in nacionalistično-militaristični način vojskovanja v praksi pogosto zlivata v neločljivo celoto.

socialni, psihološki, informacijski, ekološki in vojaški), na vseh petih hierarhičnih ravneh družbene interakcije (od individualne do globalne) in njihovi medsebojni odnosi, kar se posledično odraža tudi v specifični obliki oziroma načinu vojskovanja. Gre torej za večplastno kompleksno problematiko, ki zaznamuje naravo vojskovanja v sodobnem svetu in posledično tudi vsako konkretno vojaško operacijo ter nadaljnje smernice preoblikovanja posamičnih OS. Na tej točki je smiselno izpostaviti, da t.i. nomadski val vojskovanja dandanes v praksi (p)ostaja zelo redek pojav, zaradi česar si žal ne zasluži enakovredne obravnave in vrednotenja (lastnega vertikalnega vsebinskega stolpca) ter poimenovanja načina vojskovanja.³⁰²

Kljub številnim vsebinskim razlikam še vedno obstaja možnost relativno hitrega prehoda iz enega načina vojskovanja v drugega, kar je največkrat odraz radikalnih oziroma revolucionarnih sprememb a) geostrateškega razmerja moči med akterji,³⁰³ b) razmerja sil znotraj kriznega območja³⁰⁴, in/ali c) percepcije sveta in svoje vloge v njem.³⁰⁵ Na ta način posamezni akterji skladno z idejo o dinamičnem soodvisnem odnosu med akterji v konfliktu v želji oziroma potrebi po preživetju, uspehu in (vojaški) prevladi poskušajo (pre)oblikovati samega sebe. To praviloma zahteva veliko napora in visok

³⁰² Kljub temu po mnenju avtorja tega dela še vedno ni dočakal konca svojega naravnega ciklusa (r)evolucije, kar se bo v prihodnosti odražalo tudi v obliki novih oboroženih konfliktov. V tej luči je smiselno opazovati Podsaharsko Afriko, natančneje območje Sahela, kjer demografska eksplozija v kombinaciji z degradacijo naravnega okolja in vse bolj perečim pomanjkanjem vodnih virov tudi v še vedno obstoječih velikih nomadskih skupnostih povzroča vse intenzivnejše konflikte.

³⁰³ Tvrsten primer predstavljajo OS Hrvaške, ki so se zaradi obstoja neposredne grožnje obstoju v devetdesetih letih preteklega stoletja razvijale skladno z modelom nacionalistično-militarističnega načina vojskovanja. Po koncu odprtih sovražnosti pa se je začelo približevanje evroatlantskim integracijam, kar je narekovalo razmeroma hiter in neredko boleč prehod na zahoden način vojskovanja, ki ga zagovarja in izvaja velika večina (OS) RD.

³⁰⁴ Tvrsten primer predstavljajo Talibani, ki so kot vojaška sila s konvencionalnimi sredstvi in metodami ter etnično-nacionalističnim načinom vojskovanja v devetdesetih letih preteklega stoletja prevzeli nadzor nad veliko večino Afganistana. Po ameriškem vojaškem posredovanju je konvencionalno obliko vojskovanja zamenjala gverilska. V zadnjih letih pa je zaznati tudi postopen prehod na terorističen način vojskovanja, ki za afganistanske narode in plemena, na čelu z večinskimi Paštuni (le-ti tvorijo glavno mobilizacijsko bazo za Talibane), predstavlja netipično spremembo.

³⁰⁵ Tvrstni primer predstavlja Izrael, ki je v preteklih dveh desetletjih, skladno s trendi sprememb v RD, izpeljal bolj ali manj posrečen prehod iz industrijske v postindustrijsko dobo oziroma z nacionalistično-militarističnega načina vojskovanja na zahodni način vojskovanja. Najboljši dokaz so razprave o (ne)uspešnosti posredovanja izraelskih OS v Libanonu leta 2006, ki se v največji meri vrtijo prav okoli omejitev politično-vojaškega imperativa. Pri tem je treba izpostaviti, da tovrstnih zadržkov nasprotna stran ni imela, kar ji je zagotovilo večjo svobodo delovanja oziroma večjo strateško in operativno prožnost, ki se je izkazala kot ključna ali celo odločilna prednost.

vsestranski vložek virov in sredstev za njegovo uresničitev. V sami fazi prehoda oziroma preoblikovanja, ki lahko v mirnodobnem času traja več let ali celo desetletij, so akterji občutno bolj ranljivi, kar se odraža predvsem v nižji povprečni stopnji bojne pripravljenosti enot in prehodnem padcu bojne vrednosti OS kot celote.

Predstavljena klasifikacija idealnotipskih načinov vojskovanja po koncu hladne vojne omogoča tudi oblikovanje poenostavljene tipologije oboroženih konfliktov (tabela 6.21 na strani 252), pri kateri izstopa zrcalna projekcija (diagonala od levo zgoraj do desno spodaj) percepcije oziroma t.i. subjektivno merilo totalnosti vojne za oba ključna akterja (za nas in za njih), ki služi za poimenovanje posameznih konkretnih tipov oboroženih spopadov. Poleg tega je treba izpostaviti, da dandanes oboroženih konfliktov med RD in tistih med terorističnimi organizacijami praktično ni (več). To seveda ne pomeni, da bo omenjen trend ostal nespremenjen tudi v prihodnosti.

Visoka intenzivnost, razmeroma kratek življenjski cikel, zelo visoki stroški in vsestranskost posledic že tradicionalno odlikujejo oborožene konflikte v levi zgornji polovici tabele. V nasprotju z njimi pa oborožene konflikte v desni spodnji polovici tabele praviloma odlikujejo nižja intenzivnost, dolg življenjski cikel, brutalnost in razmeroma nizki stroški uporabe oborožene sile v kombinaciji z razmeroma omejenimi posledicami za varnost in stabilnost širše regije in sveta kot celote. Prav ta skupina konfliktov v praksi postaja vse bolj pogosta, zaradi česar za (OS) RD v obdobju po koncu hladne vojne upravičeno predstavlja vse večjo varnostno grožnjo in izziv. Omenjena varnostna paradigma devetdesetih let preteklega stoletja je v začetku enaindvajsetega stoletja doživela nepričakovano in nezaželeno presenečenje, ki ga predstavljata vsebinski zrcalni sliki okvirčka levo spodaj oziroma desno zgoraj (sveta vojna oziroma protiteroristična vojna globalnih razsežnosti med RD in terorističnimi organizacijami). Vse to dokazuje izjemen pomen in veliko pozornost, ki ju je treba namenjati nenehnemu spremljanju in (so)oblikovanju (r)evolucionarnih sprememb v vseh dimenzijah in na vseh ravneh človeškega udejstvovanja, brez česar ni moč pravočasno in optimalno (pre)oblikovati celovitih teoretičnih modelov in praktičnih rešitev, ki naj bi zagotavljale učinkovito vojaško obrambo in želeno stopnjo varnosti matičnih držav in združb.

Tabela 6.20: Alternativni idealnotipski načini vojskovanja po koncu hladne vojne v širšem družbenem kontekstu

glavni zagovorniki in izvajalci	RD	realitvno močnejše DVR	večji del DVR in uporniške skupine	teroristične organizacije
temeljna oblika družbene ureditve	demokratske države	avtoritarne države	nedržavni akterji	
konkretni akterji	ZDA, Velika Britanija, Francija, Nemčija	Rusija, Kitajska, Indija	Šri Lanka, Etiopija, talibani, Hezbolah, LTTE	Al Kajda, Al Shabab, Islamska država, Čečeni po letu 1999
poimenovanje načina vojskovanja na podlagi zagovornikov/izvajalcev	ZAHODNI	NACIONALISTIČNO-MILITARISTIČNI	ETNIČNO-NACIONALISTIČNI	TERORISTIČNI
poimenovanje načina vojskovanja na podlagi koncepta valov vojskovanja	vojskovanje informacijske dobe	vojskovanje industrijske dobe	vojskovanje industrijske dobe z lastnostmi vojskovanja predindustrijske dobe	ustrahovanje kot vojskovanje
ekonomska baza (primarno področje menjave)	globalni trg	nacionalni trg	globalni trg in diaspora	nacionalni in/ali globalni trg
politična baza (primarno področje podpore)	nacionalni volivci in svetovna javnost	nacionalni volivci	etnično čisti nacionalni volivci in transnacionalna diaspora	nacionalni, etnični ali verski, transnacionalna diaspora ali družba
ciljna usmerjenost managementa medijev	nacionalna, globalna, pluralna	nacionalno-patriotska	nacionalna	nacionalna in/ali globalna
nadzor nad mediji	globalni in regionalni samonadzor	internacionalizacija nacionalnih medijev	nacionalni nadzor	(selektivni) globalni in/ali nacionalni nadzor
ciljno oblikovanje medijske percepcije	kirurško in/ali nekrvavo posredovanje kot spektakel	tradicionalni vojaški uspehi	varovanje lastne družbe	krvav spektakel grozot
odnos do življenjskega tveganja za oborožene udeležence oboroženega konflikta	nesprejemljivo (prenos tveganja)	sprejemljivo	sprejemljivo	zaželeno (tveganje kot ideal)
odnos do življenjskega tveganja za neoborožene udeležence oboroženega konflikta	nesprejemljivo (možnost (ne)namernih napak)	sprejemljivo (pogosto namerno, čeprav to zanikajo)	sprejemljivo (pogosto namerno tudi v ekstremnih oblikah)	zaželeno (kot cilj)
nenasilje kot vrednota civilne družbe	razmeroma pomembna	razmeroma šibka	zelo šibka	zelo šibka
bojazen pred obliko mutacije in/ali percepcije konflikta v širšem okolju	nelegitimna vojna	totalna vojna	etnično čiščenje	neselektivne akcije in kriminalna dejanja
praktični primeri oboroženih konfliktov	Irak in Kuvajt 1990-1991, ZRJ 1999, Libija 2011	Čečenija 1994-1999, Kašmir 1947-1999	Šri Lanka 1983-2007, Somalija 2006-2015	Irak 2003-2015, Čečenija 1999-2007

Vir: Izhodišče povzeto po Shaw (2005, 55, 62-63).

Tabela 6.21: Poenostavljena tipologija oboroženih konfliktov po koncu hladne vojne

izvajalci in zagovorniki		nasprotniki	RD	relativno močne DVR		večina DVR in uporniške skupine	teroristične organizacije	civilno prebivalstvo
				nuklearne	nenuklearne			
RD			/	globalna ali regionalna vojna ¹	regionalna ali lokalna vojna	humanitarno posredovanje ali lokalna vojna	protiteroristična vojna	nenameren cilj
relat. močne DVR	nuklearne	globalna ali regionalna vojna ¹ (za suverenost)	globalna ali regionalna vojna ¹ (za suverenost)	regionalna ali lokalna vojna ¹	protigverilska vojna	protiteroristična vojna	(ne)nameren cilj	
	nenuklearne	regionalna vojna (za suverenost) ²	regionalna ali lokalna vojna (za suverenost) ²	lokalna ali regionalna vojna ²	protigverilska vojna ali lokalna vojna (za suverenost)	protiteroristična vojna		
večina DVR in uporniške skupine		proti-intervencijska vojna ²	regionalna ali lokalna vojna ² (za neodvisnost)	protigverilska vojna ali lokalna vojna (za neodvisnost)	protigverilska vojna ali lokalna vojna (za neodvisnost)	protiteroristična vojna ali protigverilska vojna	nameren cilj	
teroristične organizacije		sveta vojna ³	sveta vojna ³	sveta vojna ²	sveta vojna ² lokalni konflikti za prevlado	/		

¹ Prisotnost namernega izogibanja prehodu nuklearnega praga v oboroženem konfliktu. Podobno velja tudi za ostala orožja množičnega uničenja.

² Prisotnost želje po posedovanju orožij za množično uničevanje.

³ Prisotnost želje po posedovanju in morebitni uporabi orožij za množično uničevanje.

Legenda: zrcalna projekcija percepcije oboroženega konflikta za oba akterja (za NAS in za NJIH)

 praktično identična percepcija oboroženega konflikta za oba akterja

Vir: Izhodišče povzeto po Shaw (2005, 69).

7 ŠTUDIJA PRIMERA OBOROŽENEGA KONFLIKTA V AFGANISTANU (2001-2015)

7.1 DINAMIČEN ODNOS MED AKTERJI V OBOROŽENEM KONFLIKTU

Delovanja sprtih strani v Afganistanu v obdobju od leta 1995 do leta 2015 lahko okvirno razdelimo na pet specifičnih kronoloških obdobj:

- a) **Obdobje od avgusta leta 1994 do novembra leta 2001**, ki ga zaznamujejo hiter vojaški vzpon in prevzem oblasti s strani talibanov, fragmentacija in vojaška slabitev sil Severnega zavezništva ter vojaško posredovanje t.i. koalicije voljnih 7. 10. 2001.³⁰⁶ S hitrim vojaškim porazom talibanov se je končala nepriljubljena vladavina talibanov in začelo obdobje njihovega prehoda iz konvencionalnega v gverilski način vojskovanja. Sprte strani so se v tem obdobju v največji meri zanašale na uporabo strategije neposrednega nastopanja ter konvencionalnih vojaških sredstev in metod delovanja (priloga L na strani 377).
- b) **Obdobje od decembra leta 2001 do oktobra leta 2006**, ki ga zaznamujejo postopno širjenje območja delovanja in aktivnosti mednarodnih sil (s poudarkom na silah ISAF) na celotno območje Afganistana, relativno omejene zmogljivosti vseh sprtih strani (uporniških sil, afganistanskih varnostnih sil (ANSF)³⁰⁷, vlade Islamske republike Afganistan (GIROA)³⁰⁸ in mednarodnih sil) oziroma veliko neskladje med njihovimi deklariranimi cilji in njihovimi dejanskimi zmogljivostmi

³⁰⁶ K hitri vojaški zmagi koalicije voljnih na čelu z ZDA so prispevale naslednje lastnosti talibanov: nizka morala in motivacija, neizkušenost in slaba usposobljenost, nepriljubljenost talibanskega režima med civilnim prebivalstvom, odvisnost od ranljivih virov pomoči iz tujine, občutljivost na presenečenje in možnost umika v varna zatočišča na jugu države in na obmejnih območjih med Afganistanom in Pakistanom (Biddle 2002, 12-23). V nasprotju s tem so v naslednjem desetletju talibani uspeli odpraviti veliko večino predstavljenih slabosti, zaradi česar so postali nevaren in vztrajen nasprotnik.

³⁰⁷ Ang. Afghan National Security Forces. Od začetka leta 2015 se pojavlja tudi kratica ANDSF (ang. Afghan National Defense and Security Force) oziroma afganistanske nacionalne obrambne in varnostne sile, ki vključujejo ANSF (afganistansko vojsko ali ANA in afganistansko policijo ali ANP) ter afganistansko lokalno policijo ALP (ang. Afghan Local Police). ALP, ki šteje okvirno 30.000 pripadnikov, sicer zaradi formalno začrtane zgornje meje števila pripadnikov ANSF formalno ni del ANSF, čeprav je v vseh pogledih (z vidika linije vodenja in poveljevanja, finančno, logistično, operativno idr.) dejansko njihov sestavni del.

³⁰⁸ Ang. Government of Islamic Republic of Afghanistan.

ter relativno nizka stopnja kinetične dinamike³⁰⁹ (priloga L na strani 377). Protivladne sile so v tem obdobju znatno spremenile svojo strategijo delovanja, pri čemer so se začele osredotočati na ponovno vzpostavitev in širjenje podpore med civilnim prebivalstvom, medtem ko so se spopadov z varnostnimi silami (predvsem z mednarodnimi silami) v večji meri izogibale. Za razliko od tega so se varnostne sile še naprej zanašale na strategijo neposrednega delovanja, s pomočjo katere so v preteklosti uspele uresničiti načrtane cilje. Poleg tega so se začela tudi aktivnejša prizadevanja za krepitev podpore mednarodne javnosti in vojaških prispevkov posameznih nacij (priloga M na strani 378).

- c) **Obdobje od novembra leta 2006 do aprila leta 2009**, ki ga zaznamujejo krepitev in obojestransko vse intenzivnejše prilagajanje vojaških zmogljivosti in metod delovanja, razvoj in krepitev vpliva institucij GIRoA, nenehno povečevanje intenzivnosti spopadov in dokončen uporniški prehod na uporabo asimetričnih metod delovanja. Država je bila v grobem razdeljena na relativno mirno severno polovico in relativno nestabilno južno polovico, pri čemer je prišlo do prostorske razpršitve sil in aktivnosti sprtih strani.³¹⁰ Dinamika aktivnosti, prevladujoči trendi delovanja in razmerje sil so bili med posameznimi provincami ali znotraj posameznih okrožij poljubne province praviloma zelo različni. Postopen, a jasen trend destabilizacije države kot celote pa je od mednarodne skupnosti zahteval preoblikovanje načina razmišljanja in krovne strategije delovanja v Afganistanu, znatno razširitev spektra delovanja oziroma oblikovanje celostne strategije delovanja,³¹¹ kar je posledično

³⁰⁹ Po podatkih inštituta RAND se je število napadov upornikov med letoma 2002 in 2006 povečalo za 400 % oziroma na 353 napadov, število smrtnih žrtev pa za 800 % oziroma na 755 (Jones 2008, 48). Kljub temu lahko glede na dinamiko intenzivnosti kinetičnih dogodkov v kasnejših obdobjih govorimo o relativnem zatišju, v katerem pa se je že odražal jasen trend negativne dinamike nadaljnjega razvoja varnostnih razmer. Tako je bilo npr. v obdobju od 16. 11. 2013 do 15. 11. 2014 skupaj zabeleženo 21.168 kinetičnih dogodkov oziroma 60,1 kinetičnih dogodkov na dan (SIGAR 2015a, 93).

³¹⁰ Fokus in dinamika delovanja ter percepcija poslanstva kontingentov posameznih držav v bolj stabilni severni polovici države so tako ostali podobni nebojnim mirovnim operacijam na Balkanu, medtem ko so operacije ISAF v južni polovici države zaradi aktivnosti lokalnih uporniških skupin po svoji naravi postajale vse bolj podobne bojnim operacijam visoke intenzivnosti. Zaradi tega se je postopno pojavil tudi vse večji razkorak med percepcijo narave konflikta v Afganistanu, percepcijo težiščnih nalog, potrebo po uveljavitvi dokaj raznolikih pravil delovanja (ang. rules of engagement), pogojev za delovanje oziroma omejitev delovanja (ang. caveats) ter potrebo po ustreznem preoblikovanju vojaških zmogljivosti. Zato je občasno prihajalo tudi do pomislekov o neenakomerni delitvi bremen.

³¹¹ Slednja je poleg vojaške dimenzije tako v občutno večji meri zaobsegla tudi politično, ekonomsko, socialno, psihološko, informacijsko in ekološko dimenzijo konflikta oziroma dinamiko aktivnosti na kriznem območju. Cordesman (2009, VI) celo trdi, da je konflikt v Afganistanu postal ideološki, državljanski, vojaški in ekonomski konflikt in da kot tak obsega ozemlje

zahtevalo tudi občutno povečanje razpoložljivih sil in sredstev (ang. troop surge), ki jih je mednarodna skupnost namenjala stabilizaciji omenjenega kriznega območja.

- d) **Obdobje od maja leta 2009 do konca decembra leta 2014**, ki ga zaznamujejo postopna uveljavitev nove strategije protiporniškega delovanja, občutno povečanje vojaških zmogljivosti varnostnih sil, intenzivno vlaganje v vsestransko obnovo in razvoj države, intenzivno vlaganje v razvoj ANSF ter postopno povečevanje pritiska mednarodne skupnosti na GIROA. Zato v prvih treh letih kljub povečanju intenzivnosti spopadov, krepitvi talibanskih t.i. vzporednih organov oblasti in vse bolj organizirani propagandi beležimo znaten napredek v stabilizaciji in zavarovanju najgosteje naseljenih območij ter postopno širjenje tovrstnih varnostnih območij v okoliška ruralna okolja. V zadnjih dveh letih je zaradi kombinacije postopnega krčenja zmogljivosti mednarodnih sil, še vedno dokaj omejenih zmogljivosti ANSF, ohranjanja močnega pritiska s strani uporniških sil, notranjepolitične krize v Afganistanu in upadanja gospodarske rasti na varnostno najbolj nestabilnih ruralnih območjih ponovno prišlo do postopnega preobrata oziroma do krepitve prisotnosti in vpliva protivladnih elementov (uporniških in kriminalnih skupin) (Cordesman 2012, 1-25). Konec omenjenega obdobja je zaznamoval formalen zaključek procesa t.i. tranzicije (prenosa odgovornosti za varnost okrožij in provinc z ISAF na ANSF) in s tem tudi misije ISAF. V tem obdobju so vse sprte strani močno povečale stopnjo celotnega spektra svojih aktivnosti, pri čemer so bila njihova prizadevanja usmerjena tako v zagotavljanje podpore civilnega prebivalstva v Afganistanu kot tudi v medsebojne spopade. Zato za obe strani lahko trdimo, da sta uporabljali kombinacijo elementov strategije posrednega in neposrednega nastopanja (priloga N na strani 378).
- e) **Obdobje od januarja leta 2015 do decembra leta 2016**, ki ga zaznamujejo občutno manjša prisotnost mednarodnih sil, nadaljevanje krčenja obsega mednarodne pomoči, krepitev diplomatskih odonosov Afganistana z mednarodno skupnostjo, nadaljevanje visoke intenzivnosti konflikta med uporniški silami in ANSF, povečevanje pritiska na enote ANSF ter delno opuščanje asimetričnih

dveh zelo različnih držav, Afganistana in Pakistana. Uspeh je zato po njegovem prepričanju zahteval oblikovanje celostne strategije oziroma pristopa, ki združuje vojaško in civilno dimenzijo konflikta v trajne napore, ki upoštevajo trenutne razmere na terenu v obeh omenjenih državah.

McChrystal (2009, 18) pa izpostavlja, da so odsotnost osebne in ekonomske varnosti, erozija zaupanja javnosti v vlado (v odločevalce in državne institucije) in percepcija nespoštovanja afganistanske kulture za uspeh ISAF-a predstavljale enako velik izziv kot grožnja, ki jo je predstavljalo upornišvo. Zato se ISAF od leta 2009 ni več osredotočal le na preprečevanje uporniškega nasilja in ustrahovanja, saj ni več mogel ignorirati ali na taktični ravni sprejemati zlorabe moči, korupcije ali marginalizacije.

metod delovanja s strani protivladnih sil, kar kaže na trend njihovega postopnega prehoda na konvencionalne oblike in metode vojskovanja. Uporniške skupine tako opuščajo uporabo improviziranih eksplozivnih naprav in ponovno oblikujejo večje pehotne formacije, ki se vključujejo v daljše frontalne spopade. Zato vse pogosteje začasno ali trajno uspevajo osvojiti večja zaokrožena območja (posamezna okrožja) in nekatera večja naselja. Zaradi strahu pred ponovnim vzponom talibanov ponovno prihaja do oblikovanja in krepitve nelegalnih paravojaških (zaenkrat provladnih) milic, ki jih obvladujejo posamezni lokalni ali regionalni veljaki (ang. powerbroker). Kljub delni spremembi vojaških metod protivladne sile ohranjajo podobno strategijo delovanja kot v preteklem obdobju, medtem ko provladne sile zaradi omejenosti zmogljivosti in sredstev postajajo vse bolj pasivne in osredotočene na defenzivne aktivnosti. Njihova glavna cilja sta ohraniti varnostne cone, ki so bile v preteklih letih vzpostavljene okoli glavnih populacijskih centrov in vzdolž najpomembnejših komunikacij, ter ohraniti podporo civilnega prebivalstva (priloga O na strani 379).

RD so v okviru svojih naporov v Afganistanu v preteklem poldrugem desetletju angažirale znatne vojaške in civilne zmogljivosti. Pri tem so podobno kot na številnih drugih kriznih žariščih večje, politično ambicioznejše, vojaško močnejše in bogatejše države prevzele sorazmerno večji del bremen, kar se je med drugim odražalo v obsegu in spektru pomoči, v obsegu posameznih nacionalnih kontingentov ter v širini spektra in zahtevnosti vojaških nalog (tabela 7.1 na strani 257). Celoten spekter vojaških nalog so tako povsem samostojno izvajale le ZDA, ki so postopno močno razširile svoja območja delovanja, medtem ko je večina srednje velikih kontingentov v obdobju do sredine leta 2011 poleg povečevanja obsega sil in postopne širitve spektra svojih aktivnosti v večji meri ohranila svoj prostorski fokus delovanja. Poleg tega so znotraj njihovih tradicionalnih območij delovanja največkrat začeli delovati tudi elementi ameriškega kontingenta, s čimer je na terenu postopno prišlo do kombiniranja pozitivnih lastnosti ameriškega in evropskega modela delovanja ter do pozitivnih sinergijskih učinkov kombiniranja vojaških in civilnih zmogljivosti različnih nacij na operativni in taktični ravni. Ameriški model so v praksi odlikovale izdatnost sredstev in financ ter dobro razvite vojaške zmogljivosti, ki so najbolj primerne za izvajanje vojnih vojaških nalog in aktivnosti visoke intenzivnosti, evropski model pa je odlikovala boljša prilagodljivost, hitrejše razumevanje okolja delovanja in kulturno-civilizacijskih razlik ter vojaške zmogljivosti, ki so najbolj primerne za nevojne

vojaške naloge in aktivnosti srednje ali nizke intenzivnosti. V obeh modelih je prišlo tudi do delne integracije oziroma koordinirane uporabe lokalnih varnostnih sil in njihovih zmogljivosti.

Tabela 7.1: Zahtevnost (širina spektra in okvirne razsežnosti) nalog kontingentov izbranega nabora članic Nata v operacijah v Afganistanu v obdobju od aprila 2009 do decembra 2013

Relativen status/ocena vojaške moči države v svetu	Velesila		Regionalna sila			Lokalna sila		
Zahtevnost nalog v Afganistanu	visoka				nizka			
Vloga nacionalnega kontingenta v sklopu ISAF	celoten spekter najzahtevnejših nalog v celotnem spektru	nosilna vloga pri zahtevnejših bojnih nalogah	pomožna vloga pri zahtevnejših bojnih nalogah	nosilna vloga pri zahtevnejših nebojnih nalogah	pomožna vloga pri bolj zahtevnih nalogah	manj zahtevne naloge	simbolična prisotnost	
Praktičen primer vojaške naloge	nudjenje ognjene podpore iz zraka, celostna logistična podpora	vodenje in delo bojne skupine	vedenje in delo bojne skupine	vodenje in delo OMLT, vodenje in delo PRT	mentoriranje dela OMLT, prispevek elementa v tuj PRT	varovanje baze	prisotnost v združenem poveljstvu	
Območje delovanja	več provinc	vsaj ena provinca	vsaj ena provinca	vsaj ena provinca	ena provinca	ena provinca	del ene province	
Širina spektra nalog posameznih kontingentov OS RD	ZDA							
	delno	Velika Britanija, Francija, Italija, Nemčija,						
	delno	Poljska, Avstralija		Poljska, Avstralija				
				Danska, Estonija				
					Nova Zelandija, Madžarska			
						Švedska		
							Litva, Hrvaška	
						Slovenija 2010-2014	Slovenija do 2009	
								Albanija

Na ta način se je oblikoval svojevrsten prenos tveganj, stroškov in odgovornosti, ki je skladen z modelom, predstavljenim v sklopu sheme 5.4 na strani 175, medtem ko so delovanje OS RD zaznamovala tudi določila oziroma zahteve politično-vojaškega imperativa, predstavljena v okviru poglavja 5.2 in 5.3. Med njimi Gray (v Wither 2015b) izpostavlja neučakanost političnega vodstva RD, njihovo nepripravljenost za povečevanje in intenzivnejše angažiranje vojaških kontingentov na kriznem območju, občutljivost na izgube, pomen ohranjanja podpore mednarodne in domače javnosti v RD,

prenos bremena operacij na lokalne varnostne sile, prekomerno zanašanje na dosežke sodobne tehnike in vojaške tehnologije ter osredotočanje na uporabo in učinke ognjene moči.

V obravnavanem obdobju so skladno s smernicami nove protiuporniške strategije številni nacionalni kontingenti postopno prevzemali zahtevnejše naloge. S tem se je spreminjalo njihovo funkcionalno težišče delovanja, v nekaterih primerih (predvsem v primeru kontingentov manjših nacij) pa je posledično prišlo tudi do spreminjanja prostorskega težišča njihovega delovanja. Tako se je npr. pri Sloveniji in Hrvaški težišče aktivnosti nacionalnih kontingentov v omenjenem obdobju premaknilo od desne proti levi oziroma k vse bolj zahtevnim nalogam, s čimer sta omenjeni državi prevzeli večjo odgovornost ter pogosto tudi večja tveganja.

Kljub morebitnim razlikam in podobnostim v stopnji zahtevnosti vojaških nalog različnih nacionalnih kontingentov v Afganistanu je zaradi specifik lokalne dinamike okolja delovanja in tamkajšnjih groženj prišlo do znatnih razlik v vrstnem redu treh prioritarnih vsebinskih področij delovanja sil ISAF (tabela 7.2 na strani 259). Tako je npr. delovanje na nestabilnem območju province Helmand od tamkajšnjih kontingentov zahtevalo večje osredotočanje na protiuporniške (bojne) naloge, medtem ko so se kontingenti v stabilnejših provincah (Ghor, Balkh in Kabul) lahko v največji meri osredotočali na nebojne naloge. Kljub temu so nekatere države (primer Švedske, Slovenije in Španije) zaradi kombinacije političnih, ekonomskih in vojaških razlogov strategijo svojega delovanja v Afganistanu zavestno in konsistentno osredotočale na nebojne oblike delovanja, zaradi česar so največ pozornosti in naporov usmerjale v svetovanje enotam ANSF in njihovo mentoriranje ter v obnovo in razvoj. Ker je širina nabora varnostnih groženj, tveganj in izzivov v poljubni provinci največkrat zahtevala celostne rešitve in izvajanje celotnega spektra vojaških nalog, je v praksi prišlo do vse tesnejšega sodelovanja med kontingenti različnih držav kot tudi med OS RD na eni strani in ANSF na drugi.

Tabela 7.2: Glavna območja delovanja in ocena fokusa prioritarnih nalog kontingentov izbranih RD v sklopu ISAF v Afganistanu v obdobju 2009-2013, razvrščenih po številčnosti kontingentov

Države (po številčnosti kontingenta)	Provinca	Ocena treh najbolj prioritarnih nalog z vidika angažiranja kontingentov*		
		primarna	sekundarna	terciarna
ZDA**	Helmand			
	Balkh			
	Laghman			
	Kunar			
	Farah			
Velika Britanija	Helmand			
	Kabul		/	/
Nemčija	Balkh			
	Kunduz			
Italija	Herat			
	Farah			
	Badghis			
	Kabul			/
Francija	Kapisa			
	Kabul			
Kanada	Kandahar			
Španija	Badghis			
	Harat			/
Poljska	Ghazni			
Romunija	Zabul			
Avstralija	Uruzgan			
	Kandahar			
Danska	Helmand			
Belgija	Kunduz			/
Švedska	Balkh			/
Madžarska	Baghlan			
Češka	Logar			
Norveška	Faryab			
Hrvaška	Balkh			/
	Kabul		/	/
	Ghor		/	/
Nova Zelandija	Bamyan			
	Kabul		/	/
Nizozemska	Uruzgan			
	Kunduz			/
Litva	Ghor			/
	Kandahar		/	/
Slovenija	2009-2014	Herat		/
	2009-2014	Kabul		/
	2010-2013	Farah		/
	2012-2013	Wardak		/
	2013-2014	Laghman		/

Legenda: protiporniške (bojne) naloge, usposabljanje in svetovanje ANSF, obnova in razvoj, / ni aktivnosti

*Opomba: Struktura sil ne vključuje aktivnosti elementov posameznih kontingentov, vključenih v sestavo združenih poveljstev.

**Opomba: V primeru ZDA je vključenih le pet provinc, čeprav so bile OS ZDA aktivne skoraj v vseh provincah.

Na podlagi analize prispevkov posameznih držav v misijo ISAF je Hillisonova (2014, 140-154, 305-06) sprejela naslednje zaključke:

- a) Velike države (še posebno ZDA) so v primerjavi z manjšimi državami v Afganistanu prevzele relativno večji delež bremen. To še posebno velja za zahtevnejše naloge (primer napotitve vojaškega letalstva), medtem ko v primeru primerjave številčnosti nacionalnih kontingentov ta trditev ne drži (primer velikih prispevkov Poljske in Romunije).
- b) Nove članice Nata po vstopu v Zavezništvo niso zmanjšale svojih prispevkov v Afganistanu. Nove članice so skladno s postopnim razvojem svojih vojaških zmogljivosti v obdobju od leta 2004 do leta 2010 nenehno povečevale številčnost in zmogljivosti svojih kontingentov v Afganistanu.³¹²
- c) Nove članice Nata so zaradi obstoja politične volje za prevzem večjega bremena v obdobju po letu 2006 v primerjavi s starimi članicami Nata (primer Belgije in Portugalske) prevzele večja relativna bremena, kar nakazuje na njihovo večjo pripravljenost in sposobnost delitve bremen in odgovornosti (ibidem). Podobno velja tudi za nekatere nečlanice Nata, ki se s svojim nadpovprečnim angažiranjem v operacijah ISAF in RSM želijo promovirati kot kredibilen partner, ki je vreden članstva v Zavezništvu (primer Gruzije).

7.1.1 SKLADNOST CILJEV, SREDSTEV IN METOD NA RAVNI VELIKE IN VOJAŠKE STRATEGIJE

Talibanski režim je svoj padec doživel jeseni 2001, potem ko je vodstvo talibanov zavrnilo ultimatum ZDA za izročitev Osame Bin Ladna in ostalih pripadnikov mreže Al Kajda. Temu je sledil začetek operacije Trajna svoboda³¹³ oziroma zračnih napadov t.i. koalicije voljnih na čelu z ZDA,³¹⁴ nakar so sile Severnega zavezništva (afganistanska oborožena opozicija) v sodelovanju s koalicijskimi silami prevzele nadzor nad celotno državo. Na konferenci v Bonnu je bil 5. 12. 2001 sprejet dogovor o

³¹² Dobri primeri tovrstne prakse so Poljska, Češka, Romunija, Estonija in Litva (Hillison 2014, 149).

³¹³ Ang. Operation Enduring Freedom.

³¹⁴ Predsednik George Bush je med razlogi za vojaško posredovanje ZDA izpostavil povezavo med Afganistanom in globalno vojno proti terorizmu, številni deklarirani cilji posredovanja pa so vključevali demokratizacijo, izgradnjo svobodnejše družbe in vzpostavitev zaveznika v vojni proti terorizmu (Bush v Tuck 2012, 50).

oblikovanju začasne afganistanske vlade, podpisan pa je bil tudi sporazum o novi politični ureditvi države, ki je vključeval razmestitev mednarodnih sil ISAF³¹⁵ z mandatom OZN³¹⁶ (Priročnik Afganistan 2012, 94-99; Beljan 2013). Glavne naloge sil ISAF, katerih misija se je formalno zaključila konec leta 2014, so obsegale:

- a) Nudjenje pomoči afganistanski vladi pri izgradnji zmogljivosti in institucij za vladanje ter pri oblikovanju pogojev za njihovo nemoteno delovanje.
- b) Izvajanje operacij z namenom zmanjševanja zmogljivosti in vpliva uporniških skupin.
- c) Nudjenje pomoči pri vzpostavitvi in razvoju ANSF.
- d) Nudjenje pomoči pri zavarovanju naravnih virov, mejnih prehodov ter transportne vodne in energetske infrastrukture.
- e) Nudjenje pomoči pri obnovi ter gospodarskem in socialnem razvoju države z namenom oblikovanja varnega in trajnostno stabilnega okolja (ISAF mission statement 2014, 1).

Sile ISAF so na vrhuncu svoje moči (v sredini leta 2011) štejele okvirno 132.400 pripadnikov iz 48 držav (ISAF placemat 2011, 1). Omenjeno uradno podano število pripadnikov pa je nekoliko zavajajoče, saj ne vključuje osebja razširjenih diplomatskih predstavništev, pogodbenikov, prostovoljnih nacionalnih prispevkov, nacionalnih podpornih elementov ter morebitnih razlik med uradno deklariranim in dejanskim številom kontingentov posameznih držav in lokalnih prebivalcev, ki jih je zaposloval ISAF ali posamezne države članice omenjene misije.

Vzporedno z operacijo ISAF je v Afganistanu pod poveljstvom ZDA še naprej potekala tudi protiteroristična operacija OEF. Po razpoložljivih ocenah je slednja na vrhuncu svoje moči (ISAF placemat 2011, 1) štela od 20.000 do 26.000 pripadnikov.³¹⁷ Poleg tega v Afganistanu deluje še a) misija EU (EUPOL) z okvirno 190 pripadniki, ki se osredotočajo na usposabljanje afganistanske policije, in b) misija OZN (UNAMA³¹⁸) z okvirno 1.600 pripadniki (UNAMA Faqs 2015, 1), ki se osredotočajo na

³¹⁵ Ang. International Stability Assistance Force.

³¹⁶ Listina ISAF je bila pod pokroviteljstvom resolucije Varnostnega sveta OZN 1386 sprejeta 20. 12. 2001, pri čemer pa ne gre za operacijo OZN.

³¹⁷ Točni podatki za različna obdobja niso na voljo, saj ZDA pripadnike operacije Trajna svoboda v Afganistanu pogosto združujejo s tistimi na območju celotnega Bližnjega vzhoda ali pa s pripadniki misije ISAF. Tako npr. Bulduc (2009, 4) navaja, da v Afganistanu v sklopu OEF deluje 19.000 pripadnikov OS ZDA.

³¹⁸ Ang. United Nation Assistance Mission Afganistan.

blaženje številnih humanitarnih dimenzij konflikta (npr. nudenje humanitarne pomoči) ter na napore za obnovo in razvoj, kar vključuje širok nabor manjših razvojnih projektov. Vzporedno z navedenimi akterji v Afganistanu delujejo tudi številne vladne in nevladne organizacije ter tuja podjetja, ki svoje aktivnosti pogosto koordinirajo z interesi institucij vlad matičnih držav. Na podlagi navedenega je jasno, da znotraj države obstaja veliko število različnih akterjev z različnimi, pogosto nasprotujočimi si interesi in cilji ter da njihovo usklajevanje in iskanje skupne dodane vrednosti mnogokrat zahteva veliko energije in časa.

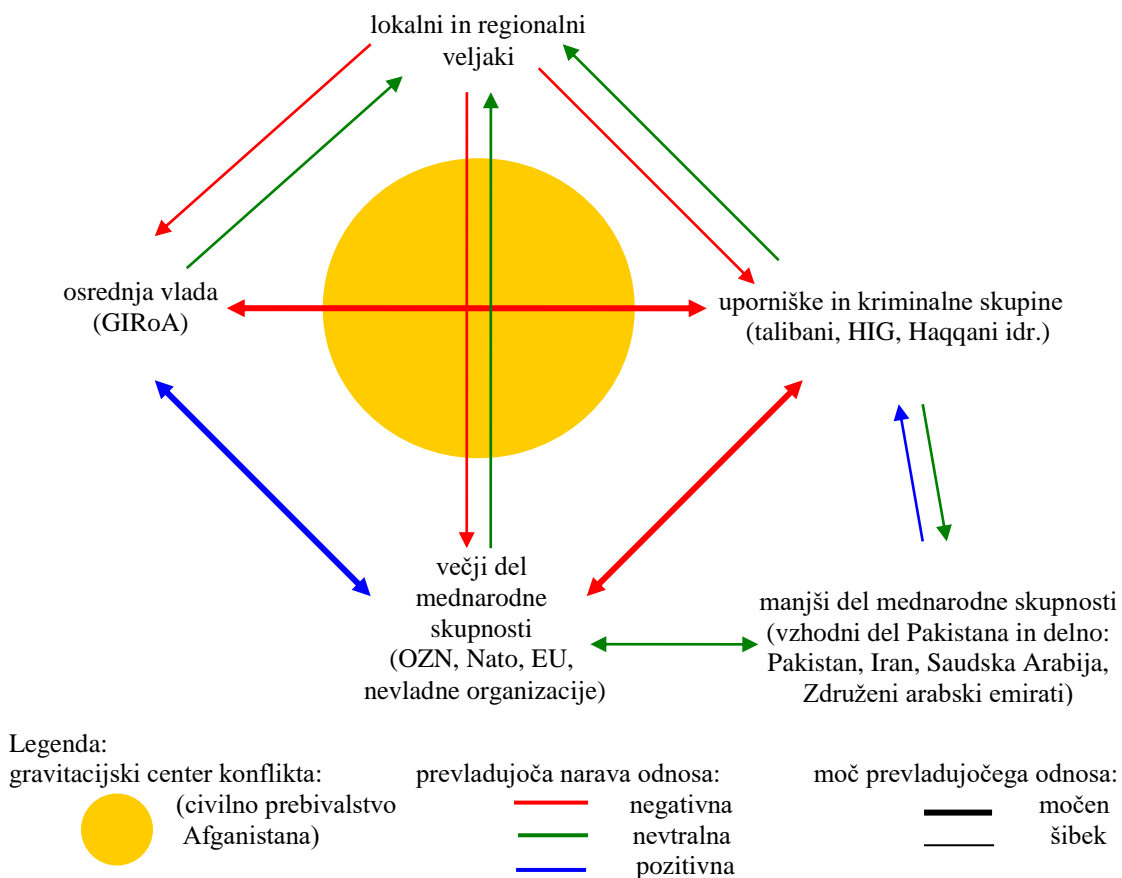
Konec decembra leta 2014 je zaradi formalnega zaključka procesa tranzicije prišlo do spremembe mandata misije ISAF in do ponovne spremembe težišča poslanstva operacije mednarodnih sil v Afganistanu. Misija ISAF se je preimenovala v misijo Odločna podpora (ang. Resolute Support Mission), v kateri sodeluje 42 držav s skupaj 13.200 pripadniki. Misija je osredotočena na svetovanje in nudenje vojaške pomoči ANSF na strateški in v manjši meri tudi na operativni ravni (RSM placemat 2015, 1). V okviru razprav o poslanstvu in trajanju misije RSM se je pojavila zamisel, da bo desetletju stabilizacije (misiji ISAF) sledilo desetletje tranzicije (NATO Defense College conference report 2012).³¹⁹ S tem se je posredno nakazala možnost, da bi lahko misija RSM trajala celo desetletje. Vzporedno s preoblikovanjem misije ISAF v misijo RSM je prišlo tudi do preoblikovanja in krčenja sil v sklopu operacije Trajna svoboda, ki se je preimenovala v operacijo Stražar svobode (ang. Operation Freedom's Sentinel), medtem ko njeno poslanstvo ostaja enako kot v preteklosti (Tilghman 2014). Z manjšimi prilagoditvami danim spremembam v okolju s svojim delom v Afganistanu nadaljujeta tudi misiji EUPOL in UNAMA.

Narava odnosov med ključnimi akterji v oboroženem konfliktu v Afganistanu se na strateški ravni v obdobju med letoma 2001 in 2015 ni bistveno spremenila (shema 7.1 na strani 263). V nasprotju s tem

³¹⁹ Dubik (2012, 8, 31-36) poudarja, da proces tranzicije poteka na taktični, operativni in strateški ravni. Na taktični ravni vključuje priprave in izvedbo prenosa odgovornosti za varnost prostorsko omejenih območij z enot mednarodnih sil na enote lokalnih varnostnih sil. Na operativni ravni vključuje prenos odgovornosti za varnost večjega dela države, pri čemer so za uspešnost procesa na operativni ravni pomembni štirje elementi: varnost, učinkovito vladanje, sodstvo in obnova. Tranzicija na strateški ravni pa v sklopu protituporniške kampanje praviloma vključuje pet kategorij: institucionalno, vladno, ekonomsko, organizacijsko in varnostno, ki jo posebej varnostni sektor. Končni cilj procesa je trajnostno samostojno in učinkovito delovanje države. Predstavljena metodologija vrednotenja razmer nakazuje, da je proces tranzicije v Afganistanu 1. 1. 2015 formalno prešel v fazo strateške tranzicije.

so odnosi med akterji na subnacionalni ravni (na lokalni in regionalni ravni) že tradicionalno zelo kompleksni in spremenljivi, zaradi česar je tovrstne spremembe in njihove vsestranske posledice praviloma težko predvidevati in še težje nadzorovati. Skupna točka dinamike na vseh ravneh je želja oziroma namera akterjev po vojaški prevladi, kar zahteva pridobitev aktivne podpore kritične mase civilnega prebivalstva (gravitacijskega centra tega konflikta). Vladna stran je tako podobno kot v preteklih zgodovinskih obdobjih svojo prisotnost in vpliv poskušala iz mest vzdolž glavnih komunikacij in z gosteje naseljenih območij razširiti na podeželje, protivladna stran pa je svojo prisotnost in vpliv s podeželja poskušala razširiti na druga podeželska območja in dolgoročno tudi v mesta. Ključni akterji na obeh straneh so v ta namen poskušali dinamiko odnosov na strateški ravni preoblikovati tako, da bi osamili in/ali oslabili nasprotnikov tabor.

Shema 7.1: Narava odnosov med ključnimi akterji v oboroženem konfliktu v Afganistanu (2001-2015)

Prvotno (v obdobju od novembra leta 2001 do aprila leta 2009) je zaradi specifičnih izzivov okolja, v katerih so delovali kontingenti posameznih držav, in zaradi različnega pristopa k njihovemu razreševanju prišlo do oblikovanja dveh konceptualno različnih modelov (ameriškega in evropskega) delovanja RD v Afganistanu (tabela 7.3 na strani 265). Ameriški model je bil bolj kinetičen, neposreden in proaktiven, medtem ko je bil t. i. evropski model bolj nekinetičen, posreden in v določenih dimenzijah pretirano pasiven, nobeden pa ni omogočil uresničitve načrtanih krovnih ciljev misije. Po drugi strani se je izkazalo, da so številne rešitve kljub razlikam medsebojno komplementarne, zaradi česar je prišlo do spoznanja, da je moč z intenzivnejšim prenosom izkušenj in s kombiniranjem rešitev obeh modelov oblikovati bolj primeren, uspešen in konsistenten pristop za soočanje z aktualnimi varnostnimi grožnjami in izzivi, kar ima številne pozitivne sinergijske učinke. Tovrstne napore je na drugi strani oteževala sama narava upornišтва, ki osredotočeno in v veliki meri ostaja vezano na dinamiko razmer in sprememb na taktični ravni, kar posledično zahteva ustrezne in hitre protiukrepe, med katerimi kot izziv za provladne sile izstopa potreba po kreativnosti, iniciativnosti, taktični prožnosti in prilagodljivosti specifičnim mikro razmeram in spremembam v okolju.³²⁰

Zaradi spoznanja, da oboroženi konflikt v Afganistanu posredno ali neposredno posega v oziroma vključuje vse dimenzije družbenega življenja, OS RD v nasprotju z dotedanjo prakso svoje pozornosti in aktivnosti v obdobju po maju leta 2009 niso več mogle osredotočati le na vojaško dimenzijo konflikta in na aktivnosti kinetične komponente sil, saj je za razvoj konflikta ključna in v številnih primerih tudi odločilna dinamika razvoja aktivnosti v ostalih šestih do tedaj dokaj zapostavljenih dimenzijah družbene aktivnosti (glej shemo 4.1 na strani 68).³²¹ Tako je marca leta 2009 ameriški predsednik Barak Obama objavil izhodišča za novo celostno strategijo za razrešitev konflikta v Afganistanu. Gre za protiuporniško strategijo (ang. counter insurgent strategy), ki je bila zasnovana na treh vsebinskih

³²⁰ Pristop do prebivalstva in način boja proti uporništvu v eni dolini sta lahko povsem drugačna od pristopa v drugi dolini ali celo v drugem delu iste doline. Največ tovrstnih primerov v Afganistanu je moč identificirati na hribovitih območjih vzhodnega dela Afganistana (npr. v provincah Kunar, Khost, Nangarhar), kjer so posamezne skupnosti kljub fizični bližini tradicionalno dokaj izolirane in medsebojno zelo različne. Zato je na takšnih območjih skoraj nemogoče oblikovati univerzalno uspešne rešitve in pristope delovanja.

³²¹ Flynn 2010, 7-23; Beljan 2013; Petraeus v Manea 2013a, 3.

Tabela 7.3: Prednosti in slabosti t.i. ameriškega in evropskega pristopa k razreševanju konflikta v Afganistanu na vojaški strateški ravni v obdobju od novembra 2001 do aprila 2009 v sedmih dimenzijah varnosti

TEMELJNE LASTNOSTI	AMERIŠKI MODEL	EVROPSKI MODEL
Primarni izvajalci	ZDA, Velika Britanija, Kanada	Nemčija, Francija, Italija, Španija
Primarno območje uporabe (regionalna poveljstva)	RC-South, RC-East	RC-Capital, RC-North, RC-West
Primarno sredstvo moči	vojaška sila	ekonomski in socialni projekti
Primaren tip vojaške operacije	kinetične	nekinetične
Stopnja omejenosti svobode delovanja zaradi politično-vojaškega imperativa	dokaj neomejena	dokaj omejena
Ocena vpliva politično-vojaškega imperativa na učinkovitost delovanja	dokaj majhna	dokaj velika
Stopnja koordinacije akterjev na ravni celostnega strateškega pristopa in vojaške strategije	dokaj nizka	
Stopnja koordinacije akterjev na vojaški operativni ravni	dokaj visoka (izjema je OEF)	dokaj nizka (preveč različnih akterjev in interesov)
OCENA REZULTATOV NA TERENU (2001-2009)		
Izhodiščne razmere na političnem področju	zelo slabe	
Končne razmere na političnem področju	raznolike oziroma nekonsistentne	zadovoljive, a nekonsistentne
Primernost pristopa	primeren, a premalo intenziven na lokalni in regionalni ravni	
Izhodiščne razmere na vojaško-varnostnem področju	slabe	dobre
Končne razmere na vojaško-varnostnem področju	zelo slabe	slabe
Primernost pristopa	primeren, a premalo obsežen	primeren, a premalo kinetičen in premalo obsežen
Izhodiščne ekonomsko-socialne razmere	zelo slabe	slabe
Končne ekonomsko-socialne razmere	slabe	dobre, a premalo obsežne
Primernost pristopa	primeren, a premalo obsežen	primeren, a prepočasen
Izhodiščne razmere na informacijskem in psihološkem področju	slabe	
Končne razmere na informacijskem in psihološkem področju	zelo slabe	slabe
Primernost pristopa	neprimeren (premalo osredotočen na lokalne razmere)	neprimeren (premalo obsežen in prostorsko osredotočen predvsem na stabilnejša območja)
Izhodiščne razmere na ekološkem področju	slabe	
Končne razmere na ekološkem področju	slabe	
Primernost pristopa	neprimeren (zapostavljen)	

sklopih aktivnosti: varnosti oziroma razvoju zmogljivosti ANSF, razvoju sposobnosti vladanja GIRoA ter socialnem in ekonomskem razvoju. Navori na omenjenih treh področjih so temeljili na treh konceptih: a) integriranem pristopu, ki je usklajeval napore vseh ključnih partnerjev z namenom oblikovanja celostnih učinkov, b) uporabi novega operativnega koncepta delovanja, ki je predvideval izvajanje protiuporniških operacij v petih zaporednih fazah delovanja³²², s poudarkom na območjih regionalnih poveljstev vzhod in jug, s katerim naj bi ločili uporniške skupine od civilnega prebivalstva ter s pomočjo celostne informacijske kampanje³²³ promovirali svoje dosežke in negirali učinke nasprotnikove propagande na lokalni, regionalni in globalni ravni, ter c) usposabljanju, mentoriranju in partnerstvu z ANSF (Progress Toward Security and Stability in Afghanistan: Report to Congress 2009: 5-15). Združene vojaške operacije so se tako začele izvajati le na območjih, za katere je bilo ocenjeno, da jih bo moč dolgoročno zavarovati in s tem ustvariti pogoje za razvoj in obnovo ter vzpostavitev institucij GIRoA. Kot ključna cilja strategije sta bila izpostavljena zagotavljanje varnosti afganistanskega prebivalstva in razvoj ANSF. Kljub temu, da je nova strategija v primerjavi s predhodnim t.i. ameriškim in evropskim modelom imela številne prednosti in dosegla boljše rezultate, so se nekatere njene rešitve zopet izkazale za neprimerne ali pogojno primerne (tabela 7.4 na strani 267).

³²² Omenjene faze (ang. shape, clear, hold, build, transfer) vključujejo: a) Fazo oblikuj: Vzpostavitev vojaških pogojev, ki so potrebni za zavarovanje večjih populacijskih centrov in omejitev svobode gibanja uporniških skupin. b) Fazo očisti: Odstranitev uporniških in kriminalnih sil z načrtanih območij, s čimer se upornike fizično loči od večjih koncentracij civilnega prebivalstva. c) Fazo zavaruj: Ohranjanje varnosti in onemogočanje dostopa in aktivnosti uporniških sil na načrtanih območjih. d) Fazo izgradi: Razvoj ANSF ter izkoriščanje izboljšanih varnostnih razmer za obnovo in razvoj načrtanega območja, kar naj bi okrepilo vezi med GIRoA in lokalnim prebivalstvom. Namen sta izgradnja in trajnostni razvoj države, kot je načrtano v afganistanskih strateških ciljeh. e) Fazo prenesi odgovornost: Prenos odgovornosti in aktivnosti na ANSF, GIRoA in afganistansko prebivalstvo (Cordesman 2010, 29-31, 34, 54, 72, 80, 103).

³²³ Ta vključuje širok spekter sredstev in aktivnosti, kot so npr. CIMIC (civilno-vojaško sodelovanje), PSYOPS (psihološke aktivnosti) in MADCAP (nudenje medicinske pomoči lokalnemu prebivalstvu), ki so na operativni ravni združeni pod okrilje INFOOPS (informacijske operacije), ter javno diplomacijo in odnose z javnostmi idr, ki so na strateški ravni združeni pod okrilje StratCom (strateško komuniciranje) (SHAPE ACO Directive (AD) 95-2 2012, 4).

Tabela 7.4: Temeljne lastnosti združene strategije protiuporniškega delovanja v Afganistanu na vojaški strateški ravni v obdobju od maja 2009 do decembra 2016 v sedmih dimenzijah varnosti

TEMELJNE LASTNOSTI	ENOTEN PROTIUPORNIŠKI MODEL	AFGANISTANSKI MODEL
Primarni izvajalci	ISAF in ANSF	ANSF (RSM nudi le podporo na strateški ravni)
Območje uporabe	celotna država	
Primarno sredstvo moči	vojaška sila	vojaška sila
Primaren tip vojaške operacije	nekinetična z visoko možnostjo mutacije zaradi reakcije uporniških skupin	kinetične operacije
Stopnja omejenosti svobode delovanja zaradi politično-vojaškega imperativa	dokaj omejena	ANSF dokaj neomejena RSM zelo omejena
Ocena vpliva politično-vojaškega imperativa na učinkovitost delovanja	dokaj velika	ANSF dokaj majhna RSM zelo velika
Stopnja koordinacije akterjev na ravni celostnega strateškega pristopa in vojaške strategije	srednja	srednja, a prostorsko in funkcionalno omejena
Stopnja koordinacije akterjev na vojaški operativni ravni	dokaj visoka	visoka
Obdobje aktivnosti	OCENA REZULTATOV NA TERENU (maj 2009–december 2014)	OCENA REZULTATOV NA TERENU (januar 2015–december 2016)
Izhodiščne razmere na političnem področju	slabe	zadovoljive
Končne razmere na političnem področju	zadovoljive, a nekonsistentne	slabe (krčenje vpliva in prisotnosti na lokalni ravni)
Primernost pristopa	primeren (boljši rezultati bi zahtevali pogojeno nudenje pomoči in strožji nadzor nad smotrnostjo porabe pomoči)	primeren (boljši rezultati bi zahtevali obsežne reforme delovanja GIROA in uspešen boj proti korupciji)
Izhodiščne razmere na vojaško-varnostnem področju	slabe	zadovoljive
Končne razmere na vojaško-varnostnem področju	zadovoljive	zadovoljive (krčenje vpliva in prisotnosti na nestabilnih območjih)
Primernost pristopa	primeren (boljši rezultati bi zahtevali predvsem več časa)	primeren (boljši rezultati bi zahtevali razvoj dodatnih vojaških zmogljivosti)
Izhodiščne ekonomsko-socialne razmere	slabe	slabe kljub znatnemu napredku
Končne ekonomsko-socialne razmere	slabe kljub znatnemu napredku	slabe
Primernost pristopa	primeren (boljši rezultati bi zahtevali strožji nadzor nad smotrnostjo porabe pomoči, večji fokus na konceptu trajnostnega razvoja in veliko več časa)	neprimeren (boljši rezultati bi zahtevali izdatnejša vlaganja na dolgi rok in boljši management projektov)
Izhodiščne razmere na informacijskem in psihološkem področju	slabe	
Končne razmere na informacijskem in psihološkem področju	slabe kljub znatnemu napredku	slabe
Primernost pristopa glede na razmere na informacijskem in psihološkem področju	neprimeren (boljši rezultati bi zahtevali hitrejše reagiranje in proaktivnejši pristop v mednarodnem okolju)	neprimeren (boljši rezultati bi zahtevali intenzivnejše in bolj ciljno usmerjene napore GIROA in ANSF znotraj Afganistana)
Izhodiščne razmere na ekološkem področju	slabe	
Končne razmere na ekološkem področju	slabe	
Primernost pristopa	neprimeren (zastavljen)	

Po spremembi poslanstva in krčenju aktivnosti OS RD v Afganistanu je moč v obdobju od januarja leta 2015 do decembra leta 2016 ponovno pričakovati manjše, a dokaj specifične spremembe v temeljnih lastnostih in metodah pristopa k reševanju aktualnih izzivov v Afganistanu, kot so postopno poslabšanje varnostnih razmer kot posledica krepitve moči uporniških skupin in večje težave na področju gospodarskega in socialnega razvoja. Zato bodo uveljavljeni pristopi postali vse manj primerni, kar bo v veliki meri posledica kombinacije krčenja razpoložljivih virov in relativne neuspešnosti pri soočanju z grožnjami in izzivi v preteklih obdobjih. Zato je moč predvideti, da se bo pritisk na GIROA in ANSF dolgoročno počasi stopnjeval, medtem ko bo mednarodna skupnost nadaljevala s procesom krčenja svoje neposredne in posredne prisotnosti v Afganistanu. S tega vidika se zopet izpostavlja potreba po oblikovanju nove strategije delovanja provladnih sil, do česar zaenkrat še ni prišlo (Johnson 2015). Kljub temu bo Afganistan za članice Nata tudi po letu 2016 ohranil svoj pomen, a) ker so na njegovem ozemlju baze, ki so pomembne za izvajanje protiterorističnih operacij ZDA v širši regiji, b) ker je ohranjanje stabilnega Afganistana ključno za ohranjanje stabilnega Pakistana, c) ker bi opustitev Afganistana negativno vplivala na kredibilnost Nata in povečala možnosti za hiter vzpon uporniških skupin ter radikalnih islamskih skupin, med katerimi izstopajo talibani in Islamska država. Ker v nobenem od treh primerov niso ogroženi vitalni interesi članic Nata, časovno neomejena prisotnost OS RD v Afganistanu ni priporočljiva niti potrebna (Watts in Mann 2015).

Dolgoročen interes (cilj) velike strategije ZDA za Afganistan in v vse večji meri tudi za Pakistan pa je a) onemogočanje in uničenje terorističnih (ekstremističnih) organizacij v tem prostoru in preprečevanje njihovih aktivnosti v regiji in v svetu, ter³²⁴ b) vzpostavitev legitimne, učinkovite in demokratične

³²⁴ Potencialna težava pri tem je (ne)zavedno vpletanje kontingentov RD v večgeneracijske konflikte med lokalnimi etničnimi in plemenskimi skupinami oziroma spreminjanje uveljavljenih razmerij družbene moči na lokalni ravni. Zato se kontingenti mednarodnih sil dolgoročno vojaško izčrpavajo, na taktični ravni pa izgubljajo svoj primarni fokus delovanja. Pri tem problem predstavlja tudi izguba nevtralnosti v očeh lokalnega prebivalstva, s čimer je tekoče delo vojaških kontingentov in nevladnih organizacij iz RD vse bolj oteženo, varnost njihovih pripadnikov pa vse bolj ogrožena. Posledično je vse več naporov in sredstev usmerjenih v njihovo ustrezno varovanje in zaščito, zaradi česar je njihov učinek na terenu (glede na višino vloženih naporov in sredstev) vse manjši.

Ker zaostrene varnostne razmere narekujejo, da baze zapuščajo le večji konvoji, je za opravljanje številnih manj prioriternih nalog na voljo vse manj zmogljivosti. Tako se postopno zmanjšuje število stikov mednarodnih sil z lokalnim prebivalstvom, kar negativno vpliva tudi na percepcijo vloge in aktivnosti tujih sil v očeh lokalnega prebivalstva (gre za percepcijo pasivnosti, sovražne nastrojenosti, nerazpoznavnosti in odtujenosti od okolja in težav ljudi). Zato je dolgoročno za doseganje

centralne vlade v Afganistanu. Podobno velja tudi za strateške interese v Pakistanu (Progress toward Security and Stability in Afghanistan: Report to Congress 2009, 11). Mednarodna skupnost je tako na drugi konferenci v Bonnu novembra leta 2011 Afganistan pozvala, da: a) do leta 2015 prevzame odgovornost za varnost vseh območij Afganistana, b) zagotovi, da od leta 2026 ne bo več odvisen od mednarodne pomoči in donacij, pri čemer izjemo predstavljata področji varnosti in obrambe, in c) do leta 2030 vzpostavi in financira zelo učinkovite ANSF in tako postane model za vsestranski družbeni razvoj demokracij v islamskem svetu (Cordesman 2012, 18).

Možna načina za uresničitev začrtanih interesov in ciljev sta a) strategija neposrednega nastopanja (fokus na uporabi vojaške sile oziroma kinetičnih akcijah s kratkoročnimi učinki, ki morajo biti kombinirane z dolgoročnim pristopom in rešitvami, saj v nasprotnem primeru ni mogoče doseči trajnih rešitev in začrtanih krovnih ciljev), in b) strategija posrednega nastopanja (fokus na nekinetičnih aktivnostih in izgradnji stabilnih nacij v regiji, kar zahteva veliko časa in izdatne investicije, na drugi strani pa omogoča postopno odpravljanje nekaterih temeljnih razlogov za nestabilnost južne Azije). Kljub potrebi po nadaljnjih investicijah in vojaški prisotnosti sil ZDA v regiji oba omenjena pristopa vključujeta tudi visoko raven tveganja. Ob tem Pei in Kasper (v Etzioni 2014) na podlagi študije zgodovinskih primerov izpostavljata visoko tveganje, povezano z vključitvijo procesa izgradnje nacije v nabor začrtanih nalog OS.³²⁵

Upornišтво je moč premagati le z usklajenimi, odločnimi in ciljno usmerjenimi aktivnostmi in jasno celostno strategijo, ki vključuje vse (in ne le vojaške) aktivnosti. Gre za iskanje odgovora na vprašanje: Za kaj se borimo in ne le proti komu se borimo? Cilj protiuporniške strategije zato ne sme biti pobiti čim večje število upornikov, ampak pridobiti in ohraniti podporo lokalnega prebivalstva. Ob tem Lamborn (2009, 37) opozarja, da tudi uspešni spopadi z uporniškiimi formacijami dolgoročno ne morejo privedi do vojaške ali dokončne zmage, saj se oborožena komponenta upornišťva lahko obnavlja, vse dokler (bolj ali manj uspešno) deluje njena infrastruktura oziroma dokler (še vedno) obstajajo izhodišćni ali

začrtanih taktičnih in operativnih ciljev potrebnih vse več sil in sredstev, na strateški ravni pa se podaljšuje potreben čas za uresničevanje ciljev krovne strategije za Afganistan.

³²⁵ Pri tem Pei in Kasper (v Etzioni 2014) navajata, da so ZDA proces izgradnje nacije uspešno končale v dveh primerih (v Granadi in Panami), pogojno uspešno v dveh primerih (v Zahodni Nemćiji in na Japonskem), medtem ko so bili v preostalih dvanajstih primerih vojaškega posredovanja OS ZDA v obdobju po letu 1900 tovrstni poskusi neuspešni.

tehtni razlogi za nadaljevanje oboroženega boja. Zato mora biti na vojaški operativni ravni poudarek na nekinetičnih in ne na kinetičnih aktivnostih, kar govori v prid t.i. evropskega pristopa, ki temelji na elementih mehke moči. Cordesman (2009, VII) pri tem opozarja, da srednjeročni in dolgoročni načrti ne morejo biti uspešni ali trajno vzdržni, če varnostne sile v relativno kratkem roku ne uspejo zaustaviti negativnih varnostnih trendov. Kljub temu pa je oziroma bo afganistansko in v širšem kontekstu konflikta tudi pakistansko prebivalstvo tisto, ki bo skladno s svojo percepcijo realnosti podprlo in posledično tudi uresničilo provladno ali alternativno uporniško idejo oziroma koncept družbene ureditve. V tem kontekstu uporniška vizija prihodnosti Afganistana temelji na tradicionalizmu in islamskem radikalizmu, medtem ko vladna vizija prihodnosti temelji na družbeni vsestranski transformaciji in prozahodnem modernizmu, ki je skladen z islamskimi vrednotami.

Na podlagi vrednotenja temeljnih lastnosti primarnih in sekundarnih akterjev, vključenih v konflikt v Afganistanu, je moč ovrednotiti podobnosti in razlike v njihovem načinu delovanja, soodvisnost njihovega odnosa (med nasprotniki ali med zavezniki) in stopnjo skladnosti med njihovimi cilji, metodami in sredstvi (tabeli 7.5 in 7.6 na straneh 271 in 272). Z vidika vrednotenja ciljev je moč opaziti, da je večina akterjev načrtala zelo ambiciozne cilje, medtem ko je bila njihova strategija dokaj različna. Provladne sile so se osredotočale na konvencionalno uporabo vojaških sil in sredstev, pri čemer so kljub relativno kratkim časovnim rokom za uresničevanje ciljev razpoložljiva sredstva uporabljale dokaj zadržano oziroma v skladu s pravili delovanja. V nasprotju s tem so uporniške skupine in milice uporabljale veliko bolj ohlapna pravila delovanja, medtem ko so svoj način delovanja prilagajale svojim primarnim nasprotnikom. Njihov način delovanja je tako vključeval specifične lastnosti totalne vojne (mobilizacijo vseh razpoložljivih resursov družbe, uporabo vseh metod delovanja in časovno neomejenost) in lastnosti omejene vojne (primer prostorske omejenosti in delne ekskluzivnosti talibanov na etnični osnovi) (Khan 2010, 2, 3, 9-11). Znatne razlike je moč opaziti tudi v a) sprejemljivosti izgub, ki je v primeru vseh akterjev skladna s percepcijo vitalnosti ogroženih interesov, b) pomenu in pristopu za zagotavljanje lojalnosti civilnega prebivalstva, ter c) pomenu in vlogi medijev in propagande. Z vojaške dimenzije izstopajo tudi podobnosti in razlike v pomenu in vlogi človeškega dejavnika, vojaške tehnike, taktike, prejemanja pomoči od zunaj in višine vložka, ki je potreben za uresničitev celotnega

Tabela 7.5: (Ne)skladnost in soodvisnost ciljev, metod in sredstev sprtih strani v oboroženem konfliktu v Afganistanu na vojaški strateški, operativni in taktični ravni (oktober 2001-december 2014) (1. del)

Glavni akterji		Primarni akterji		Sekundarni akterji	
		OS RD	uporniške skupine	ANSF	plemenske in vaške milice
Nabor lastnosti					
Stran v konfliktu		provladna stran	protivladna stran	provladna stran	nekonsistentno *
Ključni cilji		krepitev GIROA in ANSF, obnova in razvoj	oborožen odpor, umik tujih sil, obnova islamskega emirata	varovanje civilnega prebivalstva in boj proti upornikom	ohranitev obstoječe družbene ureditve in vrednot, gospodarski razvoj
Ambicioznost cilja		visoka			nizka do srednja
Percepcija vitalnosti ogroženih interesov s strani akterjev samih		nevitalni	vitalni	nevitalni	vitalni
Ključna sredstva za doseganje cilja		vojaška in ekonomska moč	politična in vojaška moč	vojaška moč	politična moč
Učinkovitost uresničevanja začrtanih ciljev		nizka do srednja		nizka	srednja
Prevladujoča strategija		neposrednega delovanja			posrednega delovanja
Prevladujoča oblika delovanja		izčrpavanja		uničenja	izčrpavanja
Prevladujoč tip aktivnosti		ofenzivno delovanje			defenzivno delovanje
Prevladujoč tip aktivnosti		nebojno delovanje	bojno delovanje	bojno delovanje	nebojno delovanje
Primarna oblika vojskovanja		konvencionalna	nekonvencionalna	konvencionalna	praviloma konvencionalna
Pričakovano trajanje konflikta		kratko	dolgo		
Koliko časa je na voljo za uresničitev ciljev?		malo	veliko	malo	veliko
Ali cilj opravičuje sredstva in metode?		ne	da	delno	da
Pravila delovanja		striktna	deklarirana, a neuveljavljena	ohlapna	ohlapna
Vrednotenje človeškega življenja	civilnega prebivalstva	visoka	nizka	srednja	srednja
	lastnih sil	zelo visoka	nizka do srednja	visoka	srednja
Pričakovane izgube v lastnih vrstah		majhne	visoke	srednje	
Sprejemljivost izgub v lastnih vrstah		nizka	srednja	srednja	
Organiziranost vojaške strukture		hierarhična centralizirana	ohlapna, hierarhična, decentralizirana	hierarhična centralizirana	ohlapna, hierarhična, decentralizirana
Pomen lojalnosti civilnega prebivalstva		velik			srednji
Vojaški uspeh zagotavlja krepitev podpore civilnega prebivalstva		da, a le kratkoročno	da (element strahospoštovanja)	da, a le kratkoročno	delno (največkrat le znotraj lastne entitete)
Pomen človeškega dejavnika	množičnost	srednja	visoka	srednja do visoka	visoka
	kvaliteta	visoka	nizka do srednja	nizka do srednja	nizka
Motivacija za boj		visoka	srednja do visoka	nizka do srednja	
Prevladujoč način popolnjevanja	primaren	poklicni			miličniški
	sekundaren	najemniški	miličniški		
Pomen propagande**		velik		srednji	majhen
Ciljno oblikovanje medijske percepcije		kirurške akcije, miroljubna obnova	vojaški uspeh, krvav spektakel	uspešnost branilcev domovine	agresivnost zunanjih sil in lastna miroljubnost
Raven razvoja propagande		nizka do srednja	visoka	nizka	nizka do srednja
Učinkovitost propagande		nizka do srednja	srednja do visoka	nizka	srednja

Opomba: Se nadaljuje.

Tabela 7.6: (Ne)skladnost in soodvisnost ciljev, metod in sredstev sprtih strani v oboroženem konfliktu v Afganistanu na vojaški strateški, operativni in taktični ravni (oktober 2001-december 2014) (2. del)

Glavni akterji	Primarni akterji		Sekundarni akterji	
	OS RD	uporniške skupine	ANSF	plemenske in vaške milice
Stran v konfliktu	provladna stran	protivladna stran	provladna stran	nekonistentno*
Pomen tehnološke premoči	visok	nizek	visok	nizek
Raven razvoja vojaške tehnike	visoka	nizka	nizka do srednja	nizka
Učinkovitost uporabe vojaške tehnike	visoka	nizka do srednja		nizka
Pomen taktične prilagodljivosti	srednji do visok	visok	srednji do visok	srednji
Raven razvoja taktike delovanja	visoka	srednja	srednja	nizka
Učinkovitost taktike delovanja	srednja	visoka	nizka do srednja	srednja
Pomen obvladovanja ozemlja	srednji	velik	velik	velik
Učinkovitost obvladovanja ozemlja	nizka (to nalogo v prvi vrsti izvajajo ANSF)	srednja	nizka do srednja	srednja do visoka
Pomen ekonomske in vojaške pomoči od zunaj	srednji		velik	majhen
Potreben vložek (finančni, človeški, tehnološko-tehnični viri) za uresničitev celotnega koncepta delovanja	zelo visok	srednji	visok	majhen
Skladnost ciljev in sredstev	delna (OS niso najbolj primerno sredstvo za »izgradnjo nacij«)	da, a na lokalni ravni pogosto prihaja do pomanjkanja sredstev	delna (preslabo razvite sposobnosti in številne težave)	ne (skromna sredstva)
Skladnost ciljev in metod	da, a pokroviteljski odnos je lahko kontraproduktiven	delna (pretirana brutalnost je lahko kontraproduktivna, cilji posameznih skupin niso usklajeni, pogosto so celo medsebojno nasprotujoči)	delna (pretirana pasivnost in slepo kopiranje obrazcev delovanja)	da, a izolacionizem je lahko kontraproduktiven
Skladnost sredstev in metod	delna (pomanjkanje civilnih strokovnjakov)	da, a nekonistentna uporaba	da	da

*Plemenske in vaške milice so lahko naklonjene provladni strani, protivladni strani ali pa zagovarjajo politiko izolacionizma. V primeru oblikovanja koalicij sta njihovi primarni vodili pragmatizem in uresničevanje lastnih interesov.

** Termin propaganda zaradi prostorskih omejitev te tabele združuje sorodne vsebinske elemente propagande uporniških skupin, plemenskih in vaških milic ter informacijskih operacij varnostnih sil.

koncepta in ciljev delovanja. Na podlagi predstavljenih lastnosti je moč zaključiti, da:

- a) Skladnost ciljev in sredstev ter sredstev in metod v primeru OS RD ni bila optimalna oziroma najbolj primerna. Poleg tega je treba izpostaviti tudi neskladje med načrtanimi (ambicioznimi) cilji in razpoložljivim časom za njihovo uresničitev (Irwin 2012, XIX-XXIV, 128-48; Simon 2013).³²⁶
- b) Je delovanje uporniških skupin zaznamovala relativno visoka skladnost med cilji in sredstvi ter med sredstvi in metodami na strateški ravni, medtem ko je na taktični ravni pogosto prihajalo do neskladij, napetosti in konfliktov med različnimi lokalnimi skupinami ali vplivnimi posamezniki. Največja odstopanja oziroma neskladja pa je moč zaznati med metodami in cilji (Khan 2010, 2-13; McNally in Bugala 2015, 10-12).
- c) So hitrost razvoja in učinkovitost delovanja ANSF v veliki meri ovirala neskladja med cilji in sredstvi ter med cilji in metodami.
- d) Kljub temu, da delovanje lokalnih in plemenskih milic zaznamuje neskladje med cilji in sredstvi, so to pomanjkljivost v veliki meri uspešno kompenzirale z oblikovanjem tesnejših vezi s primarnimi akterji v konfliktu (z OS RD ali z uporniškimi silami oziroma s pragmatičnim priložnostnim spreminjanjem svoje lojalnosti) (Irwin 2012, 21-34).

Zaradi odločnosti sprtih strani, s poudarkom na primarnih akterjih, ter prisotnosti neskladij med cilji, metodami in sredstvi nobeni sprti strani do zdaj ni uspelo v celoti uresničiti načrtanih ciljev. Zato oborožen konflikt po štirinajstih letih še vedno poteka z visoko intenzivnostjo, pri čemer ostaja verjetnost njegove mirne razrešitve relativno majhna. Relativno malo verjetna ostaja tudi njegova vojaška razrešitev, saj nobena od sprtih strani ni zadosti močna za dosego odločilne vojaške zmage. Kljub temu bi oziroma bosta imela morebitna nova sprememba strategije mednarodne skupnosti do Afganistana in posledično tudi preoblikovanje poslanstva mednarodnih sil velik vpliv na nadaljnji razplet dogodkov v državi, obseg in strukturo mednarodnih sil, vsebinski fokus njihovega delovanja (tip vojaške operacije), stroške njihovega angažiranja in raven tveganja za udeležence. V tem kontekstu temeljne lastnosti alternativnih možnosti vojaškega angažiranja v Afganistanu (tabela 7.7 na strani 274)

³²⁶ Tako je npr. poveljnik ameriškega Centralnega poveljstva gen. Stanley McChrystal med posvetom z ameriškim predsednikom Barakom Obama slednjemu zatrdil, da je možno v načrtanih časovnih okvirih (od sredine leta 2010 do konca leta 2014) usposobiti afganistansko vojsko in predati odgovornost za varnost provinc in okrožij afganistanskim varnostnim silam. S to oceno sta se strinjala tudi ameriški obrambni minister Robert Gates in načelnik združenega generalštaba admiral Michael Mullen (Alter v Johnson 2015, 15-16).

predstavljajo dober primer odločevalske dileme, s katero so se oziroma se bodo srečevali ključni politični in vojaški odločevalci in načrtovalci v RD.

Tabela 7.7: Alternativne možnosti vojaškega angažiranja v Afganistanu po zaključku misije ISAF konec leta 2014

Scenarij vojaškega angažiranja	Praktičen primer vojaške operacije	Glavne naloge	Obseg ameriških sil	Ocena letnih stroškov (milijarde USD)	Ocena tveganosti operacije za vojaške udeležence
Popoln vojaški umik	Irak 2012	Ni vojaške misije, lahko pa vključuje civilne elemente (diplomate, obveščevalce, svetovalce itd.)	0	0	neobstoječa
Protiteroristični boj	OEF 2001-2014	Zračni udari in protiteroristični boj v tesnem sodelovanju s specialnimi silami ANSF	1.000-3.000	0,6-1,8	visoka do zelo visoka
Manjši nebojni element sil	RSM	Svetovanje, mentoriranje in nudenje pomoči ANSF na strateški ravni in zelo omejena zmogljivost za izvajanje protiterorističnih nalog	4.000-6.000	2,4-3,5	nizka
Večji nebojni element sil	ISAF 2013-2014	Svetovanje, mentoriranje in nudenje pomoči ANSF na strateški in delno tudi operativni ravni ter zmogljivosti za izvajanje protiterorističnega boja	8.000-12.000	4,7-7,1	visoka

*Opomba: Ocene stroškov temeljijo na povprečnih stroških na udeleženca ameriških operacij v Iraku in Afganistanu v obdobju od oktobra 2001 do marca 2011 in na vrednosti USD leta 2012.

Vir: Izhodišče povzeto po Jones in Crane (2013, 19).

7.2 (NE)USPEŠNOST RAZREŠEVANJA OBOROŽENEGA KONFLIKTA V AFGANISTANU

7.2.1 USPEŠNOST PROVLAĐNE STRANI

Kljub navedenemu je v Afganistanu v preteklih štirinajstih letih moč zaznati velik napredek na področju stabilizacije varnostnih razmer, gospodarskega in socialnega razvoja družbe ter vsestranskega razvoja institucij GIROA, ki pa kljub izdatnim vloženim sredstvom in naporom ostaja krhek. Med uspešno razrešene izzive spadajo:

- a) Postopna **izgradnja institucij GIROA** na državni, regionalni in lokalni ravni ter okrepitev boja proti korupciji s ciljem vzpostavitve vladavine prava, izboljšanja učinkovitosti vladanja, legitimnosti GIROA ter spoštovanja človekovih pravic in svoboščin (Katz 2013). V tam kontekstu je prišlo tudi do širjenja vpliva institucij GIROA na lokalni ravni na številna podeželska območja (npr. na gorata območja osrednjega in vzhodnega Afganistana) in na nekatera najbolj nestabilna območja (npr. v novo ustanovljeno okrožje Marjah v provinci Helmand na jugu), kjer slednje do tedaj še nikoli v zgodovini niso bile prisotne.³²⁷
- b) **Krepitev ugleda in aktivnosti afganistanske vlade** v mednarodnem okolju, kar je državi omogočilo intenzivnejše povezovanje s tujimi partnerji ter pridobitev novih donatorjev in investitorjev. V obdobju po zadnjih predsedniških volitvah in oblikovanju nove vlade so se odnosi Afganistana z drugimi regionalnimi silami in z ZDA občutno izboljšali. Stavridis (2013) navaja, da GIROA kljub številnim težavam ostaja dokaj priljubljena, saj jo podpira 60 % anketiranih Afganincev, medtem ko talibane podpira 10 % anketirancev.
- c) **Visoka povprečna gospodarska rast**, saj je Afganistan med letoma 2002 in 2011 v povprečju beležil 11 % letno gospodarsko rast BDP, ki je leta 2014 znašala 1,5 % (CIA World Fact Book 2015, Livingston in O'Hanlon 2012, 23).³²⁸ Zaradi ohranjanja visokega obsega donacij in vlaganj

³²⁷ Problem pomanjkanja strokovnega kadra in vpliva na številnih odročnih območjih je GIROA pogosto uspešno kompenzirala s pomočjo tesnejšega povezovanja z obstoječimi lokalnimi in plemenskimi voditelji ter z njihovimi tradicionalnimi neformalnimi strukturami vladanja.

³²⁸ Cordesman (2013, 10-19) navaja, da se ocene različnih institucij o indikatorjih gospodarske rasti v Afganistanu medsebojno močno razlikujejo, kar ne kaže le na potrebo po poenotenju metodologij vrednotenja in ocenjevanja, ampak predvsem na pomanjkanje zanesljivih podatkov. Podobno velja tudi za podatke o mednarodni pomoči posameznih držav (Cordesman 2013a, 27-32).

mednarodne skupnosti Afganistan učinka svetovne gospodarske krize ni občutil. Povprečna plača je v primerjavi z obdobjem pred letom 2001 narasla skoraj za 600 % (Watts in Mann 2015). Kljub temu je treba izpostaviti, da Afganistan ostaja med najrevnejšimi državami v Aziji, medtem ko po podatkih iz leta 2014 36 % prebivalcev še vedno živi pod pragom revščine.

- d) **Velik napredek na področju socialne varnosti, zdravstva in šolstva.** Po podatkih Svetovne banke iz leta 2015 se je v Afganistan vrnilo šest milijonov beguncev, smrtnost otrok se je zmanjšala za dobro četrtino, več kot polovica otrok obiskuje šolo, medtem ko jo je v obdobju talibanskega režima le 15 % (Watts in Mann 2015).³²⁹ Stavridis (2013) navaja, da je imelo leta 2010 dostop do zdravstvenih storitev 60 % prebivalstva (v obdobju vladavine talibanov le 10 %), medtem ko je povprečna življenjska doba v dveh desetletjih z 42 let narasla na 62 let, kar je po podatkih OZN najhitrejša zabeležena rast v zgodovini.
- e) **Pospešen razvoj ANSF in njihovih operativno-taktičnih zmogljivosti** je omogočil, da je bil proces tranzicije dejansko zaključen leto in pol pred začrtanim rokom (od sredine leta 2011 do sredine leta 2013). Zadnja okrožja so bila namreč predana sredi junija leta 2013, medtem ko je bil kot prvotni rok za zaključek procesa tranzicije začrtan 31. 12. 2014 (Cordesman 2014a, 25-30). ANSF so v tem obdobju kljub nenehnemu soočanju z odločnim, aktivnim in inovativnim sovražnikom dosegle začrtane standarde zmogljivosti in predviden obseg sil.³³⁰ Kljub številnim težavam so ANSF tudi po zaključku umika sil ISAF ohranile nadzor nad veliko večino gosteje naseljenih območij, zaradi česar se je na bojiščih vzpostavilo novo relativno stabilno razmerje vojaških moči.

³²⁹ Na področju šolstva so v letu 2011 v Afganistanu zabeležili 6,7 milijonov vpisov v osnovno šolo, od tega je bilo 37 % deklet, medtem ko je bilo leta 2001 tovrstnih vpisov 700.000, med njimi pa ni bilo deklet. V letu 2011 so zabeležili 197.000 vpisov v poklicne šole, od tega je bilo 19 % deklet, medtem ko je bilo leta 2002 tovrstnih vpisov skupaj 1.500. Leta 2011 je bilo tudi 674.000 vpisov v srednje šole, od tega je bilo 32 % deklet. Primerljiv podatek za leto 2002 ni na voljo. V letu 2011 je bilo zabeleženih tudi 77.336 vpisov na višje in visoke šole ter univerze (od tega 19 % deklet), medtem ko je bilo leta 2002 tovrstnih vpisov 4.000. Poleg tega se je leta 2011 v primerjavi z letom 2002 skupno število učiteljev z 20.000 povečalo na 190.000 (Livingston in O'Hanlon 2012, 26; SIGAR 2013b, 167).

³³⁰ ANSF so marca leta 2012 dosegle začrtan obseg in štele okvirno 352.000 pripadnikov afganistanske vojske in policije ter dodatnih 30.000 pripadnikov afganistanske lokalne policije. Kasneje se je zaradi krčenja obsega rekrutov, povečanja nabora analog in števila žrtev spopadov, visokega števila nedovoljenih odhodov in težav pri izplačilu plač njihovo skupno število začelo počasi zmanjševati (Cordesman 2014a, 13-15).

- f) **Hitrejše in učinkovitejše prilagajanje dinamiki sprememb na taktični ravni**, do česar je v kasnejših obdobjih konflikta prišlo zaradi kombiniranja uporabe majhnih prostorsko razpršenih elementov konvencionalnih in specialnih sil, ki so živeli in delovali (ang. embedded) skupaj s taktičnimi elementi ANSF, in zaradi vzpostavitve lokalnih provladnih paravojaških formacij (primer afganistanske lokalne policije, plemenskih milic, afganistanskih sil za varovanje javnega reda in miru idr.), ki jih je odlikovalo intimno poznavanje razmer v lokalnem okolju. Do tedaj so imele namreč OS RD pri načrtovanju in izvajanju operacij veliko težav zaradi uveljavljenega načina razmišljanja in delovanja, neprožnosti procesa odločanja ter nerazumevanja razmer in dinamike aktivnosti v drugačnem kulturno-civilizacijskem kontekstu. Na drugi strani je do tedaj učinkovitost ANSF najbolj ovirala kombinacija omejenega spektra vojaških zmogljivosti, slabe logistike, neučinkovitega vodenja ter nizke morale.

7.2.2 NEUSPEŠNOST PROVLADNE STRANI

Na razvoj razmer v Afganistanu vpliva širok spekter zunanjih in notranjih dejavnikov ter navzkrižnih interesov. Med izzive, ki otežujejo uspešno uresničitev začrtanih ciljev mednarodne skupnosti in GIROA v Afganistanu, spadajo:

- a) Vsestranska **fragmentiranost afganistanske družbe**, zgodovinska odsotnost vpliva centralnih oblasti na odročnih območjih države, gospodarska in socialna nerazvitost, nagnjenost k reševanju sporov z uporabo sile in nenehno preoblikovanje povezav in koalicij akterjev oziroma, natančneje, posameznih voditeljev, ki temeljijo na osebnostnih lastnostih in na načelu pragmatičnega oportunitizma.
- b) **Počasnost pri oblikovanju političnega konsenza** o skupnih interesih in krovnih ciljih mednarodne skupnosti v Afganistanu ter pogosta odsotnost jasno formuliranih in javno predstavljenih strategij in ciljev delovanja (Cordesman 2009, 154-55; White 2014).
- c) **Visoka pričakovanja** (percepcija hitre, odločilne in lahke zmage)³³¹ v kombinaciji z **omejenim obsegom politične volje v RD**,³³² **omejeno potrpežljivostjo oziroma podporo mednarodne**

³³¹ Khan (2009, 2-3) pri tem opozarja, da ni mogoče vladati celotnemu Afganistanu, da ni mogoče zavarovati vseh Afganistancev, da ni mogoče zagotoviti popolnega miru, da ni mogoče zagotoviti blagostanja le v nekaj letih in da Afganistan ne more obstajati brez vključenosti Paštunov.

javnosti,³³³ relativno nizko toleranco do izgub v lastnih vrstah³³⁴ in prisotnostjo nacionalnih omejitev delovanja (ang. caveats), ki so v primeru večine članic Nata močno omejevale sposobnost izvajanja bojnih nalog (McCaffrey 2008, 3-6; Jones 2008, 105; Mann 2014). K temu je treba dodati tudi nerealistična pričakovanja lokalnega prebivalstva do lastne vlade in mednarodnih sil.

³³² Javnomnenjska raziskava, ki jo je v ZDA konec septembra leta 2009 izvedel Center za javnomnenjske raziskave Pew, je pokazala, da je 76 % Američanov menilo, da obstaja možnost povratka talibanov na oblast ter da bi to predstavljalo veliko grožnjo za ZDA. Kljub temu je 43 % anketirancev podpiralo čim prejšnji umik ameriških sil iz Afganistana, 50 % pa jih je menilo, da bi morale ameriške sile ostati do »stabilizacije razmer« (Tuck 2012, 55). Po podatkih Gallupove ankete je v letu 2014 prvič po dogodkih 11. 9. 2001 preko 50 % Američanov menilo, da je bila odločitev o napotitvi OS ZDA v Afganistan napačna (Watts in Mann 2015). Po podatkih ankete časnika Washington Post in medijske hiše ABC pa je julija leta 2013 67 % Američanov menilo, da na podlagi vrednotenja stroškov in rezultatov vojna v Afganistanu ni bila vredna bojevanja (Cordesman 2013c, 6). Rezultati druge ankete pa so pokazali, da tri četrtine Američanov podpira načrt predsednika Baraka Obame za umik ameriških sil iz Afganistana do konca leta 2016, ko naj bi tam ostalo le manjše število svetovalcev (Watts in Mann 2015).

³³³ Med letoma 2002 in 2010 je prišlo do drastičnega padca javne podpore vojaškim operacijam v Afganistanu. V ZDA je javna podpora od oktobra leta 2001 do leta 2008 z 91 % padla na 50-60 %. V Veliki Britaniji je od začetka leta 2002 do poletja leta 2008 javna podpora s 70 % padla na dobrih 30 %. V Kanadi je javna podpora s 60-70 % v letu 2002 do začetka leta 2010 padla na 35 %. V Avstraliji je podpora liberalni stranki na čelu s predsednikom Johnom Howardom, zmagovalcem volitev leta 2001 in zagovorniku vojaškega posredovanja v Afganistanu, do začetka leta 2010 padla na 42 %. V Franciji je javna podpora s 67 % v obdobju po 11. 9. 2011 do septembra leta 2008 padla na 34 %. V Nemčiji pa je javna podpora z 61 % v letu 2002 do decembra leta 2009 padla na 27 %. Skupni imenovalac za upadanje javne podpore v vseh sedmih državah je percepcija o neugodnem razpletu konflikta (Miller 2010, 1).

³³⁴ Zaradi nesoglasij med vladajočimi strankami o podaljšanju misije v Afganistanu je 21. 2. 2010 prišlo do padca nizozemske vlade. Temu je po oblikovanju nove vladajoče koalicije 1. 8. 2010 sledil uradni konec nizozemske misije v provinci Uruzgan v Afganistanu, manjši del nizozemskega kontingenta pa je v državi ostal do konca leta.

Podoben primer se je zgodil tri mesece pred predsedniškimi volitvami v Franciji. Potem ko je afganistanski vojak 20. 1. 2012 v provinci Kapisa znotraj baze s pehotnim orožjem ubil štiri in ranil petnajst francoskih vojakov, je francoski predsednik Nicolas Sarkozy ukazal začasno prekinitvev operacij francoskih kopenskih sil v Afganistanu in v nasprotju z dotedanjimi izjavami najavil možnost hitrejšega umika francoskega kontingenta iz Afganistana. Njegov protikandidat na predsedniških volitvah Francois Hollande pa je v svojih predvolilnih obljubah pred tem že napovedal, da bo v primeru volilne zmage francoske sile iz Afganistana umaknil do konca leta 2012 (Irish in Qaim 2012, 1-2).

- d) **Vpliv številnih zunanjih akterjev in držav**, katerih interesi niso skladni z interesi Afganistana. V tem kontekstu izstopata Iran in Pakistan, ki pogosto zasledujeta lastne politične, ekonomske in varnostne cilje, ki so lahko v nasprotju z interesi GIROA in mednarodne skupnosti.³³⁵
- e) **Neučinkovito vodenje s strani posameznikov in centraliziranih institucij GIROA ter počasno širjenje vpliva institucij na odročna ruralna območja**, kar v kombinaciji z vseprisotno korupcijo, nepotizmom, mrežami povezav vplivnih veljakov ter netransparentno in nedosledno porabo finančnih in materialnih sredstev med prebivalstvom širi nezadovoljstvo in nezaupanje (Foxley 2007, 6; Alexander 2010, 7-10; Collins 2014).³³⁶ Politični sistem ostaja neučinkovit tudi zaradi etnične, ideološke in politične razdeljenosti, kar otežuje njegovo nadaljnje preoblikovanje in razvoj.
- f) **Neenotnost linije vodenja in poveljevanja mednarodnih sil**, napake pri ocenjevanju in vrednotenju groženj in ključnih akterjev ter pomanjkljivo razumevanje okolja in dinamike sprememb na območju operacij (Hope 2008, 8-15; Bolduc 2009, 5-6).
- g) **Odsotnost celovite ali učinkovite strategije boja proti pridelavi in predelavi opijskega maka ter trgovini z drogo**, čeprav iz Afganistana po podatkih iz leta 2014 izvira 90 % svetovne proizvodnje opiatov (leta 2006 in 2007 92 %), obseg površin, zasajenih z opijskim makom, pa se povečuje (Livingston in O'Hanlon 2012, 20; SIGAR 2014, 3-6). Uničevanje makovih polj, ki jih praviloma nadzirajo kriminalne skupine, varujejo pa uporniške skupine, bi namreč lahko povzročilo veliko nezadovoljstva in sovraštvo med lokalnim kmečkim prebivalstvom, ki bi izgubilo svoj

³³⁵ Iran tradicionalno največ podpore nudi Hazarom, Ajmakom in Tadžikom, v zadnjih letih pa se osredotoča na uveljavljanje lastnih ekonomskih interesov v Afganistanu. V nasprotju s tem Pakistan največ podpore tradicionalno nudi Paštunom. Poleg tega so se v preteklosti večkrat pojavile tudi obtožbe, da pakistanska obveščevalna služba ISI (ang. Inter Service Intelligence) vojaško podpira talibane in mrežo Haqqani, medtem ko naj bi Iran v omejenem obsegu vojaško podpiral le talibane (Jones 2008, 40, 54, 60-61; Bercuson in Granatstein 2011, 24-26; McChrystal 2009, 18-19). Po drugi strani je bilo v Pakistanu od leta 2002 do sredine leta 2015 zaradi terorističnih napadov in spopadov med sprtimi stranmi ubitih in ranjenih 64.000 ljudi, od tega je bilo 20.000 pripadnikov varnostnih sil, ekonomski stroški konflikta pa naj bi znašali 107 milijard USD (Pakistan Ministry of Finance 2015: Economic Survey 2014-15, Iqbal 2015). Pakistan, tako kot kaže, igra dvojno vlogo, kar ima negativne posledice tudi za njegovo lastno varnost.

³³⁶ Ker GIROA ni uspela zavarovati lokalnega prebivalstva in razširiti območja svojega nadzora na velik del južnega in vzhodnega Afganistana, so posledično nadzor nad velikim številom ruralnih skupnosti ponovno prevzele različne uporniške in kriminalne skupine (Foxley 2007, 6). Na območjih, kjer centralna vlada ni sposobna ali ne želi pomagati lokalnemu prebivalstvu, tudi manjša pomoč s strani (oborožene) opozicije lahko zagotovi lojalnost lokalnega prebivalstva. Zato uporaba oborožene sile ne zadostuje za dosego zmage nad uporniškimi gibanji (Lamborn 2009, 36-37).

pridelek in posledično tudi dohodek.³³⁷ Zato ISAF zavestno ni želel uničevati polj opijskega maka, obenem pa je podpiral in spodbujal tovrstne, praviloma zelo skromne, napore specializiranih elementov ANSF. Aktivnosti varnostnih sil na tem področju so tako ostale prostorsko zelo omejene in funkcionalno osredotočene na boj proti mrežam preprodajalcev in laboratorijev za predelavo opiatov.

- h) Napake pri delu mednarodne skupnosti in tujih sil, ki povzročajo odtujitev lokalnega prebivalstva in spodkopavajo avtoriteto tradicionalnih plemenskih struktur in kulturnih vrednot. K temu so v preteklih letih veliko prispevala tudi previsoka pričakovanja afganistanske javnosti (Langer 2009, 2). Med glavnimi napakami mednarodne skupnosti izstopajo **nerazumevanje afganistanske kulture, mentalitete, dinamike družbenih procesov in potencialnih rešitev, večletna odsotnost jasne celostne strategije ter večletno prekomerno vlaganje v razvoj zmogljivosti represivnih organov** (predvsem afganistanske vojske) na račun zapostavljanja investicij v gospodarstvo, šolstvo, zdravstvo in razvoj zmogljivosti vladnih institucij (Mann 2014).
- i) **Slabe varnostne razmere**, ki kljub izdatnim investicijam mednarodne skupnosti³³⁸ upočasnjujejo ali onemogočajo izvajanje številnih razvojnih projektov, upočasnjujejo hitrost razvoja zmogljivosti GIRoA in ANSF ter posledično otežujejo uresničitev afganistanske nacionalne razvojne strategije.³³⁹ Pri tem je treba dodati, da se kljub prehodnemu povečanju obsega in aktivnosti

³³⁷ Od dohodka od pridelave in predelave opijskega maka kmetje za opravljeno delo dobijo le 10 % cene proizvoda na lokalnem trgu. Preostalih 90 % zaslužijo kriminalne in uporniške skupine, ki denar porabijo v prvi vrsti za ilegalne aktivnosti (podkupnine, pokrivanje stroškov reprodukcije, nakup orožja in vodenje oboroženega boja). Od skupne končne prodajne vrednosti opija uporniške skupine dobijo okvirno 10 % zaslužka. Ta ilegalna gospodarska aktivnost prehodno zaposluje od 2,4 do 3 milijone Afganincev in ustvari ekvivalent 15 % do 30 % BDP Afganistana (The World Bank 2009, Cordesman 2012, 14, 19; Cordesman 2013a, 115). Opijski mak tako ostaja daleč najbolj donosna poljedelska kultura v Afganistanu.

³³⁸ ZDA so Afganistanu v obdobju med letoma 2002 in 2007 skupaj namenile 23 milijard USD pomoči, čemur je sledil trend konstantnega povečevanja. Do 30. 6. 2014 je tako Afganistan skupaj prejel 104,08 milijarde USD, kar je več, kot so ZDA vložile v Marshallov načrt za povojno obnovo Evrope. Vrednost slednjega, preračunana v vrednost USD septembra leta 2014, je namreč znašala 103,4 milijarde USD (SIGAR 2014, 72). Kljub temu so rezultati omenjenih investicij v Afganistan ostali relativno omejeni in krhki.

³³⁹ Afganistanska razvojna strategija temelji na treh temeljih: a) varnosti, b) vzpostaviti centralne vlade, vladavine prava in človekovih pravic, ter c) ekonomskem in socialnem razvoju (Afghanistan National Development Strategy 2008, I). Zagotovitev varnosti in stabilnosti je navedena kot pogoj za vzpostavitev nadzora centralne vlade nad celotnim državnim ozemljem ter za vzpostavitev vladavine prava kot tudi za ekonomski in socialni razvoj (Afghanistan National Development Strategy 2008, 5-6). Ker od skupaj osmih podtemeljev kar šest obravnava ekonomski in socialni razvoj, je očitno, da je

mednarodnih sil v Afganistanu v obdobju med letoma 2010 in 2012 število varnostno relevantnih incidentov (t.i. kinetičnih dogodkov) v nasprotju s pričakovanji ni drastično zmanjšalo (Cordesman 2015b, 2).

- j) **Uporništvo**, ki ovira povezovanje institucij GIRoA z lokalnim prebivalstvom zaradi vzpostavljanja vzporednih organov oblasti,³⁴⁰ načrtne propagande in organiziranega nasilja. Provladnim silam zato kljub prehodnemu povečanju obsega sil in zmogljivosti ni uspelo vojaško poraziti ali močno oslabiti uporniških skupin (Collins 2014). Zinni (v Manea 2014a) ob tem izpostavlja, da »poraz upornikov zahteva veliko časa ter da tovrstne investicije ni pripravljen narediti noben ameriški politik.«
- k) **Kriminalne mreže**, ki spodkopavajo napore GIRoA in mednarodne skupnosti, pri čemer se med drugim poslužujejo korupcije, zlorabe mednarodne finančne pomoči, dohodkov od trgovine z legalnimi in ilegalnimi dobrinami ter odsotnosti vladavine prava.
- l) **Počasen in zelo drag**³⁴¹ **razvoj zmogljivosti ANSF** ter previsoka izhodiščna pričakovanja mednarodne skupnosti in OS RD³⁴² (še posebno v primeru afganistanske policije), zaradi česar imajo ANSF veliko težav pri izvajanju samostojnih operacij oziroma pri uspešnem zagotavljanju varnosti posameznih gosteje naseljenih območij.
- m) **Neusklajenost civilnih naporov različnih akterjev** (nevladnih in vladnih organizacij, OZN, EU, Nata idr.), ki delujejo na območju Afganistana, in zapleti pri povezovanju med civilnimi in vojaškimi razvojnimi napori, zaradi česar je prihajalo do podvajanja naporov in neučinkovite porabe razpoložljivih sredstev (Bolduc 2009, 20-22; Petraeus v Manea 2013a, 6-9).

varnost le trenutna prioriteta in ne glavni fokus dolgoročnih prioritet Afganistana (Afghanistan National Development Strategy Executive Summary 2008, 5).

³⁴⁰ Gre za t.i. vlade v senci, katerih pravosodje temelji na kombinaciji argumenta vojaške moči in lokalne (re)interpretacije šeriatskega prava. Lokalnemu prebivalstvu nudijo svojevrstno varnost in zaščito, pobirajo davke, sočasno pa zahtevajo lojalnost in po potrebi tudi posredno ali neposredno sodelovanje dela prebivalstva v oboroženem boju. V tem primeru lahko upravičeno govorimo o posredni obliki subverzije GIRoA oziroma o elementu strategije posrednega nastopanja.

³⁴¹ Po podatkih OZN je bilo v obdobju med letoma 2001 in 2010 za varnost porabljenih 51 % vse mednarodne pomoči, namenjene Afganistanu, medtem ko je v letu 2011 omenjeni delež narasel na 68 %. Največji delež pomoči, namenjene varnostnemu sektorju, so prispevale ZDA (95 %), ki jim sledita Japonska (3 %) in EU (1 %), 1 % pa so prispevali ostali donatorji (Cordesman 2013a, 38).

³⁴² Pripadniki OS RD na območje operacij praviloma prinesejo svoje vrednote, pristope, odnose, mnenja in pričakovanja, na podlagi katerih (morda celo podzavestno) oblikujejo negativno podobo o kriznem območju in lokalnem prebivalstvu. To Langer (2009, 73) označuje kot kulturni šovinizem, arogantnost in kontraproduktivno prakso protiuporniškega boja.

- n) **Neprimernost t.i. zahodnega pristopa k izvajanju srednjih in velikih razvojnih projektov**, ki je v idealnotipskem primeru hiter, tehnocentričen in perfekcionističen, zaradi česar je mednarodna skupnost do sredine leta 2009 (do uveljavitve nove protiuoporniške strategije) večino tovrstnih projektov preko koncesij podelila tujim izvajalcem (npr. turškim, indijskim in kitajskim podjetjem).³⁴³ Takšen pristop ni upošteval potreb po zaposlitvi v lokalnih skupnostih in možnosti za razvoj lokalnega gospodarstva, četudi rešitve slednjega praviloma niso bile najbolj hitre ali kakovostne. Po drugi strani je moč prav s tovrstnimi rešitvami pospešiti razvoj zmogljivosti lokalnega gospodarstva, okrepiti vezi s civilnim prebivalstvom ter zagotoviti višjo motiviranost in sposobnost prebivalstva za njihovo dolgoročno ohranjanje in vzdrževanje ter višjo stopnjo samoidentifikacije lokalnih skupnosti s tovrstnimi projekti (Jones 2009, 2; Khan 2009, 3-4; Cordesman 2015a, 17-21).
- o) **Premajhna pozornost, namenjena uresničevanju nekaterih velikopoteznih razvojnih projektov** (primer investicij v razvoj rudarstva in temeljno infrastrukturo), s pomočjo katerih bi se lahko občutno povečali sicer relativno skromni prihodki afganistanskega proračuna (Cordesman 2009, 155-57). Zato dolgoročno izstopa predvsem vprašanje **vzdržnosti sedanje stopnje razvoja**, saj se preko 89 % potreb tekočega afganistanskega proračuna popolnjuje iz mednarodnih donacij (Cordesman 2012, 17-18).³⁴⁴ Poleg tega izstopa tudi nevarnost dolgoročnega povečevanja razlike

³⁴³ Po koncu projekta so nanj mednarodne sile pogosto pripenjale table z napisom ali zastavo države donatorke, kar je za lokalno prebivalstvo na ruralnih območjih lahko predstavljalo svojevrstno žalitev. V odročnih vaseh v provincah Ghazni, Kunar, Zabul in Farah se je pogosto dogajalo, da npr. vodnjaka, ki so ga za potrebe vaščanov izkopal in nato ceremonialno obeležili tujci, vaščani zaradi napisa ali zastave na objektu niso hoteli uporabljati, saj zanje oznaka simbolizira tuje lastništvo nad infrastrukturo in posledično podrejen ali celo podložniški položaj uporabnika vodnjaka.

³⁴⁴ Na drugi konferenci v Bonnu je afganistanski predsednik Hamid Karzaj izrazil željo, da mednarodna skupnost do leta 2020 Afganistanu nameni 10 milijard USD pomoči letno, medtem ko je mednarodna skupnost Afganistanu postavila ambiciozen cilj, na podlagi katerega mora država do leta 2030 postati povsem neodvisna od mednarodne pomoči. Tako je GIROA začela načrtovati, da naj bi s pobiranjem davkov in dajatev v proračunskem letu 2011-12 zbrala dve milijardi USD oziroma ekvivalent 11 % BDP, kar naj bi do leta 2016 naraslo na 4,4 milijarde USD oziroma 15 % BDP. Gre torej za ambiciozen načrt, ki je predvideval letno rast prihodkov za preko 30 % (Cordesman 2012, 18). Po podatkih za leto 2014 je 64 % afganistanskega letnega proračuna tvorila ameriška finančna pomoč, 26 % pomoč ostalih donatorjev, medtem ko so afganistanski proračunski prihodki predstavljali le 10 % proračunskih izdatkov (Cordesman 2015c, 48). Po napovedih Svetovne banke in Mednarodnega denarnega sklada naj bi se razlika med proračunskimi dohodki in izdatki Afganistana v prihodnjih petih letih še povečala, zaradi česar naj bi Afganistan vsaj do leta 2030 ostal v največji meri odvisen od mednarodne finančne pomoči (Cordesman 2015c, 48-58).

med proračunskimi prihodki in odhodki ter posledičnega povečevanja stopnje zadolženosti (The World Bank 2011, 9-10; Cordesman 2013a, 93-97, 107). Na drugi strani pa izstopa tudi vprašanje **neučinkovite in nenamenske porabe razpoložljivih sredstev** in marginalizacije številnih odročnih ruralnih območij.³⁴⁵

- p) **Omejitve v obsegu in usposobljenosti civilnih (funkcionalnih) strokovnjakov**, ki so jih bile RD pripravljene ali sposobne zagotoviti za potrebe obnove in razvoja Afganistana. Občutnemu povečanju števila pripadnikov OS RD v Afganistanu v obdobju po letu 2009 (samo ZDA so v letu 2009 svoj kontingent povečale za 54.000 vojakov) namreč ni sledilo proporcionalno povečanje števila civilnih strokovnjakov.

7.2.3 USPEŠNOST PROTIVLADNE STRANI

V preteklih štirinajstih letih so veliko uspehov zabeležili tudi protidržavni elementi, kamor spadajo različne uporniške in kriminalne skupine. Med razlogi za njihovo uspešno delovanje izstopajo:

- a) **Konsistentnost in vztrajnost na ravni strateških ciljev** oziroma zahtev talibanov, kamor spadajo: umik tujih sil iz Afganistana, vzpostavitev islamske države (emirata Afganistan) na načelih šeriatskega prava, nepriznavanje legitimnosti prozahodne vlade in prozahodnih varnostnih sil ter zahteva po vključitvi talibanskih predstavnikov v novo afganistansko vlado (Sample 2014; McNally in Bugala 2015, 10-12). Za razliko od tega so njihovi vojaški cilji skozi leta postopno postajali vse bolj ambiciozni, kar je v prvi vrsti odraz percepcije vse ugodnejšega razmerja vojaških moči na terenu in percepcije doseženih vojaških uspehov.
- b) **Intimno poznavanje in izkoriščanje lokalnih navad in običajev ter dinamike razmerij moči v lokalnih skupnostih**. Na ta način so oblikovali in ohranjali varna zatočišča, logistične koridorje, mobilizacijske baze, dodatne vire financiranja, obveščevalne podatke in možnost za postopno vzpostavitev vzporednih organov oblasti na lokalni ravni (Sample 2014).

³⁴⁵ Jones (2009, 3) je prepričan, da je glavni dobitnik tuje pomoči po letu 2001, podobno kot v času sovjetske okupacije, urbana elita. To povzroča globoke zamere in nezadovoljstvo ruralnega prebivalstva. Slabo razvita administracija, nesposobnost obdržati izšolane uradnike in managerje ter razdrobljena in slabo povezana administracija v kombinaciji z visoko stopnjo korupcije in slabimi varnostnimi razmerami v nekaterih provincah onemogočajo pobiranje davkov in vzpostavitev vladne administracije.

- c) **Vzporedni organi oblasti** (npr. sodstva), ki služijo za ohranjanje reda in miru ter krepitev legitimnosti uporniškega vodstva na lokalni ravni ter na ravni okrožij in provinc (Khan 2010, 2-3).
- d) **Učinkovita ciljno usmerjena propaganda**,³⁴⁶ katere cilj je diskreditirati mednarodne sile, GIRoA in ANSF, promovirati in potencirati dosežke in vrednote upornikov, okrepiti svoj vpliv med civilnim prebivalstvom in mobilizirati večjo aktivno podporo (Crusade Slaves of Our Leaders 2009, 1-7; Lamborn 2009, 89, 95-96; Cordesman 2013b, 27-28).
- e) **Ohranjanje podpore dela domače in mednarodne javnosti.** Med podporniki uporniških skupin izstopajo diaspora (predvsem v Pakistanu), marginalizirani elementi različnih etničnih in plemenskih skupin, kriminalne organizacije, del lokalnih in regionalnih veljakov, sorodne uporniške skupine v sosednjih državah (predvsem v Pakistanu), radikalne islamske skupine (primer Al Kajde) v različnih islamskih državah, sorodno misleči elementi v Pakistanu, Iranu ter v nekaterih zalivskih državah, med katerimi izstopata Saudova Arabija in Združeni arabski emirati (Jones in Crane 2013, 12; McChrystal 2009, 18-19; Jones 2008, 22).
- f) **Povezovanje z imami, verskimi strokovnjaki in verskimi šolami** (hanafistično in deobandsko strujo islama), z radikalnimi in konservativnimi svetovnimi nazori ter s strogimi pogledi na islam in muslimansko družbo. Poleg iskanja legitimnosti so na ta način pridobili novo mobilizacijsko bazo ter dodatno možnost širjenja svojih sporočil in zbiranja finančnih sredstev (pobiranja t.i. verskega davka in samoprispevkov) za potrebe boja proti tujim nevernikom.
- g) **Povezovanje s kriminalnimi elementi ter z nekaterimi vplivnimi politiki, gospodarstveniki in veljaki na lokalni in regionalni ravni**, s čimer so si zagotovili dodatne vire zaslužka (predvsem z obdavčitvijo pridelave in preprodaje opijskega maka ter tranzita ljudi in dobrin skozi območja pod njihovim nadzorom), dodatne možnosti za zagotavljanje logistične podpore ter razvoj gospodarstva na območjih pod njihovim nadzorom.

³⁴⁶ Propaganda upornikov je največkrat spregledana, podcenjevana ali enačena s preprostimi lažmi. Zato se nasprotnikove aktivnosti redko kdaj sistematično spremljajo in analizirajo, zaradi česar je njihov vpliv na prebivalstvo neznan, medtem ko ISAF in koalicijske sile proti njim le redko kdaj izvajajo načrtne in pravočasne protiukrepe. Na drugi strani talibani pogosto izkoriščajo slabosti, pomanjkljivosti in napake varnostnih sil in neusklajenost delovanja mednarodne skupnosti v različnih dimenzijah in na različnih ravneh delovanja. Ker mednarodna skupnost ne more zaznati percepcije lastnih pomanjkljivosti, je njihovo odpravljanje ali preprečevanje širjenja napačnih percepcij še toliko težje (Lamborn 2009, 89).

- h) **Ohranjanje varnih zatočišč** v nekaterih delih Afganistana in Pakistana, česar niso uspele spremeniti niti številne protiuporniške operacije na obeh straneh meje niti pogosti napadi iz zraka (Cordesman 2013b, 26-27).
- i) **Sposobnost taktične in tehnične improvizacije in inovacije** na bojišču ter hitro prilagajanje spremembam v načinu delovanja nasprotnikov (Khan 2010, 4-6; Department of Defense Semi-Annual Report to Congress 2012, 36). Tako so se v primeru neugodnega razmerja vojaških moči v večji meri začeli zanašati na uporabo asimetričnih metod in taktik delovanja (samomorilskih napadov in uporabe improviziranih eksplozivnih naprav), v primeru ugodnejšega razmerja moči pa so oblikovali večje pehotne formacije, ki so sodelovale v daljših neposrednih spopadih s ciljem povzročanja čim večjih izgub ali osvajanja ozemlja (McNally in Bugala 2015, 13-21).
- j) **Odločnost in visoka morala**, ki sta tesno povezani z afganistansko **bojevniško kulturo**, in širok nabor dejavnikov in motivov za motivacijo, popolnjevanje izgub in mobilizacijo podpore, med katere spadajo a) politični (vseprisotnost boja za oblast in prevlado, vloga veljakov in njihovih interesnih mrež, zavračanje prisotnosti in vpliva centralnih oblasti idr.), b) ideološki (sveta vojna proti nevernikom, okupacijskim silam in njihovim afganistanskim pomočnikom, nezaupanje do tujcev in percepcija pravičnosti), c) psihološki (brutalnost, strahospoštovanje, prisilna mobilizacija idr.), d) socialni (slaba informiranost in visoka nepismenost prebivalstva, bojevniška kultura, visoka brezposelnost med mladimi, struktura in zakonitosti delovanja civilne družbe (t.i. kodeks paštunvalija), dolgoletne napetosti in konflikti med posameznimi etničnimi skupinami (npr. med Tadžiki in Paštuni), plemenskimi skupinami in klani, želja po zaščiti tradicionalnih vrednot in običajev ter izolacionistična naravnost številnih lokalnih skupnosti), in e) ekonomski dejavniki in motivi (revščina, iskanje zaposlitve oziroma vira zaslužka in nesprejemanje korupcije v družbi idr.) (Khan 2010, 7, 11, 12; Irwin 2012, 39-45).
- k) **Skromne logistične zahteve**, ki izhajajo iz gverilske narave upornišva, njihovega zanašanja na podporo lokalnih skupnosti ter sposobnosti uporabe dela orožja in opreme, ki je v sestavi provladnih sil.

7.2.4 NEUSPEŠNOST PROTIVLADNE STRANI

Med izzive, ki otežujejo uspešno uresničevanje začrtanih strateških ciljev uporniških in kriminalnih skupin v Afganistanu, spadajo:

- a) Vsestranska **fragmentiranost afganistanske družbe, zgodovinska odsotnost vpliva centralnih oblasti na odročnih območjih države**, gospodarska in socialna nerazvitost ter strah in odpor večine prebivalstva do talibanov zaradi posledic njihove brutalne vladavine v devetdesetih letih preteklega stoletja.³⁴⁷
- b) **Neenotnost skupin, neenotnost vodenja in poveljevanja, raznolikost interesov in ciljev** ter težave pri koordinaciji aktivnosti so močno zaznamovale način delovanja in učinkovitost protivladne strani. Različne uporniške skupine³⁴⁸, med katerimi so vojaško daleč najmočnejši in najvplivnejši talibani, namreč nikoli niso bile združene v enotno poveljniško strukturo z jasno začrtano vojaško strategijo ali konceptom delovanja. To še posebno velja za talibane. Njihove organizacije so tako ostale dokaj ohlapne in decentralizirane. Tudi sezonske usmeritve za delovanje, posredovane s strani talibanskega vodstva v Quetti v Pakistanu, ki so bile namenjene talibanskim skupinam v Afganistanu, so bile v večji meri podane v obliki priporočil in ne v obliki striktnih ukazov (Cordesman 2013b, 27-30). Zato je v uporniških vrstah pogosto prihajalo do močnih medosebnih trenj, prestopov posameznikov in skupin, občasnih medsebojnih oboroženih konfliktov

³⁴⁷ Po podatkih javnomnenjske raziskave agencije Oxfam je 38 % anketiranih Afganistancev kot najbolj škodljivo obdobje v polpretekli zgodovini Afganistana identificiralo obdobje komunistične vladavine (1979-1992), ki mu sledijo obdobje vladavine talibanov (1996-2001) s 33 %, obdobje državljanske vojne (1992-1996) z 22 % in obdobje po letu 2001 s 3 % (Watts in Mann 2015). To pomeni, da afganistansko civilno prebivalstvo zadnje obdobje dojema kot obdobje največje stabilnosti, blaginje in razvoja, kar je v nasprotju s prevladujočo percepcijo Afganistana v očeh javnosti v RD.

³⁴⁸ Med vojaško močnejše uporniške skupine v Afganistanu sodijo talibani, mreža Haqqani, skupina HIG (pašt. Hezb-e Islami Golbuddin), Islamsko gibanje Uzbekistana (ang. IMU), Al Kajda in t.i. Islamska država (ang. Islamic State ali Islamic State in Khorasan Province). Med njimi so najvplivnejši in najmočnejši talibani. Poleg tega v Afganistanu občasno delujejo tudi elementi številnih uporniških skupin s plemenskih območij v Pakistanu, med katerimi izstopata TTP (pašt. Tehrik-i-Taliban Pakistan) in LeT (pašt. Lashkar-e-Taiba). Njihovo skupno število ali število pripadnikov posameznih skupin je zaradi narave njihovih vojaških organizacij (zaprtosti, kombiniranja skupin stalnih in začasnih borcev in sposobnosti hitrega popolnjenja izgub) zelo težko oceniti. Jones (2008, 39-40) je število talibanov v obdobju med letoma 2004 in 2006 ocenil na 5.000 do 10.000. Po ocenah generala Barronsa so imeli talibani marca leta 2010 preko 36.000 borcev (Stanford University 2015: Mapping Militant Organizations: The Taliban). Konec leta 2015 pa je ameriško ministrstvo za zunanje zadeve število talibanov ocenilo na 20.000 do 30.000 (SIGAR 2015b,149).

ter uveljavljanja neučinkovitih ali neracionalnih rešitev, ki so bile v prvi vrsti odraz parcialnih interesov posameznih odločevalcev na nižjih ravneh (Sample in Farrell 2012, 6-10). Zaradi navedenih razlogov je med drugim prišlo tudi do razkola med talibani glede pripravljenosti za sodelovanje v mirovnih pogajanjih z vladno stranjo. Podobno je bilo tudi v primeru oblikovanja mnenja, odnosa in strategije do prisotnosti in aktivnosti Islamske države v Afganistanu.³⁴⁹

- c) **Relativno počasno, oteženo in nekoordinirano širjenje vpliva in prisotnosti** uporniških skupin na druga območja države ter osredotočanje aktivnosti na tradicionalnih območjih delovanja oziroma v varnih zatočiščih in njihovi širši okolici. Pri tem sta jih bolj kot prisotnost varnostnih sil ovirali vsestranska fragmentiranost afganistanske družbe in odsotnost aktivne podpore civilnega prebivalstva (ne glede na njihovo etnično pripadnost), ki je imelo obdobje državljanske vojne in vladavino talibanov v zelo slabem spominu.
- d) **Odsotnost alternative za gospodarski in socialni razvoj države**, ki jo je Afganistan doživel v preteklih štirinajstih letih, pri čemer v prvi vrsti izstopata pomanjkanje razvojne vizije ter omejenost resursov, znanj in veščin. Kljub temu se še naprej ukvarjajo z donacijami humanitarne pomoči in manjšimi razvojnimi projekti, s katerimi želijo pridobiti podporo in lojalnost manjših lokalnih skupnosti.
- e) **Brutalen odnos do civilnega prebivalstva**³⁵⁰, s poudarkom na tistih skupnostih in posameznikih, ki sodelujejo z GIRoA in varnostnimi silami ali jih podpirajo, ter odsotnost zadržkov v primeru

³⁴⁹ Borci Islamske države v Afganistanu so v največji meri nekdanji nezadovoljni lokalni talibanski poveljniki ter njihove enote, katerim so se pridružile nekatere manjše uporniške skupine (primer elementov IMU in TTP), in ne tuji borci kot v primeru Sirije in Iraka (McNally 2015; Long War Journal 2015; Mahadevan 2015, 3-4; Gambhir 2015, 4).

³⁵⁰ Uporniki so kljub številnim obljubam, zavezam in javno posredovanim usmeritvam vodstva talibanov vse manj prizanesljivi do civilnega prebivalstva, zaradi česar se iz leta v leto povečuje število civilnih žrtev konflikta. V obdobju med letoma 2008 in 2011 se je tako po podatkih OZN delež civilnih žrtev, ki so jih povzročili uporniki, s 54,8 % povečal na 77 %, medtem ko se je delež civilnih žrtev, povzročenih s strani varnostnih sil, z 39,1 % zmanjšal na 14 %. Glavni razlog za zmanjšanje števila civilnih žrtev, povzročenih s strani varnostnih sil, je zaostritev pravil delovanja na strani sil ISAF oziroma uvajanje strožjih omejitev pri uporabi artilerije in letalstva, saj so posamezni tovrstni napadi zaradi povzročenih civilnih žrtev povzročali veliko nezadovoljstva med afganistanskim prebivalstvom in v svetovni javnosti (UNDP 2012, i-ii, 1-4). V prvi polovici leta 2014 je delež civilnih žrtev, ki so jih povzročili uporniki, znašal 74 %, delež civilnih žrtev, povzročenih s strani ANSF, je znašal 4 %, delež žrtev, povzročenih s strani ISAF, je znašal 1 %, delež žrtev, povzročenih v medsebojnih spopadih med protivladnimi in provladnimi silami (žrtve v spopadih, za katere ni bilo mogoče jasno določiti povzročitelja), pa je znašal 12 %. V letu 2014 so bili tako uporniki odgovorni za skupaj 3.581 civilnih žrtev (ubitih in ranjenih) (UNAMA, 2014, 3-4, 10).

načrtovanja in izvajanja bojnih ali nebojnih aktivnosti, ki bi lahko povzročile postransko škodo in/ali civilne žrtve (Cordesman 2013b, 27).

Na podlagi zgoraj orisanih naborov razlogov in dejavnikov za uspeh in neuspeh uporniške in provladne strani v Afganistanu je moč zaključiti, da: a) Kljub dolgoletnim izdatnim naporom nobena stran ni uspela uresničiti začrtanih strateških ciljev, zaradi česar ni jasnega zmagovalca ali poraženca. b) Kljub številnim spremembam sprte strani ostajajo odločne v svojih namerah in dejanjih, zaradi česar ostaja možnost mirovnega dogovora ali oblikovanja prehodnega političnega sporazuma za mirno rešitev malo verjetna. Zato je najverjetneje, da se bo oborožen konflikt z večjo ali manjšo intenzivnostjo nadaljeval tudi v prihodnjih letih. c) Enostavnih, hitrih in poceni rešitev ni. Zato v nasprotju s pričakovanji velikega dela najbolj perečih varnostnih izzivov ne bo moč razrešiti do konca leta 2016, ko je formalno začrtan konec misije RSM, s čimer bo omenjen mejnik, podobno kot številni podobni pred njim, najverjetneje v prvi vrsti le simboličnega značaja. Za uspešno uresničitev začrtanih ciljev mednarodne skupnosti bo tako potrebno še več let potrpljenja, naporov, vlaganj in podpore. Zato ključno vprašanje ostaja naslednje: V kakšnem obsegu, v kakšni obliki in pod kakšnimi pogoji bo mednarodna skupnost Afganistanu v prihodnjih letih še pripravljena nuditi svojo pomoč?³⁵¹

7.3 SCENARIJI NADALJNJEGA RAZVOJA DOGODKOV

Za obdobje po letu 2015 je moč razvoj dogodkov v Afganistanu strniti v štiri temeljne scenarije. Glede na končno stanje v državi jih je moč poimenovati: a) scenarij zmage protivladnih sil, b) scenarij postopne destabilizacije Afganistana, c) scenarij postopne stabilizacije Afganistana, ter d) scenarij stabilnosti in blaginje.

V okviru **scenarija zmage protivladnih sil** skladno s pospešenim zmanjševanjem politične in javnomnenjske podpore za nadaljnje angažiranje RD v Afganistanu pride do relativno hitrega krčenja

³⁵¹ Watts in Mann (2015) navajata, da bodo ZDA Afganistanu v obliki pomoči v letih 2015 in 2016 namenile štiri milijarde USD letno oziroma 76 % manj kot v letu 2010, ko je Afganistan prejel 16,7 milijard USD. Po njenem prepričanju bo v obdobju po letu 2016 ameriška pomoč Afganistanu postopno upadla na raven 700 milijonov USD letno, kar je primerljivo s pomočjo Kolumbiji v obdobju med letoma 2001 in 2010.

obsega sredstev, namenjenih za obnovo in razvoj. GIROA razpade in v Afganistanu se razplamti državljanska vojna, v kateri se za prevlado borijo ohlapne koalicije uporniških skupin, lokalni in regionalni veljaki, kriminalne skupine, plemenske milice ter ostanki ANSF. Tovrsten razvoj dogodkov najbolj ustreza upornikom, s poudarkom na talibanih, saj omogoča njihov postopen vzpon in prevzem nadzora nad večjimi prostorsko zaokroženimi deli ozemlja in tam živečega prebivalstva.

Med pogoji oziroma indikatorji, ki bi omogočili ali nakazovali tovrsten razplet dogodkov, je moč izpostaviti naslednje: a) GIROA izgublja sposobnost zadovoljevanja potreb prebivalstva, pri čemer nastali politični in varnostni vakuum v vse večji meri zapolnjujejo uporniške in kriminalne mreže ter plemenske skupnosti. b) Dobički od trgovanja z drogo postajajo vse pomembnejši del gospodarske dejavnosti na nacionalni ravni. c) Uporniške skupine se uspešno prilagajajo strategiji in taktiki varnostnih sil, medtem ko ANSF same niso sposobne zagotoviti stabilnosti. Dolgoročno so spopadi med sprtimi stranmi vse bolj motivirani z željo po nadzorovanju ozemlja, zaradi česar konflikt pridobiva obrise državljanske vojne. d) Med vse močnejšimi akterji izstopajo večje uporniške skupine na čelu s talibani ter posameznimi regionalnimi veljaki, ki so uspeli konsolidirati nadzor nad posameznimi provincami, večjimi mesti in delom varnostnih sil. e) Regionalne podpore za razreševanje konflikta v Afganistanu ni, saj vsi akterji strmijo k uresničevanju lastnih interesov. d) Mednarodna podpora in pomoč pospešeno pojenjata zaradi percepcije kombinacije visokih žrtev in izdatkov, frustracij zaradi odsotnosti napredka v razvoju institucij GIROA in zmogljivosti ANSF ter potrebe po intenzivnejšem soočanju z drugimi (bolj perečimi) varnostnimi izzivi in grožnjami (primer posledic globalne ekonomske krize ali aktivnejšega angažiranja na drugih kriznih območjih sveta).

Scenarij postopne destabilizacije Afganistana predvideva nadaljevanje obstoječega konflikta, kar je posledica šibkih oziroma slabo razvitih zmogljivosti institucij GIROA, nerazrešenih varnostnih izzivov in kopičenja težav ekonomske in socialne narave. Tovrstne razmere ustrezajo uporniškim in kriminalnim skupinam, čeprav sočasno omogočajo vzpon novih vplivnih politikov in provladnih veljakov. Pri tem obstaja nevarnost, da ključni akterji v Afganistanu zlorabijo GIROA in napore mednarodne skupnosti za uveljavljanje lastnih parcialnih interesov,³⁵² kar vodi v postopno izčrpavanje

³⁵² Tovrsten primer predstavlja notranjepolitična kriza, do katere je prišlo po predsedniških volitvah konec julija leta 2014, zaradi česar sta Afganistanu pretela razkol GIROA in potencialno celo državljanska vojna, kar je bilo kasneje razrešeno s

države in do izgube zaupanja civilnega prebivalstva. Uporniške skupine si še naprej prizadevajo za okrepitev svoje moči in vpliva, zaradi česar lahko prihaja do delne odtujitve od civilnega prebivalstva in do izgube podpore številnih bolj ali manj samostojnih poveljnikov na lokalni ravni.

Med pogoji oziroma indikatorji, ki bi dolgoročno omogočili oziroma nakazovali tovrsten razplet dogodkov, je moč izpostaviti naslednje: a) GIROA deluje, a ohranja svoj vpliv le v neposredni okolici večjih mest, medtem ko ostaja njen vpliv na podeželju omejen. GIROA sama ni sposobna zagotoviti pogojev za nadaljnji gospodarski razvoj, razvoj pravnega sistema, socialne varnosti in zdravstva, medtem ko korupcija ostaja vseprisotna. b) ANSF razvijajo svoje zmogljivosti, a še vedno niso sposobne zagotoviti varnosti na celotnem ozemlju, zaradi česar se proces postopne destabilizacije varnostnih razmer v vzhodnem in južnem delu države nadaljuje, krepi pa se tudi pritisk na ANSF v drugih regijah. Tako se na bojiščih prehodno oblikuje dokaj stabilno ravnotežje moči, medtem ko pobuda v večji meri ostaja na strani protivladnih sil. c) Kljub navedenemu zaradi izčrpanosti in dolgotrajnosti konflikta v uporniških vrstah prihaja do razkolov in vse pogostejših internih spopadov za prevlado, kar slabi njihovo vojaško moč, zmožnost učinkovitega koordiniranja aktivnosti in legitimnost v očeh lokalnega prebivalstva. d) Poskusi reintegracije in sprave v največji meri ostajajo neuspešni, saj so v prvi vrsti namenjeni kupovanju časa in oblikovanju začasnih priložnostnih koalicij med vplivnejšimi akterji, kar na lokalni ali regionalni ravni pogosto vključuje medsebojne sovražnike ali politične nasprotnike. e) Trend drobljenja politične moči v Afganistanu omogoča vzpon novih akterjev (predvsem lokalnih in regionalnih veljakov) in otežuje sodelovanje z mednarodno skupnostjo. f) Postopno slabšanje politično-varnostnih in vojaških razmer v državi vodi k zmanjševanju vojaškega in nevojaškega angažiranja mednarodne skupnosti, s poudarkom na članicah Nata. g) Na regionalni ravni se postopno zopet vse aktivneje angažirajo Pakistan, Iran, Rusija in Kitajska, medtem ko ZDA svoje interese v vse večji meri uresničujejo samostojno (zunaj konteksta Zavezništva).

Scenarij postopne stabilizacije Afganistana predvideva postopno zmanjševanje stopnje angažiranosti mednarodnih sil in obsega mednarodne pomoči vse do leta 2020, skladno s stopnjo razvoja zmogljivosti ANSF in z razvojem razmerja vojaških moči na terenu (na afganistanskih bojiščih). Pri tem največjo nevarnost predstavlja politični pritisk po čimprejšnjem umiku vojaških enot, kar lahko v veliki meri

konzenzom o oblikovanju nove vlade narodne enotnosti in delitvi oblasti med predsednikom države in na novo oblikovano funkcijo vodje izvršilne veje oblasti.

ogrozi dosedanji napredek in rezultate. Zato je vprašljivo tudi dolgoročno zagotavljanje ustreznega financiranja ANSF in GIRoA.

Med pogoji oziroma indikatorji, ki bi omogočili oziroma nakazovali tovrsten razplet dogodkov, je moč izpostaviti naslednje: a) Delna decentralizacija oblasti oblikuje pogoje za trajnostni gospodarski razvoj večjih populacijskih centrov. Temelji sodstva in vladavine prava so vzpostavljeni v večjih naseljih, sodna praksa pa se v kombinaciji s tradicionalnimi pravnimi rešitvami postopno širi tudi na podeželju. b) Uspehi ANSF v kombinaciji s sočasnim razvojem manjkajočih zmogljivosti slabijo vojaško moč in vpliv protivladnih sil. Na bojiščih se med provladnimi in protivladnimi silami oblikuje dokaj stabilno ravnotežje moči, medtem ko pobuda v večji meri ostaja na strani ANSF. Tako se vzpostavijo pogoji za reintegracijo dela lokalnih uporniških sil, medtem ko vodstvo večjih uporniških skupin postopno izgublja svoj vpliv. c) ANSF so z omejeno pomočjo mednarodnih sil sposobne zagotoviti varnost v večjem delu države, medtem ko manjše dele države še naprej nadzirajo različne uporniške in kriminalne skupine. d) Kljub navedenemu mednarodne sile v Afganistanu vse do leta 2020 preventivno ohranjajo simbolično vojaško prisotnost. e) Iran in Pakistan začneta aktivneje igrati konstruktivno vlogo in podpirata napore GIRoA.

Afganistan tako ostane demokratična država, v kateri korupcija še naprej ostaja prisotna. Čeprav državne meje v večji meri ostajajo pod nadzorom ANSF, varnostni incidenti v obmejnem pasu s Pakistanom še naprej ostajajo dokaj pogosti. Gospodarstvo kljub neuravnoteženosti razvoja in občasnim zapletom beleži pozitiven trend razvoja, medtem ko znaten napredek v šolstvu in zdravstvu oblikuje temelje za dolgoročni trajnostni razvoj družbe.

Scenarij stabilnosti in blaginje Afganistana predvideva okvirno ohranjanje relativno visoke stopnje angažiranja mednarodnih sil do leta 2020 oziroma počasnejše krčenje razpoložljivih vojaških zmogljivosti. Slednje so poleg svetovanja aktivno vključene v razvoj zmogljivosti GIRoA na strateški ravni. Uresničevanje tega scenarija namreč zahteva znatne napore in rezultate na političnem področju, s poudarkom na oblikovanju enotnega regionalnega pristopa do Afganistana, pri čemer največji izziv predstavlja usklajevanje interesov med Pakistanom, Indijo in Iranom. Tovrsten scenarij bi najbolj ustrezal afganistanskim politikom, ANSF in delno tudi poveljstvu mednarodnih sil, saj bi zmanjšal pritisk po doseganju pogosto nerealistično zastavljenih rezultatov in/ali časovnic ter zmanjšal stopnjo

tveganja v primeru prehodnega nepričakovanega zaostrovanja varnostnih razmer v državi (npr. preprečevanje scenarija vzpona Islamske države). Poleg tega bi Afganistanu nudil daljše prehodno obdobje za izgradnjo nacije oziroma za trajnostni ekonomski in socialni razvoj ter vzpostavitev institucij GIROA. Takšen scenarij namreč omogoča tudi uspešno in nebolečo tranzicijo afganistanskega gospodarstva.

Med pogoji oziroma indikatorji, ki bi omogočili oziroma nakazovali tovrsten razplet dogodkov, je moč izpostaviti naslednje: a) Znatno izboljšanje sposobnosti vladanja GIROA, uspešen konec procesa delne politične decentralizacije države, znatni uspehi v boju proti korupciji. b) Znaten napredek v procesu reintegracije in pomiritve. c) Uspešnost pri zagotavljanju novih investicij v gospodarstvo, s čimer se postopno zmanjšuje odvisnost od finančnih donacij in proračunski primanjkljaj. d) Več let uspešnih operacij na pakistanski in afganistanski strani meje omogoča stabilizacijo obmejnih območij. ANSF so sposobne zagotavljati varnost v državi z omejeno pomočjo mednarodnih sil. ANSF razvijejo zmogljivosti za dolgoročno samostojno zagotavljanje varnosti nad celotnim ozemljem, kar je predpogoj za nadaljevanje procesa krčenja mednarodnih sil. e) Stopnja razvoja afganistanskega gospodarstva in davčnih služb dolgoročno omogoča prevzem velike večine bremena vzdrževanja učinkovitih in primerno velikih ANSF.

Z vidika nadaljnjega razvoja razmer v Afganistanu je najbolj nevaren scenarij zmage protivladnih sil, saj bi poleg relativno hitre in posledično dokaj nepričakovane destabilizacije Afganistana najverjetneje povzročil tudi destabilizacijo širše regije ter povečano prisotnost in stopnjo aktivnosti različnih uporniških in terorističnih skupin. Najbolj zaželen, a kratkoročno najmanj verjeten, je scenarij stabilnosti in blaginje. Slednji namreč za uresničitev zahteva več časa, sredstev in dolgotrajnejše angažiranje mednarodnih sil. Zato sta dolgoročno (v obdobju do leta 2020) najverjetnejša scenarija postopne destabilizacije in postopne stabilizacije Afganistana, pri čemer je končen razplet v prvi vrsti odvisen od pripravljenosti mednarodne skupnosti: a) da se obseg mednarodnih sil zmanjšuje postopno oziroma skladno s stopnjo razvoja zmogljivosti ANSF in ne skladno z naprej začrtanimi časovnicami, ki jih zaradi političnega pritiska javnosti v posameznih državah RD in na podlagi odločitev drugih zavezniških držav določajo najvplivnejši politiki posameznih držav, ter b) da mednarodna skupnost do leta 2020 ohranja relativno visoko stopnjo angažiranosti na področju razvoja institucij GIROA ter vlaganj v obnovo in razvoj Afganistana, saj nadaljevanje dolgoletne prakse favoriziranja investicij,

namenjenih razvoju zmogljivosti represivnih organov (zmogljivosti ANSF in afganistanske obveščevalne službe NDS³⁵³), dolgoročno ni trajnostna rešitev za stabilizacijo države oziroma za odpravo temeljnih razlogov za nadaljevanje oboroženega odpora.

Med afganistanskimi politikami in prebivalstvom je namreč že vrsto let moč zaznati bojazen, da bo mednarodna skupnost po umiku sil zopet preprosto pozabila na njihovo usodo. V primeru ohranjanja relativno visoke stopnje angažiranosti mednarodne skupnosti je torej dolgoročno najbolj verjeten scenarij postopne stabilizacije. V primeru, da se stopnja angažiranosti mednarodne skupnosti zmanjšuje hitreje, kot to dovoljujejo rezultati dosedanjih aktivnosti in naporov oziroma politično-varnostne, vojaške ter ekonomsko-socialne razmere v Afganistanu, pa je najbolj verjeten scenarij postopne destabilizacije.

7.4 KLJUČNE UGOTOVITVE IN IZKUŠNJE ZA NADALJNJE PREOBLIKOVANJE NAČINA VOJSKOVANJA OBOROŽENIH SIL RAZVITIH DRŽAV

Nadaljnje preoblikovanje poslanstva, vloge in struktur OS RD bodo podobno kot v preteklih zgodovinskih obdobjih tudi v prihodnjem desetletju narekovale samopodoba položaja in vloge držav v svetu, stopnja pripravljenosti in naklonjenosti družbe (političnega ter vojaškega vodstva in javnosti) uporabi vojaške sile za uresničevanje nacionalnih ciljev in interesov, percepcija groženj, razpoložljivost oziroma omejenost virov ter uveljavljena vizija razvoja in načina uporabe OS. Hitrost in smernice razvoja pa nakazujejo prav izkušnje in rešitve iz aktualnih konfliktov in kriznih žarišč, kot je Afganistan. V nadaljevanju je zato predstavljen nabor pomembnejših pozitivnih in negativnih izkušenj in ugotovitev iz omenjenega konflikta.

7.4.1 RAVEN VELIKE STRATEGIJE

Kompleksne krize v sodobnem svetu, med katere se uvršča tudi Afganistan, od mednarodne skupnosti zahtevajo oblikovanje **celostnih pristopov in rešitev**, kar vključuje koordiniranje in vodenje aktivnosti

³⁵³ Ang. National Directorate of Security.

ustreznega nabora civilnih in vojaških akterjev ter usklajevanje političnih in vojaških instrumentov z drugimi instrumenti moči na mednarodni ravni (NATO AJP-01(D) v Beljan 2013). Pred začetkom vojaškega angažiranja na kriznem območju je **treba oblikovati uresničljive cilje in jasno strategijo za njihovo uresničitev**. Gre torej tudi za oblikovanje temeljev izhodne strategije. Poleg tega vsaka faza konflikta zahteva ustrezno prilagajanje celostne strategije delovanja. Zato bi morali npr. po umiku sil ISAF vzporedno s preoblikovanjem poslanstva mednarodnih sil preoblikovati tudi strategijo delovanja varnostnih sil v Afganistanu, kar se ni zgodilo (Cordesman 2015a, IV-V). Zato lahko zaključimo, da bo zopet prišlo do povečanja neskladij med začrtanimi cilji, sredstvi in metodami na strani GIROA in ANSF.

Za uspešno delovanje v kompleksnem okolju je pomembno **razumevanje kulturno-civilizacijskih in socialnih vidikov lokalne družbe in prebivalstva**, kar vključuje: organizacijsko strukturo ključnih družbenih skupin, medsebojne odnose in napetosti med skupinami, ideologijo, vrednostni sistem, navade, prepričanja, interese in motivacijo, oblike komuniciranja ter uveljavljen sistem vodenja in upravljanja. Izkušnje iz Afganistana kažejo, da je za zbiranje tovrstnih informacij treba občutno okrepiti zmogljivosti in vsebinsko razširiti področje dela obveščevalnih struktur (Beljan 2013). Drugačno kulturno in civilizacijsko okolje ima svoje specifike, zakonitosti, načela, norme in dinamiko, kar je **treba razumeti, spoštovati in upoštevati pri načrtovanju in izvajanju aktivnosti**.

Wither (2015b) izpostavlja pomen in posledice **ignoriranja zgodovinskih izkušenj** in kulturno-civilizacijskih specifik okolja delovanja. Byrd (v Lawton 2014) v tem kontekstu izpostavlja: kronične težave in konflikte, povezane z zamenjavo oblasti v Afganistanu, vpletanje sosednjih držav v afganistanske notranje zadeve, tradicionalno nizko kvaliteto in moralo ANSF, dolgoročne negativne posledice oblikovanja in oboroževanja plemenskih milic, odvisnost Afganistana od zunanje finančne pomoči in dejstvo, da uvajanje sprememb v družbeno ureditev (npr. uvajanje načela enakopravnosti med moškimi in ženskami) vodi v fragmentacijo in destabilizacijo družbe.

Proces razvoja državnih institucij od zgoraj navzdol in od spodaj navzgor ter njihovo prepletanje in tesnejše povezovanje je **desetletja trajajoč proces**, ki je v ruralnem okolju v Afganistanu zelo zahteven. Na smer razpleta konfliktov v Afganistanu tradicionalno odločilno vpliva prav sposobnost obvladovanja ruralnih območij (Mann 2014). Učinkovito vladanje vključuje tudi **zagotavljanje**

osnovnih storitev (ang basic services) **civilnemu prebivalstvu** v zmernih časovnih rokih, kar med drugim zahteva tudi proces izbire, nadzora in zamenjave ljudi na vodilnih političnih položajih, vladno sposobnost učinkovitega managementa ekonomskih virov, izvajanje smotrnih politik, spoštovanje državljanov in spoštovanje države do njenih institucij (Jones 2008, 132). Treba je zagotoviti tudi koordinacijo med vlado ter vladnimi in nevladnimi organizacijami, saj lahko neuspeh na tem področju spodkoplje vsestranske napore za stabilizacijo kriznih območij. Takeuchi (2011, 5-12) pa v kontekstu procesa izgradnje nacij in izgradnje miru izpostavlja **potrebo po sočasnih in medsebojno usklajenih spremembah oziroma po razvoju dveh ključnih elementov: zmogljivosti institucij in legitimnosti**. Slednja je ključna za dokončno razrešitev temeljnih razlogov za trenja in konflikte v družbi. V tem kontekstu Takeuchi izpostavlja, da je Afganistan leta 2001 spadal v najslabšo (najmanj stabilno in najmanj nelegitimno) kategorijo pokonfliktnih držav, kar nakazuje na razsežnost nabora izzivov, s katerimi se je po padcu talibanov soočila mednarodna skupnost (ibidem). Na podlagi napredka v preteklih štirinajstih letih je moč zaključiti, da je bil razvoj Afganistana zasnovan kot usklajen proces. Kljub temu pa je bil napredek na področju izgradnje nacije (razvoja zmogljivosti institucij) bolj izrazit od napredka na področju izgradnje miru (razvoja elementov legitimnosti), zaradi česar se državi v prihodnosti obeta nadaljevanje trenj in konfliktov.

7.4.2 POLITIČNA DIMENZIJA KONFLIKTA

Van Liebergen (2011, 27-28) trdi, da je na oblikovanje politične odločitve posameznih RD o sodelovanju v misiji ISAF v prvi vrsti vplivala interakcija na notranjepolitični ravni, ki je potekala med javnim mnenjem, domačimi institucijami, širšimi cilji zunanje politike države in umestitvijo okvirov misije s strani političnih elit. **Politična elita v večini evropskih držav je podpirala odločitev o uporabi OS v misiji ISAF zaradi širših zunanjepolitičnih interesov** (ohranjanja transatlantskih strateških povezav ali podpiranja evropskih varnostnih politik) in ne zaradi prepričanja, da stabilizacija Afganistana služi njihovim nacionalnim interesom. Kljub temu **vlade RD pogosto niso bile uspešne pri prepričevanju državljanov o nujnosti udeležbe v misiji ISAF**, zaradi česar je javna podpora vojaškemu angažiranju v Afganistanu postopno, a nezadržno padala. To je pogosto vodilo do oblikovanja prispevkov oziroma napotitev kontingentov, ki so strmeli k zmanjševanju lastnih varnostnih tveganj. Zato v svojem pristopu in delovanju le-ti niso bili odločni, prožni, ustrezno opremljeni ali

izurjeni, ali pa so bili le simbolični (Van Liebergen 2011, 3). Feather in Reilger (v Dubik 2014, 17) na podlagi študije primera oboroženega konflikta v Iraku trdita, da javna podpora in percepcija legitimnosti uporabe vojaške sile kljub morebitnim žrtvam ostaneta visoki, če so izpolnjeni trije pogoji: a) če civilna družba vojno dojema kot upravičeno (ang. justified), b) če so načrtani cilji uresničljivi, in c) če je zaznati napredek v smeri uresničevanja načrtanih ciljev.

Watts in Mann (2015) izpostavljata, da morajo ZDA v primeru, da po štirinajstih letih oboroženih spopadov v Afganistanu vojaška zmaga ali politična razrešitev konflikta nista verjetni ter popoln umik sil do konca leta 2016 ni sprejemljiv, **zagotoviti politično vzdržno raven podpore za svojo nadaljnjo prisotnost in aktivnost v Afganistanu**. Poleg zagotavljanja **ustrezne politične in javnomnenjske podpore** je za uspešno razreševanje izzivov na kriznih območjih potrebna tudi ustrezna **pripravljenost političnega sistema in civilne družbe na možnost izgub** ter na možnost višjih izgub in izdatkov od pričakovanih. Žrtve so namreč včasih potrebne ali neizogibne kljub morebitni odsotnosti politične volje ali podpore javnosti za sodelovanje pri izvajanju bolj tveganih nalog ali v dolgih oboroženih konfliktih (McChrystal v Beljan 2013).

Zaradi **odsotnosti nacionalnih strategij** za oblikovanje prioritete, usmerjanje in koordinacijo aktivnosti različnih akterjev, s poudarkom na vladnih in nevladnih organizacijah in agencijah, so bili njihovi učinki na terenu pogosto dokaj skromni, njihov srednjeročni ali dolgoročni učinek pa je negativno vplival na uresničevanje krovnih ciljev misije (White 2014). Zinni (v Manea 2014a) pri tem opozarja, da **OS ne smejo voditi celotnega nabora projektov na kriznem območju** (od kmetijstva, preko socialnih programov do mentoriranja vladnih predstavnikov), saj za tovrsten širok nabor nalog in aktivnosti niso najprimernejši niti najbolj usposobljeni akter.

Premalo pozornosti je bilo namenjeno enotnosti naporov in koordinaciji aktivnosti različnih (vojaških in nevojaških) akterjev znotraj kriznega območja (Irwin 2012, 173-214). Pri tem so pomembna tudi **objektivna merila in metode za merjenje učinkovitosti in uspešnosti doseganja ciljev** ter uresničljivi cilji, ki jih v Afganistanu v večji meri ni bilo (Tuck 2012, 47-49). Mann (2014) ob tem poudarja pomen **vzpostavitve vzajemnih pričakovanj** (dogovorov, pogojev, metod za merjenje uspeha in napredka itd.) med mednarodno skupnostjo in Afganistanom, kar krepi medsebojno zaupanje in zmanjšuje stopnjo negotovosti. Munoz (2013) pri tem opozarja na potrebo po jasnem in

konsistentnem pristopu, rešitvah in izjavah ključnih političnih odločevalcev, ki so si pogosto nasprotujoče, kar povečuje negotovost in verjetnost nesporazumov. Cordesman (2013a, 106; 2013b, XII-XIII) pa meni, da je treba afganistansko družbo in državo sprejeti takšno, kot je (s specifičnimi lastnostmi, pomanjkljivostmi in težavami), kar omogoča oblikovanje bolj **realističnih ciljev in meril uspešnosti**, pri čemer pa bi morale RD vztrajati le na **striktnem spoštovanju in izvajanju sprememb, ki so ključne za uspešen konec procesa tranzicije**. Po drugi strani morajo RD ohraniti objektivnost pri **merjenju rezultatov napredka, ki ne sme biti obremenjeno s političnimi pritiski po čimprejšnjem koncu misije** oziroma s predhodno načrtanimi časovnicami umika mednarodnih sil s kriznega območja (Cordesman 2013b, 47).

Kot pomanjkljivost se je izkazala odsotnost mehanizma, ki bi omejil vpliv volilnih ciklusov v matičnih državah na strategijo in način delovanja (OS) RD na kriznem območju. Zato je treba oblikovati **formalne procese za zagotavljanje kontinuitete** izvajanja načrtanega poslanstva in nalog, kar zahteva a) ustrezno usposobljenost in strokovnost posameznikov ter enot, napotenih na mednarodne misije in operacije, b) daljša obdobja prekrivanja rotacij, kar omogoča učinkovitejši prenos znanj, veščin in kontaktov z lokalnim prebivalstvom, ter c) možnost izvajanja daljših rotacij in stimuliranje vračanja izkušenega osebja v isti del kriznega območja (White 2014; Hunter 2008, XIII).

Kljub dokaj pozitivnim rezultatom³⁵⁴ je moč **programe za reintegracijo upornikov, ki so bili izpeljani po letu 2006**³⁵⁵, **označiti kot neuspešne**, saj niso vključevali učinkovitih mehanizmov za identifikacijo borcev ter preprečevanje oziroma sankcioniranje njihovega kasnejšega povratka v vrste uporniških in kriminalnih skupin (SIGAR 2013a, 110-13). Proces reintegracije se je tako v veliki meri izrodil v obliko samopromocije posameznih voditeljev GIRoA in poveljnikov ANSF na ravni provinc in okrožij, medtem ko so ga pripadniki lokalnih kriminalnih in uporniških skupin uporabljali kot dodaten vir

³⁵⁴ V obdobju od januarja leta 2010 do 30. 9. 2015 se je v sklopu aktualnega programa za reintegracijo upornikov v Afganistanu (ang. Afghan Peace and Reintegration Programme ali APRP) skupaj reintegriralo 10.578 pripadnikov protivladnih sil (SIGAR 2015b, 148).

³⁵⁵ Od januarja leta 2002 do julija leta 2006 je potekal uspešen program razorožitve, demobilizacije in reintegracije (ang. Disarmament, Demobilization, Reintegration ali DDR), v katerega je bilo skupaj vključenih 93.000 borcev iz vrst različnih sptih strani, od tega je bilo razoroženih 63.000 borcev (Hanagan 2011, 18). Temu uspehu je sledila ponovna krepitev uporniških skupin, postopna destabilizacija države in intenzivnejši razvoj ANSF.

zaslužka ali kot mehanizem za prejemanje začasne imunitete od pregona s strani GIROA in provladnih sil.

7.4.3 EKONOMSKA IN SOCIALNA DIMENZIJA KONFLIKTA

Strategija za **uspešen boj proti korupciji** zahteva kombinacijo vladavine prava, dobrega vladanja, močnih institucij, osveščanja in šolanja ljudi, ustrezen nabor virov in transparentno delovanje akterjev (Zeneli 2015, 26). Zaradi zviševanja stopnje korupcije se stopnja gospodarske rasti in prihodki državnega proračuna kljub dvigovanju davkov dolgoročno zmanjšujeta. Vzporedno prihaja tudi do postopnega padanja življenjskega standarda in kvalitete javnih storitev (Zeneli 2015, 14-32). Rezultati na področju boja proti korupciji v Afganistanu so bili **dokaj mešani in relativno skromni**, medtem ko se dolgoročni trendi počasi nagibajo k zgoraj predstavljenemu negativnemu scenariju razvoja dogodkov.

Zagotoviti je treba tudi **transparentnost porabe pomoči ter mehanizme za nadzor in sankcioniranje** v primeru kršitev. V nasprotnem primeru namreč lahko prihaja do nenamenske porabe, upočasnitve hitrosti obnove in razvoja ter spodkopavanja kredibilnosti vladnih institucij znotraj kriznega območja in same mednarodne skupnosti (SIGAR 2013a, 42-55; Irwin 2012, 215-258).

Kljub nekaterim težavam se je kot dober koncept izkazalo **oblikovanje skupin za obnovo pokrajin** (ang. Provincial Reconstruction Team ali PRT), ki so kot civilno-vojaške organizacije delovale v 28 provincah ter skrbele za razvoj in krepitev zmogljivosti vladnih institucij, krepitev pravnega reda, varnosti in spoštovanja človekovih pravic ter za ekonomski in socialni razvoj (Beljan 2013). Tovrstne skupine za obnovo in razvoj bi morale biti reden sestavni del operacij na kriznih območjih DVR, vključevati pa bi morale tako vojaške kot tudi civilne elemente in zmogljivosti. Obe komponenti imata namreč specifične zmogljivosti ter prednosti in slabosti, ki so medsebojno pogosto komplementarne. Kot zelo učinkovit in prožen se je izkazal tudi ameriški model neposrednega financiranja in vodenja manjših razvojnih projektov (ang. Commanders Emergency Response Program ali CERP), ki je bil osredotočen na manjše razvojne projekte na lokalni ravni in se je v praksi pogosto dopolnjeval z aktivnostmi in projekti, ki so jih izvajali PRT-ji (Cordesman 2015a, 63). Podobne aktivnosti in naloge na kriznih območjih sicer izvaja tudi širok nabor humanitarnih, vladnih in nevladnih organizacij, katerih

dejavnosti in naporu največkrat niso ustrezno koordinirani. Pri tem (Mann 2014) izpostavlja, da so nevladne organizacije praviloma veliko bolj učinkovite pri približevanju lokalnemu prebivalstvu in odpravljanju razlogov za nestabilnost kot vladne organizacije. Zato je ključno **tesnejše povezovanje vseh akterjev**, ki se ukvarjajo z aktivnostmi v ekonomski, socialni in politični dimenziji konflikta.

Obseg donacij in mednarodne pomoči je skladen s pozornostjo, ki jo mednarodna skupnost namenja posameznemu konfliktu, kar se kaže tudi v obsegu in poslanstvu mednarodnih sil na poljubnem kriznem območju. Krčenju vojaških sil tako praviloma sledi tudi krčenje obsega mednarodne pomoči in donacij oziroma t.i. pojav izčrpanja donatorjev (ang. donor fatigue). Zaradi omenjenega pojava je v Afganistanu v zadnjih letih stopnja gospodarske rasti močno upadla (Collins 2014). Omenjen pojav je moč med drugim zaznati tudi v primeru Bosne in Hercegovine, Kosova, Haitija in Iraka. Zato hiter umik mednarodnih sil s kriznega območja kljub kratkoročnim pozitivnim učinkom (percepciji uspeha, finančnim prihrankom in zmanjšanju tveganja zaradi vrnitve kontingenta v domovino) na dolgi rok ne zagotavlja pozitivnih rezultatov, na kar kažejo izkušnje iz Iraka in v manjši meri tudi iz Afganistana (Cordesman 2014b, 53).

Pomoč naj bo usmerjena tistim družbenim skupinam, ki imajo v družbi znaten vpliv in ki se borijo proti upornikom ali pa nasprotujejo njihovi ideologiji (Jones 2008, 129). Na kriznem območju je veliko (dokaj izoliranih) družbenih skupin in posameznikov (npr. vaške in plemenske starešine), ki izhodiščno niso pozitivno niti negativno nastrojene proti mednarodnim silam ali proti uporniškimi silam. Njihovo ignoriranje ima lahko dolgoročno negativne posledice. Nudenje pomoči vaškim starešinam ali duhovnim voditeljem (imami in uleme oziroma verski učenjaki) lahko občutno spremeni dinamiko razvoja razmer na lokalni ravni. Duhovni ali verski voditelji imajo lahko v družbi velik vpliv, ugled in sposobnost za širjenje informacij. Zato jih je, kljub morebitnim moralno-etičnim dilemam, smiselno vključiti v različne oblike komuniciranja z lokalno javnostjo.³⁵⁶

Poskusi hitrih ali radikalnih **sprememb uveljavljene družbene ureditve imajo lahko dolgoročno številne nepričakovane (negativne) posledice**, med katerimi izstopajo povečana fragmentacija družbe, krepitev medgeneracijskih razlik in krepitev protivladnih elementov. V primeru Afganistana je uvajanje

³⁵⁶ Tega so se OS RD v Afganistanu zaradi moralno-etičnih pomislekov dolgo izogibale, medtem ko so protivladne sile izvajale ter izkoriščale dejstvo, da so bile mednarodne sile, ANSF in GIROA na tem področju preveč pasivne.

demokratskih načel povečalo družbena trenja in še dodatno razdelilo civilno družbo (Egell 2013,11-14; Goldstein 2012, 27).

Pomemben dejavnik, ki je dolgoročno pripomogel k širjenju vpliva in aktivnosti upornišva, je bila tudi pridelava, predelava in preprodaja opijskega maka in opiatov. V tem kontekstu izstopata **odsotnost učinkovite strategije za boj proti trgovini z drogo in nezmožnost provladnih sil, da zmanjšajo možnosti za financiranje upornišva in za podporo, ki so jo afganistanske uporniške skupine prejemale od zunaj** (Bolduc 2009, 23-25).³⁵⁷

7.4.4 INFORMACIJSKA IN PSIHOLOŠKA DIMENZIJA KONFLIKTA

Namen **strateškega komuniciranja je zagotavljanje podpore mednarodne** javnosti, javnosti v matični državi in komuniciranja z javnostjo znotraj kriznega območja z namenom aktivnega preoblikovanja javnega mnenja, percepcije dogajanja in vplivanja na nadaljnje aktivnosti akterjev. Pri tem ne gre le za podajanje informacij, ampak tudi za nenehno aktivno večstransko izmenjavo pogledov in mnenj (ang. engagement).³⁵⁸ Zato je treba pristop prikrojiti posameznim elementom javnosti oziroma posameznim ciljnim publikam znotraj družbe, saj v nasprotnem primeru ne bo učinkovit.³⁵⁹ Zato ne preseneča Bolducov (2009, 22-23) zaključek, da mora biti **strateško komuniciranje bolj agresivno in učinkovito, pri čemer je treba uporabiti vse razpoložljive medije in oblike komuniciranja, ki**

³⁵⁷ Tovrsten primer je uporaba tradicionalnega neformalnega mehanizma za prenos denarja, imenovanega havala.

³⁵⁸ To vključuje zmožnost vlade in vodilnih predstavnikov državnih institucij, da razumejo spreminjajoči se taktični, operativni in strateški kontekst, v katerem bodo znotraj kriznega območja delovali vojaki in civilisti, ter sposobnost hitrega in jasnega prenašanja teh informacij javnosti, politikom in OS (Bercuson in Granatstein 2011, II).

³⁵⁹ Pristopi in rešitve, ki so v Afganistanu delovali v eni dolini, v sosednji morda niso bili več primerni. Obstajajo tudi velike razlike med podeželskim in mestnim prebivalstvom, med mladimi, ki tvorijo večino, in starejšimi, ki tradicionalno zasedajo položaje moči, med moškimi in ženskami, med različnimi etničnimi ali plemenskimi skupinami itd. Poleg civilnega prebivalstva ciljna publika ISAF in RSM v Afganistanu vključuje tudi varnostne strukture, ljudi, zaposlene v vladnih institucijah, uporniške skupine, kriminalne skupine, veljake in druge vplivne osebe v družbenem življenju (npr. duhovne voditelje, vaške starešine, gospodarstvenike itd.). Zato ne preseneča, da je treba oblikovati širok nabor pristopov za komuniciranje ter vplivanje na njihov način razmišljanja in delovanja, kar posledično zahteva veliko večje napore, vlaganja in uporabo zmogljivosti za informacijske operacije, kot so jih prvotno načrtali v RD.

obstajajo in se uporabljajo znotraj območja operacij. Zwiebelson (2011, 4-17) pa izpostavlja pomen vzpostavitve pozitivne in negativne percepcije vrednotenja dogodkov v Afganistanu in usmerjanja pričakovanj, pri čemer na podlagi analize poročanja različnih medijev navaja, da je bil ISAF naklonjen podajanju zelo pozitivnih sporočil, afganistanski mediji so podajali pozitivna sporočila, mediji v DVR so podajali mešana in pogosto nekoliko negativna sporočila, zahodni mediji pa so v večji meri posredovali zelo negativna sporočila.

Sposobnost **mobilizacije pozornosti in podpore** v veliki meri omogočajo nove komunikacijske tehnologije in rešitve. Sodobni mediji v vse večji meri postajajo tudi orodje oboroženega konflikta, s katerim je npr. lažje širiti strah in paniko, kar posledično spodbuja intenzivnost in brutalnost terorističnih aktivnosti nasprotnikov RD, medtem ko si na drugi strani RD še naprej prizadevajo promovirati percepcijo učinkovitosti lastnih OS, ki sodelujejo v nekrvavih spopadih in nasilje uporabljajo selektivno in s kirurško natančnostjo (Kaldor 2015). Javno mnenje je postalo gravitacijski center konfliktov, v katerih delujejo OS demokratičnih RD, zaradi česar ima uporaba vojaške sile lahko večji informacijski kot kinetični učinek. To ugotovitev so nedržavni akterji, kamor spadajo tudi Al Kajda, talibani in IS, razumeli in začeli izkoriščati hitreje kot RD (Brafman in Beckstrom 2006, 140; Wither 2015a, 4-8). V nasprotju s tem so RD na globalni ravni in znotraj območij operacij relativno malo pozornosti namenjale strategijam vplivanja na oziroma preoblikovanja (ang. shaping) okolja, vrednot in obnašanja vplivnejših akterjev ali vsaj preusmerjanja njihove pozornosti (White 2014).

Z vidika delovanja kontingentov OS RD v tujem civilizacijskem okolju so se kot nujno potrebne izkazale **izdatne kulturne predpriprave** vojakov in civilistov ter razvoj njihovih veščin za vključevanje v tradicionalne oblike komuniciranja z lokalnim prebivalstvom (primer sestankov oz. t.i. shur), temeljnih znanj iz prve pomoči, osnov kmetijstva, projektnega vodenja itd. (Beljan 2013, Frank 2015). Gates (2014, 563) pa poudarja pomen psihološke dimenzije delovanja in percepcije nadaljnega razvoja konflikta v Afganistanu, pri čemer izpostavlja, da so ameriški civilni in vojaški voditelji na nižjih ravneh selektivno pozitivno naravnani in da **(ne)zavedno filtrirajo informacije, ki bi nakazovale, da so njihove odločitve ali način delovanja problematični**. Zato neuspehe ali odsotnost uspehov veliko težje zaznajo in sprejemajo, medtem ko je njihovo ustrezno prilagajanje praviloma zelo boleče in vključuje znaten psihološki stres.

McElhatton in Klimas (2014) izpostavljata, da v ZDA dnevno samomor stori dvaindvajset veteranov ter da zaradi dolgih čakalnih vrst nekateri izmed njih čakajo po dva meseca na srečanje s psihiatrom ali psihologom. Zaradi nezmožnosti povratnikov s konfliktnih območij, da se vključijo v vsakodnevno življenje v svojem domačem okolju, prihaja tudi do **povečanja različnih oblik nasilja, kriminala, psiholoških motenj in umika posameznikov iz družbe**.³⁶⁰ Na podlagi navedenih dejstev je moč zaključiti, da ima sodelovanje v operacijah in misijah za pripadnike OS ZDA, veterane in njihove družinske člane znatno psihološko ceno, ki na njihovo življenje vpliva še vrsto let po vrnitvi iz kriznega območja. V določeni meri je moč podoben sklep sprejeti tudi v primeru pripadnikov kontingentov drugih nacij, ki so bile vključene v aktivnosti na bojnih območjih.

7.4.5 EKOLOŠKA DIMENZIJA KONFLIKTA

V številnih DVR zaradi kombinacije hitre rasti števila prebivalcev in omejenosti naravnih virov prihaja do povečanega pritiska na naravno okolje in obnovljive vire, kar posledično povečuje napetosti in obstoječe konflikte v družbi (Milovac 2006, 40-71). To velja tudi za Afganistan, kjer je v preteklih petdesetih letih moč zaznati naslednje negativne procese v naravnem okolju: a) krčenje gozdov (primer provinc Badghis in Nangarhar), ki je v prvi vrsti posledica prekomerne sečnje, kar med drugim povečuje intenzivnost erozije, b) povečevanje (u)porabe vodnih virov, kar je v prvi vrsti posledica širjenja namakanih obdelovalnih površin, c) krčenje pašnikov, kar stopnjuje trenja in konflikte med nomadskimi in polnomadskimi etničnimi skupinami (primer Kučijev in Aimakov) na eni strani in stalno naseljenimi etničnimi skupinami (primer Hazarov in Paštunov) na drugi strani, d) širjenje puščav, in e) povečevanje obsega in pogostosti naravnih nesreč (npr. suš, sezonskih poplav idr.) ter povečevanje razsežnosti

³⁶⁰ Številne zdravstvene študije, izpeljane v ZDA, kažejo, da kombinacija večkratnih napotitev na misije ter krajših vmesnih obdobj bivanja v domovini negativno vpliva na psihično zdravje pripadnikov OS ZDA. Med letoma 2000 in 2014 so v OS ZDA med osebjem, ki ni bilo napoteno na misije, zabeležili 36.321 primerov posttravmatskega stresa, medtem ko je to število med pripadniki, ki so bili napoteni na misije in operacije v Irak ali Afganistan, znašalo 128.496. Poleg tega se je število diagnoz psihičnih težav (težave pri prilagajanju spremenjenemu okolju, uporaba in odvisnost od alkohola, uporaba in odvisnost od drog, depresija, posttravmatska stresna motnja idr.) med pripadniki OS ZDA v obdobju med letoma 2001 in 2011 (v obdobju najintenzivnejših spopadov v Iraku in Afganistanu) povečalo za okvirno 65 %. Samomor je tako postal drugi najpogostejši razlog za smrt pripadnikov OS ZDA, medtem ko so na prvem mestu poškodbe zaradi aktivnosti na bojnem območju (Schwarz in Church v Hooker in Collins 2015, 423-427).

njihovih posledic (Rassul 2011, 4-15). K temu je treba dodati tudi učinke pospešene urbanizacije in industrializacije z minimalnimi ali neobstoječimi ekološkimi standardi in vsestranske posledice dolgotrajnih oboroženih konfliktov (prisotnost neeksplodiranih ubojnih sredstev, obseg miniranih območij, posledice uporabe streliva z osiromašenim uranom, množične migracije prebivalstva³⁶¹ idr.).

Predstavljeni procesi in njihov sinergijski učinek dolgoročno vplivajo na vse dimenzije družbenih aktivnosti. Kljub temu mednarodna skupnost in GIROA, v želji po stabilizaciji aktualnega oboroženega konflikta in osredotočanju na uresničevanje kratkoročnih ciljev, predstavljenim procesom in boju proti njihovim negativnim učinkom nista in najverjetneje tudi ne bosta namenjali večje pozornosti. Zaradi kombinacije zapostavljenosti omenjenih varnostnih izzivov in omejenosti razpoložljivih sredstev je moč predvideti, da se bo njihov negativen učinek ter s tem tudi pritisk na nekatere družbene akterje (primer vladnih institucij in najbolj ogroženih slojev prebivalstva) tudi v prihodnje počasi stopnjeval. Zato bo treba v prihodnje **več pozornosti in sredstev namenjati tudi zoperstavljanju negativnim (kratkoročnim in dolgoročnim) učinkom povečevanja pritiska na naravno okolje na kriznih območjih**. Na ta način je moč tudi ekološke izzive razreševati ali zmanjševati njihov negativen učinek v fazi, ko so še razmeroma obvladljivi.

7.4.6 VOJAŠKA DIMENZIJA KONFLIKTA

7.4.6.1 VOJAŠKA STRATEŠKA RAVEN

Delovanje v okviru zavezništev ali koalicij tudi OS RD z manj razvitimi zmogljivostmi omogoča hitrejšo oblikovanje bolj prožnih rešitev za soočanje s sodobnimi varnostnimi grožnjami in izzivi ter za opravljanje zelo širokega spektra nalog v kompleksnem in sovražnem okolju. Pri tem prihaja tudi do prenosa odgovornosti, bremen, stroškov in izkušenj, kar med drugim omogoča tudi oblikovanje bolj optimalnih rešitev. Sprejemanje smotrnih nacionalnih odločitev in tesnejšega, a uravnoveženega strateškega partnerstva s posameznimi večjimi nacijami oziroma med sorodnimi enotami partnerskih

³⁶¹ Tovrsten primer je migracija Hazarov v visokogorje v osrednjem delu države, kar je v prvi vrsti posledica večletne načrtne politike Paštunov in talibanov v obdobju pred začetkom operacije Trajna svoboda.

držav pa nudi možnost za skupen razvoj ter ohranjanje visoko usposobljenih in motiviranih elementov sil (primer sil za specialno delovanje), ki jih je moč angažirati v zelo omejenem časovnem roku. Po drugi strani tesno sodelovanje s tehnološko visoko razvitim partnerjem zahteva izdatna vlaganja v tehnološko-tehnični razvoj in opremljanje enot ter nenehno prilagajanje in nadgrajevanje organizacijskih in taktičnih rešitev.

Kot potrebno se je izkazalo oblikovanje tesnega **partnerstva z lokalnimi varnostnimi oziroma paravojaškimi silami** (Hunter 2008: IX). Povezovanje z lokalnimi zavezniki namreč poleg povečevanja legitimnosti vojaškega angažiranja OS RD omogoča delen prenos tveganja in odgovornosti. Ker se zmogljivosti OS RD in njihovih lokalnih zaveznikov na terenu največkrat medsebojno dopolnjujejo, je tovrstno združeno delovanje na taktični in operativni ravni zelo učinkovita oblika izvajanja vojaških aktivnosti. Na drugi strani lahko takšne rešitve na dolgi rok povečajo zahtevnost in tveganost operacij.³⁶² Kljub temu **vlaganje v razvoj zmogljivosti lokalnih varnostnih sil** (skupno oblikovanje ciljev, načrtovanje in izvajanje aktivnosti) **predstavlja temelj za srednjeročno in dolgoročno stabilizacijo kriznih območij** in s tem posredno tudi za hitrejši umik tujih sil (Jones 2008, 15-17; Olikar 2012, 5-11).³⁶³ Pri tem je med drugim treba zagotoviti tudi ustrezno reprezentativnost vseh etničnih in verskih skupin v okviru vladnih institucij in varnostnih sil ter finančno, kadrovsko in tehnološko vzdržnost sistema. Glickstein (2015, 125-27) in Wither (2015b) opozarjata na **problem motivacije, nezanesljivosti in spremenljive lojalnosti lokalnih varnostnih sil**, pri čemer izpostavljata, da OS RD lokalne varnostne sile oblikujejo in usposablajo za uresničevanje političnih in vojaških ciljev RD, ki jih slednje pogosto ne ponotranjijo. Cordesman (2013b, VII-IX, 3-27) pa izpostavlja potrebo po realističnih načrtih razvoja zmogljivosti, redefiniranju meril za merjenje uspešnosti lokalnih varnostnih sil ter **dolgoročni ekonomski vzdržnosti začrtanega koncepta razvoja in obsega sil**.

³⁶² V tem kontekstu izstopa možnost napadov pripadnikov lokalnih varnostnih sil na pripadnike mednarodnih sil (ang. green on blue attacks).

³⁶³ Lokalne varnostne sile so uspešno omejile vpliv ali porazile uporniške skupine v Malaji, Omanu in Kolumbiji. Pri tem je šlo za koordinirane in integrirane aktivnosti policije, vojske, obveščevalnih služb in civilne administracije, pri čemer so zmogljivosti varnostnih sil odigrale le podporno vlogo. Težišče je bilo na političnih, ekonomskih in socialnih aktivnostih, s pomočjo katerih so razrešili tudi krovne razloge za nastanek upornišva. Alternativno obliko uspešnega protiuporniškega boja predstavljajo represivne protiteroristične kampanje v Čečeniji in Šri Lanki, kjer so vodilno vlogo odigrale varnostne sile, katerih nerestriktivne aktivnosti in operacije so bile v veliki meri usmerjene tudi proti civilnemu prebivalstvu.

Wither (2015b) meni, da so se OS RD v Afganistanu **prekomerno osredotočale na uresničevanje vojaških ciljev operacij** (npr. število izvedenih operacij, število napadov ali število ubitih upornikov) in premalo na uresničevanje političnih ciljev oziroma začrtanih krovnih ciljev misije. Na podlagi razmerja med silami, sredstvi in metodami je treba začrtati **realne časovne okvire** za njihovo uresničevanje, ki jih je treba prilagajati spreminjajoči se dinamiki soodvisnega odnosa in spreminjajočega se razmerja moči med protivladnimi in provladnimi silami. Časovne roke, poslanstvo in mentaliteto delovanja provladnih sil, njihovo strukturo, opremljenost in taktiko je treba prilagajati tudi morebitnim spremembam faz konflikta oziroma prevladujočemu tipu grožnje. S tega zornega kota izstopa **možnost mutacije konflikta**. V primeru uporabe OS RD v Afganistanu je namreč prišlo do spremembe njihovega težišča delovanja iz protiteroristične operacije (OEF) v protiuporniško kampanjo (ISAF) in nato v misijo svetovanja in pomoči (RSM). (Mann 2014) pa izpostavlja, da se mednarodne sile v Afganistanu niso »borile v trinajstletni vojni, ampak da so sodelovale v trinajstih enoletnih vojnah.« Prenos izkušenj in znanj med posameznimi kontingenti (enotami in poveljstvi) je bil relativno majhen, zaradi česar je prišlo do ponavljanja napak, nekonsistentnosti načrtov in pristopov ter do osredotočanja na hitre improvizirane rešitve, ki pogosto niso imele trajnih učinkov.

Sodobno oborožene in visoko usposobljene sile RD lahko s pomočjo ognjenih udarov z razdalje kljub svojemu relativno majhnemu obsegu hitro dosežejo odločilno vojaško zmago v konvencionalnem spopadu s slabše oboroženimi nasprotniki iz DVR. V nasprotju s tem so **obseg, struktura, zmogljivost in opremljenost sil, ki so primerni za pokonfliktno stabilizacijo kriznega območja, povsem drugačni**. Če OS RD nimajo razvitih tudi tovrstnih zmogljivosti ali pa niso pripravljene hitro aktivirati tovrstnih (v veliki meri kopenskih) sil, lahko postane uresničevanje začrtanih ciljev misije in operacije vprašljivo. Takšno neskladje med sredstvi, metodami in cilji pa lahko dolgoročno vodi v strateško (finančno in vojaško) izčrpavanje ter izgubo ugleda in kredibilnosti v svetu, kar so ZDA doživele v Iraku in Afganistanu (Pryer 2013).

Prehodno povečanje obsega mednarodnih sil v Afganistanu v obdobju med letoma 2010 in 2012 **ni imelo zelenega učinka** na stabilnost države (na prisotnost in intenzivnost delovanja upornišva). Med glavnimi razlogi za takšen razplet izstopajo: predhodna javna napoved o dolžini trajanja povečanega obsega sil in zaključku sodelovanja mednarodnih sil v bojnih operacijah konec leta 2014, počasnost povečevanja obsega sil, zelo kratko obdobje prisotnosti in aktivnosti povečanega obsega sil, prekomerno

osredotočanje razpoložljivih sil na provinco Helmand ter premajhen poudarek na iskanju uravnoveženih rešitev in kombiniranju razpoložljivih varnostnih sil na nacionalni ravni (Cordesman 2015a: 62-64, 66).

Formalne ali neformalne nacionalne omejitve, ki časovno, prostorsko ali funkcionalno omejujejo prožnost posameznih kontingentov OS RD, lahko zmanjšujejo potencialno učinkovitost omenjenih kontingentov in posledično podaljšujejo trajanje misije. Tovrstne omejitve, ki so rezultat zavestnih odločitev političnega ali vojaškega vodstva, lahko nenamerno povečajo stopnjo tveganja pri izvajanju terenskih aktivnosti,³⁶⁴ povečujejo napetosti znotraj koalicij oziroma zavezništev, otežujejo koordinacijo, zmanjšujejo prožnost in spodkopavajo enotnost koalicij (Fidler in Boon v Hillison 2014, 240; Hunter 2008, XVII). V nasprotju s tem **enotna pravila delovanja in njihovo striktno spoštovanje** kljub morebitnemu omejevanju spektra rešitev največkrat **krepijo enotnost in legitimnost** mednarodnih sil ter njihovih lokalnih zaveznikov. Alternativno nacionalnim omejitvam predstavljajo predčasno sprejetje odločitve na ravni koalicije ali zavezništva o omejevanju sprejemanja morebitnih nacionalnih omejitev (formalna prepoved ali omejevanje nacionalnih omejitev), zmanjševanje striktnosti spoštovanja nacionalnih omejitev med izvajanjem vojaških aktivnosti (neformalno zavračanje obstoja nacionalnih omejitev) ali funkcionalna specializacija vojaških zmogljivosti posameznih nacij (posredno izogibanje sprejemanju odločitev o nacionalnih omejitvah). Bercuson in Granatstein (2011, II) pa menita, da bi morale države z nacionalnimi omejitvami ostale udeleženske misije o sprejetju tovrstnih odločitev obvestiti pred začetkom misije, saj ima lahko uvajanje nacionalnih omejitev velik negativen povraten učinek oziroma posledice za ostale partnerje.

³⁶⁴ Tako npr. pripadniki poljskih specialnih sil in poljski bojni helikopterji tipa Mil-24 (njihov pridodan element za ognjeno podporo) v provinci Ghazni niso smeli bojno delovati ponoči, četudi so bili za to ustrezno usposobljeni, opremljeni in certificirani. Ker so terenske aktivnosti izvajali le podnevi, so postali predvidljivi. Poleg tega so bili podnevi veliko bolj izpostavljeni ognjenemu delovanju nasprotnika. Zato so utrpeli višje izgube, kot bi jih sicer, njihove operacije pa so bile v povprečju tudi manj uspešne.

Pripadniki nizozemskega in španskega kontingenta niso smeli sodelovati v ofenzivnih operacijah. Pripadniki italijanskega in nemškega kontingenta pa so lahko razpoložljivo strelno orožje uporabili samo v samoobrambi. Tako npr. italijanski vojaki med drugim niso smeli ognjeno delovati proti posameznim upornikom, ki so vzdolž prometnic v bližini njihovih baz v provinci Farah vkopavali improvizirane eksplozivne naprave. Ob deminiranju so zato občasno utrpeli žrtve, ki bi se jim sicer lahko izognili.

Tani (2014, 3), Robinson (2014, 8), Lawton (2014) in Foust (2012) menijo, da se **RD pri učenju iz lastnih izkušenj iz konflikta v Afganistanu osredotočajo na taktično-tehnično raven, ki ima minimalen učinek na razplet konflikta** oziroma na uresničevanje načrtanih političnih in vojaških ciljev misije. Zato je treba več pozornosti in kritičnega razmišljanja usmeriti v sistematično proučevanje izkušenj na vseh treh ravneh delovanja OS (taktični, operativni in strateški). Bercuson in Granatstein (2011, II-III) pa opozarjata, da je učenje iz izkušenj nujno potrebno tudi na politični ravni, saj je bila v nasprotnem primeru »cena kanadskega sodelovanja v misiji v Afganistanu previsoka.«

7.4.6.2 OPERATIVNA IN TAKTIČNA RAVEN

Za doseganje operativnega uspeha je treba na območje misije pravočasno napotiti zadostno število dobro usposobljenih, opremljenih in izkušenih civilistov in vojakov z jasno načrtanimi cilji. Omenjeno osebje mora imeti ustrezne priprave in redno dostop do znanj in veščin za razumevanje političnih, vojaških, ekonomskih in kulturnih podatkov o kriznem območju, ki so pridobljeni iz vseh razpoložljivih lastnih in tujih virov informacij (Bercuson in Granatstein 2011, II).

Pobudo in prevlado znotraj območja delovanja je moč zagotoviti s sočasnimi taktičnim angažiranjem razpoložljivih zmogljivosti na različnih prostorsko ločenih območjih. Razpoložljivi vojaški in civilni elementi so tako znotraj območja delovanja praviloma **sočasno vključeni v bojne in nebojne operacije oziroma naloge** (v pokonfliktno obnovo, izvajanje policijskih nalog, izvajanje protiterorističnih operacij in usposabljanje elementov lokalnih varnostnih sil), kar zahteva angažiranje in koordinacijo širokega nabora zelo različnih zmogljivosti in akterjev. Po drugi strani tovrstno okolje in grožnje od pripadnikov in enot OS RD zahtevajo širok nabor veščin in znanj (od osnov kmetijstva in sposobnosti nudenja osnovnih zdravstvenih storitev do specifičnih taktično-tehničnih postopkov, ki so potrebni za učinkovito bojno delovanje), zrelost in psihološko stabilnost, kar zahteva tudi **daljša in vsebinsko zelo raznolika usposabljanja in priprave**.

Napori za zmanjševanje civilnih žrtev in postranske škode z namenom krepitve legitimnosti GIROA in ISAF so poleg omejevanja uporabe ognjene moči vključevali tudi druge ukrepe in direktive, kot so taktična direktiva za omejevanje nočnih operacij, direktiva za taktično vožnjo, direktiva o medicinski

infrastrukturi in usmeritve, povezane s civilnimi žrtvami, navodila in usmeritve o eskalaciji uporabe sile ter predpisana striktna pravila delovanja (Beljan 2013).

Na podlagi izkušenj iz Afganistana je v številnih RD prišlo do spoznanja, da je **treba večjo pozornost nameniti razvoju vojaške logistike, medicinske evakuacije, inženirske podpore, obveščevalnih zmogljivosti, civilno-vojaškega sodelovanja, informacijskih operacij, sposobnosti izvajanja preciznih udarov, sposobnosti tesnega sodelovanja z lokalnimi paravojaškimi in vojaškimi silami ter zmogljivosti sil za specialno delovanje**. Znatno sta se povečala tudi obseg in spekter dela združenih vojaških poveljstev, povečala pa se je tudi uporaba zmogljivosti matičnih enot v domovini (ang. reach back capability).³⁶⁵ V nasprotju s tem so se kot manj pomembne izkazale večje konvencionalne formacije in enote s težko oborožitvijo (primer oklepnih enot, artilerije in zračne obrambe). Razpoložljive enote so pogosto delovale v manjših prostorsko razpršenih formacijah, ki so se v največji možni meri osredotočale na izvajanje nebojnih nalog, kar je zahtevalo tudi ustrezno prilagajanje konceptov njihovega delovanja ter taktično-tehničnih postopkov. Pri tem se je pokazala tudi potreba po hitri improvizaciji in nenehnemu prilagajanju aktivnostim nasprotnika.³⁶⁶

Zaradi visokih investicij, ki so povezane z razvojem navedenih zmogljivosti, se za sočasen razvoj vseh odločajo predvsem večje oziroma najbogatejše države. Srednje velike RD se praviloma odločajo za razvoj celotnega spektra, a s počasnejšim tempom in v znatno manjšem obsegu, medtem ko se manjše RD in države s skromnimi obrambnimi izdatki osredotočajo na razvoj posamičnih funkcionalnih nišnih zmogljivosti, ki jih po potrebi lahko ponudijo zavezništvu ali koalicijam. Znotraj območja operacij pa so manjši kontingenti (praviloma kontingenti manjših držav oziroma OS z omejenimi zmogljivostmi) v večji meri odvisni od vsestranske podpore večjih partnerjev, kar v ospredje postavlja **sposobnost**

³⁶⁵ V tem kontekstu izstopa potreba po oblikovanju enotne obveščevalne slike o razmerah, dogodkih in trendih na območju delovanja, ki nastane na podlagi procesa nenehnega združevanja in navzkrižnega preverjanja informacij, pridobljenih iz celotnega spektra razpoložljivih obveščevalnih zmogljivosti, ki so jih prispevale posamezne nacije ali Zavezništvo. Tako so v času konflikta v Iraku nastali t.i. centri za združevanje obveščevalnih podatkov (ang. intelligence fusion centers), ki so jih po letu 2009 oblikovali tudi v Afganistanu (Katz 2013). McChrystal (v Beljan 2013) je bil prepričan, da vse operacije usmerjajo in ženejo prav obveščevalne informacije.

³⁶⁶ V tem pogledu so je na taktični ravni kot zelo uspešen izkazal proces načrtovanja in izvajanja kinetičnih aktivnosti specialnih sil Velike Britanije, imenovan F3EA (ang. find, fix, finish, exploit, analyze and disseminate oziroma odkrij, lociraj, zaključij, izkoristi, analiziraj in razdeli), ki temelji na hitri obdelavi obveščevalnih podatkov v realnem času.

združenega delovanja in tehnične kompatibilnosti (Corum 2013, 27-40). Izkušnje iz Afganistana kažejo, **da je težišče razvoja zmogljivosti OS s kinetične prešlo na nekinetično komponento sil**, saj slednja predstavlja ključno sredstvo za krepitev podpore in zaupanja med lokalnim civilnim prebivalstvom. Ta sklep izhaja iz ugotovitve, da v sodobnih konfliktih (največkrat gre za daljše konflikte nizke ali srednje intenzivnosti v t.i. propadlih ali razpadajočih državah) z uporabo vojaške sile ni moč doseči začrtanih strateških ciljev oziroma da vojaška zmaga, če je sploh mogoča, sama po sebi ne zagotavlja razrešitve konflikta in stabilizacije kriznega območja.³⁶⁷ Hunter (2008, XIII) pa trdi, da je v primeru izvajanja vojaških in nevojaških operacij oziroma angažiranja vojaškega in nevojaškega osebja treba zagotoviti **večjo taktično prožnost**, kar zahteva prenos dela pristojnosti, avtoritete in odgovornosti na nižje ravni.

Na podlagi analize enainšedemdesetih konfliktov med uporniško in provladno stranjo v obdobju po koncu druge svetovne vojne (Paul in Clarke 2016, IX-XI) izpostavljata, da so **za uspeh protiuporniških kampanj ključni trije dejavniki**: a) onemogočanje ohranjanja znatnega obsega podpore uporniškemu gibanju, kar je izhodišče za njegovo slabitev in marginalizacijo oziroma njegov vojaški poraz ali dosego političnega dogovora, ki je ugodnejši za provladno stran, b) opazen napredek pri vsestranskih prizadevanjih in motivaciji vlade in protiuporniških sil za razrešitev aktualnega konflikta in odpravo njegovih izhodiščnih razlogov, ter c) prožnost in prilagodljivost provladnih sil.

Zasebna logistična podjetja ter zasebna varnostna podjetja in njihovi pripadniki, ki znotraj kriznega območja na podlagi sprejetih pogodb izvajajo najrazličnejše naloge, **morajo biti podrejeni operativnemu poveljstvu OS RD**, s čimer so posredno podvrženi tudi pravnemu redu RD. To zagotavlja ustrezno transparentnost njihovega delovanja oziroma poslovanja ter odgovornost v primeru kršitev (Booth 2014, 5-14). Dungin (2012, 1-12) pa izpostavlja predvsem potrebo po boljši koordinaciji in izmenjavi informacij med OS RD in vladnimi organizacijami na eni strani ter zasebnimi logističnimi in varnostnimi podjetji na drugi strani. Afganistanska odločitev, da se zgoraj omenjena podjetja bodisi razpusti bodisi formalno vključi v okvir ANSF (oblikovanje afganistanskih sil za varovanje javnega reda

³⁶⁷ Tak primer je tudi uspešno vojaško posredovanje koalicije voljnih v Afganistanu jeseni leta 2001. Voelz (2015, 99-105) meni, da je tovrstni pristop h kinetičnemu in nekinetičnemu delovanju, usmerjenemu proti posameznikom, mrežam in povezavam, spremenil ameriški način vojskovanja, s čimer je postal vodilo pri spreminjanju doktrin delovanja OS ZDA in nadaljnjega razvoja vojaške tehnike.

in miru ali ang. Afghan Public Protection Force ali APPF)³⁶⁸, se je zaradi številnih logističnih in operativnih izzivov izkazala kot napačna (Cordesman 2013b, 56).

7.5 KLJUČNE UGOTOVITVE IN IZKUŠNJE ZA NADALJNJE PREOBLIKOVANJE NAČINA VOJSKOVANJA OBOROŽENIH SIL NASPROTNIKOV RAZVITIH DRŽAV

Podobno kot za (OS) RD so izkušnje iz petnajst let trajajočega konflikta v Afganistanu pomembne tudi za njihove nasprotnike, ki nenehno iščejo ideje za nadgradnjo svojih strategij in uveljavljenega načina vojskovanja ter optimalne rešitve za nadaljnji razvoj lastnih vojaških zmogljivosti. Pri tem je treba izpostaviti, da zaradi medsebojno drugačnega izhodiščnega geostrateškega položaja (stopnje razpoložljivosti virov, strateške kulture, percepcije ogroženosti, vrednotenja tveganj, stopnje povezanosti in soodvisnosti z drugimi akterji v mednarodnem okolju, ravni strateških ambicij ter spektra obstoječih (vojaških in drugih) zmogljivosti) omenjeni akterji ne bodo zainteresirani za iste izkušnje ter da bo tudi njihovo razumevanje razvoja dogodkov in izkušenj posledično dokaj drugačno. Zato je v nadaljevanju podan le krajši pregled nekaterih pomembnejših izkušenj protivladne strani, ki so po prepričanju avtorja zanimive za najširši nabor potencialnih nasprotnikov RD, obenem pa jasno odražajo širino spektra aktualnega konflikta oziroma vse njegove dimenzije in ravni aktivnosti sprtih strani.

7.5.1 RAVEN VELIKE STRATEGIJE

Na ravni velike strategije najbolj izstopa spoznanje, da uporniške skupine na čelu s talibani zaradi osredotočanja na uporabo vojaške sile **niso izkoristile potenciala, ki izhaja iz celostnega pristopa na ravni velike strategije**, oziroma iz usklajevanja vseh dimenzij aktivnosti družbe, kar je v prvi vrsti posledica njihovega oportunističnega pristopa k aktualnemu konfliktu ter vsestranskega pomanjkanja resursov, ki je bilo najbolj izrazito v prvih letih po padcu talibanskega režima. Po drugi strani so omenjeno pomanjkanje delno kompenzirale z uporabo ekstremistične verske ideologije (**versko motivirano nasilje**), z enačenjem tujih sil s škodoželjnimi nevernimi okupatorji ter s promocijo samih sebe kot pravičnih zaščitnikov afganistanskih tradicionalnih (konservativnih) vrednot in načel

³⁶⁸ APPF so po oblikovanju postale sestavni del ANP.

patriarhalne islamske družbe (**ideološko in kulturno motivirano nasilje**), ki so zaradi vpliva zunanjega sveta vse bolj ogrožena Alach (2011, 27-28). Pri tem so izkoristile tudi učinek demografske eksplozije (dimenzija vpliva dolgoročnih trendov v varnostnem okolju, ki jih RD pogosto spregledajo) in dejstvo, da centralne oblasti zaradi kombinacije obsega izzivov in groženj, omejenega vpliva in zmogljivosti ter neučinkovitega delovanja v nekaj letih preprosto niso mogle razrešiti vseh obstoječih problemov oziroma zadovoljiti nerealistično visokih pričakovanj lokalnega prebivalstva.

Zaradi kombinacije navedenih dejavnikov in dolgotrajnosti konflikta sta se način delovanja upornišтва in s tem tudi sama narava konflikta postopno začela približevati **konceptu totalne vojne**. Zato je slednji za RD in njihove OS postal občutno večji in težji izziv kot prvotno načrtana misija stabilizacije varnostnih razmer v Afganistanu. Gre torej za logiko, da cilj opravičuje uporabljena sredstva in metode oziroma da (ne)pisana pravila vodenja (oboroženih) konfliktov in obvladovanja kriz, ki so jih razvile in vsilile RD, zanje enostavno ne veljajo.³⁶⁹ V nasprotju s tem je delovanje OS RD omejeval uveljavljen, a vse širši nabor določil mednarodnega prava, (ne)pisanih pravil delovanja in nacionalnih omejitev. V tem kontekstu zato izstopa nevarnost, da začnejo nasprotniki RD v želji po preživetju, uresničevanju načrtanih ciljev ali v poskusu kompenziranja neugodnega razmerja moči **pogosteje načrtno in zavestno odstopati od splošno uveljavljenih pravil in norm vodenja (oboroženih) konfliktov** (primer skrajno brutalnih oblik delovanja Islamske države in razvoj kitajskega koncepta neselektivnega vojskovanja).

Prožnost in prilagodljivost talibanskega koncepta odpora na strateški ravni **izhaja iz kombinacije širokega nabora oblik in lastnosti delovanja**, ki vključujejo ideje o sveti (islamski) vojni ter elemente revolucionarnega družbenega gibanja in uporniškega (osvoboditeljskega) gibanja, ki lahko po potrebi preraste v konvencionalno silo ter v elemente teroristične in kriminalne skupine. Omenjeni elementi omogočajo a) pridobitev in ohranjanje podpore zelo raznolikih elementov v lastni družbi, b) povezave z različnimi sorodnimi gibanji in skupinami v širšem okolju, c) mobilizacijo dodatnih virov, ki so potrebni

³⁶⁹ Tako so se npr. uporniške in kriminalne skupine v veliki meri posluževale zelo brutalnih oblik delovanja (umorov, obglavljenj civilistov, ugrabitev družinskih članov, mučenj itd.) in neselektivnih oblik delovanja (množična uporaba improviziranih eksplozivnih naprav, uporaba smornilskih napadalcev neoziraje se na morebitne civilne žrtve). Poleg tega so v spopadih s provladnimi silami civilno prebivalstvo in naselja uporabljale kot živi ščit. Civilno prebivalstvo je bilo poleg tega deležno tudi intenzivnih posrednih in neposrednih pritiskov in groženj, ropanja, umorov, ugrabitev, prisilnih mobilizacij, pregona, pobiranja ilegalnih davkov itd.

za popolnjevanje izgub in nadaljevanje odpora, ter d) sposobnost mutacije gibanja in hitrega prilagajanja spremembam na strateški, operativni ali taktični ravni, kar omogoča preživetje tudi v manj prizanesljivih pogojih.

7.5.2 POLITIČNA DIMENZIJA KONFLIKTA

Semple (2014, 5-12) je prepričan, da je bila **talibanska doktrina (retorika, ideologija in politične ideje) ključno gonilo, ki je** gibanju kljub seriji tektonskih sprememb v političnem in varnostnem okolju **omogočilo**, da je pri uresničevanju načrtanih ciljev v preteklih dveh desetletjih uspelo **ohraniti visoko stopnjo nasilja** oziroma da mu kljub vsestransko visokim stroškom nenehnega (oboroženega) konflikta uspeva mobilizirati zadosti virov za nadaljevanje oboroženega konflikta visoke intenzivnosti. V tem kontekstu se je kot učinkovita izkazala kombinacija a) globoko zakoreninjenih krovnih razlogov za nadaljevanje odpora, b) intenzivne retorike (ciljno usmerjene psihološke in informacijske kampanje), ki temelji na zgodovinskih referencah, ideologiji verske pravičnosti in nesektaštvu, ter c) brutalnosti pri podrejanju vrhovnemu vodji talibanov (emirju) in njegovi volji ter nezaupanju. Gre torej za temelje, ki so potrebni za strateško izčrpavanje (vsestransko močnejših) nasprotnikov, med katerimi izstopajo RD.

Oblikovanja lastnih (ne)formalnih koalicij in zavezništev so se protivladne skupine v Afganistanu posluževale predvsem na taktični in operativni ravni, medtem ko na strateški ravni te možnosti niso najbolje izkoristile. Temu je botrovala kombinacija sovražno nastrojenega mednarodnega okolja, afganistanskega nezaupanja do tujcev in njihovih interesov, relativne razdrobljenosti in neenotnosti uporniških skupin ter procesa odločanja in delovanja, ki v veliki meri temelji na mrežah osebnih vezi in poznanstev, kar je prav tako v veliki meri pogojeno s kulturno-civilizacijskimi normami. Kljub temu so uporniške skupine uspeli ohraniti vezi in prejemati pomoč tudi iz širše okolice Afganistana. Omenjene vezi in akterji so se izkazali kot koristni tudi v vlogi potencialnih **posrednikov v mirovnih pogajanjih** oziroma, natančneje, pri vzpostavitvi pogojev za začetek mirovnih pogajanj. Kljub temu pa zaradi odsotnosti politične volje, notranje neenotnosti strateškega vodstva talibanov in dolgoletnega osredotočanja na oborožen boj, ki domnevno daje vse boljše rezultate, do zdaj ni prišlo začetka pravih mirovnih pogajanj. **Začasne prekinitve ognja** in prehodni neformalni dogovori zato ostajajo pogost

pojav le na taktični oziroma lokalni ravni,³⁷⁰ medtem ko na višjih ravneh potencial mirovnih pogajanj ostaja v veliki meri neizkoriščen. Podobno velja tudi za **proces in programe reintegracije in pomiritve** ter napore za **vzpostavitev vzporednih organov oblasti**. Slednji so tako zaživel predvsem na lokalni ravni, čemur je botrovalo predvsem pomanjkanje resursov, relativna prostorska majhnost zaokroženih območij pod stalnim nadzorom talibanov ter zgodovinsko močno zakoreninjeno nezaupanje lokalnih skupnosti do zunanjih (regionalnih ali državnih) oblasti in njihovih institucij.

Politična prizadevanja na strateški ravni so tako ostala osredotočena na **razreševanje internih sporov** ter na relativno **uspešne poskuse integracije** številnih vojaško šibkejših, a ideološko sorodnih **uporniških in kriminalnih skupin ter plemenskih milic** znotraj Afganistana **pod okrilje talibanov**. Prehodno krizo legitimnosti pa je novo vodstvo talibanov na čelu z vrhovnim voditeljem Akhtarjem Muhammadom Mansurjem razrešilo z marginalizacijo političnih nasprotnikov znotraj gibanja, nasilnim obračunom z odpadniškimi frakcijami, vključitvijo izbranih nepaštunskih (tadžiških, uzbeških in turkmenskih) poveljnikov v najvišje odločevalske organe ter z osredotočanjem na priprave in izvedbo serije odmevnih vojaških ofenziv v različnih delih Afganistana, ki so povrnile zaupanje večjega dela lokalnih poveljnikov in njihovih borcev (Osman 2015, 11).

7.5.3 EKONOMSKA, SOCIALNA IN EKOLOŠKA DIMENZIJA KONFLIKTA

Podobno kot v primeru politične dimenzije so bile tudi **aktivnosti v ekonomski, socialni in ekološki dimenziji podrejene pripravam na oborožen boj in njegovemu izvajanju**. V ta namen so se uporniške skupine na vseh ravneh povezoval z legalnimi gospodarskimi subjekti, lokalnimi in regionalnimi veljaki, kriminalci, vplivnimi politiki, vaškimi starešinami, konservativnimi imami in verskimi strokovnjaki. Skladno s konceptom gverilskega vojskovanja so omenjene vezi in posameznike izkoriščale za črpanje finančnih sredstev in informacij, mobilizacijo aktivne ali pasivne podpore ter kot posrednike pri širjenju svojih sporočil in vpliva. Pri tem so se pogosto posluževale tudi prisile, zaradi česar so bile na eni strani dokaj uspešne, po drugi strani pa jim je prav nasilje, usmerjeno proti

³⁷⁰ Tovrstni primeri vključujejo sklepanje nekajmesečnih neformalnih premirij, ki jih uporniki poskušajo izkoristiti za popolnjevanje in reorganizacijo svojih sil ter za ustrahovanje lokalnega prebivalstva, s čimer dolgoročno bodisi ohranjajo bodisi povečujejo svoj vpliv in območje delovanja.

civilnemu prebivalstvu, preprečilo hitro širjenje uporništvu ter posledično okrepilo provladno stran. Konflikt je tako privedel do okrepitve **procesa bipolarizacije afganistanske družbe na aktivne podpornike protivladne strani in aktivne podpornike provladne strani**, zaradi česar se je posledično začelo zmanjševati jedro pasivnih udeležencev aktualnega oboroženega konflikta, kamor je do konca leta 2014 spadala velika večina prebivalstva. S tem se je povečala tudi stopnja medsebojnega sovraštva in nezaupanja v afganistanski družbi, verjetnost nadaljevanja konflikta visoke intenzivnosti oziroma konflikta z visokim številom (civilnih) žrtev ter posledično tudi verjetnost uresničitve scenarija ponovnega izbruha državljanske vojne. Četudi v prihodnjih letih morda ne bo prišlo do uresničitve omenjenega črnega scenarija, predstavljeni trendi nakazujejo na krvavo prihodnost Afganistana in nadaljnje intenzivno izčrpavanje razpoložljivih resursov družbe, ki bodo v veliki meri ostali usmerjeni v nadaljevanje oboroženega konflikta. Zato **bodo nevitelni interesi in grožnje**, kamor v prvi vrsti spadajo ekološki in socialni problemi ter dolgoročne grožnje in izzivi za protivladno in provladno stran, **ostali drugotnega pomena oziroma v veliki meri zapostavljeni**.

7.5.4 INFORMACIJSKA IN PSIHOLOŠKA DIMENZIJA KONFLIKTA

Med štiri krovne teme talibanskega psihološkega in informacijskega vojskovanja, ki so se v tradicionalističnem islamskem okolju, kot je Afganistan, izkazale za najbolj odmevne in učinkovite, spadajo: a) nacionalna suverenost Afganistana, b) vojaška moč, c) svetost talibanskega džihada, in d) avtoriteta talibanskega islamskega emirata. Pri tem se npr. kohezivnost uporniškega gibanja, ki je ključna za njegovo preživetje in sposobnost širjenja, enači s predanostjo tradicionalnim islamskim vrednotam, kar predstavlja temelj za ohranjanje lojalnosti množice prostorsko razpršenih borcev in novih rekrutov, ki v največji meri prihajajo iz konservativnega ruralnega okolja (Semple 2014, 8-13). Ob tem je treba izpostaviti, da je **percepcija zmage (na bojišču) za šibkejšega akterja zadovoljiva oziroma celo pomembnejša od doseganja dejanske (vojaške) zmage**. To še posebno velja za dolgotrajne konflikte izčrpavanja, v katerih odločilne zmage na bojišču pogosto sploh ni moč doseči oziroma slednja ni odločilnega pomena za dokončen razplet konflikta kot celote (McNally in Bugala 2015, 27-28). Zato v kontekstu globalizacije informacijska in psihološka dimenzija sodobnih konfliktov tudi za nasprotnike RD pridobiva vse večji ter vse pogostejše tudi odločilen pomen.

Zaradi omejenosti virov, znatnih kulturno-civilizacijskih razlik, osredotočanja na prostor Afganistana in ksenofobije **so se protivladni akterji ciljno usmerjenih psiholoških in informacijskih pritiskov na RD posluževali v relativno omejenem obsegu** ali z dokaj nizko intenzivnostjo. To še posebno velja za delovanje v virtualnem oziroma kibernetnem prostoru. Po drugi strani pa Mahadevan (v Thränert in Zapfe 2014, 58-59) izpostavlja **visoko hitrost omenjenega dotoka informacij in dezinformacij** o napadih in domnevnih žrtvah v Afganistanu, zaradi česar je bil ISAF največkrat v fazi reakcije, s čimer je v očeh javnosti in medijev izgubljal kredibilnost. Pri tem je treba opozoriti, da gre za dimenziji oziroma za zmogljivosti vojskovanja, katerim številni drugi nasprotniki RD že desetletja namenjajo občutno več pozornosti in virov kot talibani. V nasprotju s tem je bilo **v afganistanskem prostoru nenehno moč zaznavati poskuse posredovanja prouporniških sporočil v medijski prostor, (re)interpretacije dogodkov in aktivnosti v skladu z uporniško percepcijo sveta ter nadzorovanja pretoka informacij.**³⁷¹

7.5.5 VOJAŠKA DIMENZIJA KONFLIKTA

7.5.5.1 VOJAŠKA STRATEŠKA RAVEN

McNally in Bugala (2015, 11-12) izpostavljata, da **so napori talibanov** v vseh dimenzijah družbene aktivnosti v največji možni meri **ostali podrejeni aktivnostim v vojaški dimeziji** (oboroženemu spopadu s številčnejšim in praviloma bolje opremljenim sovražnikom), kar je posledično **močno omejilo izbor med alternativnimi obrzci delovanja** (tipi velike in vojaške strategije). Podobno kot v preteklih zgodovinskih obdobjih se je za afganistanske uporniške skupine kot dolgoročno učinkovita izkazala strategija izčrpavanja oziroma, natančneje, defenzivno-ofenzivna strategija neposrednega delovanja. Poleg njenih vojaških in psiholoških učinkov na OS RD in mednarodno javno mnenje je pomemben tudi njen dolgoročni učinek v obliki **upadanja ugleda ter spodkopavanja temeljnih vrednot in načel RD** (demokracije, sekularizma, tržnega gospodarstva idr.) v očeh lokalnega

³⁷¹ V slednjo kategorijo je moč uvrstiti zlorabe mošej in verskih šol ter onemogočanje delovanja stolpov mobilne telefonije v nočnih urah ali pred izvedbo napada. Slednje je otežilo reagiranje in koordinacijo aktivnosti ANSF, ki so bile na taktični ravni v največji meri odvisne od zmogljivosti civilnih operaterjev mobilne telefonije.

prebivalstva in v širši mednarodni skupnosti. Singh (2007, 14-16) izpostavlja, da do omenjenih posledic pogosto prihaja tudi zaradi negativnih stranskih učinkov poostrenih varnostnih ukrepov v boju proti terorizmu ali pri izvajanju protiuporniških operacij. V primeru vojaško šibkejših nedržavnih akterjev zato tovrstno delovanje največkrat predstavlja zaželen stranski učinek neposrednega delovanja oziroma rezultat povratne reakcije, do katere lahko pride znotraj vojskovališča ali v nasprotnikovi matični družbi. V primeru močnejših in vplivnejših nasprotnikov RD pa lahko **zapletanje OS RD v dolgotrajne konflikte izčrpavanja predstavlja sestavni del velike strategije** posrednega delovanja, s katero poskušajo diskreditirati in oslabiti RD, pri čemer se pogosto poslužujejo prav različnih lokalnih partnerjev (ang. proxy wars).

Enotnost vodenja in jasna vizija strategije delovanja igrata pomembno vlogo ne le v obdobju največjega pritiska s strani provladnih sil, ampak tudi v obdobju popuščanja vojaškega pritiska, ko se pojavlja širši spekter alternativnih strateških smernic delovanja.³⁷² Kljub temu, da nobena od obeh (provladne in protivladne) strani, vpletenih v konflikt, v preteklih petnajstih letih ni dosegla začrtanih strateških ciljev, zaradi česar je moč pogojno obe označiti za neuspešni, **prevladuje percepcija uspešnosti šibkejšega akterja** (elementov protivladne strani). Prav **percepcija realnosti lahko v dolgotrajnih in/ali izčrpavajočih konfliktih odločilno vpliva na njegov nadaljnji potek** in posledično tudi na njegov končen razplet.³⁷³ Do večjih ali manjših (taktičnih ali strateških) preobratov, ki imajo lahko odločilne posledice za nadaljnji življenjski cikel konflikta oziroma v skrajnem primeru tudi na njegov končen razplet, prihaja tudi zaradi občasne mutacije konflikta. Slednje namreč narekujejo vse hitrejše in učinkovito prilagajanje sprtih strani oziroma njihov uveljavljeni način vojskovanja, kar pa za posamezne akterje ni vedno (vojaško ali ekonomsko) izvedljivo ali pa (politično, pravno ali moralno) sprejemljivo. Zato lahko tovrsten, pogosto relativno nepričakovan, razvoj poljubnega konflikta v prihodnje postane sestavni del strategij oziroma začrtanih ciljev delovanja nasprotnikov RD.

³⁷² Tako je npr. znotraj najvišjega vodstva talibanov po oznanitvi novice o smrti njihovega vrhovnega voditelja Mullaha Omarja prišlo do potenciranja obstoječih notranjih nesoglasij in konfliktov, kar je prehodno oslabilo kohezijo gibanja, pojavila pa so se tudi razhajanja, povezana z morebitnim začetkom mirovnih pogajanj. Neenotnost vodstva je tako pospešila vzpon IS v Afganistanu, medtem ko so talibani začasno izgubili zagon na operativni ravni (Osman 2015, 1-12; Gambhir 2015, 1).

³⁷³ Tako dandanes prevladuje splošno uveljavljena, a pretirano poenostvljena percepcija, da slabosti ANSF za širitev svojega vpliva intenzivno in uspešno že vrsto let izkoriščajo talibani, medtem ko njihove slabosti za širitev svojega vpliva od začetka leta 2014 intenzivno in uspešno izkorišča IS.

7.5.5.2 OPERATIVNA IN TAKTIČNA RAVEN

Relativne **prednosti in vsestransko premoč (OS) RD je moč dokaj uspešno kompenzirati** na različne načine, med katerimi je moč izpostaviti: a) ideološko indoktrinacijo, večjo požrtvovalnost in brutalnost, boljšo motivacijo ter sprejemljivost visokega števila žrtev v lastnih vrstah, b) drugačno percepcijo ter vrednotenje časa in obvladovanja prostora za uspešnost vojaške kampanje, c) zviševanje vsestranskih stroškov (oboroženega) konflikta za RD in njihove lokalne partnerje, kar narekuje časovno in prostorsko razširitev konflikta, stopnjevanje nasilja in širjenje konflikta v čim večje število dimenzij človeških aktivnosti, ter d) nenehno prilagajanje načinu vojskovanja (OS) RD, kar med drugim zahteva tudi zavestno ali nezavedno izbiro optimalnega koncepta vojaške doktrine (v primeru vojaške šibkosti to pomeni **večje osredotočanje na asimetrične oblike delovanja in razvoj tovrstnih zmogljivosti**) ter **nenehen razvoj taktično-tehničnih postopkov delovanja**. Omenjene spremembe šibkejšim akterjem omogočajo preživetje in nudijo možnost za končen, četudi praviloma zelo drago in krvavo plačan, uspeh. Singh (2007, 14-16) v tem kontekstu opozarja, da uporniške in gverilske kampanje, kamor je moč uvrstiti tudi aktualen konflikt v Afganistanu, pogosto zahtevajo zelo visoke vsestranske stroške (ceno zmage ali poraza) za vse vpletene strani. Zavestno sprejemanje in upoštevanje tega dejstva pa lahko posameznim akterjem v fazi načrtovanja in izvajanja aktivnosti nudi tudi določene politične, psihološke in vojaške prednosti.

Za **uspeh uporniških kampanj so ključni trije dejavniki**: a) ohranjanje znatne (domače in ali zunanje) podpore uporniškemu gibanju, s čimer je moč preprečiti njegovo izčrpavanje ali vojaški poraz, b) ohranjanje višje motivacije in odločnosti v odnosu do provladnih sil, ter c) prožnost in prilagodljivost v procesu odločanja, načrtovanja in delovanja (Paul in Clarke 2016, 9-17). Na taktični ravni pa sta se kot odločilna izkazala a) **sposobnost ohranjanja pobude** oziroma sposobnost protivladnih elementov, da izberejo kraj, čas, način, stopnjo intenzivnosti in čas trajanja spopada ali operacije, medtem ko so bile provladne sile največkrat prisiljene v reaktivno delovanje (Cordesman 2015c, 273), in b) **omejevanje svobode gibanja in delovanja** provladnim silam, čemur so poleg slabe infrastrukture, težko prehodnega terena in občasnih neugodnih vremenskih razmer botrovali tudi množična uporaba improviziranih eksplozivnih naprav, skrbno načrtovane zasede in pogosti napadi na matične baze varnostnih sil in večja naselja, kar je posredno vezalo znaten delež razpoložljivih provladnih zmogljivosti.

Pri tem je pomembno vlogo igrala kombinacija a) neselektivnosti pri izbiranju ciljev, b) občasne izvedbe medijsko odmevnih napadov na ranljive ali visoko vrednostne cilje, ki so predstavljali specifično obliko samopromocije in način za posredovanje sporočil ciljnemu občinstvu (mednarodni javnosti, regionalnim veljakom, lokalni skupnosti itd.), in c) namernega izkoriščanja dilem RD o legitimnosti in legalnosti ciljev, zaradi česar je pogosto prihajalo do uporabe t.i. živih ščitov oziroma razmeščanja vojaških sil in zmogljivosti v civilnem okolju. Na predstavljeni način sta se vzpostavljali **psihoza in percepcija nenehne ogroženosti**, kar je v očeh javnosti in dela elementov na provladni strani krepilo **občutek nemoči, nesmiselnosti vloženih naporov in žrtev** ter tako vzpostavljalo **dvome v odločitve in namere na višjih odločevalskih ravneh**. Mahadevan (v Thränert in Zapfe 2014, 50-64) izpostavlja, da je talibanom na taktični ravni uspelo oblikovati **učinkovit model delovanja, ki ga poskušajo kopirati** številne druge uporniške in teroristične skupine po svetu (primer Al Kajde v Maliju, Al Shababa v Keniji), zaradi česar je moč govoriti o trendu »talibanizacije uporniških gibanj«. Na operativni in strateški ravni pa ekvivalent učinka uporabe improviziranih eksplozivnih naprav (omejevanja svobode gibanja in delovanja znotraj bojišča) predstavlja razvoj zmogljivosti za omejevanje dostopa do vojskovališča in svobode gibanja znotraj bojevališča (ang. anti-access area denial capabilities), čemur že vrsto let namenja veliko pozornost večina nasprotnikov RD (ibidem). Po drugi strani talibani **učenje iz lastnih izkušenj, inovacije in improvizacijo največkrat izvajajo na bojišču** oziroma na prvih bojnih črtah, kar je za širok nabor nedržavnih akterjev morda sprejemljiva rešitev, medtem ko za večino državnih akterjev (večje DVR, RD in njihove OS) vključuje nesprejemljivo raven tveganja, preveliko stopnjo negotovosti ali pa predstavlja kulturno nesprejemljivo nesistemske oblike rešitve.

Na taktični ravni ter v manjši meri tudi na operativni ravni se je pri talibanih kot dobra rešitev izkazala tudi **poveljniška struktura**, ki ne temelji na hierarhičnih piramidalnih rešitvah, ampak **na mrežni shemi**, ki se znotraj istega prostora delovanja lahko (delno ali v celoti) prekriva z večjim številom tovrstnih struktur različnih velikosti. Takšna večplastna struktura poveljevanja in kontrole v primerjavi s tradicionalnimi piramidalnimi rešitvami ni tako učinkovita ali hitra pri prenosu informacij in koordinaciji delovanja vseh razpoložljivih zmogljivosti, a jo po drugi strani odlikujeta visoka stopnja

avtonomije ter višja odpornost na poskuse odkritja, sledenja ali uničenja.³⁷⁴ V nasprotju s tem je odločevalska struktura na strateški ravni ostala centralizirana in hierarhična, kar je zagotavljalo ohranitev enotnosti uporniške skupine in njenih naporov.

7.6 SINTEZA IZKUŠENJ IZ KONFLIKTA V AFGANISTANU IN PREDLOGI ZA IZPOPOLNITEV UVELJAVLJENEGA NAČINA VOJSKOVANJA RAZVITIH DRŽAV

Poskusi napovedovanja prihodnjih vojn in sprememb v strateškem okolju največkrat izpostavljajo pomen trenutno prevladujočih trendov, ki nakazujejo možne smernice in pojavne oblike vojskovanja. Zato tovrstne projekcije kljub naslanjanju na znanstvene metode proučevanja v veliki meri ostajajo rezultat subjektivnih ocen in kot takšne, podobno kot napovedi v preteklih zgodovinskih obdobjih, ostajajo kontradiktorne. Pri tem Echevaria (2014, 17-56) izpostavlja obstoj nevarnosti osredotočanja na obstoječe vrednote in interese, uveljavljene poglede in ocene, obstoječo strukturo in poslanstvo sil ter podcenjevanja možnosti večjih nepričakovanih sprememb ali neprijetnih resnic. Zato selektivnost, pretiravanje, absurdnost, strahovi, nerazumevanje, preference in napačne (dolgoročne) projekcije ali (ne)naučene lekcije ostajajo izzivi, s katerimi se v procesu kritičnega razmišljanja nenehno soočamo.

Kljub navedenemu je moč iz predstavljenega širokega nabora uspehov, neuspehov in (ne)naučenih izkušenj RD in nasprotnikov RD konflikta v Afganistanu izluščiti tudi takšne, ki so ali bi lahko bili pomembni za nadaljnje preoblikovanje in razvoj OS ter način vojskovanja posameznih državnih in nedržavnih akterjev. Pri tem se je treba zavedati, da številnih pozitivnih in negativnih izkušenj ni moč preprosto prenesti v drugačno strateško ali kulturno-civilizacijsko okolje in ob tem pričakovati podobne rezultate, saj Afganistan tako kot mnoga druga aktualna krizna območja sveta v številnih pogledih ostaja dokaj specifično vojskovališče. Med najpomembnejšimi izkušnjami in spoznanji, ki presegajo očitne razlike med specifičnimi konflikti, na strateški in operativni ravni za RD izstopajo tiste, ki so v določeni

³⁷⁴ Gre za organizacijsko rešitev, ki so jo v preteklosti poleg mudžahedinov v obdobju sovjetske okupacije Afganistana med drugim uspešno uporabile iranske OS v iransko-iraški vojni ter OS ZRJ v spopadu s silami Nata leta 1999. Zato ni presenetljivo, da je Iran na podlagi vrednotenja izkušenj iz aktualnih konfliktov, v katere so bile vpletene OS RD, mrežno shemo poveljevanja in kontrole prevzel kot izhodišče za preoblikovanje strukture in koncepta delovanja Revolucionarne garde. Zato lahko govorimo o nadgradnji uveljavljene iranske doktrine mozaične obrambe.

meri povezane z demokracijami v oboroženem konfliktu, vojaškimi posredovanji (OS) RD, naravo omejenega konflikta ali (proti)uporniškimi in (proti)terorističnimi kampanjami.

Na podlagi ugotovitev priznanih avtorjev³⁷⁵ in spoznanj avtorja tega dela, ki je kot pripadnik misije ISAF v Afganistanu skupaj preživel poldrugo leto, je moč oblikovati sintezo najpomembnejših izkušenj in spoznanj za nadaljnje preoblikovanje načina vojskovanja RD, med katerimi imajo največjo težo nedvomno tista na ravni velike in vojaške strategije, medtem ko vpliv in pomen operativnih in taktičnih ni tako izrazit. Mednje spadajo:

- 1) Oblikovanje velike strategije, strategije nacionalne varnosti ter v nekoliko manjši meri tudi vojaške strategije v posameznih RD in na nadnacionalni ravni je zaznamovalo pomanjkanje razumevanja strateške misli. V tem kontekstu izstopajo a) neholistični pogledi in pristopi k strategiji, b) odsotnost dolgoročne vizije, zapostavljanje dolgoročne dimenzije razvoja dogodkov ter posledično ožanje spektra alternativ, ki je na voljo, ter c) neuskklajenost ciljev, metod in sredstev na vseh ravneh in v vseh dimenzijah aktivnosti.
- 2) Zaradi inherentno človeške in negotove narave (oboroženega) konflikta tehnologija ne more nadomestiti zgodovinskih izkušenj, poznavanja kulture in jezika ter razumevanja socialne, politične, ekonomske idr. dinamike na poljubnem območju delovanja. Enako sicer velja tudi v obratni smeri, kar med drugim vključuje tudi odnos med različnimi dejavniki oboroženega boja ali odnos med različnimi elementi družbene moči oziroma dimenzijami človeške aktivnosti. Dinamika omenjenih odnosov oziroma optimalno ravnotežje med različnimi elementi pa se zaradi spremembe okoliščin nenehno (občasno tudi hitro in nepričakovano) spreminja.
- 3) Integriran civilno-vojaški proces je nujno potreben, a nezadosten za učinkovito varnostno politiko in strategijo delovanja.
- 4) Tudi največji in najmočnejši akterji so podvrženi širokemu naboru omejitev pri uporabi (mehke in/ali trde) moči in vojaške sile, ki izvirajo iz načina sprejemanja strateških odločitev in politike v (mednarodnem) okolju, moralnih in etičnih norm ter preferenc partnerjev, družb in držav v krizni regiji ter zahtev samega (oboroženega) konflikta.

³⁷⁵ Moss 2015, 1-10; Hooker in Collins 2015, 7-17; Kaldor 2015; Robinson 2014, 31-85; Booth 2014, 5-14; Greentree 2013, 88-95; Beljan 2013; Cordesman 2013b, 3-74; Van Liebergen 2011, 27-28; Bercuson in Granatstein 2011, 57-82 in Jones 2008, 15-17.

- 5) Posredovanj se ne sme izvajati brez načrta za stabilizacijske operacije (izgradnje zmogljivosti lokalnih partnerjev, tranzicije in po potrebi tudi protiuporniških ali protiterorističnih operacij), jasnih in uresničljivih ciljev ter izhodne strategije.
- 6) Aktivno oblikovanje mednarodnega okolja (ang. shaping the environment) oziroma širok nabor t.i. mirnodobnih aktivnosti, kar lahko med drugim vključuje tudi nekonvencionalne operacije, je lahko učinkovit način za zmanjševanje potrebe po obsežnejših in dražjih (vojaških) posredovanjih.
- 7) Združene sile potrebujejo nevojaške in multinacionalne partnerje ter ustrezne strukture in procese za koordinacijo aktivnosti. Uporaba OS brez nevojaških partnerjev in enostranska uporaba vojaške sile namreč postajata vse manj sprejemljiv in učinkovit način za uresničevanje načrtanih krovnih ciljev in interesov.

Predloge za nadaljnjo izpopolnitev uveljavljenega načina vojskovanja RD je na ravni velike strategije, vojaške strategije in operatike v obliki sedmih zaporednih faz, ki vključujejo tudi zaporedje potrebnih korakov, najbolj celostno in sintetično zaokrožil Greentree (2013, 96-97), ki za izboljšanje politik, strategij in učinkovitosti delovanja OS RD predlaga:

- 1) Izgradnjo systemskega pristopa za načrtovanje izvedbe misij in načrtovanja za primer nepredvidljivega razvoja razmer, ki pri oblikovanju politik (ang. policy) vključuje tri kriterije: a) identifikacijo interesov, b) odločitev o stopnji angažiranja, in c) oceno verjetnosti uspeha na podlagi kombinacije vrednotenja stroškov in tveganj na različnih ravneh delovanja.
- 2) Razvoj strateškega okvira za vrednotenje in usklajevanje sredstev in metod z načrtanimi krovnimi cilji, kar vključuje: a) analiziranje razmer v krizni regiji kot izhodišče za nadaljnje odločanje, b) oblikovanje nabora konkretnih (uresničljivih) ciljev, kar vključuje definicije političnega in vojaškega uspeha, c) opis želenega končnega stanja in kako se ga bo doseglo (npr. z vojaško zmago, mirovnim sporazumom med sprtimi stranmi, mirovno operacijo, mediacijo ali z nadaljnjim managementom razmer), d) identifikacijo omejitev, kar vključuje zaznavanje neskladij med cilji, sredstvi in metodami kot temeljnimi orodji strategije ter potreb konflikta, kot so izogibanje eskalaciji in omejitve delovanja, načrtane z naše strani, e) uporabo celostnega vrednotenja kot osnovnega orodja za analiziranje kompleksnih političnih in vojaških interakcij med večjim številom akterjev na globalni, regionalni, nacionalni in lokalni ravni, f) ocenjevanje tveganj drugih akterjev, kot so npr. neskladja med cilji in sredstvi, ločevanje med politično in vojaško dimenzijo aktivnosti ter posledice premajhnih ali napačnih investicij (uporabljenih sredstev ali metod), ter g) ocenjevanje, prilagajanje in ponoven zagon celotnega procesa ocenjevanja.

- 3) Razvoj koncepta in načrta misije ali vojaške kampanje, ki vključuje: a) vse instrumente moči, kot so npr. diplomacija, ekonomski in socialni razvojni projekti in vojaška sila, b) usklajevanje zavezniških in koalicijskih prispevkov, kar vključuje dogovore o vodenju, poveljevanju in kontroli, koordinaciji ter delitvi dela in bremen, c) načrtovanje obsega in tipa potrebnih sil, njihovo razporeditev ter način uporabe, d) integracijo politične aktivnosti in vojaških operacij, ki največjo pozornost namenjajo izgradnji nacij (vladavini prava, odgovornosti, institucionalni birokraciji itd.) in razvoju varnostnih sil lokalnih partnerjev oziroma reformi njihovega varnostnega sistema, e) oblikovanje podpornih programov in projektov, ter e) priprave na management in odpravo vplivov omejitev in tveganj.
- 4) Oblikovanje organizacijske strukture, ki odgovarja specifičnim razmeram in stopnji ogroženosti ali konflikta ter temelji na začrtanem strateškem okviru in integriranem politično-vojaškem načrtu kampanje. Pri tem je treba: a) strmeti k enotnosti naporov, ki izhajajo iz skupnih ciljev, ter k najvišji možni stopnji poenotenja struktur in procesov vodenja in poveljevanja, b) vzpostaviti jasno civilno ali vojaško vodenje s stopnjo avtoritete, ki odraža stopnjo konflikta in predanosti uresničevanju začrtanih ciljev, c) oblikovati ustrezne integrirane civilno-vojaške skupine na nacionalni osnovi ali na modelu regionalnih poveljstev, d) oblikovati strukture, ki povezujejo vladne in nevladne institucije v matičnih državah s tistimi znotraj kriznega območja, ter e) strmeti k najvišji možni stopnji kontinuitete pri napotitvah na misijo, podaljševanju napotitev in ponovnih napotitvah ter zagotavljati stabilnost in kontinuiteto dela vodstva in poveljstev z vzpostavitvijo poltrajnih poveljstev in štabov.
- 5) Izgradnjo civilnih zmogljivosti oziroma nabora civilnega osebja, ki je usposobljeno, opremljeno in osredotočeno na delovanje v civilno-vojaških skupinah in obenem znotraj kriznega območja sposobno izvesti najosnovnejše samozaščitne ukrepe. Omenjeni nabor zmogljivosti mora vključevati sposobnost izvajanja političnih aktivnosti, projektnega managementa, analiziranja in poročanja.
- 6) Nadgradnjo doktrine, usmeritev in priročnikov na podlagi civilnih in vojaških izkušenj iz aktualnih konfliktov, kar vključuje oblikovanje raziskovalnih delovnih skupin, eksperimentiranje, posvetovanja ter izmenjavo mnenj in ocen med različnimi relevantnimi vladnimi in nevladnimi organizacijami ter izgradnjo skupnega sistema internega izobraževanja.
- 7) Identifikacijo in krepitev vezi s partnerji znotraj kriznih regij in tistimi znotraj kriznega območja, kar vključuje tudi aktivnosti v t.i. mirnodobnem obdobju in ne le v intenzivnejših fazah

življenjskega ciklusa konflikta. Pri tem je treba ob izogibanju kulturnim, komunikacijskim idr. nesporazumom vzpostaviti zaupanje brez dajanja prekomernih obljub in zavez ter hitenja pri iskanju (lahkih kratkoročnih) rešitev.

Očitno je, da predstavljeni predlogi oziroma rešitve ne zahtevajo revolucionarnih sprememb, ampak predstavljajo le nabor evolucijskih izboljšav, ki temeljijo na pozabljenih praktičnih rešitvah in spoznanjih iz preteklih sorodnih konfliktov. Zato je moč govoriti o funkcionalno in vsebinsko dodelanih sistemskih rešitvah, ki jih je moč z minimalnimi dopolnitvami (ustrezno vsebinsko razširitvijo koncepta) aplicirati tudi na holistično razumevanje velike strategije, kar je konceptualno predstavljeno na shemi 4.1 na strani 68 ter podrobneje orisano v okviru poglavij 4.1 in 4.3. Pri tem največji problem najpogosteje ni ugotoviti, kaj je treba spremeniti, temveč kako izpeljati ustrezno preoblikovanje organizacij (predvsem sestavnih elementov nacionalne in kolektivne varnosti), njihovih procesov dela in uveljavljenega načina razmišljanja. Zato je v kontekstu aktualnih razmer in zaskrbljujočih trendov v varnostnem okolju na stari celini oziroma v širši sosesčini Evrope najprimerneje govoriti o obstoju potrebe po relativno pospešeni evoluciji oziroma o delnem odstopanju od uveljavljenih konceptov, metod in rešitev (glej poglavje 3.1).

Johnson (2014, 69-76) in Greentree (2013, 89, 95) menita, da so RD potrebovale vrsto let, da so spoznale, da njihov način vojskovanja in stabilizacije kriznih območij (v Iraku, Afganistanu, Somaliji, Libiji, Maliju idr.) ter koncept vojaške kampanje in uveljavljene doktrine nista samoumevno superiorna od nasprotnikovih in da ne zagotavljata zelenih uspehov. Uspešno in učinkovito uresničevanje začrtanih ciljev bo zato tudi v prihodnje zahtevalo nenehno spreminjanje ali prilagajanje konceptov delovanja in uporabe vojaške sile. Krepitev sposobnosti prilagajanja pa je možna z zavestnim in načrtnim poudarjanjem pomena in vloge inovativnosti in improvizacije ter uporabnosti izkušenj iz zgodovine in iz preteklih oboroženih konfliktov za razumevanje in kritično vrednotenje aktualnega dogajanja v procesu izobraževanja in institucionalnih sprememb. V primeru strateških odločevalcev v RD in OS RD to v prvi vrsti pomeni, da naj bi bile posledično bolj pripravljene za sodelovanje v prihodnjih konfliktih.

Mazarr (2015, 106) in Thiele (2015, 9-11) pa poudarjata, da bosta končna zmaga ali poraz oziroma stopnja uspešnosti zoperstavljanja veliki in vojaški strategiji nasprotnikov RD v največji meri odvisni od relativne (socialne, politične, ekonomske, ekološke in informacijske) ranljivosti družb sprtih strani. V

tem kontekstu naj bi bila kombinacija relativnih prednosti in ranljivosti sprtih strani (ciljne družbe oziroma države) pomembnejša od kvalitete uporabljenih sredstev in metod.³⁷⁶ Čeprav je tovrstno agresivno vplivanje na razvoj dogodkov v drugi družbi ali državi pogosto povezano z visokimi stroški in neredko tudi z visoko stopnjo tveganja, sta dolgoročno ključni predvsem percepcija uspešnosti tovrstnega delovanja s strani drugih potencialnih agresorjev ter percepcija kredibilnosti RD (npr. ZDA ali Nata) oziroma njihove sposobnosti odvracanja (ang. deterrence) potencialnih in dejanskih agresorjev v očeh mednarodne skupnosti ter javnosti in strateških odločevalcev v posameznih RD. V tem kontekstu izkušnje iz Afganistana kažejo, da se nasprotnikom RD ni več treba pretirano bati vsestranske premoči RD ter da se je moč po potrebi njihovi relativni vojaški premoči dokaj uspešno zoperstaviti tudi na bojnem polju.

³⁷⁶ Pri tem kot primere navajata: a) občutljivost različnih družbenih skupin (primer manjšin, etničnih skupin ali marginaliziranih segmentov prebivalstva, političnih strank) na poskuse manipulacije ali potenciranja socialnih trenj, b) občutljivost medijskega prostora na možnost vplivanja od zunaj oziroma možnost preplavitve s strateškimi sporočili (ang. narratives) s strani zunanjega akterja, c) možnost potenciranja in izkoriščanja notranjepolitičnih izzivov in sporov (npr. obstoja korupcije, nezaupanja v institucije, neenotnosti v procesu odločanja ipd.), in d) možnost izkoriščanja gospodarske, prehranske ali energetske odvisnosti ter odvisnosti od zunanjega akterja, ki zagotavlja varnost ali dobavlja orožje itd.

V tem kontekstu se kot praktičen primer pogosto navaja prepričanje, da se Rusija s kombinacijo širokega nabora metod in sredstev že desetletje uspešno vojskuje oziroma izvaja različne oblike pritiskov zoper številne države na območju nekdanje Sovjetske zveze.

8 ZAKLJUČEK

Vpogled v naravo vojskovanja, ki ga podajajo misleci, kot so Sun Cu, Clausewitz, Liddle-Hart, Beufre in Gray, krepi prepričanje, da narava vojskovanja skozi stoletja ostaja v veliki meri nespremenjena. V nasprotju s tem se način vojskovanja nenehno spreminja in razvija, s čimer odraža specifično kombinacijo sprememb v politični, vojaški, ekonomski, socialni, informacijski, psihološki in ekološki dimenziji človeških aktivnosti. Po prepričanju številnih avtorjev so tovrstne spremembe v nekaterih zgodovinskih obdobjih, med katera naj bi spadal tudi začetek enaindvajsetega stoletja, po svoji naravi revolucionarne. Ključni izziv pri iskanju popolnejših (celovitih in celostnih) teoretičnih in praktičnih zakonitosti in rešitev na področju vojskovanja zato tudi v prihodnosti ostaja sposobnost kombiniranja in nadgrajevanja dobrih in inovativnih idej posameznih uveljavljenih avtorjev in izvajalcev z novimi (samosvojimi) rešitvami.³⁷⁷ Prav to pa po prepričanju avtorja tega dela predstavlja glavni prispevek tega dela k razvoju slovenske znanosti.

Sodobna strokovna literatura o vojskovanju a) se osredotoča predvsem na t.i. zahodni način vojskovanja, ki ga največkrat posplošeno enačijo kar z t.i. ameriškim načinom vojskovanja oziroma b) proučuje aktualne (ne)oborožene konflikte med delom RD in posamičnimi DVR in/ali nedržavnimi akterji, kot so uporniška gibanja in teroristične skupine. Že na prvi pogled je jasno, da v obeh predstavljenih vsebinskih kontekstih proučevanja dejansko lahko govorimo le o poskusih razumevanja aktualne vojaško-varnostne problematike v svetu, ki je ni moč zaobseči in proučiti v tovrstnih ozkih vsebinskih izsekih, saj slednji največkrat ne vključujejo ustrezne vsebinske širine in konceptualne globine. Kljub omenjeni vsebinski in konceptualni razdrobljenosti je moč iz sodobne teorije in prakse uporabe vojaške sile izluščiti nekatere temeljne zakonitosti in ključne trende (nadaljnega razvoja) načina vojskovanja RD.

Težišče razprave o razvoju načina vojskovanja v obdobju po koncu hladne vojne bi moralo biti usmerjeno v razumevanje narave in vsebine procesa kot celote in v pravilno vrednotenje njegove dinamike (smeri in relativne hitrosti sprememb) v okviru njegovega neposrednega okolja ali širšega

³⁷⁷ V tem kontekstu izstopa predvsem možnost in sposobnost učenja skozi celostno proučevanje tujih in lastnih izkušenj iz oboroženih konfliktov in (ne)vojnih vojaških operacij v obdobju po koncu hladne vojne ter njihovo pravilno vrednotenje.

konteksta (višje hierarhične ravni udejstvovanja v družbi). Tovrstno celostno razumevanje problematike preoblikovanja načina vojskovanja, ki predstavlja nekakšno sintezo izkušenj iz oboroženih konfliktov v obdobju po koncu hladne vojne, v katerih so bile aktivno vključene tudi OS RD, pa nedvomno pripomore k:

- a) Uveljavljanju nekonvencionalnih in inovativnih holističnih pristopov k dojetanju, razmišljanju in znanstveno-strokovnemu proučevanju sprememb in dogodkov v sodobnem svetu, s poudarkom na razvoju različnih načinov uporabe vojaške (pri)sile.
- b) Oblikovanju sodobnega celostnega koncepta o načinih vojskovanja v sodobnem svetu, s poudarkom na akterjih iz RD.
- c) Kritičnemu vrednotenju (ne)primernosti, tveganj, stroškov in odgovornosti (ne)uporabe vojaške (pri)sile s strani posameznih RD kot tudi zavezništev ali koalicij v konkretnih oboroženih konfliktih.
- d) Oblikovanju učinkovitejših teoretičnih in praktično aplikativnih rešitev (iskanju optimalnih kombinacij oziroma iskanju ravnotežja med cilji, sredstvi in metodami) za potrebe sistemov nacionalne varnosti RD (tudi Slovenije, s poudarkom na poslanstvu in nalogah Slovenske vojske).

Za vsako izmed štirih obdobj človeške zgodovine (t.i. nomadski, poljedelski, industrijski, in informacijski val vojskovanja) in za vse štiri alternativne idealnotipske načine vojskovanja v obdobju po koncu hladne vojne (t.i. zahodni, nacionalistično-militaristični, etnično-nacionalistični in teroristični način vojskovanja) je značilna samosvoja kombinacija temeljnih lastnosti družbene ureditve, aktivnosti in percepcije sveta, kar se posledično odraža tudi v prevladujočih oblikah organiziranosti OS, njihovem temeljnem poslanstvu ter v načinu njihove uporabe. Omenjene lastnosti naj bi na ravni OS kot funkcionalne celote zagotovile večje, boljše in/ali drugačne (operativno-taktične) zmogljivosti, večjo učinkovitost pri delovanju in posledično tudi odločilne prednosti pred nasprotniki oziroma sovražniki. Na podlagi zgoraj predstavljenih dejstev in zaključkov sem potrdil prvo delovno hipotezo:

1. Način uporabe vojaške sile RD po koncu hladne vojne odraža specifično sinergijo celostne dinamike evlucijskih in revolucionarnih sprememb (v prvi vrsti smeri in hitrosti sprememb) v sedmih ključnih vsebinskih dimenzijah človeškega udejstvovanja (politična, ekonomska, ekološka, socialna, psihološka, informacijska in vojaška dimenzija) in na petih funkcionalno hierarhičnih

ravnih uresničevanja varnostnih interesov človeških družb (raven velike strategije, strategije nacionalne varnosti, vojaške strategije, operatike in taktike).

Vojskovanje med državami je v zadnjih desetletjih postalo vse redkejši pojav, kar pa ne izključuje možnosti tovrstnih dogodkov. Na drugi strani se je povečalo število oboroženih konfliktov med državami in nedržavnimi akterji oziroma vojskovanje med različnimi nedržavnimi akterji. Večina sodobnih konfliktov se izvaja v propadlih ali propadajočih državah oziroma na kriznih območjih daleč od RD, kjer je v medsebojne spopade pogosto vpleteno večje število zelo raznolikih akterjev, ki uporabljajo dokaj različne metode, razpolagajo z občutno drugačnimi zmogljivostmi in imajo neredko tudi drugačne cilje. V tem kontekstu vse bolj izrazito vlogo igrajo tudi percepcija realnosti, legitimnosti, pravičnosti in upravičenosti uporabe vojaške (pri)sile ter možnost in sposobnost mobilizacije podpore širšega družbenega okolja.

V tovrstnih konfliktih RD največkrat poskušajo z manj (sil, sredstev, samoomejevanjem spektra metod) doseči več (absolutno vojaško zmago na bojišču ter hitro, a trajnejšo uresničitev začrtanih ciljev in interesov velike strategije posameznih držav, koalicij ali zavezništov). Gre za uveljavljanje načel ekonomike pri nadaljnjem razvoju vojaških zmogljivosti in uporabe vojaške sile z namenom uresničevanja pogosto dokaj ambiciozno začrtanih krovnih (vojaških, političnih, ekonomskih idr.) ciljev z uporabo strategij posrednega in neposrednega delovanja, pri čemer se akterji pogosto zanašajo prav na svojo relativno (dejansko ali navidezno) vojaško premoč. V nasprotju s tem njihovi nasprotniki najpogosteje uporabljajo vsa razpoložljiva sredstva in metode za uresničevanje (praviloma) manj ambicioznih, a bolj oprijemljivih ciljev (npr. zagotavljanja lastnega preživetja na bojišču), pri čemer uporaba vojaške sile največkrat predstavlja le del njihove krovne strategije posrednega nastopanja. Tovrstno uresničevanje ciljev praviloma zahteva veliko odločnosti, odrekovanja, naporov, stroškov in požrtvovalnosti, s čimer akterji poskušajo kompenzirati za svojo relativno vojaško šibkost.

Na podlagi analiziranja in vrednotenja širokega nabora konfliktov, v katere so bile v obdobju po koncu hladne vojne vpletene OS RD, je moč zaznati tudi izrazito tendenco RD po uveljavljanju in spoštovanju širokega nabora (ne)pisanih pravil politično-vojaškega imperativa, ki imajo na njihove aktivnosti na kriznem območju, uspešen razplet vojaških operacij in na vrednotenje učinkovitosti uporabe vojaške sile

OS RD vse večji povratni vpliv. Zato lahko na osnovi dejstev in spoznanj, ki so podrobneje predstavljena v disertaciji, brez večjih zadržkov sprejemem tudi drugo delovno hipotezo:

2. Način vojskovanja OS RD v odnosu do potencialnih in dejanskih partnerjev in nasprotnikov v obdobju po koncu hladne vojne zaznamujejo (ne)pisana pravila, med katerimi izstopajo ideje o vsestranski vojaški premoči OS RD, o legitimnosti (percepciji pravičnosti ali opravičljivosti) uporabe oborožene sile, o proporcionalnosti uporabe vojaške (pri)sile, o omejevanju uporabe vojaške (pri)sile ter o prenosu bremen (odgovornosti, stroškov in tveganj) med najpomembnejšimi v konflikt vpletenimi akterji.³⁷⁸

Nadaljnje preoblikovanje poslanstva, vloge in struktur OS RD bodo podobno kot v preteklih zgodovinskih obdobjih tudi v prihodnjem desetletju v veliki meri narekovale samopodoba položaja in vloge človeških združb v svetu, stopnja pripravljenosti in naklonjenosti družbe (političnega in vojaškega vodstva ter javnosti) uporabi vojaške sile za uresničevanje družbenih ciljev in interesov, percepcija groženj, razpoložljivost oziroma omejenost virov ter uveljavljena vizija razvoja in načina uporabe OS. Hitrost in smernice nadaljnega razvoja pa nakazujejo prav izkušnje in rešitve iz aktualnih konfliktov in s kriznih žarišč, kot je npr. oborožen konflikt v Afganistanu.

Po drugi strani je treba izpostaviti, da v zadnjih letih vse večje število RD nima več potrebne politične volje, razpoložljivih virov in/ali ustrezno razvitih vojaških zmogljivosti za sodelovanje v obsežnih in relativno pogostih vojaških posredovanjih na različnih kriznih območjih po svetu. Kljub temu zaradi nestabilnosti v svetu še naprej prihaja do omejenega in selektivnega angažiranja zmogljivosti OS RD, kar za odločevalce, načrtovalce in izvajalce tovrstnih aktivnosti predstavlja resen izziv. Zato pogosto prihaja do sprejetja premišljenih odločitev o uporabi vojaške sile kot tudi do zavestnih odločitev o neuporabi vojaške sile, pri čemer sta oba tipa odločitve povezana tudi s sprejetjem specifičnih tveganj. Prav zavedanje o tveganjih in morebitnih posledicah odločitev in dejanj postaja vse pomembnejše vodilo, ki odločevalce v specifičnih pogojih (primer percepcije neposredne vojaške ogroženosti) sili v sprejemanje odločitev, ki so nepriljubljene, drage in tvegane (primer sodelovanja v vojnih vojaških operacijah ali občutno zviševanje obrambnih izdatkov).

³⁷⁸ Vertikalne in horizontalne meje med različnimi ravnmi in dimenzijami vojskovanja postajajo vse bolj zabrisane oziroma nestanovitne.

Strokovna razprava o tem, ali je vojskovanje znanost ali veščina, dandanes v veliki meri ostaja nerazrešeno. Pri opredelitvi fenomena vojskovanja se namreč pogosto uporabljajo znanstvene metode in teorije (primer poslovnih modelov za management in organizacijo idr.). Slednje se uporabljajo tudi pri merjenju, vrednotenju in modernizaciji oborožitvenih sistemov in taktik. Po drugi strani pa uporabnost tovrstnih metod in pristopov močno upada na višjih ravneh delovanja: na operativni in strateški ravni, kjer na potek in razplet aktivnosti v oboroženem konfliktu v večji meri vplivajo težko oprijemljivi elementi in dejavniki, kot je npr. človeški dejavnik in njegova subjektivna dimenzija. Zato je moč zaključiti, da vojskovanje v začetku enainvajsetega stoletja sočasno ostaja znanost in veščina, katerega namen ostaja uresničevanje začrtanih krovnih ciljev vojaške, nacionalne ali velike strategije.

Na osnovi dejstev in spoznanj, ki so podrobneje predstavljena v disertaciji ter na osnovi preverjanja in potrditve prvih dveh delovnih hipotez, lahko v celoti potrdim tudi veljavnost prve splošne hipoteze, ki se glasi:

I. Vojskovanje je strateško obnašanje (izvajanje velike strategije) akterjev, ki ima v obdobju po koncu hladne vojne svojo politično, socialno, ekonomsko, psihološko, informacijsko, ekološko ter vojaško dimenzijo in kot takšno odraža celoten spekter specifičnih značilnosti (vključno z morebitnimi prednostmi in pomanjkljivostmi) družb in posameznikov, ki se nanj pripravljajo oziroma ga izvajajo. To se (ne)posredno odraža tudi v novem oziroma prevladujočem načinu vojskovanja (OS) RD, ki za vse udeležence oboroženih konfliktov po svetu poskuša uveljaviti enotna (ne)pisana pravila za učinkovito uporabo vojaške (pri)sile.

Na (vsebinsko ožjem) vojaškem področju je v primeru večine RD opazen postopen prenos težišča vojskovanja z do sedaj dominantne konvencionalne oblike vojskovanja, ki je bila osredotočena predvsem na izkoriščanje vsestranskih učinkov ognjene (pre)moči, na nekonvencionalne oblike in metode vojskovanja, zaradi česar v ospredje vse bolj prihajata psihološka in informacijska dimenzija vojskovanja, v širšem strateškem kontekstu pa vse intenzivnejša uporaba ostalih elementov mehke moči. Tako je prišlo tudi do ponovne krepitve vsestranske vloge in pomena (netransparentnih) aktivnosti obveščevalnih služb, sil za specialno delovanje in zasebnih varnostnih podjetij, vse pogosteje pa prihaja tudi do prenosa bremen (odgovornosti, stroškov, tveganj in/ali obveznosti) na zaveznike in koalicijske partnerje. Pri nekaterih RD je sočasno prišlo tudi do prehoda na ofenzivno vojaško strategijo

preventivnega delovanja, kar odraža tradicionalno prepričanje, da bo končne politične cilje v prihodnje možno uresničiti s pomočjo relativno kratkotrajnih spopadov visoke intenzivnosti, ki naj bi potekali z minimalnimi lastnimi izgubami v ljudeh in tehniki ter zmanjševali verjetnost nenadzorovane eskalacije konflikta na širšem geografskem območju. Če vse to povežemo z izkušnjami iz oboroženih spopadov v preteklih dveh desetletjih, lahko trdimo, da OS RD kljub številnim omejitvam (p)ostajajo politično privlačno in potrebno, četudi ne vedno najbolj primerno, ekonomično ali učinkovito sredstvo za doseganje začrtanih nacionalnovarnostnih ciljev in ciljev velike strategije. Zato lahko v primeru vplivnejših in vojaško močnejših RD upravičeno govorimo o ohranitvi primata strategije neposrednega delovanja v kombinaciji s pragmatičnim selektivnim intervencionizmom.

Uspešnost in učinkovitost vojaških operacij je moč podobno kot v preteklih zgodovinskih obdobjih objektivno vrednotiti predvsem na podlagi stopnje usklajenosti med tremi temeljnimi elementi: uporabljenimi metodami in sredstvi ter začrtanimi cilji. V tem kontekstu namreč različne družbe in akterji tudi v obdobju po koncu hladne vojne sprejemajo dokaj specifične in relativno predvidljive odločitve (sledijo temeljnemu strateškemu obrazcu delovanja) o tem, kako bodo v primeru konflikta tekmovali oziroma kako se bodo v primeru oboroženega konflikta vojskovali ter kaj od tega jim dopušča njihov širši kontekst delovanja in kaj jim dopuščajo oziroma omogočajo njihovi nasprotniki in partnerji. S tem sem potrdil tudi tretjo delovno hipotezo:

3. Uporabo in ocenjevanje uspešnosti uporabe vojaške (pri)sile na ravni vojaške strategije in operatike je treba tudi v obdobju po koncu hladne vojne opredeliti in vrednotiti skozi prizmo temeljnih strateških obrazcev delovanja oboroženih sil (splošnih zakonitosti vojskovanja) ter dinamične soodvisnosti odnosov med ključnimi akterji v pričakovanem in v dejanskem oboroženem konfliktu (kombiniranje ciljev, metod in sredstev v specifičnem času in prostoru).

V preteklih letih je bilo objavljeno veliko strokovnih del o konfliktu in aktualnih razmerah v Afganistanu, v katerih so avtorji kritizirali neuspehe RD in centralnih oblasti v Afganistanu. Ker se večina strokovne literature in formalnih poročil iz misij v Afganistanu osredotoča na specifične (praviloma zelo ozke) vsebinske tematike, le-ti niso zaznali oziroma vključili obsega napredka na političnem, gospodarskem, socialnem in vojaškem področju ali dosežkov, ki se odražajo v obliki in obsegu mednarodne pomoči, zavez in širine nabora sodelujočih akterjev. Ker ostajajo doseženi rezultati

sprtih strani relativno krhki, številni akterji, vključno s talibani, pa nepripravljeni na resna mirovna pogajanja, se bo omenjeni oboroženi konflikt nadaljeval tudi v prihodnjih letih. Zato bodo vpleteni akterji tudi v prihodnje prisiljeni nadaljevati s procesom nenehnega prilagajanja svojih strategij, operativnih pristopov in taktično-tehničnih postopkov delovanja.

Afganistan tako, objektivno gledano, dandanes ostaja aktivno konfliktno območje, na katerem kljub petnajstim letom aktivnega in izdatnega angažiranja sprtim stranem (akterjem na provladni in na protivladni strani) ni uspelo doseči vojaške zmage ali uresničiti načrtanih ciljev krovnih strategij. Zato predstavlja dobro študijo primera sodobnega oboroženega konflikta, v katerem se odraža oziroma odražajo vse a) vojaške in nevojaške prednosti in slabosti sprtih strani ter njihovega načina vojskovanja, b) (ne)usklajenost uporabljenih ciljev, metod in sredstev, ter c) vpliv pravil politično-vojaškega imperativa na nadaljnji razvoj konflikta. S tem sem potrdil tudi četrto delovno hipotezo:

4. Temeljne lastnosti ter dejanske prednosti in slabosti sodobnega oziroma prevladujočega načina vojskovanja (OS) RD se skozi odločitve in dejanja vseh pomembnejših akterjev, vpletenih v konkreten konflikt, odražajo tudi v (ne)učinkovitem razreševanju oboroženega konflikta v Afganistanu v obdobju med letoma 2001 in 2015.

Poskusi nadziranja oboroženih konfliktov in (samo)omejevanja načina vojskovanja s pomočjo mednarodnih političnih, pravnih, normativno-etičnih ukrepov in odnosov so smiselni in potrebni. Obenem pa se je treba zavedati, da so pozitivni rezultati tovrstnih prizadevanj relativno krhki in občutljivi na poskuse preoblikovanja in reinterpretacij, ki so lahko posledica percepcije akutne nujnosti, ogroženosti ali upravičenosti posameznih akterjev, vpletenih v konkretne (oborožene) konflikte. Podobno velja tudi za smernice in hitrost razvoja načina vojskovanja akterjev in dinamiko njihovih medsebojnih (so)odvisnih odnosov. Vojne in vojskovanja namreč ni moč nadzirati z diplomatskimi sredstvi in sposobnostmi, pravnimi, administrativnimi ali etičnimi pomisleki in omejitvami, ki naj bi predstavljali alternativo realpolitičnim nazorom nekaterih akterjev. Težava pa ni v diplomaciji, pravu ali etiki, ampak v polanarhičnosti mednarodnih odnosov (gledano skozi prizmo preteklih tristo let človeške zgodovine), človeški naravi (specifiki ambicij, navad in vrednot ter karakterju, ideologiji, čustvih, (ne)racionalnem odločanju ter možnosti nesporazumov in napak) in pogostih neskladjih med cilji,

metodami in sredstvi, ki jih različne človeške združbe namenjajo zagotavljanju varnosti na različnih ravneh človeških aktivnosti (od ravni velike strategije do vojaške taktike).

V luči proučevanja (načinov) vojskovanja zgodovina nudi dober vpogled v pretekla dogajanja in izpostavlja ključna vprašanja,³⁷⁹ vendar žal ne nudi pravih odgovorov na sedanje in prihodnje dileme, izzive in probleme. O morebitnem nadaljnjem razvoju dogodkov in trendov lahko na podlagi dosedanjih (zgodovinskih) izkušenj le sklepamo oziroma predvidevamo in vrednotimo alternativne razplete dogajanja ter njihove morebitne posledice. Prihodnost pa ni determinirana le s smernicami trenutno prevladujočih trendov v človeških združbah. Obstaja namreč določen element nepredvidljivosti oziroma možnost (strateških) presenečenj, ki lahko radikalno spremenijo potek dogodkov in/ali njihovo percepcijo. Poleg tega ljudje svojo usodo v veliki meri krojimo sami in skladno s tem prihodnost aktivno usmerjamo v želji, da svet in dogajanje v njem spremenimo v tisto, v kar si želimo, da postane.³⁸⁰

Kljub občasni neskladnosti in (ne)pričakovanim presenečenjem je moč zaključiti, da bodo prihodnji oboroženi konflikti po svoji naravi (svoji fiziognomiji v širšem strateškem in varnostnem kontekstu) v veliki meri podobni tistim iz predhodnih obdobj. Sama narava vojskovanja se namreč kljub občasnim korenitim spremembam na politični, socialni, kulturni in ekonomski ravni ter na tehnološko-tehničnem področju ne spreminja. Temeljne lastnosti prihodnjih oboroženih konfliktov bodo zato v največji meri odražale kombinacijo že uveljavljenih strateških obrazcev delovanja. Po drugi strani pa bo glavna odstopanja oziroma razlike od že obstoječih pristopov in načinov vojskovanja v prvi vrsti moč najti v podrobnostih oziroma v nenehno spreminjajočih se odnosih med različnimi dejavniki oboroženega boja in v trenutnem kontekstu (r)evolucionarnih trendov na različnih ravneh človekovega udejstvovanja in njihovih medsebojnih razmerjih. Na podlagi izkušenj iz vojaške zgodovine je moč zaključiti tudi, da imajo prav omenjeni vsebinski odtenki v praksi pogosto neproporcionalno velik (povratni) učinek na razplet konkretnih konfliktov, vojaških operacij in misij.

³⁷⁹ Gre v prvi vrsti za naslednji nabor vprašanj o prihodnosti (vojskovanja): a) Kaj se spreminja in kaj ne? b) Kaj se lahko naučimo iz preteklosti in česa ne? c) Kaj od tistega, kar se lahko naučimo iz zgodovine, je še uporabno ali relevantno? d) Zakaj so določene ugotovitve še relevantne?

³⁸⁰ Na tej točki se jasno kaže razkorak med a) realnostjo, in b) željami oziroma percepcijo realnosti. Slednja tvori sestavni del človekove (ne)racionalne narave in se med drugim odraža v njegovem utopičnem strmenju k popolnosti in izpolnjevanju percepcije svojega poslanstva.

Zato lahko na temelju dejstev in spoznanj, ki so podrobneje predstavljena v disertaciji, ter na osnovi preverjanja in potrditve prve, tretje in četrte delovne hipoteze v celoti potrdim tudi veljavnost druge splošne hipoteze, ki se glasi:

II. Vojskovanje v enaindvajsetem stoletju bosta podobno kot v preteklosti zaznamovali a) dinamična kombinacija vsestranskih evolucijskih sprememb (element kontinuitete) in občasnih revolucionarnih oziroma radikalnih sprememb (element diskontinuitete) v človeških družbah in njihovem okolju, ter b) spremenljiva dinamika soodvisnih odnosov med vsemi v konflikt vpletenimi stranmi oziroma med njihovimi cilji, sredstvi in metodami. Zato ima vojskovanje kot pojav skoraj nespremenljivo naravo (splošen kontekst oziroma zakonitosti), a kljub temu ohranja zelo spremenljiv karakter (konkreten kontekst oziroma način izvajanja aktivnosti).

Izjemna raznolikost in hitrost sprememb v človeški družbi se dandanes na vojaškem področju odražata tudi v spremembi pomena ključnih pojmov ter obsega in intenzivnosti procesov in trendov, kar med drugim otežuje (pre)oblikovanje splošno sprejemljivih definicij ter vsebinsko uravnoveženih celostnih idej in teorij o (nadaljnem) razvoju načina vojskovanja. Zato to delo ni dokončno zaključena analiza zaobsežene vsebinske problematike, ampak predstavlja le izhodišče za nove in globlje tematske analize, ki bi pripomogle k temu, da bi naša vojaška stroka lahko a) ohranjala korak z razvojem vojaške znanosti v ostalih RD, kjer tovrstnim tematikam že tradicionalno posvečajo veliko časa in pozornosti, b) izpolnjevala pričakovanja in zahteve, ki jih pred njo postavlja realnost varnostnih groženj, izzivov in tveganj v sodobnem svetu, ter c) političnim in vojaškim odločevalcem tudi v prihodnje nudila kakovostna in pravočasna strokovna priporočila in nasvete.³⁸¹ Zato zgoraj predstavljene vsebinske sklope in dimenzije strokovnih, akademskih in znanstvenih izzivov avtor tega dela, kot pravočasen opomin in v spodbudo za nadaljnje delo, prepušča vsem prihodnjim znanja željnim generacijam raziskovalcev in analitikov, ki se že oziroma se bodo začeli ukvarjali z varnostjo v enaindvajsetem

³⁸¹ Na področju proučevanja sodobne paradigme velike in vojaške strategije je bilo namreč v Sloveniji v preteklih dveh desetletjih izdelanih in objavljenih razmeroma malo znanstveno-strokovnih del. Mednje spada npr. Žabkarjeva trilogija s skupnim naslovom Marsova dediščina in Kotnikovo delo z naslovom Preoblikovanje oboroženih sil sodobnih evropskih držav. V tem kontekstu ta disertacija poskuša s pomočjo samosvojih teoretičnih konceptov in inovativnih pogledov osvetliti in ovrednotiti pri nas dokaj neznan oziroma redko proučevan pojav preoblikovanja prevladujočega načina vojskovanja RD.

stoletju, dinamiko nadaljnega razvoja velike in vojaške strategije in proučevanjem sprememb v načinu vojskovanja.

9 LITERATURA

1. Adams, Karen R. 2004. Attack and Conquer? International Anarchy and the Offense-Defense-Deterrence Balance. V *Offense, Defense, and War*, ur. Michael E. Brown, 400-438. Cambridge: The MIT Press.
2. Strategy Secretariat of Afghanistan. 2008. *Afghanistan National Development Strategy 2008-2013: A Strategy for Security, Governance, Economic Growth and Poverty Reduction*.
3. Strategy Secretariat of Afghanistan. 2008. *Afghanistan National Development Strategy Executive Summary 2008-2013: A Strategy for Security, Governance, Economic Growth and Poverty Reduction*.
4. Ahrari, Ehsan. 1999. China Changes its Strategic Mindset (part I). *Jane's Intelligence Review* 11 (11): 39-45.
5. Alach, Zhivan. 2011. *The New Aztecs: Ritual and Restraint in Contemporary Western Military Operations*. Carlisle: Strategic Studies Institute.
6. Alcock, Norman Z. in Alan G. Newcombe. 1970. The Perception of National Power. *Journal of Conflict Resolution* 14: 335-343.
7. Alexander, Christopher. 2010. *Ending the Agony: Seven Moves to Stabilize Afghanistan*. Waterloo: The Center for International Governance Innovation.
8. Arosoaie, Aida M. 2015. Shi'ite Militias in Syria and Iraq: Proliferating the Sectarian Conflict, *Rajaratnam School on International Studies Commentary* 265, (4. december): 1-3.
9. Art, Robert J. 2004. Selective Engagement. V *The Use of Force: Military Power and International Politics*, ur. Art, Robert J. in Kenneth N. Waltz, 299-320. Lanham: Rowman Littlefield Publishers Inc.
10. Aubin, Stephen P. 2001. The Transformation of American Air Power. *Strategic Review* 4, winter, 29 (1): 69-71.
11. Bandula, Darko. 2000. Unapređenje koncepta borbenog mrežnog središta. *Hrvatski vojnik* 58: 42-49.
12. Barbalić, Dario. 2000a. Zračne snage – vojno sredstvo budućnosti (I dio). *Hrvatski vojnik* 55: 56-59.

13. --- 2000b. Zračne snage – vojno sredstvo budućnosti (II dio): Iskustva iz operacije Allied Force. *Hrvatski vojnik* 56: 60-65.
14. Barnes, Julian. 2003. This War was not Worth a Child's Finger. *The Guardian*, (11. april): 2.
15. Bartholome, Boone J. ur. 2004. *US Army War College Guide to National Security Policy and Strategy*. Carlisle Barracks: US Army War College. Dostopno prek: www.au.af.mil/au/awc/awgate/ssi/policy_strategy.pdf (23. september 2006).
16. --- 2012. *US Army War College Guide to National Security: Volume II National Security, Policy and Strategy, fifth edition*. Carlisle Barracks: Strategic Studies Institute.
17. BBC News. 2006 *Israel Steps up Ground Offensive: Two More Weeks*. 1. august. Dostopno prek: www.news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/5233842.stm (15. junij 2007).
18. Beaufre, Andree. 1968. *Uvod u strategiju*. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
19. Beck, Ulrich. 2000. Risk Society Revisited. V *Risk Society and Beyond*, ur. Ulrich Beck in Adam B. 211-229, London: Sage.
20. Beljan, Robert. 2013. Afghanistan: Lessons Learned from an ISAF Perspective. *Small Wars Journal*, 30. maj. Dostopno prek: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/afghanistan-lessons-learned-from-an-isaf-perspective> (16. julij 2013).
21. Ben- Eliahu, Eitan. 2000. Air Power in the 21 st. Century. *Military Technology* 24 (4): 38-43.
22. Bercuson David J. in Granatstein J. L. 2011. *Lessons learned? What Canada Should Learn from Afghanistan*. Calgary: Canadian Defence & Foreign Affairs Institute.
23. Betts, Richard K. 1982. *Surprise Attack*. Washington: Brookings Institute.
24. Biddle, Stephen 2002. *Afghanistan and the Future of Warfare: Implications for Army and Defense Policy*. Carlise: Strategic Studies Institute.
25. Biddle, Tami D. 2015. *Strategy and Grand Strategy: What Students and Practitioners Need to Know*. Carlisle Barracks: United States Army War College Press.
26. Binnendijk, Hans. 2016. *Friends, Foes and Future Directions: U.S. Partnership in a Turbulent World*. Santa Monica: RAND.
27. Black, Jeremy 1999. *European Warfare, 1453-1815*. London: Macmillan.
28. --- 2002. *Warfare in the Western World: 1882-1972*, Chestham.
29. --- 2004. *Rethinking Military History*. London: Weidenfeld & Nicolson.
30. Blank, Stephen J. 1993. *Afghanistan and Beyond: Reflecting on the Future of Warfare*. Carlise: US Army War College.

31. Bobbitt, Philip. 2003. *The Shield of Achilles?*. Anchor Books: New York.
32. Bodnar, John W. 1993. The Military Technical Revolution: From Hardware to Information. *Naval War College Review* 46 (3): 7-21.
33. Bolduc, Donald C. 2009. *Bureaucracies at War: Organizing for Strategic Success in Afghanistan*. Carlisle Barracks: US Army War College.
34. Booth, Max. 2014. Lessons from a Decade of War: Counterinsurgency is here to Stay. *Foreign Affairs* 93 (11/12): 5-14.
35. Bowie Christopher J. in drugi. 2003. *Future War: What Trends in America's Post-Cold War Military Conflicts Tell Us About Early 21st Century Warfare*. Northrop Grumman Corporation Analysis Center: Washington. Dostopno prek:
www.analysiscenter.northropgrumman.com/files/future_war.pdf (23. september 2006).
36. Brafman, Ori in Rod A. Beckstrom. 2006. *The Starfish and the Spider: The Unstoppable Power of Leaderless Organizations*. London: Penguin Group.
37. Brauch, Günter H. 2003a. Security and Environment Linkages on the Mediterranean Space: Three Phases of Research on Human and Environmental Security and Peace. V *Security and Environment in the Mediterranean*, ur. Günter H. Brauch in ostali, 35-145. Heidelberg: Springer-Verlag.
38. --- 2003b. Worldviews and Mindsets: American vs. European Perspectives on Mediterranean Security Policy. V *Security and Environment in the Mediterranean*, ur. Günter H. Brauch in ostali, 237-266. Heidelberg: Springer-Verlag.
39. Breen, Michael in Joshua A. Geltzer. 2011. Asymmetric Strategies as Strategies of the Strong. *Parameters* 2: 41-55.
40. Brennan, Donald G. 1963. *Arms Control and Civil Defense*. New York: The Hudson Institute.
41. Brodie, Bernard. 1971. *Strategy and National Interests: Reflections for the Future*. Washington: National Strategy Information Center.
42. --- 1973. *War and Politics*. New York: Macmillan.
43. Brookes, Andrew. 2000. Allied Force: European Lessons. *Air Forces Monthly* 145 (6): 24-29.
44. Bubanj, Viktor. 1966. *Treća dimenzija rata*. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
45. Burton, John W. 1968. *Systems, States, Diplomacy & Rules*. Cambridge: Cambridge University Press.
46. Bush, George W. 2002. *Remarks by the President at the 2002 Graduation Exercise of the United States Military Academy*. West Point. Dostopno prek:

- www.whitehouse.gov/news/releases/2002/06/20020602-3.htm (4. marec 2004).
47. Buzan, Barry. Ole Weaver in Jaap de Wilde. 1998. *Security: A new Framework for Analysis*. London: Boulder.
 48. Carmola, Kateri. 2005. The Concept of Proportionality: Old Questions and New Ambiguities. V *Just War Theory: A Reappraisal*, ur. Mark Evans, 93-114. Edinburgh: Edinburgh University Press.
 49. Chekinov S. G. in Bogdanov S. A. 2010. Asymmetrical Action to Maintain Russia's Military Security, *Military Thought* 1. Dostopno prek:
www.eastviewpress.com/Files/MT_FROM%20THE%20CURRENT%20ISSUES_No.1_2010_small.pdf (20. april 2013).
 50. Chekinov S. G. in Bogdanov S. A. (2013) The Nature and Content of a New Generation War, *Military Thought*, October-December. Dostopno prek:
www.eastviewpress.com/Files/MT_FROM%20THE%20CURRENT%20ISSUES_No.4_2013.pdf (20. april 2013).
 51. Chilcoat, Richard A. 2001. Strategic Art: The New Discipline for 21st Century Leader. V *US Army War College Guide to Strategy*, ur. Joseph R. Cerami in ostali, 203-219. Carlisle Barracks: US Army War College. Dostopno prek:
www.au.af.mil/au/awc/awgate/ssi/00354.pdf (27. junij 2007).
 52. Chojnacki, Steven. 2006. Anything New or More of the same? Wars and Military Intervention in the International System 1946–2003. *Global Society* 20: 25-46. Dostopno prek:
<http://dx.doi.org/10.1080/13600820500405442> (18. junij 2008).
 53. Chunqiu, Wu. 2002. Dialectics and the Study of Grand Strategy: A Chinese View. *China Military Science* 2.
 54. CIA. 2015. *CIA World Fact Book*. 2015. Afghanistan: Economy. Dostopno prek:
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html> (24. september 2015).
 55. Clausewitz, Carl von. 1976. *On War*. Princeton: Princeton University Press.
 56. Cline, Ray S. 1980. *World Power Trends and U.S. Foreign Policy for the 1980s*. Boulder: Westview Press.
 57. Coker, Christopher. 2002. *Waging War without Warriors? The Changing Culture of Military Conflict*. Boulder: Lynne Rienner.
 58. Collins, John M. 2002. *Military Strategy: Principles, Practices, and Historical Perspectives*. Dulles: Brassey's Inc.

59. Collins, Joseph J. 2014. After the Afghan Surge: Rapid Exit or Better Peace?. *Small Wars Journal*, 15. julij. Dostopno prek: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/after-the-afghan-surge-rapid-exit-or-better-peace> (2. januar 2015).
60. Commission on Global Governance. 1995. *Our Global Neighbourhood*. New York: Oxford University Press.
61. Connell, P. 2010. *The Iran Primer: Iran's military doctrine*. Washington: US Institute of Peace.
62. Cook, David. 2015. *Understanding Jihad*. Berkley: University of California Press.
63. Cook, Martin L. 2002-03. The Proper Role of Professional Military Advice in Contemporary Uses of Force. *Parameters* 32 (6): 21-33.
64. --- 2004. Ethical Issues in War: An Overview. V *US Army War College Guide to National Security Policy and Strategy*, ur. Bartholome, Boone, 19-31. Carlisle Barracks: US Army War College. Dostopno prek: www.au.af.mil/au/awc/awgate/ssi/policy_strategy.pdf (23. september 2006).
65. Cooper, Jeffrey R. 1994. Another View of the Revolution in the Military Affairs. *Strategic Review* 2 (7): 17-31.
66. Cooper, Julian. 2012. *Reviewing Russian Strategic Planning: The Emergence of Strategy 2020*. Rome: NATO Defense College.
67. Cordesman, Anthony H. 2009. *Winning in Afghanistan: Creating Effective Afghan Security Forces*. Washington: Center for Strategic and International Studies.
68. --- 2010. *Shaping the War in Afghanistan: The Situation in the Spring of 2010*. Lanham: Center for Strategic and International Studies.
69. --- 2012. *Afghanistan from 2012-2014: Is a Successful Transition possible?*. Washington: Center for Strategic and International Studies.
70. --- 2013a. *The Afghan War in 2013: Meeting the Challenges of Transition, vol. II Afghan Economics and Outside Aid. US Policy, and Cuts in US Forces and Spending*. Lanham: Center for Strategic and International Studies.
71. --- 2013b. *The Afghan War in 2013: Meeting the Challenges of Transition, vol. III Security and the ANSF*. Lanham: Center for Strategic and International Studies.
72. --- 2013c. *Failing Transition: The New 1230 Report on Progress toward Security and Stability in Afghanistan*. Lanham: Center for Strategic and International Studies.
73. --- 2014a. *Afghan Forces on the Edge of Transition– III: Measuring the Transition from ISAF to ANSF*. Washington: Center for Strategic and International Studies.

74. --- 2014b. *Afghan Forces on the Edge of Transition– I: Introduction, US Policy, and Cuts in US Forces and Spending*. Washington: Center for Strategic and International Studies.
75. --- 2015a. *Transition in Afghanistan: Loosing the Forgotten War*. Lanham: Center for Strategic and International Studies.
76. --- 2015b. *Key Combat Trends in Afghanistan: Violence vs. Population*. Washington: Center for Strategic and International Studies.
77. --- 2015c. *Afghanistan and “Failed State Wars”: The Need for a Realistic Transition*. Lanham: Center for Strategic and International Studies.
78. --- 2015d. *Chinese Strategy and Military Modernization 2015: A Comparative Analysis*. Lanham: Center for Strategic and International Studies.
79. Corum, James S. 2013. *Development of Baltic Armed Forces in the Light of Multinational Deployments*. Carlisle: Strategic Studies Institute.
80. Crawford, Neta C. 2005. The Justice of Preemption and Preventive War Doctrines. V *Just War Theory: A Reappraisal* ur. Mark Evans, 25-50. Edinburgh: Edinburgh University Press.
81. Crene, Yves. 2006. *Future Engagements by Ground Forces*. Paris: Etablissement d'impression de l'armee de terre de Saint-Cry-l'Ecole.
82. *Hamsangaran monthly magazine*. 2009. Crusade Slaves of our Leaders, (julij): 1-7.
83. Denny, D. A. 2003. *US Air Force Uses ne Tools to Minimize Civilian Casualties*. Brussels: United States Mission to the EU. Dostopno prek:
www.useu.be/Categories/globalAffairs/Iraq/mar1803CivilianCasualties.html (23. september 2006).
84. Department of Defense. 2012. *Semi-annual Report to Congress: Report on Progress towards Security and Stability in Afghanistan*, 27. april.
85. Der Derian. 2001. *Virtuous War: Mapping the Military-Industrial-Media-Entertainment Network*. Boulder: Westview.
86. Deutsch, Karl. 1968. *The Analysis of International Relations*. New York: Englewood Press.
87. Department of Defense. 1985. *Dictionary of Military and Associated Terms, JCS Pub. 1*.
88. Domazet, Davor L. 2000. Sukob interesa – složaj posebnih strategija ili konstanta 2K. *Hrvatski vojniki* 63: 34-44.
89. Dubik, James M. 2012. *Best Practices in Counterinsurgency, Report no. 5*. Washington: Institute for the Study of War.
90. --- 2014. Winning Battles, Losing Wars. *Army* 12: 16-17.

91. Dungen, Molly. 2012. *Considerations for the Civilian Expeditionary Workforce Preparing to Operate Amidst Private Security Contractors*. Santa Monica: RAND.
92. Dunlap, Charles J. 2000. The End of Innocence: Rethinking Noncombatancy in the Post-Kosovo Era. *Strategic Review*, 3 (28): 9-17.
93. Echevarria, Antulio J. 2004. *Toward the American Way of War*. Carlisle Barracks: US Army. Dostopno prek: www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/PUB347.pdf (14. maj 2007).
94. --- 2007. *Imagining Future War: The West's Technological Revolution and Visions of War to Come 1880-1914*. New York: Praeger.
95. Egnell, Robert. 2013. A western Insurgency in Afghanistan. *Joint Forces Quarterly* 70: 8-14.
96. Eicher, Clemens. 2009. Terrorismus und Aufstandsbekämpfung: Ein systematischer Überblick über den Objektbereich. *Österreichische Militärische Zeitschrift* 2: 147-154.
97. Elliot, Chris. 2013. Understanding the Dialectic of Nomad and State: The Tectonics of Conflict, Trade and Modes of Living in Afghanistan. *Small Wars Journal*, 2. december. Dostopno prek: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/understanding-the-dialectic-of-nomad-and-state-0> (6. december 2013).
98. Etzioni, Amitai. 2014. No More Land Wars? *Small Wars Journal*, 28. avgust. Dostopno prek: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/no-more-land-wars> (2. januar 2015).
99. Evans, Mark. 2005. In Humanity's Name: Democracy and the Right to Wage War. V *Just War Theory: A Reappraisal*, ur. Mark Evans, 71-93. Edinburgh: Edinburgh University Press.
100. Evans, Mark. 2005. Moral Theory and the Idea of a Just War. V *Just War Theory: A Reappraisal*, ur. Mark Evans (ur.), 1-25. Edinburgh, Edinburgh University Press.
101. Evans, Michael in Alan Ryan, ur. 2000. *The Human Face of Warfare*. St. Leonards: Allen & Unwin.
102. Feichtinger, Walter. 2006. "Krieg gegen den Terror": Eine geostrategische Zusammenschau. *Österreichische Militärische Zeitschrift* 6: 723-734.
103. Flanagan, J. in ostali, ur. 2003. *China's "New Concept of Security."* Washington: National Defense Press.
104. FitzGerald, Mary C. 1987. *Research Memorandum 87-2: Marshal Ogarkov and the New Revolution in Soviet Military Affairs*. Alexandria: Hudson Institute: Center for Naval Analyses.
105. Fitzsimonds, James R. in Jan T. Van Tal. 1994. Revolution in Military Affairs. *Joint Force Quarterly*. 4 (4): 24-30.

- 106.Flynn, Michael T. 2010. *Fixing Intel: A Blueprint for Making Intelligence Relevant in Afghanistan: Voices from the Field*. Washington: Center for a New American Security.
- 107.Foust, Joshua. 2012. Five Lessons We Should Have Learnt in Afghanistan. *Scribd*, 19. julij. Dostopno prek: <http://www.scribd.com/doc/100148409/Five-Lessons-We-Should-Have-Learnt-in-Afghanistan> (4. avgust 2014).
- 108.Foxley, Tim. 2007. *The Taliban's Propaganda Activities: How Well is the Insurgency Communication and What is it Saying? A SIPRI Project Paper*. Stockholm: The Stockholm International Peace Research Institute.
- 109.Frank, Alexander. 2015. Complexity, Psychology, and Modern Warfare. *Small Wars Journal*. 17. noveber. Dostopno prek: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/complexity-psychology-and-modern-war> (10. december 2015).
- 110.Freier, Nathan. 2006. Primacy without a Plan. *Parameters* 5 (36): 5-21.
- 111.Freudenberg, Dirk. 2008. Sicherheitspolitik und Strategie. *Österreichische Militärische Zeitschrift* 2: 185-190.
- 112.Friedberg, Aaron L. 2015. The Debate Over U.S. China Strategy. *Survival* 3 (57): 102-106.
- 113.Friedman, Thomas L. 1999. Was Kosovo World War III?. *New York Times* (2. julij): 5.
- 114.Friesendorf, Cornelius. 2012. *International Intervention and the Use of Force: Military and Police Roles: SSR paper 4*. Geneva: Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces.
- 115.Fuerth, Leon S. 2013. Grand strategy. V *Forging an American Grand Strategy: Securing a Path through a Complex Future*, ur. Sheila R. Ronis, 9-18. Carlise: Strategic Studies Institute.
- 116.Furlan, Branimir. 2008. Strateške politične usmeritve za delovanje in razvoj slovenske vojske, *Bilten Slovenske vojske*, 4 (11): 155-174.
- 117.Galtung, Johan. 2006. A Structural Theory of Imperialism. V *Perspectives on World Politics*, ur. Richard Little in Michael Smith, 233-241. London: Routledge.
- 118.Gambhir, Harleen. 2015. ISIS in Afghanistan. *ISW Backgrounder*, (3. december): 1-9.
- 119.Ganor, Boaz. 2010. Defining Terrorism - Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter? *International Institute for Counter-Terrorism*. Dostopno prek: www.ict.org.il/Article/1123/Defining-Terrorism-Is-One-Mans-Terrorist-Another-Mans-Freedom-Fighter (30. september 2014).
- 120.Gardner, Hall. 2015. *Hybrid Warfare: Iranian and Russian Versions of "Little Green Men" and Contemporary Conflict: Research Paper 12 (123)*, Rome: NATO Defense College.

121. Gates, Robert. 2014. *Duty: Memoirs of a Secretary of War*. New York: Knopf.
122. Gatsko, Fyodorovich V. 2006. On the Concept of Military Threat and Military Danger and Their Correlation in Russia's Military Security System. *Military Thought* 2 (15): 7-16.
123. Gause, Ken, E. 2006. *North Korean Civil-Military Trends: Military-First Politics to a Point*. Carlisle: Strategic Studies Institute: US Army War College.
124. Gentry, John A. 2002-03. America's Blind Faith in Military Technology. *Parameters*, 6 (32): 88-103.
125. George, Alexander L. 2004. Coercive Diplomacy. V *The Use of Force: Military Power and International Politics*, ur. Robert J. Art in Kenneth N. Waltz, 70-77. Lanham: Rowman Littlefield Publishers Inc.
126. Gerasimov, Valery. 2013. The Value Of Science in Prediction. *Military Industrial Kurier*, 27. februar. Dostopno prek: <https://inmoscowsshadows.wordpress.com/2014/07/06/the-gerasimov-doctrine-and-russian-non-linear-war/> (10. marec 2016).
127. German, Clifford F. 1960. A Tentative Evaluation of World Power. *Journal of Conflict Resolution* 4: 138-144.
128. Giddens, Anthony. 1990. *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press.
129. Gilpin, Robert. 1981. *War and Change in World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
130. Glaser, Charles L. in Chaim Kaufmann. 2004. What Is the Offense-Defense Balance and Can We Measure It?. V *Offense, Defense, and War*, ur. Michael E. Brown in ostali, 266-304. Cambridge: The MIT Press.
131. Gleditsch, Nils P. 2003. Environmental Conflict: Neomalthusians vs. Cornucopians. V *Security and Environment in the Mediterranean*, ur. Günter H. Brauch in ostali, 477-487. Heidelberg: Springer-Verlag.
132. Glennon, Michael J. 2003. Why the Security Council Failed. *Foreign Affairs* 3 (82): 14-21.
133. Glickstein, Daniel. 2015. Reconsidering why we lost. *Parameters* 3: 125-127.
134. Goldstein, Cora S. 2011. The Afghanistan Experience: Democratization by Force. *Parameters* 4: 18-31.
135. Gompert, David in Hans Binnendijk 2016. *The Power to Coerce: Countering Adversaries Without Going to War*. Santa Monica: RAND.
136. Gorka, Sebastian. 2016. Understanding Today's Enemy: The Grand Strategists of Modern Jihad. *Military Review* 5-6: 32-39.

137. Grant, Rebeca. 1999. Air Power Made it Work. *Air Force Magazine* 11 (28): 30-37.
138. Gray, Colin S. 1999. Strategic Culture as Context: The First Generation of Theory Strikes Back. *Review of International Studies* 1 (25): 49-69.
139. --- 2002. *Strategy for Chaos: Revolutions in Military Affairs and the Evidence of History*. London: Frank Cass.
140. --- 2005. *Another Bloody Century: Future Warfare*. London: The Orion Publishing Group Ltd.
141. --- 2010. War - Continuity in Change, and Change in Continuity. *Parameters* 3: 5-13.
142. Greene, Robert. 2006. *The 33 Strategies of War*. London: Profile Books Ltd.
143. Greentree, Todd R. 2013. A War Examined: Afghanistan. *Parameters* 3 (43): 87-97.
144. Grizold, Anton. 1999. *Obrambni sistem Republike Slovenije*, Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
145. --- 2003. Posredovati in pomagati – da ali ne?: Humanitarna intervencija – znova aktualno vprašanje. *Revija Obramba* 6 (35): 12-15.
146. Grossman, Ellaine M. 1999. For US Commander in Kosovo, Luck Played Role in Wartime Success. *Inside the Pentagon* (9. September): 12-13.
147. Guderian, Heinz. 1992. *Panzer General: Revision of Guderian*. London: Penguin books.
148. Gusachenko, V. A. 2007. About the Present-Day Context of "National security" Concept. *Military Thought* 7: 424-430. Dostopno prek: www.thefreelibrary.com/About+the+presentday+context+of+%22national+security%22+concept.-a0177637162 (12. april 2008).
149. Hadian, Nasser. 2015. *Iran Debates its Regional Role*. Washington: Atlantic Council: South Asia Center.
150. Hammes, Thomas X. 2010. Private Contractors in Conflict Zones: The Good, the Bad, and the Strategic Impact. *Strategic Forum* 11 (260): 1-16.
151. --- 2007. Fourth Generation Warfare Evolves, Fifth Generation. *Military Review* 5-6: 14-23.
152. Hanaga, Deborah. 2011. *The Changing Face of Afghanistan, 2001-08*. Carlise: Strategic Studies Institute.
153. Hanson, V. D. 1989. *The Western Way of War: Infantry Battle in Classical Greece*. New York: Knopf.

154. Hayden, Patrick. 2005. Security Beyond the State: Cosmopolitanism, Peace and the Role of Just War Theory. V *Just War Theory: A Reappraisal*, ur. Mark Evans, 157-177. Edinburgh: Edinburgh University Press.
155. Her, Graeme P. in Dale A. Till. 2010. *The NBRIC Revolution and the International Relations? GCSP policy paper no. 9*, Geneva: Geneva Center for Security Policy.
156. Hillison Joel R. 2014. *Stepping up: Burden Sharing by NATO's Newest Members*. Carlisle: Strategic Studies Institute.
157. Homer-Dixon, Thomas F. 1999. *Environment, Scarcity and Violence*. Princeton: Princeton University Press.
158. Hone, Thomas C. in Norman Friedman. 2002. Harnessing New Technologies. V *Transforming America's Military: Coordinating Transformed Military Operations*, ur. Hans Binnendijk, 31-56, Washington: National Defense University Press.
159. Hooker, Richard D. in Collins Joseph J. 2015. *Lessons Encountered: Learning From the Long War*. Washington: National Defense University.
160. Hope, Ian. 2008. *Unity of Command in Afghanistan: A Forsaken Principle of War*. Carlisle: Strategic Studies Institute.
161. Howard, Michael. 2002. *The Invention of Peace and the Reinvention of War*. London.
162. Hunter, Robert E. 2008. *Integrating Instruments of Power and Influence: Lessons Learned and Best Practices*. Santa Monica: RAND.
163. Ignatieff, Mikhail. 2001. *Virtual War: Kosovo and Beyond*. London: Vintage.
164. Ikenberry, John G. 2004. America's Imperial Ambition. V *The Use of Force: Military Power and International Politics*, ur. Art, Robert J. in Kenneth N. Waltz, 321-332. Lanham: Rowman Littlefield Publishers Inc.
165. Iqbal, Muhammad N. 2015. *Country Briefing Pakistan: Key Current Issues*. Garmish-Partenkirchen: George C. Marshall European Center for Security Studies (15. oktober).
166. Irish, John in Ahmed Qaim. 2012. France Threatens Afghan Pullout after Troops Killed. *Reuters*. 21. januar. Dostopno prek: www.reuters.com/article/2012/01/21/us-afghan-french-idUSTRE80JOZA20120120 (14. avgust 2015).
167. Irwin, Lewis G. 2012. *Disjointed Ways, Disunified Means: Learning from America's Struggle to Build an Afghan Nation*. Carlisle: Strategic Studies Institute: US Army War College.
168. ISAF. 2014. *ISAF Mission Statement*. 2. maj. Dostopno prek:

- <http://www.isaf.nato.int/mission.html> (12. april 2014).
- 169.ISAF. 2011. *ISAF Placemat: ISAF: Key Facts and Figures*. 6. junij. Dostopno prek: www.nato.int/isaf/placemats_archive/2011-06-06-IAF-Placemat.pdf (15. julij 2015).
- 170.Isby, David C. 2000. Allied Force: US Lessons. *Air Forces Monthly* 5 (146): 25-28.
- 171.Jablonsky, David. 1994. US Military Doctrine and the Revolution in Military Affairs. *Parameters* 3 (24): 18-35.
- 172.--- 2004. National Power. V *US Army War College Guide to National Security Policy and Strategy*, ur. Boone J. Bartholome, 101-117. Carlisle Barracks: US Army War College. Dostopno prek: www.au.af.mil/au/awc/awgate/ssi/policy_strategy.pdf (23. september 2006).
- 173.Jackson, Robert in Georg Sørensen. 2007. *Introduction to International Relations: Theories and Approaches, Third Edition*. Oxford: Oxford University Press.
- 174.Jahan, Selim. 2015. *Human Development Report 2015: Work for Human Development, United Nations Human Development Programme*. Washington: Communications Development Incorporated.
- 175.Jarvis, Robert. 1978. Cooperation under the Security Dilemma. *World Politics* 2 (30): 167-214.
- 176.--- 2004. Cooperation Under the Security Dilemma. V *Offense, Defense, and War*, ur. Michael E.Brown in ostali, 2-50. Cambridge: The MIT Press.
- 177.Jelušič, Ljubica. 1997. *Legitimnost sodobnega vojaštva*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 178.Jijun, Li. 2006. Military Strategic Thinking and Scientific Decision-Making. *China Military Science* 1: 28-38.
- 179.Johnson, Clark. 2015. Missing Political Front in Afghanistan. *Small Wars Journal*, 21. januar. Dostopno prek: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/missing-political-front-in-afghanistan> (24. februar 2015).
- 180.Johnson, David E. 2015. Fighting the "Islamic state" The Case for US Ground Forces. *Parameters* 3: 7-17.
- 181.Johnson, Robert A. 2014. Reconsidering Future War: Predicting Future War. *Parameters*. 1 (44): 65-76.
- 182.Johnston, Christopher B. 2014. China's Military Mercantilism. *Parameters* 4 (44): 49-61.
- 183.Jones, Seth G. 2008. *Counterinsurgency in Afghanistan, RAND Counterinsurgency study vol. 4*. Washington: RAND.
- 184.--- 2009. *Testimony before the House Foreign Affairs Committee*, Washington (2. april).

185. Jones, Seth G. in Keith Crane. 2013. *Afghanistan After the Drawdown, Council Special Report no. 67*, New York: Council on Foreign Relations: Center for Preventive Action.
186. Kagan, Robert. 2004. Americas Crisis of Legitimacy. *Foreign Affairs* 2 (83).
187. Kaldor, Mary. 1999. *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*. Cambridge: Polity Press.
188. --- 2015. In defense of New Wars. *Stability journal*. London School of Economics and Political Science. Dostopno prek: <http://www.stabilityjournal.org/article/view/sta.at/41> (7. marec 2015).
189. Kamphausen, Roy in David Lai 2015. *The Chinese People's Liberation Army in 2025*. Carlisle: Strategic Studies Institute.
190. Kan, Paul R. 2015. Defeating the Islamic State: A Financial-Military Strategy. *Parameters* 4 (44): 71-80.
191. Kasapoglu, Can. 2015. *Russia's Renewed Military Thinking: Non-linear Warfare and Reflexive Control, Research paper no. 121*. Rome: NATO Defense College.
192. Katz, David J. 2013. Fitting Intelligence to the Fight: Lessons from Afghanistan. *Small Wars Journal*, 20. juluj. Dostopno prek: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/fitting-intelligence-to-the-fight-lessons-from-afghanistan> (2. avgust 2014).
193. Kaufmann, Daniel in Kraay, Aart. ur. 2015. *World Governance Indicators 2015*. Washington: World Bank Group, Dostopno prek: [Info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#reports](http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#reports) (21. januar 2016).
194. Keegan, John. 1993. *A History of Warfare*. London: Weidenfeld & Nicolson.
195. Khan, Ehsan M. 2010. A strategic Perspective on Taliban Warfare. *Small wars journal*: 1-15.
196. Khan, Mehar O. 2009. Don't Try to Arrest the Sea: An Alternative Approach for Afghanistan. *Small wars journal*: 1-5.
197. Knox, MacGregor in ostali 1994. *The Making of Strategy: Rules, States and War*. Cambridge.
198. Knox, MacGregor in William Murray 2001. *The Dynamics of Military Revolution 1300-2050*. Cambridge University Press: Cambridge.
199. Kotnik, Igor. 2008. Vaške straže: Varnostno samoorganiziranje državljanov RS – 1.del. *Revija Obramba* 4: 20-23.
200. --- 2000 *Preoblikovanje oboroženih sil sodobnih evropskih držav*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

- 201.Kreps, Sarah E. 2007. The 2006 Lebanon War: Lessons Learned. *Parameters* 3 (37): 72-84.
Dostopno prek: www.carlisle.army.mil/usawc/Parameters/07spring/kreps.pdf (1. maj 2007).
- 202.Krulak, Victor H. 1994. The Strategic Limits of Proxy War. *Strategic Review* 1: 52-57.
- 203.Kugler, Richard L. in Hans Binnendijk. 2002 Choosing a Strategy. V *Transforming America's Military: Foundations of Transformation*, ur. Hans Binnendijk, 57-97. Washington: National Defense University Press.
- 204.Kupchan, Charles A. in Clifford A. Kupchan. 1991. Concerts, Collective Security, and the Future of Europe. *International Security* 1 (16): 114-163.
- 205.Lacina, B. in Gleditsch, N. 2005. Monitoring Trends in Global Combat: A New Dataset of Battle Deaths. *European Journal of Population* 21: 145–166. Dostopno prek:
<http://dx.doi.org/10.1007/s10680-005-6851-6> (8. maj 2007).
- 206.Lai, David. 2015. China's Strategic Moves and Counter-moves. *Parameters* 4 (44): 11-25.
- 207.Lambeth, Benjamin S. 2000. The Role of Air Power Going into the 21st. Century. V *Emerging Threats, Force Structures, and the Role of Air power in Korea*, ur. Natalie W. Crawford, 115-142. Washington: RAND.
- 208.Lamborn, G. L. 2009. The People in Arms: A Practitioner's Guide to Understanding Insurgency and Dealing with it Effectively, *Small Wars Journal* 6: 1-99.
- 209.Langer, Gary. 2009. *Frustration with War, Problems in Daily Life Send Afghans Support for U.S. Efforts Tumbling*, *ABC News/BBC/ARD National Survey of Afghanistan*, 9. februar. Dostopno prek:
<http://abcnews.go.com/PollingUit/story?id=6787686> (24. marec 2009).
- 210.Lawton, Joel. 2014. How the Limited Use of Lessons Learned Failed to Form a Cohesive Strategy in Operation Enduring freedom. *Small Wars Journal*, 4. november. Dostopno prek:
<http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/how-the-limited-use-of-lessons-learned-failed-to-form-a-cohesive-strategy-in-operation-enduring-freedom> (30. december 2014).
- 211.Lee, Doowan in Johnson, Glenn W. 2014. Revisiting the Social Movement Approach to Unconventional Warfare. *Small Wars Journal*, 1. december 2014. Dostopno prek:
<http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/revisiting-the-social-movement-approach-to-unconventional-warfare> (13. maj 2015).
- 212.Lessard, Pierre. 2005. Campaign Design for Winning the War... and the Peace. *Parameters* 3 (35): 36-50.

- 213.Liang, Qiao in Wang Xiangsui 1999. *Unrestricted Warfare*. Beijing: PLA Literature and Arts Publishing House.
- 214.Liddell-Hart, Basil H. 1952. *Strategija posrednog prilaženja*. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
- 215.Lind, Williams S. 2004. *Understanding Fourth Generation War*. Dostopno prek: www.lewrockwell.com/lind/lind3b.html (4. maj 2006).
- 216.Liotta, P. H. 2003. Military and Environmental Security: Revising the Concept in the Euro-Mediterranean. V *Security and Environment in the Mediterranean*, ur. Günter H. Brauch in ostali, 301-308. Heidelberg: Springer-Verlag.
- 217.Livingston, Ian S. in Michael O'Hanlon. 2012 *Brookings Afghanistan index*, 22. 8. 2012. Washington: Brookings institution.
- 218.Lonergan, Steve. 2002. Environmental Security. V *Social and Economic dimension of Global Environmental Change*, ur. Peter Timmerman, 269-278, Chichester: John Wiley.
- 219.Long War Journal. 2015. Mapping the Emergence of Islamic State in Afghanistan. *Long War Journal*, 5. marec 2015. Dostopno prek: <http://www.longwarjournal.org/archives/2015/03/mapping-the-emergence-of-the-islamic-state-in-afghanistan.php> (5. april 2015).
- 220.Lubi, Darko. 2002. *Teorija strategije: študijsko gradivo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 221.Luttwak, Edward N. 1994. From Vietnam to Desert Fox: Civil-Military Relations in Modern Democracies. *Survival* 1 (41): 99-111.
- 222.Luttwak, Edward N. 2002. *Strategy: The Logic of War and Peace: Revised and Enlarged Edition*. Cambridge: Harvard University Press.
- 223.Lykke, Arthur F. 2001. Toward An Understanding of Military Strategy. V *US Army War College Guide to Strategy*, ur. Joseph R.Cerami in ostali, 179-187. Carlisle Barracks: US Army War College. Dostopno prek: www.au.af.mil/au/awc/awgate/ssi/00354.pdf (27. junij 2007).
- 224.Mackinder, J. H. 1919. *Democratic Ideals and Reality: New Democratic Ideals and Reality*. New York: Henry Holt.
- 225.Mackinlay, John. 2005. International Operations to Contain Violence in a Complex Emergency. V *Rethinking the Nature of War*, ur. Isabelle Duyvesteyn in Jan Angstrom, 177-190. London: Frank Cass.
- 226.Mader, Georg in Martin Rosenkranz. 2001. Euro Korp: Dreams and Reality. *Air Forces Monthly* 2 (155): 20-25.

227. Mahadevan, Prem. 2015. Afghanistan: Back to the Brink. *CSS Analyses in Security Policy* 9 (178): 1-4.
228. Mahnken, Thomas G. 1995-96. War in the Information Age. *Joint Force Quarterly* 10: 39-43.
229. Mandel, Robert. 2006. *The Meaning of Military Victory*. Boulder: Lynne Rienner.
230. Manea, Octavian. 2013a. Reflecting on the "Counterinsurgency Decade": Small Wars Journal interview with David Petraeus. *Small Wars Journal*, 1-13. Dostopno prek: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/reflections-on-the-counterinsurgency-decade-small-wars-journal-interview-with-general-david> (15. april 2014).
231. --- 2013b. Strategy and Choices for the Next QDR. *Small Wars Journal*, 8. december. Dostopno prek: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/strategy-and-choices-for-the-next-qdr> (10. december 2013).
232. --- 2014a. Reflections on the Modern Battlefield: A Discussion with General Anthony Zinni. *Small Wars Journal*, 28. december. Dostopno prek: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/reflections-on-the-modern-battlefield-a-discussion-with-general-anthony-zinni> (11. september 2014).
233. --- 2014b. Reflections on the Continuities in War and Warfare. *Small Wars Journal*, 29. marec. Dostopno prek: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/reflections-on-the-continuities-in-war-and-warfare> (22. april 2014).
234. Mann, Scott. 2014. Bypassing the Graveyard: A New Approach to Stabilizing Afghanistan. *Small Wars Journal*, 30. julij. Dostopno prek: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/bypassing-the-graveyard-a-new-approach-to-stabilizing-afghanistan> (2. avgust 2014).
235. Manwaring, Max G. 2003. *The Search for Security: A US Grand Strategy for the Twenty-first Century*. Westport: Praeger Publishing.
236. Matika, Dario. 2001. Izzazovi i nesigurnosti današnjice. *Hrvatski vojnik* 75: 6-9.
237. Maxwell, David S. 2015. Congress Has Embraced Unconventional Warfare: Will the US Military and the Rest of the US Government?. *Small Wars Journal* 29. december: 1-12. Dostopno prek: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/congress-has-embraced-unconventional-warfare-will-the-us-military-and-the-rest-of-the-us-go> (23. januar 2016).
238. Mazarr, Michael J. 1993. *The Military Technical Revolution: A Structural Framework*. Washington: Center for Strategic and International Studies.
239. Mazarr, Michael J. 2015. *Mastering the Gray Zone: Understanding a Changing Era of Conflict*. Carlisle Barracks: United States Army War College Press.

240. McCaffrey, Berry R. 2008. *After Action Report: Visit to NATO SHAPE Headquarters and Afghanistan*, West Point.
241. McChrystal, Stanley A. 2009. *COMISAF's Initial Assessment*. Kabul: HQ ISAF.
242. McCullar, Tripp 2010. The Rising Dominance of the Information Revolution within RMA Thought *Small Wars Journal* 10: 1-6.
243. McElhatton, J. in Klimas, J. 2014. Mental Health Delays at VA System Five Times Longer Than Reported. *The Washington Times*, 4. junij. Dostopno prek: <http://www.washingtontimes.com/news/2014/jun/4/texas-va-probe-finds-more-waiting-list-problems/> (5. junij 2014).
244. McInnis, Mathew J. 2015. *Iran's Strategic Thinking: Origins and Evolution*. Washington: American Enterprise Institute.
245. McNally, Lauren. 2015. Is the Islamic State Escalating in Afghanistan?. *Understanding War*, 17. april 2015. <http://www.understandingwar.org/backgrounder/islamic-state-escalating-afghanistan> (18. 4. 2015).
246. McNally, Lauren in Paul Bugala. 2015. *The Taliban Resurgent: Threats to Afghanistan's Security, Afghanistan Report II*. Washington: Institute for the Study of War.
247. Meilinger, Phillip S. in ostali 1997. *The Paths of Heaven: The Evolution of Airpower Theory*. Maxwell AFB: USAF.
248. Meissner, Doris M. in ostali 1993. *International Migration Challenges in a New Era*. New York: Trilateral Commission.
249. Melillo Michael R. 2006. Outfitting Big-War Military with Small-War Capabilities. *Parameters* 36: 22-35. Dostopno prek: www.carlise.army.mil/usawc/Parameters/06autumn/melillo.htm (1. maj 2007).
250. Metz, Steven. 2000. The Next Twist of the RMA. *Parameters* 3 (30): 40-53.
251. --- 2008. *Iraq and the Evolution of American Strategy*. Washington: Potomac Books.
252. --- 2014. In Ukraine, Russia Reveals Its Mastery. *World Politics Review*: 1-5. (16. april).
253. Metz, Steven in Johnson Douglas V. 2001. *Asymmetry and US Military Strategy: Definition, Background and Strategic Concepts: Special Report*. Washington: Strategic Studies Institute.
254. Metz, Steven in James Kievit. 1995. *Strategy and the Revolution in Military Affairs*. Carlise: Strategic Studies Institute. Dostopno prek: www.au.af.mil/au/awc/awcgate/ssi/stratma.pdf (2. april 2007).

255. Miller, Charles A. 2010. *Endgame for the West in Afghanistan? Explaining the Decline in Support for the War in Afghanistan in the United States, Great Britain, Canada, Australia, France and Germany*. Carlisle: Strategic Studies Institute: US Army War College.
256. Milovac, Blaž. 2002. *Vpliv revolucije v vojaških stvareh na uporabo oboroženih sil ZDA v bodočih konfliktih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
257. --- 2003. Prilagodljivi načrti, vsestranske sile: Kako točno smo predvideli scenarije ameriškega napada na Irak. *Revija Obramba* 5: 47-49.
258. --- 2006. *Pomanjkanje vodnih virov kot varnostni izziv enaindvajsetega stoletja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
259. Ministrstvo za obrambo RS 2012. Priročnik Afganistan.
260. Modelski, George in William R. Thompson. 1987. *Seapower in Global Politics, 1494-1983*. Seattle: University of Washington Press.
261. Moss, John. 2015. Basing Stability Efforts on Evidence of What Works: Lessons From Afghanistan. *Small Wars Journal*: 1-10, 19. december. Dostopno prek: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/basing-stabilisation-efforts-on-evidence-of-what-works-lessons-from-afghanistan> (5. januar 2016).
262. Mulder, Paul. 1999. Allied Force: Planning the Attacks. *Air Forces Monthly*. 7 (141): 50-54.
263. Münchow, Sebastian. 2015. *Rule of Law Briefing*. Garmisch-Partenkirchen: George C. Marshall European Center for Security Studies (2. oktober).
264. Munoz, Carlo. 2013. Mixed Messages on Afghanistan War. *The Hill Home News*, 15. oktober. Dostopno prek: <http://thehill.com/homenews/news/328727-white-house-delivers-mixed-messages-on-afghanistan-war> (17. oktober 2013).
265. Myers, Joseph C. 2006. Review Essay: The Quranic Concept of War. *Parmeters* 1: 108-121.
266. National Security Council. 2002. *The National Security Strategy of the United States of America*. Washington: Office of the President.
267. NATO Defense College. 2012. *Conference report: The NATO mission in Afghanistan post-2014: the Transformation Decade*. Rome: NATO Defense College, (13. - 15. junij).
268. Nye, Joseph S. 2006. Progresivni realizem. *Delo*, jutranje 194 (48), (23. avgust): 5.
269. Odom, William E. 1993. *America's Military Revolution; Strategy and Structure After the Cold War*. Washington: The American University Press.

270. Office of the Secretary of Defense. 2001. *Transformation Study Report: Transforming Military Operational Capabilities*. Washington: Government Printing Office. (27. april).
271. Office of the Secretary of Defense. 2009. *Progress toward Security and Stability in Afghanistan: Report to Congress*. Washington: Government Printing Office. (24. junij).
272. Office of the Secretary of Defense. 2015. *Report to Congress: Military and Security Developments Involving the Democratic People's Republic of Korea*, Washington: Government Printing Office.
273. Oganesyanyan, Armen. 2015. *Interview with Sergei Ryabkov: Only National Interests Can be the Driving force of Foreign Policy*. *International Affairs* 6: 26-35.
274. Olikier, Olga. 2012. *Security Force Development in Afghanistan: Testimony Presented before the House Armed Services Committee Subcommittee on Oversight and Investigation on July 13, 2012*. Washington: RAND.
275. Osman, Borhan. 2015. *Toward Fragmentation? Mapping the post-Omar Taliban*. Kabul: Afghanistan Analysts Network.
276. Owens, William A. 1995-96. The American Revolution in Military Affairs. *Joint Force Quarterly* 10: 37-38.
277. Pakistan Ministry of Finance. 2015. *Economic Survey 2014-15: Impact of War in Afghanistan and Ensuing Terrorism on Pakistan's Econom, Annex IV War on terror*. Dostopno prek: www.finance.gov.pk/survey/chapter_15/Annex_IV_War_on_Terror.pdf (18. avgust 2015).
278. Palazzo, Albert. 2013. The Military Revolution of Limits and the Changing Character of War. *Small Wars Journal*, 21. oktober. Dostopno prek: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/the-military-revolution-of-limits-and-the-changing-character-of-war> (10. december 2013).
279. Park, Song-Kuk. 2000. The Challenge for the ROK Air Force in the 21st Century. V *Emerging Threats, Force Structures, and the Role of Air power in Korea*, ur. Natalie W. Crawford, 143-160. Washington: RAND.
280. Park, Sungtae. 2015. *On Warriors and Scholars: Identities, Interests, and Korean Strategies Towards Great Powers*. Ann Arbor: ProQuest LLC.
281. Paul, Christopher in Colin Clarke. 2016. *Counterinsurgency Scorecard Update: Afghanistan in Early 2015 Relative to Insurgencies Since World War II*. Santa Monica: RAND.
282. Payne, Kenneth. 2005. The Media as an Instrument of War. *Parameters* 35: 81-93.
283. Pešec, Mojca. 2007. *Koncept na učinku temelječih operacij (primer ZDA in zveze Nato)*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

- 284.--- 2008. Nov pristop do načrtovanja operacij – OUT. *Revija Obramba* 7:, 47-50.
- 285.--- 2015. *Nato in celovit pristop pri reševanju kompleksnih kriz*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 286.Peters, Ralph. 2007. *Wars of Blood and Faith: The Conflicts That Will Shape the Twenty-First Century*. Mechanicsburg: Stackpole Books.
- 287.Philip, George, ur. 1998. *Philip's Science and Technology Encyclopedia*. London: Penguin.
- 288.Pierce, William G. 2015. Countering Gray-Zone Wars: Understanding Coercive Gradualism. *Parameters*, 3 (45): 51-61.
- 289.Porter, Patrick. 2007. Good Anthropology, Bad History: The Cultural Turn in Studying War. *Parameters*, 38: 45-58.
- 290.--- 2015. Soldiers Fighting Alone: The Wars of the Market-Security State. *Parameters*. 3 (45): 5-11.
- 291.Posen, Barry R. 2004. Military Responses to Refugee Disasters. V *The Use of Force: Military Power and International Politics*. ur. Robert J. Art in Kenneth N. Waltz, 415-435. Lanham: Rowman Littlefield Publishers Inc.
- 292.Prezelj, Iztok. 2002. Konceptualizacija nacionalnih varnostnih interesov. *Teorija in praksa* 4 (39): 621-637.
- 293.Pryer, Douglas A. 2013. Bombs, Missiles, and Robots Don't Drink Chai: Why, More than Ever, We Must Embrace the Human Aspects of War. *Small Wars Journal*, 5. september. Dostopno prek: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/bombs-missiles-and-robots-don%E2%80%99t-drink-chai-why-more-than-ever-we-must-embrace-the-human-aspect-of-war> (8. oktober 2013).
- 294.Racz, Andras. 2015. *Russia's Hybrid War in Ukraine, Report no. 43*. Helsinki: The Finish Institute of International Affairs.
- 295.Rapoport, Anatol. 1987. Conflict Escalation and Conflict Dynamics. V *The Quest for Peace: Transcending Collective Violence and War among Societies, Cultures and States*, ur. Raimo Väyrynen, 163-178. London: Sage Publications Ltd.
- 296.Rassul, Khibar. 2010. *Fractured Relationship: Understanding Conflict between Nomadic and Settled Communities in Wardak's Pasturelands*. Kabul: Cooperation for Peace and Unity.
- 297.--- 2011. *Water Scarcity, Livelihood & Conflict*. Kabul: Cooperation for Peace and Unity.
- 298.Reiss, H. 1991. *Political Writings*, 2nd. edition. Cambridge: Cambridge University Press.
- 299.RSM. 2015. *Resolute Support Mission Placemat: Key Facts and Figures*. 22. junij. Dostopno prek:

- www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2015_06/20150622_2015-06-RSM-Placemat (15. julij 2015).
- 300.Ripley, Tim. 2001. Going Downtown. *Air Forces Monthly* 5: 158, 66-69.
- 301.Robinson, Linda. 2014. *Improving Strategic Competence: Lessons From 13 Years of War*. Santa Monica: RAND.
- 302.Rogers, Paul. 2015. Islamic State's Plan, and the West's Trap. *Oxford Research Group Briefing* november: 1-3.
- 303.Roloff, Ralf. 2015. *European Union Briefing*. Garmisch-Partenkirchen: George C. Marshall European Center for Security Studies. (9. oktober).
- 304.Rončević, Borut. 2005. Med jedrom in periferijo: O vlogi socio-kulturnih dejavnikov razvoja, *Teorija in praksa* 1: 29-51.
- 305.Rose, Albert. 1941. Wars, Innovations and Long Cycles. *American Economic Review* 31: 105.
- 306.Rothe, Andreas H. 2008. Die wundwrliche Dreifaltigkeit: Clausewitz allgemeine Theorie des gewaltsamen Konflikts. *Österreichische Militärische Zeitschri* 2: 163-173.
- 307.Rumsfeld, Donald. H. 2001. *News Conference Report*. Dostopno prek: www.defenselink.mil/news/Nov2001/t11302001_1130sd.html (15. april 2002).
- 308.--- (2002) *Annual Report to the President and the Congress*. Washington: Ministry of Defense of the USA.
- 309.Sample, Michael. 2014. The Taliban in 2024. *Small Wars Journal*, 18. november. Dostopno prek: <http://www.stabilityjournal.org/article/view/sta.eh/246> (2. april 2015).
- 310.Sample, Michael in Theo Farrell. 2012. *Taliban Perspectives on Reconciliation, Briefing Paper*. Royal United Services Institute.
- 311.Sapolsky Harvey M. in Jeremy Shapiro. 1996. Casualties, Technology and Americas Future Wars. *Parameters* 5 (26): 119-120.
- 312.Saunders, Phillip. 2006. *China's Global Activism: Strategy, Drivers, and Tools*. Washington: National Defense University: Institute for National Strategic Studies.
- 313.Scales, Robert H. 1999a. The Annual Report for The Army After Next Project to the Chief of Staff of the Army. V *Future Warfare*, ur. Robert H. Scales, 126-160. Carlisle barracks: U.S. Army War College.
- 314.--- 1999b. In War the US can't Go It Alone. V *Future Warfare*, ur. Robert H. Scales, 203-205. Carlisle barracks: U.S. Army War College.

- 315.Schobell, Andrew in John Sanford. 2007. *North Korea's Military Threat: Pyongyang's Conventional Forces, Weapons of Mass Destruction, and Ballistic Missiles*. Carlisle: Strategic Studies Institute.
- 316.Scobell, Andrew. 2000. *Slow-Intensity Conflict in the South China Sea, E-Notes August*. Foreign Policy Research Institute.
- 317.Segal, David R. 1993. *Organizational Designs for the Future Army*. Carlisle Barracks: US Army Research Institute for Behavioral and Social Sciences.
- 318.Semple, Michael. 2015. *Rhetoric, Ideology and Organizational Structure of the Taliban Movement*. Washington: United States Institute of Peace.
- 319.SHAPE. 2012. *ACO Directive (AD) 95-2 Strategic Communications*. Brunssum: SHAPE.
- 320.Shaphiro, Jeremy in ostali 2002. *Strategic Appraisal: United States Air and Space Power in the 21st. Century*. Santa Monica: RAND. Dostopno prek:
www.rand.org/pubs/monographs/2006/RAND_MG405.pdf (23. september 2006).
- 321.Shaw, Martin. 2003. *War and Genocide: Organized Killing in Modern Society*. Cambridge: Polity Press.
- 322.--- 2005. *The New Western Way of War*. Cambridge: Polity Press.
- 323.Sheehan, Michael. 2010. The Evolution of Moder Warfare. V *Strategy in the Contemporary World: An Introduction to Strategic Studies, third edition*, ur. John Baylis, 43-66, New York: Oxford University Press.
- 324.Sherman, John. 1999. Looking Forward: How The Rest Of The World Is Responding To The RMA. *Armed Forces Journal International* 12: 18-20.
- 325.SIGAR. 2013a. *SIGAR Quarterly Report to Congress*. Washington: Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction. (30. april).
- 326.--- 2013b. *SIGAR Quarterly Report to Congress*. Washington: Special inspector general for Afghanistan Reconstruction. (30. julij).
- 327.--- 2014. *SIGAR Quarterly Report to Congress*. Washington: Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction. (30. oktober).
- 328.--- 2015a. *SIGAR Quarterly Report to Congress*. Washington: Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction. (30. januar).
- 329.--- 2015b. *SIGAR Quarterly Report to Congress*. Washington: Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction. (30. oktober).

- 330.Simon, Roger. 2013. End "good" war in Afghanistan. *Sun Times*, 3. december. Dostopno prek: <http://www.suntimes.com/news/simon/24152925-452/end-good-war-in-afghanistan.html> (6. december 2013).
- 331.Simowitz, Roslyn L. 1982. *Monograph Series in World Affairs: The Logical Consistency and Soundness of the Balance of Power Theory*. vol. 19, book 3, Denver: University of Denver.
- 332.Singer, Peter W. 2007. The Dark Truth About Blackwater. *Salon*, 2. oktober. Dostopno prek: www.salon.com/news/feature/2007/10/02/blackwater/print.html (4. junij 2010).
- 333.Singh, Jasjit. 2007. Deconstructing Asymmetric Warfare and Asymmetry in Warfare. *CLAWS Journal* Winter: 9-18.
- 334.Škerbinc, Miha. 2015. Hibridno vojskovanje. *Revija Obramba* 5 (47): 22-27.
- 335.Sørensen, Henning. 2003. The I/O Model: Institution vs. Occupation. V *Armed Forces and International Security: Global Trends and Issues*, ur. Jean Callaghan in Franz Kernic, 171-180. Münster: LIT Verlag.
- 336.Stanford University. 2015. Mapping the Militant Organizations: The Taliban. Dostopno prek: <https://web.stanford.edu/goup/mappingmilitants/cgi-bin/group/view/367> (10. november 2015).
- 337.Stavridis, James. 2013. America's Troop Option. *Foreign Policy*, 17. avgust. Dostopno prek: http://www.timesdispatch.com/opinion/their-opinion/columnists-blogs/guest-columnists/stavridis-america-s--troop-option/article_77d39ee5-2110-5b9d-910d-b5c3592a33eb.html (21. avgust 2013).
- 338.Šteiner, Alojz. 2014. *Transformacija oboroženih sil po koncu hladne vojne: primer Slovenske vojske*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 339.Strachan, Hew. 2011. Strategy and Contingency. *International Affairs* 87: 1281-1296.
- 340.Strandh, Trevor. 2015. Optionality on the Battlefield: Examining how Enemies Build and Employ a Toolkit for War. *Small Wars Journal*, 2. avgust 2015. Dostopno prek: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/optionality-on-the-battlefield-examining-how-enemies-build-and-employ-a-toolkit-for-war> (10. december 2015).
- 341.Sun Cu, Vu. 1992. *The Art of War*. Boulder: Westview Press.
- 342.Svete, Uroš. 2005. *Varnostne implikacije uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 343.Svete, Uroš. 2016. Hibridni konflikti v omreženi družbi. V *Konvencionalna in hibridna varnost: vzorci (dis)kontinuitete*, ur. Malešič, Marjan, 97-112. Ljubljana: Založba FDV.

344. Swaine, Michael D. in Ashley J. Tellis. 2000. *Interpreting China's Grand Strategy: Past, Present, and Future*. Washington: RAND.
345. Tangredi, Sam J. 2000. The Fall and Rise of Naval Forward Presence. *U.S. Naval Institute Proceedings* 5: 28-32.
346. --- 2002. Assessing the New Missions. V *Transforming America's Military: Foundations of Transformation*, ur. Hans Binnendijk 3-30. Washington: National Defense University Press.
347. Tani, Klaudi H. 2014. Afghanistan Post 2014: Lessons Learned and What to Expect. *Atlantic Voices*, 4: 2-5.
348. Tekeuchi, Shinichi. 2011. Gacaca and DDR: The disputable record of state building in Rwanda. *Japan International Cooperation Agency Research Institute - Working Paper* 32: 1-42.
349. Tellis, Ashley J. 2000. *Measuring National Power in the Postindustrial Age*. Santa Monica: RAND.
350. Terlouw, Cornelius P. 1992. *The Regional Geography of World System: External Arena, Periphery, Semiperiphery, Core*. Utrecht: Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Utrecht.
351. The New Encyclopedia Britannica. 1998. Security, 15th Edition 9: 279, 298, Chicago: Merriam-Webster.
352. The World Bank. 2009. *Interim Strategy Note for Islamic Republic of Afghanistan for the Period FY09–FY11, Report No. 47939-AF*. Washington: The World Bank. 5. maj. Dostopno prek: <http://siteresources.worldbank.org/AFGHANISTANEXTN/Resources/305984-1237085035526/5919769-1245293050780/AFISN2009.pdf>. (14. oktober 2009).
353. --- 2011. *Afghanistan Economic Update*. (maj). Washington: The World Bank.
354. Thiele, Ralph D. 2015. The New Colour of War – Hybrid Warfare and Partnerships. *ISPSW Strategy Series: Focus on Defense and International Security* 383: 1-12.
355. Thomas, Thimotey L. 2015. China's Concept of Military Strategy. *Parameters* 4 (44): 39-48.
356. Thränert, Oliver in Martin Zapfe. 2014. *Strategic Trends 2014: Key Developments in Global Affairs*, Zürich: Center for Security Studies.
357. Tilghman, Andrew. 2014. Afghan War Officially Ends. *Military Times*, 30. december 2014. Dostopno prek: www.militarytimes.com/story/military/pentagon/2014/12/29/afghanistan-war-officially-ends/21004589 (22. november 2015).
358. Toffler, Alvin in Toffler, Heidi. 1993. *War and Anti-War: Survival at the Dawn of 21st Century*. New York: Little, Brown & Company.

359. Tomuschat, Christian. 1999. Völkerrechtliche Aspekte des Kosovo-Konflikts. *Friedenswarte* 12 (74): 3-38.
360. Trinkunas, Harold. 2014. *Brazil's Rise: Seeking Influence on Global Governance*. Washington: Brookings Institution Latin America Initiative. (april).
361. Troxell, John F. 2004. Military Power and the Use of Force. V *US Army War College Guide to National Security Policy and Strategy*, ur. Boone J. Bartholome, 187-210. Carlisle Barracks: US Army War College. Dostopno prek: www.au.af.mil/au/awc/awgate/ssi/policy_strategy.pdf (23. september 2006).
362. Tuck, Christopher. 2012. Afghanistan: Strategy and war termination. *Parameters* autumn: 44-61.
363. Tunjić, Filip. 2004. *Vmesna Evropa: konfliktnost državnih teritorialnih meja*. Koper: Knjižnica Annales Majora.
364. UNAMA. 2013. *Afghanistan Mid-year Report 2013: Protection of Civilians in Armed Conflict*. Kabul: United Nations Assistance Mission in Afghanistan. (julij).
365. --- 2014. *UNAMA/UNHCR Afghanistan Midyear Report on Protection of Civilians in Armed Conflict*. Kabul: United Nations Assistance Mission in Afghanistan. 25. julij. Dostopno prek: http://unama.unmissions.org/LinkClick.aspx?fileticket=m_XyrUQDKZg%3d&tabid=12254&mid=15756&language=en-US (22. avgust 2014).
366. --- 2015. UNAMA Faqs: How Big is the Mission. Dostopno prek: unmissions.org/Default.aspx?tabid=12269&language=en-US (21. september 2015).
367. UNDP. 2012. *Afghanistan Annual Report 2011: Protection of Civilians in Armed Conflict*. New York: United Nations. (januar).
368. United States Department of Defense. 2001. *Quadrennial Defense Review*. Washington: US GPO.
369. Van Creveld, Martin. 1991. *The Transformation of War*. New York: Salamander.
370. --- 2002. *The Art of War: War and Military Thought*. London: Cassell.
371. Van Evera, Stephen. 2004a. Offense, Defense, and the Causes of War. V *The Use of Force: Military Power and International Politics*, ur. Robert J. Art in Kenneth N. Waltz, 44-69. Lanham: Rowman Littlefield Publishers Inc.
372. --- 2004b. Offense, Defense, and the Causes of War. V *Offense, Defense, and War*, ur. Michael E. Brown in ostali, 227-265. Cambridge: The MIT Press.

373. Van Liebergen, Bart. 2011. *American War, European Struggle? Analyzing the Influence of Domestic Politics on the ISAF Contributions of EU Member States, EU diplomacy papers 3*. Bruges: College of Europe.
374. Van Rossem, Ronan. 1996. The World System Paradigm as General Theory of Development: A Cross National Test. *American Sociological Review* 61: 508-527.
375. Vego, Milan. 2006. War determination Planning: Wie man Kriege beendet. *Österreichische Militärische Zeitschrift* 4: 517-524.
376. Ven Bruusgaard, Kristin. 2014. Challenges in Russia and Afghanistan: Crimea and Russia's Strategic Overhaul. *Parameters* 3 (44): 81-90.
377. Videmšek, Boštjan. 2007. Pogovor z brigadirjem Slovenske vojske Alanom Gederjem. *Delo: Sobotna priloga*. (10. februar): 4-6.
378. Voelz, Glenn, J. 2015. The Individualization of American Warfare. *Parameters* 2: 99-124.
379. Vogeler, Ingolf. 1996. *Three World Model*, February. Dostopno prek: www.uwec.edu/geography/ivogeler/w111/3world.htm (14. februar 2005).
380. Walzer, Michael. 1992. *Just and Unjust Wars*, 2nd edition. New York: Basic Books.
381. Ward, William E. 2007. Toward a Horizon of Hope: Considerations for Long-term Stability in Postconflict Situations. *Joint Forces Quarterly* 45: 41-45.
382. Warden, John. 1995. The Enemy as a System. *Airpower Journal* 8: 43-51.
383. Warnes, Alan. 1999. Arab Air Power. *Air Forces Monthly* 12 (141): 36-49.
384. Watts, Stephen in Sean Mann. 2015. Afghanistan after the Drawdown. *Small Wars Journal*, 5. julij. Dostopno prek: <https://www.lawfareblog.com/afghanistan-after-drawdown> (19. avgust 2015).
385. Weigley, Russel F. 1977. *The American Way of War*. Bloomington: Indiana University Press.
386. Westing, Arthur H. 2003. Environmental Dimension of the Gulf War of 1991. V *Security and Environment in the Mediterranean*, ur. Günter H. Brauch, 523-534. Heidelberg: Springer-Verlag.
387. White, Nathan. 2014. Organizing for War: Overcoming Barriers to Whole-of-Government Strategy in the ISIL Campaign. *Small Wars Journal*, 28. december. Dostopno prek: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/organizing-for-war-overcoming-barriers-to-whole-of-government-strategy-in-the-isil-campaign> (16. januar 2015).
388. Wiechnik, Stan. 2013 Political Legitimacy and Values. *Small Wars Journal*, 17. november. Dostopno prek: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/political-legitimacy-and-values> (10. december 2013).

389. Wievorka, Michael. 2009. *Violence: A New Approach*. London: Sage Publications.
390. Williamson, Murray. 1997. Thinking About Revolutions in Military Affairs. *Joint Force Quarterly* 16: 69-76.
391. Wither, James K. 2015a. *Trends and Challenges in Contemporary Warfare*, seminar lectures: 1-15. Garmisch-Partenkirchen: George C. Marshall European Center for Security Studies. (5. - 14. oktober).
392. --- 2015b. *Trends and Challenges in Contemporary Warfare, seminar briefings*, Garmisch-Partenkirchen: George C. Marshall European Center for Security Studies. (5. - 14. oktober).
393. --- 2015c. *Hybrid Wars: The Complex Character of Contemporary Armed Conflict*: 1-12. Garmisch-Partenkirchen: George C. Marshall European Center for Security Studies. (30. oktober).
394. Wolf, Aaron. 1993. The Jordan Watershed: Past Attempts at Cooperation and Lessons for the Future. *Water International* 1 (18): 5-17.
395. Yarger, Richard H. 2002. *Towards a Theory of Strategy: Art Lykke and the Army War College Strategy Model*. Carlisle Barracks: US Army War College. Dostopno prek: www.dde.carlisle.army.mil/authors/stratpap.htm (27. april 2006).
396. Yarger, Richard H. in Berber, George F. 1997. *The U.S. Army War College Methodology for Determining Interests and Levels of Intensity*. Carlisle Barracks: US Army War College. Dostopno prek: www.dde.carlisle.army.mil/authors/natinte.htm (27. april 2006).
397. Zacher, M. W. 1992. The Decaying Pillars of the Westphalian Temple. V *Governance Without Government: Order and Change in World Politics*, ur. J. N. Rosenau in E. O. Czempiel, 58-102. Cambridge: Cambridge University Press.
398. Zapfe, Martin. 2015. NATO's "Spearhead force". *CSS Analyses in Security Policy* 5 (174): 1-4.
399. Zeneli, Volbena. 2015. Corruption briefing. Garmisch-Partenkirchen: George C. Marshall European Center for Security Studies. (5. oktober).
400. Zweibelson, Ben. 2011. What is Your Narrative, and Why?: How the Media, the Military, and the World Struggles with Telling the "Real Story" in Afghanistan. *Small Wars Journal* 10: 1-17.
401. Žabkar, Anton. 2001. *Osnovne značilnosti zavezniške protiteroristične operacije v Afganistanu*, javna okrogla miza, Ljubljana: Združenje Atlantski svet Slovenije. (21. november).
402. Žabkar, Anton in Orehovec, Zvonko. 2003. Vojne reforme u trećem tisućljeću – korak naprijed ili dva koraka natrag?: prognostička studija. *Hrvatski vojnik* 93: 6-11.

STVARNO IN IMENSKO KAZALO

A		
Adams 71	Brafman in Beckstrom 303	284, 288, 290, 299, 312, 320
Ahrari 61	Brauch 22, 72, 183	Corum..... 311
Alach 133, 140, 313	Breen in Geltzer 184, 234	Crene 82, 114, 183, 235, 236
Alcock in Newcomb . 71	Brennan 232	Cruceru..... 145
Alexander 281	Brodie..... 84	
Alsch 130	Bruusgaard 152, 153, 163	D
ANSF 255, 257, 263, 268, 278, 279, 312		Denny 116
Arosoaie 155	C	Der Derian..... 123, 136
Art 211	Carmola..... 117	Deutsch..... 71
B	Chekinov in Bogdanov 152	Dubik..... 298
Bandula 125	Chilcoat 24	Dungin..... 312
Beaufre ... 202, 204, 205, 227	Chojnacki 233	DVR ... 56, 75, 105, 140, 243, 308, 313
Beck 178	Chunqiu..... 148	E
Beljan 263, 296, 298, 300, 304, 310, 322	Clausewitz..... 74, 227	Echevaria..... 322
Ben-Eliahu 123	Cline 71, 207	Echevarria 125
Bercuson in Granatstein 309	Coker..... 130	Egell 302
Biddle..... 67	Collins 22, 26, 87, 90, 95, 207, 211, 281, 283, 301	Eicher 24
Binnendijk101, 145, 156	Connell 155	Etzioni 271
Black 23, 76	Cook 82	Evans..... 82, 83, 84
Blank..... 61	Cooper..... 163	Evans in Ryan .. 19, 130, 166
Bolduc 281, 284, 302	Cordesman 257, 271, 272, 278, 279, 283,	F
Booth..... 312		Feichtinger 198

FitzGerald	61	Hone in Friedman	44	Khan	272, 275, 284, 286, 287
Foust.....	309	Hope	281	Knox in Murray.....	60
Foxley	281	Hunter	299, 306, 309, 311	konflikt.....	53, 104, 205, 239, 287
Freudenberg	23	I		Kotnik.....	74
Friedberg.....	147	Irwin	187, 275, 287, 298, 300	Krulak.....	173
Friesendorf	116	ISAF placemat	263	Kupchan in Kupchan	207
G		Isby.....	125	L	
Gardner	153, 155	J		Lacina in Gleditsch .	174
Gates	304	Jablonsky	24, 58, 71, 125	Lamborn	79, 271, 286
Gatsko	225	Jackson in Sørensen .	74, 219	Langer	282
Gause.....	156	Jarvis	29, 217, 219	Lawton	296, 309
Gerasimov	151	Jijun.....	148, 149	Leaders	286
German.....	71	Johnson	270, 326	Lee in Johnson	152
Giddens	173	Jones	280, 284, 286, 297, 301, 306, 322	Lessard	201
Glennon.....	84	Jones in Crane	286	Liang in Xiangsui....	149
Glickstein	307	K		Liddell-Hart.....	201
Goldstein.....	302	Kagan	84	Livingston in O'Hanlon	277, 281
Gorka.....	159	Kaldor	233, 303, 322	Luttwak	27, 62
Gray..	22, 24, 26, 37, 44, 50, 68, 115, 166, 206, 227	Kamphausen in Lai .	150	Lykke	94
Greentree.....	324, 326	Kan	158	M	
Grey.....	112	Kant.....	80	Maena.....	61
Guderian.....	60	Kasapoglu	153	Mandel	125
H		Katz	277	Manea.....	58, 283, 284
Hadian.....	154	Kaufmann.....	215	Manea 2014.....	298
Hayden	79, 82			Mann	280, 297, 299, 301, 307
Herd in Till.....	63				
Hillison.....	262, 308				

Maxwell . 149, 152, 154,
171

Mazarr 61, 146, 326

McCaffrey 280

McCullar 53

McElhatton in Klimas
..... 304

McInnis 154, 155

McNally in Bugala . 161,
275, 285, 287, 317

Meilinger 61

Meissner 211

Melillo 44

Metz 68, 147

Milovac 29, 59, 100,
110, 111, 121, 131,
191, 192, 193, 215,
247, 305

Modelski in Thompson
..... 71

Mulder 125

Münchow 199

Munoz 299

Murray 50

Myers 159, 160

O

Office of the Secretary
of Defense 44

Oliker 306

Osman 316

Owens 60

P

Palazzo 56, 58

Park 156

Paul in Clarke.. 311, 320

Payne 55, 123

Pešec ... 22, 24, 207, 208

Peters 133

Pierce 147, 171

Prezelj 68, 92

Priročnik Afganistan 263

Pryer 308

R

Rapoport 71

Rassul 305

Richardson 71

RID... 21, 28, 45, 62, 75,
95, 118, 134, 199,
248, 275

Robinson 163

Rogers 157

Rose 60

Rothe 75

RSM placemat 264

Rumsfeld 44

S

Sample 285, 286

Sample in Farrell 289

Saphiro 62

Sapolsky in Saphiro .. 62

Saunders 148

Scales 209

Schobell in Sanford 156,
157

Scobell 148

Semple 314, 317

Shaw 29, 77, 89, 120,
121, 122, 128, 129,
173, 184, 253, 254

SIGAR 281, 300

Simon 275

Simowitz 206

Singh 318, 320

Sørensen 55

Strachan 163

strategija ... 65, 105, 303,
257

Sun Cu 201

Svete 152

Š

Šteiner 44, 198

T

Takeuchi 297

Tangredi .. 195, 196, 198

Tani 309

Tellis 23, 72

Thiele 158, 326

Thomas.....	148	varnost..	28, 53, 74, 138, 248, 268	Wiechnik	67
Thränert in Zapfe ...	317, 321	Voelz	61	Wievorka.....	233
Tilghman	264	vojskovanje	25, 76, 227, 330	Williamson	58
Toffler	50			Wither.....	129, 130, 171, 184, 199, 259, 303
Trinkunas	147			World Bank.....	285
Tuck	299				
		W		Z	
U		Walzer	114, 169	Zacher.....	74
UNAMA	177, 263	Ward.....	24, 214	Zeneli	300
		Warden	24	Zwiebelson	303
V		Watts in Mann	270, 278, 298		
Van Evera	207, 208, 216	Weigley	62	Ž	
Van Liebergen.	297, 322	White	279, 298, 299, 303	Žabkar in Orehovec...	55

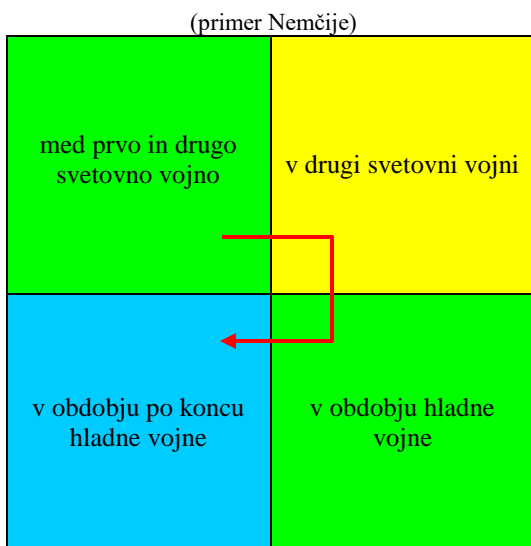
PRILOGE

Priloga A: Seznam uporabljenih kratic in zloženk

ACO	ang. Allied Command Operations; slo. Zavezniško poveljstvo za operacije
ASEAN	ang. Association of Southeast Asian Nations; slo. Zveza jugovzhodnoazijskih držav
ALP	ang. Afghan Local Police; slo. afganistanska lokalna policija
ANA	ang. Afghan National Army; slo. afganistanska nacionalna vojska
ANDSF	ang. Afghan National Defense and Security Force; slo. afganistanske nacionalne obrambne in varnostne sile
ANSF	ang. Afghan National Security Forces; slo. afganistanske nacionalne varnostne sile
ANP	ang. Afghan National Police; slo. afganistanska nacionalna policija
APPF	ang. Afghan Public Protection Force; slo. afganistanske sile za varovanje javnega reda in miru
BAATH	ang. The Arab Baath Socialist Party; slo. Arabska socialistična stranka Baath (arab. Baath; slo. vstajenje)
BDP	bruto družbeni proizvod
CIA	ang. Central Intelligence Agency; slo. ameriška obveščevalna agencija CIA ali centralna obveščevalna agencija
CIMIC	ang. Civil Military Cooperation; slo. civilno-vojaško sodelovanje
C4ISR	ang. Command, Control, Communications, Computer, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance; slo. nadzor, komunikacije, računalniška obdelava, obveščevalna dejavnost, nadzor in izvidovanje
D.R.Kongo	Demokratska republika Kongo
DVR	države v razvoju
ETA	bask. Euskadi Ta Askatasuna; slo. Baskovska domovina in svoboda
EU	Evropska unija
EUPOL AFG	ang. European Union Police Mission Afghanistan; slo. policijska misija Evropske unije v Afganistanu
GIRoA	ang. Government of Islamic Republic of Afghanistan; slo. Vlada islamske republike Afganistan
GŠ	generalštab
HAMAS	arab. Harakat al Mukavama al Islamiya; slo. Islamsko uporniško gibanje
HIG	pašt. Hezb-e Islami Golbuddin
IMU	ang. Islamic Movement of Uzbekistan; slo. Islamsko gibanje Uzbekistana
INFOOPS	ang. Information Operations; slo. informacijske operacije
IRA	ang. Irish Republican Army; slo. Irska republikanska armada
ISAF	ang. International Security Assistance Force; slo. misija mednarodnih sil za varnostno pomoč v Afganistanu
IS	ang. Islamic State; slo. islamska država
ISI	ang. Inter Service Intelligence; slo. pakistanska obveščevalna služba ISI
KoV	kopenska vojska
LeT	pašt. Lashkar-e-Taiba
LTTE	ang. Liberation Tigers of Tamil Eelam; slo. Osvobodilni tigri tamilskega Ealama ali tamilski tigri
MADCAP	ang. Medical Civic Action Programe; slo. Program za nudenje nujne medicinske pomoči lokalnemu prebivalstvu
MOM	mednarodne operacije in misije
NATO	ang. North Atlantic Treaty Organization; slo. Organizacija severnoatlantske pogodbe
NBRIC	ang. Nanotechnology, Biotechnology, Robotics, Information and Communications Technology; slo. revolucija na področju nanotehnologije, biotehnologije, robotike, informacijske in komunikacijske tehnologije
NDS	ang. National Directorate of Security; slo. afganistanska obveščevalna služba NDS
NVO	nevojne vojaške operacije

OEF	ang. Operation Enduring Freedom; slo. operacija Trajna svoboda
OS	oborožene sile
OZN	Organizacija združenih narodov
PLO	ang. Palestinian Liberation Organization; slo. Palestinska osvobodilna organizacija
PRT	ang. Provincial Reconstruction Team; slo. skupina za obnovo province
PSYOPS	ang. Psychological Operations; slo. psihološke operacije
RAND	ang. Research and Development Corporation; slo. korporacija za razvoj in raziskave
RC	ang. Regional Command; slo. regionalno poveljstvo
ROE	Ang. Rules of Engagement; slo. pravila delovanja ali pravila vodenja (ne)oboroženega boja
RD	razvite države
RSM	ang. Resolute Support Mission; slo. misija Odločna podpora
SCO	ang. Shanghai Cooperation Organization; slo. Šanghajska organizacija za sodelovanje
SČG	Srbija in Črna gora
STRATCOM	ang. Strategic Communications; slo. strateško komuniciranje
SV	Slovenska vojska
SZ	Sovjetska zveza
TTP	pašt. Tehrik-i-Taliban Pakistan
UCK	alb. Ushtria Clirimtare e Kosovës; slo. Osvobodilna vojska Kosova
UNAMA	ang. United Nation Assistance Mission Afghanistan; slo. Misija OZN za podporo Afganistanu
VIK	vojaško-industrijski kompleks
VL	vojaško ali vojno letalstvo
VM	vojaška ali vojna mornarica
VVO	vojne vojaške operacije
ZDA	Združene države Amerike
ZRJ	Zvezna republika Jugoslavija

Priloga B: Prikaz razlik in podobnosti (ne)skladnega razvoja oklepnomehaniziranih enot in manevrskega načina vojskovanja KoV Nemčije in KoV Sovjetske zveze oziroma Rusije v različnih zgodovinskih obdobjih

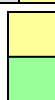

- Legenda:
- spremembe so po svoji naravi revolucionarne
 - spremembe sočasno združujejo značilnosti revolucionarnih in evolucionarnih sprememb
 - spremembe so po svoji naravi evolucionarne
 - kronološka smer (r)evolucionarnih sprememb

Priloga C: Temeljne lastnosti različnih zgodovinskih obdobj razvoja sodobne človeške družbe in države v evropskem kulturno-civilizacijskem okolju

oboroženi konflikti, ki predstavljajo začetek ali konec posameznega zgodovinskega obdobja (družbene ureditve)	Charles VIII napade Italijo 1494 → pokol na dan sv. Bartolomeja 1572 → obglavljen Charles I 1649 → francoska revolucija 1789 → državljanska vojna v ZDA 1861 → razpad Jugoslavije 1991 1567 upor Nizozemcev → 1651 Fronde → 1776 ameriška revolucija → 1870 združitve Nemčije → 1989 padec berlinskega zidu → ?					
tip države	prinčevska država	kraljeva država	teritorialna država	država-nacija	nacija-država	država svobodnega tržnega gospodarstva
temelj legitimnosti vladavine	»legitimnost izhaja iz dinastije«	»dinastija legitimnost prenese na državo«	»država (kot institucija) naj bi zagotavljala učinkovito vodenje države (kot ozemlja)«	»država naj bi oblikovala identiteto nacije«	»država naj bi izboljšala varnost in zagotovila blaginjo nacije«	»država naj bi maksimirala možnosti svojih državljanov«
politične in ustavne novosti	stalna vlada, stalno financiranje	absolutizem, sekularizacija	aristokracija, nadzor trgovine	nacionalizem, imperializem	nacionalizem, komunizem, fašizem	(nad)nacionalizem (sub)nacionalizem
gospodarska in sociološka ureditev	fevdalni red, teokracija	manufakture, merkantilizem, trgovanje med regijami		industrializacija, kolonializem, kapitalizem	dekolonizacija, socializem, kapitalizem	informatizacija, globalizacija
prostorska dimenzija konfliktov	vojne za province	vojne za regije		vojne za kontinente	svetovne vojne	globalne ali transnacionalne vojne
temeljne lastnosti na ravni vojaške strategije in operatike	najemniške vojske, mobilna artilerija	stalne vojske, množična uporaba smodnika	poklicne vojske, kabinetna vojna, manevrsko vojskovanje, velika bitka	splošna vojaška obveznost, kampanja	totalna vojna, široka prodaja konvencionalnega orožja, orožje za množično uničevanje	poklicne vojske, vrednotenje varnostnih razmer v realnem času, prožne sile in večnamenska sredstva
vojne, ki so najbolj zaznamovale posamezno obdobje	vojna med Habsburžani in Valoisi (1515-1555)	tridesetletna vojna (1618-1648)	vojne Luisa XIV (1667-1713)	vojne francoske revolucije (1792-1815)	t.i. dolga vojna (1914-1991)	globalna vojna proti terorizmu (2001-?)
mednarodne pogodbe, ki končajo vojno in uvedejo novo ustavno ureditev družbe in države	Augsburški mir (1555)	Wastfalski mir (1648)	Pogodba iz Utrechta (1713)	Dunajski kongres (1815)	Rimska pogodba (1991)	multicivilizacijski in multikulturni dialog in dogovor (?)

Legenda:

vsebinske kategorije po Bobbittu

vsebinske kategorije, izdelane s strani avtorja tega dela

Vir: Izhodišče povzeto po Bobbitt (2003, 346-347).

Priloga Č: Obstoječe poslanstvo in razvojni trendi vojaško-industrijskega kompleksa posameznih akterjev v obdobju po koncu hladne vojne

splošna ekonomska naravnost družbe (primarno področje menjave in oskrbe)	globalni trg		nacionalni trg		globalni trg	
uveljavljenost strateškega koncepta samozadostnosti oskrbe na področju oborožitvenih sistemov	ključna (vitalnega pomena)		izrazita		zanemarljiva	
ocena obsega oskrbe OS s strani domačega VIK-a (za vse zvrsti)	velika		srednja		nizka	
splošen trend obsega oskrbe OS s strani domačega VIK-a	narašča		ostaja enak		pada	
odnos med domačim vojaško-industrijskim kompleksom (VIK) in tujimi VIK-i pri razvoju in/ali uvajanju sodobnih oborožitvenih sistemov v OS za vse zvrsti (tip partnerskega odnosa)	ni odnosa oziroma popolna samostojnost domačega VIK-a	superiorni partner je domač VIK	enakopravno partnerstvo	inferiorni partner je domač VIK	ni odnosa oziroma popolna odvisnost domačega VIK-a	
posledica odnosa med domačim vojaško-industrijskim kompleksom (VIK) in tujimi VIK-i pri razvoju in/ali uvajanju sodobnih oborožitvenih sistemov	izvoz celih oborožitvenih sistemov	domač VIK ne želi transferja tehnologij	skupen razvoj tehnologij in znanj	želi transfer tehnologij	uvoz celih oborožitvenih sistemov	
tipični zagovorniki in predstavniki tovrstne politike	manjši del RD in manjši del realtivno močnejših DVR		večina RD, večina realtivno močnejših DVR in manjši del DVR		večina DVR, uporniške skupine in teroristične organizacije	
preference pri opremljanju OS glede na njihovo poslanstvo	visokotehnološke rešitve		visokotehnološke rešitve		nizkotehnološke rešitve	
indikator percepcije pomena vloge vojaške tehnike in tehnologije	visoka prioriteta opremljanja (za vsako ceno)		nizka prioriteta opremljanja (za ekonomično ceno)		visoka prioriteta opremljanja (za nizko ceno)	
trenuten položaj konkretnih akterjev	ZDA	Rusija, EU	Francija, Velika Britanija	Kitajska, Indija, Japonska, Turčija, Brazilija, Belgija	Etiopija, Burma, Al Kajda, Hezbolah, LTTE	
dolgoročen zelen položaj konkretnih akterjev	ZDA, EU, Kitajska	Rusija	Francija, Velika Britanija, Indija, Turčija, Japonska	Brazilija, Belgija, Hezbolah, LTTE	Etiopija, Burma, Al Kajda,	

Priloga D: Vertikalne ravni in horizontalne dimenzije varnosti v RD in DVR v obdobju po koncu hladne vojne

dimenzije varnosti / ravni interakcije	vojaška	politična	psihološka	informacijska	ekonomska	ekološka	socialna		
individualna (človeška)	DVR			pravica vedeti	energija, hrana	hrana, zdravje, življenjski standard			
skupinska/skupnostna				realtivno močne DVR in ZDA ¹				RD (evropski fokus)	
nacionalna									
mednarodna/regionalna									
globalna/planetarna				pravica vedeti	energija	hrana, vodni viri	zdravje		

¹ Brauch (2003a: 55-58) ZDA striktno uvršča v skupen okvir z DVR, kar je v prvi vrsti odraz nepristranske analize ameriške politike v obdobju predsednikovanja Georga Busha mlajšega. Po drugi strani pa avtor tega dela meni, da je razvrščanje držav in mednarodnih organizacij v zgornji tabeli najbolj smiselno izvesti na podlagi ocene stališč in dejanj skozi daljše časovno obdobje, ki presega politične mandate posameznih voditeljev. Na podlagi takšnega kriterija ZDA skupaj z ostalimi RD spadajo v kategorijo, ki je strogo ločena od DVR. Kljub temu pa je treba pred dokončno opredelitvijo položaja ZDA upoštevati še eno ključno dejstvo. ZDA so v zadnjih letih pokazale, da lahko kot edina svetovna velesila izvajajo povsem samosvojo politiko in skladno s tem, za razliko od ostalih ključnih akterjev v svetu, po potrebi občutno spreminjajo težišče svoje varnostne politike in velike strategije. Zato si zaslužijo posebno mesto, ki spada med obe omenjeni skupini. Podobno velja tudi za relativno močne DVR, ki si na podlagi svojih lastnosti zaslužijo posebno mesto med DVR in RD.

Vir: Izhodišče povzeto po Brauch (2003a, 55).

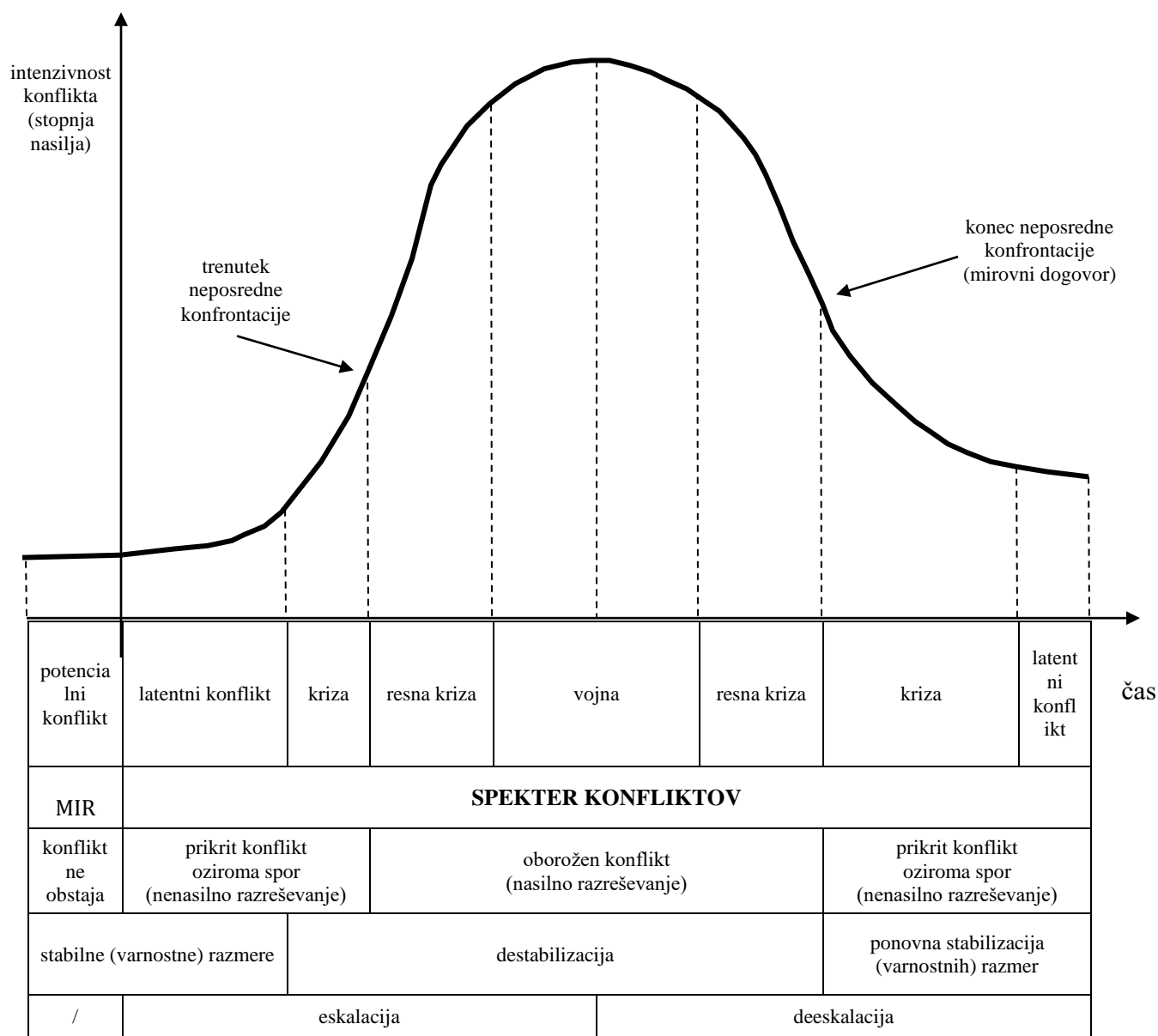
Priloga E: Medsebojni vplivi in interakcije med vertikalnimi ravni in horizontalnimi dimenzijami varnosti v obdobju po koncu hladne vojne

dimenzije varnosti / ravni interakcije	vojaška	politična	psihološka	informacijska	ekonomska	ekološka	socialna
individualna (človeška)	□	□	●	□	●	●	●
skupinska/skupnostna	□	□	●	●	●	●	●
nacionalna	●	●	●	●	●	□	○
mednarodna/regionalna	□	●	□	●	●	●	□
globalna/planetarna	○	○	○	□	□	●	○

Legenda: ● vpliv obstaja; □ obstaja delni vpliv; ○ vpliva ni

Vir: Izhodišče povzeto po Liotta (2003, 303).

Priloga F: Življenjski cikel in posamezna obdobja (faze) konflikta (idealnotipski model)

Legenda intenzivnosti konfliktov:

latentni konflikt: ena ali več strani dvomi v obstoječe vrednote, cilje in/ali način njihove realizacije

kriza: kopičenje vojaške sile, politični pritisk, ekonomski ukrepi in/ali vojaške grožnje, a brez uporabe vojaške sile

resna kriza: omejena uporaba oborožene sile

vojna: daljši oboroženi konflikt visoke intenzivnosti med vsaj dvema regularnima oboroženima silama

Opomba: Model med drugim vključuje faze konflikta, kot so jih v okviru t.i. konfliktnega barometra v različnih variacijah v preteklem desetletju začrtali raziskovalci Heidelberškega inštituta za raziskovanje mednarodnih konfliktov in tipologijo vojaških operacij iz priročnika KoV ZDA (FM 100-5 Operations) iz leta 1993.

Priloga G: (Ne)simetričnost izbranih konfliktov oziroma (ne)vojnih vojaških operacij, v katerih so v obdobju po koncu hladne vojne sodelovale OS RD, z zornega kota RD (1. del)

praktični primeri oboroženih konfliktov (po celinah)	ključni akterji (MI proti ONI)	skladnost ciljev (MI proti ONI)	skladnost uporabljenih resursov (MI proti ONI)	skladnost načina uporabe vojaške sile (MI proti ONI)	skupna ocena (ne)simetričnosti konflikta	ocena uspešnosti operacij OS RD
Hrvaška (1993-1995)	koalicija OZN proti krajinskim Srbom in Hrvaški	ne (ohranjanje miru proti nadzoru nad deli države)	ne (kvantitativna in kvalitativna prednost lokalnih sil)	ne (nevojna vojaška operacija proti konvencionalnemu spopadu)	nesimetričen	neuspešna
Bosna in Hercegovina (1994-1995)	koalicija OZN proti bosanskim Srbom, Hrvatom in Muslimanom	ne (vsiljevanje miru proti nadzoru nad deli države)	ne (kvantitativna in kvalitativna prednost lokalnih sil)	ne (nevojna vojaška operacija proti konvencionalnemu spopadu)	nesimetričen	neuspešna
Bosna in Hercegovina (1995)	Nato na čelu z ZDA proti bosanskim Srbom	ne (vsiljevanje miru proti nadzoru nad deli države)	ne (kvantitativna in kvalitativna prednost lokalnih sil)	da (konvencionalni spopad)	pseudosimetričen	uspešna
Bosna in Hercegovina (1995-2006)	Nato in kasneje EU proti bosanskim Srbom, Hrvatom in Muslimanom	da (ohranjanje miru)	ne (kvantitativna in kvalitativna prednost lokalnih sil)	da (nevojna vojaška operacija)	pseudosimetričen	uspešna
Albanija (1997)	OVSE in Nato na čelu z Italijo proti lokalnim skupinam	ne (ohranjanje miru in enotnosti države proti nadzoru nad deli države)	ne (kvantitativna in kvalitativna prednost zavezništva)	ne (nevojna vojaška operacija proti neorganizirani uporabi oborožene sile)	nesimetričen	uspešna
ZRJ (1999)	Nato na čelu z ZDA proti ZRJ	da (nadzor nad Kosovom in nadaljevanje/preprečitev pobojev lokalnih prebivalcev)	ne (kvantitativna in kvalitativna prednost zavezništva)	da (konvencionalen spopad)	pseudosimetričen	uspešna
Kosovo (1999-2006)	Nato proti lokalnim silam (Albancem in Srbom)	ne (ohranjanje miru proti nadzoru nad deli ozemlja)	ne (kvantitativna in kvalitativna prednost zavezništva)	ne (nevojna vojaška operacija proti neorganizirani uporabi oborožene sile)	nesimetričen	zaenkrat uspešna
Sredozemlje (2001-2007)	Nato, Egipt, Maroko Izrael, Rusija proti terorističnim organizacijam	ne (nadzor pomorskih poti proti infiltraciji)	ne (kvantitativna in kvalitativna prednost zavezništva)	ne (nevojna vojaška operacija proti možnosti terorističnih napadov)	nesimetričen	zaenkrat uspešna

Opomba: Se nadaljuje.

Priloga H: (Ne)simetričnost izbranih konfliktov oziroma (ne)vojnih vojaških operacij, v katerih so v obdobju po koncu hladne vojne sodelovale OS RD, z zornega kota RD (2. del)

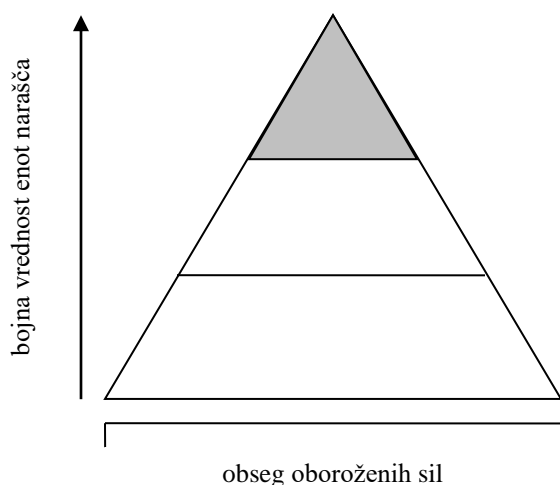
praktični primeri oboroženih konfliktov (po celinah)	ključni akterji (MI proti ONI)	skladnost ciljev (MI proti ONI)	skladnost uporabljenih resursov (MI proti ONI)	skladnost načina uporabe vojaške sile (MI proti ONI)	skupna ocena (ne)simetričnosti konflikta	ocena uspešnosti operacij OS RD
Irak in Kuvajt (1990-1991)	koalicija na čelu z ZDA proti Iraku	da (nadzor nad Kuvajtom)	ne (kvalitativna in kvantitativna prednost koalicije)	da (konvencionalen frontalen spopad)	pseudosimetričen	uspešna
Vzhodni Timor (1999-2012)	koalicija na čelu z Avstralijo in kasneje OZN proti lokalnim milicam	ne (ohranjanje miru proti nadzoru nad državo)	ne (kvalitativna prednost koalicije, kvantitativna prednost lokalnih sil)	ne (nevojna vojaška operacija in konvencionalen spopad proti gverilskemu vojskovanju)	nesimetričen	uspešna
Afganistan (2001)	koalicija na čelu z ZDA proti talibanom in Al Kajdi	da (nadzor nad državo)	ne (kvalitativna in kvantitativna prednost koalicije)	da (konvencionalen frontalen spopad)	pseudosimetričen	uspešna
Afganistan (2002-2014)	Nato na čelu z ZDA proti talibanom	ne (ohranjanje miru proti nadzoru nad deli države)	ne (kvalitativna in kvantitativna prednost zavezništva)	ne (nevojna vojaška operacija in konvencionalen spopad proti gverilskemu vojskovanju)	nesimetričen	uspešna
Afganistan (2014-2015)	koalicija na čelu z Afganistanom proti talibanom	da (nadzor nad deli države)	ne (kvantitativna prednost koalicije, kvaliteta je raznolika)	ne (konvencionalen spopad proti konvencionalnemu in gverilskemu vojskovanju)	pseudosimetričen	zaenkrat uspešna
Irak (marec-maj 2003)	koalicija na čelu z ZDA proti Iraku	da (nadzor nad državo)	ne (kvalitativna in kvantitativna prednost koalicije)	da (konvencionalen frontalen spopad)	pseudosimetričen	uspešna
Irak (maj 2003 -2007)	koalicija na čelu z ZDA proti lokalnim milicam in Al Kajdi	ne (ohranjanje miru proti nadzoru nad deli države)	ne (kvalitativna prednost koalicije, kvantitativna prednost lokalnih sil)	ne (nevojna vojaška operacija in konvencionalen spopad proti gverilskemu vojskovanju)	nesimetričen	uspešna
Irak (2008-2015)	koalicija na čelu z Irakom proti lokalnim milicam in Islamski državi	da (nadzor nad deli države)	ne (kvantitativna prednost koalicije, kvaliteta je raznolika)	ne (konvencionalen spopad proti konvencionalnemu in gverilskemu vojskovanju)	pseudosimetričen	zaenkrat neuspešna
Libanon (2006-2015)	koalicija OZN proti Hezbolahu in Izraelu	da (ohranjanje miru)	ne (kvalitativna in kvantitativna prednost lokalnih akterjev)	ne (nevojna vojaška operacija proti gverilskemu in konvencionalnem spopadu)	pseudosimetričen	zaenkrat uspešna

Opomba: Se nadaljuje.

Priloga I: (Ne)simetričnost izbranih konfliktov oziroma (ne)vojnih vojaških operacij, v katerih so v obdobju po koncu hladne vojne sodelovale OS RD, z zornega kota RD (3. del)

praktični primeri oboroženih konfliktov (po celinah)	ključni akterji (MI proti ONI)	skladnost ciljev (MI proti ONI)	skladnost uporabljenih resursov (MI proti ONI)	skladnost načina uporabe vojaške sile (MI proti ONI)	skupna ocena (ne)simetričnosti konflikta	ocena uspešnosti operacij OS RD
Somalija (1993)	koalicija OZN na čelu z ZDA proti lokalnim milicam	ne (humanitarna operacija proti prevzemu nadzora nad deli države)	ne (kvalitativna prednost koalicije, kvantitativna prednost lokalnih sil)	ne (nevojna vojaška operacija proti gverilskemu vojskovanju)	nesimetričen	neuspešna
Ruanda (1993-1996)	koalicija OZN na čelu s Francijo proti vojaškemu režimu in lokalnim milicam	ne (humanitarna operacija proti etničnemu čiščenju)	ne (kvalitativna prednost koalicije, kvantitativna prednost lokalnih sil)	ne (nevojna vojaška operacija proti gverilskemu vojskovanju)	nesimetričen	neuspešna
Haiti (1994-2015)	ZDA, kasneje koalicija OZN proti vojaškemu režimu in lokalnim milicam	ne (ohranjanje miru proti prevzemu nadzora nad državo)	ne (kvalitativna in kvantitativna prednost ZDA)	da (nevojna vojaška operacija)	pseudosimetričen	zaenkrat uspešna
D.R. Kongo (1999-2015)	OZN proti lokalnim milicam	ne (ohranjanje miru proti prevzemu nadzora nad deli države)	ne (kvalitativna prednost OZN, kvantitativna prednost lokalnih sil)	ne (nevojna vojaška operacija proti gverilskemu vojskovanju)	nesimetričen	zaenkrat neuspešna
Sierra Leone (2000)	Velika Britanija proti lokalni milici	da (reševanje ujetih vojakov)	ne (kvalitativna in kvantitativna prednost V. Britanije)	ne (vojna vojaška operacija proti gverilskemu vojskovanju)	pseudosimetričen	uspešna
Slonokoščena obala (2002-2007)	Francija, kasneje koalicija OZN proti lokalnim milicam in Slonokoščeni obali	ne (ohranjanje miru proti prevzemu nadzora nad državo)	ne (kvalitativna prednost Francije, kvantitativna prednost lokalnih sil)	ne (nevojna vojaška operacija proti gverilskemu vojskovanju)	nesimetričen	uspešna
Sudan (2007-2008)	OZN in Afriška unija proti lokalnim milicam	ne (ohranjanje miru proti prevzemu nadzora nad deli države)	ne (kvalitativna prednost koalicije, kvantitativna prednost lokalnih sil)	ne (nevojna vojaška operacija proti gverilskemu vojskovanju)	nesimetričen	neuspešna
Mali (2012)	Francija in Mali proti lokalnim milicam	da (nadzor nad deli države)	ne (kvalitativna in kvantitativna prednost koalicije)	ne (konvencionalen spopad proti gverilskemu vojskovanju)	pseudosimetričen	uspešna
Mali (2013-2015)	OZN, EU, Francija in Mali proti lokalnim milicam	ne (ohranjanje miru proti prevzemu nadzora nad deli države)	ne (kvalitativna in kvantitativna prednost koalicije)	ne (nevojna vojaška operacija proti gverilskemu vojskovanju)	nesimetričen	zaenkrat uspešna

Priloga J: Temeljne lastnosti tradicionalnega piramidalnega modela organizacije oboroženih sil: struktura oboroženih sil v strateški razporeditvi za obrambo

elitni del stalnih sil (posredovanje zunaj ozemlja matične države in po potrebi tudi obramba matične države):

- visoka stopnja bojne pripravljenosti
- prednost pri popolnjevanju z vojaškim osebjem in najsodobnejšimi oborožitvenimi sistemi

stalne sile (za obrambo ozemlja matične države):

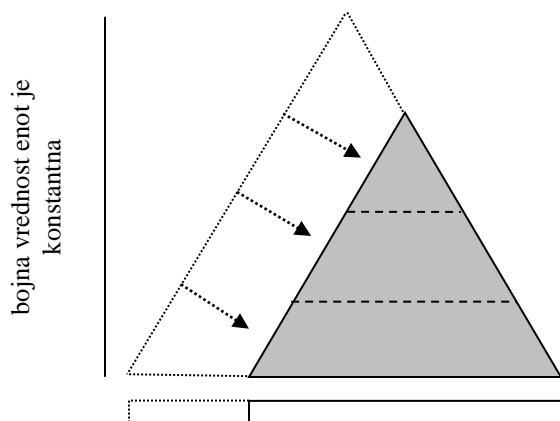
- srednja stopnja bojne pripravljenosti
- povprečna popolnjenost z vojaškim osebjem in s povprečnimi oborožitvenimi sistemi

rezervna sestava (za obrambo ozemlja matične države):

- nizka stopnja bojne pripravljenosti
- povprečna popolnjenost z vojaškim osebjem in večinoma zastarelimi oborožitvenimi sistemi

Tovrsten model je zaradi geostrateških izhodišč značilen za t.i. kontinentalne države (primer Francije, Nemčije, Rusije in Kitajske), ki so v preteklosti kot primarno zvrst oboroženih sil razvijale in krepile kopensko vojsko, katere glavna naloga je bilo odvracanje oziroma obramba matične domovine pred močnejšimi sosedi.

Priloga K: Temeljne lastnosti ekspedicijskega modularnega modela organizacije oboroženih sil: struktura oboroženih sil v strateški razporeditvi za napad

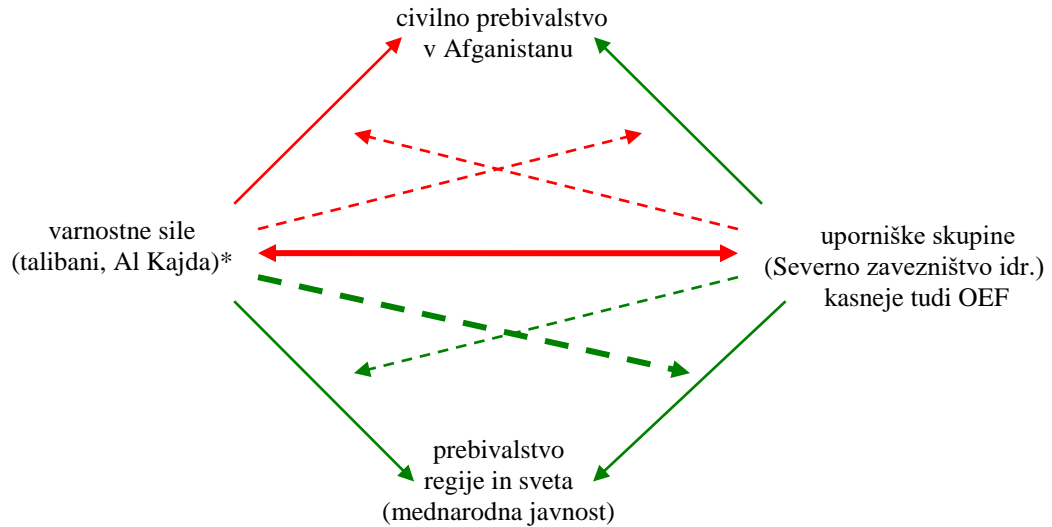
ekspedicijske oborožene sile:

- isti funkcionalni imperativ za vse tipe vojaških enot (posredovanje zunaj ozemlja matične države in po potrebi tudi obramba matične države)
- visoka stopnja bojne pripravljenosti ne glede na tip enote
- povprečna popolnjenost z vojaškim osebjem in s sodobnimi oborožitvenimi sistemi
- brisanje ostrih horizontalnih meja med strateško, operativno in taktično ravno delovanja
- posledična potreba po delitvi sil na vertikalni funkcionalni osnovi in oblikovanju t.i. funkcionalnih modulov, ki se na nacionalni in/ali nadnacionalni ravni lahko združujejo v večje namenske celote za izvajanje vojaških operacij

krčenje obsega sil zaradi vse bolj izrazite potrebe po zagotavljanju višje povprečne stopnje bojne pripravljenosti in večnamenskosti vseh enot

Tovrsten model je zaradi geostrateških izhodišč značilen za t.i. pomorske države (primer Velike Britanije, Nizozemske, ZDA in Japonske), ki so v preteklosti kot primarno zvrst oboroženih sil razvijale in krepile vojno mornarico, katere glavna naloga je bilo nadzorovanje pomorskih poti med matično državo in prekomorskimi kolonijami. Kopenska vojska pa je bila v prvi vrsti namenjena projiciranju sile na globalni ravni s ciljem ohranjanja miru v kolonijah (ang. colonial policing).

Priloga L: Ciljna usmerjenost kinetičnih in nekinetičnih aktivnosti med uporniški in protiuporniški akterji v oboroženem konfliktu v Afganistanu (padec Kabula september 1996-november 2001)

Legenda:

način delovanja:

- ▶ za doseganje lastnega cilja
- - ▶ proti cilju nasprotnika

tip prevladujoče aktivnosti:

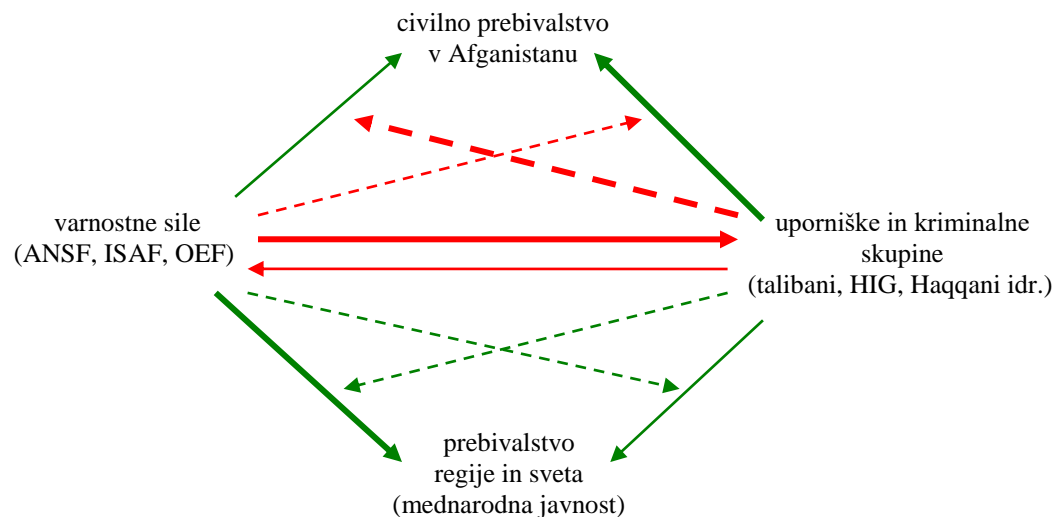
- kinetična
- nekinetična

pomen doseganja cilja:

- zelo pomemben
- manj pomemben

*Opomba: Ker gre v večji meri za obdobje vladavine talibanov, je moč njihove sile (vsaj neformalno) enačiti z vlogo varnostnih sil Afganistana.

Priloga M: Ciljna usmerjenost kinetičnih in nekinetičnih aktivnosti med uporniški in protiuporniški akterji v oboroženem konfliktu v Afganistanu (december 2001–april 2009)

Legenda:

način delovanja:

- ▶ za doseganje lastnega cilja
- - ▶ proti cilju nasprotnika

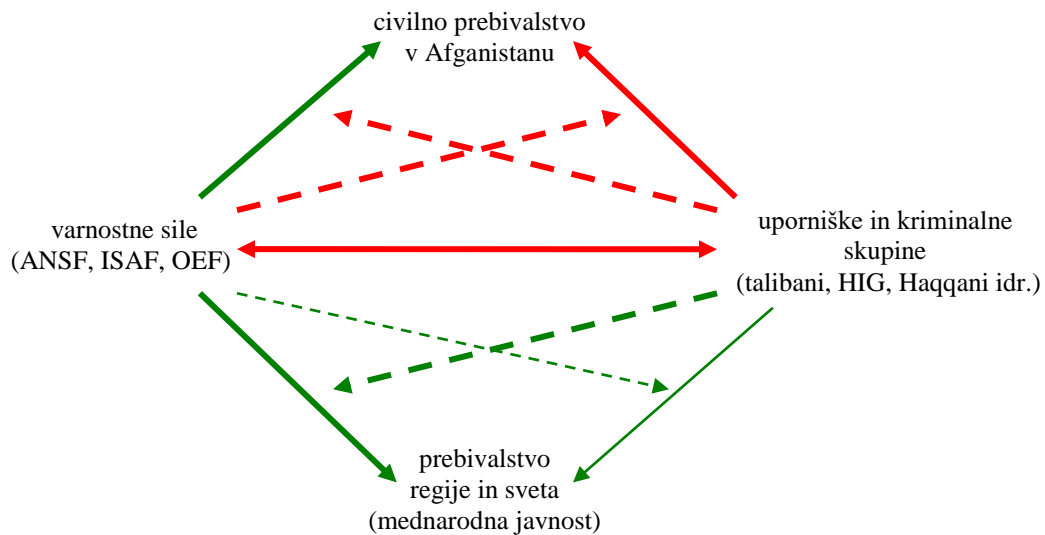
tip prevladujoče aktivnosti:

- kinetična
- nekinetična

pomen doseganja cilja:

- ključen za uspeh
- manj pomemben

Priloga N: Ciljna usmerjenost kinetičnih in nekinetičnih aktivnosti med uporniškimi in protiuپorniškimi akterji v oboroženem konfliktu v Afganistanu (maj 2009–december 2014)

Legenda:

način delovanja:

- ▶ za doseganje lastnega cilja
- - ▶ proti cilju nasprotnika

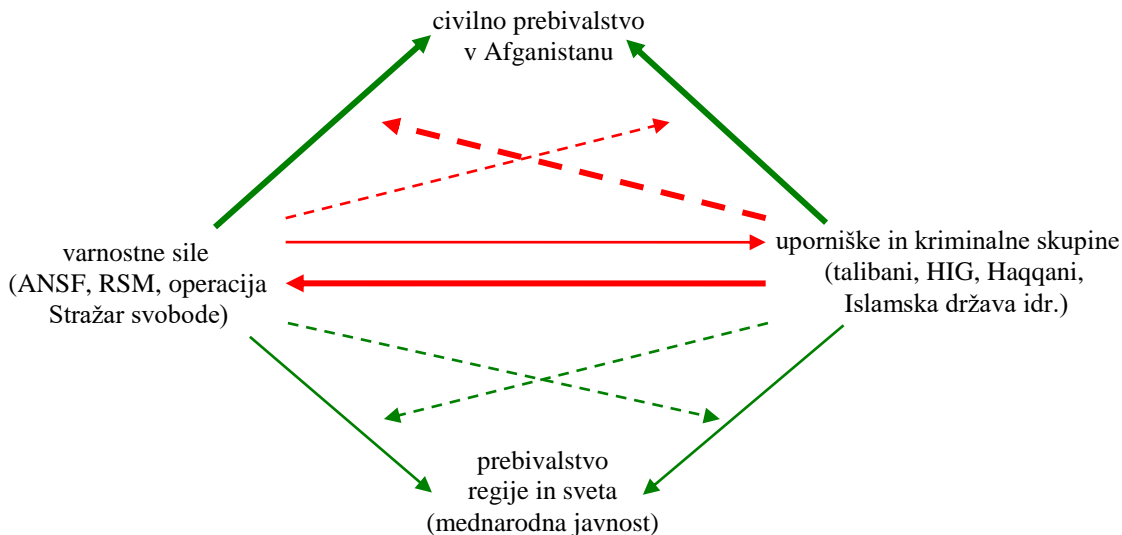
tip prevladujoče aktivnosti:

- kinetična
- nekinetična

pomen doseganja cilja:

- ključen za uspeh
- manj pomemben

Priloga O: Ciljna usmerjenost kinetičnih in nekinetičnih aktivnosti med uporniškimi in protiuپorniškimi akterji v oboroženem konfliktu v Afganistanu (projekcija za 2015-2017)

Legenda:

način delovanja:

- ▶ za doseganje lastnega cilja
- - ▶ proti cilju nasprotnika

tip prevladujoče aktivnosti:

- kinetična
- nekinetična

pomen doseganja cilja:

- ključen za uspeh
- manj pomemben